ریفرانــدۆم و تەڵەی کەرکــوک ....
عەلی مەحمود محەمەد

ئەنجومەنی پارێزگای کەرکووک بە بەشداری زۆرینەیەکی کەم 24 لە ئەنــدامەکانی لە کۆی 41 ئەنــدام بڕیــارە گەورە مێژووییەکەی دا لە ئەنجامدانی ریفراندۆم لە شارەکە, وەلێ بڕیارەکە تاك لایەنە بوو, بێ بەشداریکردنی هیچکام لە نوێنەرانی تورکمان و عەرەب, بڕیارێك لەسەردەمی دامەزراندنی دەوڵەتی عێراقەوە کوردەکان و تورکمانەکان چاوەڕوانی بڕیاری وابوون هەر یەکەیان بیدەن, وەلێ ئەم 95 ساڵە هیچ لایەکیان نە بۆیان رێکەوتبوو, نە دەشیان وێرا تاك لایەنە بڕیاری وا قورس بدەن, کەرکووك بۆ کورد و بۆ تورکمانیش بە تایبەت لای ناسیۆنالستەکانیان پیــرۆزی تــایبەتی گەورەی هەیەو بۆتە خــاڵی گرنگی کێشەکان و خەونی لوتکە, ململانێ نەکردن لەسەری خاڵیان دەکاتەوە لە بوون, ئەم بڕیارە کاریگەری لە سەر نەخشەی سیاسی ناوخۆی کوردستان دادەنێت, پارسەنگی هێزەکان نێوان حیزبەکان دەگۆڕێت, ژمارە بەندی حیزبەکان دەگۆڕێت لە گەورەوە بۆ بچوکترین, هەنــدێك حیــزب گەورە دەکــاتەوە, هەنــدێکی دیکە بچــوك, تەنــانەت کاریگەری لە سەر پێکهاتەکانیش دادەنێت بە حیزبەکانیشیانەوە, وە نەخشە و پێکهاتەی پەرلەمانی کوردستانیش لە داهاتوو دەگۆڕێت,وە باڵادەستی لایەنەکان بەسەر پرۆسەی ریفراندۆمەوەو پارسەنگی هێزی نێوان بەڵێ و نەخێری ریفراندۆمی کوردستانیشی گۆڕی, کاتێك شارە پیرۆزەکەی ناسیۆنالیزم دێتە ناو پرۆسەکەوە, ئیتر نەخێر قورسە بێت.

بە خێرایی ئەم هەنگــاوە لە لایەن تورکیــا و بەرەی تورکمــانی و عەبادییەوە رەتکرایەوە, پێ دەچێت لە کاتژمێرەکانی داهاتوودا ئەم بڕیارە زۆری دیکە بهــێنێتە قسە و هەڵوێستەکانی نەیارانی ریفراندۆم تونــدتر بکــات لە وڵا تــانی هەرێمەکە , چ تورکەکــان بێــت یــان ئێرانییەکان.ئەم کاردانەوانە لە کەرکوك وەك شوێنەکانی دیکە بە ئارامی ناڕواتە پێش بە تایبەت لە رۆژانی پێش ریفراندۆم و رۆژانی ریفراندۆم و دواتریش بە تایبەت ئەو رۆژانەی بویسترێت بڕیارەکە بە پراتیــك بکرێــت , لەوکــاتەی هاوڵاتیــان دەنــگ بە بەڵێ دەدەن, شارەکە دەباتە ناو ململانێیەکی کۆتایی نەهاتوو, بۆیە مانۆڕە سیاســییەکان و زیرەکــی شانــدی دانسانــدنکارو عەقڵیەتــی سیاســی دانوساندکار لە گەڵیاندا گرنگە, پێویست دەکات شاندی گەورەتر

لەوەی چوو بۆ بەغدا لە گەڵ نوێنەری تورکمانەکان دانیشێت, چونکە تەڵە ترسناکەکەی ریفراندۆم لێرەیە نەك لە بەغدا, دەبێت بە وریایی و ژیرییـەوە مـامـەڵەی لە گەڵـدا بکرێـت و نەکەونە تەڵەی شەڕەوە, بچوکترین بارگرژی پرۆسەکە دەباتەوە خاڵی سفر, بە مایەش لێی دەرناچنەوە.

کەرکووك کێشەیەکی ئاڵۆزە و تورکمان لە پاڵ کوردەکان پێکھێنەرێکی سەرەکی پێکهاتەی شارەکەن, بە تایبەت لە ئاستی ناوەندی شار, لە سەردەمی نوێـدا بە تـایبەت لە سـەدەی نۆزدەهەمەوە پێکهـاتەیەکی سەرەکی و گرنگ و بنیات نەری شارن و سەدان ساڵی دواین بەشی زۆری کارگێڕییەکانی ناو شاریان بەدەستەوە بووە.وەلێ ئەم تەڵەیە ئایا دەتوانرێت بە دانوساندن چارەسەر بکرێت ؟, لە کاتێك جەستەیان لێرە بێت و مێشکیان لە Beştepe ی ئەنقەرە بێت, لەم بوارەدا ئەزمونی نوێ زۆرەو لە زۆر قوناغی هەستیاری سیاسی کەرکوك دا, تورکیا کەڵکی لە تورکمانەکـان وەرگرتـووە نمـوونە روداوە نەخازراوەکـانی سـاڵی 1959, لە لایەکی دیکەوە تورکمانەکان کە بیری ناسیۆنالستی تۆڕانی بەسەریاندا زاڵە خەونی گەورە بە تورکمانیکردنی شارەکەوە دەبینن بە سانایی تەسلیم بە ئەمری واقع نابن کە پشتیوانییەکی گەورەی هەرێمیش لە پشتیان بێت.

بۆ چارەسەری ئەمە چی بکرێت, لە کاتێك تورکمانەکان بیانەوێت لە بایکۆت زیاتر کێشە دروست بکەن و دان بە ئەنجامەکانی ریفراندۆم نەنێـن, چـونکە خەونـی ئەوان بۆ شـارەکە لە گەڵ ئەنجامەکـانی ریفراندۆمدا نایاتەوە وە دۆڕانیش قەبوڵ ناکەن, ئەو خەونەی دەیان و سەدان ساڵەی بەم شارەوە دەیبینن بە دەنگدانێك لە بیری ناکەن و تەسلیم بە ئەنجامەکەی نابن, بە تایبەت ئێستا حەویجەو ریاز لە دەرەوەی پرۆسـەکەن و لەو کـاتەی کوردەکـان بە چڕی دەنـگ بە بەڵێ بدەن, کە پێشبینـی دەکرێت بەهۆی ململانێ نەتەوەییەکانەوە لەم شارە دەنگی بەڵێ بگاتە ترۆپك, بۆ پێکهاتەی عەرەبەکان بە بوونی حەویجە و ریاز لە ژێر دەستی داعش بۆ خۆی کێشەکە چارەسەرە و دەکرێت وەك پـوازی دەسـەڵاتدارییەتی بۆیـان جێ بهـێڵرێـت و مـافی بڕیـاردانی چارەنوسیان پێ ببەخشرێت بە مافی جیاکردنەوەی ئەو ناوچانە , دەبێت واز لە خەونە ناسیۆنالستییە مێژووییەکان بهێڵرێت , یان هەموو یان هیچ , ئەوەندەی ریالستییە لم قۆناغە بەدەست بهـێنرێت, بە بڕوای من دەکرێت کەڵك لە چەند نمونەیەکی چارەسەری بۆ شارەکە وەربگرترێت لە ئەزمموونی جیهانەوە :- دابەشکردنی شارەکە بەسەر 4 کانتۆن " کورد, تورکمـان, عەرەب , سـریان", هەر کـانتۆنە دەسـەڵاتداریەتی خۆی و

حكومەتی خۆجییەتی خۆی هەبێت وەك برۆكسل, هەموو بڕیارەكان خۆیان بیدەن, ئەم پێشنیارە دەكرێت بكرێتە هەنگاوێك بۆ بەشداری پێكهاتەكان لە ریفراندۆمەكە, لە ئاستی كوردستانیش بەشداری پراتیكیان پێ بكرێت لە دەسەڵاتدا, سەقفی داخوازی توركمانەكان دوای كەركوك زۆر بەرزە بۆتەوە لە گەڵ دەسەڵاتخوازی حیزبە دەسەڵاتدارەكانی كوردستان نایاتەوە.- ئەزمونی بەرلین, شارەكە وەك بەرلین, یان دەیان شاری دیكەی ئەوروپا دابەش بكرێت , ئەگەر پێكهاتەكان دیكە ئامادە نەبوون بێنە ناو پرۆسەكەوە , تەنها لەو بەشانەی زۆرینە رازین بە ریفراندۆم ئەنجام بدرێت, دوای روخانی سەدام زیاتر نەخشەكان ئاسانتر بوونەتەوە بۆ جیاكردنەوە, بە تایبەت دوای دروستكردنی گەڕەكە گەورەكان لە قەراغی شار لە باكوری رۆژهەڵاتەوە بە رۆژئاوای شارەكە, چونكە ناكرێت لە ململانێیەكی بەردەوامدا ژیان سەركەوتوو بێت, بە تایبەت لە حزوری بیری ناسیۆنالیزمێك تا ئاستی فاشیست باڵا, وردە وردەش بە بوونی كێشەكە نەشونما دەكات.

– دەركردنی هاتووەكان بۆ ئەزموونی هەرێمی Upper Silesia نێوان ئەڵمان و پۆڵۆنییەكان ,كە لە 20-10-1921دا بڕیاری لەسەر درا, هەرچەندە پرۆسەی گۆڕانكاری كەركووك لە هەردوو قۆناغەكە (سەردەمی عوسمانی و بەعس) زۆر بەم شێوازە دەچێت لە تەتریك و تەعریب دا , لە ئەنجامدا پۆڵۆنییەكان لە دوای شكستی هیتلەر 3 ملیۆن ئەڵمانیان لە هەرێمەكە دەركرد , لە ئەستادا تەنها 153 هەزار ئەڵمانی لەو هەرێمە ماوە , لە رووی مرۆڤایەتی و هەزیشەوە لە قازانج نییە دەست بە حاڵەتی وا ببردرێت و نا مرۆڤانەیە , لە هیندستان و پاكستان و بەنگلادیش و زۆر شوێنی دیكە دەیان نموونەی وا هەیە, مێژوو و باڵادەستی ئەمری واقع رۆڵ دەگێڕێت, وەلێ مرۆڤایەتی لەرە جێگای نابێتەوە .

بە بڕوای من بە سەرخستنی ریفراندۆم لە شاری كەركووك, پێویستە سەرەتا دەست بە سیناریۆی یەكەم ببردرێت, حكومەتەكی خۆ جێی لەسەر بنچینەی كانتۆنەكان پێك بهێنرێت و بڕیاری لەسەر بدرێت, ئەگەر سەری نەگرت, هانا بۆ سیناریۆی بەرلینیانە لە دابەشكردنی شارەكە بببردرێت, واز لە خەونە ناسیۆنالستە ئەفسوناوییەكان بهێنرێت , لەوانەیە پرسیار بكرێت ئەدی چەندین ساڵە چۆن ئەم نەتەوانە پێكەوە ژیاون با بەردەوام بێت, ئەمە راستە ئەوكاتەی ناسیۆنالیزم واز لە خەونەكانی خۆیان بهێنن, لە كاتێكدا شار بەهەشتی خەونی ئەوانە بە بەدەستهێنانی و گەیشتن پێی ئامادەن جەهەنەم بە ركابەرەكانیان

بخولقێنن, دابڕان و لێكنەكەوتن باشترين چارەسەرە ئەگەر رێك نەكەوتن بۆ پاراستن لە تەڵەی خوێنی كەركووك.

ش□ەی دەوڵەت ... 5 ... سمكۆ عەبدولكەريم

كێن ئەوانەی شەڕی دەوڵەتی نەتەوەیی دەكەن ؟

بەشی پێنجەم...

فاروق ڕەفیق و ڕابوون مەعروف، ئەو دوو فەلسەفەلێدەرەی لە ئێستادا پێشڕەوایەتی فەلسەفەی (نەخێر) دەكەن، نەخێر لەبەرامبەر (بەڵێ)ێكدا كە هێشتا دیار نییە ڕێك ئەو ڕستەیە چۆنە كە دەخرێتە دەنگدان لە ڕێی ئەو ڕیفراندۆمەی گوایە لە 25/9 2017 دەكرێت، كە هەمدیسان تا ئێستا كردن و چۆنیەتی كردنی ڕیفراندۆمەكەش زۆر باش دیار نییە.

بە شێوەیەك هەر لە سەرەتاوە ڕیفراندۆمەكە كەوتە بەر شاڵاوێكی توندی ئەو لایەن و كەسانەی بە هیچ شێوەیەك لە دۆخی سیاسی و ئابوری هەرێمی كوردستان ڕازی نین. ئەگەرچی من پێم وایە نوقتە خستنە سەر پیت بۆ یەكلاییكردنەوەی مانای وشەو خۆبەدەستەوەدانی ڕستەكان زۆر قورسە، ئێمە تەنیا دەتوانین بە پشت بەستن بە سەرچاوە مێژوویەكان و گێڕانەوە و تۆماركردنی هەموو ئەو ڕووداوانەی لە دونیای دەروەی ئێمەدا ڕوویان داوە (جا ڕاست یان ناڕاست) شتێك بەسەر خۆماندا بكرێنەوە و هەڵوەستەیەكی جدی و بەجێ بۆ ئەو ئەقڵە كوردیانە بكەین، كە بە هۆی ئەوەی كەسانێك ئەقڵیان شتێك لە ئەقڵی باوی كۆمەڵگا واوەترە، هاتوون بە قولی خۆیان وەك دكتۆرێك ئەم كۆمەلگە نەخۆشە بە كەپسوولی (نەخێر) چارەسەر بكەن.

لە كاتێكدا نە ئەمان ئەو دكتۆرەن و نە ئەم كۆمەڵگایە و نەهیچ كۆمەڵگایەكی دیكەی سەر ئەم زەمینە لەو دۆخەدا ماون ئیرادەیان لەدەست خۆیاندا مابێ، تا ئەوان وا بەئاسانی بتوانن بێن چاكیان بكەنەوە.

ئەو فەلسەفەیەی ڕابوون لێیدەدات پێی نێو کتێبەکانن، کە هەوڵدەدەم لە دوو توێی ئەم نووسینەمدا بە چەند نموونەیەکی زێندووی لەو شێوەیەی ئاشنا بکەم بۆ ئەوەی بزانێت ئەوەی ڕوودەدات تەنیا ئەوە نییە کە ئەو دەیزانێ، دیارە ئەو بۆچوونەم بە هەمان شێوە بۆ بەرەی (بەڵێ)ش وایە، کە پێم وانییە ئەنجامدانی ئەو ڕیفراندۆمەش هەڵقوولاوی ئیرادەیەکی ڕاست و دروستی سەرکردایەتی کورد بێ و لە ناخێکی بێگەردی کوردانەوە سەرچاوەی گرتبێ، بەڵام بەهەر شێوەیەك بێت دەمەتەقێکەم لەم نووسینەدا لەگەڵ ئەم جووتە فەیلەسوفەیە کە بەڕاستی دەیانەوێ وەك فریادڕەسێك فریای ئەو کۆمەڵگە نەخۆشە بکەون و لە کارەساتێکی مسۆگەر قورتارمان بکەن.

بە هەموو پێوەرێك ئیرادەو هەڵوێستی بەرەی سەربەخۆیی بێگەرد ترو بۆ ئەملا و ئەولاترە، لە بەرامبەر ئەو دەنگانەی بە هەر هۆیەکی ڕاست و ناڕاست دەیانەوێ بەر لە ئیرادەی سەربەخۆیی بگرن، بەدەر لە و پلانە ئیقلیمیەی کە باس دەکرێ، هەر جۆرە وەستانێك لە بەرامبەر سەربەخۆیی دەبێ لە ڕوانگەی خۆیەوە لێیبڕوانرێ.
ڕابوون بە دوو مەنتقی فکری حەقی خۆیەتی دژ بە ریفراندۆم و دامەزرانی دەوڵەتی کوردی بێت، یەکیان وەك کۆمەنستێك لە رابردوودا، دووەمیان وەك کەسێکی هەڵگەڕاوە بۆ سەر باوەڕی ئاینی ئیسلام(ئەمەشیان بە ڕاست یان بە سیاسەت) کە بە گوێرەی فەلسەفەی فیکری ئەم دوو باوەڕە ڕابوون دەتوانێ سەدان بیانوو بۆ دژە دەوڵەتی کوردی بێنێتەوە، کە ڕەنگە زۆر لە ئێمە مانانیش زۆر کێشەمان لەگەڵیدا نەبێ.

بەڵام ئەوەی من لەم نووسینەدا مەبەستمە ئاماژەی بۆ بکەم ئەوەیە دەبێ لەوە تێبگا کە بەردێك بەبێ هۆکارێکی دەرەکی لە شوێنی خۆی نالەقێت، لە ڕووی فەلسەفیشەوە مەرج نییە ئەو کەسەی پێی وایە ئەوە ئیرادەو ویستی ئەو خۆیەتی دەیەوێ ئەو بەردە بجوولێنێ و بیگوازێتەوە بۆ ئەوەی بیخاتە سەر بەردەکەی تر بۆ دروستکردنی دیواری حەوشەکە، یان لە شوێنیدا گوڵێك بڕوێنێ، ئەوە دەبێ تێبگات هۆکارێکی ئەقڵی لە پشتەوەی ئەقلی ئەو بوونی هەیە ئەقلی ئەو ئاراستە دەکات بەبێ ئەوەی پێی بزانێ.
لێرەدا ئاماژە بۆ چەند حاڵەتێك دەکەم کە دەکرێ تێکهەڵکێشی ئەو بابەتەی بکەین بۆ ئەوەی لانی کەم بتوانین تێگەیشتنێك لەسەر ئەوەی کە دەیڵێم دروست بکەین، دەکرێ لە ڕابوون و فاروق بپرسم ئەو پاڵنەرە چییە؟ وایکردوە بەم شێوە بە لێشاوە ڕوو لە وەرگێڕان و چاپکردنی کتێبە مارکسییەکان بکرێ، کە ماوەیەکە کتێبێکی زۆری

فیکری مارکسی دەخرێتە بازاڕەوە، ئایا ئەمە هەر لە خۆوەیە، یان فەلسەفەیەکی لە پشتە، هەموو ئەوانەی پەنایان بردۆتە بەر وەها کارێك مەرجە ئاگاداری ئەسلی مەسەلەکە بن، کە من پێم وایە هەموو ئەوانەی ئەو ئەرکە جێبەجێدەکەن ئەسلەن دەرکیان بەو ئەقلە نادیارە نەکردوە، بۆیە ئەوان حەقی خۆیانە لە ڕوانگەی ئەو باوەڕەوە بڕواننە مەسەلەکە کە خۆیان باوەڕیان پێی هەیە.

چەند ساڵێك بەر لە ئێستا سەرچاوە و نووسین لە سەر مەولانا جەلالەدینی ڕۆمی لە پەنجەی یەك دەست تێنەدەپەڕی، کەچی ئێستا جگە لەوەی بە دیان کتێب خراوتە کتێبخانەی کوردی، هەر چەند مانگ جارێکیش کتێبك لە بواری تەسەوەف و مەولانای ڕۆمی چاپ و بڵاو دەکرێتەوە.
باوا تێنەگەن من خۆم تووشی وەهمێکی گەورەی ئەقڵی سیاسی و فیکری کردوە هەموو شتێك دەگەڕێنمەوە بۆ سیاسەتی پیلانگێڕان، چونکە لەم ڕوەوە من تەنیا نمونەکانی نیشان دەدەم، دواتر ئەوان ئازادن لەوەی منیش بە نەخۆشێکی نێو ئەم کۆمەڵگە نەخۆشە دەزانن یان نا.
ئێوە دەزانن ریفراندۆمی 2005 لە سەر پێشنیازی ڕاوێژکارێکی ئەمریکی (پیتەر گالبێرس) کە لە ئێستادا وەك ڕاوێژکارێك گرێبەستی لە گەڵ حکومەتی هەرێم هەیە ئەنجامدرا، یانی ئەگەر ئەو ڕاوێژکارە کە ئەو کات بالێوزی ویلاتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا بوو لە کرواتیا ئەو پێشنیازەی نەکردبوایە ڕێفراندۆمەکە نەدەکرا.

ئێوە دەزانن نزیکەی 65 ساڵ بەر لە ئەمڕۆ دکتۆر محەمەد مسەدەق کە لە ئەنجامی هەڵبژاردنێکی دیموکراتیانە هەڵبژێردرا و یەکەم سەرۆك وەزیرانی هەلبژێردراوی ئێران بوو، ئەمریکا چۆن کودەتای بەسەردا کرد و لە دەسەڵاتی لادا؟ تەنیا لەبەر ئەوەی پیاوێکی نیشتمانی و جەماوەری بوو.
ئەمەش لە ڕێگەی پڕۆسەیەکی نەخشە بۆ کێشراوی جوولاندنی شەقامدا، بۆ ئەوەی ئەو وێنەیە نیشانی ڕای گشتی بدات کە خەڵکی ئێران لەگەڵ موسەدەق نیین، بەم هۆیەشەوە کۆتایی بە دەسەڵاتەکەی هێناو حکومەتەکەی ڕووخاند، ئایا هەموو ئەو هاوڵاتیانەی، بەوانەشەوە کە پێیان وابوو ئەرکێکی نیشتیمانی و ناوخۆیی جێبەجێدەکەن بە ئاگا بوون لەو پلانەی ئەمریکا؟ ئەو ئەقڵە چۆن بوو توانی ئەو هەموو ئەقڵە لە خشتە بەرێت، ئەو ئەقلە گەمە پێکراوە ئەقڵی کۆمەڵگەیەکی نەخۆش بوو؟ دوای ئەو نەخشەو پیلانە هەست پێنەکراوەی ئەمریکا کەوتن.
ئەو ئەقڵەی ئەمریکا دەبێ چی بێ؟ بتوانێ کەسێك بە ناوی (کیرمیت

(ڕۆزفێلت) بنێریته ئێران بۆ ئەنجامدانی پیلان و نەخشەیەكی لەو شێوەیە هاوڵاتیانیش كوێرانە دوای كەون و پێی نەزانن.

پێویستە ئێوە دوای ئەفلاتون نەكەون، وەك سوكرات وابن زۆر لە ئاسمان نەڕوانن بگەڕێنەوە سەر زەوی بزانن ئێستا ئەم زەویە چ تۆپەڵەیەكی بچووكە لە چنگی ئەمریكادا، سەرێك لە ئەمریكای لاتین بدەن بزانن ئەمریكا چۆن نەخشەو پلانەكانی جێبەجێكردوە، بزانن بە درێژایی مێژوو لە كۆڵۆمبیا و پەناما و ئیكوادۆر چی ڕوویداوە ئەو سەركردانەی لە فڕۆكە خرانە خوارەوە بۆ كەوتنە خوارەوە؟

بۆیە بە یەقینەوە لە پاكی خۆ ڕوانین گەمژەییەكی گەورەیە، ئەو ئەقڵەی بەكاری دێنی پێت وابێت بەرهەمی ئەقڵێكی سروشتیانەیە بزانە تا ئێستا لە خەوێكی قووڵدای، بۆیە هێندە لە ئەقڵی خۆت مەڕوانە شتێك ئاوڕ لەو ئەقڵە نادیارانە بدەرەوە كە وەك كابوسێك وان بەسەر ئەقڵەكانی ترەوە، بۆیە ئەقڵەكانی دی جگە لە دەسكەلا بەولاوە شتێكی دی نین.

كەسێكی وەك (جۆن پێركینز) كە شارەزایەكی بواری ئابوری و سیاسەت زان بوو لە نێو یەكێ لە كۆمپانیا هەرە بەهێز و دیارەكانی ئەمریكا و لە سەرتاسەری دونیادا ڕۆڵی هەبووە و خودی خۆی داڕێژەری زۆر لەو نەخشە و پیلانانە بووە كە ئەم كۆمپانیایە بۆ بەرژەوەندی ئەمریكا لە ئەمریكای لاتین و خۆرهەڵاتی ناوەڕاست و ئاسیای ناوەراست ئەنجامی داون، ئەم پیاوە خاوەنی كتێبی (القاتل الاقتصادی) بكوژی ئابوری كاتێك وەك فەرمانبەر چۆتە نێو ئەو كۆمپانیایە، هەرگیز چاوەڕوانی ئەوەی نەكردوە، ئەو تێگەیشتنەشی نەبووە كە ئەو چۆتە نێو تۆڕێكی سیاسی ئابوری زۆر گەورەو مەترسیدار، ئەو لە نیوەی ڕێگاكە پێی زانیوە چ تاوانێك دەرحەق بە گەلان ئەنجام دەدات، بەڵام كاتێك بەوە دەزانێ دڵی خۆی بەوە دەداتەوە كە ڕۆژیك دێ ئەو ڕاستیانە ئاشكرا بكات، چونكە دڵنیایە لەوەی كە ئەگەر ئەو نەبێت و ئەو كارە نەكات كەسێك نابێت ئەو راستیانە ئاشكرا بكات، بۆیە لەو ڕۆژەوە بڕیار دەدات ڕۆژێك هەموو ئەو نەخشەو پلانانەی لە پشتی پەردەوە داڕێژراون و جێبەجێكراون، بە گوێی هەمووواندا بدا، كە هەر واشی كرد، ڕەنگە بۆ من ئەگەر ئەو دانپێدانانەی ئەو نەبوایە نەمتوانی با واتێبگەم، نەم دەتوانی تێبگەم سەركردە شۆڕشگێڕەكان بۆ ناتوانن هەر بە شۆڕشگێڕی بمێننەوە، یان دەبێ بكوژرێن، یان دەبێ وەك ئەوانی دیكە بگۆڕێن و ببن بە دیكتاتۆر و گەندەل و میللەت نەویست.

خواستی نەتەوایەتی و ویستی ئۆلیگارشی ...7... نەجمەدین فارس حەسەن

بەشی حەوتەم / هەشت بەش ....

ڕیفراندۆم و (un) و چارەسەری کێشەی نەتەوایەتی:

“دروست بوون و پێکهێنانی ڕێکخراوەکی نێودەوڵەتی وەك نەتەوە یەکگرتووەکان، هەروا لەخۆڕا و بەڕێکەوت نەبووە. بەرەنجامی پێویستی سەردەمی خۆی بوو، چونکە جیهان دەرگیری نەهامەتیەکی گەورەی وەك جەنگی جیهانی یەکەم و دووەم ببوو. قوربانییەکانی جەنگی دووەمی جیهانی بە (٣٥_٦٠) ملیۆن کەس مەزەندە دەکرا. “(59)

وەک لای هەموان ئاشکرایە نەتەوەیەکگرتوەکان ڕێکخراو و دەزگایەکی جێبەجێ کردنی سیاسەتەکانی ئیمپریالیزمی جیهانییە. بڕیارەکانی بەشێوەیەکی زۆر و گرنگتر، لە ئەنجوومەنی ئاسایشی ئەو ڕێکخراوەوە دروست دەبێت و دەردەچێت و ئەسەپێنرێ و جێبەجێ دەکرێت. چونکە ئەو دەزگایەی ناو ڕێکخراوەکە پێنج ئەندامی هەمیشەیی و سەرەکی و خاوەن ڤیتۆی هەیە، کە لە وڵاتانی وەك ئەمریکا و ڕوسیای فیدڕاڵ و چین و بەریتانیا و فەڕەنسا پێك دێت.

ئەم وڵاتانە باڵا دەستیان بەسەر ئاڕاستەکردنی سیاسەت و ئامانجەکانی ئەو ڕێکخراوە هەیە، بێ ڕەزامەندی ئەو پێنج ئەندامە هیچ بڕیارێك و پێشنیارێك ناچێتە بواری جێبەجێ کردنەوە. ئەمانەش لەسیاسەتی دەزگا و دامەزراوەی ئەنجوومەنی پیرانی ئەمریکا و سەرەکایەتی وڵاتەکانیانەوە دەستنیشان دەکرێت , هەروەها بەنسبەت ڕووسیاشەوە لەدامەزراوەی دۆما و سەرەکایەتیەکەیەوە بڕیار دەردەچێت، لەلایەکی ترەوە لەچیندا بەبێ سیاسەت و بیرکردنەوەی حیزبی شیوعی چینی هیچ بڕیارێك نادرێت، بۆ وڵاتانی بەریتانیا و فەڕەنساش ئەوانیش لە پەرلەمان و ئەنجومەنە تایبەتمەندەکانی

بەرگری کردن لە بەرژەوەندی سیاسی و ئابووری ئەو وڵاتانە ڕەزامەندی دەرچوونی بڕیار و یاساو ڕێساکان و پێشنیارەکانی ئەنجومەنی ئاسایش دەکەن.

بەم پێیە ئەو یاسایەی دەردەچێت , دەبێت لەخزمەتی سەرمایەداران و خاوەن کارەکانی وڵاتەکانیان بێت و سوود و قازانجی بازاڕی کەلوپەلی سەربازی و هەموو کاڵاکانی ئەو وڵاتانەی هەبێت , ئەگینا هیچ بڕیارێك دەرناچێت لەدەزگاو دامەزراوەی (UN) ەوە.

ئەو وڵاتانە وەك کۆمەڵێك گورگی برسی وان، هەر بڕیارێك ئەیدەن دەبێت بەشێ قازانجییان هەبێت. ئیتر بەخوێنی چەند کەس لە خەڵکی بێ چەك و چەکداری کۆمەڵگاکانی تر دەبێت یان نا. گرنگ لەلای ئەوان قازانجی ماددیی و سیاسی یە.

بەیانی مافی مرۆڤی نەتەوە یەکگرتووەکان ، خۆی سەرچاوەی دروستکردنی بێ مافی بەشێکی گەورەی کۆمەڵگای مرۆڤایەتییە لەسەر ڕووی زەوی. چونکە خاوەنداریەتی تایبەت بە پیرۆزترین دەستکەوتی مرۆڤایەتی دەزانێت. ئەمەش بەپێوەر و لەژێر کاریگەری ئایدۆلۆژیا و فکری لیبرالیزم داڕێژراوە، کە هۆکاری سەرەکی هەموو مەینەتیەکانە لە جیهاندا، بەشێکە و هۆکارێکە لە کۆیلەکردنی نوێی مرۆڤ لەسەر ڕووی زەوی ، ئیتر هەرجۆرێکی کۆیلە کردنی مۆدێرن بێت لە جیهاندا.

هەرلەبەر ئەوەیە ئەو دەزگایە ناتوانێت چارەسەری تەواوی هەموو کێشەکان بکات مەینەتیەکان لەسەر بەشێك لە مرۆڤایەتی کەم بکاتەوە، هەروەها ناتوانێت چارەی پرسی نەتەوایەتی بکات و وەڵامی بنج بڕی پێبداتەوە و ئەگەر بەرژەوەندی زلهێزەکانی تێدانەبێت ، نمونەی هەڵوەشاندنەوەی یەکێتی سۆڤیەتی جاران و دابەشبوونی بۆ چەند دەوڵەتێك ، دەنگی وڵاتانی بەدەست هانیوو یان هەر قسەیەکی بچوکیان لەسەر دروست بوونی دەوڵەتەکان نەکردووە، باوەڕی تەواویان پێهێنان.

هەروەها دابەشبوونی هەندێکی تر لەو دەوڵەتانەی کەلەبەرەی هاوپەیمانی وارشۆ بوون. ئەگەر بەوردی کاریان بۆ هەڵوەشانەوەی نەکردبێت ئەوا ڕێگریش نەبوون لەسەربەخۆییان، جەنگی ماڵوێرانکەرییان تێدا بەرپا کردوون . لە لایەکی تر هەتا ئێستا دانیان نەناوە بەو ڕیفراندۆمەی کە ساڵی (ئازاری/2014) لە هەرێمی قرمی ئۆکرانیان کراوە و خۆیان بڕیاریان لەسەر یەکگرتنەوەیان لەگەڵ ڕوسیای فیدراڵدا دا، واتە سیاسەتەکان و بڕیارەکانی (UN) ،

دووفاقی و بەپێی خواستی زلهێزەکانە نەوەکو لەگەڵ ئیرادەی خەڵکی ئەوناوچانەدا بن کەخواستیان لەسەر یەکگرتن ، یا جیابوونەوەیە لەو دەوڵەتانەی تیایدا دەژین یان دەیانەوێت یەکبگرن .

” بەشێوەیەکی گشتی ڕێکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکان، لە پێناوی جێبەجێکردنی ئەم پرەنسیپانە دروست بووە، کە لەم چەند خاڵەدا کوورت دەبێتەوە: 1- ڕزگارکردنی نەتەوەکانی داهاتوو لە نەهامەتی جەنگ کە لەماوەی سەردەمی یەك نەوەدا ئازارێکی هێناوە بەسەر مرۆڤایەتیدا کەلەباسکردن نایەن (مەبەست جەنگی جیهانی یەکەم و دووەم). بەڵام هەر لەدوای ئەمەو لەسەروبەندی دروست بوونی ڕێکخراوەکە. چەند جەنگێك ڕووی داوە ، وەکو جەنگی فەڕەنسا دژی ڤێتنام لەسەروبەندی ١٩٤٦ز ڕوویدا و تاساڵی (١٩٥٤ز)ی خایاند،دواتر پەلاماردانی ڤێتنام لە ساڵی 1957ز لەلایەن ئەمریکاو داگیرکردنی تا ساڵی ١٩٧٥ز خایاند ، جەنگی کۆریا و دابەشکردنی لەنێوان دوو زلهێزی ئەوکاتدا لە نێوان ئەمریکاو یەکێتی سۆڤیەتی جاران بوو کە لە (1950/6/25ز)ی دەستی پێکرد و لە(1953/7/27ز)ی کۆتایی هات و هەردوو کۆریای باکور و باشووری لێ دروست بوو. داگیرکردنی ئەفغانستان لە (1979/12/28) لەلایەن یەکێتی سۆڤیەتی جارانەوە. جەنگی ئێران عێراقی ساڵەکانی هەشتای سەدەی ڕابردوو، هەروەها جەنگی داگیرکردنی کوەیت ساڵی ١٩٩٠دا لەلایەن عێراق و جەنگی هاوپەیمانان دژی عێراق لە ساڵی ١٩٩١ز بێجگە لەو جەنگەی کە بێ گوێدانە پرەنسیپەکانی (un)، ئەمریکا بەناوی داگیرکردنەوەی پەلاماری عێراقی دا لەساڵی (٢٠٠٣ز)، بێجگە لەو جەنگانەی کە بەنوێنەرایەتی دەکرێت و لەبری ئەوان ئەنجام دەدرێت واتە لەبری زلهێزەکان. ئەمانە هەر هەموویان کوشتاری مەلایین خەڵکی لێکەوتووەتەوە.

یەکێکی تر لە پرەنسیپەکان: ٢. جەخت کردنەوە لەسەر باوەڕهێنانەوەی گەلان بە مافە بنەڕەتیەکانی مرۆڤایەتی.

٣. دروست کردنی لێبووردەیی و پێکەوە ژیان لە ئاشتی و ڕێزگرتنی هاوسێیەتی دەوڵەتان.

٤. یەکخستنی هێزەکان بۆ پاراستنی ئاشتی و ئاسایشی نێودەوڵەتی.

٥. دانانی بنەماکان و نەخشەکێشان بۆ مسۆگەرکردنی بەکارنەهێنانی هێزی چەکدار لە زیانی بەرژەوەندییە هاوبەشەکان.

٦. بەکارهێنانی ئامرازە نێودەوڵەتییەکان بەمەبەستی بەرزکردنەوەی

ئاستی کاروباری کۆمەڵایەتی و ئابووری گشتی نەتەوەکان.” (٦٠)

بەڵام ئەمانە هەموو نوسراوی سەر کاغەزن و جێبەجێ نەکراون و هێزەکانی ناو(un) ، بەم□ بەستی بەرژەوەندییەکانی خۆیان بایانداوە و ڕێساوە چۆن ویستوویانە ئاوا مامەڵەیان لەگەڵ کردووە. هەموو ئەمانە هۆکارگەلێکی ترن لە مامەڵە نایاساییەکان و نایەکسان لەگەڵ نەتەوەکاندا.

زۆرێك لەلایەن و هەڵگرانی بیرو بڕوای جیاوازی چینایەتی ، نووسەر و بەناو توێژەرەکانیان ، گورگەکانی جیهان بەمەڕ ئەناسێنن، وەك فریادڕەس و پارێزەری بەرژەوەندیەکانی نەتەوەکان چاو لێ دەكەن، كەلەبنەڕەتدا بەرگری کردن لەبەرژەوەندی و ئەجێندای سیاسی و ئابووری دەوڵەتە زلهێزەکانی دنیا و ناو ڕێکخراوی (un) نەبێت هیچ شتێکی تری لێ سەوز نا بێت.

هەروەها ڕازیبوونە بە ڕێگا چارەسەرییەکانی سەرمایەداری جیهان . سیاسەتەکانی ووڵاتی زلهێزەکان بۆ چارەسەری کێشەی نەتەوایەتی، بێجگە لە درۆیەکی شاخدار هیچی تر نییە، چونکە ئەگەر هەر کێشەیەك لەپرسی نەتەوایەتی بەدەستی ئەوانەوە بوبێت و بەناو چارەسەریان کردبێت بێ کێشەو کەم و کورتی زۆر و گەورە نەبووە. هەروەکو ئەوەی کە لە باشووری سۆداندا ڕیفراندۆم لە ساڵی (2011ز) کرا خەڵکەکەی ئێستا لەگەڵ ژیانێکی زۆر سەرەتایی و دواکەوتووی و هەژاری و قات و قڕیدا ئاوێزانن. واتە چارەسەرییەکان و یان باوەڕهێنان بەدوا بڕیاری ڕیفراندۆمەکان بەپێی پێوەر و پێوانەی خۆیان بەکاری دەهێنن ، ئەگەر هێزێکی کۆمەڵایەتی و هۆشیار و چاوکراوە بە بەرنامەی لەناو ئەو کۆمەڵگایانەدا هێزیان نەبێت و دەستیان بەتەواوەتی گۆڕانکارییەکەوە نەگرتبێت. ئەوا بەو دەردە دەچێت کە باشووری سۆدان تێکەوتووە. یا ڕێ لە جیابوونەوە دەگرن ئەگەر ڕیفراندۆمیشی بۆ بکرێت هەروەکو ئەو باس و خواستەی لەجیابوونەوەی هەرێمی کەتەلۆنیای ئیسپانیا دەکرێت هەتا و□تانی ئەوروپاش ڕازی نین بەجیابوونەوەی ئەو هەرێمە لە ئیسپانیا، بێجگە لە هەڕەشەکانی سەرۆك وەزیرانی ئیسپانیا لەکاتی جیابوونەوەی ئەو هەرێم□ ب□□□یفراندۆمی خەڵکەکەشی بێت. هەموو کاتێك ، شەریعەتی چارەسەرکردن لەلای دەوڵەتانی سەرمایەداری بەپێی بەرژەوەندییەکانی سەرمایەداران و دەوڵەتەکانیان مامەڵەیان لەگەڵ دەکرێت و بڕوای پێ دەهێنرێت. هەربۆیە ئەگەر ڕیفراندۆم لەهەر وڵاتێکدا لەژێر چاودێری (un) ئەنجام بدرێت ، ناتوانرێت بڕوا بەپاکی و بێ خەوشی ئەو ڕیفراندۆمە بهه□نرێت. چونکە ئەو ڕێکخراوە نێودەوڵەتییە

سەربەخۆییە و بڕیارەکانی لە زۆرترین کاتدا جێبەجێ ناکرێت و یان لەژێر کاریگەری هێزە کاریگەرەکانی ناو ڕێکخراوەکە دەبێت ، ئەویش ئەو دەوڵەتانەی کە پەیکەری ئابووری ڕێکخراوەکەیان ڕاگرتووە و بەهاوکارییە داراییەکانیان توانیویانە باڵ بکێشن بەسەر ئاڕاستەی دەرکردن و جێبەجێ کردنی بڕیارەکانیدا. ئەمە بێجگە لەوەی کە پێنج وڵاتەکەی خاوەن ڤیتۆی ئەنجومەنی ئاسایشی ئەو ڕێکخراوە چۆنیان بوێت ئاوا بڕیار دەردەکرێت یان ڕێگری لێ دەکرێت.

ئەو گەمژەییە کە پێت وا بێت (un) دەتوانێت چارەسەری بنج بڕی کێشەی نەتەوایەتی بکات.چەپەکان چاوەکیان لە ڕێگەچارە و سەرپەرشتی ڕیفراندۆمە لەلایەن (un)ەوە بۆ بڕیاری جیابونەوەی هەرێمی کوردستان لەدەوڵەتی عێراق ، ئەمانیش هەمان بڕوای ئۆلیگارشیەکانی ناو هەرێمیان هەیە . هیچ جیاوازییەکی بەرچاو و دیار نابینێت لەنێوان حیزبە چەپەکان و ڕاستەکاندا، لەبارەی پرسێکی چارەنووس سازی وەك جیابوونەوەی هەرێم لە عێراق. حیزبە ئۆلیگارشیەکانی هەڵگرانی خواستی حوکمی زاتی و مافی چارەنووسە درۆزنەکانیان لەگەڵ دیدی حیزبە چەپەکان هاوڕاو جووتن.

لەلایەکی تر چەپەکان لە ئێران ، هەمان بۆچونیان هەبووە لەڕابردودا ، وویستویانە چارەنووسی گەلی کوردیان بەهەمان دیدی ڕیفراندۆم بازەکان دیاریبکەن. ئەڵێن ” حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری خوازیاری چارەسەری دەم و دەستی مەسەلەی کوردە لە ئێراندا، ئەویش لە ڕێگای ڕیفراندۆمێکی ئازادەوە لەناوچە کوردنشینەکانی ڕۆژئاوای ئێران بەچاودێری سەرچاوە ڕەسمی یە نێو نەتەوەییەکان . ” (٦١) ئەگەر بە پێوەرێکی مارکسییانە ئەو پەرەگرافە لێك بدەینەوە ئەوا فەی بەسەر بۆچوون و دیدگایەکی مارکسیستیانەوە نییە هەڵئێنجاوی دیدگا و بڕوای لیبرالیزمی سەرمایەدارییە. لەبەر ئەوەی ڕیفراندۆمی ئازاد تەنها لە سیستەمێکدا بەرجەستە دەبێت کە ئازادی و یەکسانی فەراهەم کردبێت لە کۆمەڵگادا. ئەگینا پڕۆسێکی لەو شێوەیە، لە کۆمەڵگایەکی دیکتاتۆری و لەژێر چاودێری ڕێکخراوێکی نێودەوڵەتی وەك (un) دا ، ناتوانێت وەك خۆی و بێ یاری پێکردنی ئەنجامەکان و بێ گرفت تەواو ببێت چونکە ئەو ڕێکخراوە نێودەوڵەتییە لە پێناوی بەرجەستەکردنی ئەو پەرەنسیپانەدا پێك هاتووە، بەڵام هەتا ئێستاش نەیتوانیوە لەکۆمەڵگای نێودەوڵەتیدا دەوور و کاریگەری پۆزەتیڤانەی هەبێت، هەلومەرجی ژیانی کۆمەڵگاکان بەرەو باشتر ببات و کۆتایی بە نەهامەتییەکان بهێنێت. باشترین نمونە بۆ جێبەجێ نەبوونی تەواوی پەرەنسیپەکانی (un) ئەو ژمارە ترسناکەی مرۆڤی

کۆیلەیی لەسەرتاسەری دنیا کە بە ٤٦ملیۆن کەس مەزەندە دەکرێت ، ئەو سەرژمێری و ڕووپێوییە لەلایەن ڕێکخراوی (walk free) ی یەوە لەسەرتاسەری دنیادا ئەنجامی دابوو ، لەساڵی ٢٠١٦دا ڕێژەی ٢٨% زیادی کردبوو لەچاو ساڵی ٢٠١٤دا . ئەم ڕاپۆرتەی ئەو ڕێکخراوە لە ١٦٧ وڵاتدا لەڕێگەی چاوپێکەوتن و پرسیارکردن لە ٤٢هەزار کەس بە ٥٣ زمانی جیاواز کراوە و دەست نیشانی ژمارەی کۆیلەکانی پێ کراوە. ئەو پێوەرەی کە ڕێکخراوەکە دایناوە بۆ کۆیلایەتی بریتییە لە ڕفاندنی مرۆڤ و بازرگانی پێوەکردنیان، کاری زۆرەملێ، بەسەربازی کردنی منداڵان، قەرزداری، هاوسەرگیری بەزۆر و پێش وەخت، لەخشتەبردن و بازرگانی جنسی، کاری لەش فرۆشی ، هەروەها هەموو ئەو یاسایانەی کەدژ بەمافەکانی مرۆڤن ، لەلایەن وڵاتانەوە دەردەچێت.(٦٢) بەمەرجێك یاسای کەتای هێنان بەکۆیلایەتی کاتی خۆی لە ٢٥ئەیلوول/سبتمبر١٩٢٦ لە جنێف واژۆی لەسەر ڕێکەوتن نامەیەك تایبەت بە کۆیلایەتی لەڕێکخراوی کۆمەڵەی گەلان کرا، وە جارێکی تر لەبارەگای نەتەوە یەکگرتووەکان لە نیویۆرك لە ٧کانوونی یەکەم/دیسمبری١٩٥٣ بڕیاری لەسەردرایەوە، بەهەندێك گۆڕانکاری و چاککردنەوەی شێوەی دەربڕینەکانەوە ، هەموارکرایەوە ، لە ڕۆژی ٧تەمووز/یولیۆ١٩٥٥ چووە بواری جێبەجێ کردنەوە لە لە (١٢) ماددە پێکهاتبوو. (٦٣)ئامارەکان خۆیان ئەدوێن ، ڕێکخراوێك ئەمە حاڵی بێت ، چۆن دەتوانێت سەرچاوەی چارەسەری بێت و سەرپەرشتی جیابوونەوە یا ڕیفراندۆم بکات؟!

چەپ ئەگەر بەوای وابێت (un)، دەتوانێت چاودێری لە ڕیفراندۆم بکات و توانای بڕیاری جیابوونەوەی نەتەوەو دەوڵەتەکانی هەیە، دیدێکی نالۆژیکییە ئەو ڕیفراندۆمانەی کەلەسەردەمی سەرمایەداریدا دەکرێت (un) یش چاودێری دەکات و بڕیاری دروست و نادروست دەدات، باشتر نابێت لەهەموو ئەنجامانەی کە هەتا ئێستا لەپڕۆسیسی ڕیفراندۆم، لە ناوچە و وڵاتە جیاوازەکانی جیهاندا ئەنجام دراوە. چونکە هەموو ئەو چەواشەکاریانەی وڵاتانی ناو ڕێکخراوەکە ئەنجامی دەدەن ، بە بەرژەوەندی زلهێزەکان ئەنجامەکەی دەگۆڕێت.

” مافی نەتەوەکان لە بڕیاردانی چارەنووسی خۆی، بەمانا سیاسیەکەی، مانای تەواوەتی مافی نەتەوەکانە، لەسەربەخۆیی لەسەربەستی جیابوونەوەی سیاسی لەو نەتەوەیەی کەستەم کار و باڵا دەستە. وە ئەو داواکارییە کە دیموکراتی سیاسی بانگەوازی بۆدەکات، مانای کردارییەکەی بریتییە لەسەربەستی تەواو لەهاندان بەمەبەستی جیابوونەوە و چارەسەر کردنی پرسی جیابوونەوە بەڕاپرسی ئەو

نەتەوەیە کەداوای دەکات. بەو شێوەیە ئەو داواکارییە لەهیچ شتێکدا ه□اوشێوە نییە لەگەڵ داواکاری جیابوونەوە و دابەشکردن و دروستکردنی دەوڵەتی بچووك. بەڵکو تەنها دەربڕینێکی ڕاست و دروستی گونجاوە لەگەڵ خەبات کردن دژی هەموو چەوساندنەوەیەکی نەتەوەیی . " (٦٤) ئەم بۆچونەی لینین لەبارەی ڕێفراندۆمەوە ئەوە دەردەخات بەرنامە و دیدگای چەپ و ڕاست یەك ئامانج و ناوەڕۆکن. نە چەپ هەڵگری بەرنامەو پەرەنسیپێکی شۆڕشگێڕی و چارەسەری کێشەی نەتەوایەتییە لەم هەرێمەدا، نەلایەنە ڕاست ڕەوەکانیش بەئیسلامی و بەناو عیلمانیەکانەوە، هەوڵیان لەپێناوی بنبڕکردنی کێشەی نەتەوایەتییە، هەربۆیە چەپ و ڕاست لەم هەرێمەدا بەئاسانی ناتوانیت لێکیان جیابکەیتەوە. چونکە ئەو چارەسەرییەی کەلەڕێگەی (un) وە بە ئەنجام□دانی ڕیفراندۆم بۆ پرسی نەتەوایەتی کورد لەعێراقدا ڕەچاوی دەکەن لەلایەن چەپەوە، ئەنجامگیریەکەی هەمان بۆچوونی حیزبەکانی ترە کەڕیفراندۆم بەسەرچاوە و ڕێگە چارەی کێشەی نەتەوایەتی و دروست بوونی دەوڵەتی پێ دەبینن. مێژووی ئەو ڕێکخراوە مێژوویەکی لەنگە لەچارەسەری پرسی نەتەوایەتی لەجیهاندا. لەدوای هەڵوەشانەوەی بلۆکی ڕۆژهەڵات و کۆتایی هاتنی جەنگی سارد،(un) وویستی ڕێکخراو و دامەزراوەیی چارەسەری کۆتایی هێنانی کێشە نەتەوایەتییەکان بێت، بەڵام نەیتوانی ئەو ڕۆڵە بگێڕێت. هەروەکوو ئەو کوشتارەی کە لەجیابوونەوەی بۆسنی و هەرسکییەکاندا کەوتەوە، زۆر نامرۆڤانە مامەڵەیان ل□گ□□□دا کراوە، ڕێکەوتنەکانیشیان بەئاوارەبوونی ملیۆن□ خ□□□ك کۆتایی پێهات. لەکێشەی چیچانیەکان لەگەڵ ڕوسەکاندا چارەسەریەکان بەبەرچاوی (un)ەوە بەکاولکاری و تووندبوونی زیاتری گیانی دەمارگیری نەتەوایەتی لەنێوان ڕووسەکان و چیچانیەکان کۆتایی هات. ئەمەشیان پەیوەندی بەدەسەڵاتی یەکێك لە پێنج هێزەکەی ئەنجومەنی ئاسایشی (un) ەوە هەیە کەخاوەن ڤیتۆو چەکی ئەتۆمین لەجیهاندا. یەکێکی تر لەو دەوڵەتانەی کەبەڕیفراندۆم سەربەخ□یان ڕاگەیاند باشووری سۆدان بوو، بەڵام نەیتوانی جیابوونەوە وەڵام بەژیان و پێداویستییەکانی دانیشتوانی باشووری سۆدان بداتەوە.

ئەمەش بەو مانایە نییە کەجیابوونەوەی نەتەوەیەك لەڕێگەی ڕیفراندۆمەوە بدەیتە دواوە، لەکاتێکدا ڕیفراندۆم بتوانێت چارەسەری کێشەی نەتەوایەتی بکات بەڵام (un) و ئەو هێزانەی کەلەناو هەر□م□دا هەن و ئیدیعا و بانگەشەی چارەسەری کێشەی نەتەوایەتی، لە ڕێگەی ڕیفراندۆمەوە دەکات درۆیەکی گەورە لەگ□□ خ□□□کدا دەکەن و سیاسەتی دیماگۆجیانەی ئەوانە بەئاڕاستەی

خۆدزینەوە ل□ ب□ی□اری بنج بڕی چارەسەری کێشەی نەتەوایەتییە. گەوجاندنی خەڵك و پێ كوتەكردنیانە لەناو هەلوو مەرجێکی تەم و مژاویدا، بەئاڕاستەی خزمەتکردنی خواست و ویستی ئۆلیگارشیانە یانە لەسەر ئاستی هەرێم و لەعێراق و لەسەر ئاستی ناوچەکەشدا.

لەزۆرترین کات و لەهەلوو مەرجە جیاوازەکاندا، ناتوانیت بەرنامەی چەپ و ڕاستی کۆمەڵگای کوردی و عێراقی و ئێرانی لێك جودا بکەیتەوە. ئەمەش لەو بڕوایەی ڕابردووی چەپدا دەردەکەوێت، لەئێستاشدا هەمان بڕوایان هەیە و بەو ستراتیژەوە پابەندن کەدەڵێت " ئەم ڕیفراندۆمە دەبێت بەدەرچوونی هێزە سوپاییەکانی دەوڵەتی مەرکەزی و دابینکردنی ماوەیەك بۆچالاکی ئازادانەی هەموو حیزبە سیاسییەکان لەکوردستاندا ئەنجام بدرێ تا لەو ماوەیەدا جەماوەری خەڵکی ب□ بەرنامەو سیاسەت و بۆچوونی خۆیان لەڕیفراندۆمەکە ئاشنا بکەن. " (٦٥) ئەم بۆچوونەی چەپی ئێران، هاوجووت و هاوڕایه لەگەڵ بۆچوونەکانی چەپی عێراق و کوردستان ، هەروەها بووەتە سەرچاوەی بیرو بۆچوونەکانی بەشێك لەچەپی کوردستانی عێراق. ئەمەش لە ئێستادا هاوڕای سیاسەت و بەرنامەکانی توێژی ئۆلیگارشی دەسەڵاتی لەهەرێمی کوردستاندا. ناوەڕۆکی ئەو بۆچوونانە، جیاوازنا بێتەوە لەگەڵ سیاسەتی ئۆلیگارشی و مشەخۆرانی سەربازی و خێزانی و خێڵەکیانەی هەموو دەسەڵاتداران.

هەموو حیزبەکانی خێزانی ئۆلیگارشی دەسەڵاتداران و دەرەوەی هاوئامانج و هاو سیاسەتن، لەبەرامبەر بڕوا بوون و نەبوون بەڕیفراندۆم. هەروەکو لینین دەڵێت ڕیفراندۆم تەنها دەربڕینێکی ڕاست و دروستی گونجاوە لەگەڵ خەباتکردن دژی هەموو چەوساندنەوەیەکی نەتەوەیی لەبەر ئەوە ناکاتە هەڵوێست و کرداری لەخۆبووردوانەی دژی جیاکاری نەتەوەیی و چارەسەری بنج بڕی پرسەکەی. ڕیفراندۆم ناتوانێت بەتەنها کۆتایی بەچەوسانەوەی نەتەوەیی بهێنێت وەهەروەها ناتوانێت کۆتایی بە چەوساندنەوەی چینایەتیش بهێنێت، کەسەرچاوەی دروستکردنی چەوساندنەوەی نەتەوەییە، چونکە ناتوانێت کۆتایی بەدەسەڵاتی سەرمایەداری بهێنێت. ناتوانێت دەزگای سەرکووت و چەوسانەوەی دەوڵەت کۆتایی پێ بهێنێت. ڕیفراندۆم وەك ململانێیەکی نەرم دەبینرێت، لەنێوان بەرژەوەندییە جیاوازەکانی سیاسی و سەربازییەکانی دەسەڵاتی ئۆلیگارشی نەتەوەکان، لەپێناوی قازانجی زیاتردا، نەوەکو وەڵام دانەو□ بێت بە داخوازی مافی یەکسانی نەتەوەکان. بەنەتەوەی کورد و عەرەب و فارس و تورکەوە.

خۆشباوەڕی لەوەوە سەرچاوە دەگرێت کە پێت وابێت گوایە بە ئەوەی دەست بدەیتە کاری شۆڕشگێڕی دەتوانیت خواست و وویستی نەتەوەی ژیردەستە بەدی بھێنێت. لە ھەموو ھەلوو مەرجەکاندا ناتوانرێت دەنگدان بەتەواوی و بە سانسۆر و ترس و لەرزی خەڵک لەدەسەڵات و ھێزە سەرکووتکەرەکانیان ئەنجام بدرێت. ھەروەها ناتوانرێت وەکو ھەڵوەستی کرداری چاولێبکرێت لە ڕابردوو لەئێستادا، ھێزی چەکداری حیزبەکان لەچوارچێوەی ھێزێکی سەر بەحکومەت و دەوڵەت ڕێکنەخراون و چەکداری حیزبەکان بە ئەوە ھێشتویانەتەوە ھەڕەشەی لەیەکتر پێ دەکەن. لەبەر ئەوە نە (un) ئەتوانێت و نە حیزبەکانیش ئەیانەوێت ئەو ھێزە چەکدارانە بخەنە ژێر ڕکێفی حکومەت و لەدامەزراوەیەکی سەربازیدا ڕێک بخرێن.

ھەموو ئەو ھێزانەی کەلەژێر ھەژموون و ڕێنوێنی حیزبدان لەپێناوی بەرژەوەندی توێژی ئەلیگارشی سیاسی سەربازی سەرانی حیزبدا بەکاردەھێنرێت. ھەروەها پاڵپشت و ھیوای دەوڵەتە گەورە ئیمپریالیستەکانە بە لێدان و سەرکووتکردنی بزوتنەوەی چینایەتی کرێکاران و ئەگەر بزوتنەوەیەکی کۆمۆنیستی زانستی سەردەربھێنێت، سەرکووتیان بکەن. چونکە ئامانجی سیاسی و ئابووری و دەسەڵاتدارانی ئەلیگارشی لەھەرێمدا لەپێناو پاراستنیاندا پێویستیان بەپاڵپشت و بەرگریکارێکی ناوچەیی و نێودەوڵەتی ھەیە. واتە ھەردوولا دەبنە لازم و مەلزومی یەکتری ھەر وەکو " دەوری ئامارەت داری، ئەم دەورەش ڕۆژێك بوو کە ئەمارەتەکانی ((ئەردەڵان)) و ((بابان)) لەوڵاتەکانی ئەردەڵان و موکریدا دەنگیان دەدایەوە.

بەڵێ دەورەی ئەمارەت داری وە نەبە تەنها ھەرئەو دوو دەورەیە بوو بێت گەلێکی تر ھەبوون وەکوو: ئەمیرەکانی پاڵنگان، مایدەشت، بانە، زەنگنە، دونبوولی، شیروانە، میافارقین. وە وەکو حاکمەکانی برادۆست، جەزیرە، بادینانی،لوڕ، شارەزوور و دینەوەر، دیاربەکر و گەلێکی تریش. ئەمانە ھەبوون و ھەردەستە و بەرە بابەڵك لە وڵاتی خۆیدا ناوێکی دەرکردووە، تەنانەت ھەندێك لەمانەش خوتبەیان بەناوی خۆیانەوە خوێندووەتەوە بەڵام ماوەی درێژبوونەوەی دەسەڵاتیان وەنەبە ئەوەندە زۆر بووبێت کە بتوانرێ بەدرێژی دەسەڵاتەکەیان باس بکرێن. ئەمە و دیسان حوکم و ئەمارەتەکانیشیان زیاتر بەسترابوو بە حوکمەتە گەورەکانی تری وەختەوە، وەکوو حوکومەتی ((سەفەوی)) و حوکومەتی ((عوسمانی)). ھەست و شعوری ئەو دەورەش وای پیشان ئەدا کە مایەی شانازییە ئەگەر یەکێك خۆی ببەستێ بەیەکێك لەو دوو حوکمەتەوە ئەمەش لەبەرئەوە بوو کەدەسەڵاتی فەردی مەبەست بوو لەو

ڕۆژەدا نەوەك دەسەڵاتی ئیجماعی و کۆمەڵی. ئەمیر تەنها ئەوەی لە دڵا بوو کە ناوی[ئەمیر]ی هەبێ و ئەمیر بێ بەسەر هەندێکەوە، ئەمە بۆ ئەو ڕۆژەی ئەو، لای وابوو پڕبەپێستیەتی! ” (٦٦) هێزە کوردیەکان و حیزبەکانیان لە ئێستادا سیاسەت و خواستی ڕابردووی ئەمارەتەکان و ئەمیرەکانی تێنەپەڕاندووە و دڕی نەداوە بەو سیاسەتەی ڕابردووی ئەوان.

هەموو ئەو چارەسەریيانەی ک□ بەرنامەکانی حیزبە نەتەوەیی و ئۆلیگارشی و بۆ رژوالیباڵەکان بۆ مافی نەتەوەکان هەیانە، ناتوانێت مافی یەکسانی نەتەوەکان بەرجەستە بکات، خواست و ویستی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی نەتەوەی ژێردەستە بەدەست ناهێنێت.

لەجیاتی ئەوەی چەپ بەڕەی ژێر پێی ئیمپریالیزم و سەرمایەداران دەربهێنێت لەڕێگەی بڕوا بوون بەچارەسەری□کەیان بەڕەی ژێر پێیان زۆر جوانتر و مۆدێرن و تیسکن و ڕەو نەقدارتر و نەرمتر دەخەنە ژێر پێی (un) و سەرمایەداران و توێژە ئۆلیگارشییەکەیەوە.چونکە حیزبەکانی چەپ و ڕاست، هەریەکە بە بڕوبیانوویەك و بەناوی هۆکارێك پێکوتە بەخواست و وویستی خەڵك دەکەن، لەجێگایەکدا ڕایان گرتووە، ئەو پرسەیان بە ئایندەیەکی نادیار دەسپێرن و بازرگانی سیاسی و ئابووری پێوە دەکەن، هەریەکە بەیت و بالۆرەیەکی بۆ دەڵێتەوە. هەر بۆیە پرسی نەتەوایەتی کورد لەعێراق و ئێران و تورکیا و سوریاشدا هیچ حا□□ت□□ك قبووڵ ناکات، بێجگە لە جیابوونەوە، چونکە ئەو هەلومەرجە سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتیەی کەلەڕابردوو لە مێژوودا هەیبووە ئەو بەرز و نزمی و گەرم و ساردەی کە پیایدا تێپەڕبووە لەگەڵ نەتەوەکانی تردا، تەنها قبووڵی جیابوونەوە دەکات ، ڕێکخستنی لەژێر سایە و سێبەری سیستەمێکدا، کەمر□ق□کان بەیەکسانی و بەئازادی تیایدا بژین.

بەرنامەی چەپ لەڕابردوودا هاوڕا دەبێت لەگەڵ بەشێك لەحیزبەکانی تر لە سەرەتاکانی سا□□انی دووهەزار بەدواوە دەڵێت ” حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری لەهەر قۆناغێکدا تەنیا لە حاڵێکدا ڕا لەسەر جیابوونەوەی کوردستان دەدات، کەئەگەر دڵنیا بێ ئەم هەڵوێستە مافی مەدەنی پێسڕەوتر و پێگەی ئابووری و پێوەندی کۆمەڵایەتی یەکسانتر و زامنتر بۆ کرێکاران و زەحمەتکێشان لە کوردستاندا دابین دەکات . ” (٦٧) تەنها کات کەتیایدا مافی یەکسانی نەتەوەکان دابین دەبێت سیستەم و سەردەمی سۆسیالیزم و کۆمۆنیزمی زانستییە . بەڵام کاتێك کە پرسی نەتەوایەتی برستی بەخەباتی چینایەتی بڕیووە و بیروهۆشی ئەو خەباتی بۆلای خۆی پهلکێش کردووە، ئیتر هیچ شتێك ئەوەندە گرنگ

نا بێت، کە ئەو نەتەوەیە سەربەخۆیی و سەربەستی خۆی بەدەست بھێنێت،
جا ئەمە ئیتر بۆ رژوازی و پارتەکانیان دەیکەن، یاخەباتی کرێکاران
کۆتایی پێدەھێنێت و پرسێکی لەو جۆرە لەکۆمەڵگادا شوێنەواری دیاری
نامێنێت . واتە ئەو کێشەیەی بەشێوەیەکی زەق و دەرپەڕیوو دەبێتە
لەمپەری خەباتی چینایەتی و دژایەتی چینایەتی لەنێوان کرێکاران و
بۆرژوازی و سەرمایەداراندا، پایە و بەھای نامێنێت ئیتر دژایەتییە
بنەڕەتیەکەی کۆمەڵگا ترۆپکی خۆی دەگرێت. ڕاستی□ کرێکاران و
زەحمەتکێشان و ھەژاران لەسەر دەستی بۆژوازی و سەرمایەداران
ناگەنە ژیانێکی شایستە لەدەوڵەتی تازە دروست بوو نەتەوەکەیاندا،
بەڵام ھەر ھیچ نەبێت ئیتر ئاڕاستەی تێکۆشان و خەباتیان بەبای
شەنی سەرمایەداراندا نا بێت، ئیتر خزمەت بەخەبات و ئەرکی مێژووی
خۆیان دەکەن. لەنێوان ھەردوو بەرداشی بۆرژوازی نەتەوەیی سەردەست
بۆرژوازی ژێردەستەدا ناھ□□ن. نا بنە کۆیلەی بیر و
بەرژەوەندیەکانی دەسەڵات و پارتە سیاسیەکانی ئۆلیگارشی ئابووری و
سەربازی خۆ ووڵاتیان و گاڵتە بە مقەدەرات و چارەنوس و ئاسۆی
ژیانیان ناکرێت بەناوی ڕزگاری نیشتیمانی و نەتەوەییەوە
بۆماوەیەکی درێژتر و زیاتر ناخرێنە ناو وەھمی نەتەوە پەرستی و
بەرژەوەندییەکانی ھەڵگرانیەوە. کات□□ك دەوڵەت لەسەر دەستی
سەرمایەداران و بۆرژوازی دروست دەبێت، یا جیابوونەوە ڕوودەدات
لەدەوڵەتێکی تر، ھیچ لەوە باشتر نا بێت کە لەدوای ساڵی ۱۹۹۱ز
دەوڵەتی ئۆکرانیا لەیەکێتی س□قی□تی جاران جیابوونەوە و دەوڵەتی
سەربەخۆیان ڕاگەیاند، حاڵ و گوزەرانی خەڵکی ئەو وڵاتە بەھەموو
چین و توێژەکانیەوە بەدەست کۆمەڵێك و توێژێکی بچووکی سیاسی
ئۆلیگاریشی ئەو ووڵاتە و سیاسیانی جیاخواز و دەوڵەت چیەکانیان
دەناڵێنن. ئەوانە ھەموو لایەنەکانی ژیانی مرۆڤانەیان لەگەڵ ھیچا
ھاوتا کردووە و ھاووڵاتی ووڵاتەکەیان خستۆتە بەردەستی سیاسەت و
ئامانجی ئابووری و و□تانی زلھێزی وەکو ڕووسیا و ئەمەریکاوە،
لەپێناوی بەرژەوەندییەکانیاندا خەڵکی خۆیان کردۆتە قوربانی.
دروست بوونی دەوڵەتی نوێ، پەیوەندی کۆمەڵایەتی و سیاسی چینی
کرێکار دەگۆڕیت، پەیوەندی دژایەتی نێوان کرێکارانی نەتەوە
جیاوازەکان دەبێت بەھەماھەنگی کاری پێکەوەیی و خەباتی
ئەنتەرناسیونالیستی کرێکاران دژ بە سەرمایەداری و سیستەمەکەیان.

” وەڵامدانەوە بە (نەخێر یان بەڵێ) لەسەر مەسەلەی جیابونەوەی ھەر
نەتەوەیەك بەتەواوەتی داواکاریەکی کرداری دیارە. بەڵام لەڕاستیدا
لەڕووی تیۆری داواکاریەکی بێ بەھای میتافیزیکی یە، کەلەڕووی
کردارییەوە دەبێتە ملکەچکردنی پرۆلیتاریا بۆ سیاسەتی بۆژوازی.

بەبێ هیچ مەرج و کەت و بەندێك، هەموو کات بۆرژوازی داواکارییە نەتەوەییەکان دەخاتەوە پێشەنگی ئامانجەکان. لەکاتێکدا کە ئەو داواکاریيانە لەڕوانگەی پرۆلیتاریاوە ملکەچی بەرژەوەندی خەباتی چینایەتییە. پێشتر لەڕووی تیۆرییەوە ناتوانرێت دووپات بکرێتەوە، کە بەوە جیابوونەوەی ئەو نەتەوەییە، یان یەکسان بوونی لەمافەکاندا لەگەڵ نەتەوەیەکی تر، دەبێتە هۆی ئەنجامدانی شۆڕشی بۆرژوازی دیموکراتی، ئەوەی گرنگە لەلای پرۆلیتاریا کەلەهەردوو بارەکەدا دابینکردنی گەشەی خەباتی چینەکەی بێت ، بەڵام بۆرژوازی گرنگی ئەدات بەدروستکردنی لەمپەر لەبەردەم ئەم گەشەیەدا، بەوەی ئامانجەکانی بخاتە دوای ئامانجەکانی نەتەوەکەی. لەبەرئەوە پرۆلیتاریا خۆی ئەبینێتەوە لەداواکاری دانان بە مافی چارەنووسی بەشێوەیەکی نەرێنی ئەگەر ئەم دەربڕینە ڕاست بێت، بە ئەوەی گرنتی (مسۆگەری) هیچ شتێك بکات بۆ هەر نەتەوەیەك، وەبە ئەوەی هیچ پەیمانێك بدات بە پێدانی هیچ شتێك لەسەر شانی (حسابی) نەتەوەیەکی تر. ” (٦٨) لەحاڵەت و دۆخی چارەسەری ئیمپریالیستیانەی هێزە نێودەوڵەتی و ڕێکخراوەکانی کرێکارانی نەتەوەکان مافی یەکسان و هەمە ئاهەنگی سیاسی و چینایەتی و کۆمەڵایەتیان بۆ فەراهەم ناکرێت، پێگەی ئابووری وسیاسی و کۆمەڵایەتی جیاوازیان بۆ ئەخوڵقێنن، دژایەتی و ڕووبەڕووبونەوەیان دژبەیەك درێژە پێ دەدەن و لەگەڵ دوژمنایەتی کردنی یەکتری ئاوێزانیان دەکەن. هەروەها بیر و بۆچوونی چەپ و ڕاست لەهەرێمی کوردستان سیخناخە لە قسە و باس و دەربڕینی لاستیکیانە و هەڵوەستیان هاوتای هەڵوەست و دیدگای لیبرالیزمی ئەوروپی و ئەمریکییەو دوورە لەچارەسەری بنەڕەتی پرسی نەتەوایەتی. ئەوەش خەون و خەیاڵی چەپی گەیاندووە بەو ئاستەی کە چۆك کردنی هێزەچەکدارەکانی ناو هەرێم بسپێرێت بە ڕێکخراوی (un) و بیر لەکردنەوە و هەڵوەستی شۆڕشگێڕی خەڵك و هێزی زەحمەتکێشی خۆ و وڵاتی نەکرێتەوە. ئەمەش سپاردنی هەوڵ و باری شۆڕشگێڕی چینێکی شۆڕشگێڕی کۆمەڵگایە بەهێزە گەورەکانی جیهان و سیاسەتەکانیان. ئەو هێزانەش ئەگەر لەڕێگەی ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوە یەکگرتووەکانەوە یا بەهۆی کردەوە و سیاسەتی تاکڕەویانەوە بێت ئاراستەی سیاسەتی ناوچەکە بە بەرژەوەندی ئامانج و سیاسەتی ئابووری خۆیان ئەشکێننەوە چەقی ئاراستەکردنیان پێچەوانەی خواست و ویستی چارەسەری پرسی نەتەوایەتی یە. لەزۆرترین حاڵەتدا دژایەتی دەکەن و دابەشبوونی کار و سەرمایە لەجیهاندا لەبەر خاتری نەتەوەیەك یان چەند نەتەوەیەك ناگۆڕن، ئەگەر کاریگەری خەبات و تەکۆشانی چینی کرێکار و شۆڕشەکانیان لەسەر نەبێت. سیاسەت و ئامانجەکانی (un) هەمان سیاسەت و ئامانجی بانکی نێودەوڵەتی و سندوقی دراوی نێودەوڵەتی،

ڕێکخراوی بازرگانی جیهانی یە، ئامانج و سیاسەتیان قڕکردن و برسی کردنی خەڵکی جیهانە، لە پێناوی کەڵەکە بوونی سەرمایەی زیاتر بە سەرمایەدارە گەورەکانی خاوەن پشك لەئابووری جیهان و ئەو ڕێکخراوە نێودەوڵەتیانەدایە.

" بەڵام ئەوەی کە بۆژوازی هەموو نەتەوەیەك پێویستی پێیەتی، بریتییە لەگرنتی بەرژەوەندییەکانی بەبێ گرنگی دان بە بارودۆخی نەتەوەکانی تر (تەنانەت ئەگەر لەسەر شانی ئەو بێت).

گرنگترین و تایبەت ترین شت لەلای بۆژوازی بریتییە لە (توانای بەدەست هێنان)ی داواکارییەکی دیاریکراو بۆخۆی ئەمەش بە بەردەوامی پاڵی پێوە دەنێت بۆ گرتنەبەری سیاسەتی سازش کردن لەگەڵ بۆژوازییەکانی نەتەوەکانی تر لە سەر شانی پرۆلیتاریا. بەڵام پرۆلیتاریا ئەوەی لای گرنگە چینەکەی بەهێز بکات لەبەرامبەر و دژی بۆژوازی، وەجەماوەر پەروەردە دەکات بەگیانێکی گونجاوی دیموکراتیانە و بەڕۆحێکی سۆشیالیستیانە.

لەوانەیە ئەمە شتێکی (کرداری) نەبێت بە بۆچوونی هەلپەرستەکان، باوا بێت. لەکاتێکدا ئەوە لەڕاستیدا تاکە گرنتییە بۆ دابین کردنی گەورەترین بەش لەیەکسانی نەتەوەیی و ئاشتی نەتەوەیی، هەروەها ئەگەر دەرەبەگایەتی و بەرژوازی متوووربەکراو بەڕۆحی تووند ڕەوی نەتەوەیی نەیەوێت. " (٦٩) لەبەر ئەوەیە، شورای کرێکاران ، تاکە دەزگای دیموکراتی دەسەڵاتی کرێکارانە،لەپێناو بەڕێوەبردنی دیکتاتۆرییەتی پۆلیتاریا و لەناوبردنی خۆیی و هەموو ئەو هێزانەی کەسەرچاوەی دروست کردنی چینەجیاوازەکانی ناو کۆمەڵگاکانن. هەربۆیە کاتێک پرۆسیسێکی شۆڕشگێڕیدا دیکتاتۆرییەتی پرۆلیتاریا واقع و جێبەجێ دەبێت، لەگەڵ هیچ جۆرێك لەسیاسەت و ئامانجی ئابووری و کۆمەڵایەتی بەرژوازی و سەرمایەداران هاوتا نابێت و لەگەڵ چاودێر و ڕێکخراوەکانیدا مامەڵەو هاوکاری ناکات.

ئەو مۆدێلەی کە چەپی ئێران و عێراق لەسەر شورای کرێکاران دەری دەبڕن مۆدێلێکی ڕیفیزنیزمی سەردەم و مامەڵەی نیولیبرالیزمە، بیر و هزری سۆشیال لیبراڵەکانە، نەوەکو بیری مارکسیستەکان. لەلای ئەم مۆدێلەی چەپ زیاتر نزیک بوونەوەی هزرڤانانی یانە بەبیروبۆچوونی سیستەمی پەرلەمانی و هاوتاکردنی ناوەڕۆکی شورای واقعی کرێکارانە . شەرعیەت دانیانە بە بەها و ناوەڕۆکی سیاسەتەکانی بەرژوازی لەکۆمەڵگاکاندا. لەبەر ئەوەی هەموو ئەمانە ناتوانێت بەناونیشانێکی ترەوە، ئەو پێشنیار و دەربڕینانە و سیاسەتەکانی

پشتیەوە چارەسەری کێشەی نەتەوایەتی کورد بکات لە ئێران و عێراقدا. چونکە ئەمانە هەموو لە پەرەنسیپەکانی ڕیفۆرمیستوکانە و ووردە بۆرژوازی مشەخۆر و هەمەکارەی سایسی یە ئۆلیگارشیەکانە، کرێکاران و زەحمەت کێشانی ووڵاتی پێ چەواشە دەکرێت، بەقازانجی بۆرژوازی و سەرمایەداران.

ئەو دەوڵەتەی کەچەپی ئێران و عێراق بە کوردیان داوادەکرد، دەوڵەتی سەربەخۆی بۆرژوازی کوردە، دەوڵەتی چەوساندنەوەی هەژاران و کرێکاران و زەحمەت کێشانی کوردە، ئەوان داوای زەمانەتی سەربەخۆیی بازرگانی و ئاڵوگۆڕی بازرگانی و ئابووریان دەکرد، هەموو ئەمانەش سەرچاوەن بۆ چەوساندنەوەی هاوڵاتیانی چوارچێوەی دەوڵەت.

پێویستە هەموو ئەو ناڕەحەتی و بێ مافی و تراژیدیایەی ژیانی زەحمەتکێشانی کورد پێوەیەوە ئایاناڵاند، دووبارە ئەبێتەوە. بەڵام ئەو جۆرە دەوڵەتەی کەداوا دەکرێت، ناتوانێت ژیانی تراژیدیای کرێکاران بسڕێتەوە. ئەو کاتەی کەداخوازی جیابوونەوەی کوردستان لەلایەن کۆمۆنیستەکانەوە پێشنیار دەکرێت، لەوەوە نییە کەئایندەیەکی ترسناك و خەماوییە ، لەڕووی ئاڵوگۆڕێك کە بڕیارە ڕووبدات، بەڵکوو لەو ڕووەوەیە کە تەنها چەوساندنەوەی نەتەوەیی لەلایەن نەتەوەی سەردەستەوە کۆتایی پێ بێت و ئیتر بۆرژوازی و سەرمایەدارانی کورد نان و پیازی پێوە نەخۆن ، خۆیانی پێ دەوڵەمەندن و خاوەن سەرمایەی زیاتر نەکەن.چونکە کرێکارانی کورد لەدەووڵەتی بۆرژوازی نەتەوەکەشیاندا، هەموو ژیانیان لەگەڵ تراژیدیا و کارەساتی ترسناکی سەرمایەدارەکانیاندا ڕووبەڕوو دەبن، لەبەر ئەوە دروست بوونی دەوڵەتی سەربەخۆ کۆتایی هێنان نییە بەهەموو نەهامەتی و دەردەسەریەکانی ڕۆژ کەبەسەر کرێکاراندا دێت. ئەو ساتەی کە کرێکارانی فڵانە کانی خەڵووز، کانەکەیان بەسەردا دەڕوخێت لە ئەوروپادا یا لەچین و کۆریا و ڕووسیا و ئەمریکادا، بۆ سوود و قازانجی زیاتری سەرمایەدارانی خۆ ووڵاتیانە. چونکە قازانجیان خستەتە پێش دابین کردنی شووێن و ڕێگای سەلامەت و بە کەشەوە، سەلامەتی گیانی کرێکارانی نەتەوەکەیان بەلاوە گرنگ نییە.

نابێت بە زەمانەتی نەو نەتەوەیی بە جیابوونەوەی کوردستانی عێراق بگەڕێینەوە بۆ ڕاکێشانی سەرنج و ئیعتیباراتی ئابووری و ئاڵوگۆڕی بازرگانی کوردستان لەگەڵ دەوڵەتانی دەرەوەدا. گرنتی نەوو دەوڵەتی بەشێکی گرنگی پەیوەندی بەهێز و تواناکانی خەڵکەوە هەیە لەناوخۆی ووڵاتدا، کەتاچەند سوورە لەسەر جیابوونەوە و هەتا چەند توانای

بەرگرییەکانی لەجیابوونەوە فەراهەم کردووە، تا چەند ئیرادەی سووربوون لەسەر داخوازی دروست کردنی دەوڵەتی سەربەخۆ و بەرگری کردن لە ئامانجەکانی هەیە؟! ئەمەش لەهێز و توانای جەماوەریدا خۆی دەبینێتەوە. ئەگینا جیابوونەوە بەهێز و حیزبە ئەڵقە لەگوێکانی دەوڵەتانی ناوچەکە و دنیا و مافیاکان و سیاسییە ئۆلیگارشییەکان ناکرێت و ئەنجامی خوازراوی جەماوەری و دروستی نابێت. لەبەر ئەوەی هەتا ئێستا وڵاتان و کۆمپانیا گەورەکانی نەوت و بازرگانی بەرژەوەندییان لە باشووری کوردستان و دەوڵەتی عێراقدا هەیە و هەتا ئێستاش بەوایان بەجیابوونەوەی باشووری کوردستان لەعێراق نییە و هەموو کات بەرگری لەیەك پارچەیی عێراق دەکەن. ئەگەر هێز و ئیرادەی خەڵك بۆ جیابوونەوە نەبێت، هەندێك جار گرەنتی بە دەوڵەتی دەخوازی (un) و ئیمپریالیزمی جیهانی دەیکات، لە پەناوی ئامانجە سیاسییەکانی خۆیدا. ئەگینا لەزۆرترین حاڵەتدا دژایەتی دەکرێت لەلایەن دەوڵەتە خاوەن ڤیتۆ و هێزی ئەتۆمی لەناو ئەنجومەنی ئاسایشی (un).

هەربۆیە بەجیاواز لەو جیابوونەوەیەی کە چەپی ئێران و عێراق و هێز و حیزبە ئۆلیگارشییەکان ئەیخوازن. جیابوونەوەی دەوڵەتی کوردی، بەپاڵپشتی و هاوکاری کرێکارانی عەرەب و فارس و تورك و ئەگەر جیهانیش لە پشت ئەو داخوازییەوە بن دەکرێت. هەتا ئەگەر حوکمەتەکە کرێکاریش نەبێت و دەخوازی سەرمایەداران بێت، پەیوەستیان بە پشتیوانی هێزی لەدژی هێرشەکانی دەرەوەی خۆیان، چونکە ئەو داواکارییەی کە پەیوەستە کرێکاران و زەحمەت کێشانی عەرەب، فارس و تورك، بە جیابوونەوەی دەوڵەتی کرێکارانی کورد بیخەنە بەردەم خۆیان و جێبەجێی بکەن، ئەتوانێت باشترین و گەورەترین گرەنتی بێت بەهێرش نەکردنە سەر دەوڵەتی تازە دروست بوو، هەروەها بەشێکە لەناوچوونی گیانی ڕاسیستی و شۆڤێنیانەی کە دروست کرابوو لەنێوانیاندا بنبڕ بکرێت. ئەمەش هەوڵێکە بۆ ڕێگە خۆش کردن لەبەردەم پەیوەندی ئەنتەرناسیونالیستی کرێکاران لەجیهاندا.

(un) ناتوانێت ئەو پەیوەندییە ئەنتەرناسیونالیستییە بە کرێکارانی جیهان دەستەبەر بکات ئەو کارانەی کە ئاغایانی چەپی ڕیفۆرمیستی نەتەوەیی دەستیان داوەتە پراکتیك کردنی سیاسەتەکانی بەرژوازی جیهانییە. لەگەڵ حیزبی سیاسییە ئۆلیگارشییەکان هاو سیاسەت و هاوئامانجن لەفەراهەم نەکردنی سەربەخۆیی باشووری کوردستاندا هاوکار و هەمکارەی یەکترن. چونکە سەربەخۆبوونی باشووری کوردستان واتای مەرگی سیاسەت و سیاسییە ئۆلیگارشییەکان و واعیرە خوانانی

چەپە. ” ئەو چارەسەرە (کردارییە)ی کە بەرژوازی لەلای گرنگە. بەڵام کرێکاران ئەوەیان لەلا گرنگە کەلەسەرەتا جیاوازی بکەن لەنێوان ئەو دوو ڕێگاییەدا: بەبەردەوامی بەرژوازی نەتەوەیی چەوساوە تێدەکۆشێت دژ بە نەتەوەی سەردەست. ئێمە بە بەردەوامی هەمیشە لەگەڵیداین، لەهەموو هەلومەرجێکدا بە عەزمێکەوە (ئیرادەیەکەوە) کە باڵاترە لە پشتگیری هەموو ئەوانی تر، لەبەر ئەوەی ئێمە سەرسەخت ترین دوژمنی چەوساندنەوەین، بێچاونەترسی و ڕاست و ڕەوانی لە ناوی دەبەین. تا ئەو کاتەی کە بەرژوازی نەتەوەی چەوساوە کاردەکات لە پێناوی توندڕەوی بەرژوازی نەتەوەیی، ئێمە دژی دەوەستینەوە، بەو واتایەی ئێمە بەرەنگار دەبینەوە لەگەڵ ئیمتیازاتی نەتەوەیی سەردەستەی زاڵم و توند و تیژییەکانی لەلایەکی ترەوە، وە بەهیچ شێوەیەك ڕێگا بەهەوڵی نەتەوەی چەوسێنەر نادەین کە بەدوای ئیمتیازاتەکانی بکەوێت. ئەگەر دروشمی مافی جیابونەوە هەڵنەگرێت، ئەگەر نەیکەین بە بابەتێکی هاندان ئێمە تەنها خزمەتی مەبەستە گڵاوەکانی بەرژوازی، بەڵکوو هەروەها خزمەتی مەبەستە گڵاوەکانی دەرەبەگایەتی و چەوساندنەوەی نەتەوەی سەردەستەی زۆردار دەکەین. ” (٧٠)

سەرچاوەکان :

59 – نەجمەدین فارس ، خولی (70)ی نەتەوەیەکگرتوەکان و جاڕی فرەجەمسەری،ئۆکتۆبەری 2015 ، سایتەکانی (بیرکردنەوە ، دەنگەکان ، پێنوسەکان) .

60 – هەمان سەرچاوە .

61 – گۆقاری انترناسیۆنال ،ئۆرگانی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران ، 1995 ز، ژمارە 17 ، ل 11 .

62 - بڕوانە ،الاتجاه برس / تقارير ، 2016/9/26 ، http:// aletejahtv .org ..

63 – بڕوانە ، آلاتفاقية الخاصة بالرق ، منظمة عصبةالامم / منظمة الآمم المتحدة .

64 – لينين – مسائل السياسة القومية و الاممية البروليتارية ،دارالتقدم ، موسكو ، 1969 م ، ص 172 – 173 .

65 – گۆڤاری انترناسیۆنال ،ئۆرگانی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران ، 1995 ز، ژماره 17 ، ل 11 .

66 – عەلائەدین سەجادی ، شۆڕشەکانی کورد وە کوردو کۆماری عێراق ، ئامادەکردن و لە چاپ دانەوەی ، ئەحمەد موحەمەدی ، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی : ئەتلەس چاپ – تاران ،ساڵی لە چاپ دانی 2005، ز ، ل 38 .

67 – گۆڤاری انترناسیۆنال ،ئۆرگانی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران ، 1995 ز، ژماره 17 ، ل 11 .

68 – لینین – مسائل السیاسة القومیة و الاممیة البرولیتاریة ،دارالتقدم ، موسکو ، 1969 م ، ص 88 – 89 .

69 – لینین – مسائل السیاسة القومیة و الاممیة البرولیتاریة ،دارالتقدم ، موسکو ، 1969 م ، ص 89 – 90.

70 – لینین – مسائل السیاسة القومیة و الاممیة البرولیتاریة ،دارالتقدم ، موسکو ، 1969 م ، ص91 .

“پاساو لە خەتا خراپتر” * (١)

هەژێن

لەو دەچێت من یەکێک بم لەو کەم کەسە بەختیارانەی، کە تاکو ئێستا هەرچییەکم پێشبینیکردووە، ئاوا دەرچووە و پێش مردنم ئاواتەکانم یەک لە دوای یەک بەدیهاتوون؛ هاوینی ساڵی ٢٠٠٦ لە باکووری لەندەن، خاوەنخانووە کورد-زمانەکەمان، کە هەشت مانگ لەوەوپێش هاتبوو بۆ ناسینم و سەلماندنی کۆن-ئەنارکیستبوونی خۆی*** هات و لەتاو دڵخۆشی خۆی بە دەرکەوتنی (نەوشیروان موستەفا) شاگەشکە بووبوو و لەتاو دڵخۆشبوونی تریقەی سمێڵی دەهات و مژدەی دەرچوونی (نەوشیروان موستەفا)ی بە من دەدا.

ئەم ڕۆژانە بۆ من ڕۆژانێکن، کە دەهەیەکە من چاوەڕوانی بەرەوپێش هاتنیان دەکەم؛ ڕۆژانی سەلماندنی سیناریۆبوونی “تەران و

جیابوونەوەی نەوشیروان و پێشینی پۆشاکی گۆڕانخوازیی” و نەبوونی جیاوازی نێوان سەرانی گردە دزراوەکە و سەرانی شاخ و دەشتە داگیرکراوەکانی دیکە و دەرکەوتنی “قوونی ڕەش و سپی” ڕامیاران چ دەسەڵاتدار و چ ئۆپۆزسیۆن؛ چ ئۆپۆزسیۆنی پارلەمانی و چ ئۆپۆزسیۆنی ناپارلەمانی.

بە بۆچوونی من، ئاساییترین شت چاوەڕوانی خەڵکی نەدار و بێدەسەڵاتی نارازییە لە هەر کەسێك خۆی بە گۆڕانخواز و داخوازی گۆڕان بکات، کە بە ڕادەی کەم، وەك دەسەڵاتداران و سەرمایەداران چەپاوگەر و پاوانگەر و ملهوڕ نەبێت ****. هەر ئاوا هاوکات ئاساییترین سەرەنجامی چاوەڕوانیکردنی فریادرەسیش هەر نائومێدییە، ئەوە بڕیارێکی حەزەکییانەی من یان کەسانی دیکە نییە، بەڵکو سەلمێندراوی ئەزموونگەرییەکانی مێژووە و ئەگەر سەرنجی ڕەوتی ڕوداوەکانی عیراق بەگشتی ساڵی ١٩٢٠ بەدواوە و هەرێمی “کوردستان” ساڵی ١٩٤٦ بەدواوە بدەین، زۆر بەخێرایی چەندین بارەبوونەوەی دژەخوونیی بەڵێندەران و نائومێدی نارازییانی خۆشباوەڕ و چاوەڕوانی فریادڕەس بەدیدەکەین، ئەوەش بەرەنجام و سەرەنجامی هەموو هەوڵێکی ڕامیارییە چ ڕێکخراو و چ ناڕێکخراو، چونکە سروشتی ڕامیاریی و ئامانجی ڕامیاری هەر ئەوەیە؛ ڕامکردنی خەڵک بۆ سەروەریی دەسەڵاتخوازان و مشەخۆریخوازان

بەداخەوە، بە درێژایی یازدە ساڵی ڕابوردوو زۆرێك لە گۆڕانخوازانی تووڕە و خۆشباوەڕ ئاوا لە بۆچوون و ڕەخنەی من و کەسانی دیکە وەك من تێگەیشتن، کە ئەمە وەك کینەدۆزییەکی کەسیی دژی کۆچکردوو (نەوشیروان موستەفا) خەریکی نوسین و ڕۆشنگەرین، بەداخەوە تاکو ئەم ساتە ژاراویبوونی هۆشی خەڵکی نەدار و بێدەسەڵات لەسەر ئاستی جیهان بەگشتی و هەرێمی “کوردستان” و خۆرهەڵاتی ناوین بەتایبەتی بە ئایدیۆلۆجیا بە ئاستێك گەیشتووە و ئاوا هۆشی خەڵکی شۆردرووەتەوە، کە خەڵکی نارازی نازانێت دوێنێ چی خواردووە و لە کوێ خەوتووە. ئەگینا هەموو خەڵکی هەرێمی کوردستان دەزانن کە ناوبراو (نەوشیروان موستەفا) ساڵی ١٩٦٣-١٩٩٨ کەسی یەکەم و ئەندازیاری جەنگی نێوخۆی (جەلالی و مەلایی|سەرانی دژی بادینی) و هەر ئاواش دژی لایەنەکانی دیکە بزووتنەوەی چەکداری ئەو هەرێمە لەوانە لێدان و سڕینەوەی ئیسلامییەکانی ١٩٨٢ لە حاجی مامەند، لێدان و کۆمەڵکوژکردنی چەکداران و ئەندامانی (حشع) لە قەناقا و پشتئاشان، لێدانی چەکدارانی (حسکع) ١٩٨٤ دەشتی هەولێر و دواتریش جەنگی نێوخۆی ١٩٩٤-١٩٩٨ بووە. بێجگە لەوەش ساڵی ١٩٩١-٢٠٠٦ کەسی

دووەمی نەو (ینک) و فەرمانداریی ناوچەی جەلالی بووە و هەموو پرۆژەکانی بە پارتییکردنی|بەحزبیکردنی کەرتەکانی بەرهەمهێنان و خزمەتگوزاری و سامانە سرووشتییەکان و داگیرکردنی گرد و شاخ و دەشتەکان و ئاودیوکردنی کەرەستە و ئامێرەکان و چەپاوەکردنی پشکی ناوچەی فەرمانداریی جەلالی لە کۆمەکی ڕێکخراوە جیهانییەکان و بەرنامەی نەوت لە بەرانبەر خواردن و دواتریش ١٧% پشکی هەرێمی "کوردستان" لەژێر دەستی ئەو و ئاگاداریی ئەو ڕویانداوە و ئەنجامدراون. تیرۆر و کوشتنی سەدان ژن و عەلی بەسکانی، سەرانی (حشع) و بەکر عەلی، حەمە حەلاق و هاوڕێکانی و پێنج ئەندامی (حککع) لەبەرچاوی ئەو ڕویانداوە و هیچ هەڵوێستێکی نەبووە، تەقەکردن لە خۆنیشاندانی ساڵیادی ١٦ی ئازاری ٢٠٠٦ و کوشتنی لاوێکی هەڵەبجەیی بەناوی (کاردۆ) و هەڵمەتی ڕفاندنی شەوانەی خۆنیشاندەران و ئەشکەنجەی چەند هەفتەیی و چەند مانگی خەڵکی ناڕازی و بڕیاری دەسەڵاتدارانی فەرمانداریی جەلالی بە لەسێدارەدانی سیازدە (١٣) کەس لە دەستگیراوکراوانی ئەو خۆنیشاندانە بە ئامادەیی و بەبەرچاوی ئەو ڕویاندا، هیتلەر و ستالین و خومەینی و ..تد لە نەو گەورەکەیان هاتنەدەنگ و هەڵوێستیان هەبوو، بەڵام نەوشیروان موستەفا فزەینەکرد!

پاش ئەوەی کە ناوبراو بە تەرانێکی سیناریۆیانە بە ڕواڵەت لە نەو (ینک) دەرچوو و هەر ئەو کات هەواڵی بەخشینی کۆمەڵێك ئەتۆمبێل و چەکی هەمەجۆر بە ئەو لەلایەن جەلال تاڵەبانی، بووە هەی ناڕەزایەتی و جیابوونەوەی کۆمەڵێك لە کەنە (کەڵەک)یەکان و دژایەتیکردنی نەوشیروان. بەڵام بەگشتی شتەکان ژێرەکی بوون و زانیارییەکانی چۆنیەتی کردنەوەی کۆمپانیای (وشە) و سەرچاوەی خەرجی ڕاگەیاندن و گوزەرانی چەکداران نهێنی بوون، تاکو ڕێکەوتی ٢٠ی ئایاری ٢٠٠٨ نەوشیروان موستەفا لەسەر سایتی (سبەی) بە سەردێڕی (رونکردنهوهیهك لهنهوشیروان مستهفاوه) ڕۆشنکردنەوەیەکی نووسی و لەوێدا کورد واتەنی "دەستی خۆی بەی" و ئەوەی ئەمە پێشتر تەنیا بەگوێرەی شارەزایی و ئەزموونی خۆمان لە نەو (کەڵەك) و دەرەوەی کەڵەك لەبارەی سیناریۆبوونی دەرچوونەکەی ئەو دەمانگوت، ناوبراو بەخۆی بە چەند دەستەواژەیەك وەك وەڵامدانەوەی (مەلا بەختیار) و (ئەرسەلان بایز) سەلماندی، کە پێشبینییەکەی ئێمە [کەسانێك کە ئاوامان دەبینی] دروست دەرچوو و سیناریۆیە.

لێرەدا وەك بە بیرهێناوەیەك چەند دانە لەو دەستەواژانەی کە ڕێکەوتنی (٢٤ی جونی ٢٠٠٨) لەبارەیان شیکاریمکرد، کە پیدەکەمەوە و

ئینجا بۆ (رونکردنەوەیەک لە لایەن نما و چیا نەوشیروان مستەفاوە) شیکاریدد□کەم، کە لەوە دەچێت نووسەری ڕۆشنکرد نەوەکەی ئەوانیش ئەوە هەمان ئەو ڕاوێژکارەیە کە ڕێکەوتنی ٢٠ی ئایاری ٢٠٠٨ کە (رونکردنهوهیهک لهنهوشیروان مستهفاوه) بۆ نەوشیروان موستەفا نووسیبێت، چونکە هەم جۆری داڕشتن و ڕێکخستنی ڕێزمانی و ڕێنووس و مێناڵێتی و لۆجیک-ئەندێشی (هەر دوو ڕۆشنکرد نەوەکە) هەر وەك یەکە. هەڵبەتە وەك ساڵی ٢٠٠٨ هێندە کاتم زۆر نییە، کە لایەنی ڕێزمان و ڕێنووسی ڕۆشنکرد نەوەکەی ئەوان شیکاریبکەم، ل□ بەر ئەوە ڕاستەوخۆ بە پرسیارکردن شیکارییەکەی خۆم دەستپێدەکەم.

دەستەواژە و وەڵام و پاگەندەکانی نەوشیروان موستەفا ڕێکەوتی ٢٠ی ئایاری ٢٠٠٨

– بهشداری□کی سهرهکی بوم لهرابردوی یهکێتی و لهدروستکردنی ئێستای یهکێتی دا، بهههمو لایهنهسهلبی و ئیجابیهکانیهوه، من ههروهکو شهریکم لهههڵگرتنی ئۆباڵی مێژویی ههمو سهرکهوتن و دهسکهوت و شکستهکانی یهکێتیدا، ههروهها شهریکم لهههمو سهروهت و سامان و دارایی یهکێتی دا، کهس بۆی نیهمنهت بهسهر مندا بکات.
– هاوکاری مام جهلال بۆ ئێمه(10) دهملیۆن دۆلار و بینایهکی حکومهت و گردێکی موڵکی کۆمپانیای نۆکان بوهئهوهش یهکهم هاوکاری و دوا هاوکاری مام جهلال بوهبۆ ئێمهو ههمو ئهوانهش بهناوی کۆمپانیای وشهوهتۆمار کراون کهشهخسیهتێکی مهعنهوی و قانونیه.
– سێ یەم: لەسەرەتای دامەزراندنی کۆمپانیای وشەوە تا ئێستا زیاتر لە 10 جار و لە موناسەبەتی ئاشکرادا بە سوپاسەوە ئیشارەتم داوە بەو هاوکاریەی مام جەلال کردوینی،
– بۆیهبهههقی خۆمانی ئهزانین چۆن دهزگای ڕاگهیاندنی حیزبهکان بهپارهی حکومهت و لهدارایی گشتی و لهسهر بودجهی میللهت ئهژین، یان بودجهی ئهوانیش ببڕن و بۆ ژیانی دهزگاکانیان با پشت بهخۆیان ببهستن بۆ ئهوهی ئێمهش ههمان ڕێگهبگرین، یان ئهبێ حکومهت لهدارایی گشتی بودجهی ئێمهش دابین بکات، ئهگینا ((بانێك و دو ههوا)) قبوڵ ناکرێ.

ئینجا وەرن با پێکەوە، بەراوردی هەر دوو ڕۆشنکرد نەوەکان بدەین و کۆدە شارداوەکانی پشتیەوەیان بدۆزینەوە: کۆدە شاردراوەکانی نێو ئەو سێ پەرەگرافەی سەرەوە بریتن لەم سێ خاڵە:
– (نەوشیروان موستەفا) داوای بەشەتاڵانی و دزییەکانی (ینک) دەکات و ڕەخنەی لە دزی و تا□□انی و گەندەڵی و پارتییکردنی دارایی و سامانی کۆمەڵ نییە، کە (ینک) و (پدک) ساڵی ١٩٩١-٢٠٠٦

ئەنجامیانداوە.
– جەلال تاڵەبانی بەخۆی دە (١٠) ملیۆن دۆلار و تەلارێکی فەرمانداریی و گردێك کە کۆمپانیای نەکان’ی (ینک) داگیریکردووە، بە نەوشیروان موستەفا دەبەخشێت، تاکو بچێتە دەرەوەی (ینک) و دژایەتی (ینک) بکات و (ینک) ڕیفۆرمبکات. بەواتایەکی دیکە دەسەڵاتدار (جەلال تاڵەبانی) بە پارە و دارایی خۆی دژی دەوەستێتەوە.
– نەوشیروان موستەفا هیچ گرفتێکی لەتەک تاڵانبردنی سامانی کۆمەڵ بە دەزگە پارتییەکان|حزبییەکان و بە پارتییکردنی شاخ و گرد و دەشتەکان نییە و خوازیاری بەهرەمەندبوونی کۆمپانییەکەی خۆیەتی وەك کۆمپانییەکانی (نەکان) و (کۆڕەك).

ئایا ئەوانە تەمەتی هەڵبەستراوی دوژمنان و ڕەخنەگرانی نەوشیروان (موستەفا)ن یان درکاندنی ناچارییانەی نەوشیروان موستەفا لەژێر فشاری ڕەخنە و سەرنجی کەسانی دژە-دەسەڵات و دژە-گەندەڵی و دژەچەپاوە و دژە-پاوانگەری و دادپەروەریخواز؟

دەستەواژە و وەڵام و پاگەندەکانی کوڕەکانی نەوشیروان موستەفا ڕێکەوتی ٢٩ی ئۆگستی ٢٠١٧
" رونکردنەوەیەک لە لایەن نما و چیا نەوشیروان مستەفاوە
ئەمڕۆ ٢٩/٨/٢٠١٧ هەواڵێکی ناڕاست لەڕۆژنامەی ئاوێنە بڵاوبۆتەوە، گوایە لە مانگی ڕابردودا مەکۆی سەرەکی بزوتنەوەی گۆڕان لەسەر ئێمە تاپۆکراوە و هەندێ کەسیش بەبێ زانینی باکگراوندی یاسایی و ئیداری بابەتەکە بە نائاگاییەوە تەرویجیان بۆ ئەم هەواڵە ناڕاستە کردوە. "

باشە با ئاوای وەربگرین، کە هەواڵەکە ناڕاستە، ئەی لە بەرانبەر وەڵام و ڕاگەیاندنی (بەستوون فایەق | ئەندامپارلەمانی گردە دزراوەکە) چی دەڵێن
بەستون فایەق پەرلەمانتاری بزووتنەوەی گۆڕان دەڵێت: “...، ئەسڵ وایە گردەکەو هەموو مومتەلەکاتەکانی تری گۆڕان بەرەسمی بکرێن بەناو بزووتنەوەی گۆڕانەوە نەك کوڕەکانی کاك نەوشیروان”.
“...، بەڵام گردی زەرگەتە گردی پێنج سەد هەزار دەنگدەری گۆڕانەو جێ ئومێدو ماڵی هەزاران نان بڕاو سزادراوی سیاسییە”.
“نەك کوڕەکانی کاك نەوشیورانو ئەگەر جڤاتی نیشتمانیو خانەی راپەڕاندنو هەڵسوڕاوانی گۆڕان خاوەنداریەتی گردی زەرگەتەو مومتەلەکاتەکانی تری گۆڕان یەکلانەکەنەوە ئەوا ئەو زانیاریانەی ئەمڕۆی ڕۆژنامەی ئاوێنە ئایندەی گۆڕان دەخاتە مەترسییەوە”.
(شارپرێس)

ئایا نما و چیا و ڕاوێژکارەکانیان و پاساودەرانی دابەشکردنی گردە دزراوەکە [گردی زەڕگەتە]***** لە بەرانبەر ئەو قسانەی (بەستوون فایەق) چی دەڵێن، کە پێشتر یان هاوکاتی بڵاوبوونەوەی هەواڵی بەشکردنی ئەو بەشە تاڵانییانە گوتوونی؛ بەشە تاڵانییەك كە (جەلال تاڵەبانی) بە باوکی (نما) و (چیا)ی بەخشی، تاکو دژی خودی (جەلال تاڵەبانی) بەکاریبەرێت؛ هۆکاری خۆم و تەنگەتاوی و دڵەڕاوکەی (بەستوون فایەق) و هەواڵەکانی لەپێناو چین، ئەگەر دابەشکردن و تاپۆکردن ڕوینەداوە و ئەو هەژمار و دراوانە درۆ و بوختانی (ڕۆژنامەی ئاوێنە)ن؟

” یەکەم: گردی زەرگەتەڵ لەوی خاوەندارێتیەوە لە ساڵی ٢٠٠٦ەوە لەسەر کۆمپانیای وشە تاپۆکراوە، کە بەناوی خوالیخۆشبوو نەوشیروان مستەفاوە بوە، واتە پێش (٣) ساڵ لە دروست بونی لیستی گۆڕان. کەواتە ئەو قسەیەی کە دەوترێت گوایە مەکۆی سەرەکی لە بزوتنەوەی گۆڕانەوە خراوەتە سەر کۆمپانیای وشە ڕێک پێچەوانەی واقع و ڕاستیەکانە. ”

چما ئێستا هیچ کەس گوتوویەتی و نووسیویەتی کە ساڵی ٢٠٠٩ (گردی زەڕگەتە) وەك گردەکی داگیرکراو و بەپارتییکراوی (ینک) لەلایەن جەلال تالەبانی بە نەوشیروان موستەفا بەخشراوە و ئەو بەخشینە ساڵی ٢٠٠٦ نەبووە؟
ئایا سەلماندی ئەوەی کە ئەو گردە دزراوە سێ ساڵ پێش دروستکردنی لیستی خۆهەڵبژاردنی ساڵی ٢٠٠٩ بەناوی “لیستی گۆڕان”، بەناوی (کۆمپانیای وشە) بووە، دەبێتە بەڵگە و ڕەتکەرەوەی ئەوەی کە ڕێکەوتی ڕۆژی ٢٥ی جولای ٢٠١٧ گردە دزراوەکە لەسەر جووتە کوڕەکەی ڕابەری لەنێوبردن و کەوەکردنی بزووتنەوەی گۆڕانخوازانی هەرێم، تاپۆکراوە؟
ئایا ڕەخنەی خەڵک لە هی کەبوونی (کۆمپانیای وشە یان پارتییە نیلییەکە) ئەو گردە دزراوەیە، یان ڕەخنەیە لەوەی کە گردە دزراوەکە وەك دارایی تایبەتی نەوشیروان مستەفا و وەك لەبەماوە لە باوکەوە بۆ کوڕ گوازراوەتەوە و دابەشکراوە؟

هەڵبەتە ئەوەش بڵێم، من لە خاتوو (چرا نەوشیروان موستەفا) دەستخۆشیدەکەم، کە بەشداری ئەو تاڵانکردنە نەبووە و هەرگیزیش بەواناکەم سەرمایەی خۆی (خاتوو چرا) لە (بەشە تاڵانی گردەکی (١٢٢) دۆنمی و کارگەیەکی چیمەنتۆ و تەلارەکانی سەرگردەکە و (سوپەرمارکێتی مەترۆ) و پالافتگەیەکی نەوت و …پشکە دراوییەکانی دیکە) زۆرتر بێت، تاکو هۆکاری وەرنەگرتن و بەخشینی بەشەکەی خۆی

بە ئەوان بۆ دەوڵەمەندتربوونی بەو ڕێژە یان زیاتر لە ڕێژەی ئەو بەشە تاڵانیانە، بگەڕێتەوە… من دڵنیام ڕۆژگارێك خاتوو (چرا نەوشیروان موستەفا) بەخۆی یان لە کەلێنکەوە هۆکارەکەی دەردەکەوێت و من ئاوا هەستدەکەم، کەسایەتی ئەو خاتوونە لە دایکی کۆچکردووی بچێت و نەیەوێت بەشێک □ێت لەو تاڵانگەرییە ڕامیارییە و ئابڕووی خۆی و منداڵەکانی زۆرتر مەبەست بێت، تاکو سەرمایە و دەسەڵات. هیوادارم ئەم پێشبینییەم وەك پێشبینییەکانی دیکەم دروست دەربچێت و ڕۆژگار بیسەلمێنێت.

” دووەم: لەروی یاساییەوە کۆمپانیا کەسایەتی مەعنەوی هەیە، بۆیە کاتێك دامەزرێنەرەکەی کۆچی دوایی دەکات، پێویستە خاوەندارێتیەکەی بگوازرێتەوە بۆ وارسە شەرعی و یاساییەکانی، تا بتوانێت بەردەوام بێت لەکارەکانیدا. ”

هەر ئاوا خودی (نەوشیروان موستەفا)ش ل□ نێو ڕۆشنکردنەوەکەی ڕێکەوتی ٢٠ی ئایاری ٢٠٠٨ دەڵێت :
هەمو ئەوانەش بە ناوی کۆمپانیای وشەوە تۆمار کراون کە شەخسیەتێکی مەعنەوی و قانونیە.

باشە، (کەسایەتی مەعنەوی) واتای چییە؟ مەگەر ناکاتە ئەوەی کە ئەو کەسایەتییە، کەسێکی|مرڤ□کی دیاریکراو نییە و دارایی ئەو کۆمپانییە، دارایی گشت ئەندامان و لایەنگرانی یان کۆمەڵگەیە و دارایی تایبەتی نییە؟ ئەگەر واتاکەی ئەوە نییە، بۆچی هەر لەسەرەتاوە کەسایەتی “مەعنەوی” کرا بە دارای؟ ئایا لە ڕووی یاساییەوە هیچ ڕۆژنامە و گۆڤارێکی (ناتایبەت|ناخوصوخی) دەبێتە دارایی تایبەتی سەرنووسەر یان بەڕێوەبەرەکەی؟ ئایا لە ڕووی یاساییەوە هیچ پارتییەك دەبێتە دارایی تایبەتی سکرتێرەکەی؟

ئەی ئیدی چۆن (کۆمپانیای وشە) و گردە دزراوەکەی (زەڕگەتە) و (سۆپەرمارکێتی مێترۆ) و کارگەی چیمەنتۆ و پاڵافتگەی نەوت و تەلار و باڵاخانە و شتەکانی دیکە دەبنە دارایی تایبەتی نەوشیروان موستەفا و وەك ل□ بۆماوە بەسەر جووتە کوڕەکەی دا بەشدەکرێن؟
ئایا کۆدی شادراوەی خاڵی دووەم ئەوە نییە، کە لە بنەڕەتدا (هەمو ئەوانەش بە ناوی کۆمپانیای وشەوە تۆمار کراون کە شەخسیەتێکی مەعنەوی و قانونیە.
| لەروی یاساییەوە کۆمپانیا کەسایەتی مەعنەوی هەیە) فێڵێکی یاسایی بوون بۆ وەرگرتنی بەشەتاڵانی لە (ینک) وەك بەشداربوون لە دەستکەوتەکان، هەر ئاوا کە نەوشیروان موستەفا بەخۆی دەڵێت؟

ئایا (گردی زەڕگەتە) دارایی فەرمانداریی بەعس و خودی سەدام حوسەین بوون، یان ئاڕپیجی و زڕێپۆش و فرۆکەی سەربازییە، تاکو دەستکەوتی (ینک) بەت و جەلال تاڵەبانی و نەوشیروان و مەلا بەختیار و ئەرسەلان بایز و کۆسڕەت ڕەسوڵ و سەعدی ئەحمەد پیرە و … و سەرتیپ و چەکدارانی (ینک) لەنێوان خۆیان و بەسەر خۆیان دابەشیبکەن؟

ئاخر ئەگەر ناڕازییانی هەرێمی "کوردستان" هەش-شەردراوە و کورت-هەش و خۆشباوەڕ نەبن، چۆن لە خۆیان ناپرسن (کۆمپانیای نۆکان) (گردی زەڕگەتە)ی لە کوێ بوو و بە چ مافێك جەلال تاڵەبانی بە (نەوشیروان موستەفا)ی دە بەخشێت؛ مەگەر دارایی باوکییەتی؟

بەجگە لەوە، هیچ لەو پاساوەی لایەنگرانی ناهوشیار و کەم-ئاوەزی پارتییە نیلییەکە قێزەونتر نییە، کە دەڵێن "ئەو گردە پێشتر موڵکی خەڵکو کۆمەڵ نەبووە، موڵکی کۆمپانیای نۆکان بووە" …. ئەی پێش ڕاپەڕین و گەڕانەوەی چەکداران و سەرانی (ینک) و (بەرەی کوردستانی) لە ئوردووگەکانی ئێران، (گردی زەڕگەتە) هی کێ بوو، تاکو ئەوەندەی من بزانم هیچ گرد و شاخ و دەشتێکی هەرێمی "کورستان" وەڕای داگیرکراوبوونی نیو سەدە زیاتریان لەلایەن دەوڵەتانی ناسیونالیزم و بەرجوازی عەرەبی عیراقی، نە دارایی بەعس بوون و نە دارایی بنەماڵەی سەدام حوسەین؛ داگیرکردن و داراییکردنی گرد و شاخ و دەشت و بیرە نەوت و کارگەی چیمەنتۆ و جەنگەڵەکان کولتووری چەتەگەریی پارتییەکانی بەرەی کوردایەتییە (بەرەی کوردستانی) و لە ساڵی ١٩٩١ بەدواوە سەریهەڵداوە و داهێنانی بزووتنەوەی کوردایەتییە!

ئەوە چ بەدبەختی و چ زەلکاوێکە کە تاکی گۆڕانخوازی خۆشباوەڕ و ناهوشیاری کوردی-زمانی تێکەوتووە، کە تاڵانگەری و چەپاوەگەری و پاوانگەریی و بە پارتییکردنی دار و بەردی کۆمەڵە و جەنگی نێوخۆ و بەکاربردنی ژنان وەك کەرەستەی سیخوڕیی جەنگی نێوخۆ و داگیرکردنی ماڵی ئەندامان و لایەنگرانی (پدک) لە ناوچەی فەرمانداریی جەلالییەکان و داگیرکردنی ماڵی ئەندامان و لایەنگرانی (ینک) لە ناوچەی فەرمانداریی مەلاییەکان و ئاودیوکردنی بەنگاوی پێخمە و کارگەی ئاوی تەماتە و تەلی هێڵی کارەبا و تەلی هێڵی تەلەفۆن و گمرگکردنی کوردانی "کوردستان"ی بەشی ئێران و "کوردستان" بەشی تورکیە و "کوردستان"ی بەشی سوریە (کەسەکان؛ ژن و منداڵ و پیاوان نەك شمەک و کاڵاکانیان) بیست و شەش ساڵی ڕابوردووی لە بیرنەما بێت (بیست و شەش سەدەی پێشتر ناڵێم) ؟

” سێهەم: گردی زەرگەتە کە موڵکی کۆمپانیای وشەیە، هەروەک چۆن لە هەشت ساڵی رابردودا لە خزمەتی بزوتنەوەی گۆڕان و گۆڕانخوازاندا بوەو بۆ خزمەتی گشتی بەکارهاتوە، لەداهاتوشدا بەدڵنیاییەوە بەهەمان شێوە بەردەوام دەبێت. ”

ئایا هیچ کەس گوتوویەتی کە گردی زەڕگەتە وەك دە (١٠) ملیۆن دۆلار بەخشیشەکەی جەلال تاڵەبانی دارایی (کۆمپانی وشە) نییە، تاکو ئەوە ئەوە بسەلمێنن؟

ئینجا وەرن، سەرنجی ئەو کەدە|دانپێدانانە شیك و شاردراوەیە بدەن، کە بۆ خشکەیی دەڵێت : لەبەرئەوەی کە (کۆمپانیای وشە) وەك کەسایەتییەکی مەعنەوی داراییەکەی بۆ دامەزرێنەکەی دەگەڕێتەوە، زۆر ئاسایی پاش مردنی ئەو داراییەکانی ئەو کەسایەتییە مەعنەوییە بەسەر وەریسەکانی دامەزرێنەکەی دابەشدەکرێن. بەڵام ئێمە وەك باوکمان بەخشندەین و وەك هەشت ساڵی ڕابوردوو (گردی زەڕگەتە) وەك یەکێك لە داراییەکانی (کۆمپانیای وشە) دەخەینە خزمەت گۆڕانخوازان. وەرن تەماشای ئەو “چاکەکردنە بەسەر ئاوی گەرماو” بکەن، چۆن وەڵای دزین و داگیرکردنی گردەکە، کەچی بەسەر خەڵکی منەت دەکەن و دەڵێن وەک جاران وەرن و پیاسەی تێدابکەن.

ئایا ئەوە بێجگە لە دانپێدانانێکی “شەل نییە، پێی شکاوە” هیچی دیکەیە هەیە و دەبەخشێت؟ من ئاوا تێدەگەم و ئیدی نازانم تۆی خوێنەر چۆن تێدەگەیت؟

ئایا ئیدی ئەوەی، کە هەفتەی ڕابوردوو چەکدارەکانی (کۆمەڵەی عەبدوڵڵای موهتەدی) وەرای دزین و بڕینی درەختی خەڵکی، کەچی خاوەنەکانیشی دەدەنە بەر دەسترێژ و دوو برا دەکوژن و دوو برای دیکە بریندار و سەرباری ئەوە لایەنگرانی ئەو باندە چ لە “کوردستان”ی بەشی ئێران و چ لە ئەوروپا، کوژراو و بریندارەکان و خەڵکی ناڕازی بە بەکرێگیراوی دەوڵەتی ئێران تۆمەتباردەکەن. تکادەکەم بۆ وردی هەر دوو ڕوداوەکە و پاگەندەی کوڕەکانی نەوشیروان موستەفا و لایەنگرانی باندەکەی (عەبدوڵلای موهتەدی) بەراوردبکەن.

” چوارەم: وروژاندنی ئەم بابەتانە چ لە کاتی چلەی خوالێخۆشبوو و چ لە ئێستادا کە گۆڕان سەرقاڵی ململانێیەکی سیاسی سەختە لە پێناو چەسپاندنی دیموکراسی و سیستەمی پەرلەمانی و عەدالەتی کۆمەڵایەتیدا، بە پلانێکی داڕێژراوی ئەزانین بۆ چەواشەکاری و

بەلاڕێدابردنی خەبات و ئاڕاستەی کاری گۆڕانخوازان. ”

لێرەدا زۆر بە کورتی دەیبەمەوە؛ ئایا لە هیچ سەردەمێکی مێژوو و لە هیچ گۆشەیەکی جیهان و هیچ کەسێکی دەسەڵاتخواز و مشەخۆر و هیچ باندێکی مافیای و هیچ سەرۆکخێڵێك و هیچ پارتیی و گروپێکی ڕامیاریی [لە چەپەوە بۆ ڕاست، لە ئیسلامییەوە بۆ سێکیولاریست، لە کۆنەپارێزەوە بۆ لیبراڵ و نیئۆلیبراڵ، لە ناسیونالیستەوە بۆ بەناو “سۆشیالیست و کۆمونیست”] هەبووە و هەیە، کە لە بەرانبەر ڕەخنەی خەڵك نەڵێت ” ئەوە پیلانی دوژمانە دژی بزووتنەوەکەمان، دژی پارتییە پێشڕەوەکەمان، دژی ئیسلام، دژی کوردان، دژی ‘ئازادی’، دژی ‘سۆشیالیزم’ و ‘کۆمونیزم’، دژی لیبرالیزم، دژی یەزان” ؟

ئەرێ بەڕاست چ لە ڕابوردوو و چ ئێستا لە کوێ و بە کامە بەڵگە سیناریۆی “گۆڕان و گۆڕانخوازی”ی نەوشیروان موستەفا و پاشڕەوانی خەریکی جەشپاندنی دێمۆکراسی و دادپەروەریی کۆمەڵایەتی بوون؟ ****** بەڵام من هەرگیز لەو ڕاستییە نکۆڵیناکەم، کە نەوشیروان موستەفا و پاشرەوانی بە کۆنتراکتی کۆمپانییە جیهانخۆرەکان و زلهیزە داگیکەرەکانی عیراق خەریکی خۆشباوەڕکردنی خەڵك بوون بە “پارتیی باش” و “سەرمایەداری باش” و “لۆبیکاری باش” و “پارلەمانی باش” و “فەرمانداریی باش” و “دەوڵەتی باش” و تاڵانگەری و چەپاوڵگەری و پاوانگەری “باش”. بەڵێ ئەو گەواهییە بە مێژوو دەدەم، ئەگەر سیناریۆی جەلال تاڵەبانی و نەوشیروان موستەفا نەبووایە، زۆرینەی تاکەکەسە ناڕازییەکانی هەرێم نەدەچوونەوە بەردەم سندووقی هەڵبژاردنی خراپ لە خراپتر و “کوتەک بەدەستی دەسڕزی گەل”!

” پێنجەم: ئەمە وەک کوڕانی نەوشیروان مستەفا، نەک بەتەنها گردی زەرگەتە، بەڵکو گیان و ژیانی خۆشمان دەکەینە قوربانی بۆ خزمەتی خەڵکی کوردستان و بزوتنەوەی گۆڕان و ئەو رێبازەی باوکمان بۆی بەجێ هێشتوین. نما نەوشیروان مستەفا چیا نەوشیروان مستەفا ”

لێرەدا بێجگە لە گوتنی “دەفەرموون، ئەوە زەوی و ئەوە گەز ” هیچی دیکە پێویست نییە؛ ئەوەتا زۆرینەی ئەندامان و لایەنگرانی پارتییە نیلییەکەی سیناریۆی (جەلاڵ تاڵەبانی) و (نەوشیروان موستەفا)ی باوکتان داخوازی تاپۆکردنی گشت بەخشیشەکانی تاڵەبانین کە بە باوکی ئێوەی پێشکەشکردن، تاکو باوکتان [بەو دە (١٠) ملێن دۆلار و گرد و بینای کۆمپانیای وشە و کارگەی چیمەنتۆ و پاڵافتگەی نەوت و سوپەرمارکێتەکەی مێترۆ و … شتە شادراوەکانی دیکە، کە هێشتا لەژێر

ب□□ د□ر□ك□توون] دژايەتی گەند□ىيەكانى دەسەڵاتدارىي خودى جەلال تاڵەبانى بكات، بەڵێ هەموو ئەوانەى ڕۆژگارێك كۆمونيست و چەپ و (پەكەكە) و (كۆڕەك) بوون و لەتەك زۆرێكى ديكەى خۆشباوەڕ ڕەدووى سيناريۆكەى جەلال تاڵەبانى و باوكى كۆچكردووتان كەوتن، لەنێو تۆڕە كۆمەڵايەتييەكان و لەسەر شەقامەكان نائومێدانە داخوازى گێڕانەوە و تاپۆكردنى هەموو ئەو شتانەن لەسەر "بزووتنەوە" سيناريۆييەكە و پارتييە نيلييەكە.

دە فەرموون ئەوە زەمين و ئەوە گەز، كێ دەستى ئێوەى گرتوووە، كە وەك خاتوو (چرا)ى خوشكتان لە بەشى ياسايى تا□□انييەكەى جەلال تاڵەبانى بوگزەرێن و بيگێڕنەوە بۆ كۆمەڵ؛ هەر ئاوا كە كاتى خۆى بۆ باوكى ئێوەم نووسى: ئەگەر بڕياري□ت كەسێك گۆڕانخواز و دژى گەندەڵى و دژى بە پارتييكردنى كەرەتەكانى بەرهدم□ه□نان و خزمەتگوزارى و گرد و شاخ و دەشت و بيرەنەوتەكان بێت، دەبێت لە خۆيەوە گۆڕان دەستپێبكات و گردە دزراوەكەى ژێر خۆى بۆ دارايى گشتى كۆمەڵ (زۆر نا، تەنيا وەك سەردەمى فەرماندارىى بەعس) بگێڕێتەوە.

بەڵێ، بۆ دارايى گشتى كۆمەڵ بيگێڕنەوە، هەر وەك ئەو سەردەمەى كە وێراى داگيركەربوون و ديكتاتۆربوون و ش□ؤ□نيستبوون و فاشيستبوونى فەرماندارىى بەعس و سەدام حوسەين و گەندەڵى ئەندامانى خێزانەكەى، كەچى هيچ گرد و شاخ و دەشت و بيرەنەوت و كارگە و كێڵگە و ...تد هى بەعس و سەدام حوسەين و خێزانەكەى نەبوون.

من دەزانم زۆر كەس لە گوتنى ئەم خاڵەى كۆتايى دەترسن، نەكا بە "بەعسى"بوون تۆمەتبار و تاوانبار بكرێن. بەڵام من لەبەر دوو هۆ ناترسم و تاكو دەمرم ئەو ڕاستييە دەڵێمەوە، چونكە يەكەم خۆم بەعسى نەبووم و تەنانەت ئامادى□ى درێژەدان بە خوێندن نەبووم بە مەرجى دەرهن□انى (دەفتەر خدمەى بەعس)، هەر ئاوا بەڵگە و وێنەكانى ١٩٦٦- ٢٠٠٣ ئەوە نيشاندەدەن، كە لە نێوەڕۆكدا شتێك بەناوى "بزووتنەوەى ڕزگاريخواز"ى كوردانى هەرێم بوونى نەبووە و بزووتنەوەيەكى ڕاميارىي دروستكراوى دەزگە سيخو□ي□كانى دەوڵەتى بريتانيا و دەوڵەتى ئەمەريكا و ساواكى دەوڵەتى ئێرانى سەردەمى پاشايەتى و ئيطلاعاتى سەردەمى ئيسلامەتى و ميتى دەوڵەتى توركيە و دەوڵەتى سوريە بووە، هەر ئاوا كە جەلال تاڵەبانى خۆى دەڵێت "ئێمە لەبەرخاترى برا بەعسييەكانى سوريەمان، شۆڕشى ئەم جارەمان هەڵگيرساندەوە"، ئەو كات نەوشيروان موستەفا سكرتێر و كەسى دووەمى ئەو خاترگرتنە بووە!

دواشت، کە پێویستە لێرەدا جارێکی دیکە بیخەمەوە پێش چاوی خوێنەر، بەتایبەت ناڕازیيانی گۆڕانخواز و لەنێو ئەوانیش دوو دەستە هەم ئەوانەی ئێستا لەسەر گردەکە چەکدارە ڕووتەڵەن یان لایەنگری دەوری گردەکەن و هەر ئاوا خوێنەران و دەروێشانی نووسەرانی (بەرنامەی لیستی بەناو “گۆڕان” : نیگایەک لە ئێستا و خەونێك بۆ سبەی | مەریوان وریا قانیع، ئاراس فەتاح، بەختیار عەلی، ڕێبین ئەحمەد هەردی) کە ئەو کات وەك دۆزینەوەی هەنگوین لەنێو قڕۆڵی درەخت، ڕەهەندە هزرییەکەیان لە پاشڕەویی و ڕەدووکەوتنی سیناریۆی (جەلال تاڵەبانی) و (نەوشیروان موستەفا) کۆتاییهات و هەر ئەو کات من بە سەرنجدانێکی ڕەخنەیی بەرنامە پێشنیارییەکەی ئەو چوار نووسەرەم شیکاریکرد و بەرەوپێش هاتنی ڕوداوەکانی دواتر تاکو دوێنێم بۆ ئەوان پێشبینیکرد. هەر ئاوا لەبەرئەوەی کە (مەریوان وریا قانیع) وەك قومارچییەکی دۆڕاو لەنێو ستوونەکەی خۆی لە (ئاوێنە) هێشتا پاساوە پێشنیار بۆ کوڕەکانی (نەوشیروان موستەفا) و (سەرانی پارتییە نیلییەکە) دەکات، من ئەوە بە پێویستی دەزانم، کە سەرنجی خوێنەر بۆ خوێندنەوەی سەرنج و ڕەخنەکانی ئەو کاتی من بەناوی (چاوپۆشینێك لە ئێستا و تراجیدیایەك بۆ سبەی ******(http://bit.ly/2wib5UC ڕادەکێشم، تاکو گۆڕانخوازانی ڕاستقینە لەژێر باری نائومێدبوونیان، لەجیاتی ڕەدووکەوتنەوەی لایەنێکی دیکە وەك تووڕەیی و تۆڵەکردنەوە لە سەرانی گردەکە، پێکەوە دابنیشن و لەنێوان خۆیان (لایەنگران و ئەندامانی خوارەوە) بیر لە ئەڵتەرناتیفی دژە-دەسەڵات و دژە-پارلەمان و دژە-پارتیی|حزبی و دژە فەرمانداریی و دەوڵەت و دژە-سەروەری چینایەتی ب□د□زنەوە و لەنێو گروپ خ□جییە کۆمەڵایەتییەکان و ڕێکخراوە جەماوەرییە سەربەخۆکان خۆیان ڕێکبخەنەوە و شەقێکی مێژوویی لە بیرۆکە و بۆچوونی “فریادڕەسی باش” و “پارتیی باش” “ڕابەری باش” و “سەرۆکی باش” و”پارلەمانتاری باش” و “پارلەمانی باش” و”فەرمانداریی باش” و”دەوڵەتی باش و”سەرمایەداری و کۆمپانیای باش” ه□□ب□د□ن و گروپە جۆجییە کۆمەڵایەتییەکان و ڕێکخراوە جەماوەرییە سەربەخۆکان بکەنە ئەڵتەرناتیفی پارتییایەتی و کۆبوونەووە گشتیی□کان بکەنە ئەڵتەرناتیفی پارلەمان و خۆبەڕێوەبەریی گەلیی بکەنە ئەڵتەرناتقی فەرمانداریی و دەوڵەت و دێمۆکراسی ڕاستەوخۆ بکەنە ئەڵتەرناتیفی لۆبیگەریی پارلەمان و کۆمەڵایەتییکردنەوەی گشت کەرتەکانی بەرهەمهێنان و خزمەتگوزاری و سامان و داهاتی کۆمەڵ بکەنە ئەڵتەرناتیفی دارایی تایبەت و هەرەوەزی کۆمەڵایەتی بکەنە ئەڵتەرناتیفی چاوچنۆکی و کێبڕکی و پیلانگێڕیی بۆرجوازی و سەرمایەداری.

هەژێن
٣٠ی ئۆگوستی ٢٠١٧ **

-____________________

* ئەگەر كات و بوار هەبوو، بەشی دووەم بە بەرەو باوان-گەڕانەوەی “كۆمونیزمی كرێكاری” تەرخاندەكەم، كە ئەم ڕۆژانە شان بە شانی ناسیونالیستان و بۆرجوا دەسەڵاتدارەكانی هەرێم، خەریكی دەوڵەتاندنن.

** وەك دوێنێ شەو بەڵێنمدا، ئەگەر بەیانییەكی دیكە هەبێت، هەوڵدەدەم وەڵامی (ڕونكردنەوەكەی نما و چیا نەوشیروان) بدەمەوە. زۆر سوپاس بۆ دایكە سرووشت، ئەم بەیانییەش توانیم لە خەو ڕابووم و نەمردبووم و ئاواتەكم بەدیهات.

*** مانگی ئۆكتۆبەری ٢٠٠٥ بوو، زەنگی دەگا دایچڵەكانم و كەسێكی شیكپۆش و خاوێن، لەو كەسانەی كە چركەی یەكەم وەك هاوڕێی هەزار ساڵ خۆدەنوێنن، پاش خۆشهاتن، دەستبەجێ بێبە هەڵ و پێشەكی گوتی “هاوڕێ منیش ئەناركیست بووم، كاتی خۆی بابەتێكم لەسەر كڕۆنشتات وەرگێڕا، بەڵام دوایی دەستنووسەكەی فەوتا “.. هەر ئەو كەسە هاوینی ٢٠٠٦ هاتەوە، بەڵام ئەو جار وەك خاوەنخانوو و مژدەدەری هەڵهاتنی خۆری ئازادی و یەكسانی و دادپەروەری لە پشت سەری (نەوشیروان موستەفا). ئەو بەجۆرێك قسەیدەكرد، كە لەتاو شاگەشكەبوونی دەمی تەتەڵەیدەكرد و لەوە دەچوو شەوی پێشوو نەخەوتبێت و ئاوا زوو گەیشتە سەر من. من گوتم ‘ كاك …. هەرچەندە وەك نائومیدكەر دەردەكەوم، بەڵام ئەوە سیناریۆیە و جیابوونەوەی جەلال تاڵەبانی و نەوشیروان موستەفا لە ڕووی بیركردنەوە و ئامانج و ڕەفتار و ئەتوارەوە ئەستەمە، چونكە ئەوان تازە عاشقە و ماشقەی جەلالیزمن. … هەفتەیەك دواتر هاتەوە و گوتی “تۆ ڕاستدەكەیت، لە كەلار كۆمەڵێك كەس دژی نەوشیروان بەیاننامەیان دەركردووە و لە ئەو جیابوونەتەوە . بەڵام من بڕوام بەو گەنجانەی گەرمیان هەیە و زۆر دڵسۆز دیارن..” منیش گوتم هیوادارم بتوانن هۆش و ئاوەزی خۆیان لە سۆز و تەلیسمی كۆمەڵەی ئاشبەتاڵكراو و ڕەوتی نیئۆجەلالی ئێستا ڕاپسێنن!

**** هیوادارم ئەو ڕستەیە بە هەڵە لێكنەدرێتەوە و مەبەستم ئەوە نییە، نەوشیروان موستەفا یان موستەفای سەی قادر و سالار عەزیز و … كەمتر گەندەڵ و تاڵانچی بن، نەخێر هەموویان بەشداری ئەوەن كە لەو

ھەرێمە ڕویداوە و ڕودەدات، بەتایبەت ١٩٩١-٢٠٠٦ و ٢٠٠٩

***** ناوی ئەو گردە (زەڕگەتە) بۆ ئاماژەدان بە ھەبوونی زێر و زیو لەژێری دەگەڕێتەوە؛ (زەڕ) بە ھۆرامی واتە (پارە)، (زەڕەنگەر) واتە کەسێك کە ئیشی پاککردنەوە و شێوەدانی زێڕە|ئاڵتوونە و دەکرێت ناوەگەی بۆ (زەڕگاتە| زەڕگەتە|شوێن یان کانگای زێڕ بگەڕێتەوە. ھۆرامیبوونی ئەو ناوەش بۆ کارایی چەند سەدە زاڵبوونی زمانی ھۆرامی (سەدەی دوازدە تاکو سەرەتای سەدەی بیست) لە سنە تاکو دەوروبەری کرماشان و خانەقین و گەرمیان و شارەزوور و دەوروبەری سلێمانی وەك زمانی ھۆنراوە و نووسین ، دەگەڕێتەوە.

لێرەدا حەزدەکەم ئاماژە بە شتێک بدەم، کە (نەوشیروان موستەفا) وەك ھەموو شارچییەکی دیکە (ھەرچەندە بنەماڵەی خۆی گوندی بوو) زیاتر لە ھەموو گوندییەکی دیکە ڕکی لە ھۆرامییەکان بوو و بە گوێرەی گێڕانەوەیەکی (د. فایەق گوڵپی) کاتێك کە لەلای (ینک) زیندانی بووە، (نەوشیروان موستەفا) بە ئەوی گوتووە “ئەم ھەورامییانە بۆ ناڕۆنەوە و شارەکەیان لێ داگیرکردووین، لێرە چی دەکەن” … بەڵام ئێستا بە گوێرەی ھۆرامیبوونی ناوی گردە دزراوەکە (گردی زەڕگەتە|زەڕگاتە) چەند ساڵ ئەو زاتە پاشای عەرشی گردێکی دراوی ناو (ھۆرامی) بوو، لەوانەشە زێڕی ھۆرامییەکان لەژێر ئەو گردە دزراوە ھەبێت، لەبەرئەوە حەزی کردووە ھۆرامییەکان شارەکە بۆ ئەو چۆڵبکەن.

****** لینکی پەرتووکی سەرنجە ڕەخنەییەکەی من لە بۆچوونی ئەو کاتی (مەریوان وریا قانیع، ئاراس فەتاح، بەختیار عەلی، ڕێبین ئەحمەد ھەردی)
http://bit.ly/2wib5UC

ئاماژە پرسیارپێچەکانی شوێن … نەژاد عزیز سورمێ

” ئەم دەقانە ، لەو خەونانە دەچن ،
لە بێدار بوونەوەدا بە پچرپچری بە بیردێنەوە..

هەوڵێکە لە ورد بوونەوە لە (شوێن) و نا (شوێن)دا…”

• بانیژەی جودایی

شمشێری ئاوریشمینی لێ
هەڵکێشراوە..
ئاسمانی لێ وونە..
خۆزگە بۆ پەیمانێك دەخوازێ.

• لە ناو توولی تەمدا
نا خاینێ ،
هێندەی نەماوە دەبارێ.

• پاردە
خۆی ،
بە چیلە مێوەکەی تەنیشتیەوە ڕاگرتووە..
لەوەتەی بلێسە سەردانی دەکا ،
کەلارێکی بۆ سامی بارکەوتووە.

• دورگەی زاراوە
بۆ کەسی باس مەکە !
گەوهەری بێدەنگی ،
گۆرانییەکی خەمباری
نیوەشەوانە…
داری ئومێدی پێ شین دەبێ.

• سێبەری دارەبەن
باخچەی باران..
هاوڕازی ئەستێران ..
خەو ،
لەو باوەشاندا
ئیکسیری ئارامییە
قووڵ …
نەرم .
• بەهاربەند
منداڵیی تەوتەمە بۆ موریدەکان
جەژنا و جەژن..
وەرزاو وەرز…
دەگەڕێتەوە…

نوخشەت لێ دیار نییە، بزانی
چ دەبێ ، چ دەگوزەرێ .

• ڕێژگەی ئاوهەڵدێر
بەفراوی..
بە خوێ..
ژنان ،
دامەنی کراسی لێ پیرۆز دەکەن..
پیاوان ،
کوناهی پێ دەسڕنەوە ..
ڕێژگەی ئاوهەڵدێر
تەنیا لە چیاو کەپکان نییە
لە وتارانیش دەردەکەوێ .

• کاول
تێدەڕۆی بە جێم دێڵی
پێکگەیشتن خەون نییە ، مێتەکەیە..
چێلەکەیش بێرەدا نایەن.

• هێللانەی ژێر گوێسەبانە
باڵداران هەڵەیان نەکردووە
مرۆڤ لەوێ هەڵدەدێردرێن.

• گیرفانی جەنگاوەر
نەنیونێکی بچکۆڵە.
وێنەی منداڵەکەی ،
گەواڵەیەك گریانی ئامادە..
پێنج هەزاریەکی شین و دوانامەی ژنەکەی .
• شێستەی عاشقان
هەست لە بێ سنوریدا دەخنکێ
شازادە ماچیان لێ دەدزرێ..
خۆشەویستم بنووسە!
کامیراکان ناهێڵن لێت نزیك ببمەوە.

• کەناری دادخوازی
ئەو دەڤەرە ،
ڕووپێوێکی کوشندەیە ..
شیناوەردی بێزار کردووە ..

زۆرجار پەرۆشیی
سێدارەی لە دارستانەکاندا بۆ هەڵدەخرێ .

• بەردەمراز

لەوەتەی نیشتمانیان لێ ون کردووین ،
ڕێی بێچارەییمان گرتووە :
داماو ، لەبەر سێبەری خۆماندا
بەردە مراز هاوارە !

• قەڵای تارمایی

هەرزە ..
بێ چاند..
بێ خەیاڵ..
بۆ جاری هەزارەم
عاجیباتیان هەڵدەنێ..
چەشەخواز ، بێباك
بۆ جاری هەزارەم
زارۆمان ،
بە جاری هەزارەم دەسپێرێ .

• بنمیچی دووری

لە بیابان فڕێدراوم..
دەمم دراوەتەوە..
فرمێسکم دڵۆپ دڵۆپ بەزەوی دەکەون..
زمانم گۆ ناکا ..
دەیان بینم ،
شاباشم بەسەردا لێ دەدەن

• گۆڕستانی پەپوولان

بەدوای شوێنەواری گۆرانییەکەوەم
بێ ئاگاداری ،
بێ ڕەزامەندی خۆم ،
پێشمەرگ
کفنیان بۆ ئامادە کردووم

• بەرئاستانەی ڕوانیین

لات .. کز
سەیری ئاسمانەی(تاسان) دەکا .

• تەلانی برۆکانی
چرا لە دووریڕا دەبینرێن ..
ڕووناکی ،
بەلای لووتکەدا دەشکێنێتەوە..
متمانەت پێ دەکەم
دڵە لانەوازەکەمت لە دەست دەنێم.

• باوەشی نیگەرانی
بەهەورازێك سەردەکەوێت،
• ژیانی لێ نزیك بووەتەوە..
لێرە فێر بوو
دڵنیایی بە کوێ دادێ.

• بیلبیلەی ڕێکەوت
چرکە ئەبەدییەکانی لێ کۆ دەبنەوە..
خاکەڕایی تەنکەبەفرێکە تازە باریوە..
ناتوانم بلێم دونیا سپی دەکا .

• باڵی شەپۆل
تۆقەلانی بەخۆ وێران..
ئەزموونی هاوسەنگی
هەستێك ، لەنەوای خۆماربوون دەچێت.

• ئاگردان
لە چاخە بەردینەکانەوە
لەو کسپەیە نەگەیشتم ،
بە پڕووشەیێ دەنگ دەداتەوە.

• ناوەڕاستی ڕستە
چ شەوبەکێویيەکی سەختە
رێگاکانت ،
بە (سەقەتايەتی) لێ بگیرێ .

• پشتی بوراق
ڕاسپاردەکانم لە بیر کردووە
بمبە کەشەکەلانی فەلەك !
لە ڕێگادا ، بیرم بێنەوە ..
ئێستاو دواڕۆژیان
لێ بە تاڵان بردووم

بمبە کەشەکەلانی فەلەك
شایەد بیان هێنمەوە .

• کووچەی بنبەست
لە چۆلایی ، چۆلتر..
لە خەم ، غەمگینتر..
لە دەستبەتاڵی ، بێ ئیشتر..
قەڵەمڕەوێکی بێ حاکم .

• ناخی تەنیایی
ئێقیانوسێك گریانی تێدا قەتیس ماوە..
چیایەك لە هەنسك..
قەسیدەیەکی سەر بڕاو..
ڕۆمانێکی زیندانی .

• ڕۆژهەڵاتی نیگا
تۆم بینی،
یاقوتێکم لە خۆمدا دۆزیەوە.

• دڕاوەی چێل
وەختێك خەونەکانمان ،
هاتووچوویان پێدا دەکرد..
سەردەمێك ، (ئازیزە)ی ژوانی پێ دەکرد.

• بێشاییی با
جوانی،
لێرە زەفەری پێ دەبرێ..
قەڵای دڵ ،
لە وێدا لە بێ شایی ماندوویدا داگیر دەکرێ ..
لە داد مەپرسە !

• ئەو سەری پەرەگراف
ئەتمۆسفێری گیرسانەوە لە ڕستەی ،
(بڕێی تا سەر بڕ) دایە.

• مۆڵگەی بوونەوەران
بوونەوەر،
چاوی شەیدایان
لەگەنجینەی سەروبنی دونیادایە

ماڵ و مۆڵگه
بە (میم) دەست پێ دەکەن

• بناری چاوەڕوانی
بەبیرت دێتەوە
چ تافتەیەکی باڵانوێنت لەوێ بەجێ هێشتبوو ؟
لەوێ لەناو گەرداوی گومان ،
لە داڵانە بێ کڵاوڕۆژنەکەدا:
(لاوك)ێك بوو لە فرمێسك
(هۆره)ی ماڵ ئاوایی..
(ئەڵلاوەیسی)یەك لە داخ..
بەبیریت دێتەوە وتم:
ئەگەر بڕۆی برینەکانت دەدەمەوە؟!

شوباتی 2017

ڕزگارکردنی (فەزای گشتی) لە دەست فاشیزم …2… ڕزگار عەلی

بەشی دووەم…..

لە ئێستا فەزای گشتی فەزایەکی بێ ڕۆحە، هیچ بەرهەمهێنانێکی عەقڵانی نییە، لەناو هیچ دۆخێکی بەرەنگاریش نییە، نە شانۆ و نە سینەماو نە گۆرانی و نە ئاین و نە نووسەران و نە زانکۆ و نە گەنجان و نە ئافرەتان توانای خوڵقاندنی کارگەلێکی نییە لە خزمەتی موجتەمەع و ڕۆحیەتی زیندوو بەها مرۆییەکان بێت، نەك ئەم فەزایە توانای خوڵقاندنی لە دەستداوە بەڵکو بووەتە جەلادی خۆشی، واتە ئەو ڕەنگ و بەهایانەی کە فەزای گشتی هەڵیگرتووە کە بریتییە لە (بەها مرۆییەکان و ئازادی و عەدالەت) ئێستا لە ڕیگەی هەمان فەزاوە لەو بەهایانە دەدرێت، مامۆستایانی ئاینی لە جیاتی هەڵگری شیعاری (عەدالەت، ئازادی و یەکسانی و بەرەنگاری) بەرانبەر ستەم و فاشیزم خۆیان دارو دەستەی فاشیزمن و بوونەتە کۆشتەی ئازادی و عەدالەت، مامۆستایانی زانکۆ لە جیاتی ئیبداعی زانستی و بەرزکردنەوەی ئاستی

زانكۆكان و توێژینەوە لە دواكەتنی كۆمەڵگە و پەروەردەكردنی نەوەیەكی تازە بوونەتە مێگەل و لە چوارچێوەی ڕێخراوە بچوك بچوك و حزبییەكاندا دابەشكراون و فۆڕمی حزبیبوون پێدەكەنەوە، ئەمە لە لایەكی تریش جەهالەت لە ڕێگەی جامیعە و نەك تەنیا بۆ خوێندكار بەڵكو بۆ سەرتاپای وڵات بەخش دەكەن، نووسەران لەسەر پشت پاڵیانداوەتەوە و لە چوارچێوەی خورافیاتی (ڕزگاری خودی) دەیان كتێب و بەرهەمی بێ مانا كە هیچ ڕەبتی بە دواكەوتووی موجتەمەعەوە نییە بڵاودەكەنەوە، لە لایەكی تریش ئاماژە دەكەن و بەردەوام بە حەماقەتی سەقافەتی باڵاوە دەڕۆن (ژیانی ئێمە باشە و بە ئازادی دەژیم)، یان شیعاری جەبانێتیان هەڵگرتووە یان بوونەتە بەشێكە لەو ماشینە گەورەیەی فاشیزم.

شانۆی ڕاستەقینە لە ڕێگای شانۆی بازاڕی گاڵتەجاڕییەوە سوككراوە، سینەما لە ڕێگەی خوڕافیاتی فیلمی خراپەوە لەناو براوە، گۆرانی لە ڕێگەی گۆرانی شەڕە جنێوەوە دوعای ماڵئاوای دەكات، كۆمەڵگەی مەدەنی لە ڕێگەی كۆمەڵگەی مەدەنی خۆیەوە كە هەزاران ڕیخراوی فاشیزمی دەستی حزبی دروستكراوە بۆ ئەكت و بۆ چالاكی كراوە، بەڵام لە ئێستا زۆربەی زۆری ڕۆحە زیندوێتەكەی كۆمەڵگە لەناو دۆخێكی جەلادبوونی خۆدایە، لە ڕێگەی هەمان ناو و هەمان وەزیفەوە لەناوە ڕاستەقینەكە و وەزیفە ڕاستەقینەكە دەدرێت، واتە ئاین لە ڕێگەی ئاینەوە لە جەوهەری ئاین دەدات، مامۆستا خۆی مامۆستایە و لە بەهرەی مامۆستا دەدات، نووسەر خۆی نووسەرە و لە نووسەر دەدات، كۆمەڵگەی مەدەنی لە كۆمەڵگەی مەدەنی دەدات، ژنان ژن كۆیلە دەكەن، فیلم فیلم دەكوژێت، سینەما سینەما لەناو دەبات..،واتە ئێستا ئیبداعی فەزای گشتی ئەوەیە لە ڕێگەی ڕۆحییەتی فاشیزم لە ڕۆحییەتی (خەیاڵی كۆمەڵگەی كوردی) دەدرێت، بەم جۆرە نە فەزای گشتی ماوە و نە ڕۆحی زیندوێتی كۆمەڵگە. كوشتنی ئەم فەزایی دیارە مێژوویەكی درێژتری هەیە، بەڵام بە دیاریكراوی دوای ڕوخاندنی بەعس ئەم فەزایە لە لایەن دەسەڵاتی فاشیزمی كوردییەوە بە تەكنیكی جیاواز و هۆشیارییەوە زەبری كوشندەی بەركەوتووە، ئەگەر فەزای گشتی لە هەر موجتەمەعێك كۆنتڕۆڵ نەكرێت هیچ هێزێكی ستەمكار و فاشیزم ناتوانن خۆیان بسەپێنن، سەركەوتنی فاشیزم لە هەر شوێنێك ئەوەیە كە پێشتر فەزای گشتی كۆنتڕۆڵ كردبێت، ئەم كۆنتڕۆڵە زۆر بە هۆشیارییەوە لە ڕێگەی دەزگاكانی فاشیزمەوە تەنانەت هاتۆتە ناو خیزانەكانیش.

لە ئێستادا ئەم سیستەمەی پارتی یەكێتی هەیە جگە لە كارئەكتەری بودەڵە و كۆیلە و گەوجێتی نەبێت هیچی تر ناخوڵقێنێت، هیچ

دەرفەتێك بۆ فەزای گشتی و کۆمەڵگەی کوردی نەماوە دەرفەتی خۆی بۆ بەرەنگای دژی فاشیزم و بەرەنگاری و خوڵقاندن بگرێتە بەر. بە کورتی ئەگەر بە وردی سەیری ئەم خاکە بکەین بواری هەناسەدانیشی تێدا نەماوە، وڵات سەرتاپا وێران کراوە، خیانەتکار خیانەتکاری زیاتر دەخوڵقێنێت، دز دزی زیاتر دەخوڵقێنێت، جەهالەت جەهالەتی زیاتر دەخوڵقێنێت… هەموو ئەمانە لە هەڕەمی سیاسییەوە دێنە خوارەوە و لە خوارەوەش فۆڕمەکە دەدرێتەوە هەڕەمی سەرەوە. ئەی کەواتە چی بکەین؟ دۆخی ڕزگاری لە کوێ بدۆزینەوە؟ بەرەنگاری دژی فاشیزم چۆن زیندوو بکەینەوە؟

یەکەم/ لەسەرەوە ئاماژەم بەو دۆخە کرد کە زۆربەی زۆری ئەو گروپانەی لە رێگای خۆیانەوە لە خۆیان دەدەن و بوونەتە جەلادی خۆیان، بەڵام ئەمە بە مانای ئەوە نییە بە ئاگاییەوە ئەوە دەکەن، دەسەڵات فاشیزم لێرە تۆڕێکی گەورەیە بە ئاگاییەوە ئەوانیتر بە نائاگاییەوە دەخاتە نێو پەیوەندییەکانی، واتە دۆخی ئەو گروپانە زۆربەی بە نائاگاییەوە خزمەت بە فاشیزم دەکەن، یەکەم ئیشی بۆ دۆخی ڕزگار ئەوەیە نەکەوینە ناو فاشیزم و فاشیزم بەرهەم نەهێنینەوە، ئەمەش لە ڕێگەی تێگەیشتنمان بۆ تاکتیکە جیاوازەکانی فاشیزم، دەبێت ئێمە تێگەیشتنمان لەو فۆڕمە فاشیزمە هەبێت کە بەردەوام بە تەکتیك، سیناریۆی جیاواز و ماسك و دەمامکی جیاوازەوە لەناوماندایە، بە جۆرێك وا خۆی شاردۆتەوە کە دۆزینەوەی ئەستەم بێت، واتە تێگەیشتن لە تاکتیکی ئەوان ئەوەیە هەم ناکەویتە ناو گەمەی شەیتانی ئەوانەوە هەم دۆخی ڕزگاری و تاکتیکی ڕزگاری خۆت دادەڕێژیت. لێرەدا ئەم هاوکێشەیە ئەوەیە بەس خۆت دەسەڵات بەرهەم مەهێنەوە بەشێکی زۆری گەورەی دەسەڵاتی ستەمکارت لەناوبردووە، واتە تێگەیشتن لە تەکتیك و فۆڕمی ئیشکردنی فاشیزم بەشێکی گەورەی دۆخی بەرەنگاری و ڕزگارییە، چونکە گەر ئێمە تێنەگەین لە ئیشکردنی فۆڕمی فاشیزم چۆن دەتوانین دۆخی ڕزگاری و بەرەنگاریمان بەرانبەری هەڵبسەنگێنین؟

دووەم/ تۆڕێکی بەرەنگاری گەورە لە کوردستان هەیە بەڵام ئەم تۆڕە بەرەنگارییە تەنیا بەرەنگاریی خۆیان و ئیشکردنی خۆیان لە پەرلەمان و هەڕەمی بەرزی سیاسیی چڕکردۆتەوە. یەکەم کارێکی ئەم تۆڕە بەرەنگارییە گەورە ئەوەیە بزانێت هەموو ئەو کارەساتەی بەسەرماندا دێت هی ئەوەیە ڕۆحییەتی فەزای گشتی مردووە، کەواتە دەبێت تەحەولێکی گەورە لەم هێزانە ڕووبدات لە پاڵ ئۆپۆزسیونی پەرلەمانی و هەڕەمی سیاسی (ئۆپۆزسیونی کۆمەڵایەتی) و ئۆپۆزسیونی

فەزای گشتی وجودی هەبێت، نابێت بە تێگەیشتنمان بۆ دۆخی (لیبڕال) واز لەو فەزایە بهێنین، نابێت ئاماژەکانمان بۆ ئەوە بڕوات کە ئێمە دەستناخەینە ناو بازاڕ و جامیعە و ئابوری و تەواوی گروپ و شوێنەکان چونکە ئێمە هێزێکی لیبڕاڵین، تەواوی شوێنەکان خنکێنراوە، ژەهرخوارکراوە و بێ وەزیفە کراوە و کۆیلەکراوە، ئەمە بە تەکتیکی جۆرا و جۆری فاشیزم کراوە، ئایا ئۆپۆزسیونی کۆمەڵایەتیش نابێت هەموو ئەو شوێنانە لە کۆیلەکردن و ژەهردەرخواردبوون و بێ وەزیفەبوون ڕزگار بکات؟ یان دەتانەوێت کۆیلەبوون لە ژێر ناوی (لیبڕالییەت و نیولیبڕالییەت) وەکو خۆی بمێنێتەوە؟ بەڵێ دەبێت ئۆپۆزسیونی کۆمەڵایەتی شەڕی بست بە بست لەگەڵ جەهالەت و دۆخی کۆیلەبوونی ئەم گروپانە بکات و ڕزگاریان بکات، گەر ئۆپۆزسیونێکی کۆمەڵایەتی لە پاڵ ئۆپۆزسیونی سیاسیی و پەرلەمانی هەڕەمی دەسەڵات ئیش نەکات، ئەو کات چۆن بەعس ڕەوخا بەعسیزم هات و کەلتورەکەی نەڕوخا، ئەو کاتیش هەڕەمی سیاسیش کۆتایی پێ بهێنین کەلتورەکەی تا ناکۆتا دەمێنێتەوە و دووبارە لە فۆڕمی نوێدا خۆی مانفێست دەکاتەوە.

سێیەم/ ئەو ئۆپۆزسیونە کۆمەڵایەتییە کە وەزیفەی ڕزگارکردنی فەزای گشتییە لە پاڵ (غەمی هاوبەش)ی گروپەکان کە دۆخی ڕزگاری و بەرەنگاری لێخوڕقاندووە، پەرە بە ئایدیایەکی هاوبەشیش بدات، غەمی هاوبەش بە تەنیا ناتوانێت هەموو گرووپەکان کۆبکاتەوە، یان وەزیفەی ڕاستەقینەی خۆیان بۆ بگەڕێنێتەوە، بەڵام ئایدیای هاوبەشی لەگەڵدا بێت، ئەم گروپانە دەبنە شمشێرەکەی دیموکلیس و هیچ شتێك لەبەردەمیدا خۆی ڕاناگرێت و هەزار جار لەو چاوانە دەدەت کە کوێرکراون و شتەکان نابینن، هەزار جار لە گوێیانە دەدات کە نابیستن. غەمی هاوبەش کە شتە مادییەکانە پێویستە، بەڵام شتی مادییەت بە تەنیا جۆرێك خۆپەرستی تێدایە و ناتوانێت تاکەکان بکاتە گروپ، بەڵام (ئایدیای هاوبەش) ڕۆحییەتی ئیشکردنی ئەو تاقم و دەستانەیە، حاڵەتێکی یۆتۆپیای خەیاڵی و واقیعگەرایە (ئایدیالیزم و ڕیالیزمە) کە ناتوانیت ئینسان بەتاڵ بکریتەوە لێی، چونکە مرۆڤ ناتوانێت بێ ئایدیا بژی کاتێك بەو ئاڕاستەی (ئایدیای هاوبەشە) ئیشت نەکرد و ئایدیاکەت نەچووە ناو ڕۆحییەتی تاکەکان ئەوا ئەویتر تەسلیمی ئایدیای هاوبەشی فاشیزم دەبێت.

سەما چ بە من دەگەیەنێت … خەندە حەمید

سەما قۆناغێکی تر بوو لە ژیانمدا، پەیوەندییەکانی منی باشتر کرد، وای لێکردم زۆربەی ڕۆتیناتەکانی ژیانم تێپەڕێنم. وای کرد پەیوەندییەکی باش نەک تەنیا لەگەڵ هاوپۆلانی سەماکەم، بەڵکو نزیک ببمەوە لە بینەری گشتی ئەمە بۆ من هەنگاوێکی یاخییانە بوو.
سەما ئەزموونێک بوو کە هەموو ژیانم دەتوانم چێژی لێوەربگرم. لەم کۆرسەدا هەستم کرد من هێندە نەشارەزا نیم لە سەمادا، لە کاتێکدا ترسی گەورەم ئەمە بوو. بەڵام کاروان عومەری سەماکار و کۆریۆگرافەر بەشێوەیەک مامەڵەی لەگەڵمان کرد کە ئەمە توانایی وشارەزایی سەمامان تێدایە، بۆیە هەموو ترس و سترێسەکانی منی ڕەواندەوە، هەربۆیە بە سەما ڕیتمی ژیانم وەرگرتەوە و مانایەکی ترم بە ژیانم بەخشی.

لێرە کە خەریکە ژیان دەوەستێ، سەما بۆ من بەردەوامی دانە لەناو ئەو هەموو ناشیرینییەی هەیە، من خۆم خەریکی وردە جوانییەکانی سەماکردن کرد. ئەمە خۆگێل کردن نییە، بەڵکو دەمەوێ ئەو جیهانە بۆ خۆم دروست بکەم کە دەمەوێ هەم بێت؛ ئەمەش زۆر بەسادەیی لە ڕێگەی سەماوە. سەما توانای گەورەت پێدەدات، چونکە دوای ئەو کۆرسە هەست دەکەم سەرنجدانم وردتر و زیاترە، هەروەها باشتر دەتوانم بنووسم دەروونم زۆر ئارامترە.

سەما منی بەو شوێنە، بەو شتە گەیاند کە خۆم دەم ویست، ئەویش: جەستەیەکی پڕ لە جوڵە و وزە، تاکو بتوانم باشتر چێژ لە ژیان وەربگرم. من جەستەم خۆشدەوێ کاتێ جوانی ناوەوەی خۆم بنوێنێ، جوانییەک بە هەموو توڕەیی و هەورییەکانییەوە، لە بەرئەوە لە ڕێگەی سەماوە هەست دەکەم جەستەم لەگەڵ پێداویستییەکانم ڕێک دەکەوێت. هەربۆیە ئەو وزە هەڵچووە پۆزەتیڤانەی لەم ئەزموونەوە دروست بووە، هەستی سەلامەتی و ئاسایشم پێ دەبەخشێ. چونکە من فێربووم هەندێ کار لەگەڵ جەستەمدا بکەم، بەوەی ڕێز لە جەستەم بگرم، هەڵچوون و هەستەکانم زیاتر ئازاد بکەم. بە هەموو ئەوانەش توانیم جووڵە و هاوسەنگییەک لە بەشە بزوێنەرەکانی بوون و جەستەمدا پێکبهێنم.

خوێندنەوە پێویستە … بەختیار محەمەد

ئەوەی کتێب نەخوێنێتەوە، نابێتە مرۆڤێکی هاوچەرخی ڕاستەقینە: کتێب خودێکی جیاواز بەرهەم دەهێنێ؛ خودێك، کە هۆشیارە و تێدەگا، کە دەبێ لە پێناو چیدا بژی. کتێب لەم ساتەوەختەدا دەشێ (لە ڕێی درك و هۆشیارییەوە)، نیگەرانت بکا (واتە لە ئەنجامی زانینەوە ببیتە مرۆڤێکی خەمۆکی و نیگەران)، بەڵام ئەم نیگەرانییە لەپێناو خوڵقاندن و پەیداکردنی بەختەوەرییە؛ ئەو بەختەوەرییەی، کە هەمیشە لە دوای ئازارەوە لە دایك دەبێ.

مرۆڤی کتێبخوێن خاوەن دۆزە (پرسە): دۆزی ناسینی ژیان و گەردوون و مرۆڤ و بوون و نەبوون و مەرگ و مەتەڵی بوونی خۆی. ڕاستییەکەی ژیان مەتەڵە، کتێب (زانست، عەقڵ، زانین) هەوڵ دەدا هەڵی بهێنێ. لەو کاتەوەی مرۆڤ ویستوویەتی ژیان و بوونی خۆی بناسێ، بیری کردۆتەوە؛ بیرکردنەوەشی لە ڕێی کتێبەوە گەڵاڵە کردووە و بەرهەم هێناوە (پەرەی پێداوە و بەرجەستەی کردووە)؛ کەواتە کتێب جەوهەری پرۆسەی پەرەستاندنی ژیانی مرۆڤایەتی پێکدەهێنێ.

کتێب خوێندنەوە شتێکی خودییە، هەروەها پڕۆژەیەکی کۆمەڵایەتیشە: خود لە ڕێی کتێبەوە، هەم خۆی بەرهەم دەهێنێ، هەم ئەوی دیکەش بەرهەم دەهێنێ. لەمەوە کتێب، شارستانییەت (بە هەموو ڕەهەندەکانییەوە) بەرهەم دەهێنێ. هەمیشە لە پشت شارستانییەتە مەزنەکاندا کتێب (مەعریفە) هەبووە. شارستانییەتی مەزنی گریك کتێب (مەعریفە) بەرهەمی هێنا. هەتا ئەم ساتەوەختەشی لەگەڵدا بێ مەعریفەی مەزنی یۆنانی (فەلسەفە و هونەر و زانست و ئەدەب و ئایین و مۆسیقای یۆنانی) بەخششی بێکۆتایی مەزنی خۆی پێشکەش بە هەموو کۆمەڵگەکانی مرۆڤایەتی دەکا. هەموو شارستانییەتە مەزنەکان (چین و هیند و ڕۆمان و ئیسلام و ڕۆژئاوای هاوچەرخ و… تاد.) کتێب و تەنها کتێب بەرهەمی هێناون و بەرجەستەیان دەکا.

دەشێ، ئەگەر کتێبەکان نەبونایە، ئەوە هیچ ئایینێکی گەورە (زەردەشتیی، بوودایی، مەسیحیی، یەهوودیی، ئیسلام…) بەم شێوەیەی

ئێستایان بەرجەستە و بەردەوام نەبوونایە. هەموومان دەزانین قورئان زامنی مانەوەی (جگە لە فاکتەری دیکە) ئیسلامە؛ هەروەك چۆن کتێبی پیرۆزیش بە هەردوو سەردەمەکەیەوە (کۆن و نوێی) زامنی مانەوەی مەسیحییەت و یەهودییەتە؛ کەواتە کتێب خودێك بەرهەم دەهێنێ (پەروەردە دەکا)، کە دەتوانێ داهێنەر بێ. خودێك، کە دەتوانێ کۆمەڵگەیەکی زیندووش بەرهەم بهێنێ.

×××

کتێب خوێنەوە (خوێنەر)، ئەگەر نووسەر یان هونەرمەندیش نەبێ، بەڵام دەتوانێ دوو قسەی باش، یان دوو کاری باش بۆ ئەوی دیکە و بۆ کۆمەڵگا بکا و خۆشی ببێتە کەسایەتییەکی کارای جوان و جیاواز؛ کەواتە وەزیفەی کتێب (ڕۆشنبیریی) وەزیفەیەکی ئەخلاقییشە. چ لایەنی ئەخلاقی و چ لایەنی جوانکاری و چ لایەنی مەعریفی، تەواوکەری یەکترن. ئەم سێ ڕەگەزە ڕۆحی هەموو داهێنانێکی (ئەدەبی و هونەری و زانستی…) ڕاستەقینە پێك دەهێنن. بە نموونە: ئەدەب (هونەر) تەنها چێژ (جوانی) نابەخشێ، بەڵکو پەیامیشی هەیە؛ وەك برێخت دەڵێ، پەیامی گۆڕینی واقیعی هەیە. تەنانەت سوریالییەکانیش پێیان وایە، کە دەبێ فیکر (ئەدەب و هونەر) لە پێناو ((گۆڕینی بارودۆخی ژیان)) دا بێ.(1) بە باوەڕی ئێمە ئەوەی دەڵێ ئەدەب (هونەر) ئەم وەزیفەیەی نییە، هەڵەیەکی کوشندە دەکا. پێدەچێ هەموو شاکارە نەمرەکان، خاوەن ئەم پەیام و وەزیفەیە (پڕۆژە مرۆڤایەتییەش) بوون. تۆ بڵێی لە دەرەوەی مانادا (مانای مرۆیی بەرزدا) هیچ بەرهەمێك نەمریی ڕاستەقینە بۆ خۆی بەدەست بهێنێ؟

هەندێك لەو هونەرانەی، کە مانای بەرجەستەی ئاشکرایان نییە (وەك مۆسیقا)، ئەوە لەناو ڕۆحدا، بە زمان و شێوازی خۆیان، لە ڕێی هەستی بیستنەوە، مانا (واتا و چێژ) دروست دەکەن. ئێمە کە چێژ لە پارچەیەك مۆسیقا وەردەگرین، بەختەوەرمان دەکا؛ بەختەوەرییش پرسێکی ئەخلاقییە؛ ئەخلاقیش ڕاستەوخۆ بەندە بە مرۆڤەوە. لەمەوە جوانی و ئاکار، پێکەوە، باشتر خزمەت بە ژیان و بە مرۆڤ و بە مرۆڤایەتی دەکەن. هیچ ئەدەب و هونەرێك بوونیان نییە لە دەرەوەی ئەم ئامانجانە. پێدەچێ هیچ ئامانجێکی جوانکاریش بەدەر نەبێ لە ئامانجە مرۆییە ئەخلاقییەکە. هنری جیمز دەڵێ: ((هەموو هونەرێك ئامانجی هەیە و هەموو هونەرێکیش ئیستاتیکانە دیاریکراوە)).(2) دواجار هەموو شتێك مرۆڤ دەیکا و لە پێناو مرۆڤدا دەکرێ. لەمەشەوە هەموو شتێك بەندە بە چوارچێوە مرۆڤایەتییەکەوە.

پەراوێزەکان:

1- بۆ ئەم بابەتە بڕوانە: السوريالية, ترجمة و اعداد: امين صالح (دار الفارابي, ط2: 2010م), ص 231.

2- بيتر تشايلدز, الحداثة, ت: د. باسل المسالمة (دار التكوين, ط1: 2010), ص 111.

بەختیار محەمەد

پڕۆژەی ئەزموونێکی شیعریی ... هەژار ئەبوبەکر

وەك هەوڵێکی متەوازع و بۆ رزگارکردنی شیعری ئێستای کوردی لەو گۆشەگیریەی تێیکەوتووە، یان با بڵێین لەو دوورکەوتنەوەیەی بە خۆیەوە بینیوە لە ویست و خولیاکانی خوێنەرانی کوردەوە، هەروەها بۆ خزمەتکردنی ئەدەبیاتی هاوچەرخی کورد، بیرۆکەی بڵاوکردنەوەی پڕۆژەی پەڕتوکی شیعری (تێکست و لێکۆڵینەوە) رەنگە ڕێگەچارەیەك بێت بۆ پڕکردنەوەیەکی ڕێژەیی ئەو کەلێنە. بەو مانایەی کە ئێمە چەندان شاعیرو شیعری جیددیمان هەیەو بە هۆی فەوزای گۆڕەپانەکانی ژیان و ئەدەبیاتەوە نەك رەنگە وەك پێویست نەخوێنرێنەوە، بەڵکو بە شێوەیەکی گشتی خوێندنەوەی دەق و کتێبی شیعر لەوپەڕی خراپیدایە.. لێرەدا جێی ژماردنی هۆکارەکان نیە، بەڵام جێی خۆیەتی بڵێین هەرچەندە هەموو شاعیران لە شیعرەکانیان دڵنیان و جێی دڵخۆشی خۆشیانە، بەڵام کاتێك دەکرێت بە پەڕتوك کڕیارو خوێنەری نابێت. بەڵام گەر بە هۆی لێکۆڵینەوەی ئەکادیمی و بابەتی و زانستیەوە بەها جۆراوجۆرەکانی ئەو شیعرانە واڵا بکرێن و لەگەڵ تێکستەکاندا بڵاوبکرێنەوە، رەنگە تاڕادەیەك ئەو گۆشەگیریە ی شیعر بشکێنێت.

یەکێك لەو شاعیرە هاوچەرخانەی تێکستەکانی رەنگە بەشی هێندە دەوڵەمەند بن بواری لێکۆڵینەوەیان لە دیدو گۆشەنیگای جیاوازو تەنانەت دژەوە هەبێت و دەقەکانیشی وەك پێویست نەخوێندرابێتنەوە؛

شاعیر سێران محەمەدە، کە بەکارکردن لەسەر پرۆژەیەکی ئاوها و بڵاوکردنەوەی هەندێك لە دەقەکانی ئەم چەند ساڵەی دوایی لەگەڵ لێکۆڵینەوەی رەخنەییدا هەوڵێکی ئاشتکردنەوەی شیعر بێت بە خوێنەران.
ئەوا جێی خۆیەتی لەم دەرفەتەدا داواکاری ئاراستەی هەموو ئەو رەخنەنووسە بەڕێزانە بکرێت کە دەیانەوێت لێکۆڵینەوەی رەخنەیی بابەتیانە دەربارەی شیعرێك یان شیعرەکانی ئەم شاعیرە بنووسن، جێی دەستخۆشیە بۆ ئەم ئیمێلەی خوارەوەی رەوانە بکەن تا لەگەڵ دەق و لێکۆڵینەوەکانی تردا لە دووتوێی ئەم پەڕتوکەدا چاپ بکرێن بە ناوی (ئەزموونێکی جیاوازی شیعر).

دووبارە لەگەڵ ڕێزو پێزانیندا
ئیمێل:
hajarabubakr@outlook.sa

هەڵاتن لە گۆرانی ... سەباح ڕەنجدەر

بۆ فەتانەی وەلیدی ....

لە ڕێی گۆرانی گەڕامەوە ماڵی ئاسوودەیی و پێروو و حەوتەوانە داگیرسان
شانەی هەنگوین و قۆزاخەی ئاوریشم بانگهێشتیان کردم
چۆنم نیاز بوو ئاوها دواندمیان
پەنجەم لە پێڕووی پێغەمبەر خشاند و چاوم لەسەر جوانی هەڵنەگرت
لە جۆشی بێباکی ژیان پەیمانی دڵنیاییە
نێرگز لە پەرداخە ئاوی ناو ماڵیش گەشە دەکات
خوناو چەند بێ بەزەیی و پڕ ئیرەییە
تا نیوەڕۆ نامێنێتەوە
بەیەکەوە نوێژێك بکەین و درووود بۆ هەستیاریی زەوی بخوێنین
مرۆڤ سرووش و چاوی یادی زەوییە
لە ناوەندی خوان دادەندرێ

دەمەوێ گوێت لێ ڕابگرم ئەی ئیرەیی
بزانم بۆ بەرانبەر پەنجەرەیەکی دووڕوو داماویت
دەستیشت بە خۆتدا شۆڕ کردووەتەوە
لێکدانەوەت بۆ
هەڵەی مەرگ و
کووژەکەی شین و
نەمریی و
زیندووبوونەوە چییە
کەڵەکێوی لەگەڵ سووڕانەوەی هەر ساڵێك
قەفێك لە شاخی بەرز دەبێتەوە و مووی دەوەرێ
سمیشی زەوی زیاتر داگیر دەکات
بە دوودڵی سمی ناجووڵێنێ
بەڵام کاروانچی و ڕێگا بڕوایان پێی نییە
حیکمەتی چوونە تەمەن لە چیدا ڕوون دەبێتەوە
لکە دارێك بەو دیوارە دابکوتە
کە هەتاو گەرمی کردووەتەوە
کڵاوی سەر و
ملپێچی مل و
قایشی پشت و
پێستی ناختی پێ هەڵواسە
زمانت دەبێتەوە
زەویش لە یادەوەرییدا ئەم یادگارییەت تۆمار دەکات
یادەوەریی زەوی نهێنی ئاگرە
لە یەکەمین پرشەیدا سروشت خۆی ڕازاندەوە و ژیان دەستی پێ کرد
تریفەی مانگ بەسەر گەڵای درەختەوە جوانترە
لەوەی لەناو گۆلاو بەرچینچکەی مردن بیگرێ
سییەکانی درەخت بای سەرمانگی لێ دەکەوێت
ئەرێ ئەستێرە بۆ لە دەوری مانگدا
تاجی درەوشانەوە لەسەری خۆی دادەگرێت و لە لا پەنای دەدا
نایەوێ ڕوخساری ببیندرێ
ئانیشکت لەسەر ئەژنۆت دانێ و قەفی زنجیری کاتژمێرت بژمێرە
تەماشای بەرزبوونەوەی دوعای سپی بکە
داوێك لە برژانگی فڕیوت بخە مەترسییەوە
خەیاڵ ببەوە ناو هەستیاریی زەوی
لایلایەی دایك
لاوکی باوك
داستان و چیرۆکی باپیرە و داپیرە ئاڵای دەستی ئێمەن

دەتوانیت لە سێبەری ئاڵادا زیاد لە زەردەپەڕ بڕوانی
لەگەڵ گۆرانیش یاریی خلیسکێنە بکەیت
ماسیی حەوز
دۆلفینی ڕووبار
نەهەنگی دەریا
ئەختەبووتی ئۆقیانووس
ئیرەییان بۆ یەك تاوی سەندووە
چاوی قڕژاڵیش لە ڕوونیدا جاڕسکەرە
وەك مریشکێکی کڕ
تەواوی هێلکەکانی پیس کردبێت
خانمی ماڵ بە بێزارییەوە دانەوێڵەی بۆ ڕووکات
ترسێك هەناوی هەڵدەکۆڵێ
بای سەر ئاو هەڵی کرد
بە هەموو خانەی لەشم هەست بەهەڵکردنی دەکەم
سووڕی ئیرەیی کورتە و گیانی وەنەوز دەدات
ڕەنجی سەرکێشیش
چاو و
باڵ و
یادگاری و
تاسە
لە خانەی لەشی زەوی دەچێنێ
تەورات لە زمانی مووساوە
ئینجیل لە زمانی عیساوە
قورئان لە زمانی محەمەدەوە
زمان ئێسکی تێدا نییە
شیعریش بە تەنیا و لەگەڵ مندا ڕەگی ویژدان هەڵمژیوی
پیت و
وشە و
ستە□
بوارم بدەن
لە گڕوگاڵی
گۆپکە و
شکۆفەی باخچەی ڕەنج و
ئەفسانە و
دڵ
فێری نازپەروەری ببم و ئەستێرەی گەڕۆك بناسم
جۆگەلەی ئاخاوتن بە پێشماندا تێ دەپەڕێ

زمانمان ناسك و دڵمان وریا دەكاتەوە
سروشتی دان بەخۆداگرتوو
بێ دڵیم مەكە و هەستێك لە ناوەوەم گەشە پێ بدە
لە خەیاڵێكی سوورهەڵگەڕاو
كە پردی ئومێد دەخوڵقێنێت
دوورتر لەوەی
لە بەرزی و نزمیی چاو بەدەركەوێ
خانە خانە لەشی سروشت خۆی دەگۆڕێ
ئەوە هێزی زیندووبوونەوەی سروشتە
منی كردووە بە نەوەی گۆرانیبێژ
دەنگ و ئاواز لە لێكدانی شەپۆل دەبیستم
بیستن لێم دەبێتە مێژوو
نوێژی سەر مردووم بیر دەهێنێتەوە
بای سارد لە دەموچاوی دام
دڵم گیرا
دەست و پلم ڕاوەشاند
تاسە و مووچڕك بەری دام
چاوم بەسەر ئەمسەر و ئەوسەری ه□□كدا نیشتەوە
ڕستەیەكی ئەزەلی
بێ پەروا و پڕ ئاوات دای گیرساند
دڵی كەفوكوڵداری پیت و وشە دەداتەوە
بە ئاواتەوەیە
پەپوولەسلێمانە دەنووك لە ئاوی بن كووپە بنێ
بۆ تاهەتایە بە دەنگ و ئاوازەوە چینە بكات
وا ڕاهاتووە بڕوانێتە
دەنووكی تەڕ و دڵی گەرمی چرایەك
هەتاو لە هێلانەی قەتێ دەترووكێ
ئەو ژن و پیاوەی لەسەر پردڕا
تەماشای ڕووباری ژێریان دەكەن
مەستن لە ڕووناكیی گڵۆپی ناو ئاو
ماسیش لەناو ڕووناكیدا
كلكیان هەڵدەدەن و سەرنج لەو ژن و پیاوە دەگرن
لەسەر پردەكەدا لەناو دەموچاوی یەكتر مەستن
تاسە و مووچڕك بەری نەداون
نەرم و نیانیی چاویان هێز لە شكۆی چاوی ماسی وەردەگرێت
ماسیگرەیەك باڵی بەرز كردەوە
دڵنیایی تەنیا لە دەموچاوی مەستدا تەواو ئارامە

قسەی ماسیگرە هی دڵی خۆیەتی و هی کەسی داخ لە دڵ و ئاژاوەگێڕ نییە
پەڵە خوێنێکی وشك بەناوچەوانمەوە نووساوە
تێکەڵ بەماسوولکەم دەبێت
لە لێومەوە دەبێتە خاڵێکی مۆر
وریاییی دڵ ناهێڵێت خەونی ورچی تەپ و حۆل ببینم
لە خەونمدا بینیم
لێو و
شمشاڵ و
نیگا و
هێڵی ئەشق مردوون
لە پڕمەی گریانم دا و چاو سوور و دەم وشك لە خەو ڕاپەڕیم
کوڕ و کیژەکانم توانییان
دەست لە فرمێسکم بدەن
ئاخر خۆ بڕیار نەبوو هەموو شتێك کتوپڕ ڕوو بدات
ئەو جێوبانەی لەناوی ڕاپەڕیم
هێشتان گەرمە و ئاهی نائومێدی لە خۆیدا دەکاتە خەونێکی چاو هەڵاتوو
بە نیازی بینین پێ لەناو گۆلی خوێندا ناجووڵێ
پاش خەون بینینێك ناکۆکییەکانی نێوان ژیان و مردن کۆتایی دێ هەڵێ
بە تەواوی هێزی پێ لە گۆرانی هەڵێ
ئەو ڕۆژەی تۆ هەڵدێی
کووچە و کۆڵان و شار چی بەسەر دێت
ئەدی ئاسمان چی بە زەمین ڕادەگەیەنێ
سەیرکە ئەو گۆرانیبێژە دەڵێی مۆسیقارێکی کوشتووە
سەرەتا تەنیا ئاوازی گۆرانیی ئاسوودەیی
وشەی خودا بوون و ئێمەیان دەلاواندەوە
ئەرێ ڕەشەبای داخ لەدڵ
ئاوازی گۆرانیی ئاسوودەیی دەگوازێتەوە
کوێرەڕێگایەك بە قەراغی دۆڵێکی هەزار بەهەزاردا درێژ دەبێتەوە
دەگات بەباخێکی هەڵووژە و کونی گورگێك
مێژوو ئەی بووکە مەیموونی گەردوون
مێروولە دەنکەگەنمی بەدەمەوە بێت
ڕووناکییەکی پڕ ڕەنگ دەکەوێتە سەر ڕووی زەوی
هەستیاریی زەوی کێشکی گیانبازی مێروولەیە
لە دەروونمەوە ئاگرێکی بەجۆش و ئاشنا گەرمم دەکاتەوە

باڵی هەڵۆیەک خۆی لە دەستی ڕاستم خشاند
بەختیار بووم
کڵاو و
بالیف و
لێواری کەشتیی گەشت و
ساباتم
دەبنە هێز لە پەڕی هەڵۆ
لەناو دڵبەرزیی ئەو پەڕەدا
کورتی و درێژیی سێبەرم ناسی
دەست بخەمە سەر سێبەر
هەست بە پلدانی دەماری ناوچەوانی زەوی دەکەم
مۆرانەیەک لەناو خۆڵی تەڕ لوولی خواردووە
خەریکە دەچێتە دڵی درەختێکی دوو بەرەوە
هێزی خوداوەند گەمارۆی دا
دەمی لە کلکی خۆی نا و خواردی
زمانیشی بەناو دەمیدا سووڕاند
قەت ڕۆژێکی وا دڵخۆش لە هەولێردا ڕووی نەداوە
ئاوێنە کە شاژنێک تێیدا تەماشای داوە پرچی سپیبووی دەکات مات دەبێت
ماتیی ئاوێنە دڵی کەفوکوڵداری پیت و وشە دەداتەوە
دەموچاو لە ئاوێنەدا بێ سەروشوێن دەبێ
وێنەگریش کە وێنەت دەگرێ
دڵت دەبینێت
وێنەی نواڵەم لە قۆغەی چا و بەرگی ڕادیۆم هەڵکەند
ئەفسوونم لە ملوانکەی سەر سینگی
دەلیلی شاریش لە نقێمی شینی ئەنگوستیلەی
برینی خەواندم و مۆری لە ناوچەوانم دا
تیشکی یەزدانیی لێت دەدات و ڕێگا ڕاست دێتە بەرپێت
دەست و خەتی ئاشقانەی نواڵە جوان بوو
لەناو باولە دارەکەدا خەبەری بووەوە و ناڵەیەکی لێوە هات
دوای هەناسە هەڵکێشانێکی درێژ
هەموو ناڵەکانی خۆی ڕاگەیاند
پشیلەی ماڵی لاسای کردەوە
دەست و خەت دوازدە مانگی پڕە
لەسەر مێز خۆی ڕاخستووە و بێدارە
کەس سەرنجی نەداوە و نەیخوێندووەتەوە و نەیخەواندووە
دڵم لە تەک دەست و خەتدا

لەناو پەرداخێك ئاو بەهرەدارێكە لە كاری خۆیدا شەیدایە
پشیلەی ماڵی ئاوەكەی بەسەر ئەو ڕۆژنامەیەدا ڕژاند
كەلووەكانمانی تێدا ڕاگەیاندرابوو
میوەیەكی گەیو لە درەختێكی دوو بەر كەوتە خوارەوە
پەنجەی پڕ خوێن و بەهێز هەڵی دەگرێتەوە
نواڵە لە كاتی داگیرسانی دەنكە شخارتەدا
دەستەكانی شل و خاون
بە وریاییەكی پڕ شكۆوە لە ئاگر و دەستی ڕوانی
ئاخۆ ماستی بۆ هەوێن دەكرێت
یان دووكەڵی لەسەر چاوی مۆم پێ لادەدرێت
چرا هیچ نیازێكی نییە لە داگیرسانی
تووڕەبوونی ڕووناكییەك
ئەو بایەی گۆماوێك دەشڵەقێنێ
ئەو بەردەی گۆماوێك دەشڵەقێنێ
ئەو مەلەوانەی گۆماوێك دەشڵەقێنێ
ئەو بۆقەی گۆماوێك دەشڵەقێنێ
گەرمایی و فێنكیی زەوی دەكڕن
لە سندووقێكی دروستكراو لە ئێسكی پشتی كیسەڵ هەڵی دەگرن
هەر هێندە لە ژیان شارەزا بوویم
گۆماو ناولەپی باب و باپیرمانە و كشاوە
بەهار دەستێكی خێر لەخۆ دیوە
چاڵ و چۆڵی و دەموچاوی سووتاوی سروشت لەچەك دەكات
دەمامك لەناو دەچێ و پاسەوانی ناكرێ
هۆی مانەوە و لەناوچوونی دەمامك چییە
سركە و
زەیت و
زەیتوون و
ئاوی لیمۆ
تێكەڵاو دەكات
نان و ئاویشمان لە پێشدا هەڵدەگرێت
ئەو دەستانەی نان و ئاومان لە پێش هەڵدەگرن
بڕێ جار ڕەش و زبرن و تایان هەیە
جاری واشە ڕەنگاوڕەنگ و ئاوریشمی
دەست ئاشی بەخوێن دەگەڕێ
سەرم گران بووە
بەرچاوم تاریك
جوانی لە بارێكی شڵەژاودا خۆی پێشاندام

دەموچاوی سروشت بە ئاسانی ئەشکەنجە دەدرێ
مردوو گۆڕیان تەنگە
دەشیانەوێ گوێیان لە نەوایەك بێت
دڵەکوتێی پەپوولەی بەرچرا و بۆنی بخووری ڕۆژی جەژنیان
بۆ بکاتە ئاوازی ئازارەکانیان
سروشت پزیشکێکی خۆڕسکە
خەمۆکیمان چارە دەکات
پەنجەم سڕە و پەرداخم لە دەست بەر دەبێتەوە
بەسەر خاولیی منداڵێکدا دەڕژێ
تای بەرز بووەتەوە
خاولیی تەڕبووی لەسەر ناوچەوانی دادەنێین
فێنکاییی دەستی خودا فریای دەکەوێ
بەخت وەك ڕۆژ وایە
ئاوا دەبێت و هەڵدێتەوە
هەرچی لە دڵدا بێ هەڵی دەڕێژێ
زەوی قوڕگی گیراوە و کانی بە لەتر دەردەبن
جوانیی چاوێکی تێدا ڕسکاندووم
بەس ئەو بژار دەکات
خۆی و دەستەخوشکەکانی نوێژیان بڕیوم
دڵیان شکاندووم
شەمێی باڵیان تواندوومەتەوە
کتێبی غەزەلیان گەچڵاندووم
ئەی جەربەزەییی کانی
ئازادیی زەوی ناشاردرێتەوە
ئەم خۆر و سبەینەیە تەواو بە جووڵەن
باڵندە لەسەر دیواری ماڵان دەنگ و ئاوازیان بڵاودەبێتەوە
هەرچی شیر و تیری ناخیش هەیە کەوتوون
سوورایی خۆرنشین ئارامی بە تاسەم دەبەخشێت
تاسەم لەگەڵ خۆرهەڵاتندا
دیداری گوڵەبەڕۆژەی کێڵگەی بەخت بەرهەم دەهێنێت
بە ئارەزوویەکەوە کە بەیادی سەرگەرم و مەستم
لە خەو هەڵدەستم و بلووزی تۆڕ لەبەر دەکەم
تا گوێ لە کوڵانی هێلکە و چای ناو کوورەی دیوار بگرم
دوو چاوی گەرم کە شکۆی دایە حەوای تێدا پارێزراوە
نان و ئاوم لە پێش دادەنێت
باڵندە لەسەر خوانی منەوە دەفڕن و دوعای سپین بەرز دەبنەوە
تاسەی ساتی نەمری دەکەن

پەری ڕوومەت تاڵ
ماری بە فیشکەفیشك
سوێندی ناچاری
دەروونی خەواڵوو
کڕنۆش بۆ دەنگی دڵ دەبەم و بە دڵ دەستت ماچ دەکەم
ئەی دەنگی دڵ
چاوێك دڵخۆشیی لێ بڕژێ
ڕەشکەوپێشکەی تێدا دەرناکەوێت
دوودڵییەکی درێژ
لە ژێی کەوانی تیردا باج دەستێنێ
دەنگی
کلکتەقێنە و
ئاوڕوونکەرە و
کەڵەبابی مل ڕووت و
بەرخی دوونگ شۆڕ
دێنە گوێم و دەگەنە دڵم
نابینام و دەستم بووەتە چاو و لە هەستیاریی زەوی دەدرەوشێتەوە
نامەی بۆمبڕێژکراو چ هەواڵێك ڕادەگەیەنێت
ئاوازی توانەوەی چاڵە بەفر
ئاوازی داخستنی ئاگری کوورەی دیواری ماڵ
ئاوازی سوپاس
ئاوازی تاڤگە
دەست و خەتی ئاشقانەی نواڵە جوان بوو
لەناو باولە دارەکەدا خەبەری بووەوە و ناڵەیەکی لێوە هات
منی لەو سەرزەمینە دۆست و دوژمن زۆر
ئاسوودە و
ئارام و
بەسۆز و
تاسە بەتین
لە نامەی پیریی دێدا بێ وچان داگیرساوم
قەت ڕۆژێکی وا دڵخۆش لە هەولێر ڕووی نەداوە
کات درەنگ نییە بۆ ئەوەی نواڵە بێرەدا تێ بپەڕێ
دوای مردن بە خەبەر دێم
لە ڕێگا ڕۆیشتندا بەهار بەسەر ناچێت

وەهمێک … ڕیچارد داوکینز

خوێندنەوەی: بەریڤان جەمال حەمە سەعید ……

کتێبی ‘وەهمێک’، لە نووسینی ڕیچارد داوکینزە و لەلایەن نوری کەریمەوە لە زمانی ئینگلیزییەوە وەرگێڕدراوەتە سەر زمانی کوردی و هەروەها لەلایەن ناوەندی ڕۆشنبیری ئەندێشەوە چاپ و بڵاوکراوەتەوە. چاپی یەکەمی بە زمانی ئینگلیزی دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی 2006 و تاکو ئێستا بۆ زۆربەی هەرە زۆری زمانەکان وەرگێڕدراوە.

‘وەهمێک’، بەناوبانگترین بەرهەمی زیندەوەرزانی گەشەیی، ئیثیست و پرۆفیسۆری پێشووی زانکۆی ئۆکسفۆردی بەریتانیا ڕیچارد داوکینزە1941. نووسەر ئەزموونێکی پڕ نووسینی بابەتی زانستی هەیە و لەم پەیوەندەدا، یەکەم کتێبی ‘جینی خۆویست The Selfish Gene’ ـــە کە دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی 1976.

‘وەهمێک’ لێکۆڵینەوەیەکی ئەکادیمیی زانستیی هەمەلایەنەیە سەبارەت بە ئاین لە گۆشەنیگای داروینیزمەوە، بۆیە خوێندنەوە و تێگەیشتنی تەواوی ئەم کتێبە، پێویستی بە ئاستێک لە ڕۆشنبیرییە لە پەیوەند بەم زانستەدا، بە دیاریکراوی خوێندنەوەی ڕێچکەی چەشنی چارلز داروین و هەروەها لە بواری گەردوونزانیدا. بابەتە زانستییەکانی ئەم کتێبە زۆر لەوە زیاترە کە تەنیا لێکۆڵینەوەیەکی ئەکادیمی بێت دەربارەی ئاین. خوێندنەوەی و قسەوباس لەسەری، ئاستی ڕۆشنبیری خوێنەر دەباتە سەرەوە، کە ئەمە یەکێکە لە ئامانجەکانی نووسەر لە نووسینی ئەم کتێبەدا. دە ساڵ تێپەڕیوە بەسەر بڵاوبوونەوەی ئەم کتێبەدا، کەچی هێشتا قسەوباسی بابەتەکانی و کێشە و سیمینار بەستن لەم پەیوەندەدا نەک هەر کەم بۆتەوە، بەڵکو بە هۆی ئەو هەلومەرجەی سیاسییانەی هاتوونەتە ئاراوە، تاوێکی بە تینتری بە خۆیەوە گرتووە. مەبەستی منیش لە خوێندنەوەی ئەم کتێبە، بانگەوازە بۆ خوێندنەوە و چەندبار خوێنەوەی ئەم کتێبە و کردنەوەی دەرگای قسەوباس و توێژینەوەی بابەتە زانستییەکانی. ‘وەهمێک’ لە پێشەکییەک و دە بەش پێکهاتووە، بۆ ناساندنی هەر بەشێک، کە بەشێوەیەکی سەربەخۆ بڵاو دەبێتەوە، من تەنیا ئاماژە دەکەم بە خاڵە سەرەکییەکانی بەو هیوایەی کە هاندەر بێت بۆ خوێنەر بگەڕێتەوە

بۆ کتێبەکە.

بەشی یەکەم
بێباوەڕمەندێکی ئاینیی تۆخ
هەوڵ نادەم خوایەکی کەسی بهێنمە بەرچاوی خۆم؛ ئەوەندە بەسە بە ترسەوە لە بەردەم پێکهاتی جیهاندا ڕابوەستین، تا ئەوهندهی ڕێگە دەدات، هەستی هەڵسەنگاندنی ناتەواومان بەرز دەینرخێنێت.
ئالبرت ئەنیشتاین

نوسەر لە سەرەتای بەشی یەکەمدا، ئاماژە دەکات بە بیروباوەڕی چەند بیرمەند و زانای وەکو ئەنشتاین و هاوکینگ، کە لە ناو بابەتە زانستییەکانیاندا ئاماژیان بە ‘خوا’ کردووە. ئەمە بۆتە سەرچاوەی بە هەڵە لێکدانەوەی یەکخواگەرەکان، کە گوایە ئەم بیرمەندانە بیرباوەڕی ئاینی یەکخواگەریان هەیە. بەو شیوەیە سەرلێشێوادنێکی ئالۆز دروست بووە. دیارە ئەمەش لە ئاکامی نەتوانینی جیاکردنەوەی ئەوەی پێی دەوترێت ئاینی ئەنیشتاینی لە ئاینی سروشتبەدەر. هەندێک جار ئەنیشتاین ناوی ‘خوا’ی بردووە بەڵام نەک ‘خوای کەسی’، بەڵکو ‘خوا’ بە واتا مەجازییەکەی، هەر شتێک کە بۆی ناڕوون بووە و لێیتێنەگەیشتووە بە ‘خوا’ ناوی بردووە. خوای ئاینەکەی ئەنیشتاین ‘هەمەخوایی’یە نەک ‘خوای کەسی’ هەر سێ ئاینە ئیبراهیمییەکە.

فیزیازانی وەرگری خەڵاتی نۆبڵ (هەروەها ههندێک ئیسیسیتی تریش)، ستێڤین وینبێرگ لە خەونەکانی دوابیردۆزدا، ئاماژەی بەم خاڵە کردووە باشتر لە هەرکەسێکی تر:
هەندێک خەڵک بۆچوونگەلێکیان هەیە لەسەر خوا، کە زۆر بەرین و لاستیکییە، بەناچاری لە هەموو شوێنێکدا بۆی دەگەڕێن بیدۆزنەوە. کەسێک گوێبیست دەبێت، کە ‘خوا ئەوپەڕە (مطلقة)’ یان’خوا باشترین سروشتمانە” یان’خوا گەردوونە.’ بێگومان وەک هەر وشەیەکی تر، دەتوانین چۆنمان پێ خۆشە، وەها واتای وشەی’خوا’ لێک بدەینەوە. ئەگەر ویستت بڵێیت، ‘خوا وزەیە،’ ئیتر ئەوسا دەتوانیت خوا لە کڵۆیەک خەڵوزدا بدۆزیتەوە.
بێگومان وینبێرگ ڕاست دەکات، ئەگەر وشەی خوا بەتەواوی لەکار نەکەوێت، دەبێت بە شێوەیەک بەکار بهێنرێت، کە خەڵک بەگشتی تێی بگات: وەک نیشانەیەک بۆ ئافرێندەرێکی سروشتبەدەر بۆ ئەوەی’ بۆمان گونجاو بێت بۆ پەرستن.’ ئەوە ڕوونە کە هەندێک لە زانایان لەناو نووسینەکانیاندا ناوی ‘خوا’ دەبن، هەر بەو واتایەی کە ئەنشتاینی لێرەدا ئاماژەی پێدەکات:

“من بێباوەڕمەندێکی ئایینیی تۆخم. ئەمەش بۆخۆی جۆرێکی تازەیە لە ئایین. هەرگیز سروشتم بە هیچ مەبەستێک یان ئامانجێک یان هەرشتێک نەزانیوە، کە بکرێت وەک شتێکی مرۆیی چاوی لێ بکرێت. ئەوەی من لە سروشتدا دەیبینم، پێکهاتێکی مەزنە، کە تەنیا دەتوانین بە شێوەیەکی ناتەواو تێیبگەین و ئەمەش وا دەکات، کەسی بیرکەرەوە هەست بە خۆبەزلنەزانی بکات. ئەمە هەستێکی ڕاستەقینەی ئایینییە، کە هیچ پەیوەندییەکی بە خواناسییەوە نییە. بیرۆکەی خوای کەسی، تەواو بێگانەیە بە من و هەتا وا دەردەکەوێت بیرێکی ساویلکانە بێت.’

بۆ هەرچی زێتر ڕوونکردنەوەی ئایینی ئەنشتاینی، نووسەر وتەیەکی تری ئەنشتاین دەهێنێتەوە: “وا هەست بکرێت لەپشت هەر شتێکەوە کە بتوانرێت دەستوپەنجەی لەگەڵ نەرم بکرێت، شتێک هەیە مێشکی ئێمە ناتوانێت لێی تێبگات و جوانی و مەزنییەکەی تەنیا ناڕاستوخۆیانە پێمان دەگات و وەکوو ڕەنگدانەوەیەکی لاواز، ئەمە ئایندارێتییە. بەم واتایە، من کەسێکی ئایینیم.” بەم واتایە، نوسەریش دەڵیت، منیش کەسێکی ئایینیم، بەو مەرجەی ئەوەی ئێستا “لە توانای تێگەیشتن بەدەرە،” بەو واتایە نییە، کە “بۆ هەتاهەتایە شیاوی تێگەیشتن نییە.” بەڵام ئەو پێی باشە، بە خۆی نەڵێت ئایینی، چونکە ئەم شێوە بەیانکردنە بەهەڵەدا بەرە. چەواشەکارێکی وێرانکەرە، لەبەر ئەوەی بۆ زۆربەی هەرە زۆری خەڵک، ”ئایین” واتای “سروشتبەدەری” دەگەیەنێت. کارل ساگان لەلای خۆیەوە ئەمەی باش ڕوون کردۆتەوە:» … ئەگەر کەسێک مەبەستی لە (خوا)، کۆمەڵێک یاسای فیزیاوی بێت بۆ بەڕێوەبردنی گەردوون، ئاوا ئیتر ئاشکرایە خوایەکی وەها هەیە. ئیتر ئەم خوایە پێویستییە هەستییەکانمان بەئەنجام ناگەیەنێت… نابەجێ دەر دەچێت، نوێژ بۆ یاسای کێشی زەوی بکەیت.”

لە ئیسیزم؛ پێشەکییەکی زۆر کورتدا، جولیان باجینی پەیوەندیی ئیسیست بە سروشتخوازییەوە ڕوون دەکاتەوە: “زۆربەی ئیسیستان لەو باوەڕەدان، بەدیاریکراوی یەک جۆر شت هەیە لە گەردووندا، کە ئەویش ماددەیە، بەڵام هۆش، جوانی، هەست، بەهای ڕەوشتی، لەو شتەوە دێت ـــــ ب□ک□ورتییەکەی، تەواوی ئەو دیاردانەی دەوڵەمەندی دەدەن بە ژیانی مر□ق. ه□ستی مر□ق، ل□ پێکەو□ بەستنەوەی پڕئاڵۆزی ئێجگار زۆری قەوارە فیزیکییەکان لەگەڵ مێشک، سەرچاوە دەگرێت. بەم واتایە، ئیسیست لە بۆچوونی فەیلەسوفێکی سروشتخوازدا، ئەو کەسێکە لەو باوەڕەدایە، کە هیچ شتێک لە دەرەوەی سروشت، لە دەرەوەی جیهانی ماددی بوونی نییە، هیچ بوونەوەرێکی زیرەکی ئافرێندەری سروشتبەدەر، لەپشت گەردوونی بەرچاو بەنهێنی نابزووێت، هیچ گیانۆکەیەک زێتر لە لەش ناژی و هیچ پەرجوویەک لەئارادا نییە،

مەگەر ئەوەی دیاردەیەکی سروشتیی هەبێت، کە هەشتا تێی نەگەیشتووین. ئەگەر شتێک هەبێت، کە وا دەر دەکەوێت دەکەوێتە پشتی جیهانی سرووشتەوە، وەک ئەوەی کە تائێستا بە تەواوی تێینەگەیشتووین، ئومەدەوارین لە ئاکامدا تێیبگەین و بیکەین بە بەشێک لە سروشت. ئیتر پەلکەڕەنگینە کەمتر بۆمان جێگەی پرسیارە، چونکە دەزانین لە چییەوە سەرچاوە دەگرێت. هەموو شتێکی تریش هەر ئاوایە.”

ئەگەر بێتو بە وردییەکی زێترەوە تاووتوێی بیروبۆچوونەکانی ئەو زانا لێهاتووانەی ئەم سەردەمەمان بکەین، ئەوانەی کە وا باسیان لێوە دەکرێت ئاینی بن، ئەوا بۆمان دەردەکەوێت کە وەها نین. بەدەنیاییەوە لەپەیوەند بە ئەینشتاین و هاوکینگدا هەر ئەمە دروستە. مارتین ڕیس، ئەستێرەناسی هاوچەرخ و بەرپرسی ڕێکخراوی پاشایەتی، وەک “بەریتانییەکی بەباوەڕ… وەک وەفادارییەک بۆ خزم و کەسوکاری’ دەچێت بۆ کڵێسا، نە وەکو ئەوەی بیروباوەڕێکی یەکخواگەرانەی هەبێت. هەروەها خۆی بە بەشدار دەزانێت لەو سروشتخوازییە هەنراوەییەی گەردوون لەنێو زانایانی تر و گەلێک ئیسیستی ڕۆشنبیردا هەیە، کە بە شانازییەوە بە خۆیان دەڵێن جوولەکە و پەیڕەوی مەڕاسیمی ئاینی دەکەن، کە لەوانەیە لە وەفادارییانەوە بێت بۆ دابونەریتی کۆن یان بۆ خزمانی کوژراویان، یان دەکرێت لەبەر ویستێکی ناڕۆشن و سەرلێشێواوانە بێت بۆ لێدانی مارکەی “ئاین” بەو ڕێزە هەمەخواییە، کە گەلێک لە ئێمە خۆمان دەبینینەوە لەگەڵ دیارترین مرۆڤی بەتوانا، ئەلبێرت ئەینشتاین. لەوانەیە باوەڕیان نەبێت، بەڵام باوەڕیان بە باوەڕ هەیە.

هەروەها لەم بەشەدا نووسەر تیشک دەخاتە سەر ئەو بۆچوونانەی کە بەشێوەیەکی بەربڵاو لە ناو کۆمەڵگادا پەیرەو دەکرێن، و زۆربەی خەڵک قبووڵی دەکەن هەتا بەو کەسانەشەوە، کە دانوویان لەگەڵ ئاین ناکوڵێت — یەکێک لەو بۆچوونانە ئەوەیە کە باوەڕی ئاینی بەتایبەتی بەرگەنەگرە و دەبێت بپارێزرێت بە دیوارێکی ئەستووری نائاسایی لە ڕێز، جۆرێک لە ڕێز کە تەواو جیاوازە لەو ڕێزەی دەبێت هەر مرۆڤ هەیبێت بۆ مرۆڤی بەرامبەری. کە ڕێزێکی زۆر زێتر لە پێویست لە ئاین دەگیرێت، نابێت ڕەخنەی لێبگیرێت. باشە بۆچی ئەمە ئاوایە، کە تەواو ڕەوایە لایەنگری بکەیت لە پارتێکی کرێکاری یان پارتێکی کۆنەپارێز، کۆماری یا دیمۆکراتی، ئەم مۆدێلە ئابوورییە لەبەرامبەر ئەوی تردا، بەڵام ئەگەر بۆچوونێک هەبێت لەسەر ئەوەی چۆن گەردوون دەستی پێ کردووە، لەسەر ئەوەی کە گەردوونی دروست

کردووە.. نا، ئەوە پیرەزە؟… ئەمە وەها خوومان گرتووە، کە بیروباوەڕەی ئاینی نەخەینە ژێر پرسیارەوە. ئاین لەلای کۆمەڵگا، زۆر زۆتر و لەپێشترە لە ڕێز بۆ مرۆڤ.

لەم بەشەدا چەند زاراوەیەک بەکارهاتوە، وەکو گەردوونخوایی، هەمەخوایی، یەکخواگەری، ….

گەردوونخوا بڕوای بە هۆشمەندێکی سروشتبەدەر هەیە، بەڵام کارەکانی لە چوارچێوەی دامەزراندنی یاساگەلێکدا بووە بۆ بەڕێوەبردنی گەردوون بە پلەی یەکەم. ئیتر لەپاش ئەوە خۆی بە دوور گرتووە لە هەر خۆ تێهەڵقورتاندنێک و بەدڵنیاییەوە، هیچ بەرژەوەندییەکی تایبەتی نییە لە کاروباری خەڵکدا.

یەکخواگەر بڕوای بە هۆشمەندێکی سروشتبەدەرە، کە سەرەڕای کاری سەرەکیی ئافراندنی گەردوون لە سەرەتاوە، هێشتا لە جێگەی خۆی ماوە، چاودێریی دەکات و دەستکاریی چارەنووسی کاری سەرەتای خۆی دەکات. خەریکی کاروباری مرۆڤە. وەڵامی نویژکەران دەداتەوە؛ لە گوناهکاران دەبوورێت یان سزایان دەدات؛ لە ڕێگەی ئەنجامدانی پەرجووەوە، لە کاروباری جیهاندا خۆی هەڵدەقورتێنێت؛ مەراقی کاری چاکە و خراپە دەخوات و بەو پێیە مامەڵە دەکات.

هەمەخوایان بەهیچ جۆرێک بڕوایان بە خوایەکی سروشتبەدەر نییە، بەڵام وشەی خوا بەکار دەهێنن وەک وشەیەکی هاوواتای ناسروشتبەدەر بۆ سروشت، یان بۆ گەردوون، یان بۆ سستمی یاساییەک بۆ بەڕیوەبردنی کارەکانی. گەردوونخوایان خۆیان جیا دەکەنەوە لە یەکخواگەران، بەوەی کە خواکەیان وەڵامی نوێژکەران ناداتەوە، گوێ نادات بە گوناهـ و داننان بە گوناهدا، مەشکمان ناخوێنێتەوە و هەوەسبازانە لە ڕێگەی پەرجووەوە خۆی هەڵناقورتێنێت. گەردوونخوایان خۆیان جیا دەکەنەوە لە هەمەخوایان، بەوەی کە خواکەیان جۆرێکە لە هۆشمەندێکی گەردوونی، وەک لەوەی هاوواتایەکی شاعیریانە یان مەجازییانەی هەمەخوایەک بێت بۆ یاساکان و گەردوون. هەمەخوایی ڕتووشکردنی ئیسییزمە. گەردوونخوایی هەزداچەڵینی یەکخواگەرییە.

کەتەلۆنیاو کوردستان لە پایزێکی گەرمدا … عەلی مەحمود محەمەد

لە ماوەی 171 ساڵی رابردوودا, لە جیهان 108 ریفراندۆم بۆ سەربەخۆیی بە فەرمی و نافەرمی بە ریفراندۆمەکەی ساڵی 2005ی کوردستانیشەوە ئەنجامدراوە,چاوەڕوان دەکرێت یەکەم هەفتەی پایزی گەرمی ئەمساڵیش دوو ریفراندۆمی پێ لە کێشەو چون یەك و نزیك لە یەك لە کات و هەڵوێستی نێو دەوڵەتی و دابەشبوونی بەرەکان لە کوردستان و کەتەلۆنیا ئەنجام بدرێت, کەتەلۆنییەکان دەیانەوێت بە کۆماری سەربەخۆوە بچێنە ناو ساڵی 2018 ەوە, وەلێ دەسەڵاتدارانی کوردستان کاتی راگەیاندنی دەوڵەتی کوردستان و شێوازی دەسەڵاتداریەتییەکەیان تا ئێستا رانەگەیاندووە, نا زانین بە چ جۆرە کەشتییەك دەمان بەنە جیهانی سەربەخۆییەوە.

خەریکە بە تێپەڕ بوونی کات, چەمکی ریفراندۆم جێگای خەباتی چەکداری لە جیهاندا بۆ رزگاری و سەربەخۆیی بگرێتەوە, رۆژ بە رۆژیش ئەم چەمکە زیاتر شوێن پێی خۆی نەك بۆ سەربەخۆیی بگرە بۆ سەرجەم خواستەکانی مرۆڤایەتی بکاتەوە, ئەمڕۆ لە سەرتاسەری جیهان سەدان پارتی سیاسی لە دەیان وڵات کار بۆ چەسپاندنی دیموکراسی راستەوخۆ دەکەن لە بری دیموکراسی نوێنەرایەتی مردوو کە نەیتوانیوە چارەسەری کێشەکانی مرۆڤ بکات , ریفراندۆم یەکێك لە پایە گرنگەکانیەتی, مەسەلەی ریفراندۆم نەك تەنها بۆتە باو لەو وڵاتانەی تەنگشەی ئابوری و سیاسیان هەیە و لە روی پێکهاتەیی ئاینی و نەتەەییەوە فرەیین, بەڵکە چەندین هەرێمی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکاش هەر لە کالیفۆرنیاوە بگرە تا بۆرتریکۆ تازەترینیشیان دورگەی گوامییە داوای ریفراندۆم دەکەن بۆ جیابونەوەو سەربەخۆیی, هەندێکیان بەهۆی دەوڵەمەندی و هەندێکی کەشیان بەهۆی پەراوێزخستن و داگیرکارییەوەیە, کەواتە تا دێت خواستی سیاسی لەسەر کاڵای ریفراندۆم زیاد دەکات و گەردەلولی ریفراندۆم رەشماڵی سایکس بیکۆکانی رابردوو رادەماڵێت و لە روی سیاسیشەوە دیموکراسی راستەوخۆ پەلاماری دیموکراسی نوێنەرایەتی دەدات, کە بەم گەڵو گولییەی ئێستای ناتوانێت وەڵام بە خواستەکانی مرۆڤایەتی بداتەوە.

ریفراندۆمی کەتەلۆنیا

بڕیارە یەکی ئۆکتۆبەر کەتەلۆنییەکان ((کەتەلۆنیا یەکێکە لە هەرێمەکانی ئیسپانیا، روپێوەکەی 32,106 کیلۆمەتر دوجارەو ژمارەی دانیشتوانیشی 7,539,618 کەسە لەوانە 1104782 کەسیان بێگانەن کە دەکاتە نزیك 15%، کۆی بەرهەمی نەتەوەیی لە ساڵی 2012 255,204 ملیار دۆلارە، قەبارەی ئابورییەکەی هاوتایە بە ئابوری پاکستان و کۆڵۆمبیا، داهاتی تاکی 33,580 دۆلارە لە ساڵێکدا)) بچنە سەر سندوقەکانی دەنگدان و لە راپرسیەکدا دەنگ بە سەربەخۆیی هەرێمەکەیان یاخود مانەوە لە چوارچێوەی ئیسپانیا بدەن، کە هەرسێ پارتی کەتەلۆنی (چەپی کۆماری کەتەلۆنی Esquerra Republicana de Catalunya (ERC)، نزیکایەتی دیموکراتی کەتەلۆنی (راست) Democratic Convergence of Catalonia (CDC)(17-11-1974دامەزراوە)، پارتی چەپگەرای کوبPopular Unity Candidacy (CUP) بڕیاریان لەسەر داوە لە پەرلەمانی هەرێمەکەیانەوە بە زۆرینەی 72 دەنگ لە کۆی 135 کورسی پەرلەمانی هەرێمەکە، بە پاڵپشتی کۆمەڵێك پارت و گروپی دەرەوەی پەرلەمان کە زۆریان گروپی چەپگەرای دەستەبژێری بچوکن، لە بەرامبەردا پارتی گەلی دەسەڵاتدار (راستی پارێزگار) و سۆسیالست و پارتی راستگەرای سیودانۆس بە توندی دژی ریفراندۆمەکەن، لەم نێوەدا لیستی پێکەوە دەتوانین پۆدیمۆس-شیوعی پشتیوانی لە پرۆسەی ریفراندۆم دەکەن و بە پرۆسەیەکی دیموکراسی دەزانن وەك تاکە پارتی نیشتمانی ناو پەرلەمان، وەلێ بەشێکیان لە گەڵ راگەیاندنی دەستبەجێی سەربەخۆیی نین و پێیان وایە پێویستە دەستوری وڵات بۆ ئەوکارە هەموار بکرێتەوە، ئەویش پێویستی بە سێ لەسەر چواری کورسیەکانی پەرلەمانە بۆیە محاڵە بەم نەخشە سیاسییەی ئێستاوە بێتە دی.

بڕیار وایە لە ناوەڕاستی ئەم مانگە پەرلەمانی کەتەلۆنیا هەردوو یاسای راپرسی و پرۆژەی یاسای راپرسی بۆ مافی چارەی خۆنوسین پەسەند بکەن:
https://drive.google.com/file/d/0Bxrh_sv1paPsdFNiRDhrSndvTTA/view ، لێرەدا ئەوانەی دژ بە سەربەخۆین بەشداری دەنگدانەکە ناکەن وئەنجامدانی ریفراندۆمەکە بە نایاسایی دەزانن.
حکومەتی ئیسپانی بڕیاری داوە، ئەوەی بەشداری پرۆسەکە بکات بەهەر شێوەیەکە، بانگەشەکردن و رواندنی مامەڵە،دەنگدان و بڕیاردان ، لە هەموو شوێنە گشتییە حکومییەکان سزا بدات و لەکارەکانیان دوریانبخاتەوە، هاوکات هەڕەشەی راگرتنی بودجەشی لە هەرێمەکە کرد

و کار گەیشتە سەر پەلاماری سەربازیش, وەزیری بەرگری ئیسپانیا دولوربس دی کۆزبیدال داوای لە سەرکردە سەربازییەکان کرد سەلامەتی و یەکپارچەیی ئیسپانیا بپارێزن, ئەمەش بۆ خۆی هەڕەشەی داگیرکردنی سەربازی و گەڕانەوە بوو بۆ سەردەمی دکتاتۆری فرانکۆ(1936-1975) لە بەرگی دیموکراسیدا, دوای پەلامارە تیرۆریستییەکەی بەرشەلۆنە وەزیری بەرگری ئیسپانی رایگەیاند ئێستا ئەوان لە ئینزاری چواردان, یەك هەنگاو ماوە بۆ ئینزاری 5 تا ببێتە حوکمی عورفی لە وڵات, لە دوای سەردەمی جەنەراڵ فرانسیسکۆ فرانکۆوە یەکەمجارە سوپا بەو شێوەیە دابەش بکرێت, تەنانەت لە 11ی ئازاری ساڵی 2004 دا کە قاعیدە تەقینەوە خوێناوییەکانی مەدریدی ئەنجامدا کە 191 کەس بوونە قوربانی و 1755 کەسیش بریندار بوون , وە لە هەشتاکان کە سوپای ئیتای باسکی 425 کەسی لە تەقینەوەیەکدا کوشت , کەچی لەوکاتانە حوکمی عورفی و هەڕەشەی سەربازی نەکراوە, ئێستا بە بەهانەی شەڕی تیرۆرەوە دەیانەوێت شەڕی کەتەلۆنییەکان بکەن, ڕۆژنامەی بایسی نزیك لە سۆسیالستەکان داوای لە کەتەلۆنییەکان کرد واز لە ریفراندۆم بهێنن بەهۆی مەترسییەکانەوە, ئەمە هەڵوێستی سۆسیالستە ئۆپۆزسیۆنەکان بێت دەبێت دەسەڵاتدارە راستگەراکەی وڵات چی بڵێن؟,چاودێران پێیان وایە شۆفینیەتی حکومەت کە دەربڕی شۆفینیەتی نەتەوەی سەردەستە لە دوای دەسەڵاتی فرانکۆوە گەیشتۆتە پۆپە.

جگە لەوەی حکومەت هەڕەشە لە ئەنجامدانی ریفراندۆمەکەی 1ی ئۆکتۆبەر دەکات, هاوکات لە 6ی شوبات ئەرتۆر ماس و جوانا ئۆرتیغا دادگایی کران لەسەر ریفراندۆمە شکستخواردووەکەی ساڵی 2014, لە مانگی ئازار لە ئەرتۆر ماس قەدەغە کرا بۆ ماوەی 2 ساڵ لە وەرگرتنی کاری گشتی (حکومی) دور خرایەوەو سزای 36500 ئیرۆش درا.

ریال و بەرشە

ململانێی ریال و بەرشەلۆنە, ڕەنگدانەوەی ململانێی هەردوو پایتەختە,روحی ململانێی ئیسپان و کەتەلۆنیایە, ئەم ململانێ 303 ساڵییە لە 11ی ئەیلولی 1714ەوە تا هەنووکە بەردەوامە, لەو ڕۆژەوەی کەتەلۆنیا ئاڵاکەی هێنرایە خوارەوە لەسەردەمی فلیپی پێنج خرایە سەر ئیسپانیا و کۆتایی بە سەربەخۆیەکەی هێنرا دەستیپێکردوە, کەتەلۆنییەکان ئەو ڕۆژە لە بیر ناکەن و هەر بۆیەشە 11 ی سەپتەمبەر بە ڕۆژی سەربەخۆیی دەزانن.
لە 14ی نیسانی 1931 دا کۆماری کەتەلۆنیا تاك لایەنە راگەیەنرا فرانسیسك ماکیا کەسایەتی سەربەخۆی چەپ لە ساڵی 1931 لە لایەن

پەرلەمان و حکومەت و دادگای لێپێچینەوەی کەتەلۆنیا دیاری کرا بە یەکەم سەرۆکی وڵات لە دوای 214 ساڵ داگیرکاری,لە ساڵی 1932 لە دوای بە دەسەڵات گەیشتنی بەرەی گەل (سۆسیالست-شیوعی) لە ئیسپانیا, کەتەلۆنییەکان بە فەرمی ئۆتۆنۆمیان وەرگرت و زمانی کەتەلۆنیش بووە زمانی فەرمی وڵات.

وەلێ زۆری نەخایاند کاتێك سەرۆکی فاشیستی ئیسپانیا جەنەراڵ فرانسیس فرانکۆ کودەتای کرد لە 8ی ئابی 1936, حکومەتە چەپگەرا خاوەند ئۆتۆنۆمییەکەی کەتەلۆنیای هەڵوەشاندەوەو زمانەکەشیانی قەدەغە کرد, جوسیب سۆنال سەرۆکی یانەی بەرشەلۆنەی دەستگیر کرد و ئیعدامی کرد, دوای فرانکۆ و گەڕانەوەی سستەمی پاشایەتی بۆ وڵات لە ساڵی 1975 دا , لە راپرسی ساڵی 1978 دا , 90%ی کەتەلۆنییەکان دەنگیان بە دەستوری دیموکراتی ئیسپانیا دا, کە دان بە ئۆتۆنۆمی بۆ نەتەوەکان و هەرێمەکان دەنێت لە ناویاندا کەتەلۆنیا لە چوارچێوەی یەکێتی خاکی ئیسپانیا, ئێستا کەتەلۆنییەکان باجی ئەم دەنگدانە دەدەنەوە .

ململانێ سیاسییەکان نێوان بەرشەلۆنەی داگیرکراو و ریالی داگیرکەر لە ناو یاریگاکانی تۆپی پێ رەنگی دایەوە تا گەیشتە ئەوەی لە ساڵی 1943 دا فرانکۆ هەڕەشەی توندی لە بەرشەلۆنە کرد کە نابێت بیباتەوە , هاوکات فرانکۆ هەوڵدانی ئاڵای یانەی بەرشەلۆنەی قەدەغە کرد, وای لێهات بەرشەییەکان دەستەسڕی سپییان لە جیاتی ئاڵاکەیان بەرزدە کردەوە لە کاتی یارییەکانیاندا, بەم جۆرە چیرۆکی داگیرکردن و زۆر دەستەیی گەلێك لە یانەیەکی وەرزشدا رەنگی دایەوە, یاری یاری خۆیکرد بۆ سەربەخۆیی. ئێستا لە 1ی ئۆکتۆبەر لە دوا یاری سیاسی بەرشەو ریال دەبێت کێیان بیبەنەوە؟, تۆپ لە گۆرشەپانی بەرشەییەکانەوە دوا کاس لە ریال ببەنەوە .

چونەوە بەرەو ریفراندۆم لە پێناو سەربەخۆیی

کەتەلۆنییەکان بەوە ناسراون لە ناوچەکانی دیکەی ئیسپانیا رادیکاڵترو چەپترن, خواستیان ئەوەیە لە سستەمی پاشایەتییەوە بگۆڕێن بۆ سستەمی کۆماری, بە پێچەوانەی سکۆتلەندییەکان خواستاری مانەوەن لە سستەمی پاشایەتی, لە هەمان کاتدا بزووتنەوە مەتڵەبییەکانی کرێکاران و خەڵك لەم هەرێمە بەهێزە .
لەم خولەی تێکۆشان بۆ سەربەخۆیی , لە ساڵی 2009 ەوە کەتەلۆنییەکان خەریکی راهێنانن لەسەر ریفراندۆم لە پێناو سەربەخۆیی , لە نێوان ساڵانی 2009 بۆ ساڵی 2011 , ریفراندۆمی نا

فەرمی لە 550 شاری کەتەلۆنیا لە کۆی 947 شارەوانی هەرێمەکە ئەنجامدران وەك راهێنان و ئەزمونێك بۆ پرۆسە گەورەکە, ریفراندۆمی نا فەرمی رێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی و دەستبژێرەکان ئەنجامی دەدەن فەرمی نییە, تەنها ئەزمون و راهێنان و تاقیکردنەوەیە بۆ ریفراندۆمی فەرمی,کە حکومەت پێی هەڵدستێت , دەتوانین بڵێین راپرسییەکی پێشوەخت و راهێنانە بۆ ئەزموونی ریفراندۆمی فەرمی .
پەرلەمانی کەتەلۆنیا بۆ یەکەمجار لە 23ی کانونی دووەمی ساڵی 2013 ەدا بە زۆرینەی 84 دەنگ لە کۆی 135 کورسی پەرلەمانی هەرێمەکە ((Convergence and Union (CiU)50 کورسی , Republican Left of Catalonia–Catalonia Yes (ERC–CatSí)21 کورسی Initiative for Catalonia Greens–United and Alternative Left (ICV–EUiA)10 کورسی , Popular Unity Candidacy–Left Alternative (CUP)3 کورسی)) , بڕیاری لە سەر بەڵگەنامەی مافی بڕیاردانی چارەنووس لە رێگای ریفراندۆمەوەی دا بۆ کەتەلۆنیا, بەم شێوەیە چەپ و راست , کۆنزەرڤاتیف و شیوعی , ژینگە پارێزو پێشکەوتنخوازانی پارتە کەتەلۆنییەکان لە پێناو سەرخستنی پرۆسەکە رێك کەوتن و یەکیان گرت ,لەو ژمارەیە تەنها 21 دژ بوو , 25یان بەشداری دەنگدانەکەیان نەکرد, دوای دەنگدانەکەی پەرلەمانی کەتەلۆنیا, ئەرتۆر ماس سەرۆك وەزیرانی راستگەرای کۆنزەرڤاتیفی هەرێمەکە بڕیاری ریفراندۆمی دا, 920 شارەوانی لە کۆی 947 شارەوانی پشتیوانی راپرسییان کرد.دوای 20 رۆژ لە بڕیاری پەرلەمانی هەرێمەکە, هاووڵاتیان چوونە سەر سندوقەکانی دەنگدان .
لە راپرسییەکە 2,305,290کەس لە کۆی 6,3 ملیۆن دەنگدەر بەشدارییان کرد, بە پێی رۆژنامەی بایسی ئیسپانی رێژەکە دەیکردە 37%ی دەنگدەرانی کەتەلۆنیا,لێ بە پێی ئاماری حکومەتی کەتەلۆنیش بێت رێژەکە دەیکردە 41,6%ی دەنگدەران, لە سەرتاسەری کەتەلۆنیا , بەڵێ بۆ سەربەخۆیی 84,67% ی دەنگەکانی هێنایەوە, کە دەیکردە 2198707 کەس, لە شاری بەرشەلۆنەی پایتەخت رێژەکە دابەزی بۆ 80,435% ی دەنگدەران, بەشێوەی گشتی دەنگی بەڵێ لە لادێکان رێژەکەی زیاتر بوو لە شارەکان.

بەهۆی ئەوەی رێژەی بەشداربوان کەمتر بوو لە نیوە, ئەمەش بەهۆی بایکۆتکردنی لە لایەن پارتە نەیارەکانی سەربەخۆیی هەرێمەکەوە , بۆیە راپرسیەکە لە دوا ئەنجامدا شکستی هێنا, لە کاتێکدا لە هەردوو هەڵبژاردنی پێش راپرسییەکەو دوای راپرسییەکەی هەرێمەکە ژمارەی دەنگدەران 3,668,310 , 4,130,196 بوو , سەرباری ئەوەی لەم هەڵبژاردنەدا پەنابەران و هەڵنەگرانی ناسنامەی ئیسپانی مافی

دەنگدانیان نییە, وەلێ لە راپرسییەکە مافی دەنگدانیان بوو , دوای شکستەکە ئەرتۆر ماس سەرەك وەزیرانی کەتەلۆنیا وتی " وانەیەکە بۆ دیموکراسی ", راخۆی سەرەك وەزیرانی راستگەرای ئیسپانیاش وتی شکستێکی قوڵە, هەرچەندە پێشتر دانیان نانا بە ریفراندۆمەکە, وەلێ لە کۆتادا ئەنجامەکەیان قۆزتەوەو نەیانتوانی بۆدەنگی لێبکەن و هەناسەی خۆشیان لەبەردەم ئەنجامەکەی هەڵکێشا.
لە ناوخۆی ئیسپانیا,پارتی گەلی راستگەرای دەسەڵاتدار کە لەو خولەی پەرلەماندا خاوەند 186 کورسی بوو, بە توندی دژ بە ریفراندۆمەکە بوو, پارتی سۆسیالست –ئۆپۆزسیۆن "چەپی ناوەند" خاوەند 110 کورسی و دژ بە ریفراندۆمەکە بوو, چەپی یەکگرتوو (شیوعی –سەوز) 11 خاوەند کورسی لە گەڵ راپرسییەکەدا بوو,پارتی نەتەوەیی باسکەکان خاوەند 7 کورسی پشتیوانی سەربەخۆیی کەتەلۆنییەکان بوون , بەشێوەی گشتی سەرجەم پارتە چەپ و پارتە هەرێمییەکانی باسك , بلنسیە , جالیکی و ئەندەلوسی پشتیوانی سەربەخۆیی کەتەلۆنییەکان بوون, بەمەش هێزە سیاسییەکان بوونە دوو بەرەی لایەنگرو نەیار, وەلێ پارسەنگ بەلای هێزەکانی دژدا دەشکایەوە.

دوای شکستی راپرسییەکە دوو هەڵبژاردن (ئیسپانی و کەتەلۆنی) ئەنجامدرا(لە 26ی ئۆکتۆبەری 2015 هەڵبژاردنی پەرلەمانی کەتەلۆنیا , 18ی یۆنی پەرلەمانی ئیسپانیا لە 20ی دیسەمبەری 2015 و 26ی یۆنی 2016) و پارسەنگی هێزەکانی گۆڕی, لە ناوخۆی کەتەلۆنیا سەربەخۆ خوازە دەسەڵاتدارەکان کە بە لیستی پێکەوە بەرەو بەڵێ (Convergence and Union (CiU)) بەژدار بوون ((لیستەکە لە چوار پارتی سیاسی کەتەلۆنی پێك هات کە بریتین لە : Democratic Convergence of Catalonia (CDC) 41%, Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) 27%, Democrats of Catalonia (DC) 5%, Moviment d'Esquerres (MES) 3% , Independents24%), هەرچەندە هاوپەیمانیان دروست کرد و ژمارەیەك زۆر خەڵکی نا حیزبیان هێنایە ناو لیستەکەیانەوە, وەلێ ژمارەکەی کورسییەکانیان لە 71 کورسییەوە بۆ 62 کورسی دابەزی , هاوکات دەنگەکانیشیان 4,82% دابەزی , لە بەرامبەردا دوو پارتی نەیاری راستی توند و چەپی رادیکاڵی توندی لایەنگری سەربەخۆیی دەنگەکانیان سەرکەوت , ئەوانیش پارتی هاووڵاتیانی راستگەرای نەیار Citizens–Party of the Citizenry C's))ژمارەی کورسییەکانی لە 9 کورسییەوە بۆ 25 کورسی بەرز بووەوە ڕێژەی دەنگەکانیشی 10,33% چووە سەر, هاوکات پارتی چەپگەرای کوپ لایەنگری توندی سەربەخۆیی ژمارەی کورسییەکانی لە 3 کورسییەوە بۆ

10 کورسی بەرز بووەوە,ڕێژەی دەنگەکانیشی 4,73% بەرز بووەوە .

لە سەر ئاستی ئیسپانیاش هەردو پارتی گەل و سۆسیالست ژمارەی کورسییەکانیان دابەزی (پارتی گەلی دەسەڵاتداری راست 49 کورسی و سۆسیالست 25 کورسیان لە دەستدا) و دوو هێزی دیکە بەناوی پۆدیمۆس چەپ و سیودانۆس راست هاتنە پێشەوە , کە یەکەمیان پشتیوانی پرۆسەی ریفراندۆم دەکات, بۆخۆشی لەسەر بنچینەی کۆبونەوەی گشتی (دیموکراسی راستەوخۆ) بڕیارەکانی دەدا و کۆنگرەکانی دەبەستێت, دووەمیشیان سەرسەختانە دژە, هاوکات پارتی چەپی کۆماری کەتەلۆنیش بە هێنانی 9 کورسی کەوتە پێش پارتی نزیکایەتی دیموکراسی کەتەلۆنی راستگەراوە کە 8 کورسی هێنایەوە).
لە 9ی نۆڤەمبەری 2015 , پەرلەمانی هەرێمی کەتەلۆنیا بە زۆرینەی 72 دەنگ لە کۆی 135 کورسی پەرلەمانی کەتەلۆنیا, نەخشە رێگای سەربەخۆیی کەتەلۆنیای بۆ ساڵی 2017 پەسەندکرد وەك لە بانگەشەی هەڵبژاردندا پەیمان درابوو, بەمەش ئەنجامدانی ریفراندۆم و راگەیاندنی سەربەخۆیی بووە کاری یەکەمی حکومەتی کەتەلۆنی.
دوای 3 مانگ لە هەڵبژاردنەکان , دوای ململانێیەکی توند , دەنگنەدانی کوپ بە ماس وەك سەرەك وەزیران بەهۆی سیاسەتی تەقەشوفی ئابوری پیادە کراو لەسەردەمی ئەو, مەترسی ئەنجامدانەوەی هەڵبژاردن و پێك نەهێنانی حکومەت بووە رێژەف, بەهۆی ئەوەی 10 کورسییەکەی کوپ لە نێوان سەربەخۆ خوازان و دژبەرانییەوە رۆڵی مەلیکی دەگێڕا, تا لە 27ی دیسەمبەر رێکەوتن کرا بە مەرجی گۆڕینی ماس ,پەرلەمانی کەتەلۆنیا “کارلس بیجیدمنت”
بە سەرۆك وەزیرانی هەرێمەکە هەڵبژارد ,ناوبراو پارێزگاری پێشوی شاری جیرۆنا بوو , هەرچەندە ئەویش سیاسەتی تەقەشوفی ئابوری پەیرەو کرد لەو شارە,کوپ لە بەرامبەر پشتیوانییەکەی لە حکومەتی کەتەلۆنی کۆمەڵێك دەستکەوتی بەدەست هێنا لەوانە (ئاسانکردنی مافی پەنابەری , کارەبای خۆڕایی بۆ هەژاران, بیمەی تەندروستی , جێبەجێکردنی یاسای خوێندن و ….) .

دوای پێك هێنانی حکومەت و بڕیاردان لەسەر ئەنجامدانەوەی ریفراندۆم بۆ سەربەخۆیی , لە 9ی یۆنی 2017 بڕیاری ریفراندۆمی دووەم درا لە 1ی ئۆکتۆبەری هەمان ساڵ , وە سەربەخۆیش لە دوای سەرکەوتنی بەڕێ لە دەستپێکی ساڵی 2018 ((پرسیارەکە کە بە هەر سێ زمانەکەی ناو کەتەلۆنیا چاپ دەکرێت ” ئیسپانی و کەتەلۆنی و ئارانیس ”
” چاپ دەکرێت و دەپرسێت ” ئایا دەتەوێت کەتەلۆنیا لە شێوازی

کۆماری کەتەلۆنیا سەربەخۆ بێت", واتا بەرشەلۆنییەکان جەژنی سەری ساڵیان تایبەت دەبێت ئەمساڵ و دەیکەنە دوو جەژن.
پەرلەمانی کەتەلۆنی یاسای پەرلەمانی هەموار کردەوە بە شێوازێك هەر یاسایەك یەك خوێندنەوەی بۆ بکرێت و تێپەڕێنرێت بە گفتوگۆیەکی کەمەوە , کە چەپەکان ئەمەیان پێ نا دیموکراسییە, ئەمەش بۆ ئەوەی یاسای راپرسی بۆ مافی چارەی خۆنوسین لە پەرلەمان دەرچێت, کە ماوەیەك کەم ماوە بۆ یەکی ئۆکتۆبەر و ئەنجامدانی ریفراندۆم.
راپرسیەکان لە ئێستادا دەریدەخەن ئەمجارە زۆرینە لە نێوان 64 بۆ 70%ی هاووڵاتیانی کەتەلۆنی بەشداری راپرسییەکە دەکەن, واتا نزیك بە دوو هێندەی جاری پێشوو, کە ئەمە خاڵی لاوازی ریفراندۆمی پێشوو بوو, شکستەکەش لە کەمی بەشداربوانەوە بوو, نەك رێژەی بەڵێ کە گەیشتە زیاتر لە 84%.
لایەنگران پارتە دژبەرەکان ریفراندۆم لە هەرێمەکە ئەمجارەش بایکۆت دەکەن و بەشداری دەنگدانەکە ناکەن, نموونە لەناو ئەندامان و لایەنگرانی 3 پارتی نیشتمانی لە هەرێمەکە تەنها (پارتی گەل 5,1% , سیودانێس 7,8% , پارتی سۆسیالستی کەتەلۆنی 17%) بەشداری راپرسیەکەی یەکی ئۆکتۆبەر دەکەن.
دادگای ئیسپانی هەر جۆرە ریفراندۆمێکی مولزەم و نا مولزەمی رەتکردەوە, سکاڵای یاسایی حکومەتی ئسپانیای پشت راستکردەوە , رایگەیاند راپرسی ناکرێت ,ئەمەش وا دەکات ریفراندۆمەکە لای ئیسپانییەکان نا یاسایی و لە دەرەوەی یاسا بێت , بۆیە ئیسپانییەکان دان بە ئەنجامی ریفراندۆمەکە نانێن , وەلێ دوو شت رۆڵ دەگێڕێت بۆ سەرکەتنی راپرسی ئەمجارە , زۆری رێژەی بەشداری و بەرزی رێژەی بەڵێ , گرەوەکە لە ئەنجامەکەیە نەك هەڕەشەکان ئێستا.

نەیارانی ریفراندۆم و سەربەخۆیی کەتەلۆنیا

ئەوە نەبوو تەنها راستگەراکان و سۆسیال دیموکراتە خیانەتکارەکان دژ بە ویستی گەلی کەتەلۆنی بن لە دیاریکردنی چارەنوسی خۆی بە مەلیکی ئیسپانیا فلیپی شەشەمیشەوە, پارتی گەلی پارێزگار و سۆسیال دیموکرات و لیبراڵەکان دژ بە سەربەخۆیی کەتەلۆنیا خۆپیشاندانیان کرد, لایەنگرانی سەربەخۆییخوازانیان بە کودەتاچی ناو بردو رایان گەیاند کەتەلۆنیا ئیسپانییە رێگا بە جیابونەوەی نادەن, هەموو باڵەکانی لیبراڵی سەرمایەداری دژ بە سەربەخۆیی گەلانی کەتەلۆن و باسك و گالیس و بلنسیەو ئەندەنوسیان بۆ دامەزراندنی کۆمارەکانیان.
لەسەر ئاستی دەرەوەش نەتەوە یەکگرتووەکان, یەکێتی ئەوروپا و

پەیماننامەی ناتۆ دژ بە ریفراندۆمی کەتەلۆنیا وەستانەوە , یەکێتی ئەوروپا رایگەیاند ئەوەی جیا بێتەوە لە وڵاتێکی ئەندام لە داهاتوو بەشێك نابێت لە یەکێتی ئەوروپا و پەیمانامەکانی یەکێتی ئەوروپا نایان گرێتەوە, ناتۆش هەمان هەڕەشەی دوبارە کردەوە, نەتەوەیەکگرتووەکانیش ئامادە نەبوو بەشداری لە پرۆسەکە بکات, هەموو کەتەلۆنیەکانیان تەنیا جێ هێشت, چونکە بۆ بەشداری نەتەوە یەکگرتووەکان لە راپرسی گەلان بۆ سەربەخۆیی پێویستی بە رەزامەندی وڵاتی ناوەندییە, ئەویش ئیسپانیا بە توندی دژ بەو بڕیارەیەو هەڵوێستێکی نەیارانەی توندی گرتۆتە بەر .

پێشتریش ئیسپان و یەکێتی ئەوروپا هەمان هەڵوێستیان لە هەمبەر هەوڵی باسکییەکانی ئیسپانیا گرتە بەر, ئەوە بوو لە 25 ی نۆڤەمبەری ساڵی 2008 , باسکییەکان ویستیان راپرسی ئەنجام بدەن, دوای ئەوەی 34 پەرلەمانتاری هەرێمەکە بە بەڵێ لە بەرامبەر 33 دژ و 7 دەنگیان نەدا براوە دەرچوون لە ناو هێڵی پەرلەمانی هەرێمەکەیان, بڕیاری ریفراندۆمیان دا ,وەلێ دادگای باڵای ئیسپانی ڕێگای نەدا ریفراندۆم ئەنجام بدەن, دواتر دادگای ئەوروپی بۆ مافی مرۆڤیش لە شوباتی ساڵی 2010 ەدا پشتیوانی لە دادگای باڵای ئیسپانی کرد و ئەنجامدانی ریفراندۆمی رەتکردەوە, باسکییەکانیش پاشەکشەیان کرد لە داواکارییەکەیان, وەلێ کەتەلۆنییەکان کۆڵیان نەدا, وێڕای هەموو ئاستەنگی و ڕێگرییەکان تا ئێستا مکوڕن لەسەر ئەنجامدانی ریفراندۆم و جیابونەوە, ئەمەش دەرگا بۆ گەلانی دیکە وەك باسك و گالیسیا و بلنسیەو ئەندەنوسەکان و …. دەکاتەوە, چاوەڕوانی کەوتنی پولی دۆمینەکە بن .

کوپ و راپرسی

پارتی یەکبونی گەل لە 14-12-1986 دامەزراوە, خاوەنی 382 کورسی لە کۆی 9077 کورسی شارەوانییەکانی کەتەلۆنیا و 10 کورسی لە کۆی 135 کورسی پەرلەمانی کەتەلۆنیایە, 1912 ئەندامی هەیە دووەم بچوکترین پارتی هەرێمەکەیە لە دوای پۆدیمۆس لە روی ئەندامگیرییەوە ,ناوەکەی لە ناوی هاوپەیمانی یەکبونی گەل بە سەرۆکایەتی سلفادۆر لیندی سەرۆك کۆماری شیلیەوە ناو نراوە, ڕێکخستنێکی دژ بە سەرمایەدارییە, بڕیارە گرنگەکان بە دەنگدانی هەموو ئەندامان و کاندیدە هەڵبژێردراوەکانی دەدرێت , باوەڕی بە دیموکراسی تەشارکی هەیە, خەبات دەکات بۆ کەتەلۆنیایەکی سەربەخۆی سۆسیالستی ژینگە پاك, دژ بەوەیە موچەی تایبەت بدرێت بە سیاسیەکان و مرۆڤ لەسەر سیاسەت بژێت , چەترێکە بۆ کۆکردنەوەی خەباتکاران لە پێناو ((

سەربەخۆیی کەتەلۆنیا, داکۆکی لە مافی کرێکاران, داکۆکی لە زەوی , زمان, ناسنامەی نیشتمانی, دژایەتی باوك سالاری)), کوپ بەهۆی خەباتی دژ بە سیاسەتی تەقەشوف بە زۆر دەرکردن لە ماڵەکانیان توانی لە ماوەیەکی کورتدا رێژەی دەنگەکانی لە 0,65% لە ساڵی 2007 ەوە کە بۆ یەکەمجار توانی 20 کورسی شارەوانی بباتەوە , بەرز کردەوە بۆ 2,16% لە ساڵی 2011, 7,14% لە ساڵی 2015, بۆ پەرلەمانی هەرێمەکەش لە 3,48%ی دەنگەکان و 3 کورسی کە بۆ یەکەمجار چووە پەرلەمانی هەرێمەکەوە لە ساڵی 2012 , بۆ 8,21% ی دەنگەکان و 10 کورسی پەرلەمانی کەتەلۆنیا , هەڵبژێردراوانی ناتوانن دوجار خۆیان کاندید بکەنەوە , بەهۆی شێوازی بڕیاردانەوە و رێکخراوەییەوە پێیان دەڵێن زاباتیستە شارنشینەکان تشابایس , بەهۆی ئەوەی کەتەلۆنیا خاوەند کلتورێکی گەورەی ئانارشیزم و تەحەرری و تعاونی یە , بۆیە زەمینە لەبارە بۆ گەشەکردن و جێکەوتنی شێوازی کارکردنیان لە کۆمەڵگادا.

کوپ زۆر بە توندی پشتیوانی لە راپرسی و جیابونەوەی کەتەلۆنیا دەکات, هاوکات بەشداری هیچ هەڵبژاردنێکی ئیسپانی ناکات و کاندید پێشکەش ناکات, چالاکی سیاسی ئەو لەناو جوگرافیای کەتەلۆنیا و ئەو هەرێمانەیە کەتەلنییەکانی تێدا دەژین وەك فالیسیا.

بۆ ریفراندۆمی یەکی ئۆکتۆبەر . کوپ لە ژێر دروشمی (یاخی بوونەوە لە ئیسپانیا , مافی چارەی خۆنوسین , کۆماری کەتەلۆنیا) هەڵمەتی پشتیوانی لە ریفراندۆم و سەربەخۆیی کەتەلۆنیای دست پێکرد,بەرەو کۆماری کەتەلۆنیای سۆسیالستی, کوپ لە لایەن بەشێك لە چەپەکانەوە تاوانبار کرا بەوەی پاشکۆی دوو پارتە بۆرجوازییە دەسەڵاتدارەکەیە, بەتایبەت حیزبی سەرەك وەزیران کە پارتێکی راستگەرای پارێزگارە و سیاسەتی تەقەشوفی ئابووری سەپاند بەسەر گەلی کەتەلۆنیا.

کوپ لە کاتی دەنگدان بە کابینەی حکومەتی کەتەلۆنیا , سێ مانگ راگەیاندنی کابینەکەی دوا خست , رایگەیاند دەنگدان بە ئەرتۆر ماس مردنی رێکخراوە, هاوکات دەنگدان بە نا مردنی سەربەخۆییە , بۆیە وەك ئاماژەمان پێ دا, سەرەك وەزیرانی گۆڕی و کۆمەڵێك دەستکەوتی لە پێناو هەژاران و قوتابیان و پەنابەران و خانەنشینان وەدەست خست لەبەرامبەر سازشی دەنگدان بە کاندییدی راستی پارێزگار, لەهەمان رێکەوتن رایان گەیاند تا سەپتەمبەری 2017 پێویستە ریفراندۆمی سەربەخۆیی بکرێت.

کوپ پێی وایە ,ئەگەر سەربەخۆیی ئەمجارە نەبێت, ئەوا بۆ دە ساڵی داهاتوو قسەو باس لەسەر سەربەخۆیی نابێت, بۆیە دەبێت بۆ

بەدەستخستنی سەربەخۆیی لەگەڵ هەمووان ڕێ بکەین.

پشتیوانانی ریفراندۆم و هەڵوێستە دژەکان لەسەری

چالاکوانانی چەپی رادیکاڵ پێیان وایە, پێویستە چەپەکانی ئیسپانی پشتیوانی لە مافی ریفراندۆمی کەتەلۆنییەکان بکەن دژ بە سەرکوتی حکومەتی راستگەرای ئیسپانی, ئەوان دەڵێن ئیسپانیا کراوەتە زیندانی بۆ گەلانی بن دەستی ئیسپانیا.
دژبەرانی سەرمایەداری ئیسپانی و کەتەلۆنی داوا دەکەن پشتیوانی لە سەربەخۆیی کەتەلۆنیا بکرێت وەك مافێکی دیموکراتی و ویستی زۆربەی کەتەلۆنییەکان, هەرچەندە ئەوان رەخنە لە حکومەتی هەرێمی کەتەلۆنیا دەگرن کە سیاسەتی تەقەشوفی ئابووری پیادە دەکات و بەرژەوەندی هەژاران نا پارێزێت, هەرێمەکەیان کردۆتە تاقیگای دابەزاندن.

جگە لە پارتی چەپگەرای پۆدیمۆس و حیزبی شیوعی ئیسپانی کە لە لیستی پێکەوە دەتوانین یەکیان گرتووە , کە ئەمانیش دوو بۆچونیان هەیە, بەشێکیان لە گەڵ جیابونەوەن , بەشێکی دیکەشیان لە گەڵ ئەوەن مافی زیاتریان بدرێتی لەوەی ئێستا هەیە, وەلێ هەموو لەسەر مافی ئەنجامدانی ریفراندۆم کۆکن, پۆدیم لقی کەتەلۆنیای پۆدیمۆس رایگەیاند پشتیوانی لە ریفراندۆم دەکات, جیاوازیان لە گەڵ هیزەکانی سەربەخۆیی ئەوەیە باوەڕیان وایە دەنگدان مولزەم نییە, هاوکات ناڕازین لە راگەیاندنی سەربەخۆیی یەکسەر دوای ریفراندۆم .
پۆدیمۆس و بەرەی چەپ(شیوعی-سەوز) داوای گۆڕینی دەستوریان کرد بەوەی بتوانن ریفراندۆم بکەن , کە ئەمەش خەونە بەهۆی هەڵوێستی دوژمنانەی پارتە نیشتمانییە راستگەراو سۆسیال دیموکراتەکانەوە بە تایبەت نیو لیبراڵەکانی سیودانۆس لەسەر پرۆسەی ریفراندۆم و جیابونەوە.
هاوکات سەرجەم پارتە نەتەوەیی و نیشتمانییەکانی ئەو گەلانەی خواستاری جیابونەوەو پێك هێنانی کۆماری سەربەخۆن و دەیانەوێت رزگاریان بێت لەو سستەمە سیاسییەی پاشایەتی ئیسپانی خولقاندویەتی بۆیان پشتیوانی لە پرۆسەکە دەکەن و بە وردی چاودێری دەکەن تا بە دوایدا هەنگاو بنێن.
کەتەلۆنییەکانیش لە لایەن پارتە ئیسپانی و ئەوروپیەکانەوە بەرەو روی رەخنە لە کات بونەوە گرترا لە ئەنجامدانی ریفراندۆم , بە هۆی کێشەکانی تیرۆر لە جیهان و بەرز بونەوەی کۆرقی پارتە پۆپۆلیستەکان و قەیرانی ئابووری و حکومەتی کەمایەتی دەسەڵاتدار و ئەگەری هەڵبژاردنی سەرانسەری لە ئیسپانیا, وەلێ ئەوان مەبەست

کەتەلۆنییەکانە کاتیان پێ درەنگە و 303 ساڵی ژێر دەستەیی دەیانەوێت کۆتایی پێ بهێنن.

سەرمایەدارانی کەتەلۆنی و سەربەخۆیی

بە پێی راپرسیەك کە رۆژنامەی بەناو بانگی بایسی ئیسپانی بڵاوی کردۆتەوە, 74%ی سەرمایەدارانی ئیسپانی ترسیان لە جیابونەوەی کەتەلۆنیا هەیەو پێیان وایە زیان بە ئابوری ئیسپانیا دەگەیەنێت, بە پێی هەمان راپرسی تەنها 43%ی سەرمایەدارانی کەتەلۆنی لەگەڵ سەربەخۆیدان, بەهۆی بەرژەوەندییە ئابورییەکانیانەوە زۆرینە لە گەڵ مانەوەدا لە زیندانی ئیسپانیا.
کەتەلۆنیا هەرێمێکی پێشکەوتووە نزیك 20%ی ئابووری وڵات پێك دەهێنێت و ساڵانە 8 ملیۆن گەشتیار تەنها خۆی دەکات بە شاری بەرشەلۆنەداو 75 ملیار دۆلار قەرزیان هەیە .
بەرشەلۆنییەکان چاویان لەوەیە دوای سەربەخۆیی, وڵاتێك پێك بهێنن باجی کەم بسەپێنێت بەسەر کۆمپانیاکاندا وەك وڵاتانی چەشنی ئێرلەندا, بەمەش سەرنجیان رابکێشێت بۆخۆی.

فایناشنال تایمز لەسەر زاری سەرەك وەزیرانی کەتەلۆنیاوە نووسی راخۆی سەرەك وەزیرانی ئیسپانیا سەربەخۆیی ئابوری زیاتری داوە پێمان لە بەرامبەر ئەنجام نەدانی ریفراندۆم, کەتەلۆنیا پێنج یەکی ئابوری ئیسپانیا بەرهەم دەهێنێت, وەلێ تەنها 9,55 بودجەی وڵاتی پێ دەدرێت,ئیسپانیا دەزانێت پولی دۆمینەکە لە کەتەلۆنیا راناوەستێت و هەرێمەکانی دیکەشی بە دوادا دێت , بەڵکانێکی دیکە لە باشوری ئەوروپا چاوەڕوانیان دەکات, بەڵکانی پارچە پارچە بوون نەك جینۆساید.
ئیسپانیا ئێستا 14ەمین هێزی ئابوری جیهان و چوارەمی ئەوروپایە , ئەوکات پلەبەندییەکەی بۆ شانزە دادەبەزێت و بەرشەلۆنەش لە نێوان 42 ەمین و 43 یەمین ژمارە خۆی دەگرێتەوە, هاوکات لەناو یەکێتی ئەوروپاش لە روی نوێنەرایەتی و قەبارەوە دادەبەزێتە خوارەوە, سەنگ و هێزی جارن لە دەستە دات.

هەنگاوەکان بەرەو ریفراندۆم

حکومەت هەڕەشە لە هەموو بەرپرسان و کارمەند و کرێکارانی کەرتی گشتی دەکات , بەشداری لە ریفراندۆم بکەن لە کارەکانیان دوور دەخرێنەوە, لای خۆشییەوە کەتەلۆنییەکان ریفراندۆمێکی یاسایی تەندروست ئەنجام دەدەن و بڕیار وایە لە پێش پایز یاسای ریفراندۆم

و سەربەخۆیی لە پەرلەمان پەسەند بکرێت , بۆ ئەو مەبەستەش یاسای پەرلەمانیان بەشێوەیەك هەموار کردۆتەوە , بە یەك خوێندنەوە یاساکە دەنگی لەسەر بدرێت , ئەوان دەزانن دوای جیابونەوە چی دەکەن, بەرنامەی راگەیاندنی کۆماریان هەیە تەنها لە دوای دوومانگ لە ریفراندۆمەکە.
بۆ ئەوەی ناو ماڵ خۆیان رێکخەن و پێگە لەناوەوە بەهێز بکەن ,لە 14ی تەموز سێ وەزیریان لە کابینەی حکومەتی خۆ جێیی گۆڕی بۆ ئەوەی هێڵی سەربەخۆیی بەهێزبکەن, ئەوانەی دودڵن دوریان بخەنەوە,لە 17ی تەموزیش سەرۆکی پۆلیسی هەرێمەکەیان ناچار کرد دەست لەکار بکێشێتەوە, چونکە پێیان وابوو دودڵە لە پشتیوانی ریفراندۆم, لە بری ئەو بیر سولەر کرا بە فەرماندەی پۆلیسی کەتەلۆنیا کەسێکی نەتەوەییە, فەرماندەی 17 هەزار پۆلیسی هەرێمەکە دەکات.

روداوە خوێناویەکە و ریفراندۆم

حکومەتی ناوەندی دەیەوێت تەقینەوە خوێناوییەکەی کاتژمێر 5ی ئێوارەی 17ی ئابی بەرشەلۆنە کە 15 قوربانی و 126 بریندراری لێکەوتەوە کە هاووڵاتی 30 وڵات بوون بقۆزێتەوە بۆ رێگرتن لە ریفراندۆم , هەڵمەتی یەکگرتن بەرامبەر تیرۆری راگەیاند کە لە راستیدا هەڵمەتە بەرامبەر ریفرندۆم و سەربەخۆیی .
بڕیار وایە پادشای وڵات فلیپی شەشەم بەشداری رێپێوانی ناترسم لە بەرشەلۆنە بکات, کە ئەمە یەکەم جاریشە لە دوای گەڕانەوەی پاشایەتی بۆ عەرش لە ساڵی 1975ەوە بەشداری وایان هەبێت لە کەتەلۆنیا , وەلێ پادشاو بەرپرسان ئەمجارە لە پێشەوەی رێپێوانەکە نین , ئێرە بەرشەلۆنەیە دوا بەشداری پادشایەتییە لە چالاکییەکانی,خاوەند ماڵ نییە و لە ریزی پشتەوەیە ,سەرۆکی چەپگەرای شارەوانی بەرشەلۆنە رایگەیاند , نوێنەری رێکخراوەکان, کۆمەڵەکان ئەوانەی گرنگیان بە روداوەکە دا, لە شۆفێری تەکسییەکانەوە بۆ دوکاندار و خاوەند چێشتخانەکان گوڵ فرۆشەکان لە پێشەوە دەڕۆن.
رێپێوانەکە بۆنی کۆتایی تەمەنی پادشایەتی لێدێت لە کەتەلۆنیا , کەتەلۆنییەکان نەترسانە وەك رێپێوانی ناترسین دوا بزمار لە نەعشی پادشایەتی دەدەن و بە سەرپەرشتی خەڵك بەرەو سەربەخۆیی دەڕۆن.

تووتنی چرووت ... دڵشاد عەبدوڵڵا

بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن ....

شەڕی دەوڵەت .. بەشی چوارەم ... سمکۆ عەبدولکەریم

کێن ئەوانەی کە شەڕی دەوڵەتی نەتەوەیی دەکەن؟

بەشی چوارەم

(یان کەرکوك و کوردستان، یان تاماوین ئەجەنگین)....

پرسی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئێستای هەرێمی کوردستان مەسەلەیەکی زۆر هەستیارە کە سەرکردایەتی ناتوانێت و ناشتوانێ بەهەندی وەرنەگرێت، بە گوێرەی کۆمەڵێك دیکۆمێنت و لێدوانی ڕاشکاوانەی سەرکردایەتی کورد، شکستی گفتوگۆکانی کورد لە گەڵ ڕژێمە یەك لە دوای یەکەکانی عێراق و نەگەیشتن بە هیچ ئەنجامێك، بە شێوەیەکی سەرەکی لەسەر ئەو ناوچانە بووە، لە سەرووی هەمووشیانەوە کەرکوك، ئەو مەسەلەیە بۆ سەرکردایەتی کورد و بۆ کورد، هەمیشە وەك دوو بەرداش وابووە، بەرداشی دەستبەرداربوون، یان دواخستنی بیرۆکەی سەربەخۆیی، یان دەستبەرداربوون لەو ناوچانەی کە

بۆ كورد هەمیشە خاڵی ناكۆكی و نەگەیشتنە یەك بووە.

بەومانایەی تا ئەوكاتەی تەواوی ئەو ناوچانە نەگێڕنرێنەوە سنوری جوگرافی و دەسەڵاتی كوردی مومكین نییە بتوانرێ رێككەوتنێكی شەڕەف مەندانە بۆ چارەسەری پرسی كورد ئەنجام بدرێ، ئێمە لە رابردوودا شاهیدی چەند گفتوگۆیەكی لەو شێوەیەین، كە بەم هۆكارەوە هیچ ئەنجامێكیان نەبووە.
لێرەوە جیابوونەوە، یان ڕێككەوتن بە بێ ناوچە دابڕێنراوەكان، ئەمە ئەو هاوكێشە سیاسییەیە كە زۆرجار بەغدا لێیەوە بێمنەتی خۆی لە جیابوونەوەی كورد لە عێراق نیشان دەدا.
قورسی ئەم مەسەلەیە بۆ سەركردایەتی كورد لەوەدایە، كە وەك وتم لە رابردوودا وێڕای دەست تێوەردانی ئیقلیمی و فشارەكانی ئەو وڵاتە ناوچەییانەی كە وەك یەك كێشەی كوردیان هەیە، ئەو ناوچانە هەمیشە خاڵی ناكۆكی نێوان كورد و بەغدا بووە، هەر بەم هۆیەشەوە لە گفتوگۆكانیاندا لەمەڕ چارەسەركردنی كێشەی كورد نەگەیشتونەتە ئەنجامێك، ئەم پێك نەگەیشتنەش هەمیشە كوشتارو ماڵ وێرانییەكی دیكەی بەدوای خۆیدا هێناوە، بۆیە لە ئێستادا قایل بوون بەهەر رێكەوتنێك یان جیابوونەوەیەك بەبێ ئەو ناوچانە سەركردایەتی كورد دەخاتە بەردەم بەرپرسیارییەتییەكی مێژوویی و ئەخلاقی.
بەشێوەیەك دەبێت وەڵامێكیان پێ بێت بۆ كەسوكاری قوربانیانی ئەو شۆڕەشە دورودرێژەی، كە دەكرا بەبێ پێداگری لەو ناوچانە ئەو ململانێ خوێناوییە ئەوەندەی نەخایاندبا، هەروەها دەبێ وەڵامی ئەوەش بدرێتەوە كە هەموو ئەوەی لەم لەرێگەیەوە ڕوویداوە و بەسەرماندا هاتووە، هەروەها ئەو ڕووبارە خوێنەی بەم هۆیەوە ڕژاوە كێ لێی بەرپرسە؟

بە ئاوڕدانەوە لە رابردوو، هەروەها گەڕانەوە بۆ سەرچاوە مێژووییەكان دەركەوتەوە كە سەركردایەتی كورد لە رابردوودا چەند جارێك دەرفەتی جیابوونەوە یان ڕێككەوتنی بۆ هەڵكەوتوە، بەڵام بە هۆی سازش نەكردن لەسەر بەشێكی خاكی كوردستان، نەیتوانیوە بەهیچ بگات، لەوسەروە بەستی بەتاڵ گەڕاوەتەوە، لە سەروی هەمووشیانەوە پرسی كەركوك، كە هەمیشە وەك خاڵی ستراتیژی لێیڕوانراوە، بەمهۆیەوە كورد درێژەی بەو كاروانە و ڕێی هەوراز و سەختە داوە، لەو پێناوەشدا قوربانی و نەهامەتی و كارەساتی گەورەی بەسەردا هاتوە، كە ناكرێ نە لەبیر بكرین نە سوودیان لێوەرنەگیرێ.
بە وردبوونەوە لەو هاوكێشە سیاسی و ئابووری و كۆمەڵایەتی و جوگرافییەكە، دەردەكەوێ كە مەسەلەی جیابوونەوە و دروستكردنی

دەوڵەتی کوردی چەندە هەوارزێکی سەختە.
بۆیە بەباشی دەزانم لەم ڕوانگەیەوە نمونە بە دوو ئەزمونی هاوشێوە و نزیك لە خۆمانی بێنمەوە.
ئەوانیش کێشەی فەلەستین و سەربەخۆیی ئیرلەندا.

دوای خەبات و تێکۆشانێکی زۆری گەلی ئیرلەندی دژ بە بەریتانییەکان بۆ گەیشتن بە سەربەخۆیی وڵاتەکەیان لە سەرەتای سەدەی بیستەمدا، وێڕای رەتکردنەوەی ئەو ئۆتۆنۆمییەی بەریتانیا لە ساڵی 1914 بۆ گەلی ئیرلەندی پێشنیار کرد، ئەم گەلە درێژەیان بە شۆڕشەکەیاندا، تا لە ساڵی 1921 لە ئەنجامی رێککەوتنێك لە نێوان هەردولا، گەلی ئیرلەندا بە سەربەخۆیی گەیشت و کۆماری ئیرلەندا دامەزرا.
بەڵام ئەم رێککەوتن و سەربەخۆییەیان لە بەرامبەر دەستبەردابوونیان بوو لە بەشێکی خاکەکەیان کە ئێستا پێدەوترێ ئیرلەندای باکور، کە (بەلفاست) پایتەختەکەیەتی و سەر بە بەریتانیایە، دیارە ئەم رێککەوتن و دەستبەرداربوونە لە بەشێکی خاکەکەیان لە لایەن تەواوی گەلی ئیرلەندییەوە شتێکی قبولکراو نەبوو، بەڵام جێبەجێکرا، بەمهۆیەشەوە شەڕی نێوخۆ لە کۆماری سەربەخۆی ئیرلەندا سەری هەڵدا، (مایکل کولنیز) سەرکردەی رزگاری خوازی ئیرلەندا کە یەکێك بوو لەو پێنج سەرکردەیەی بەشداری گفتوگۆی نێوان ئیرلەنداو بەریتانیای کردو بە ئەندازیاری ئەم رێککەوتنە دادەنرێ، بەتۆمەتی خیانەتکردن لە گەل و خاکی ئیرلەندا لە کردەیەکی نەخشە بۆ دانراودا تیرۆر کرا.
ئەگەرچی ئەو هەنگاوەی مایکل بووە هۆی بەدەست هێنانی سەربەخۆیی بۆ ئیرلەندا، بەڵام بەبێ لەخۆ گرتنی سەرجەم خاکەکەی، کە رەنگە ئەگەر لەو دەمدا ئەوە ڕووی نەدابا، دیار نییە کێشەی ئیرلەندا چی بەسەر دەهات و بەچی دەگەیشت، ئایا وەك ئێمە ئێستاشی لەگەڵدابێ هەردەبوایە لە خەبات و تێکۆشاندا بن، بەبێ بەدەست هێنانی هیچ ؟

ئەو لێکچواندانەی من بۆ ئەوە نییە بڵێم دەکرێ ئێمەش دەستبەرداری کەرکوك بین لەبەرامبەر بەدەست هێنانی سەربەخۆیی، بەڵام دەکرێ بایی ئەوەش لێیوردبینەوە و بتوانین سوود لەو ڕووداوەی ئەوان بەبەراوورد لە گەڵ کێشەی فەلەستین وەربگرین. چونکە نابێ ئەوەش لەبیر بکەین کە ئێستاش (مایکل کولنیز) لەبەرامبەر دەستبەردار بوون و راگەیاندنی سەربەخۆیی ئیرلەندا بەبێ (بەلفاست) بەشێك لە خەڵکی ئیرلەندا ئەم سەرکردەیەیان بە خائین و بە شێکیشیان بە شۆڕشگیری دەزانن.
کاتی ئەوە هاتوە سەرکردایەتی کورد ڕاشکاوانە ئەوەی بیری

لێدەکاتەوە بە کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانی ڕابگەێنێ، چونکە تا ئێستا ڕوون نییە ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێمی کوردستان دەکەونە کوێی ئەو پڕۆسەی ڕیفراندۆمە، ئەوە ڕوون و دیارە کە ڕیفراندۆم لە سەرتاسەری ناوچە کوردستانییەکان بەڕێوە دەچێ وەك ڕایانگەیاندوە (ئەوە ئەگەر کرا) بەڵام بەڕاستی ڕوون و ئاشکرا نییە چۆن؟
لە پەراوێزی ئەو ناوچانەوە نمونە بە فەلەستین و قودس دێنمەوە کە لە بەشی پێشتریشمدا نمونەم بە ئیرلەندا هێنایەوە.

ساڵی 1946 سەرکردەکانی بزووتنەوەی سەهیونییەت، سەرۆکی ئەوکاتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکایان ئاگادارکردەوە، کە ئەوان رازین بە دەوڵەتێکی یەهودی لە سەر بەشێکی خاکی فەڵەستین، ئەمە بووە هۆی ئەوەی کە هەر یەك لە یەهودییەکان و ئەمریکا ئەم مەسەلەیە بخەنە بەردەمی نەتەوە یەکگرتوەکان و فشاریش بخەنە سەر کۆمەڵەی گشتی و ئەو لێژنەیەی نەتەوە یەکگرتوەکان، کە تایبەت بە فەڵەستین دروستیان کردبوو، بۆ ئەوەی لاریان نەبێت لەو پڕۆژە پێشنیارکراوەی کە لە ساڵی 1947 بەرزیان کردبۆوە بە مەبەستی دابەشکردنی فەڵەستین.
پڕۆژەکە بریتی بوو لە دابەشکردنی فەڵەستین بۆ سێ بەش:
ڕوبەری لە (56%) بۆ دامەزراندنی دەوڵەتی یەهودی، روبەری لە (43%) یش بۆ دامەزراندنی دەوڵەتی عەرەبی، بەشی سێیەمیش کە جیاکرابۆوە بریتی بوو لە (1%) کە قودس و دەوروبەری دەگرتەوە، بکرێتە ناوچەیەکی نێو دەوڵەتی و نەتەوە یەکگرتوەکان بەڕێوەی بەرێت.
عەرەبەکان دژی ئەم دابەشکردنە بوون و بە تەوای رەتیان کردەوە، بەڵام کۆمەڵەی گشتی لە ژێر فشاری ئەمریکا ئەم پڕۆژەی دابەشکردنەی پەسندکردو دەوڵەتی یەهودی دامەزراند، بەڵام عەرەبەکان بە هۆی رەتکردنەوەو رازی نەبوون بە دابەشکردنەکە، ئێستاشی لە گەڵدابێت نەیانتوانی دەوڵەتی فەلەشتینی دابمەزرێنن.

لێرەوە من دەڵوانەمە پرسی سەربەخۆی کوردستان، کەرکوك –ی کوردستان و قودس-ی فەڵەستین و بەلفاست-ی ئیرلەندا لە سێ قوناغی جیاوازدا هاوشێوەی یەکترن، ئەمە ئەو هاوکێشە سیاسییەیە کە دەبێت سەرکردایەتی کورد باش لێیی تێبگات و ئەم دروشمە بکەینە خاڵی سەرەتای بیرکردنەوە لە سەربەخۆیی، (یان کەرکوك و کوردستان، یان تاماوین ئەجەنگین).

سمکۆ عەبدولکەریم

لەبارەی کولتووری کوردی ... نەبەز سەمەد

بەگشتی کولتووری کوردی [لە هەرێمی کوردستان] لە جوداوازی دەترسێ، بۆیە دژایەتی جوداوازبوون دەکا و داواکاری بۆ هاوشێوەیی، لەیەکچوون و وەکیەکی بەرزدەکاتەوە. ئاخر دەیەوێ هەموو مرۆڤەکان وەک یەک و هاوشێوە بن، یەک ڕەنگ بن، وەک یەک بیربکەنەوە و بهزرن. لەڕاوە بەو دەرەنجامە دەگەین کە کولتووری کوردی کۆیەکییە، تاک لە خۆیدا، بەبێ کۆمەڵ بێبەها و بایەخمەندی نییە. بۆیە لەناو ئەو کولتوورەدا تاک سەرهەڵنادات و ئازادی تاکەکەسی بوونی نییە. تاکەکان لەناو هاوشێوەیی و یەکڕەنگیدا خۆیان دەشارنەوە، بۆیە بێشوناس و کەسێتی خۆیان دەمێننەوە؛ لەبەرئەوە بەرەی بنەماڵە، خێڵ، ناوچە، ... هتاد یەوە خۆیان دەناسێنن و پێناسەی خۆیان دەکەن. لەناو کولتوورێکی وەهادا خۆبوون و جوداوازبوون گەورەترین باج و قوربانیدانی دەوێ، ئاخر هەر زوو ڕووبەڕووی هەڕشەی هەمووان دەبیتەوە، چونکە هەمووان دەیانەوێ وەک ئەوان بی، وەک ئەوان بژی، وەک ئەوان بیربکەیەوە، وەک ئەوان بخۆی، وەک ئەوان چێژ وەربگری، وەک ئەوان بپۆشی.

کولتووری کوردی پیرە، کولتوورێکە تێیدا گەنج و منداڵ فەرامۆش و ئەفەرێزکراون، منداڵ دەبێ زوو گەورە بێ، زوو ببێ بە پیاو یان ژن، واتا زوو دەبێ پیر ببێ، ئەمە لە کولتووری کوردیدا گەنجێتی و قۆناغی گەنجێتیمان نییە. کولتووری کوردی دژی گەنجە، وێنای بۆ جیهان، بۆ ژیان پیرانەیە، بیرکردنەوەی، خەیاڵی، خەونەکانی، ئەندێشەکانی پیرانەن. واتا بە چاوێکی پیرانەوە لە دەوروبەر، لە جیهان، لە بوون دەڕوانن. بۆ نموونە، کاتێ بیر لە هونەرێک، مامۆستایەک، هونەرڤانەک، نووسەرێک دەکاتەوە و وێنای دەکا، وەک پیر دەیان بینێ، ناتوانێ وەک گەنج وێنای ئەوانە بکات. ئەمە لە پۆرترێتی هونەرە کلاسیکییەکانی وەک نالی، مەحوی، سالم، حاجی قادر، هتاد بەمان دەردەکەوێ کە وەک پیر ئەوانە لێیان دەڕوانرێ و وێنادەکرێن، بۆیە ناتوانین پۆرترێتێک، یان پەیکەرێکی ئەوانە بە گەنجی ببینین. ئاخر وەک کەسانی پیر و ڕیش چەرموو وێنەیان دەکێشرێ و پەیکەریان بۆ چێدەکرێ. هەروەها کولتووری کوردی کاتێک وێنای

مامۆستای زانینگە، سەرۆک، ڕێبەر، سیاسەتڤان دەکا، وەک پیر وێنایان دەکا و دەیانبینێ، نەک وەک گەنج.

کولتووری کوردی پتر زارەکییە، نەک نووسراو. بۆیە کورد مێژووی نووسراوی خۆی نییە، بەڵکو پتر گێڕانەوەی زارەکی هەیە. لەبەر ئەوە بەگشتی کورد پشت بە بیستراو نەک بینراو دەبەستێ. کولتووری نووسین، ئەرشیفکردن، دۆکیۆمێنتکردن … هتاد هێشتا بەتەواوی لەلای کوردان سەریهەڵنەداوە و گەشەی نەکردووە. ئەم کولتووری ئەرشیفکردن، نووسین و دۆکیۆمێنتکردنە هی شار و دەوڵەتدارییە، بەڵام کورد هێشتا هەر لە نێو کولتووری کشتکاری و جوتیاری و بێدەوڵەتیدا ماوەتەوە.

لەبەر نەبوونی کولتووری نووسین، زۆرینەی نووسەرانی کورد چۆن قسەدەکەن، وەهاش دەنووسن. واتا چی بەسەر زاریاندا دێت لەکاتی ئاخاوتندا، هەر ئەوەش دەنووسن، بۆیە نەیان توانییەوە ئاستی زمانی ڕۆژانەیی و زارەکی تێبپەڕێنن. لەبەر ئەوە چەندین هەڵەی زمانەوانی، ڕێنووس، ڕێزمان، و پنتبەندی لەنێو نووسینەکانیاندا هەن. زۆرینەی نووسەرانی کورد بێئاگان لەوەی کە زمانی نووسین و ئاخاوتن لەیەکدی جودان، ئاخر نووسین ڕێسا و دەستووری خۆی هەیە، کە بەڕێی ڕێزمان، ڕێنووس و پنتبەندییەوە ڕێکدەخرێ. دەشێ لەکاتی ئاخاوتندا مرۆڤ هەڵەی زمانەوانی و ڕێزمانی بکات، بەڵام ئەوە لە نووسیندا نەشیاوە و ئاسایی نییە. زمانی ئاخاوتن ڕۆژانەییە و بۆ ڕایکردنی ئیشەکانی ڕۆژانە و پەیوەندیکردنە لەگەڵ ئەوانیدیدا، بۆیە پتر زمانێکی سادە، ناوچەییە، کەمتر قووڵ و هزرییە. لە کاتێکدا، نووسین پرۆسەیەکی درێژخایەنە، نووسەر گەرەکە چەندین جار بە نووسینەکەیدا بچێتەوە و هەڵەچنی بکات، هەروەها بەدیدێکی خۆ_ڕەخنەیی لە نووسینەکەی بڕوانێت. ئاخر زمانی نووسین پتر هزرییە و پەیوەستە بە مەعریفە و زانینەوە. هەروەها زمانی نووسین فەرمییە، بەڵام زمانی ئاخاوتن نافەرمییە. لە نووسیندا، زمان لە ژانرێکەوە بۆ یەکێکی دیکە دەگۆڕێ، ئاخر هەر ژانرە و تێگە و زاراوەی تایبەتمەندی خۆی هەیە. بۆ نموونە، زمانی ئەدەب لە هی فەلسەفە و زانست جوداوازە. زمانی ئەدەب پتر هەستەکی و سۆزمەندە، بەڵام هی زانست پتر ئەزموونەکی و هی فەلسەفەش پتر هۆشەکییە.

کولتووری کوردی بەشێوەیەکی گشتی کولتوورێکی داخراوی ناوچەییە. لەبەر ئەوەی کولتوورێکی گوندی و خێڵەکییە، نەک شاری. ئێمەی کورد تاکو ئێستا سەردەمی جوتیاری و کشتکاریمان تێنەپەڕاندووە لە ڕووی هزر و کولتوورەوە، بۆیە ئێمە خاوەن کولتوورێکی کشتکاری و

جوتیارین، ئەمە بەڕوونی لەنێو نووسین، زمان، سیاسەت، ئەدەب و هونەری کوردیدا پەرچەندراوە. بۆ نموونە، نووسەرەکان ناوچەیین، بە زمانی ناوچەیی دەنووسن، لە ناوچەیەکدا دەخوێنرێنەوە، حیزبەکان ناوچەیین، لەبەرئەوەی تەنیا لە ناوچەیەک یان شارێک پتر لایەنگریان هەیە. هەروەها شارچێتی و ناوچەگەرایی مۆرکێکی دی ئەم داخراوی و لەکاڵیبوونەی کولتووری کوردییە. بۆیە زۆربەی تاکەکان و خێزانەکان هەر لەو شوێنەدا ماونەتەوە کە تێدا هاتوونەتە ژیانەوە، پابەندن بەو ناوچەوە کە خێڵ و بنەماڵەکەیانی تێدا نیشتەجێیە. لەبەرئەوە سەفەر و گەشتکردن لە کولتووری کوردیدا زۆر بایەخی نییە، پێگەیەکی ئەوتۆی نییە، بۆیە زۆربەی تاکەکانی کورد نەک وڵاتێکی بێگانە بەڵکو هەموو شارەکانی کوردستانیشیان نەبینیوە. ئاخر کورد ئەگەر خزم و ناسیاوی لە شوێنێک نەبێت، ڕووی تێناکات، یان کۆچکردن و ماڵ گواستنەوە بۆ شوێنێکی دیکە کەم ڕوودەدا. بۆیە لەناو کوردانەدا کولتووری سەفەر، مانەوە لە ئوتێل و گەشتکردن کەمە و بایەخمەندی زۆر نییە.

ئیران و تورکیا دژی ریفراندۆم نین! … ئاشتی ئیبراهیم ئەفەندی

تورکیا و ئێران دژ بە ئەنجامدانی ریفراندۆم نین لە باشووری کوردستان هەر وەک چۆن پارت و میدیا حزبییەکان پروپاگەندەی بۆ دەکەن. هۆکاری ئەوەش بۆ ئەوە دەگەرێتەوە کە ئەو پرۆسەیە مەترسی لەسەر ئێران و تورکیا دروست ناکات. بۆ؟
باشوور بریتی نییە لە دەنگی خەڵک و خواستە سیاسییەکانی کە بە مێژوویەکی درێژی خەبات و کۆشش دەکات بۆ سەربەخۆی کوردستان. بەڵکو باشوور بریتییە لە کۆمەڵێک سەرانی پارتە دەستڕۆیشتوەکان، بڕیار بە دەستەکان کە هەموویان لە واقیعی ئەمڕۆدا بە کاردار و بە ئاشکرا جاشی تورکیا و ئێرانن کە تەنیا بە بەرژەوەندیی ئەوان و مانەوەی خۆیان ڕووداوەکان ئاراستە دەکەن.

ئەوەی ئەمڕۆ مەترسی گەورەی دروست کردوە لەسەر تورکیا و ئێران وە بۆتە سەرچاوەی نیگەرانی بۆ هەر دوو وڵات بریتییە لە، ستراتیژیەتی

نادیاری زلهێزەکانی دنیا لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، بێ ئاگای و نەبوونی زانیاریی لە لایەن دەزگای میتی تورکیی و ئیتیلاعاتی ئێران دەربارەی نەخشە و جۆری پلانی زلهێزەکان بۆ دابەشکردنی ناوچەکە، نەبوونی ئاسۆیەکی روونە کە دوای تەواو بوونی داعش تورکیا و ئیران سنووری دەسەڵاتیان بچووک دەبێتەوە یان فرەوان تر دەبێت وەیان هەمان کەس و پارت لە دەسەڵاتدا دەمێنن یان نا!

هەنوکە، لەسەر ئاستی ناوچەکەدا ئەو مەترسیەی کە لەسەر تورکیا و ئیراندا هەیە بە پلەی یەکەم هەر تورکیا و ئێران خۆیانن کە لەسەر بەهێز بوونی پێگەی خۆیان کار دەکەن کە کامیان وەک زلهێزی ناوچەکە زیاتر کۆنتڕۆڵی ناوچەکە بکات وە نەهێڵێت زلهێزەکان جێگە پێیان و دەسەڵاتیان لاواز بکەن لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا.

لە سەر ئاستی کوردستاندا، ئەوەی ئێستا مەترسی لەسەر تورکیا و ئێران و سووریا و عیراق دروست کردوە پارت و سەرکردەکانی باشوور نین، بەڵکو پارتە کوردییەکانی باکور و رۆژئاوای وڵاتن بە تایبەتی پەکەکە و یەپەگە، کە وەکو دوو هێزی کارێگەر لە رووی پەروەردەی ئەندامەکانیان، جۆری بەشداریان لە مەیدانی جەنگی دژ بە داعش و جۆری پیادە کردنی پەیوەندییە دەرەکییەکانیان ڕۆڵیان هەیە.

ریفراندۆم، ئەگەر ئەنجام بدرێت، باشوور سەربەخۆ بێت و هەمان سیستەم و دەموچاو ببن بە حاکمی باشوور ئەوا بە هیچ جۆرێک ئەو کیانە مەترسی نابێت بۆ سەر پێگەی تورکیا و ئیران وە بەرژەوەندییەکانیان لە نێو چوارچێوەی ئەو نیمچە دەوڵەتەدا پارێزراو دەبێت وەک ئەمرۆ ئاسا. ئەزموون و مێژووی ٢٦ساڵە لە دەسەڵاتی بنەماڵەو خێزان دەیسەلمێنن کە تورکیا و ئیران بە درێژایی مێژووی سەدەی رابردوو بە تایبەتی لە سەردەمی حوکمی “بەعس و سەدام” دا نەیانتوانیوە سوودمەند بن لە باشووری وڵات بە ئەندازەی ئەو ٢٦ساڵەی کە سەرانی ینک و پدک حاکمی باشوورن!

ئەزمونی ٢٦ ساڵە لە حوکمرانی سەرانی باشوور پێمان دەڵێت، لە دوای کۆڕەوی ساڵی ١٩٩١وە و دوای سەقامگیربوونی دەسەڵاتی بنەماڵەی بارزانی و خێزانی تاڵەبانی لە باشوور، ئێران و تورکیا بوون بە دەسەڵاتداری یەکەم لە باشوور، بە سەدان ئەفسی دەزگای ئیتیلاعات و میتی تورکی لە باشوور دا دەبینرێت، بە دەیان بنکەی سەربازیی و سوپای تورک و ئیرانی لە باشوور نیشتەجێن، بە سەدان مزگەوت و شوێنی ئاینیی و قوتابخانە و دایەنگەی تورکیی و ئێرانی لە شارەکانی باشووردا هەن، تا دەگات بە “گولەن” کە لە ئەمریکا پاڵی لێداوەتەوە بە دەیان قوتابخانە و زانکۆی سەربەخۆی لە باشووردا

هەبوو.

بە درێژای بیستوشەش ساڵ، تورکیا و ئێران بە ئارەزووی دڵی خۆیان بەردومانی باشووریان کردوە و پاسدار و جەندرمەیان هێناوەتەوە نێو باشوور، لە کاتێکدا "سەدام" هەشت ساڵ خەریکی شەڕ بوو دژ بە ئێران و لە بەهێزترین قۆناغی دەسەڵاتییدا تورکیا نەیوێرا بستێک لە خاکی عیراق ببەزێنێت لە کاتێکدا ئەو کاتەش "پەکەکە" بارەگایان لە قەندیل و شاخەکانی تری باشووردا هەبوو هەتا پێش ڕاگەیاندنی خەباتی چەکداری لە ساڵی ١٩٨٤دا.
ئێران بە سەدان کادیر و پێشمەرگەی پارتەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستانی لە باشووردا تیڕۆڕ کرد لە کاتێکدا لە ژێر دەسەڵاتی "سدام"دا بارەگەی ئەو پارتانە لە باشووردا هەبوون و ئێران نەیدەتوانی دەستی بگات بە هەمان ئەو کەسانەی کە تیڕۆڕیانی کرد لە زەمانی دەسەڵاتی سەرانی پارتەکانی باشوور.
حکومەتی تورکیا و ئێران، کاریگەریی سەرەکییان هەیە لە داڕشتنی کارنامەی سیاسیی و بەڕێوەبردنی حکومەتی بنکە فراوانی هەرێم. بە دەیان پارتی سیاسیی تورک و فارس پیاوی تورک و فارس لە نێو کۆمەڵگەیی کوردی هەرێمدا هەن و پشتیوانی ماددیی و مەعنەویی دەکرێن لەلایەن حکومەتی تورکیا و ئێران و سەرانی باشوور.

لە ڕووی ئابوورییەوە، لە ماوەی بیستوشەش ساڵدا دەسەڵاتدارانی تورکیا و ئێران بە بەری، بە تەنکەر، بە تەنکە و بە گاڵۆن و ڕەحەتی نەوتی کوردستان هەڵدەهێنجن بە دزی و بە ئاشکرا و بە هاوکاری سەرانی باشوور. بیستوشەش ساڵە بازارەکانی کوردستان بووە بە کاراترین بازار بۆ ساخکردنەوەی کاڵا و کەلوپەلی بەرهەمی تورکیی و ئیرانی. لە کاتێکدا لە زەمانی دەسەڵاتی "سەدام"دا چۆلەکە بۆی نەبوو لە نزیک بیرە نەوتەکان هەڵنیشێت، کاڵای تورکیی و ئیرانی بە قاچاغ لە شارەکانی باشوور دەستدەکەوتن.
لەسەر ئاستی ناکۆکیی نێوان پارتەکانی باشوور و لە سەر ئاستی ناکۆکیی نێو خودی پارتەکانی باشوور، تورکیا و ئێران دەم ڕاست و ناوبژیوانن، بە تایبەتی لە یەک لا کردنەوەی کێشەکانی نێو جەمسەرە ناکۆکەکانی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان، ئاغای سلێمانی و ئیتیلاعات ڕۆڵی سەرەکییان هەبووە، هەتا دەگات بە کێشەکانی گۆڕان لەگەڵ حکومەتی هەرێم نوێنەری ئێران هێنرایە نێو هۆڵی پەرلەمانی کوردستان.

لە بەرواری ٢١/٨/٢٠١٧دا مەسعود بارزانی کۆبوونەوەی لەگەڵ سەندیکا و ڕێکخراوەکانی سەر بە حزبەکەی کرد لە شاری "هەولێر". لەو

کەبوونەوەیەدا بارزانی گوتی "سیستەمی سیاسیی دەوڵەتی سەربەخۆی هەرێم فیدراڵی دەبێت". !؟

سروشتی باشووری کوردستان لە ڕووی جوگرافیا و دانیشتوانەکەی جیاوازە لەگەڵ سروشتی وڵاتانی وەک تورکیا، ئیران و عیراق. ئەو سێ وڵاتە بەهۆی فشاری نەتەوە دەوڵەتی و جۆر و سروشتی دەسەڵاتدارە سیاسییەکانیان گەلێک لە نەتەوە و کۆمەڵێک لە هەڵگەی بیروباوەری جیای مەزهەبی و ئاینییان بە زۆرە ملێ لە نێو سنووری وڵاتەکانیاندا ژێر دەست کردوە. ئیران "فارس ٦١% ئازەری١٦%، کورد ١٠%، لەڕ ٦%عەرەب ٢%، تورکمان ٢% بلوچ ٢%"، هەروها زمانی فەرمیی لە ئێراندا زمانی فارسیە سەرەڕای بوونی ئەو هەموو نەتەوەیە لە نێو سنووری ئیراندا. گەلێک کەمە نەتەوەی تر لە نێو سنووری تورکیادا هەن کە تورکیا بە "تورک" بە دنیا ناسندویانن بە تورکی دەخوێنن دەنووسن و قسە دەکەن وەکو " کورد، عەرەب، ئەلبانی، ئەرمەن، ئاشووری، قوقاسی، جورجی، یۆنانی، لاز، فارس، ڕۆمی". هیچ نەتەوەیەک بۆی نییە لە زمانی فەرمیی زیاتر بەکاربهێنێت کە ئەویش زمانی "تورکیە"، کەچی لە هەرێم تورکیا داوای حەقی تورکمان دەکات و بە دەیان قوتابخانەی بە زمانی تورکی کردەتەوە!

هەندێک لەو نەتەوانە لە تورکیا، ئیران و عیراق لەگەڵ کاتدا لە نێو کولتووری نەتەوەیی دەسەڵاتداردا تواونەتەوەو سنووری جوگرافیایان تەسک بۆتەوە یان هەر نەیان ماوە بەڵام هەندێک لەو نەتەوانە سەرەڕای سەختی بارودۆخ توانیویانە پارێزگاری لە کولتوور و زمانی خۆیان بکەن وە تا بەیان کراوە پارێزگاریان لە سنووری جوگرافیای خۆیان کردوە وەک نەتەوەیی کورد کە سنوورە جوگرافیاکەی "کوردستان" ە.

لە نێو سنووری جوگرافیای کوردستاندا کەمە نەتەوەی تر هەن وەک "تورکمان، ئاشوری، کلدانی و عەرەب بەڵام سنووری جوگرافیایان نییە ئەگەر هەشبێت لە چەند دێیەک و شارۆچکەیەک ڕەت نابێت. (شەبەک، فەیلی، کاکەیی و یەزیدی) کوردن کەمە نەتەوە نین، کە هەندێک لە زلهێزەکانی ناوچەکە و دنیا تا دەگات بە سەرانی باشوور دەیانەوێت ئەو ناوانە بەکاربهێنن بە شەرعیەتدان بە لەتوپەت کردنی وڵات و نەتەوەی کورد.

بارزانی، کە دەڵێت سیستەمی دەسەڵاتی حوکم لە دوای سەربەخۆی "سیستەمی فیدراڵی" دەبێت بەو مانایە دێت کە باشوور دابەش بکرێتە سەر چەند شار و هەرێمی سەربەخۆ، هەر یەک لە دەسەڵاتدارانی زۆنی سەوز و زەرد پشکیان لە ئیستاوە پارێزراو بێت هەر یەکەو دەسەڵات و

دەرامەتی خۆی لە گیرفانی بکات وەک ئەمڕۆ ئاسا. مەسەلەی بەهەرێم کردنی شاری “کەرکوك” کە دەمێکە پارێزگاری کەرکوک دەهۆڵی بۆ دەکوتێت پلانی تورکیا و ئێرانە، وە هەر دوو وڵات ئاواتەخوازن کە کوردستان لە چوار بەشەوە ببێت بە هەزاران بەش و دابەش بکرێت و ئینجا بۆخۆیان بە ئاسانی لەگەڵ هەر هەرێمێک بە جیا مامەڵە بکەن وەک ئەمڕۆ ئاسا.

دەرئەنجامی باس،

ئەزمونی دەسەڵاتی بنەماڵە و خێزان بۆ دەسەڵاتدارانی تورکیا و ئیران بیستوشەش ساڵە بووە بە خێر و غەریمەت. لە ژیر سایەی ئەو دەسەڵاتەدا تورکیا و ئیران بە هەوەسی خۆیان کوردستان تۆپباران و بوردومان دەکەن، بە ئارەزووی خۆیان سنوور دەبەزێنن هەڵدەکوتنە سەر پەکەکە، پژاک و لە رابردوودا هەڵیانکوتایە سەر حزبی دیموکراتی ئیران. دابەشبوونی کوردستان خەونی لەمێژینەی تورکیا، ئیران، عیراق و سوریایە و لە ژێر ناوی دەوڵەتی سەربەخۆی باشوور و “فیدرالیزم”دا، یان لە ژێر ناوی ئۆتۆنۆمی و بە هەرێم کردندا دەیانەوێت زیاتر نیشتمانی کورد دابەش بکەن و گورگان خواردی بکەن.

ڕیفڕان□د□م ئامرازێکی ڕیفۆرمیستانەی درۆزنانەی دیمۆکراسی بۆرژوازییە! … وەستا سابیر

بۆرژوازی کوردی نایەکگرتوو و پارچە پارچە و حاکمیەتی زۆنە جیاوازەکان و چوارچێوەیەکی سیاسی کە لەو ناوچەیەدا وەک بەکرێگیراوانی بۆرژوائیمپریالیستەکانی جیهان پێیان سپێردراوە ئاسۆیەکی داخراوو نائومێدانەی خۆی نیشانداوە ، لە ناوچەیەکدا کە زۆربەی هەرە زۆری زۆنی سەوز دژ بە گاڵتەجاڕیەکەی ڕیفڕاندۆمە ، ئەستەمە و خۆڵکردنە چاوی خەڵکە کە بتوانیت دیمۆکراتیەتی بەتینی پرۆلیتێری بۆ خەڵکی کوردستان فەراهەم بکەیت . لێنێن لە باسەکانی

خۆیدا پێ لەسەر ئەوە دائەگرێت کە مافی چارەی خۆنووسین بە نەتەوە ژێردەستەکان هەمیشە بۆرژواکانی ئەو میللەتە بە ئیمتیازاتی خۆیان ئەچنە پشتی ئەم مەسەلەیەو خۆیان پێشەوایەتی ئەکەن ، کە زۆر ئەستەمە بتوانن دیمۆکراتیەتی بەرین بۆ فەراهەمکردنی هەلومەرجی خەباتی چینایەتی دەستەبەر بکەن …..

بازنەی دەسەڵاتداریەتی حیزبە قەومییە کوردیەکان و حوکومەتی ئیمارەتی و زۆنی ناوچەیی هەر یەکێک لەم دوو حیزبە گەورەیەی یەکێتی و پارتی و گۆڕان و ئیسلامیەکان ، وەک بەشێک لەخێزانی بۆرژوازی جیهانی کە سیستەمەکەیان دەرگیری قەیرانێکی ئابووری جیهانی بووەو وەک هەمیشە ئاسا کاریان کردوە بۆ چارەسەرکردنی ئەم قەیرانە ئابووریە لە سەر سفرەی کرێکاران و زەحمەتکێشان قەرەبووی بکەنەوە ، لەڕێگەی بەرزکردنەوەی نرخی شمەکەکانو کەمکردنەوەی کرێ و بێکارکردنی ملیۆنەها کەس و نەدانی مووچەو کەم کردنەوەی خزمەتگوزاریە گشتیەکان و زیادکردنی بودجەی سەربازی و شەڕو تاڵانکردن وڵاتانی ترو و دەوڵەمەندکردنی توێژێکی ئۆلیغارکی لەسەر چەک و تەقەمەنی شەڕ ….هتد
هەموو ئەمانە لە هەرێمی کوردستان بەشێوەیەکی گشتی وجودیان هەیە ، هەر بەم بۆنەیەوە بازنەی حوکمڕانیەتی بۆرژوازی کوردی لەو هەرێمەدا دەرگیری قەیرانێک و ئەزمەیەکی سیاسی زۆر گەورە بووەو کەوتۆتە سەر لێواری مان و نەمان و تێکشکاندنی ئەم دەسەڵاتە نایەکگرتوەو قرچۆکەو نایاساییە.

حیزبە بۆرژوازیە کوردیەکان پێویستیان بە ڕیفۆرمە ، پێویستیان بە خۆ نوێکردنەوەو دەربازبوونە لەم قۆناغە بنبەستوە کە تێی کەوتون ؛ بە ئەم ڕیفۆرمیش ئیبداعێکی فریاگوزارانەی زۆر گەوجێنەر و ئەفیونی هەیە کە ئەویش (ڕیفڕاندۆمە) .
بازنەی چینایەتی خودی بۆرژوازی پارچەپارچەو تێکشکاوی سیاسی خودی ئەم ئەم چینە لە هەرێم و لە کوردستان تەنها لە بۆرژواگەورەکان پێک نەهاتوە، بەڵکە ئاسۆو داهاتوی بەشێکی بەرینی ووردەبۆرژوازیش بە ئاسۆو ئایندەی ئەوانەوە بەستراوەتەوە ….
چەپی ڕیفۆرمیست لە هەرێم و لەو ناوچەیەدا بەشی ووشیاری ئەم توێژەیە هاتۆتە مەیدانی ئەم نمایشنامەی ڕیفڕاندۆم ، هەم بۆ سازکردنی هەلومەرجی گونجاو بۆ خۆیان و بۆ توێژەچینایەتیەکەیان ، هەم بە پشتیوانی تەواوی بۆرژوازی حاکم لەو ناوچەیەو دۆزینەوەی چارەسەرێک بۆ ئەوبنبەستیەی کە بازنەی سیاسی دەسەڵاتی پارچە پارچەیی حیزبە کوردیەکان تێی کەوتون و هەوڵێکە بۆ دەرچوون لەم

پڕاگەندەییەو بەرەو یەکگرتوویی و یەکپارچەی ماڵی بەرژوازی کوردی
.

ئەم باسە باسێکی واقیعی پڕاکتیکی سیاسی چینایەتییە لە هەرێم و دوورە لە هێرشی موجەڕەدو تەشهیر ئامێز بە هێزێکی سیاسی دیاریکراو ، ئەگەرچی ئەمە ناچارین کە کرێکاران و زەحمەتکێشان لە ماهیەتی هەموو سیاسەتی توێژو چینە کۆمەڵایەتییەکان ئاگادار بکەینەوە و هوشیاری چینایەتی ئەوان بەرەو ئاستێکی نادیارو تەم و لێڵیدا نەبەین.

خۆشباوەڕی بە نمایشێکی لەم جۆرە وەک (ڕیفەراندۆم) کە هیچ پەیوەندی نە اسی مافی میللەتی کورد بە چارەنوسی خۆی و نە بەدەوڵەتی دیمۆکراتیانەی کرێکاران و زەحمەتکێشانی ئەوانەوە نییە ، وەهەر خۆشباوەڕییەک کە جەماوەری لەم قەناعەدا پێ موتوربە ئەکرێت و ئەفیوناویان ئەکەن ، هیچی تر نییە تەنها هەوڵێکە بە بەدیهێنانی یەکێتی و یەکپارچەیی ماڵی بەرژوازی کوردی و زامنکردنی داهاتویەکی درێژتر بە ئەوان و قەرەبوکردنەوەی ئەو قەیرانە ئابوریە کە خودی بەرژوازی کوردی دەسەڵاتدار و غیرە دەسەڵاتدار تیایدا ئەژیت دوای هاتنە خوارەوەی نرخی نەوت و ئەو قەیرانە فینانسیەی کە تووشی تەواوی سیستەمی سەرمایەداری لەو ناوچەیەدا هاتوە.

خەباتی پێشترو بەتایبەت داهاتووی مارکسیستە ئەنتەرناسیۆنالیستەکان ئەوەیە کە پەداگری لەسەر خەباتی چینایەتی و یەکێتی و یەکرگرتووی و هاوپشتی لە گەڵ کرێکارانی ناوچەکەو وڵاتانی هەمووتێڕوانین بۆچونەکانی ڕیفۆرمستە شەعبەویەکان و هەروەها
ڕیفۆرمیستە کرێکاریە سۆسیال دیمۆکراتیەکان کە بەدرێژایی زیاتر لە سەت ساڵە ڕوحیەتی شۆڕشگێڕانەی مارکسیان مراندوەو ئیغتصاب کردووە ، وە لە پەناوی لەکهەڵپەچانی تەواوی دامو دەزگای بەرژوازی کوردی و عەرەبی و تورکی و فارسی لەو ناوچەیەدا و لەسەر کەلاوەی دەوڵەتەکەی ئەوان دەسەڵاتداریەتی جەماوەری شورایی خۆیان پێبهێنن دژ بە هەموو سەرمایەداران ، لەم ڕێگەیەشەوە توانای بەدەستهێنای یەکسانی و هاومافی لەگەڵ میللەتەکانی دەوروپشت دابینبکەن و ناوەرۆکی مافی دیاریکردنی چارەنوسی خۆیان وەک بنەمایەک کە لێنینیش داکۆکی لێکردووە .

و. صابر

پەشیمان بوونەوە لە ڕیفراندۆم… شێرزاد وڵا تدۆست

لەگەڵ بوونی ناڕەزایەتیەکی زۆری ناوخۆیی و دەرەکی لەسەر ئەنجامندانی ڕیفراندۆی لە 25 مانگی ئەیلولی ئەم ساڵ بۆ جیابوونەوەی هەرێمی کوردستان ، لێ گوێ نوگرتن و بشتگوێخستنی تەواوی ئەو دەنگ و لایەنانەیە داوای دواخستنی ئە پرسە دەکەن بۆ کات و ساتیکی گونجاو جێی سەر سوڕمان و تێڕامانە ، پێویستە وردبینەوە لەوەی ئاخۆ ئەو لایەنانەی دروشمی سەربەخۆی دەوڵەتی کوردیان بەرزکردوەتەوە و ئامادەکاری ڕیفراندۆم دەکەن لە ئێستادا ، ئەوەندە موکوڕو سورن لەسەر ئەنجامدانی ڕیفراندۆم و ڕاگەیاندنی سەربەخۆی باشوری کوردستان ، یاخود چاوەڕێی زیاتر فشار خستنە سەر حکومەتی ناوەندن بۆ وەرگرتنی پلە ئیمتیازی زیاتری حزبی لە حکومەتی عێراق ، هەرچەندە لە گفتوگۆکانی ئەم چەند ڕۆژەی وەفدی کوردی لەگەڵ لایانە عێراقیەکان لە بەغدا ، ئەم با بەتە بۆ هەموو لایەک ڕوون بویەوە تەنها مەبەست لەم کارە بەدەستهێنانی بەرژەوەندی زیاتر لە بەغدا نەوەک جیابوونەوە لە لە عێراق ، بەڵگەش بۆ ئەمە قسەکانی خودی سەرۆکی ئەم لیژنەیەیە ، کە بە ڕوونی وتی ئێمە لەگەڵ یەک پارچەیی عێراقین.

جێی خۆیەتی سەرنج لەوە بدەین ئایا پەشیمان بوونەوە لە ڕیفراندۆم لەم کاتە دواخستینی بۆ کات ودەرفەتێکی گونجاوتر ، کە هەم پشتگیری نێودەوڵەتی هەم کۆدەنگی ناوخۆیی لەسەر بێت باشترە ، یاخود موسڕ بوون و ئینکاربوون لەسەر ئەنجامدانی ئەو ڕیفراندۆم لە 25/9 ی ئەم ساڵ ، بێگومان هەموو بیرکردنەوەیەک ڕای یەکەم هەڵدەبژێری ئەگەر مەبەستی بنیات نانی دەوڵەتێکی کورد لە تەواوی سنوری باشوری کوردستان و خاوەن دامەزراوە و خاوەنسەروەری و بەهێز بێت لە ئاستی نێودەوڵەتی ، ب□ پێچەوانەشەوە ئەگەر ڕای دووەممان هەبێت ئەوا ئێمە دەوڵەتێکمان دەوێت کە لە جوگرافیایی گەمارۆدراوی سنوری هەولێر و سلێمانی دهد□ک بێ ناوچە دابراوەکانی دەرەوەی هەرێم دەبێت ، جگەلە دەوڵەتێک دەبێت بە مردووی لە دایک دەبێت و هیچ پاڵپشتی و دانپێدانانێکی نێود□و□□تی نا بێت ، ڕەنگە هاوشێوە وەک قوبرسی تورکی لەلایان وڵا تێک یان دوو وڵاتی دانبنرێت بەو دەوڵەتە ، کە ئەمەش

جگە لە ماڵوێرانی و نەهامەتی زیاتر بۆ هاوڵاتیانی بەشمەینەتی ئەم مەملەکەتە ناهێنێت.

ئەگەر هاتوو ئەو لایەنانەی ئەو بەروارەیان دیاری کردووە پەشیمان نەبوونەوە گوێیان نەگرت لە ناڕازی ناوخۆی و ناڕازی وڵاتانی زلهێز و وڵاتانی ناوچەکە و ئەنجامدانی ڕیفراندۆم و بەدەستهێنانی زەرینەی "بەڵێ" بۆ جیابوونەوە لە عێراق لە 25/9 دوای ئەو بەروارە چی ڕوودەدات؟ ئایا سەربەخۆی ڕادەگەیەنرێت و باشوری کوردستان دەبێتە دەوڵەتێکی سەربەخۆ لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست؟ بە وەڵامی ئەمە دەبێ بڵێین بەداخەوە چۆن ڕیفراندۆمەکەی 2005 تەنیا بۆ مەرەکەبی سەر کاغەز و لەناو سندوقەلانی دەنگدان مایەوە و کرا بە پارویەکی چەور بۆ بەدەستهێنانی چەند بەرژەوەندیەکی زیاتری حزبی ، ئەوە ئەم ڕیفراندۆمەش شێتکی مەزنتر و باشتری لە وەچنگ ناکەوێ .

ئەوەی گرنگە لە کۆتایی ئاماژەی پێ بکرێت ئەوەیە ئەوانەی ماوەی چەند مانگێکە تەواوی هاوڵاتیانی باشوری کوردستانیان لەگەڵ بوونی جۆرەها قەیران و گرفت بەم بابەتەوە سەرقاڵ کردووە ، گوێ لەو هەموو دەنگە ناخۆیی و دەرکیە بگرن گوێ نەدەن بەو قسەیەی کە دەڵێن "سواربوون عەیبێک و دابەزین دووعەیب" ، بەڵکو هەرنەبێت بۆ بەرژەوەندی حزبی و بنەماڵەیی خۆیان بەگوێی دەنگی ناڕازی ناوخۆی وڵاتانی زلهێز لەسەرووی هەموویانەوە ئەمریکا بکەن ، واز لەو پرسە بهێنن لەم کاتە بۆ دەرفەتی گونجاو دوابخرێت ،بەپێچەوانەوە دوور نیە ڕووداو گەلێک ڕووبدەن کە هەم دووبارە حکومەتی عێراقی بەتەواوی دەسەڵاتیەوە بێتەوە هەرێمی کوردستان و ئەمانیش دوای ساڵێک خۆیان حزب و بنەماڵەکانیان لە دوور وڵات کاتێ بە ئەژنەیان بشکێن بۆ ئەو هەڵەیەی کردیان ، جیا لەوە لەبری ئەم خەڵک سەرقاڵ کردن و تێکدانی زیاتری باردۆخەکە هەوڵبدەن لەگەڵ بۆ باشترکردنی ژیانی خەڵک و سەرپەخستنەوەی دامودەزگا شەرعیەکان و دانانی پەیوەندیەکی باش لە گەڵ حکومەتی فیدراڵی چارەسەرکردنی تەواوی پرسە ناکۆکەکانی هەرێم و بەغدا ، هەروەها هەوڵدان بۆ ئەکتیڤ کردنەوەی مادەی 140 بۆ گەڕاندنەوەی تەواوی ناوچە دابڕێندروەکانی دەرەوەی هەرێم بە شێوازێکی یاسایی و بنیاتنانی بناغەی دەوڵەتداری وحکومڕانیەکی دیموکراسی و باشترکردنی گوزرانی خەڵک ، ئەودەم هەرهەنگاوێک برنرێت بۆ سەربەخۆیی ڕاگەیەندنی دەوڵەت ، بێگومان هەموو لایەک پشتگیری دەکات ، چونکە ڕوونە هەموومان خەونی دەوڵەتێکی سەربەخۆ بە ناوی کوردستان ، کە دیموکراسی و مافی مرۆڤ کەرامەتی مرۆڤی تێدا پارێزراوبێت لە هزرو خەیاڵماندایە هەردەم.

خراپتر … پشکۆ ناکام

….بەر پرسێکی پێوە لکاوی بنەماڵە کە جگە لە "بێ ئومێدی" هیچی تری لێ نە سەوز و نە زەرد ئ□ بێت ، پێمان ئەڵێت (..هەر کوردێک غیرەت و ناموس و شەرەفی !!ه□ بێت لە 25/ی ئەیلول چاو ئەنوقێنێ و یادێک لە سەد ساڵەی نەهامەتییەکانی کورد ئەکا تەوە…) پێشەکی سەیرە بەم ئاخر و ئۆخریە ئەو زاتە ئەو ناموس و مولحەقاتەی هاتۆتەوە بیر و پاشان بەش بە حاڵی خۆم پێش ئەو رۆژەش دەیان جار چاوم نوقانوە بیرم لە تەئریخی پڕ لە شکستەکانی کورد کردۆتەوە هەر چاو ئەنوقێنی یەکسەر ێاش بەتاڵی ساڵی 75/م یەتەوە بەر چاو کە چۆن بزووتنەوەی چەکداری کورد دوای چواردە ساڵ لە قوربانی دان بەهۆی گرێ دانی ئامانجەکانی بە بەرژەوەندییەکانی شای ئێرانەوە لە چەن ڕۆژێکا رووخا و داتەپی و بە " ئاش بەتاڵ" چوە تەئریخەوە و بەرپرسی سەرەکی ئەو ئاش بەتاڵەش ئەو سەرکردایەتیە بوو کە ئێستا میراتگرەکەی داوامان لێئەکات لەژێر سێبەری ئەوا دەنگ بەین بە کورسیڕاندۆم !!… هێشتا هەر چاوت نوقاوە کە گوێت لە دەبابەکانی بەعس ئەبێت لە 31/ی ئابی 96 لەگەڵ گەوزانی سەدان کورد لە هەولێر و دەوروپشتی پایتەختەکەی هەرێم داگیر ئەکەن بە چاوساغی ئەو بنەماڵەیەی ئەو لە "ئومێد کەوتوە" داوامان لێئەکات هەمومان بە چاو نوقاوییەوە دەنگ بەین بەو گیرفانراندۆمەی ئەوەنەی تر کۆمەڵانی خەڵک تووشی نەهامەتی و ماڵ وێرانی ئەکات….با پەلە نەکەین و هەر بە چاونوقاوییەوە وەک فیلمێکی دکومینتاری خێرا چەکدارەکانی ئەو حیزب و بنەماڵەی□ ب□ه□نینەوە پێش چاوی خۆمان کە بە سەدمەتری لە شەنگال بە هەڵەداوان ئەیقوچێنن یەزیدیەکان وەک دیاری تەسلیم بە داعش ئەکەن و دواتر لەبەردەمی هاممەر و کامێراکانەوە نەزەرییەی" شەڕ راکردنیشی تیایە" ئەخەنە فەرهەنگی شەڕی میلیشیاکانەوە …. با تۆزێک سەبرمان هەبێت و چاو نەکەینەوە تا بە نوقاویی بەهەزاران تانکەری نەوتی هەرێم ببینین کە ڕەوانەی دەرەوە ئەکرێت و حسابەکەشی سفر هیچ بەدەستەوە ! هەر بە چاو نوقاوییەوە سەرۆکی بنەماڵە ئەبینین کە چۆن هەڕەشە ئەکات وئەڵێت: گەر مالیکی کرایەوە من!! سەربەخۆیی هەرێم ڕائەگەیەنم و چۆن کەمتر لە ساڵێکی خایان بە پەلەپروسکێ نوێنەرانی ئەو بنەماڵە و پاشکۆکانی و حیزبەکەی ئەو لە ئومێد بێبەش کراوە لە پێناوی پارەیا

وا قۆڵ ئەكەن بە قۆڵی یەكا ئەڵێی بەیەكەوە لەحیم كرا بوون، بۆیە ئێستا وەك نوكتە لەسەر وەزنی فیلمی كاوبۆی ” لە پێناوی مستێك دۆلارا – كلینت ئیستوید ” ئەوترێت : ریفراندۆم لە پێناو تورەكە دۆلارا..........

با تۆزێك دان بە خۆمانا بگرین پێش چاوكردنەوە چەن وێنەیەكی تریش بهێنینەوە بەر چاومان :

– ئەو داپیرە بەد بەختەی گەرمیان كە بوە قوربانیی سیستەمە ئابوریە سەقەتەكەی بنەماڵە و پارتەكەی ئەو ” لە ئومێد خیش كردوە” بەرپرسیارن لێی..

– وێنەی ئەو كچە بەناو ئەكتەرەی لەفلیمەكانیا حەزی لە جل لەبەر كردن نیە لەگەڵ سەرۆكی بەناو حكومەتی تەهریج و عەجایباتی هەرێم..

– وێنەكانی ئەو هەموو ڕۆژنامە نووس و كەسایەتیانەی لە سایەی حوكمی ئەو بنەماڵەیەوە تیرۆر كراون كە ئەو ئومێدە ناوەر ۆك بێ ئومێدە دەرچوی قوتابخانەكەیەتی...

– مەنع كردنی سەرۆكی پارلەمانی كوردستان لە چونە سەركارەكەی و داختنی پارلەمان و داهێنانی دروشمی هەزەلی : لە نێوان خراپ و خراپترا.. بنەماڵە خراپەكەی هەڵبژارد ، واتا بنەماڵە موخەیەر بوو لە هەر سێ ئەگەرەكە و ئەبێت مەمنون بین خراپترینەكەی هەڵنەبژارد...!! ...بۆیە بەندەش بۆ ئەوەی لەوە ” خراپتر” بەسەر كوردستانا نەیەت لە 25/ی ئەیلول ئەڵێم نەخێر...............

تێنوویەتی ... سۆران محەمەدە سوورە

1

دەنگی زەنگوڵەی مێگەلە بزنی خوداكان دێ.

لەكوێوەیە؟‌

ئەم دەنگە نائاشنا نییە. دەزرینگێتەوە.

دەنگێكە بۆ بزوان.

من لەخودا خەسێنراوەكان كەوتوومە‌وە.

تاریكی بەمن نەبێ بژار ناكرێ.

من تاریكی دەسمم، لێ هۆكار لەمەدا چییە؟

2
کوێرەڕێیەك دەچێتەوە ئاوەدانییەکی قەرەباڵغ مردوو.
ئەزیەتم دیت، ئەم کوێرەڕێیانە تێکناکەنەوە.
کەوتوومەتە‌ سەرەتاتکێ لەگەڵ هەنووکە و بەیان
ئەوەتا بۆ دواجار بۆن بەدەسماڵ و دەست بەمەمکدانە پەمەییەکە دادێنم.
سوێی بیرەوەریی…
نازانم چما ئەم نەهاتییە تووشە، شۆرەك نەبوو لەبوونم!
ئاخۆ لێکترازان وسەرهەڵگرتن، لەبێناسنامەیی و غەریبی کوردانەدایە‌؟
3
هەناسەبڕکێمە، لێ لەدەمی فریا(ی-ان)دا پەنایەك لەبەرچاوگرتن نەنگییە.
دەنگێك: توندتر بڕۆ، چەتوونی ئەم توولەڕێیانە برینی دەم ئاوەڵان.
گیلگامێش ئاسا سام و بێکەسنیشتووی ڕێگەکانم لێستەوە.
گیاگەنەمەی ڕۆخ ڕێگە و هەورازان م□رروولەیی لەشم بوون.
بۆ نوێکردنەوەی سەرەتاکانی بەقوڕ سوقدراویش
گەڕ و گەوەڕەکان شوێنباوەشتیان دەخستمەوە.
سەرەتای ئەم کوێرەڕێیانە بۆکوێ بەپەلە بوون و کۆتاییەکیان نەنووسییەوە؟

4
بۆ کۆتایی، کۆتاییەکی چارەنووسساز هەیە؛ نەگەیشتنە.
کە نووسینیش خەرمانەی ڕێکردن بێ،
بوونت، کۆنووسینەوەی نەگەیینەکانە‌.
ئەز بەپرسیاران تێنوومە و
پێچ-ەڵ-پێچی ئەم □□□یشتنەش تراویلکانە‌ دەکشێ.
دەمی کراوەی پرسیاریش: تێنوویەتی.
گەرەکمە بپرسم: ئەوە ڕێگەکانن پەلکێشی تێنوویەتیم دەکەن یان نەناسینەوەیان؟

5
پێدەشت هەنگاوەکانم بەناخی خۆیدا ڕۆدەبا و
نیگای ڕاساوی بەر ئاوێنەی یادەوەرییش، هرووژمم بۆ دێنێ.
مانگی ئەنفالی کورد تادێ دەکشێ و
کفنی ساڵە چڵکنەکانی بەربەرانمان دەبەر مێژوو دەکا.
زەردەشت خۆری شکۆی خۆی لەشاخ بەدرەوشانەوە سپارد.

زەمەنیش پێدەشتەکان بەتێزی خەلافەتی ئیخوان دەخنکێنێ.
کات چەند بەبێ سەبووری ئارەقی بنهەنگڵمان دەردەدا.

6

تەنیا ڕۆیشتن هەیە. ڕاپسکان سەرهەڵگرتنە. ئاوڕدانەوە هەڵەتەبوون.
تۆ بێگانە، وەك چارەنووسی کورد؛ بێندانیش لە ڕۆیشتندایە.
خەونت ماڵاواییییەکە لەیادەوەریی، نەك بیرهاتنەوەی نەست.
ورتەورتێ: دەکرا خودا پێناسەیەکی ترمان بداتێ
ڕێگەکان ناگەنە نەگبەتی هیچ ئیدیۆلۆژیایەك، فڕین نەبێ.
لە دەنگی ئەسغەریدا، چارەنووسی کورد خۆی دەچڕێنێ.
ئایشەشانیش سەری بەسەردا شۆڕکردۆتەوە و تەقەڵەکانی ئەم زامە دەژمێرێ.

7

من لەهەموو شتێك چووم، ڕۆیشتن نەبێ.
نەگەیشتن هەیە. کۆتایی وەرزەڕێ چێنابن.
کە تێنوویەتی بزنەڕۆی چیاکانیش دەستغەڵەتی داین
بیستم و نەمبینی:
من لەوە سەختترم، بەم نێزیکانە بمرم.
ئیتر لەم جوگرافیایە،
تێنوویەتی بەیانییەکی تر ئاوس دەبێ.

گیاگەنەمە: (لە ناوچەی نێودەشت و دۆڵەڕەقە… تاد بەکار دێت) جۆرە گیایەکە لە پاوان و شاخ شین دەبێت، شێوەی لە گەنم و جۆ دەچێت. مەترێك یان زیاتر باڵا دەکات، بۆ وڵسات زەریفە و چاك دەیخوات.
سوقدراو: سواغدراو، سواقدراو.

* ئەم دەقە لە ژمارە (7) 1-1-2017ی ڕۆژنامەی هیچ بڵاو کراوەتەوە.

شەڕ ماندووی کردووم !!… شیعری – مەولود ئیبراهیم حەسەن

تێبینی : – من بە د□ست نووسینی ئ□م شیعرە وە زۆر ماندوو بووم ، خۆشحال دە بم ئە گە ر ئێوە ش بە خوێندنە وە ی ماندوو بن !! …..

(١)
بیستنی شە ڕ
بینینی شە ڕ
خوێندنە وە ی شە ڕ
ماندووی کردووم !!
(٢)
دە ستپێکی شە ڕ
بە ردە وامی شە ڕ
کۆ تایی شە ڕ
ماندووی کردوو م !!
(٣)
سە رکە وتنی شە ڕ
دۆڕاندنی شە ڕ
ڕاوە ستانی شە ڕ
ماندووی کردوو م !!
(٤)
خوێنی شە ڕ
برینی شە ر
جە نازە ی شە ڕ
ماندووی کردووم !!
(٥)
گو للە ی شە ڕ
تۆ پی شە ڕ
فڕۆکە ی شە ڕ
ماندووی کردوو م !!
(٦)
قوربانی شە ڕ
پاڵە وانی شە ڕ

بازرگانی شەر
ماندووی کردووم !!
(٧)
کیشوەری شەڕ
وڵاتی شەڕ
شاری شەڕ
ماندووی کردووم !!
(٨)
گەڕەکی شەڕ
کۆڵانی شەر
ماڵی شەر
ماندووی کردووم !!
(٩)
بەرایی شەڕ
گەرمەی شەر
دیماهی شەڕ
ماندووی کردووم !!
(١٠)
خەوی شەڕ
خەونی شەڕ
ئاگایی شەڕ
ماندووی کردووم !!
(١١)
وانەی شەڕ
قوتابخانەی شەڕ
فەلسەفەی شەڕ
ماندووی کردووم !!
(١٢)
کۆی + شەڕ
کەمی – شەڕ
جارانی x شەڕ
ماندووی کردووم !!
(١٣)
دۆستی شەڕ
دوژمنی شەڕ
ناوبژی شەڕ
ماندووی کردووم !!

(١٤)
جارانی شە ڕ
ئێستای شە ڕ
داهاتووی شە ڕ
ماندووی کردووم !!
(١٥)
دە سکە وتی شە ڕ
قازانجی شە ڕ
زیانی شە ڕ
ماندووی کردوو م !!
(١٦)
شانازی شە ڕ
شە رمە زاری شە ڕ
سە رکردە ی شە ڕ
ماندووی کردوو م !!
(١٧)
شیعری شە ڕ
داستانی شە ڕ
ڕۆمانی شە ڕ
ماندووی کردوو م !!
(١٨)
هه ناسە ی شە ڕ
ئارە قە ی شە ڕ
فرمێسکی شە ڕ
ماندووی کردووم !!
(١٩)
مردنی شە ڕ
ژیانی شە ڕ
ئاشتی شە ڕ
ماندووی کردوو م !!
(٢٠)
سە قە تی شە ڕ
ونبووی شە ڕ
شە هیدی شە ڕ
ماندووی کردووم !!
(٢١)
گۆرانی شە ڕ

حیکایە تی شە ڕ
مێژووی شە ڕ
ماندووی کردوو م !!
(٢٢)
خراپی شە ڕ
کرێتی شە ڕ
جوانی شە ڕ
ماندووی کردووم !!
(٢٣)
ئاوارە ی شە ڕ
بە ندیخانە ی شە ڕ
سێدارە ی شە ڕ
ماندووی کردوو م !!
(٢٤)
زە وی شە ڕ
ئاسمانی شە ڕ
دە ریای شە ڕ
ماندووی کردوو م !!
(٢٥)
شە ڕێ ناو خۆیی
شە ڕی ناو چە یی
شە ڕێ جیهانیی
ماندووی کردووم !!
(٢٦)
ساردی گە رمە شە ڕ
گە رمی ساردە شە ڕ
شە ڕی هه میشە شە ڕ
ماندووی کردووم !!

************* 20/10/2016 – هه ولێر

تاکە ی شە ڕ…
****
دە رگای کتێبە کە م دە کە مە وە
پیت بە پیت
وشە بە وشە

ڕستە بە ڕستە
دە گە ڕێم
***
دە رگای کتێبە کە م دە کە مە وە
دێر بە دێر
ڵا پە ڕە بە ڵا پە ڕە
با بە ت بە با بە ت
دە گە رێم
***
دە رگای کتێبە کە م دە کە مە وە
ماڵ بە ماڵ
کۆڵان بە کۆڵان
گە رە ک بە گە ڕە ک
دە گە ڕێم
***
دە رگای کتیبە کە م دە کە مە وە
شار بە شار
وڵات بە وڵات
کیشوە ر بە کیشوە ر
دە گە ڕێم
***
دە رگای کتێبە کە م دە کە مە وە
ڕۆژ بە ڕۆژ
هه فتە بە هه فتە
مانگ بە مانگ
دە گە ڕێم
***
دە رگای کتێبە کە م دە کە مە وە
وە رز بە وە ر
سآڵ بە ساڵ
سە دە بە سە دە
دە گە ڕێم
***
دە رگای کتێبە کە م دە کە مە وە
مرۆڤ بە مرۆڤ
هۆز بە هۆز
میللە ت بە میللە ت

دە گە ڕێم
***
دە رگای کتێبە کە م دە کە مە وە
داستان بە داستانی ئە شق
فە لسە فە بە فە لسە فە ی دین
ڕێباز بە ڕێبازی مێژوو
دە گە ڕیم
***
دە پرسم
کێ شە ڕی نە کردووە ؟
کە ی شە ڕ نە کراوە ؟؟
لە کوێ شە ڕ نە کراوە ؟؟؟
***
دە پرسم
بۆچی شە ڕ؟
لە سە رچی شە ڕ؟؟
تاکە ی شە ڕ ؟؟؟

.... ١٤/٧/٢٠١٧ هه ولێر

****

کە شە ڕ کۆتایی هات !!
****

کە شە ڕ کۆتایی هات
وە رە ئە ی دوژمنە یە کتر کوژە کە م
وە رە ..
تۆ هه موو چە کە کوشندە کانی شە ڕ فڕێدە و
منیش هه موو برینە کانی جە ستە م !

***

کە شە ڕ کۆتایی هات
وە رە ئە ی دوژمنە یە کتر کوژە کە م
وە رە ..
تۆ هه موو هه نجە ت و توڕە ییە کانی شە ڕت فڕێدە و
منیش هه موو هیوا تێکشکاوە کانم کۆ دە کە مە وە !

***

کە شە ڕ کۆ تایی هات
ئە ی دوژمنە لە مێژینە کە م
وە رە ..
تۆ هه موو شارە زاییـە کانی خۆت لە شە ڕ فڕێدە و
منیش هه موو هونە رە کانی هه ڵاتن !

***

کە شە ڕ کۆتایی هات
وە رە ئە ی شە ڕکە ری دێرین
وە رە ..
تۆ ماڵە جێماوە لە بیر کراوە کە ت بدۆ زە رە وە و
منیش کاو لە تێکدراوو ڕوخاوە کە م !

***

کە شە ڕ کۆ تایی هات
وە رە ئە ی پاڵە وانی دە روون پڕ لە چیڕۆکی کوشتن
وە رە ..
وە رە تۆ ژن و منداڵە کانت کۆ کە رە وە و
منیش گۆڕی ونبووە کانم دە دۆزمە وە !

***

کە شە ڕ کۆ تا یی هات
وە رە ئە ی پاڵە وانی دە ست بە تاڵ
وە رە ..
وە رە تۆ سە ر لە نوێ بچۆرە وە قو تابخانە و
منیش ڕێگای کێلگە دە گرمە بە ر!

***

کە شە ڕ کۆ تایی هات
کە شە ڕ کۆ تایی هات
کە شە ڕ کۆ تایی هات

****************** ٢٦/٥/٢٠١٦ – هه ولیر

دەستنوسێ لە دارسێو … بۆتان لەتيف عەبدولقادر (پايان)

تازە زانيم
ئێرە باڵێكى ئاسمانەو
بەهەشت قوتابخانەيەو
دارى گەنميش پێنوس!..
تازە زانيم
من پەرتوكم و دڵى ياريش پەرتوكخانە!..
لەم قوربانە
ئەترسم ئەو دەست بۆ دڵى ببات
من هەڵگرێت و
ڕستەى يەكەمى پێشەكيم بخوێنێتەوە!..
لەوێ بەخەتێكى باريك وەك لێوى؛
بۆم نوسيوە: ڕۆژێ دێت دێمە لات..
نا…
نا…
نامەوێت ئيتر بنوسم، ئەو دەگريێت
نامەوێت خەم بخوێنێتەوە..
ئا…
لێرەوە؛
بۆ لەمەولا من ئەبمە تێنوسێ بۆ ئەو
ل□ بەژنم پێنوسێكى بۆ ئەڕوێنم
دەى وەرە تۆ وێنا بكەو بنوسە…
لێرە بەدواوە دەمەوێت
دەستنوسێك بم ل□ باڵاى تۆ..
داهاتمەوەو تێگەيشتم
لەم بەهەشتە؛
پێنوس لەدارى گەنمە و
دەستنوسيش دارسێو!..

بۆتان لەتيف عەبدولقادر (پايان)
ئيسكەندەريە.

١٤ی ١٠ی ٢٠١٣

دراوسێ تازەکەمان …

نوسینی:زینب منعم

چەپکێك گوڵم بەدەستەوە گرت و خەریك بوو لە خۆشیاندا باڵم دەگرت.چونکە دایك و باوکم ڕێگەیان پێدام کە لەگەڵیاندا بچم بۆ ماڵی دراوسێ تازەکەمان بۆ بەخێرهاتنیان ،چونکە ئەوانیش لە هەمان باڵەخانەدا دەژیان .زۆر دڵخۆش بووم چونکە دایکم ئاگاداری کردم کە ئەوانیش کچێکیان هەیە کە لە تەمەنی مندایە.منیش لە خەیاڵی خۆمدا وتم ئیتر لەمەو دوا لەگەڵ ئەودا یاری دەکەم لە جیاتی ئەوەی کە بە تەنیا لەماڵەوە بمێنمەوە.چونکە هەمیشە بە تەنیایی هەست بە بێزاری دەکەم.گەیشتینە ماڵی دراوسێکەمان ،روم کردە ئەو کچەی کە دایکی بانگی دەکرد(هەنی)،چەپکە گوڵەکەم پێشکەش کرد زەردەخەنەیەك گرتی و چەپکە گوڵەکەی لێوەرگرتم.لوتی لە گوڵەکان نزیك کردەوە تا بۆنیان بکات ئیتر لە گۆشەیەکدا دانا و بە بێ دەنگی مایەوە.لە لایەوە دانیشتم و کەوتمە قسەکردن لەگەڵیدا و باسی یارییەکانم و قوتابخانەکەم و بەرنامە خۆش و بەسودەکانی تەلەفزیۆنم بۆ کرد.هەموو ئەمانەم وت کەچی ئەو هەر بێدەنگ بوو.بەس زەردەخەنەیەکی دەکرد و سەری رادەوەشاند و دەنگێکی لێوە دەهات کە لێی تێنەدەگەیشتم.لێم پرسی چییە؟سەر لەنوێ ورتەیەکی لێوەهات و زەردەخەنەیەکی کرد.داوام لێکرد کە قسە بکات.جارێکی تر ورتەیەکی لێوە هات و قسەی نەکرد.هەوڵمدا کە باڵی بگرم تا بمبات بۆ ژورەکەی خۆی تا یارییەکانی ببینم.کەچی توڕەبوو دەستی کرد بە گریان.لەو کاتەدا دایکم و دایکی هەنی لێم نزیك بوونەوە و داوایان لێکردم کە کەمێك لەسەرخۆ بم.چونکە هەنی ناتوانێت بەپێوە بوەستێت و ناشتوانێت کە قسە بکات.ئەو تەنها ورتەیەکی لێوە دێت و زەردەخەنەیەکی بۆ دەکات .کاتێکیش بێزاری بکەن توڕە دەبێت.بەهەرحاڵ هەنیم بە نامۆیی بینی ،بەڵام رۆژ دوای رۆژ فێربووم کە چۆنە و سروشتی چۆنە.ئەمڕۆ زۆرم خۆشەوێت .ئێستا باشترین هاوڕێمە .خۆشم دەوێ بە نامۆییەکەیشیەوە،خۆشم دەوێت کاتێك کە ورتە ورت دەکات،خۆشم دەوێت کاتێك زەردەخەنە دەکات.هەتا کاتی

توڕەبوونەکەیشی خۆشم دەوێت.

نوسینی:زینب منعم

العربی الصغیر ژمارە 273 ساڵی 2015

وەرگێڕانی بەدەستکارییەوە:عەلی حەمەڕەشید بەرزنجی

دارسێوەکە … فەرهاد ئەحمەد بەرزنجی

{هەمووشتێکی دارسێوەکە جوانە،گەڵاسەوزەکانی،شێوە و تامە خۆشەکەی}ئەمە قسەی ئاریا بوو کە ڕۆژی سێوێکی دەخوارد،ڕۆژێك ئاریا ویستی سێوێك لێبکاتەوە،بەڵام دەستی نەیگەیشتێ ،سەری هەڵبڕی
ڕووانی دارەکە زۆر بەرز بۆتەوە.لەدڵی خۆیدا وتی :چۆن درە ختی سێو ئابەم خێراییە گەشەدەکات ،خۆ
ماوەیەك لەمەوبەر زۆربچووك بوو،لەکاتێکدا ئاریابیری لە درەختەکە دەکردەوە گوێی لەدەنگێك بوو بانگی دەکرد{ئاریا ـــ ئاریا}.ئاریا یەکەمجار کەسی نەبینی،بەڵام دواتر کەبەباشی تە ماشای دارسێوەکەی کرد بینی لەسەردارسێوەکە جوتیارێك خەریکی ڕێککردنەوەی لق وپاککردنەوەی گە ڵاکانی
درەختەکەیە،جوتیارەکە وتی:درەختەکان بەرهەمی خۆشیان هەیە بۆئەو کەسانەی کە درەختیان خۆشدەوێ وپارێزگارییان دەکەن.
بزەوخەندە بەڕووی جوتیارەکەوە دەرکەوت کاتێك کەئاریا وتی: دەبێت من یەکێك بم لەو منداڵە ژیرانەی کەپارێزگاری لەدرەخت دەکەن،هەتا شایانی ئەوەبم لەبەرهەمەکانیان بخۆم.
کەدارسێوەکە گوێی لەقسەکانی ئاریابووچەندجارێك بەهێواشی خۆی ڕاوەشاندتاچەندسێوێك کەوتنە
خوارەوە،ئینجا وتی: ئەزانم ئێستا بەرهەمم شیرین وخۆشە لەدەمتدا،بیانخۆ نۆشی گیانت بن،
ئیترئاریابەدەم پێکەنینەوە کەوتە کۆکردنەوەی سێوە هەڵوەریوەکان.

ئەم چیرۆکە لەژمارە{154}ی گۆڤاری پەپولە بڵاوکراوەتەوە

ڕزگارکردنی (فەزای گشتی) لە دەست فاشیزم … 1 … ڕزگار عەلی

بەشیی یەکەم…

فەزای گشتی چییە؟ فەزای گشتی لە مەجالی گشتییدا بە کۆمەڵگەیەك دەگوترێت کە نوێگەرایی تێدا بخوڵقێت، یان کۆمەڵگەیەك کە کە عەسری ڕۆشنگەری پێیدا تێپەڕ بووبێت و تێیدا بێت. بۆ گەڕانەوەی ئەم چەمکە دەتوانین بگەڕێینەوە بۆ لای (ئیمانیول کانت) کە لە یەکێك لە وتارەکانیدا لە ساڵی 1784 لە (ڕۆژنامەی بەرلین) کە ئەو کات بەناوبانگترین ڕۆژنامە بوو، پرسیاری ئەوەی کرد، ڕۆشنگەری چییە؟ لێرەدا کانت ویستی لە ڕێگەی پرسیاری عەقڵییەوە ئینسان بگەڕێنێتەوە بۆ دۆخی عەقڵگەرا و بڕیاری عەقڵانییەت، ئەمەش واتە گوماندانان لەسەر کەنیسە وەکو تاکە بڕیاردەر و ڕێنیشاندەری ئینسان.
دوای کانت ئەم چەمکە بە دیاریکراوی لە لە ساڵی (1962) لە لایەن (یورگن هابرماس) لە کتێبی (بەرەو بونیادی فەزای گشتی) کە شیکردنەوەیەکی وردبوو دەربارەی فەزای گشتی و دەرکەوتەکانی کەوتە بەرباس. هابرماس بە گەڕانەوە بۆ یۆنانی کۆن و دەرکەوتنی(شار) بە تایبەتتر شاری (ئەسینا) کە دیموکراسێتی ڕاستەوخۆی بۆ حوکمکردن هەبوو، ئاماژەی بە فەزای گشتی و دەوری فەزای گشتی کرد.

یورگن هابرماس لەوێدا ئاماژەی بەوە کرد ئەم فەزایە واتە فەزایەکی هاوبەش، ئەم فەزایە ئەو هاوڵاتیانە دەگرێتەوە کە لە ناو فەزاکە لەسەر مەسەلەیەك بیرو ڕا ئاڵوگۆڕ دەکەن بۆ ئەوەی بگەنە بڕیارێکی هابەش، یان خۆیان بە باشترین شێوازی حوکمکردن خۆیان بەڕێوە ببەن، واتە شعورێکی دەستەجەمعیی هاوڵاتیانی شارێك یان شوێنێکە بۆ مەسەلەیەکی دیاریکراو کە پێویستە ئاڵاکانیان تێیدا بەشدار بن بۆ بەروپێشچوونی کۆمەڵگە. ئایا ئەو فەزایە لە کوێی دەوڵەتدایە؟ هابرماس تەرکیز لەسەر ئەوە دەکاتەوە (فەزای گشتی) دابڕاوێکە لە سیاسەتی دەوڵەت، واتە دەتوانین بڵێن ئەو مەساحەیە کە لە نێوان دەوڵەت و هاوڵاتی هەیە. ئەگەر تەرکیز بکەین دەتوانین بڵێین ئەو

فەزا زیندوو ڕۆشنگەرەیە کە زیندوێتی بە کۆمەڵگە دەبەخشێت و ناهێڵێت کۆمەڵگە لە دۆخی هیچ سیاسەتێکی لابەلادا بمرێت، هابرماس ئاماژەی بەم دۆخی زیندوێتی فەزای کۆمەڵگە دەکردو ناوی لێدەنا(دامەزراندنی خەیاڵی کۆمەڵگە)، خەیاڵی کۆمەڵگە کردەیەکی ئاڕاستەکراوە و ئایندە دەخوێنێت، واتە گۆڕینی دایناماکی کۆمەڵگە بۆ خۆ ئاڕاستەکردن، خۆگۆڕین و خۆتازەکردنەوە لە ڕێگەی سەربەخۆبوون و بەشداری هەمووانەوە. هابرماس لە کتێبی (گوتاری فەلسەفەی مۆدێرن) ئاماژە دەکات: هەر کۆمەڵگەیەك ئەگەر تەنیا پارێزگاری لە خۆی بکات و لە گۆڕانی بەردەوام نەبێت کۆمەڵگە نییە. واتە گۆڕین و نوێکردنەوە جەوهەری فەزای گشتین. ئەگەر ئەم دۆخەی لەسەرەوە باسمانکرد بگوازینەوە کوردستان دەتوانین بڵێین فەزای گشتی (کۆمەڵگەی مەدەنی، مامۆستایانی زانکۆ، خوێنکاران، سەندیکاکان، لاوان، ئافرەتان و نووسەران و مامۆستایانی ئاینی و مامۆستایان و فەرمانبەران و هونەرمەندان …) دەگرێتەوە، واتە ئەم چینانەن کە ڕۆحی زیندوێتی بە کۆمەڵگە دەبەخشن.

ئایا لە کوردستان ڕۆحی زیندوێتی کۆمەڵگە هەیە؟ یاخود بە دیاریکراوی (فەزای گشتی) هەیە؟ ئەگەر فلاشباکێك هەبێت و بۆ دۆخی ستەمکاری بەعس بگەڕێینەوە و لە دەیەی حەفتاو هەشتاکان، ڕاستە بەعس لە ڕووی هەژموونی عەسکەری و هەواڵگیرییەوە وجودی هەبوو، بەڵام هەرگیز نەیتوانیبوو لە ڕووی بەعسیزم و ئایدۆلۆژیاوە کۆنتڕۆڵی کۆمەڵگەی کوردی بکات، کۆمەڵگەی کوردی لەو کاتە ڕۆحییەتێکی زیندووی هەبوو، هەمووان شایەتی ئەو ڕۆحییەتە زیندووی (فیلم، شانۆ، سینەما، شیعر، زانکۆ، گۆرانی و موزیك و بۆنە نەتەوەیەکان…) بووین، ئێستاش کاتێك درامایەکی کوردی ئەو سەردەمە لێدەدرێت کەسمان نییە (ئاخ) بۆ ئەو ڕۆحییەتە، ئەو فەزایە و خەیاڵکەرەی کۆمەڵگە هەڵنەکێشین. جوڵانی دایناماکی ئەوان بە ئومێدی (یۆتۆپیا) بەردەوام بوونی هەبوو. ئەی کەواتە چی ڕوویدا؟ ئەو فەزایە چی لێ هات؟ خەیاڵی کۆمەڵگە بۆچی نییە؟ لە دوای ڕاپەڕین ئەبوایە ئەو خەیاڵە زیاتر بەرهەمبهاتایە، زیاتر درێژەی بەخۆی و داهێنانەکانی بکردایە، بەڵام ئەوەی بەعس نەیتوانی بیکات شەڕگێڕەکانی دژە بەعس بەدەستی خۆیان کردیان، جەنگ و شەڕی ناوخۆ تەنیا براکانی بە کوشت نەدا، بەڵکو خەیاڵی کۆمەڵگە و فەزای گشتیشی کوشت، دوای جەنگ هیچ ئاسەوارێکی (ڕۆحی زیندوو) نەما، کۆمەڵگە لە خەیاڵ و فەزا خاڵیبوویەوە، هەموو شتێك دابەشی دۆست و دوژمن کرا.

دۆخی کوشتنی ڕۆحی کۆمەڵگە بووە قوربانی کارئەکتەرەکانی پارتی و یەکێتی کە لە ڕۆحی زیندوو یان خەیاڵی کۆمەڵگە تێنەدەگیشتن، ئەو عەقڵێتە شاخاوییە وەکو بۆمبێکی ئەتۆمی هەموو شتێکی خاپور کرد. ئەم تەسەورە جەنگییە ناعەقڵانییە بەردەوام بوو تا جەنگ یەکلایی بوویەوە و بەعس ڕوخا، دواتر کۆمەڵگەی کوردی جارێکی تر هەناسەی بە بەردا هاتەوە، توانی خۆی ڕێك بخاتەوە، توانی خەیاڵ بکات بە سەرزەمینێکی جوانتر، توانی ڕۆحییەتێکی زیندوو بەخۆی ببەخشێت، بەڵام جارێکی تر عەقڵێت و ئاغاکانی شاخ خۆیان لە فۆڕمێکی تر نوێ کردەوە و تێکەڵەیەکی عەقڵییەتی شۆڕشگێڕی، ئابوری سوڵتانی و ئاغاییەتی و دەرەبەگییان دروست کرد، بە هەموویان ئیمپڕاتۆرییەتێکی فاشیزمان خوڵقاند، ئەم بۆمبێکی ئەتۆمی نوێ بوو بۆ وێرانکردنی تەواوی فەزای گشتی و خەیاڵی کۆمەڵگە، مەترسی گەورەی ئەم بۆمبە ئەتۆمییە ئەوەبوو ئەمجارە (فەزایی گشتی) نەکوژرا بەڵکو گۆڕا بۆ بەرهەمهێنانەوەی فاشیزم، واتە فەزای گشتی پڕ دەبێت لەو نەمرودانەی سڵمەڵو ئاشور کە هەزار جار لەو نەمرودانە ترسناك ترن، پڕ دەبێت لەو جاهلانەی کە هەزار جار لەو جەهالەتە پێش ئیسلام ترسناکترن، پڕ دەبێت لەو مەلایانەی کە لە جیاتی عەدالەت ژەهر بەرهەمدەهێنن و دەیدەنەوە کۆمەڵگە بۆ ئەوەی دژی سوڵتانی فاشیزم ڕاگرن.

شەڕی دەوڵەت … 3… سمکۆ عەبدولکەریم

کێن ئەوانەی کە شەڕی دەوڵەتی نەتەوەیی دەکەن؟
سمکۆ عەبدولکەریم
بەشی سێیەم…..

(زۆر شت، یان زۆر پابەندی هەن خەڵك لە پێناویاندا خۆیان بە کوشت دەدەن، یان لە پێناویاندا خۆبەخشانە ژیانی خۆیان دەبەخشن، بەرگریکردنیش لە ئوممەت، ئەگەر هەست کرا هێرشی لەسەرە، یەکێکە لەو پابەندیانە – جۆن ماك)

دوای شۆڕشە یەك لە دوای یەکەکانی کورد، ڕوخانی بەعس لە 2003 ئەو

دەرفەتە زێڕینە بوو کە کورد دەیتوانی لێیەوە ئەو هەنگاوە هەڵێنێ کە ئەمڕۆ هەڵیهێناوە، بەڵام لە گەڵ ئەوەشدا ئەو قۆناغە بۆ کورد قۆناغێکی دیکەی وەرچەرخان بوو بۆ بونیات نانی ژێرخان و سەرخانی نەتەوەیەکی ستەمدیدە، بەڵام بونیات نەنرا.

ڕووداوە یەك لە دوای یەکەکانیش کێشەی کوردیان بردە قۆناغێکی پێشکەوتووترەوە، هەرێمی کوردستان وەك هەرێمێکی فیدڕاڵی لە چوارچێوەی دەستوری عێراقدا جێگیرکرا، ئەمەش هەنگاو و دەستکەوتێکی زۆر باش بوو، بۆ نەتەوەیەك کە ئەگەر بیەوێ لە چوارچێوەی ئەو عێراقەدا بمێنێتەوە، تا ئەوکاتەی بەشێوەیەکی سروشتی ئەم وڵاتە بە هۆکاری پێکهاتەکەیەوە بەرەو لێکترازان و دابەش بوون دەچێ، بۆ ئەوەی لە قۆناغەکانی دواتردا بتوانرێ سوودی پێویست لە هەر گۆڕان و پێشهات و دەرفەتێك کە بۆ کورد دێنە پێش وەربگیرێ، بە ئامانجی ئەوەی هەنگاوێکی تر بچینە پێش و بە ئاشکرا ئەوەی بە درێژایی مێژوو شەرممان کردوە یان لە خۆمان ڕانەدیوە بە شێوەیەکی ئاشکرا و ڕاشکانەوە بە هەموو لایەکی ڕابگەێنین، رایبگەێنین، ئەو دروشمەی لەماوەی 40 ساڵی شۆڕشی نوێدا بەردەوام وێردی سەر زاری نەوەی نوێ بوو بخرێتە بواری جێبەجێکردن. بەمەرجێك لەو ماوەیدا ئەو هەنگاوانەی دەمانگەێنێتە ئەو کەنارە ئارامە نرابن.

ئێستاش کە پرسی ئەنجامدانی ریفراندۆم و سەربەخۆیی و جیابوونەوە لە عێراق هاتۆتە پێش، پێشتریش ئەگەر جاروبار ئەو مەسەلەیە وروژاندرابێ، مانای وایە مەسەلەیەك لە ئارادایە، مەسەلەیە هاتۆتە گۆڕێ و مشتومڕی زۆری بە دوای خۆیدا هێناوە، هەموو ئەوانەش لە دۆخێکدا ڕوودەدەن کە کێشەو گرفتەکان لەسەر هەندێ مەسەلەی چارەنووسساز، لە سەروی هەموشیانەوە مەسەلەی فرۆشتنی نەوت.
پەیوەندییەکانی نێوان هەولێرو بەغدای گەیاندۆتە دۆخێکی هەستیار بۆ هەردوولا، ئەگەرچی بەغدا چەند جارێك لە رێگەی کەناڵەکانی راگەیاندنەوە سەرکردایەتی کوردی سەرپشك کردوە لەوەی کە ئەگەر بیەوێت دەتوانێ جیابێتەوە و دەوڵەتی کوردی رابگەێنن، بەڵام کورد هیچ ئامادەییەکی نەبووە و زەمینە سازییەك بۆ جیابوونەوە لە عێراق لە لایەن سەرکردایەتی کوردەوە هەستی پێنەکراوە، ئەمە جگە لەوەی سەرکردایەتی کورد وێڕای کێشەی لەگەڵ وڵاتە دراوسێکانیدا کە بە درێژایی مێژوو بە هەموو توانایەکیانەوە دژایەتی کوردیان کردوە و رێگرێکی سەرسەختی پرسی بە دەوڵەتبوونی کورد بوونە، لە سەر ئاستی نێودەوڵەتیش هەست بە هیچ پشتیوانییەك بۆ کورد نەکراوە، لە سەر ئاستی ناوخۆشدا کۆدەنگییەك نەبووە لەسەر ئەوەی کە کاتی ئەوە

هاتبێت کورد لە بەغدا جیابێتەوە، ئەمە جگە لەوەی لە کاتێکدا پرسی جیابوونەوە دەهێنرێتە پێشەوە، بارودۆخی سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتی لە کوردستان بەشێوەیەك لە پاشەگەردانی دایە، مومکین نییە بتوانرێ فرامۆش بکرێ و بە هەند وەرنەگیرێ.

لەگەڵ ئەوەشدا حالەتەکە بەشێوەیەکە، لە نێوان چوونە پێش و گەڕانەوەدا، کە ئەگەر بەشێوەیەکی حەکیمانە هەنگاوەکان نەهاویشترین، دوور نییە هەم هەنگاوەکە بۆ پێشەوە و هەم گەڕانەوە بۆ دواوە، زەبرێکی کوشندەبێ لە کەمەری کورد.
هەموو ئەمەش لە کاتێکدا ڕوودەدات پەیوەندییەکانی نێوان هەولێر و بەغدا وا تێکنەچووە بە ئاسانی بتوانرێ چاك بکرێنەوە.
کەڵەکەبوونی کێشەکان، لەسەروی هەمووشیانەوە کزبوون و نەمانی متمانە بە یەکتر، لەو پەڕیدایە، ئەوەشی زیاتر هەست پێکراوە ئەوەیە کە پێدەچێ دەستی هەردولا بەغدا و هەولێر لای یەکتر ئاشکرا بێ، کە بەلای منەوە ئەمە خاڵێکی لاوازی سیاسی سەرکردایەتی کوردە کە ناتوانێ بە پێی پێویست هەنگاوی جدی و بەکردەوە هەڵێنێ.

لەم چوارچێوەیەدا دەکرێ بڵێین پاڵنەری سەرەکی بیرکردنەوە لە جیابوونەوە لە بەغدا، جگە لەو خواستەی کە لە ناخی هەریەکەماندا هەیە، ئەو هۆکارانەن کە هەولێرو بە غدا بە هۆی ناکۆکییەکان و نەگەیشتن بە ڕێککەوتنێکی هاوبەش دروستیان کردوە. ئەمەش جگە لەو بەرنامە و سیناریویانەی لە پشتی پەردەکەوە داڕێژراون و سەرکردایەتی کورد وەك یەك ئاگاداری ڕووداوەکانی پشتی پەردە نین.

کوردبوون و کوردنەبوون لە گشتپرسیدا کامەران چروستانی

ئەنجامدانی گشتپرسییەک لەبەر دەرگای هەرێمی کوردستاندایە، هاووڵاتی سادە و لایەنە ناوەکی و دەرەکییەکان بە بایەخەوە بەدوای گۆڕانکاری و ڕووداوەکانی هەرێمەوەن، ئەگەرەکان ڕۆژانە لە گۆڕاندایە، بیروبۆچوونەکان جیاوازن و هەندێکیان دژ بە یەکترن، کاردانەوەی حیزبەکانی ناو وڵات لەنێوان قبوڵکردن و ڕەتکردنەوە و

دژایەتیکردنەدا یاری دەکات، وڵاتانی دراوسێ، ناوچەکە و زلهێزەکانیش بە هەمان شێوە.
شەقامی کوردیش دابەش بووە بەسەر (بەڵێ)کان و (نەخێر)ەکاندا بە پلەی جیاواز، کە هەر یەکەیان بەچوون و پاساو و تێڕوانینی خۆی هەیە و ئەمەش هەتا ڕادەیەکی زۆر ڕوویەکی ئەرێنی کۆمەڵگاکە پێشان دەدات لە پرسە جیاوازەکاندا، کە هەر تاکێکی ئەم کۆمەڵگایە و هەر لایەنێکی سیاسی بۆی هەیە خاوەنی بەچوون و تێڕوانین و بڕیاری خۆی بێت.

هەتا ئەم سنوورە هەموو شتەکان کاریان بەخێرە و کێشەمان لەگەڵیاندا نییە.
وەلێ لەگەڵ دەستنیشانکردنی وادەی ئەنجامدانی ڕیفراندۆم و بەرزبوونەوەی دەنگە جیاوازەکان سەبارەت بەو پرسە، لە هەردوو بەرەی بەڵێ یان نەخێر هەندێک کەس و لایەن هەڵوێستێکی زیاتر لە ڕەقیان لەم پرسەدا گرتۆتە بەر بەوەی لەنێوان دەنگدان و دەنگنەدان، پشتگیریکردن و ڕەتکردنەوەدا کوردبوون و کوردنەبوونی هاووڵاتی دەخەنە ژێر پرسیارەوە. بگرە پشتگیریکردنی ئەم بەرە یان ئەو بەرە بە کەیلە، خیانەتکار، بەکرێگیراو و نەزان یەکتر ناوزەند دەکەن.

گشتپرسی یان ڕیفراندۆم لە خۆیدا مانا و ناوەڕۆکی خۆی نمایش دەکات، کە ئەویش بریتییە لە وەرگرتنی ڕا و بەچوونە جیاوازەکانی کۆمەڵە خەڵکێک سەبارەت بە پرسێکی تایبەت. بێگومان هەموو پرسێکی ناو کۆمەڵگا ڕووبەڕووی هەردوو بەرەی پشتگیریکردن و ڕەتکردنەوە دەبێتەوە، چونکە ناتوانرێت بەدوای کۆمەڵگایەکی نموونەییدا بگەڕێین، کە سەرجەمیان هەمان ئاراستە و بەچوونیان هەبێت سەبارەت بەو پرسیارە یان پرسیارانەی کە لە ڕیفراندۆمەکەدا ڕووبەڕووی کۆمەڵگا دەکرێتەوە.
کوردبوونمان وەک بەشێک لە مرۆڤبوونمان بە چەند مەرج و خەسڵەتێکی تایبەتییەوە بەستراوە کە قبوڵکردنی یەکتر و ڕا جیاوازەکان یەکێکە لە بنەما سەرەکییەکان و هەر ئەوەشە دەبێتە یەکێک لە سیماکانی بەرەوپێشچوونمان و جێگیرکردنی ڕۆحی دیموکراسی لە ناخی تاک و کۆمەڵگادا. دابەشکردنی کۆمەڵگا بە دوو بەرەی جیاوازی ڕەش و سپی، دۆست و دوژمن، نیشتمانپەروەر و خیانەتکار لەسەر بنەمای دەنگدان بەم بەرە یان بەو بەرە هەڵەیەکی کوشندەیە و هەر هاندانێکی ڕێکخراو لەلایەن هەر حیزب و لایەنێکی سیاسییەوە بەو ئاراستەیەدا بریتییە لە خیانەتێکی گەورە کە لە تاکی کورد دەکرێت، چونکە هەر

ئەو هانـــدانەیە چەکەرەی قبـــوڵنەکردن و تۆمەتبـــارکردنی لەنـــاو کۆمەڵگادا دەوەنێت.

بەر لەوەی یەکتر تۆمەتبار بکەین، پێویستە ئەوەمان لەلا ڕوون و ئـــاشکرا بێـــت کە هەر یەکێـــک لەو دوو بەرە جیـــاوازە و بە پلە جیاوازەکانیانەوە پاساو و تێڕوانین و بۆچوونی خۆی هەیە سەبارەت بە هەڵوێـــستی خۆی لە مەڕ ڕیفرانـــدۆم و هەر یەکێشیـــان لە ڕوانگەی خۆیەوە خۆی بە ڕاستتر دەبینێت، بەڵام خاڵی سەرەکی لێرەدا ئەوەیە کە ڕای بەرامبەر ئەگەر بە دروستیشی نەزانین، ئەوا نەخرێتە ناو قاڵبی کوردنەبوون و خیانەتکاری و کۆیلایەتی.

هەر لەو گۆشەنیگایەوە پرسیارێکی گرنگ دێتە پێشمان کە هەر تاکێکی ئەم کۆمەڵگـــایە پێویستـــە وەڵـــامی خۆی پێ بێـــت: ســـەرباری هەمـــوو کەموکورتییەکان، گەندەڵی و قۆرخکارییەکان، بردنی سامانی گشتی و نەبوونی دادپەروەریی ئایا منی هاووڵاتی پشتگیری لە دروستبوونی دەوڵەتێک بکەم و پاشان لەناو دەوڵەتەکەی خۆمدا چارەسەری کێشەکان بکەم یاخود نەخێر؛ دەوڵەتێک لەسەر بنەمایەکی نادروست بنیات بنرێت هەر نادروست دەبێت و بەر لەوەی دەنگ بە ڕیفراندۆم بدەم پێویستە ماڵی کوردی یەک بخرێت و ڕێک بخرێت.
ئەگەر چاوێک بە ڕابردوودا بخشێنین و لە خۆمان بپرسین: چی ڕووی داوە و هۆکار چی بوو لە ماوەی دوانزە ساڵدا ڕێژەی دەنگدەرانی بەڵێ بە ڕیفرانـــدۆمەکەی ســـاڵی ٢٠٠٥ لە (%٩٨)ەوە ڕکـــا بەرەکی وەهـــا توندی لە بەرەی (نەخێر) یان دەنگنەدان بە دروست ببێت؟ بێگومان زیادبوونی ئەو ڕێژەیە بەر لە هەموو شتێک کاردانەوەیەکە بەرامبەر بیست و شەش ساڵ قۆرخکاری و گەندەڵی، کە وەهای کردووە ڕێژەیەکی بەرچاو لە کۆمەڵگای کوردی متمانەی بە ئێستا و ئایندەی دەوڵەتێک نەبێت، کە لە ژێر دەستی ئەم دەسەڵاتدارانەی ئێستادا دروست دەبێت.
بە واتایەکی تر: دەسەڵات خۆی متمانەی لەخۆی لەلای بەشێکی کۆمەڵگا سەندەتەوە، نەک بە پێچەوانەوە.

لێـــرەدا ئەوەی شـــایەنی باســـە ئەوەیە، کە ســـەرجەم بەرە و ڕا جیاوازەکـــان لەگەڵ ســـەربەخۆیی کوردستـــاندان، لەگەڵ دەوڵەتێکـــی ئازادن بەڵام ئەو پرسیارانەی ڕووبەڕووی خۆیان دەکەنەوە ئەوەیە: ئایا کەی و چۆن؟ لەبەر ئەوە پێوەری کوردبوونمان بە ڕا و بۆچوونە جیاوازەکـــان ســـەبارەت بە ڕیفرانـــدۆمەوە نەبەستراوە بەڵکـــوو بە پێچەوانەوە قبـــوڵکردنی یەکتـــری بە هەمـــوو ڕوانگە و بۆچـــوونە جیاوازەکانەوە قوڵیی ڕەگی کوردبوونمان دەسەلمێنێت.

بەرەنجامە ئەگەرییەکانی ڕێفراندۆم ... هەژێن

بەڕایی: بۆچوونی خۆم لەبارەی ڕێفراندۆم و جیابوونەوە و سەربەخۆیی و گۆڕانەوەی بۆچوونی من لەبارەی هەڕای (ڕێفراندۆمی ٢٥ی سەپتەمبەری ٢٠١٧) بە هەڵوەستی من بەرانبەر بەرەنجامە ئەگەرییە نیگەتیڤەکانی ئەو ڕێفراندۆمە.

بە بۆچوونی من، تەنانەت لەو بارەشدا کە ڕێفراندۆم کراوەتە ئامرازی سەپاندنی ناڕاستەخۆی بەرژەوەندی کۆمپانییەکان و دەوڵەتان، هێشتا ڕێفراندۆم (دەنگدانی گشتی خەڵک لەسەر پرسەکان) زۆر لە بڕیاردانی ڕاستەوخۆ و ملهوڕانەی پارتییەکان و پارلەمانەکان و دەوڵەتەکان و کۆمپانییەکان باشترە، چونکە ڕێفراندۆم ئەگەری ئەوە مسۆگەردەکات، کە خەڵک بڕیاربدات و خەڵک بواری هەبێت بیربکاتەوە و بڕیارێکی ژیرانە بدات، بەڵگەی ئەوەش زۆر سادە و ئاشکرایە، ملیۆنان هۆش و مێشک لە یەک یان چەند دانە هۆش و مێشک باشتر و وردبینترن.

بۆ من، ئەگەر سەرەنجامی بڕیاردانی خەڵک بە جیابوونەوە و پێکهێنانی قەوارەی سەربەخۆی ئێتنیی و ئایینی و یان سێکیولار، بە جەنگ و تاوسەندنی کینەدۆزی ناسیونالیستی و ئایینی و پارتیایەتی نەیەت، زۆر لە مانەوە و ملەچی ناچاریانە و نەخوازراوانەی خەڵک باشترە، چونکە وەک هێشتنەوەی بەرمیلە بارووتێکە لەسەر دەمی چاڵە بورکانێک، کە هەر سات ئەگەری هەڵچوونی هەیە، بە واتایەکی دیکە جیابوونەوە و یەکگرتن مافی بێچەندوچوونی هەر کۆمەڵێکە؛ هەر پێکهاتەیەکی ئێتنی و ئایینی و کولتووری و دەبێت تەواوی خەڵک لەسەر ئەوە بڕیاربدات، نەک پارلەمان و پارتیی و دەستەبژێرێک. بۆ ئەو مەبەستە ڕێفراندۆم گونجاوترین ئامرازە.

هەرچەندە سەربەخۆیی بۆ من بە واتای سەربەخۆیی تاک و کۆمەڵ لە کۆت و بەندە ئابووری و ڕامیارییەکانی سەروەران و مشەخۆران و ملهوڕان و دیکتاتۆران و پارلەمانتاران و ڕامیاران و هەر ئاوا بەواتای سەربەخۆیی و ڕزگاری تاک و کۆمەڵ و ئازادییە کەسیی و گشتییەکان و مافە سروستی و گەردوونییەکان دێت و هەنگاوی یەکەم بۆ لەناوبردنی

دەسەڵا تێك دەستپێدەكات، كە بەناوى خەڵك و بەرژەوەندى گشتى و دێوجامەى نيشتمان و "نەتەوە" بووە بە ملهوڕ و مشەخۆرى سەر ڕەنجى خەڵك و سامان و داهاتى كۆمەڵ. سەربارى ئەوەش هەر كۆمەڵێك مافى خۆيەتى كە لە قەوارەيەك خۆى سەربەخۆبكات و قەوارەيەكى ديكە بۆ خۆى دياريبكات.

ئەگەر هێشتا كەسانێك هەن و لەسەر بنەماى كڵێشە ئايديۆلۆجييەكانى جاران پێكەوەمانەوەى زۆردارانە و ناچاريانەى ئێتنييەكان و كۆمەڵە ئايينييەكان لەچواچێوەى قەوار□ □ميارىي و جوگرافييە سەپێندراوەكان؛ مانەوەى نايەكسانانەى كوردان و عەرەبان، سوننە و شيعان، مەسيحى و ئێزيدى و ياراسان لەتەك موسوڵمانان بەگوێرەى مەرجە ملهوڕييەكانى دەوڵەت بە "تێكۆشانى نێونەتەوەيى" ناودەبەن و پاساودەدەن، ئەوا بۆ من جيابوونەوە و كۆتاييهێنان وەك بەرگرتن لە كينەدۆزى ناسيوناليستى و ئاينى و نزيكبوونەوەى تەقينەوەى بوركانەكە، زۆر باشترە و لە بار و ئەگەرى جيابوونەوەش كرێكارانى كورد و عەرەب و توركمان و شيعە و سوننە و مەسيحى و ئێزيدى و يارسان هەر ئەوەندەى ئێستا دابەشكراو دەبن و هەر ئەوەندەى ئێستا هاوپشتى و هاوتێكۆشانى دژەچينايەتى پ□□يتێرەكان لاواز دەبێت. چونكە بە كردەوە، ڕەوتە ناسيوناليستە عەرەب و كورد و توركمانەكان و ڕەوتە ئايينييە شيعە و سوننە و مەسيحى و ..تد ناڕەزايەتى و تێكۆشانى چين و توێژە نەداركراو و بێدەسەڵاتكراوەكانيان بەسەر "عەرەبايەتى" و "كوردايەتى" و شيعايەتى و سونايەتى و مەسيحيەتى و ...تد دابەشكردووە و ڕوداوەكانى دوو دەهەى ڕابوردوو و كاردانەوەكانى خەڵك نيشانداوە، كۆمەڵێكى هاوئامانج و هاوداخوازى بەناوى (عيراق) بوونى نەماوە. ئەگەر لە بە نموونەهێنانەوەى هێرشى فەرماندارىي بەعس ٣١ى ئابى ١٩٩٦ و هێرشى فەرماندارىي بەعس بۆ سووتاندنى هۆڕەكان لە باشوور و سەركوتكردنى خوێناوييانەى ڕاپەڕينەوەكانى بەغداد و نێوەڕاست، كە نەبوونە هۆى وروژاندن و پشتيوانى ڕاپەڕينەكانى بەشەكانى ديكەى عيراق، بگوزەرێم، ئەوا نزيكترين نموونەى ديكە هەن، كە جيابوونەوە و دابەشبوونى بەكردەوەى ئێتنى و پێكهاتە ئايينييەكانى عيراق دەسەلمێنن؛ ڕاپەڕينى جەماوەريانەى خەڵكى ناوچە سوننە-نشينەكانى عيراق ساڵى ٢٠٠٣- ٢٠١٤ و پشتيوانينەكردنى لەلايەن ناوچە كورد-نشين و شيعە-نشين و توركمان-نشينەكان، ڕاپەڕينى خەڵكى بەغداد و بەسرە ساڵى ٢٠١١هاودەم و پاش ڕاپەڕينەكانى كۆمەڵەكانى باكوورى ئەفەريكا و خۆرههڵاتى ناوين و پشتيوانينەكردنى لەلايەن خەڵكى بەشەكانى ديكە، ڕاپەڕينى ١٧ى شوباتى ٢٠١٢ خەڵكى هەرێم و پشتيواننەكردنى لەلايەن

بەشەکانی دیکە، فرۆشتن و بەدەستەوەدان و داگیرکرانی موسڵ و زومار و شەنگال* و کۆمەڵکوژکردنی ئێزیدییەکان و…تد پشتیوانیکردنی خەڵکی بەشەکانی دیکە، تەنانەت ڕونەدانی تاکە مانگرتن و ناڕەزایەتییەکی کرێکاری لە بەشێك و بەشەکانی دیکە پشتیوانیان کردبێت، بۆ نموونە ناڕەزایەتی و مانگرتنی کرێکارانی نەوت لە بەسرە پێش هاتنی داعش، کە هیچ پشتیوانییەکی کرێکارانی ناوچە کوردنشین و سوننە-نشینی بەدەستنەهێنا. ئایا هیچ هاوپشتییەکی دژە-چینایەتی کرێکاران هەبووە و هەیە، تاکو جیابوونەوەی هەرێمەکان (بەسرە) و "کوردستان" و سوننە-نشین ببێتە هۆی لەنێوبردن و لاوازکردنی؟

سەرباری هەموو ئەو نەبوونانەش، بە بۆچوونی من، هەوڵی دابەشکردنی عیراق، پێش ئەوەی خواستی خەڵك بێت، خواست و پیلانی کۆمپانییە جیهانخۆرەکان و دەوڵەتەکانی ناوچەکەیە بۆ دابینکردنی بەرژەوەندی خۆیان، کە پەرەسەندن و ئەگەری یەکگرتنەوەی ناڕەزایەتییەکانی باکوور و ناوەڕاست و باشووری عیراق دەبێتە گەورەترین مەترسی بۆ سەر نەخشە و بەرژەوەندییەکانی ئەوان. جگە لەوەش ئەوە ئاشکرایە کە خواستی جیابوونەوە لەنێو کوردان و ناوچەکانی دیکە نەگەیشتووەتە ئەو ئاستەی کە خەڵک لە پێناوی ڕاپەڕێت، ئەگەر دەسەڵاتداران و پارتییە ڕامیارییەکان** ئەو هەرایانە بەرپانەکەن، هەرگیز خەڵک بەرنابنە یەکدی و لەجیاتی داخوازی (نان و ئازادی)، داخوازی "دەوڵەتی نەتەوەیی و ئایینی و سەکیولار" بەرزناکەنەوە. سەرباری ئەوەش، ئەگەر خەڵکی هەرێم یان بەسرە لەسەر جیابوونەوە بڕیاربدەن، من پشتیوانی بڕیارەکەیان دەکەم.

بنەمای هەڵوێستی من بەرانبەر هەڵای ڕێفراندۆم یان ڕاستر بڵێم هەڵای (دەوڵەتاندۆم)، ئەوەی کە وەك ئۆگوستی ٢٠١٤ هەڵای "دەوڵەتی کوردی" فریودانی خەڵکە، گومان هەڵناگرێت. ساڵی ٢٠١٤ هەرای واژۆکۆکردنەوە بۆ "دەوڵەتی کوردی" بۆ پەردەپۆشکردنی هێنانی لەشکری (دەوڵەتی ئیسلامی عیراق و شام)* بوو. هەر ئاوا کە ئێستا بە گۆڵکردنە لەلایەنە دەسەڵاتدار و ئۆپۆزسینەکانی نێو هەرێم و ئەگەر سەریشیگرت و بواریدرا، بۆ بەکاربردنی دەنگی خەڵکە وەك کارتی فشار بەرانبەر فەرمانداریی نێوەندیی عیراق لەسەر دابەشکردنی داهاتی نەوت و پۆستەکانی دەسەڵاتداریی.

وەك دەرکەوتووە و دەردەکەوێت هەرای ڕێفراندۆمی سێپتەمبەری ٢٠١٧ بۆ گۆڵکردنە لە کێبڕکێرە پارلەمانییەکان (یەک و پارتییە نیلییەکە و ئیسلامییەکان) و هێز و پارتییە پڕۆ_(پەکەکە)ییەکان، بە

کۆتایی هێنانێ بە مەزاتی ڕامیاریی لەسەر ٣١ی ئابی ١٩٩٦ (پدک)، بە پەردە پێشکردنی ئەو مێژووەیە؛ بە بۆچوونی من، چ زلهێزەکان و دەوڵەتانی ناوچەکە بە ڕێفراندۆمەکە ڕێگە بدەن یان نا؛ چ سەرەنجامی ڕێفراندۆمەکە پەسەندبکرێت یان نا ؛ چ سەرەنجامی ڕێفراندۆمەکە (بەڵێ) بێت یان (نا)، براوە (پدک) و ئەو کۆمپانی و نێوەندە جیهانی و ناوچەییانە و دەوڵەتە ناوچەییە پشتیوانیکەرەکانی (پدک) دەبن.

هەر ئاوا بە بۆچوونی من، تەنیا لە یەک باردا (پدک) دۆڕانی هەموو ئەوانە دەبێت، ئەگەر کۆتایی سەرەنجامی ڕێفراندۆمەکە بە جەنگی نێوخۆیی نێوان فەرمانداریی نێوەندیی عیراق و فەرمانداریی هەرێمی کوردستان تەواو ببێت و ئەو جەنگە بە جەنگی ناسیونالیستی نێوان عەرەب و کورد، تورکمان تەشەنەکات. چونکە ئەگەر نەتوانن جەنگی نێوان خۆیان (دەسەڵاتداران) بگۆڕن بە جەنگی ناسیونالیستی نێوان پێکهاتە ئەتنییەکانی عیراق، ئەوا شکستی (پدک) بە بێ کۆمەکی میلیشیا و دەسەڵاتدارە کوردەکانی دیکە مسۆگەرە و (پدک) دەبێتە پەندی ڕۆژگار و بەرگەی هێرش و پەلاماری لەشکری فەرمانداریی نێوەندیی ناگرێت.

لەو بارەشدا (پدک) تەنیا دۆڕاوی بەدینەهاتنی "دەوڵەتەکەی" و بەدینەهاتنی داخوازی پشکی زیاتری داهاتی نەوت و دابەشکردنی پۆستەکان نابێت، بەڵکو دۆڕاوی بەدینەهاتنی جەنگی ناسیونالیستانەی نێوان ئەتنییەکان دەبێت، کە کۆمپانی و دەوڵەتە پشتیوانەکانی (پدک) دنەیدەدەن و ئاگرەکەی گەشدەکەن. ئەگینا لە باری هەڵگیرسانی جەنگی نێوخۆیی فەرمانداریییەکان و ئەتنییەکان، لەسەر ئاستی هەرێمی "کوردستان" ئەو هێزانەش ڕاکێشی نێو جەنگەکە دەکات، کە تاکو ئەم ساتەش پاگەندەی (نەخێر) بۆ ڕێفراندۆمەکە دەکەن، ئەوەش بە ئاڵۆزی و بەهێزیی تاکتیکەکە دەگەڕێتەوە، کە لۆبی کۆمپانییەکانی دەرهێنانی نەوت و دەوڵەتەکانی بۆ (پدک) دایانڕشتووە، بەرپاکردنی جەنگێك کە تەڕ و وشک پێکەوە بسووتنێتێت و جەنگ بباتە قوژبنی هەموو ماڵێك و هەموو هۆشێکی خۆشباوەڕ بە ناسیونالیزم و سەربەخۆیی لە سایەی دەوڵەت لە نێوی بەشداربکات.

بەڵگەکانی ئەو ئەگەرانە:

باری یەکەم: ئەگەر بە ڕێفراندۆمەکە بواربدرێت یان نا، (پدک) براوە بێت یان نا، سەرەنجامەکەی لەلایەن یوئێن و زلهێزەکان پەسەندبکرێت یان نا ؛ لەبەر ئەوەی کە زۆرینەی تاکی کورد بە ڕاست و

چەپ، ئیسلامی و سێکیولار، کۆنەپارێز و لیبراڵ بە دەوڵەت خۆشباوەڕن و بڕوایان بە کوردی_بوون و کرێکاری_بوون و ئیسلامی_بوون و لیبراڵ_بوون و سوننە_بوون و شیعە_بوونی دەوڵەت هەیە و دەوڵەت بە تاکە "ئامرازی سەربەخۆبوون" و بە ئامرازی "پاراستنی ئاسایش" و "ئاشتی تاک و کۆمەڵ" و بە ئامرازی "دادپەروەرانەی بەڕێوەبردنی کۆمەڵ" دەزانن، زۆرینە لە تەک بەشداریکردن و (بەڵێ) دەبێت و هەر ئاوا زۆرینە لە تەك جیابوونەوەیەك دەبێت، کە کۆمپانییە جیهانلووشەکان و دەوڵەتانی ناوچەکە بە مسۆگەرکردنی بەرژەوەندی خۆیان و (پدک) وەك تاکتیکێک بۆ گێڕانەوەی ئابڕووی تکاوی ٣١ی ئابی ١٩٩٦ و ٣ی ئۆگوستی ٢٠١٤ و لەوەش گرنگتر لێدان و گۆڕکردنی مێژوویی لە پارتییە ڕکەبەرەکانی نێو پارلەمانی هەرێمە، کە بە هەمیشە ئەوان لە نێو هۆش و ئاوەزی خەڵك دەخاتە بەرەی داگیرکەران و (پدک) کە هەموو تەمەنی بەرلەشکری داگیرکەران بووە، دەکاتە تاکە "فریادڕەسی گەل" …

باری دووەم: ئەگەر بە بەرپاکردنی ڕێفراندۆم بواربدرێت و سەرەنجامەکەی (بەڵێ)ی زۆرینە بێت و نێوەندە جیهانییە بڕیاردەرەکان جیابوونەوەکە پەسەندبکەن و فەرمانداریی نێوەندیی عیراق و عیراق وەك دەوڵەتێك بەوە ڕازنەبێت و سەرەنجامەکەی بە جەنگی نێوخۆیی نێوان فەرمانداریییەکانی عیراقی فەدراڵ و گەلانی عیراق تەواوبێت، ئەوا زۆرینەی کۆمەڵی هەرێم تووشی پەشیمانی دەبن و تەنیا کەمینەیەک بڕوای بە (پدک) بەهێزتر دەبێت، کە ئەندامان و هاوبەرژەوەندییانی (پدک)ن. بێجگە لەوە، لە بارێکی ئاوادا دوو بەرەنجامی لاوەکی دیکەی وەك پاشکارایی جەنگی نێوخۆیی نێوان فەرمانداریییەکان و تاکە ناسیونالیستەکانی گەلانی عیراق دەبێت، کە ئەمانەی خوارەوەن:

- ئەگەر جەنگ بەرپابکرێت، بەرەی (نا) بەتایبەت (ینک و پارتییە نیلییەکە و پارتییە ئیسلامییەکانی بەرەی نەخێر) خۆبەخۆ دەکەونە سەر دووڕیانێك : جەنگ دژی بەشە فەرمانداریییەکەی (پدک)، یان جەنگ دژی فەرمانداریی نێوەندیی عیراق لەپشت سەری (پدک).

ئەوە ئەو بەرەنجامە خوازراوەیە، کە (پدک) بەتەواوەتی پشتی بە ئەو وەك تاکتیکێك بەستووە و لە سەرەنجامی ڕێفراندۆمەکە و بە دەوڵەتبوون و سەرۆک-دەوڵەتبوونی بارزانی گرنگترە، چونکە (ینک و پارتییە نیلییەکە و پارتییە ئیسلامییەکانی بەرەی نەخێر) چ بخوازن و چ نەخوازن، ناچارن لەپشت سەری (پدک) دژی فەرمانداریی نێوەندیی بجەنگن، ئەگینا دەکەونە ئەو خانەی کە (پدک) ساڵی ١٩٧٩ لە ئێران و

١٩٩٦ لە هەولێر و ٢٠١٤ لە شەنگال تێکەوت.

ئەگەری ڕێگەی سێیەم، کە ئەگەری هاوبەرەیی بەرەی (نەخێر) لە دژی بەرەی (پدک) لە کاتی بەرپابوونی جەنگی نێوخۆیی، ئەوەش ئەگەری زۆر کەمە، چونکە لەنێو سرووشتی ئەو هێزانە (ینک و پارتییە نیلییەکە و پارتییە ئیسلامییەکانی بەرەی نەخێر) بەلایەنیی بوونی نییە و هەرگیزیش ناتوانن دژی خۆشباوەڕیی ناسیونالیستانەی زۆرینەی دانیشتووانی هەرێم لەنێو بەرەی فەرمانداریی نێوەندیی عیراق دژی (پدک) بوەستن، چونکە لەو بارەدا ئەوان دارەکیان بە دەستەوە، کە هەر دوو سەرەکەی هەر … .

بەڵام بە پێچەوانەی بەرەی ناسیونالیستی و پارتییە دەسەڵاتدار و بەشدارەکانی پارلەمان، بەرەی چەپ بەگشتی لەسەر بنەمای پێشینەی هەڵوێستی دژی جەنگی نێوان دەوڵەتان و فەرماندارییەکان و میلیشیاکان دەست و پێی کراوەترە لە بواری دژایەتیکردنی هەر هەوڵێك، کە بەرەنجامەکەی جەنگی نێوخۆیی یان جەنگی دەرەکییە و ئاگری جەنگی نێوان ئەتنییەکان و کۆمەڵە ئایینییەکان و قەوارە ڕامیاریی و میلیشیاییەکان خۆشدەکات. بۆ ڕادەی کەم مێژووی دژە-جەنگبوونی بەرەی چەپ لە سەدەیەک زیاترە.

ئەگەر لەو ئەگەرانەش بگوزەرێین، ئەوا پێداچوونەوەی هەلەکان و هەوڵەکانی بەرجوازی کورد بۆ دەوڵەتی سەربەخۆی خۆی، بۆ ئاسانی ئەو ڕاستییە دەرخات، کە ساڵی ١٩٩١-٢٠٠٣ وێڕای جیابوونی بەکردەوەی هەرێم لە عیراق و هەر ئاوا ساڵی ٢٠٠٣- ٢٠٠٥ پاش ڕوخانی فەرمانداریی بەعس، گەورەترین هەلی جیابوونەوە هەبوو و هەرچەندە ئەو کات لە ئێستا زیاتر خەڵک خوازیاری جیابوونەوە بوو، کەچی بەپێچەوانەوە لەبەرئەوەی کە لە بەرژەوەندی بەرجوازی کورد چ وەك بازرگان و سەرمایەدار، چ وەك دەسەڵاتدار و پارتییە ڕامیارییەکانی نەبوو و ئامادەی جیابوونەوە نەبوون.

بەڵام ئێستا پاش ئەوەی کە زۆربەی زەمینە لەبارەکانی جیابوونەوە لەدەستچوون و دەسەڵاتداران و ئۆپۆزسیۆن بە هەموو شێوەیەك پابەندی مەرج و بەندەکانی کۆمپانییەکان و زلهێزەکان و ڕێکەوتننامەی دەوڵەتانی ناوچەکەن و ئەوان (زلهێزەکان و کۆمپانییە جیهانخۆرەکان) دەسەڵاتدار و بەڕێوەبەری بەکردەوەی کۆمەڵی هەرێمن و پارتییە دەسەڵاتدارەکانی هەرێم تەنیا پاسەوان و پارێزەری ئاسایش و زەمینەسازی سەرمایەگوزاری ئەوانن لەو هەرێمە و فەرمانداریی هەرێمی “کوردستان” وەك فەرمانداریی نێوەندیی عیراق

دەوڵەتانی دیکەی ناوچەکە، ملکەچ و وابەستەی بەرنامە و ڕامیارییەکانی سندوقی نێودەوڵەتی دراو و بانکی جیهانی و بانکی نێوەندیی ئەوروپی و کارخانەکانی چەکسازی و ئۆتۆمبێلسازی و پاڵافتەکردن و تاڵانبردنی نەوت و ئەوە ئەوانن (کۆمپانییە جیهانخۆرەکان) کە بە فەرمانداریی هەرێم و پارتییە دەسەڵاتدارەکانی بەرنامەڕێژییدەکەن و سنوور و ڕێگەی پارتییە ئۆپۆزسیۆنەکانی ناو پارلەمان دیاریدەکەن و لە ڕێگەی ئەوانەوە بە داخوازیی و خەونەکانی خەڵك بازیدەکەن. کەچی دەسەڵاتداران بەتایبەت (پدک) و هاوپەیمانە چەپەکانی، عیراق و هەرێمێك کە تازە لەنێو دۆزەخی تیرۆری (دەوڵەتی خیلافەتی ئیسلامی) ڕزگاریبووە، بەرەو جەنگێکی نەبڕاوەی ناسیونالیستی ئاوا دەبەن، کە هەموو نەهامەتییەکانی جەنگی سی ساڵەی نێوان بزووتنەوەی چەکداریی ناسیونالیستی کورد و فەرمانداارانی عیراق و جەنگی سی ساڵەی نێوان باڵە چەکدارەکانی بزووتنەوەی ناسیونالیستی کورد و جەنگی هەشت ساڵەی عیراق-ئێران و جەنگی دووەم و سێیەمی کەنداو بەراورد بە خۆی دەکاتە شایی و هەڵپەڕکەی نێوان هەموو بەرەکان.

بەبۆچوونی من، ئەگەر بڕیاربێت هەرێمی "کوردستان" سەربەخۆ بکرێت، ئەوا دەبێت و پێویستە لە دەسەڵات و زاڵەی و چەپاوەی کۆمپانییە جیهانخۆرەکان و ڕامیاری و بەرنامە و مەرجەکانی سندووقی نێودەوڵەتی دراو و بانکی جیهانی و بانکی نێودەوڵەتی ئەوروپا و کۆمپانییەکانی وەك مۆنسانتۆ خۆی ڕزگاربکات و سەربەخۆ بکرێت؛ لەو کۆمپانی و نێوەندانە ڕزگار و سەربەخۆ بکرێت، کە چەپەکانی وەك "کۆمونیزمی کرێکاری" نەك بە جارێکیش ناوی ئەوانە ناهێنن، بەڵکو بە ناوهێنانی ئەوانە زمانیان لاڵدەبێت.

بەجگە لەوە، وەك دەبینین و دەزانین ئەو هێزە ناوچەییانەی کە پشتیوانی لە جیابوونەوە و دەوڵەتبوونی هەرێمی قەرەقووشی بۆرجوازی کورد دەکەن، لەتەك دەوڵەتی بۆجواز-ئیسلامی ئێران کێشەیان هەیە و دەخوازن بە لێدان لە دەوڵەتی و فەرمانداریی نێوەندیی عیراق وەك یەکێك لە پایە سەرەکییەکانی پڕۆژەی ئیمپراتۆریی بۆرجوازی شیعە لە ناوچەکە، بە پڕۆژە ناوچەیی و جیهانییەکانی دەوڵەتی بۆرجوازی شیعە کۆتاییبهێنن. لە بارێکیشدا ئەگەر پلانەکە سەرکەوتوو نەبوو و بەرەی نێوخۆیی (پدک) لەنێو عیراق و هەرێم تێکشکا، یان هەوڵی جیاکردنەوەی هەرێم لە دەوڵەتی عیراق و گۆڕانەوەی "وڵایەتی موسڵ" و بەکاربردنی وەك دەوڵەتی ئیسرائیل لە ناوچەکە بەدینەهات، ئەوا خۆیان لەتەك فەرمانداریی نێوەندیی عیراق و دەوڵەتی ئێران

ڕێکبکەونەوە و وەک ڕێکەوتنەکانی ١٩٧٥-١٩٧٨ بە کۆمەڵێك بەرتەری و دەستکەوت بگەن، لەوانە دەرپەڕاندنی (پەکەکە) لەناو سێگۆشەی سنووری عیراق-ئێران-تورکیە و شکستهێنان بە ئەزموونی خۆبەڕێوەبەریی (خۆراوا).

لەم خاڵەی کۆتاییدا پارتییەکانی ڕەوتی “کۆمونیزمی کرێکاری” چ لە ئێران و چ لە عیراق، هاوبەرژەوەند و هاودەردی دەوڵەتی تورکیە و (پدک)ن؛ دەوڵەتی تورکیە خوازیاری دەرپەڕاندنی (پەکەکە) لە قەندیل و تێکشانی خۆبەڕێوەبەریی (خۆراوا)یە، چونکە بوونی ئەو دووانە بە مەرگهێنەری خۆی دەبینێت و مەترسین بۆ سەر پلانی دروستبوونی ئیمپراتۆریی نیئۆ-ئوسمانی. (پدک) خوازیاری دەرپەڕاندنی (پەکەکە) لە قەندیل و تێکشانی خۆبەڕێوەبەریی (خۆراوا)یە، چونکە (پەکەکە) بە ڕکەبەری دەسەڵات و هەژموونی خۆی لە “کوردستان”ی بەشی تورکیە و “کوردستان”ی بەشی سوریە و هەر ئەوا لە ناوچەی (بادینان)یش دەزانێت و سەرکەوتنی سیستەمی خۆبەڕێوەبەریی (خۆراوا) واتە کۆتاییهاتنی سیستەمی دەسەڵاتداریی بنەماڵەیی و خێڵەکی سەرانی (پدک). هەر ئەوا بۆ پارتییەکانی ڕەوتی “کۆمونیزمی کرێکاری” دەرپەڕاندنی (پەکەکە) لە قەندیل و تێکشانی خۆبەڕێوەبەریی (خۆراوا)، بە واتای دەرکەوتنی قەد و باڵای خۆیانە. چونکە لە کوردستانی بەشی ئێران و تەنانەت لەناو ئۆپۆزسیۆنی چەپی ئێرانیش لایەنگران و پشتیوانانی (پەکەکە) و خۆبەڕێوەبەریی خۆراوا هەن، لە هەرێمی کوردستان ئەگەر بەیاربەت ئاڵوگۆڕی شوێن و پێگەی هێزەکان و سیستەمی بەڕێوەبردن ڕوبدات، ئەوا دیسان هەر (پەکەکە) و خۆبەڕێوەبەریی (خۆراوا) پێشنیارە، ئەوەش واتە مەرگی یەکجارەکی خەونەکانی سەرانی پارتییەکانی “کۆمونیزمی کرێکاری”؛ هێزی سێیەم و بەرەو دەسەڵات هەڵکشان***. وەك دەزانین و دیتمان، لە ماوەی ساڵانی ١٩٩١-٢٠١٧ قسەکەرانی کۆمونیزمی کرێکاری لە پێناو بەدەسەڵاتگەیشتن، تاکتیک و کاژگەلێین نەما پەنای بۆ نەبەن، بەڵام هەرگیز و لە لەبارترین بار و دۆخ و سەردەمدا کە ساڵانی پاش ڕاپەڕین و ساڵانی سەردەمی جەنگی ناوخۆیی بوون، نەیانتوانی ببنە ئەو هێزەی کە خەونی هەمیشەیی خۆیانە. بەڵام بە پێچەوانەی هەوڵەکانی ئەوان، لە ناکاو خۆبەڕێوەبەرییەکی گەلیی و فرە ئێتنی و سێکیولار و یەکسانگەری پێگەی ژن و پیاو لە بێدەنگترین بەشی ناوچە کوردنشینەکانی خۆرهەڵاتی ناوین “کوردستان”ی بەشی سوریە، کە هیچ کەس ئەوا چاوەڕوانییەکی نەبوو و هیچ کەس ئەوا پێشبینی و ئەگەرێکی لە بەرچاونەگرتبوو، سەرهەڵدەدات و حەفتا فەرسەخ دروشم و بەرنامە تاکتیکی و بریقەدارەکانی “کۆمونیزمی کرێکاری” دەخاتە پشت سەری

خۆی. ل□ بەرئەوەیە، کە خ□ بەڕێو□ بەریی (خۆراوا) وەك زەنگی مەرگ ئەو سێ ئاراستەیەی (ڕەوتی ڕۆنانی ئیمپراتۆری نیئۆ-ئوسمانی، ڕەوتی بە دەوڵەتکردنی دەسەڵاتی بنەماڵەی بارزانی، ڕەوتی “کۆمونیزمی کرێکاری”) لەنێو بەرەیەکی فرە دیو کۆکردوونەتەوە.

بۆ ڕەوتی “کۆمونیزمی کرێکاری” وەك ڕەوتێکی دەسەڵاتخواز و دژە-ئیسلام نەك دژە-ئایین و دژە-سەرمایەداری، ل□ تەك پرۆژەی دەوڵەت و هێزە ناوچەییە دژەکانی دەوڵەتی بۆرجوازی شیعە لە ئێران یەکدەگرێتەوە و دوژمنی دوژمنی دۆستیەتی؛ هەم بەرژەوەندی (پدک) بەرانبەر (ینک) و (فەرمانداریی نێوەندیی عیراق) وەك هاوپەیمانەکانی دەوڵەتی ئێران و هەم بەرژەوەندی هێزە ناوچەییەکانی پشتسەری (پدک) وەك ڕکەبەری دەوڵەتی بۆرجوازی شیعە لە خۆرھەڵاتی ناوین ل□ تەك بەرژەوەندی ڕەوتێکی شکستخواردووی وەك “کۆمونیزمی کرێکاری” یەکانگیردەبن.

ل□ پشت گشت ئەو ئەگەر و بەرەنجامانەوە، نەخشە و بەرژەوەندییەکانی ئیمپراتۆری نیئۆ-ئوسمانی**** و هێزە ناوچەییەکانی دیکە ئامادەیە و دەوڵەتی تورکیە لە هەموو لایەك زیاتر لە بەرپاکردنی جەنگی نێوخۆیی عیراق قازانجدەکات، چونکە لەوانەیە وەك بەرەنجامی ئاوا جەنگێك فەرمانداریی نێوەندیی عیراق بۆ پشتشکاندنی (پدک) ئامادەبێت بەرتەریی ئابووریی و ڕامیاریی زیاتر بە دەوڵەتی تورکیە و هاوپەیمانەکانی (واتە پارتیی و بەرە تورکمانییەکانی نێو عیراق کە هەمان ڕۆڵی لەشکر و میتی تورکیە دەبینن) ببەخشێت، تاکو پشتی (پدک) بەربدات و زۆریش ئاساییە، کە دەوڵەتی عیراق بۆ لێدانی هەوڵ و ئامانجەکەی (پدک) ل□ تەك دەوڵەتی ئیسرائیل ڕێکبکەوێت و بەرتەریی نەوت و زۆر شتی دیکەش ببەخشێت و گرژی نێوان دەوڵەتی ئیسرائیل و دەوڵەتی ئێران خاوبکاتەوە و لەوێدا بەرژەوەندی دەوڵەتی عیراق-دەوڵەتی ئێران ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ لە ڕێگەی فەرمانداریی نێوەندیی عیراق و دەوڵەتی تورکیە ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ لە ڕێگەی هێزە تورکمانییە پڕۆ تورکییەکان دابینبکرێت.

یاریکردنی (پدک) بەئاگر هەر بۆ ئەوە دەگەرێتەوە، کە خەریکی خۆشکردنی زەمینەی جەنگێکە کە تێداچوونی پارتیی خۆی و نیمچە سەربەخۆیی هەرێم و تەواوی هێزەکانی دیکەی هەرێم و ڕێکەوتن و یەکانگیری بەرژەوەندی هێزەکانی خۆرھەڵاتی ناوین بەتایبەتی دەوڵەتی عیراق و تورکیە و ئێران مسۆگەردەکات، چونکە ئەستەمە لە چوارچێوەی عیراقێکی لکێندراو بە نەخشەی ناسیونالیزمی عەرەبی و لە عیراقی پاش شەش دەهە کودەتا و دیکتاتۆریی جەنەراڵەکان و

بەعسیەکان و لە عیراقی پاش سێ ساڵ جەنگی (دەوڵەتی خەلافەتی ئیسلامی سوننە) کە هاوپەیمانی (پدک) و دەوڵەتی تورکیە (داعش)ی هەنایە نێو خاکی عیراق و موسڵی بۆ ئەو بەخشی، بەرپاکردنی ڕێفراندۆم بۆ جیابوونەوە بە گەرماوی خوێن بۆ گەلانی عیراق کۆتایینەیەت. بە بۆچوونی من، وەك پێشتر ئاماژەمدا، دوو دەورە ١٩٩١- ٢٠٠٣ و ٢٠٠٣ – ٢٠٠٥ زەمینەی جیابوونەوە بەبێ جەنگی میلیشیایی و دروستبوونی کینەدەزیی ناسیونالیستی هەبوو، بەڵام ئەو کات، سەرانی (پدک) و (ینک) لەجیاتی ئەوە داخوازی چەند ملیۆن دۆلارێك و پەردەپۆشکردنی پەروەندەکانی پەیوەندی نهێنی نێوان خۆیان و ڕژێمی ڕوخاو دەخەنە سەر مێزی هێزە هاوپەیمانە داگیرکەرەکانی عیراقی پاش فەرمانداریی بەعس و سەدام.

هەڵبەتە وەك پێشتر ئاماژەمدا هەڵوێستگیریی بۆ چەپەکان دژی هەرای ڕێفراندۆم لە ئێستا و ئەگەری کۆتاییهاتنی پرۆسەکە بە جەنگێك کە ٩٩% ئەگەری ڕودانی لە ئەگەری ڕونەدانی زیاترە و چەپەکان وەك پێشینەی مێژوویی بەتایبەت لەماوەی سەد و سێ ساڵی ڕابوردوو دژی جەنگە نێوخۆیی و دەرەکییەکان بوون، ئاسانترە لە هەڵوێستگیریی بەرەی ناسیونالیستەکان دژی ئاوا هەڕایەک، کە تەڵە و تاکتیکی ڕکەبەرێکی پارلەمانیی خۆیانە، مەترسی کەمترە .

پێویستە ئەوەش بڵێم و ڕۆشنایی بخەمەسەر، کە هەڵوێستی (حککک / “کومونیزمی کرێکاری”) لەوەوە نییە، کە ئەگەر ڕێفراندۆم و پرۆسەی دەوڵەتاندۆم سەرکەوتوو بن، لە تەك هەمان چارەنووسی سزاواریی ناسیونالیستی (ینک و پارتییە نیلییەکە)ی ڕووبەڕووبەن. بە پێچەوانەوە بە سەرکەوتنی ڕێفراندۆم و جیابوونەوەی هەرێم (بە ئاشتییانە)، دەبێتە هۆی تێکشکان و ڕسوابوونی یەکجارەکی باڵە عیراقییەکەی “کۆمونیزمی کرێکاری” لە نێوەڕاست و باشوور. خراپتر لەو چارەنووسەش، چارەنووسی (حککک)یە وەك باڵێکی تاکتیکیی (حککع)، کە لە باری ڕودانی جەنگی نێوان فەرمانداریی هەرێم و فەرمانداریی نێوەندیی و تەشەکردنی بۆ جەنگی ناسیونالیستانەی نێوان ئێتنییەکان، چ وەڵامێك بە مێژوو دەدەنەوە، کە ئەوان شان بە شانی کۆمپانییەکانی نەوت و دەوڵەتی تورکیە و (پدک) دەبنە هەڵگیرسێنەری جەنگێك، کە هەموو جەنگەکانی پێشتووتری نێو عیراق و عیراق لە تەك دەرەوە دەکاتە خەونێکی ناخۆشی ڕابوردوو و جەنگی نێوان ناسیونالیستانی کورد و عەرەب، کە سەدەیەکە نەخشەی بۆ دەکێشرێت، ئەوان دەیکەنە کەتواری ڕۆژگار. ئایا لە بارێکی ئاوا، پارتییەکانی “کۆمونیزمی کرێکاری” چی دەکەن و هەڵوێستیان چی دەبێت؛ دژی جەنگ

یان بەشداری جەنگ بە سەرخستنی پرۆژەی دەوڵەتاندنی بۆرجوازی کورد؟

هەڵبەتە ئەوە نەگوتراو نەمێنێت، کە ئەگەر بار و دۆخی ئێستای عیراق و هەرێم هەمان بار و دۆخی دەهەی نەوەدی سەدەی ڕابوردوو بووایە، یان جەنگی نێوان فەرمانداری هەرێم و فەرمانداریی نێوەندیی، یان جەنگی ناسیونالیستانەی نێوان میلیشیا و ئێتنییەکان لە ئارا بووایە، ئەوا منیش بۆچوونێکی دیکەم لەبارەی هەڵوەستی پارتییەکانی "کۆمونیزمی کرێکاری" دەبوو و لە خراپترین باردا بە هەڵوەستێکی تاکتیکی***** لە پێناو بەدەسەڵاتگەیشتنم دەخوێندەوە. بەڵام ئەو مەترسییە نێوخۆیی و دەرەکییانەی کە ساڵانی ١٩٩١-٢٠٠٣ لەسەر هەرێمی "کوردستان" هەبوون، لە ساڵی ٢٠٠٣- ٢٠١٧ نەماون و ئەوە فەرمانداریی هەرێمی "کوردستان"ـە، کە بە فەرمانداریی نێوەندیی عیراق شەڕدەفرۆشێت و ئەوە (پدک) کە بە فیتی دەوڵەتی تورکیە دژی فەرمانداریی عیراق پیلانی گێڕا و (داعش)ی هێنا و هەر لادانی (پدک) لە ڕێکەوتننامە و یاساکانی عیراق و بەرنامەی دەرهێنان و فرۆشتنی نەوت بوو، کە بوو بە هۆی بڕینی ١٧% پشکی هەرێم لە داهاتی عیراق. ئەگەر مەترسییەکیش لەسەر هەرێمی "کوردستان" هەبێت، ئەوا جموجوڵی سەربازی و ڕامیاریی و ئابووریی و کولتووریی دەوڵەتی تورکیە و پشتیوانی دەوڵەتی تورکیەیە لە هێزەکانی (داعش). بە پێچەوانەوە نە ترس و بیانوویەك بە جیابوونەوە هەیە و نە جەنگێك هەیە، تاکو پارتییەکانی "کۆمونیزمی کرێکاری" بەو دەوڵەتاندنە لە ڕژانی خوێنی چین و توێژە نەدار و بەدەسەڵاتەکانی باکوور و نێوەڕاست و باشووری عیراق بەربگرن.

لەبەرئەوە و بە بۆچوونی من، ئەگەر لەنێو ڕێزەکانی پارتییەکانی ڕەوتی "کۆمونیزمی کرێکاری" و لایەنگرانی ئەوان، کەسێك یان کەسانێك ماون و خۆشباوەڕییان بە کۆمونیستبوونی ئەو ڕەوتە ئەوانی ڕەدووخستووە، پێویستە ئەو پرسیارە پەیگرانە لە خۆیان بکەن؛ ئەگەر سەرەنجامی ڕیفراندۆمێکی ئاوا، کە هیچ پێداویستییەکی ناچاریانەی نییە و لە باری سەرکەوتووبوونی، فەرمانداریی بۆرجوازی کورد دەگۆڕێت بە دەوڵەتی بۆرجوازی کورد و خۆشباوەڕیی خەڵکی بە ساوایی بیست و شەش ساڵەی فەرمانداریی بۆرجوازی کورد دەگۆڕێت بە خۆشباوەڕییەکی دوو سەد و سەشت ساڵە. ئەگەر بەرەو جەنگی نێوان فەرمانداریيەکان و میلیشیاکان و جەنگی ناسیونالیستی نێوان ئێتنییەکانی عیراق چوو، هەڵوەست و پێگەی ئەوان (لایەنگران و ئەندامانی پارتییەکانی "کۆمونیزمی کرێکاری") چی دەبێت؛ وەستانەوە دژی جەنگێك کە خۆیان پووشدەری ئاگرێکین، یان جەنگین وەك هێزی

یەدەکی (پدک) لەنێو بەرەی ناسیونالیستانی کورد؟

بەکورتی : ئەوانەی کە نەخشەی ڕێفراندۆم و جیابوونەوەی هەرێمی "کوردستان"یان بۆ سەرانی دەسەڵاتداری (پدک) داڕێژاوە، زۆر بە وردی چەند شتێکیان بەرچاوگرتووە، کە بە مسۆگەرکردنی بەرژەوەندییەکانی خۆیان چارەنووسسازن؛ گۆڕینی بەرەی (ینک و پارتییە نیلییەکە و پارتییە ئیسلامییەکانی بەرەی نەخێر) کە نوێنەرایەتی بەرژەوەندی دەوڵەتی ئیسلامی ئێران و کۆمپانییە ئێرانییەکان و هاوبەرەیی فەرمانداریی نێوەندیی عیراق دژی دەوڵەتی تورکیە و کۆمپانییە تورکییەکان دەکەن، گۆڕینی (پدک) لەنێو هۆش و ئاوەزی زۆرینەی تاکە خۆشباوەڕەکانی کۆمەڵ بە پووچگەرایی "ڕزگاری کۆمەڵ بە بەدەوڵەتبوونی فەرمانداریی هەرێم" بە هێزی سەرەکی و بەواپێکراو بە درێژماوە و چەند دەهە و سەدە؛ ئەگەر جەنگی نێوخۆیی فەرمانداریییەکان و هێزە ناسیونالیستە عەرەبی و کوردی و تورکمانی و تەنانەت ئایینە جیاوازەکان هەڵگیرسا و بەرەی (نەخێر)ی پارتییەکانی دیکە دژی (پدک) هاوبەرەیی فەرمانداریی نێوەندیی عیراقی کرد، ئەوا دیسانەوە بەوای درێژماوە هەر (پدک) دەبەت و ئەگەر بەپێچەوانەشەوە بەرەی (نەخێر)ی پارتییەکانی دیکە بەناچاریی و لە ترسی نەفرەتی خەڵک هەڵوەستی خۆی گۆڕی و کەوتە پشت سەری (پدک)، ئەوا بە هەمیشە (پدک) سەرکەوتووی کایەکە دەبەت و جەستەی مردووی پارتییە نەیارە پارلەمانییەکانی و تەنانەت ناپارلەمانییەکانیشی بەرەو گۆڕستان ڕاکێشدەکات و پاشماوەی ئەو پارتییانە بە هەمیشە ملکەچی (پدک) دەبن.

دواشت، کە ئامانجی سەرەکی من دەبێت لە نووسین و دەربڕینی بۆچوون و دیتنەکانی خۆم، ئەوەیە، هەر ئێستا و لەم ساتەوە ئەرکی هەموومانە، ئێمە ئازادیخوازانی کۆمەڵەی هەرێمی "کوردستان/ باکووری عیراق" و ئازادیخوازانی نێوەڕاست و خوارووی "عیراق"، هەر ئێستا و هەر کەس لە شوێنی ژیان و کار و فەرمانی خۆی و لە هەر گۆشەیەکی ئەم جیهانە هەیە و بە هەر زمانێك توانانی ئاخاوتن و دەربڕینی ناڕەزایەتی هەیە، پێویستە و دەبێت بەرەی دژی جەنگی نێوخۆیی فەرمانداریییەکانی عیراق هەڵخڕێنێت و بانگەوازبکات، کە سەرەنجام وەك جەنگی نێوان گروپە ناسیونالیستەکانی بۆسنە و هەرزەگوین و فەرمانداریی یوگوسلاڤیای جاران، دەبێتە جەنگی ناسیونالیستی نێوان ئێتنییەکان و سەرتاسەری بەشەکانی عیراق دەکاتە گۆمی خوێن، وەك تەڵەی کۆمپانییە بریتانی و ئەمریکییەکان لە خۆماڵیکردنی نەوتی عیراق.

بەبۆچوونی من، ئەگەر هەر ئێستا هەر ئازادیخوازێك لەلایەن خۆی ڕۆژانە بەشێك لە نووسین و دەربڕینەکانی بۆ پاگەندەکردن دژی جەنگی نێوخۆیی هێزە دەسەڵاتدارەکان و تەشەنەکردنی ئەو جەنگە بۆ جەنگی نێوان گەلان، کە ئەگەری ڕوودانی لە ڕوونەدانی زیاترە، تەرخان نەکات، سبەی زۆر درەنگە و پەشیمانی و قامکگەستن و خۆزگەخواستن توانای بەرگرتن بە جەنگێکی نییە، کە لە سەردەمی دەرچوونی ناچارییانەی هێزەکانی بریتانیا تاکو ئێستا پووشی لەسەر کەمادەکرێت.

هەژێن
١٨ی ئۆگوستی ٢٠١٧

---

* یەکێك لەو کەسە ئێزیدییانەی کە وەرگێڕانی پەروەندەی پەنابەرییەکەیم کردووە، ئاوای گێڕایەوە "بەخۆم ئەندامی (پدک) بووم، ژیان و گوزەرانێکی باشم هەبوو، لەنێو شاری شەنگال دوکان و ئۆتومبێل و خانووی خۆم هەبوو، چەند ڕۆژ پێش بەدەستەوەدانی زومار و شەنگال و مەخموور، (مەسرور بارزانی) کوڕی "سەرۆکی هەرێم" وەک نوێنەری (پدک) و کۆمپانییەکانی خۆی چووبوو بۆ ڕێکەوتن لەتەك سەرانی (داعش) لە ناوچەی موسڵ، بەڵام (داعش) بەپێچەوانەی پەیوەندییەکانی پێشووتر، (مەسرور کوڕی سەرۆکی هەرێم) بە بارمتە دەگرێت و داخوازی بەدەستەوەدانی زومار و شەنگال و موخموور دەکات، ئیدی ئەوە ڕوویدا کە خۆتان لە شاشەی تەلەفزیۆن دیتتان"

** یەکەمین پارتیی کە دەهەی نەوەدی سەدەی ڕابوردوو، جیابوونەوە و "دەوڵەتی سەربەخۆی" دنەدا، (حککع) بوو، وەك پێشنیار و بڕیاری (مەنسووری حیکمەت) و "کۆمونیزمی کرێکاری". ئەو ئاوە لێڵەی کە ئێستا (پدک) پێی تێخستووە، یەکەم جار (حککع) ڕشتی و خۆشباوەڕیی "ڕزگاربوون و بەختەوەری لە سایەی دەوڵەتی سەربەخۆ"ی لەنێو هۆش و ئاوەزی خەڵکی ناڕازی ناهوشیار چاند. ڕەوت و "ڕابەر"ێك، کە دروشمی "ناسیونالیزم شەرمەزارییە بۆ بەشەرییەت" بنێشتی هەر ساتەی بن ددانی لایەنگرانی بوو، بەڵام بە ساتێکیش بەخۆی دەستبەرداری ناسیونالیزمی پان-ئێرانی نەبوو و بەرانبەر پرسی کوردان لە ئێران، هەڵوەستێکی دیکەی هەبوو و هەیانە.

*** ساڵی ١٩٩٦ (مەنسووری حیکمەت) "هێزی سێیەم" بوون و نزیکی "بە دەسەڵاتگەیشتنی (حککع)" لە کوردستانی بەشی عیراق پێشبینیکرد و "هێزی سێیەم" بنێشە خۆشەی ئەو ڕۆژانە بوو، هەر ئەو پێشبینییە

بێبنەمایە بوو، کە سەرانی (حککع) دڵخۆش و لەخۆگۆڕاو کرد و ئەوانی بۆ خۆهەڵبژرادن و بەشداریکردنی هەڵبژاردنی شارەوانییەکان هاندا، بەڵام سەرەنجامی دەنگدانەکان پێچەوانەی چاوەڕوانی لەخۆباییبوونی ئەوان، هەژماری دەنگەکانیان لە هەژماری ئەندامانی پارتییەکەیان کەمتر بوو.

**** بۆ ئاگاداری خوێنەر چەمکی (نیئۆ-ئوسمانی)م لە هیچ کەس وەرنەگرتووە، تاکو ئاماژە بە سەرچاوەکەی بدەم، بەڵکو خۆم یەکەم کەس بووم، کە ئەو چەمکەم بەکاربردووە. مەبەستم لەم ئاگادارکردنەوەیە، ئەوەیە دزانێکی فەیسبووکی و ئینتەرنێتی پەیدابوون، کە کلی بەرچاوی دایکی خۆشیان دەدزن و ئەوانەش نووسەرانی تازەکار نین، بەڵکو نووسەرانی ناوداری ناسراو بە “کەڵە ڕۆشنبیرانی کورد” ناسراون. نموونەیەک لەو بارەوە، دە ساڵ لەمەوبەر چەمکی (خێڵی هاوچەرخ)م بۆ پارتیی ڕامیاری بەکاربرد و بەدیاریکراوی لەنێو پەرتووکی (چاوپۆشینێک لە ئێستا و تراجیدیایەک بۆ سبەی) هاتووە، کەچی پاش ئەوە تەنانەت لەلایەن ڕەخنەکراوانەوە بەبێ ئاماژەدان بە سەرچاوەی وەرگرتنەکەی، بەکاربرایەوە.

***** کاتێک کە دەهەی نەوەدی سەدەی ڕابوردوو (مەنسووری حیکمەت) پێشنیار، یان ڕاستر بڵێم بڕیاری جیابوونەوەی هەرێمی “کوردستان” و پێکهێنانی “دەوڵەتی ناقەومی و سێکیولار”ی دەرکرد، ئەو کات لەسەر چەند بنەمایەک گوتم، تاکتیکێکی فرودەرانەیە، چونکە کاتێک کە (مەنسووری حیکمەت) بە ئامانجی دروستکردنی (حککع) کۆمەڵێک پرسیاری ئاراستەی سێ ڕێکخراوە پڕۆ”کۆمونیزمی کرێکاری” و ئەندامەکانیانی کرد، یەکێک لە پرسیارەکان ئەوە بوو “دەبێت حزبی کۆمونیستی کرێکاری عیراقی □ێت یان کوردستانی، بۆچی؟ ” هەر زوو ئەوانەی کە لایەنگری کوردستانیبوونی ئاوا پارتییەک بوون، بە ناسیونالیستبوون تۆمەتبارانکران. ئەگەر بە دروستی لەیادممابێت، کەسێک بەناوی (بەختیار کەریم) لەو بارەوە نامیلکەیەکی نووسیبوو، ئەو بەدبەختە تاکو ڕادەی “دوژمنی چینایەتی” و “ناسیونالیستی خەوتووی نێو ڕێزەکانی کۆمونیزمی کرێکاری” تاوانبارکرا. بێجگە لەوەش هەم (مەنسووری حیکمەت) و هەم پارتییەکانی “کۆمونیزمی کرێکاری” هاوکات دژی جیابوونەوە و داخوازی یەکێتی فێدرالیستی “کوردستان”ی بەشی ئێران بوو و هەن.

بۆداپیـــــــــــــــره ...

فەرهاد ئەحمەد بەرزنجی

داپیره نەخۆشکەوتبوو،وەرزی زستان بوو،گەڵا بەدرەختەکانەوە نەمابوو.تەنانەت تاقە گوڵێکیش لەباخچەکەدا نەبوو.

خونچە وتی:من خواردنێکی بۆئامادە دەکەم کەحەزیی لێی بێت.

لاولاو وتی:منیش ماڵەکەپاکدەکەمەوەو جلەکانیش دەشۆم،دییەی خوشکیشم وتی:منیش جلەکان بەتەنافەکەدا هەڵدەواسم،لاوەندی برایشم سێوێکی بۆهێنا،پاش ئەوەی جوان شتییەوە لەسەر سینییەك داینا،لاوك هێشوویەك ترێ و ڕەوەندیش مۆزێکی بۆهێنا،دارین پرتەقاڵێکی بۆهێنا.

لاڤەش ئەنەناسی بۆهێنا،بەجارێك سەرسینییەکە پڕبوولە میوە.

داپیره پێکەنیی ووتی:سوپاس بۆئێوە ئەی نەوە ئازیزەکانم.

ڕۆژە لەدڵی خۆیدا وتی:من نازانم چی پێشکەش بکەم ،چاك دەزانم ئەو زۆرحەزی لەگوڵ وگوڵزارە بەڵام بەم زستانە هیچ جۆرە گوڵێك لەباخەکەدا نیە.

پاش کەمێك بیرکردنەوە،ڕۆژە پەڕەیەك وپێنوسە ڕەنگینەکانی هێناو وێنەی باخچەیەکی ڕازاوەی پڕ لەگوڵ وگوڵزاری کێشا.ڕۆژە چووە ژوورەکەی داپیره تانیگارەکەی بداتێ،بەڵام بینی داپیره لەخەوێکی خۆشدایە ،بۆیە خەبەری نەکردەوە،بەڵکولەتەنیشت وێنەکەدابەخەتێکی جوان نووسی{بۆداپیره گیان}

ئینجابەبێدەنگی وێنەکەی لەسەر مێزێك بەرامبەر بە داپیره داناو هاتە دەرەوە.

-______

ئەم چیرۆکە لەژمارە(163)ی گۆڤاری{پەپولە}دا بڵاوکراوەتەوە.

کتێبخانەی کوردی لە هانۆڤەر ... ئیسماعیل تەنیا

هانۆڤەر یەکێکە لەم شارانەی ئەڵمانیا کە مێژوویەکی (٧٥٠-٨٠٠) ساڵەی هەیەو کەوتۆتە باکوری وڵات و ژمارەی دانیشتوانەکەی (٥٢٥) هەزار کەسێک دەبێت. ژمارەیەکی زۆر لە پەنابەران لە نەتەوە جیا جیاکانی وەک؛ (یۆنانی، ئیتالی، ئێرانی، ئیسپانی، تورکی، عەرەب، هیندی، ئەفغانی، ئەلبانی، کورد، بە هەموو پارچەکانییەوە، ....تاد)، تیایدا نیشتەجێن. پەنابەرە چالاکەکان، سوودیان لە دەستووری ئەڵمانیا، وەرگرتووە. توانیویانە ڕێکخراوی کولتووری، قوتابخانە بۆ زمانی دایک، کتێبخانە، دابمەزرێنن و بکەنەوە. هەڵبەتە، شارەوانیش یارمەتییان دەدات. لە میانەی ئەم سەنتەرو ڕێکخراوانەدا، چالاکی کولتووری و کۆمەڵایەتی خۆیان نمایش دەکەن و زۆرتر خۆیان لە کولتووری ئەڵمانی و ئەوروپی، نزیک دەکەنەوەو خۆیانیان پێدەناسێنن. بە چالاکییەکانیان بەشداری بەرنامە نیشتیمانیی و فۆرمییەکان دەکەن. جگە لە سازکردنی ئاهەنگی هاوسەرگیریی و شەوانە ئاهەنگ و نمایشکردنی خواردەمەنی و ڕێپەوانی لایەنگیریی و ناڕەزایی دەربڕین.

لەم شارەدا، چەند نەتەوەیەکی چالاک، توانیویانە ئەم کتێبخانە تایبەتییانە بکەنەوە؛

– کتێبخانەی ئێرانی: بریتییە لە دوو کتێبخانە لە دوو شوێنی جیا جیادا. هەر کتێبخانەیەک زۆرتر لە بیست هەزار کتێبی تێدایە.
– کتێبخانەی جوولەکەکان: نزیکەی دە هەزار کتێبی تێدایە.
– کتێبخانەی چینییەکان: دە هەزار کتێبی تێدایە.
– کتێبخانەی ئەرکەداش(تورکی): هەشت هەزار کتێبی تێدایە.
– کتێبخانەی ئێزیدییەکان: نزیکەی پێنج هەزار کتێبی تێدایە.

جگە لەم کتێبخانانەی سەرەوە، هەندێک کتێبخانەی تریش هەن، وەک؛ کتێبخانەی ئەلبانی، رووسی،...هەندێک ئەڵمانی چەپڕەویش، چەند کتێبخانەیەکی نێونەتەوەییان دامەزراندووە، کە یەکێک لەم کتێبخانانە، کتێبخانەی (هانا ئارێند)ە ، کە زیاتر تایبەتە بە پەنابەران و پرۆسەی ئاوێتە بوونەوە. بۆ بە ناوی (هانا ئارێند) و بۆچی تایبەتە بە پەنابەران و خەڵکی غەریب و لایدە؟ بۆ وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارە دەبێت کەمێک باسی ناوبراو بکەین.

هانا ئارێند کێیە

لە ڕێکەوتی١٤-١٠-١٩٠٦ ، لە (لیندن)ی سەر بە هانۆڤەر، لە خانەوادەیەکی جوولەکە، لەدایک بووە. لیندن، ئێستاکە بۆتە بەشێک لە شاری هانۆڤەر. لە ساڵی١٩٢٤ دا چۆتە زانکۆ و لە بەشی (فەلسەفەی کلاسیک) درێژەی بە خوێندن داوە. لە ساڵی ١٩٢٩دا لەگەڵ خانەوادەکەیدا، شاری هانۆڤەر بەجێدەهێڵن و لە بەرلین نیشتەجێ دەبن. لەوێ، " گونتەر شتێرن ئاندرس" دەناسێ و شووی پێدەکات. کاتێک کە هیتلەر و نازییەکان، دەسەڵات دەگرنە دەست، کاری لەپێشینەیان، دژایەتی کردنی هاووڵاتییە جوولەکەکان دەبێت و هەموو مافە سەرەتایی و بنچینەییەکانیان، لێ زەوت دەکرێت. چەندین نووسەرو سیاسەتمەدار و ڕۆشەنفکر و چالاکڤان و کەسایەتی جوولەکە، لەلایەن نازییەکانەوە، بندەست دەکرێن و دەخرێنە زیندانەوە. (هانا ئارێند)یش یەکێک دەبێت لەوانە. لە ساڵی ١٩٣٧، لە زیندان ئازاد دەکرێت، بەڵام ڕەگەزنامەی ئەڵمانی لێدەسەندرێتەوە. هەر لەم ساڵەدا، لە مێردەکەی " گونتەر شتێرن " جودا دەبێتەوە وەک پەنابەر ڕوو لە فەڕەنسا دەکات و لەوێ نیشتەجێ دەبێت. درێژە بەکاری نووسین و ڕۆژنامەگەریی، دەدات. لەوێ، لەڕێگای نووسین و کتێبەکانییەوە (سیاسی و فەلسەفی)، وەک ڕۆژنامەنووس، پرۆفیسۆر، فەیلەسوف، دەناسرێت و درێژە بە کارو چالاکییەکانی دەدات. ناوبراو، باوەڕی بە ئازادی ڕادەربڕین و یەکسانی تەواوی مرۆڤەکان هەبووە. ئازادیخوازو مرۆڤ دۆست و یەکسانیخواز بووە. جیاوازی لەنێوان ڕوخسارو ڕەنگەکان نەکردووە. بۆ جاری دووەم، لە ساڵی ١٩٤٠دا ئەمجارەیان لە فەڕەنسا، دەچێتەوە ناو پرۆسەی هاوسەرگیریی و لەگەڵ (هاینریش بلوکەر)، زەماوەند دەکات و تا مردنی بلوکەر لە ساڵی ١٩٧٠دا، هەر لەگەڵ ئەودا، درێژە بە ژیان دەدات. لە ساڵی ١٩٤٩، وەک پەنابەر ڕوو لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا دەکات و لە ساڵی١٩٥٠ دا، ڕەگەزنامەی ئەم وڵاتە وەردەگرێت. پاش کۆتایی هاتنی شەڕی دووەمی جیهانی و شکست خواردنی نازییەکان،(هانا ئارێند)، لەساڵی ١٩٤٨ ، بەسەردان دەگەڕێتەوە ئەڵمانیا. لەپاش پەنجاکانەوە، زۆر کاری لەسەر چمکی نازییەت و هەوڵی تواندنەوەی جوولەکەکان، لەلایەن نازییەکانەوە، کردووە. لە ڕۆژی ٤-١٢-١٩٧٥، (پێنج ساڵ دوای مردنی هاوسەرەکەی)، لە شاری (نیۆیۆرک)، لە تەمەنی شەست و نۆ ساڵیدا، بە نەخۆشی دڵ، کۆچی دوایی دەکات و هەر لەوێش دەنێژرێت.

کۆمەڵێک کتێبی سیاسی، مێژوویی، فەلسەفی، چاپ و بڵاوکردۆتەوە، کە گرنگترینیان کتێبی؛ (ڕەگی تۆتالیتاریزم)ە. ئەم کتێبە؛ بریتییە لە شیکردنەوەو لێکۆڵینەوەو هەڵوەستە کردنە لەسەر چمکی نازییەت و ستالینیزم و بزووتنەوەو هزرە شمولییەکانی تر لەسەدەی بیستەم. لە ساڵی ١٩٥١ دا، بڵاویکردۆتەوە. دوای ئەمە، ئەم کتێبانەشی

بڵاوکردونەتەوە؛-
(ژیاننامەی ئافرەتێکی جوولەکە- ساڵی ١٩٥٨ ، دەزی مرۆڤایەتی- ساڵی ١٩٥٨ ، لە نێوان ئێستاو داهاتوودا- ساڵی ١٩٦١ ، لەبارەی شۆڕشەوە- ساڵی ١٩٦٣، پیاوانی کاتە تاریکەکان- ساڵی ١٩٦٨).
لەبەر هەوڵ و خەبات و ماندوو بوونی، حکومەت و کۆمەڵگای ئەڵمانی، ڕێزیان لێ گرتووە، چەندین (شەقام و کوچەو کۆڵان و قوتابخانە و باخچەی گشتی)، لە ئەڵمانیا بە گشتی و لە هانۆڤەر بە تایبەتی، بە ناوی ئەم ژنەیان کردووە، تاوەکو هەر بە زیندوویی لە هزری نەوەکانیاندا، بمێنێتەوە.

کتێبخانەی (هانا ئارێند)

کتێبخانەی هانا ئارێند، یەکێکە لەم کتێبخانە نێونەتەوەییانەی شاری هانۆڤەر، کە زیاتر تایبەتن بە پەناهەندەکان، لە ساڵی ١٩٨٢دا ،(بەڵام بە ناوی ترەوە) دامەزراوە. لە (٦-٥-٢٠٠٥)دا، بە ڕەسمی ناوەکەی بۆتە (هانا ئارێند). (ڤاڵتەر کۆخ)ی نووسەر و خاوەن ئایدیای چەپ دایمەزراندووەو هەر خودی خۆیشی بەڕێوەی دەبات. بۆیەش ئەم ناوەی لێناوە، چونکە؛ هانا ئارێند، یەکێک بووە لە قوربانییەکانی هەڵگری فکری ئازادی و یەکسانیخوازی و یەکێکیش بووە لە پەناهەندە کۆچبەرەکان و بەبێ ویستی خۆی، زێد و کتێبخانەکەی، پێ بەجێهێڵدراوە. چۆن ناوبراو مرۆڤ دۆست و یەکسانیخواز بووە، سەرپەرشتیارانی ئەم کتێبخانەیەش، لەسەر هەمان ڕێباز دەڕۆن.
لە ڕۆژانی دووشەممەوە تاوەکو هەینی، لە کاتژمێری(١٤-١٨)،کراوەتەوەو بە خۆشحاڵییەوە، پێشوازی لە میوان و هاوڕێیانی کتێب دەکات. کارو چالاکییەکانی بریتییە لە؛-
– ئامادەو سازکردنی کۆڕو سیمینار بۆ خەڵکی پەناهەندەو دەستەکانیان و یارمەتیدانیان.
– هەوڵدان بۆ لەیەکتر نزیک کردنەوەی کولتوورە جۆراو جۆرەکان و ئاوێتە بوونیان بە کۆمەڵگای ئەڵمانی، تاوەکو بە ئاسانی لەگەڵ ئەم کۆمەڵگا تازەیە هەڵبکەن و بتوانن درێژە بە ژیانی ئاسایی خۆیان بدەن.
– ئەم کتێبخانەیە بۆتە ماڵی دووەمی پەناهەندەکان، ئەگەر لە وڵاتی یەکەمیان بەهۆی کۆچبار بوونەوە، کتێبخانەکانیان لەدەست داون، ئەوا لێرەدا دەتوانن کتێبەکانیان بدۆزنەوەو ئارەزوو و خەونە بەدینەهاتووەکانیان، بهێننە دی.
– کتێبخانەیەکی نێونەتەوەییە، جگە لە کتێب کۆمەڵێک گۆڤار و ڕۆژنامەو کارتی داوەتنامەو کارو چالاکییەکانی پەناهەندەکان، تێیدا

ئەرشیف کراون.
- پەناهەندەکان (بەتایبەتی ڕۆشنبیرو کەسایەتییە کولتووریەکان)، دەتوانن لەم کتێبخانەیەدا ژوان بگرن و یەکتر ببینن و لە دەوری یەک مێزدا گفتوگۆ بکەن و بیروڕاکانیان، ئاڵوگۆڕ بکەن. جگە لەمەش دەتوانن کۆڕو سیمینار ببەستن و ئاگاداری کارو چالاکی ڕابردوو و ئایندەی یەکتر، ببن.

لەم کتێبخانەیەدا، کۆمەڵێک کتێبخانەی بچووک هەن، وەک:-

- کتێبخانەی یۆنانی: کە بریتییە لە چەند دۆڵابێک لە کتێبی یۆنانی.
- کتێبخانەی باکوری ئەفریقا: ئەم بەشە بریتییە لە چوار دۆڵاب کتێب، ئەوانیش دابەش دەبن بەسەر کتێبی؛ (بەربەر، ئەمازیغی، عەرەبی)، کە بە زمانی جۆراو جۆر نووسراون، لەوانە؛ (فەڕەنسی، ئینگلیزی، ئەڵمانی، بەشێکی کەمیش بە زمانی عەرەبی).
- کتێبخانەی کوردی: ژمارەی کتێبەکانی ئەم کتێبخانەیە، بە بەراورد بە کتێبخانەکانی تر، زۆر نین، بەڵام لە دەستپێکی دامەزراندنیدا، لە هەموویان زیاتر، ئەندام و چالاکی زیاتری هەبووە.
- کۆمەڵێک کتێبی فارسی: کە خۆیان لە سێ دۆڵاب کتێب دەدەن، بەڵام بە کتێبخانە حسێب نەکراوە. باوەڕ دەکەم هەر لەبەر ئەوە بێت کە لە شاری هانۆڤەر، دوو کتێبخانەی تری پەناهەندە ئێرانییەکان هەیە، بۆیە ئەمەیان بە کتێبخانە حسێب نەکردووە.

کتێبخانەی کوردی

دامەزراندن و زەمینە سازکردن بۆ ئەم کتێبخانەیە بۆ ساڵانی (١٩٨٦-١٩٨٧) دەگەڕێتەوە. کۆمەڵێک کوردی پەناهەندەی باشور لەم ساتەوەختەدا کۆمەڵێک کتێبیان کۆکردەتەوە وەک بەشێک لە کتێبخانەی نێونەتەوەیی دایانناوە. لە ساڵی (١٩٨٧)دا، یەکەم چالاکییان بەستنی کۆڕێک بووە بە زمانی ئینگلیزی و لە هەمان کاتیشدا تەرجەمەی زمانی ئەڵمانی کراوە. تورکە چەپەکانیش هاریکاریان کردوون و ئەوانیش کتێبەکانی خۆیان، لەم کتێبخانە نێونەتەوەییە داناوە. پاشان کوردەکانی باکور هەوڵ دەدەن کتێبخانەیەک بکەنەوە، بەڵام هەوڵەکەیان شکست دەنێت. کتێبخانەی کوردی لە ساڵی (١٩٩٣)دا، بە فەرمی مۆڵەت لە حکومەت وەردەگرن و دەیکەنەوە. کەسە چالاک و ئەکتیڤەکان بریتی بوون لە ؛(هوشیارعەبدوڵا هەولێری، کەمال سلێمانی، ڕەمەزان). ئەمانە دەست پێشخەر و بناغە دانەری بوون. دوای ئەوە خەڵکانی تریش دەبنە ئەندام لەم کتێبخانەیەدا. بە گوێرەی دیکۆمێنتەکانی ناو ئەم کتێبخانەیە، لە ساڵی (١٩٩٥)دا،

چالاکی باشیان هەبووەو رۆژانە کرایتەوەو ئەم ئەندامانە؛(هوشیار عەبدوڵا ، ئیبراهیم محەمەد، فەرەج تەها ، بەکر مەرگەیی، ئەحمەد کەلاری، کەنعان شێخۆ)، دەوامیان لێ کردووە. جاران لە ناوچەی نۆرد شتاد (باکوری شار)، لە کۆرن شتراسە (شەقامی کۆرن)، بووە.
لە ڕێکەوتی (۲۹-۸-۲۰۰۱)، پرۆتۆکۆڵێک لە نێوان کتێبخانەی کوردی (وریا، ئەردەڵان، فرانک پوئین) و کتێبخانەی هانا ئارند (ڤاڵتەر کۆخ)دا، واژۆ دەکرێت. بە گوێرەی ئەم پرۆتۆکۆڵە، کتێبخانەی کوردی دەگوازرێتەوە ئەم کتێبخانە نێونەتەوەییە. کوردەکان هەوڵ دەدەن، شوێنێکی تایبەت بگرن و بیکەنە کتێبخانە، بەڵام هەوڵەکانیان سەر ناگرێت. بە گوێرەی قسەکانی (ڤاڵتەر کۆخ)، ئەندامەکانی ئەم کتێبخانەیە زۆر چالاک بووینەو بە بەردەوامی بە ژمارەیەکی زۆر هاتوچۆی ئەم شوێنەیان کردووە، کە جاری وا هەبووە خۆی لە پەنجا کەس داوە.

بەشێک لە ئامانج و ئەرکەکانی کتێبخانە

بە گوێرەی پەیڕەو و پرۆگرامی ناوخۆ ؛ (کتێبخانەی کوردی شاری هانۆڤەر دەزگایەکی کولتووری بێلایەن و سەربەخۆیە، لە هەنگاوەکانیدا بەرژەوەندی کورد بە گشتی ڕەچاو دەکات).
- کتێبخانەی کوردی تێدەکۆشێت بۆ پتەوکردنی دۆستایەتی نێوان هەموو میللەتانی جیهان و بەهێزکردنی بیروباوەڕی نێونەتەوەیی.هەروەها هەوڵ دەدات بۆ بەدیهێنانی ئەم ئامانجانەی خوارەوە؛-
- کۆکردنەوەی هەموو ئەو کتێب و ڕۆژنامەو گۆڤارو بڵاوکراوانەی کە بە زمانی کوردی چاپکراون یان چاپدەکرێن بە هەر جۆرە ئەلف و بێیەک نووسرابن.
- کۆکردنەوەی هەموو ئەو کتێب و بڵاوکراوانەی کە بە زمانە جیهانییەکان چاپکراون و دەکرێن، بە تایبەت دەربارەی کوردو کوردستان.
- بنیاتنانی ئەرشیفێکی بەرفراوان بۆ کتێبخانەی کوردی.

- کتێبخانە هەوڵ دەدات ببێتە مەڵبەندێکی کولتووری بۆ کوردە ئاوارەکان و کەسانی بیانی کە دەیانەوێت توێژینەوە لەسەر کورد بکەن.
- کتێبخانە تێدەکۆشێت بۆ بەشداری لە بواری هونەریدا وەک (پێکهێنان و یارمەتی کۆمەڵەی شانۆو مۆسیقاو کاری تەشکیلی).
- کتێبخانە کار دەکات بۆ بانگهێشتن و سازکردنی سیمینارو یاد کردنەوە لەلایەن ڕۆشنبیران و کەسان و کۆمەڵەی هونەری دەرهەق بە خزمەت بە کولتووری کوردی ، کتێبخانە پ□و□یستییەکانی ئەو جۆرە

کارانە دابین دەکات.
- کتێبخانەکە هەوڵ دەدات بۆ یارمەتیدانی کوردە ئاوارەکان و پەنابەرەکان.

کتێبەکانی ناو ئەم کتێبخانەیە

کتێبەکان، بەشی زۆریان لەلایەن کوردەکانی هانۆڤەرەوە بە تایبەتی ئەندامەکانیان، پێشکەش کراون. ئەوانی تریش بە گوێرەی نووسراوی سەر کتێبەکان، لەلایەن خودی نووسەرەکانەوە، یان خەڵکی ترەوە لە شوێنی جیا جیا پێشکەش بەم کتێبخانەیە کراون. دەتوانین کتێب و مەوجوداتی کتێبخانەکە کە خۆیان لە (٣٢٥) ناوونیشان دەدەن، بەم شێوەیە پۆلین بکەین. (هەڵبەت لە سەرەتاوە ژمارەکە زۆر لەمە زۆرتر بووە، بەڵام کە داخراوە، وردە وردە کەم بوونەتەوە).
(١) – دوو سەدو سی و پێنج دانە بە زمانی کوردی(کرمانجی خوارووـ ڕێنووسی ئارامی)و عەرەبین. کتێبە عەرەبییەکان زۆر کەمن، لە ڕووی ژمارەوە لەگەڵ کوردییەکاندا بەراورد ناکرێن. بەرهەمی زۆربەی نووسەرانی کوردی تێدایە، ئەگەر بە یەک ناوونیشانیش بووبێت. لەوانە، نووسەران؛ (د.جەمال نەبەز، د. ئاوڕەحمانی حاجی مارف، د. مارف خەزنەدار، حوسێن حوزنی موکریانی، مەسعود محەمەد، عەلائەدی سەجادی، محەمەد عەلی قەرەداغی، د. سادق شەرەفکەندی، د. خەلیل جندی، ئەسکەرە بیوک، فریاد فازیل عومەر، دلشاد مەریوانی، حەیدەر عومەر، خەبات عارف، د. حوسێن خەلیقی، فەرهاد شاکەلی، عەونی داوودی، ڕەبوار ڕەشید، سەعید نورسی، عەلی باپیر، عەبدولقادر سەعید، ئەنوەر محەمەد ئەحمەد، ....تاد).

(٢)- بیست و حەوت دانە بە زمانی کوردی (کرمانجی ژووروو-ڕێنووسی لاتینی)و تورکین. کتێبە تورکییەکان زۆر کەمن کە خۆی لە (٤-٥)، کتێب دەدات. ئەوانیش هی مێژوونووس و کۆمەڵناسی دەستی کورد (ئیسماعیل بێشکچی)ن و لەسەر مێژوو و دۆزی کورد نووسراون.
(٣)- شەست و سێ دانە بە زمانی ئەڵمانی نووسراون کە سێزدە لەوانە ڕۆمانەکانی (یەشار کەمال)ن و لە تورکییەوە کراونەتە ئەڵمانی. لەگەڵ چەند کتێبێکی تر کە نووسەری ئەڵمانی (مێتکە)، لەسەر کوردستان و کورد، نووسیویەتی. بەشێکی تریان خەڵکی پسپۆڕ و ڕۆژنامەنووسی ئەڵمانی و کورد نووسیویانە، یان وەرگێڕدراون. کتێبی نووسەرە کوردەکانی وەک (لەیلا زانا، د. عیسمەت شەریف وانلی، مەهدی زانا، مەحموود باکسی، شێرکۆ بێکەس، فازیل ڕەسوڵ،....) لەوەدا، دەبینرێن.
(٤)- گۆڤارەکان: هەندێک لە ژمارەکانی گۆڤارە کوردی و ئەڵمانی و

عەرەبییەکانی وەک؛ (یەکگرتن، ژیلەمۆ، دالیان، هاڤیبوون، هاوار، نوارۆ، ڕۆژ، هانا، ڕێگای ئاشتی و سۆسیالیزم، نووسەری کورد، نووسەری نوێ، وان، بیری نوێ، ئەکادیمی، ئەمارا، رسالە العراق، کوردستان ئینفۆ،....تاد)، لە دۆڵابەکاندا دەبینرێن.
ناوەرۆک و چمکی کتێبەکان وەک هەر کتێبخانەیەکی ئاسایی تر، هەمەجۆرن، وەک؛-
- کتێبی مێژوویی
- کتێبی سیاسی
- کتێبی کۆمەڵایەتی
- ئیسلامی
- زانستی
- قوتابخانە، یان پەروەردەیی
- ئەدەبی بە هەموو چمکەکانی وەک؛ (ڕۆمان، چیرۆک، شیعر، چیرۆکی منداڵان، فۆلکلۆر، فەرهەنگ).

بە داخەوە، بەهۆی گواستنەوەی ململانێی حزبی لە کوردستانەوە بۆ هەموو شوێنێک کە کوردی پەناهەندەی لێ بێت، هەروەها یەکتر قبوڵ نەکردن و لەگەڵ یەکتر هەڵنەکردن، بە ناچاری کتێبخانەکە- مەبەست لە کوردییەکەیە نەک هانا ئارند – ، داخراوەو چالاکییەکانیان وەستاوە. ئەوەندە کتێبەی کە ماویشن، بە بێنازی لە نێو دۆڵابەکاندا تۆزیان لێ نیشتووەو کەسێک نییە لایان لێ بکاتەوەو میوانداریان بکات.

پێشنیارێک بۆ حکومەتی هەرێم

ئەمڕۆ لە هەموو کاتێک زیاتر، کوردێکی زۆر- هی هەموو پارچەکان بۆ لوبنان و کۆمارەکانی یەکێتی سۆڤیەتی جارانیشەوە- لە هانۆڤەردا دەژین، وا خەریکە ئەو نەوەیەی لەوێدا لەدایک بوون، پێڕادەگەن و لێپرسراوەتی سیاسی و کارگێڕی وڵات دەگرنە دەست، ئەگەر لایان لێ نەکرێتەوەو خۆیان لێ بە خاوەن نەکرێت، لەوانەیە سوودێکی ئەوتۆیان بۆ نیشتیمانی یەکەمیان (کوردستان) ، نەبێت. بۆیە پێشنیار دەکەین کە حکومەتی هەرێم، دوور لە گیانی زاڵبوونی حزبایەتی، خۆ لەم پەناهەندانە بە خاوەن بکات و بەدەنگ داواکارییە کولتوورییەکانیانەوە بچێت، خەڵکێکی ڕۆشنبیر لەم نێوەندەدا هەن، دەکرێت لێپرسراویەتی ئەم سەنتەرو کتێبخانەیان پێ بسپێردرێت. بە مەسەلەی کردنەوەو دامەزراندنی کتێبخانە هەر هیچی تێناچێت، حکومەتی خۆجێیەتی ئەڵمانیا، بە پێی یاسا دەتوانێت یارمەتییەک بدات. دەمێنێتەوە سەر کۆکردنەوەی کتێب، ئەمەش ئەوەندە کارێکی

ئەستەم نییە، حکومەت (وەزارەتی ڕۆشنبیری) ، لە ڕێگای فرۆکەخانەکانەوە ، دەتوانێت بۆ ناردنی کتێب یارمەتی بدات. حاڵی حازر ئەوەندە کتێب لە کوردستاندا چاپ دەکرێت، بەڵام بۆ داخەوە خوێنەریان نییە. دڵنیام ئەم کاتە، دەزگا تایبەتییە ئەهلییەکانی چاپ و بڵاوکردنەوەش بۆ کتێب ، یارمەتی پێشکەش دەکەن.

مەسەلەیەکی تری هەرە گرنگ ئەوەیە، مانەوەی کتێب و نەفەوتانی ، لە ئەوروپا زامنترە وەک لە کوردستان. ئێدی ئەوە نییە کتێب و گۆڤارو دەستنووسە کۆنەکانمان لەم کتێبخانانەدا پارێزراون….

ڕامانێک لە گشتپرسی و سەربەخۆیی و کاڵبوونەوەی نەتەوەیەک ... ئەمجەد شاکەلی

بازاڕی قسەکردن لەسەر گشتپرسی و سەربەخۆیی باشووری کوردستان، ماوەیەکە گەرمە و زۆری لەسەر دەگوترێ، دەنووسرێ، دەبیسرێ و دەبینرێ. خەڵکی کوردی کردووەتە دوو بەرەی "لەگەڵ" و "دژ" ی، زۆر دوور لە یەکەوە و دوو سەنگەری جیاوازەوە. ئەو پاساو و گومان و دڵەڕاوکێ و ڕەخنە و پرسانەی، دژەکان دەیورووژێنن، لە گەندەڵی و دزی و نادادی و ئەزموونێکی خراپ و سەقەت و ناتەواوی فەرمانڕەوایی و کارگێڕی و…ئەگەر بە ویژدانەوە سەیربکرین و لە بەرچاو بگیرێن و بخوێنرێنەوە، باوەڕ ناکەم، کەس لاریی لییان هەبێ. هەموو ئەوانەی بەشدارن لەو کارانەدا، ئەوانەن، لە چیاوە باریکەڵە و قەڵەمی و جووتی کەلاش لە پێدا و چۆغەوڕانەکێکی خاکی لە بەردا و تفەنگێک لە شاندا و پارەیەکی کەم لە باخەڵدا، گەڕانەوە نێو شار و ڕوونیشتنە سەر تەخت و دەسەڵات و ورگیان گەلەک لە پێش پێیەکانیانەوە دەڕوات و هەرچی هۆڵی فرۆکەوانی جیهانە و هۆتێلی چەندین ئەستێرەی شارە گەورەکانی جیهانە، خۆیان خێزان و منداڵیان تاقییان کردووەتەوە و بوون بە خاوەن پارەی خەیاڵی و کۆمپانیا و چەندین خانوو و چەندین پارچە زەوی و چەندین ئۆتۆمبیل و چەندین ژن و چەندین پاسەوان و چەندین بیرە نەفت و دەیان چەندینی تریش. ئەوەی دەگوترێ، ڕەخنەیە لە حیزب، لە حوکوومەت و لە دەسەڵات.

دەوڵەت، لە حیزب و حوکوومەت و دەسەڵات جیاوازە. گشتپرسیی بۆ دامەزراندنی دەوڵەتە، واتە: قەوارەیەک، نەک بۆ هەڵبژاردنی پەرلەمان و حوکوومەت و هێنانی حیزبێک بۆ سەر تەخت. دەوڵەت قەوارەیەکە، کە کۆمەڵێک مرۆڤ لە چوارچێوەی سنوورێکدا و لەژێر ئاڵایەکدا، گلێر دەکاتەوە و پێکەوە دەژین و لەسەر ئاستی جیهان و نێودەوڵەتییشدا، وەک یەکەیەکی خودان کەسایەتی خۆی و سەربەخۆیی خۆی ددانی پێدا دەنرێ و دەناسرێت. حوکوومەت و حیزب و دەسەڵات، بەرگۆڕان و هەرگیز تاسەر نامێننەوە، دێن و دەڕۆن. تۆ بنۆڕە دەوڵەتگەلێکی مانەندی ئەفغانستان، سۆمال، عیراق، کە دەسەڵات و حوکوومەت و حیزب و کوودەتا، تیایاندا وەدووی یەکدا هەمیشە قەتارەیان بەستبوو و پشوویان نەدەدا، کەچی وەک دەوڵەت و قەوارە لەسەر نەخشەی جیهان، بە هەموو شەقوشڕی و پەڕپووتییەکی خۆیانەوە، ماونەوە و هەر هەن. کە باس لە سەربەخۆیی کوردستان دەکرێ، باسکردنە لە چێکردنی ئەو قەوارەیە. ئەمە کە باسی دەکات؟ کە لە پشتییەوەیە؟ کێ ڕێبەرییەتییە و پێشەنگی ئەو باسەیە؟ بۆ دەکرێ؟ بۆ ئێستا؟ پاشان چۆن دەبێت؟ و...دەیان پرسی دیکە، کە دژەکان دەیورووژێنن، بابەتگەلێک نین، بە وەڵامدانەوەیان، مرۆڤ خۆی تووشی سەرئێشە و سەخڵەتبوون بکات! عەرەب دەڵێن: "ثبت العرش ثم أنقش"، واتە: تۆ زەوینە و تەختەیەک جێگیر بکە و بچەسپێنە، پاشان بینەخشینە. تۆ قەوارەیەک بۆ خۆت پێکبهێنە ودروست بکە و بچە ڕیزی ئەو هەموو دەوڵەتانەی جیهانەوە و ببە خاوەنی خۆت و لەبندەستیی خۆت ڕاپسکێنە و بێنەدەر، دواتر ڕەنگ و نیگاری بکە و بیڕازێنەوە، بەو جۆرەی بە خۆت گەرەکتە و ئەودەمی خودای دەکرد، سەدجاران حوکوومەت و دەسەڵاتت دەگۆڕی!

کورد لەو دەمەوەی، وەک گەلێک یا نەتەوەیەک خۆی ناسیوە، لەسەر خاکێک ژیاوە و دەژی، کوردستانی پی گوتراوە. کورد، لە دەڤەرێکی دیکەوە یا لە جیهانێکی دیکەوە، نەهاتووەتە سەر ئەو خاکەی. نەتەوەکانی چواردەوری کورد، بەجگە لە فارس، هیچیان خەڵکی ڕەسەنی ئەو خاکە نین، کە ئێستا قەواڵەی بە ناویانەوەیە و لەسەری دەژین. عەرەب و تورک، هەردوو، لە ئەنجامی داگیرکاری و کوشتارەوە، لە عیراقی ئێستا و تورکیای ئێستادا، بە هەردوو بەشە کوردستانەکانیانەوە، نەشتەجێ بوون. ئەمە، نە فیلەسۆفییە و نە تیۆری و نە هیچ خەشەکەتکردنێکی گەرەکە تا مرۆڤ پێی بگات، بەڵکە ڕاستینەیەکە، مێژوو و واقیع، گەواهی دەدەن و دەیسەلمێنن. پرسی کورد، لە باشووری کوردستان، بە بەراورد لەتەک بەشەکانی دیکەی کوردستاندا، بەڕێک چووەتە پێش و قەوارەیەک چێ بووە، لە ئەو

قەوارەیە، کە لە سێ قوتی باژێڕی دهۆک، هەولێر و سلێمانیدا، خۆ دەنوێنێ، هەموو باشووری کوردستان نییە و بەشێ زۆرەکەی دیکەی، نەهاتووەتەوە نێو ئەو قەوارەیە. باشووری کوردستان، تەنێ کوردی لێ ناژی، تورکمان نەتەوەی دووەمی دوای کوردە و ئیدی پاش ئەوان کلدان و ئاشووری و ئەرمەن و عەرەب دێن. باشووری کوردستان، تەواوی باشووری کوردستان، لە قەوارەی دەوڵەتێکی سەربەخۆدا یەکبگرێتەوە، دەوڵەت و جڤاکەکێ فرەڕەنگ، فرەنەتەوە، فرەئایین، فرەئایینزای لێ پێک دێ، کە بەو هەموو ڕەنگ و جیاوازییانەوە، تابلۆیەکی جوان و پڕڕەنگ و دەوڵەمەندییەکی فەرهەنگی بە مرۆڤایەتی دەبەخشێ و هەرگیز بیروباوەڕی نەتەوەپەرستی"ناسیۆنالیزم"ی تونداژۆ و ئایینی و ئایینزایی تونداژۆی تێدا سەرهەڵنادات، بەڵکە فەرهەنگی پێکەژیان و قەبوولکدنی یەکدی و خۆشەویستی تێدا زاڵ دەبێت، چوون کورد بەخۆی وەک سروشت، تونداژۆ نییە.

****

هاوڕێیەکم، لە ژیانیدا گەلێک لە قۆناخ و باڵەکانی مارکسیزم و جۆری دیکەی چەپایەتی وەک ئەنارکیزم، تاقی کردووەتەوە و یەکێکە لەوانەی تا ئێستاش خەون بە عیراقەوە دەبینێت و هێندەی عوروبییەکی عیراقی لە خەمی یەکپارچەیی خاکی عیراق و دابەشنەبوونیەتی و تا ئەو ڕادەیەی بەکارهێنانی وشەی"کوردستان"ی کاتێ لەگەڵ ناکوردستانییەکدا بپەیڤێ، پێ ئاسان نییە و سەخت بۆی دەردەبڕدرێ، لە عیراقەکەی لەسەر زار خۆشتر و ڕەوانتر بۆ دێت. دیارە بەو پێیە دەبێ دژی سەربەخۆیی کوردستان و دامەزراندنی دەوڵەتی کوردستان بێت، ڕێک وایە و دژیەتی! زۆرجاران ئەو دژایەتییەی بە بەدەوڵەتبوونی کوردستان، دەخاتە چوارچێوەی دژایەتییەوە بە دەوڵەت بە شێوەیەکی گشتی، واتە: وەک ڕوانینێکی ئەنارکیستییانە بە دەوڵەت، بەڵام ئەم بەخۆی ئێستا ئەنارکیست نییە و گاڵتە بە ئەنارکیزمیش دەکات. ئەم تەنیا ڕقی لە دەوڵەتی کوردستانی و کوردییە. دەنا ئەگەر ڕقەکەی لە ڕوانگەیەکی ئەنارکیستانەوە بێت، هەرگیز جێی ڕەخنە نییە. دەوڵەت وەک چەمک، کاتێک هاتووەتە ئاراوە، کە شێوازی دیکەی جیاواز لە کارگێڕی و پێکەوە ژیان و ڕێکخستنی جڤاک، تاقیکراونەوە و لە کۆتاییدا ئاوەزی مرۆڤ گەیشتووەتە ئەوەی دەوڵەت پێکبهێنێت. ئیدی پاشخانی چێکردنی دەوڵەت، چینایەتی، ئایینی، ئابووری، نەتەوەیی، داگیرکردن، یا هەر شتێکی دیکە بووبێت، لە ئێستادا بێجگە لە دەوڵەت، هیچ شێوازێکی دیکەی کارگێڕی و پێکەوەژیانی مرۆڤ، ڕێکخستنی ئابووری و سیاسی و هەموو لایەنەکانی

دیکەی ژیان، کە بتوانێت، جێ بە پێویستبوونی دەوڵەت لەق بکات و بۆ خۆی جێی وی بگرێتەوە، نەهاتووەتە گۆڕێ. بنگە و بناخە و پایەکانی دەوڵەتداری لە جیهاندا زۆرینەی وەک یەکن و لە هەندێ حا□□دا کەمۆکەیەک جیاوازیی لەنێوان دەوڵەتێک و یەکێکێ دیکەدا هەیە، لێ ئەوەش پتر سیستم و جۆری دەسەڵاتی□، ک□ □□نگ و سیامەیەکی دیکەی دەداتی. دەوڵەت، وەک سنوور و پاسپۆرت و ئاڵا و تایبەتمەندییەک، بۆ خۆی گرێدانی مر□ڤ، ل□ چوارچێوەی قەوارەیەک و ئینتیمایەکدا. وەک بیرکردنەوە و تیۆری و فیلۆسۆفییەک، بۆ من، سنووردارکردنی ئازادییەکانی مرۆڤە. من بۆ خۆم هەمیشە ئاواتی ئەو ڕۆژە دەخوازم، دەوڵەت لە جیهاندا نەمێنێت و هەموو جیهان ببێتە یەک خاکی بێ سنوور و بێ پاسپۆرت و بێ ئاڵا و هەموو مرۆڤ، بە هەرچی پاشخان و باوەڕ و ئایین و نەتەوە و ڕەنگ و جیاوازییەکانیانەو□ یە، ل□م□س□ری دنیاوە بۆ ئەوسەری دنیا، بێ هیچ مەرج و ڕێگرییەک، بێ هیچ کێشە و بەڵگەنامەیەک، لە سایەی ئاشتی و خۆشەویستیدا، ئازادانە تەراتێن بکەن و بسووڕێنەوە و کار بکەن و بژین، بەڵام ئەمە خەون و خۆزگە و ئاواتێکە، دەخوازم بێتە دی. ئەکتەر و دانەری شیعری گۆرانی و گۆرانیبێژی میللی ئەمەریکی ناسراو ئێد مەککۆردی(Ed McCurdy 1919-2000)، شیعرێکی لە ساڵی 1950دا دژی جەنگ و بەناوی"دوێنێ شەو سەیرترین خەونم دیت"(Last night I had the strangest dream)، بە ئینگلیزی نووسیوە و بۆخۆیشی ئاوازی بۆ داناوە وەک سترانێک گوتوویی□تی . شیعرەکە بەم جۆرەیە:

دوێنێ شەو خەونێکم بینی
هەرگیز پێشتر نەمبینیوە
لە خەونمدا جیهان هەموو قایل بوون
بەوەی کۆتایی بە جەنگ بێنن
لەخەونمدا ژوورێکی یەکجار گەورەم دی
ژوورەکە پڕبوو لە پیاو
قەواڵەیەکی، کە واژۆیان دەکرد
تێیدا نووسرابوو، ئیدی هەرگیز ناجەنگن
کاتێک هەموو کاغەزەکان واژۆ کران و
میلیۆنێک کۆپێیان لەبەر گیرانەوە
هەموو دەستیان لەنێو دەستی یەکدی نا و سەریان دانەواند و
دوعا و وێرد و نوێژی سپاسگوزارییان خوێند و
خەڵکیش لەسەر شەقامەکانی خوارێ
سەما لە دوای سەمایان دەکرد و
چەک و شمشێر و پۆشاکە سەربازییەکان
لەو سەر زەوییە بە پەرتوبڵاویی فڕێدرابوون

کەواتە تا ئەو ڕۆژەی ئەو خەون و ئاواتە دێتە دی و سنوورەکان هەڵدەوەشێنرێنەوە و چەکدار و سەرباز و سپاکان دەنێردرێنە ماڵەوە و بنکە و بارەگاکانیان دەکرێنە باخچەی زارۆکان و گولستان و یاریگە و چەکەکانیان دەکرێنە شمشاڵ و لەیستۆکی منداڵان و ناوی دەوڵەتانی جیهان سەرلەبەریان دەسڕدرێنەوە، دەوڵەت هەیە و دەبی هەبی و پێویستە! عەرەب و تورک و فارسی، دەوروبەری کوردستان، هەریەکەو خودانی دەوڵەتی خۆیەتی. عەرەب نەک دانەیەک، پتر لە بیست دانەیشی هەیە. سەدان دەوڵەت لەو جیهانە هەن و خودانی قەوارەی خۆیانن. کە ئەوانە هەموو دەوڵەتیان هەبێ و دەوڵەت پێویست بێت بۆیان، کوردستانیش مافی خۆیەتی وەک ئەوان دەوڵەتی هەبێت. کە ئەوان بە گشتی دەستبەرداری دەوڵەت بوون و دەوڵەت لە جیهاندا نەما، باسکردنی دەوڵەت بێجگە لە گەمژەیی و گەوجیی، شتێکی دیکە نییە، چوون ئەودەمی بەشر ئەلحافی(بشرالحافي) گوتەنی: “يأتي على الناس زمان تكون الدولة فيه للحمقى”، واتە: سەردەمێک بەسەر خەڵکدا دادێت دەوڵەت بۆ گەوجانە . ئیدی کوردستانیش پێویستی بە دەوڵەت نابێت و حاڵی ئەویش وەک هەموو مرۆڤی ئەو جیهانە.

دژایەتی دەوڵەت، دەولەتی کوردستان، وەک جۆرێک بیرکردنەوە لەنێو خەڵکی کورددا زۆرە و کەمەڵێک خەڵکی بەناو”ڕوونا کبیر” و “نووسەر” و “خوێندوو” و هەندێ جار”بیرمەند” و..کردوویانە بە دروشمێک و دژایەتی باسکردنی دەوڵەت و سەربەخۆیی و هەموو بابەتە پێوەندارەکان بەو باسەوە دەکەن. ئەمانە دەوێرن تەنیا بە کورد بڵێن، دەوڵەت و سەربەخۆیی بۆچییە! بەشێکی زۆری ئەم خاوەن تێز و هزرانە، لە ئەوروپا دەژین و لە ئەوروپاش بەبەرچاوی ئەمانەوە،سکۆتلاندییەکان، ئایرشەکانی باکوور، باسکەکان، کاتالۆنییەکان، فلاندەرزەکان، لەکاتێکدا لە هیچیان کەم نییە و لەنێو دەوڵەتگەلێکی دیموکراتی و پارێزەری مافی مرۆڤ و خۆشگوزەراندا دەژین و چ جیاوازییەکی زەقی فەرهەنگی و زمانیشیان لەگەڵ دەوڵەتەکانیاندا نییە، کەچی خوازیاری ئەوەن و هەوڵدەدەن بە جوێبوونەوە لە بریتانیا، فرانسا، سپانیا و بەلژیک و وەدووی سەربەخۆییدا وێڵن. ئەم خاوەن تێز و هزرانە، شاهیدی هەڵوەشاندنەوە و جوێبوونەوەی، چیک و سلۆڤاکییەکان و دابەشبوونی یۆگوسلاڤیا و یەکیەتیی سۆڤیەتن.

ئەم خاوەن تێز و هزرانە، هەرگیز ناتوانن و ناوێرن، بە یەک دانە سکۆتی، ئایرلاندی، باسک، کاتالۆنیایی، فلاندەرزی، چیکی، سلۆڤاکی، کرواتی، سەربی، بۆزنەیی، مەکەدۆنی، کۆسۆڤۆیی، ئۆکراینی، ئازەری،

تاجیکی، کازاخی، تورکمەنستانی، ئیستۆنیایی، لاتڤیایی، لیتوانیایی، خوارووی سوودانی، فلستینی، بەڵاوانی ڕۆژاوا، بڵێن ئەوە بە گەرەکتانە لەو دەوڵەتانەی تێدان جوێ ببنەوە؟ یا بە جوێ بوونەوە و دەوڵەت و سەربەخۆیتان بە چی بوو و بە چییە؟ ئەمانە هەرگیز ناتوانن بە عەرەبێک بکەن، ئەوە ئەو بیستوئەوەندە دەوڵەتەتان بەچییە؟ ناتوانن بە تورکێک یا فارسێک بکەن، بە دەوڵەتەکانی تورکیا و ئێران هەڵناوەشێننەوە و واز لە دەوڵەتداریی ناهێنن؟ ناتوانن بە ئایسلاندییەک، نەرویژییەک، سویدییەک، دانمارکییەک، فینلاندییەک، ئەڵمانییەک، فرانساییەک، هۆڵاندییەک، ئیتالیاییەک، چیکییەک، سلۆڤاکییەک، مەجەرستانییەک، پۆرتوگالییەک، سپانیۆلییەک، یۆنانییەک، کە هەموو دەوڵەتگەلێکی ئەوروپایین، بێجگە لە سەدان دەوڵەتی دیکە لەم جیهانەدا، بڵێن ئەوە دەوڵەتەکانتان لەسەر بنەمای نەتەوەیی دامەزراوە، بە دەستبەرداری نابن و نایسڕنەوە! ئەمانە تەنیا بە کورد دەوەرن. ئەمانە لە ئەمستردام و لەندەن و پاریس و ستۆکهۆڵم و بەرلینەوە، لە فێنکایی و سەوزایی و تێری و جوانی و خاوێنی و ڕێکوپێکیی، وڵاتگەلی قانوون و مافی مرۆڤ و ئازادی و فەرهەنگ و خۆشگوزەرانییەوە، چنگ لەسەر شان، بە هەڵپەداوان دەگەڕێنەوە بۆ کوردستان و خۆ دەگەیەننە "کەلار"ی ناوەندی گەڕ و گەرما، کە بە پێناسەی حوسێنی ئەحمەد بەگی جاف، یادی بەخێر:"ئیستیعلاماتی جەهەننەم" و پلەی گەرما تێیدا یەک دوو پلە سەرووی پەنجایە، تەنیا بۆ ئەوەی بە گەرمیانییان، بەدبەختترین خەڵک و دەڤەرێک لە باشووری کوردستان، کە لە هەموو جێیەکی دیکەی کوردستان زیاتر قوربانیی چەوسانەوە و وێرانکردن و قڕان و لەتوپەتکردن بووە، بڵێن: دەنگ بە سەربەخۆیی مەدەن و دژی گشتپرسی بن! هیچ یەکێک لەم خاوەن تێز و هزرانە، تاکە یەکجاریش، ئەوی من پێ بزانم، بە زمانێکی ئەوروپایی و بۆ خەڵکی ئەوروپایی و لە باژێڕێکی ئەوروپادا، کۆڕێک، خۆبوونەوەیەک، باسێکیان لەبارەی دۆزی میللەتەکەیانەوە و ئەو هەموو نەهامەتی و ماڵوێرانییەی بەسەریدا هاتووە، نەکردووە و نەنووسیوە و خۆیان بە وەها کارێک ماندوو نەکردووە، لە سەدان گوتار بە زمانی کوردی و بۆ کورد دەنووسن و هەزاران کیلۆمیتر ڕێگە دەبڕن و ڕوودەکەنە ئەو دەروازەی دۆزەخە، بەوەی وشەی "نەخێر بۆ گشتپرسی" لە مێشکی خەڵکەکیدا بچەسپێنن!
دەگەڕێمەوە سەر هاوڕێیە کۆنەمارکسیست و ئەنارکیستەکەم، ئەو ئێستا تاقە هیوایەکی هەیەتی و گرەوی لەسەر دەکات: گەڕین و شۆڕش و هێنانەدی خەونی خەڵک، لەسەر دەستی کەسێک دێتە دی، کلیلی چارەسەری کێشەکانی لە بەرکدایە و هاکەزانیت قەومانی و ئیسرافیل ئاسا فووی کرد بە کەڕەنایدا، نەفخی سووری ژەند"نفخ في الصور" و ئازادی و

ڕزگاری و بەختەوەریی بە گەل بەخشی و وڵاتی بردە پێشەوە بەرەو سەردەمی موحەممەدی مەهدی(المهدي المنتظر)، کە ئیدی گورگ و مەڕ پێکەوە ئاو دەخۆنەوە! ئەو وڵاتەی ئەو کەسە دەیگێڕێ، عیراقە و ئەو کەسەی چاوەڕوانی ئەو گۆڕینەی لێدەکرێ، موقتەدا سەدر(مقتدى الصدر)ە. خەیاڵێکی خۆشە، مرۆڤ ساڵانێک، تەمەنێک، مارکس، لێنین، ترۆتسکی، ماو، کاسترۆ، گیڤارا، چیاب، هۆ شی مین، ڕۆزا لوکسمبۆرگ، باکۆنین، پرۆدۆن، وەک پێشەنگ و ڕێبەر و فریادڕەس بزانێت و ئێستا ئیدی موقتەدا سەدری لێ ببێت بە فریادڕەس، ئەویش بۆ وڵاتێک، کە تەنێ ناوی وڵاتە، دەنا هیچ شتێکی لە وڵات ناچێت ، ئەمە تەنێ گرۆوێکە لەسەر کەلاکی مردارەوەبوویەک، چاوەنۆڕ بیت زیندووببێتەوە! ئەوجا ئەگەر موقتەدا سەدر، کەڕەنایەکەی خۆی ژەنی و خەڵک ڕابوون و وڵاتی عیراقی گۆڕی، بەرەو کوێی دەبا ، مەگەر “سەرگا هەر دەڵێ” نییە، بەرەو تاران نەبێت بەرەو هیچ جێیەکی دیکەی وەکەش دەکات! ئەدی چ گۆڕینێکیش دەکات، بیجگە لەچێکردنی دەوڵەتێکی ئایینی مەزهەبی، کە بە ناوی”الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر”ەوە، ڕۆژانە سەدان کچ و کوڕی لاو، وەبەر قامچی دەدرێن و دارکاریی دەکرێن، تەنێ لەبەر ئەوەی گۆرەوییان لە پێ نەکردووە یا لاقیان یا چەند تاڵێکی پرچیان وەدەرکەوتووە یا لە ڕەمەزاندا جگەرەیان کێشاوە یا چۆڕێک عەرەقیان خواردووەتەوە! بەجگە لە چاوەڕوانیی موقتەدا سەدر”گۆدۆ”، ئەم هاوڕێیەم لەو باوەڕەدایە، کە دەبێ هێزێکی سیاسی یا بزاڤێکی جەماوەری میللی بێتە ئاراوە و کورد و عەرەب و هەموو گەل و خەڵکانی عیراق لەنێو خۆیدا جێ بکاتەوە و هەوڵ بدات بۆ چێکردنەوەی عیراقێکی نوێی ئازاد و پڕ لە عەدالەت و بەختەوەریی مرۆڤ.

ئەم ئاواتخواستنە لە کاتێکدایە، پێشەنگی ئەو خەونەوڵاتە، وەک ئاوات و هەوڵ و خەبات بە هێنانەدیی، نەک هەر لە عیراق، بەڵکە لە ئێران و سووریا و تورکیاش، کە هەر یەکەیان بەشێکی گەلی کورد و بەشێکی کوردستانی تێدایە، حیزبە کۆمۆنیستەکانی ئەو وڵاتانە بوون، کە بەشێکی زۆری ئەندامان و هەواداران و تەنانەت سەرکردە و ڕێبەرانیشیان، کورد بوون. ئەوان نەیانتوانی ئەو ئێرانە، سووریایە، تورکیایە، عیراقەخەونە بهێننە دی، ئێستا وەها کارێک بە موقتەدا سەدر دەکرێ؟

خەڵکی عیراق، ئەوانەی هاوڕێیەکم بە تەمایانە، لەنێو هەموو جیهاندا و بە ددانپێدانانی سەدان سیاسی و جڤاکناس و شیکار، لە مێژوودا، بە هەڵپەرست و حولحولی و ڕاڕا و دووڕوو و ناسراون و بەناوبانگن. هەر خەڵکی کووفە بوون، بانگی ئیمام حوسێنیان کرد،

بە ئەوەی لە عەرەبستانەوە بێت و ڕزگاریان بکات لە حوکمی یەزیدی کوڕی موعاویە و دەوڵەتی یەکسانی و دادپەروەریان بۆ دابمەزرێنێت، کەچی دواتر پشتیان تێکرد و لە کەربەلا لەسەر دەستی چەتەکانی یەزید، شەهید کرا و خانەوادەکەیشی هەموو وەک سەبایا بران بۆ شام.
کە عەبدوسسەلام عارف(عبدالسلام عارف)، سەرۆککۆماری عیراق لەنێوان(8ی فەبریوەری1963-13ی ئەپریلی1966)، سەردانی مسر دەکات، جەمال عەبدونناسر(جمال عبدالناصر)ی سەرۆککۆماری مسر لەنێوان (1956-1970)، ئەم پرسیار و وەڵامە دەکەوێتە نێوانیانەوە:
ناسر: ژمارەی کۆمۆنیستەکانی عیراق چەندن؟
عارف: 8 میلیۆن کۆمۆنیستن.
ناسر: ئەدی ژمارەی نەتەوەییەکان چەندن؟
عارف: 8 میلیۆن نەتەوەیین.
ناسر سەری سووڕدەمێنێ و دەپرسێت: ئەی ژمارەی ئیسلامییەکان چەندن؟
عارف: 8 میلیۆن ئیسلامیین.
ناسر واقی وڕدەمێنێ و قەڵەمەکەی دادەنات و دەڵێ: ئەمە چییە سەرەک، ئەگەر وایە، ئەدی ژمارەی هەموو عیراقییەکان چەندن؟
عارف: 8 میلیۆنن، گەرەکتە کۆمۆنیست بن دەبنە، گەرەکتە نەتەوەیی بن دەبنە، گەرەکتە کۆنەخواز و پاشقەڕەو بن دەبنە، گەرەکتە ئیسلامی بن دەبنە، عیراقییەکان بۆ هەموو شتێک دەبن و دەلوێن، هەریەکەکیان بگریت، لە سیاسەتدا کیسنجەرە و لە ئابووریزانیدا ئادەم سمیسە و لە ئاییندا ئیبن حەنبەلە، چۆنت دەوێ ئەو دەبێتە و دەلوێ، هیچ چارەیەکمان نییە.
مرۆق لە وەها خەڵکیک، دەبێ چ چاوەڕوانییەکی هەبێت!
لەنێو هەموو ئەو هێزە نەتەوەیی و ئایینی و ئایینزایانەی عیراقدا، تاکە یەک هێز نابینییەوە لەگەڵ سەربەخۆیی کوردستاندا بێت. ئەمەش تاکە هێزێک لە هێزە سیاسییەکانی عیراق، کە لەگەڵ سەربەخۆیی بێمەرجی کوردستاندایە، حیزبی کۆمۆنیستی عیراقە! دیارە کۆمۆنیستەکانی کوردستان و کۆمۆنیستەکارگەرییەکانی کوردستانیش هەر ئەو دیدەیان هەیە و لەگەڵ سەربەخۆیی کوردستاندان. کۆمۆنیستەکارگەرییەکان، هەر لە سالانی 1990ەوە و لە سەردەمی مەنسووری حیکمەتدا و لەسەر زمانی وی، داوای سەربەخۆیی باشووری کوردستانیان کرد و بە پێویستیان زانی. ئەمەش هیچ جۆرە پەیوەندێکی سیاسی، ئابووری، جقاکی، ڕێکخراوەیی، لەنێوان کارگەر و جووتیار و هەژارێکی باشووری کوردستان و یەکێکی خەڵکی بەسرە(البصرة) یا عەفەچ(عفك) یا تویریج(طويريج)دا نییە و نەماوە و هیچ شتێک پێکەوە گرێیان نادات، مەگەر تەنیا وەک سەزەک. هەمان شت بۆ نێوان ڕەمادی(الرمادي) و ناسریە(الناصرية) یا مووسڵ(الموصل) و

دیوانییە (الدیوانیة) یا تەنانەت تەلەعفەر(تلعفر) و زوبیر(الزبیر)یش دەشێ بگوترێ. بەپێچەوانەوەی چینەکانی خوارەی کۆمەڵەوە، سەرمایەدار و لیبرالانی کوردستان و عیراق، لە ڕۆڵی خۆیان باش تێدەگەن و ئاگان و هەموو هەوڵەکیشیان بۆ داکۆکی لە و پاراستنی بەرژەوەندە ماددییەکانی خۆیانن، لە هەموو کات و سەردەمێکدا، ئەوان هاوڕا و هاوسۆز و هاوقازانج و هاریکارن، لە هەژارترکردنی چەوساوە و ستەمدیدەکانی کوردستان و عیراقدا و پێوەندی پتەو و تونوتۆڵیان هەیە و بەردەوامە. بەشێکی بەرچاوی گەلی کورد، کوردانی فەیلین لە بەغدا و زرباتییە و بەدرە و مەندەلی و قزڵڕبات و خانەقین و گەلە دەڤەری دیکەی باشووری کوردستان و عیراق، لەڕووی ئایینزاوە، شیعەن، کە ئایینزای دەسەڵاتەکەی حوکوومەتی بەغدایشە، هەرچەن لە ڕابردوودا تووشی وەدەرنان و کوژتن و لەبەینبردن بوون، ئێستاش کە هێشتا هیچ ڕووینەداوە و کوردستان سەربەخۆ نەبووە، دەسەڵاتی بەغدا و هێزە نێزیکەکانی لەو دەسەڵاتەوە، هەموو ڕۆژێک هەڕەشەی تاڵانکردن و لەبەینبردن و کوژتنیان لێدەکەن.

****

ئەوەی دژی گشتپرسی و سەربەخۆییە، سەدان پاساو و بیانوو دەهێنێتەوە بەوەی دژایەتی ئەو پرۆسەیە بکات و ئەژنۆی خەڵکی کورد بشکێنێت. سەدان "بەڵام" دەهێنێتەوە تەنیا بۆ ئەوەی نەخێر سەرکەوێت.
ئەوانەی لە بازنەی دژایەتی گشتپرسی و سەربەخۆییدا دەخولێنەوە، سەرچاوە و دەسپێکی دید و بۆچوونەکانیان لە دوو شت بەدەر نییە:
یەک: ئێستاش بە عەقڵییەتی پەنجاوسێ ساڵە لەمەوبەر، ناوەڕاستی ساڵانی 1960 بیر دەکەنەوە. ئێستاش دروشمی فەرگە و ڕێبازێک بەرزدەکەنەوە و دەڕۆنەوە و لە بازنەی دیدی ڕێبازێکدا دەخولێنەوە، کە بە ددانپێدانانی دامەزرێنەرانی و ڕێبەرە هەرە مەزنەکانی، هەڵە بووە و دەڕاوە و تێکشکاوە. ئیدی "خوویەکە گرتوویانە بە شیریی و تەرکی ناکەن بەپیری" و لەسەر هەمان بنج ڕاون و بەردەوام دەڕوێنەوە.
دوو: ئەو دەنگی "نەخێر" بە گشتپرسییە، کە بەخێی لەڕاستیدا نەخێرە بە سەربەخۆیی، چونکە لەو کارت و کاغەزەی خەڵک ڕای خۆیانی تێدا دەردەبڕن، دەبێ بەرسقی یەک پرس بدەنەوە، ئەویش ئەوەیە: ئایا تۆ لەگەڵ سەربەخۆیی باشووری کوردستاندایت؟ ئیدی دوو دانە هەڵبژادەیان لەبەردەستە ئەویش ئەوەیە: ئایا تۆ لەگەڵ سەربەخۆییی هەرێمی کوردستاندایت بە ناوچە کوردستانییە دابڕێنراوەکانیشەوە لە

د□و□ت□كى سەربەخۆدا؟ ئيدى ئەگەر دەنگت بە "نەخێر" دا ئەوە تۆ دەنگت دژى سەربەخۆيى كوردستان داوە و خۆ ئەگەر بە "بەڵێ" دەنگت دا، ئەوا تۆ لەگەڵ ئەوەى باشوورى كوردستان ببێتە د□و□ت□كى سەربەخۆ. هاتوهاوارى نەخێر، لە خەڵكانێكەوە دەبيسرێ، كە توێژاڵێكى خۆ بە "خوێندوو، ڕوونا كبير" زانن و پڕانييان خەڵكى سلێمانين و كۆمەڵێك گەرميانى ڕەدووكەوتوويشيان ، كە بە هۆى جۆرى بيركردنەوەيان، قسەكانى ئەوان دەڵێنەوە و خۆيان بەو "ڕوونا كبير و خوێندوو"انەى ئەو شارەدا هەڵواسيوە. باژێڕى سلێمانى لە دروستبوونى دەوڵەتى عيراقەوە تا ئەمڕۆ، لەبەر ئەوەى دانيشتووانەكەى يەك پێكهاتە و يەك زمانن، هەرگيز خۆيان بە بندەست نەزانيوە و ئەو هەستى چەوساندنەوە و سڕينەوە و سووكايەتيپێكردن و لەنێوبردن و تواندنەوەيەى، كوردێك لە زوممار، شنگال، مووسڵ، مەخموور، دووبز، حەويجە، كەركووك، تاووغ، خورماتوو، كفرى، قەرەت□پ□، جەلەولا، خانەقين، قزڕەبات، مەندەلى، بەدرە، زرباتييە، بەغدا و...هەستى پێ كردووە و دەكات و چەشتوويي□تى، كەسێكى سلێمانييەيى، هەرگيز نە تێى دەگات و نە هەستى پێ دەكات. من باوەڕ ناكەم، كەسێكى نێشتەجێ و خەڵكى ئەو دەڤەرانەى زوممار تا زرباتييەيە يا كوردانى بەغدا، تەنانەت ئەگەر لە چوارچێوەى ئەو ديدەيشدا بێت، كە لە خال□ى يەكەمدا ئاماژەم پێكرد و خوێندوو و ڕوونا كبيريش بێت، بتوانێت دژايەتى سەربەخۆيى بكات و بچێتە بەردەم سەندووقى دەنگدانەكە و بڵێ"نەخێر بۆ سەربەخۆيى"، مەگەر وێژدانى ژەنگى هەڵهێنابى و بيرى كەڕووى گرتبێ، لێ ڕەنگە گوتنى "نەء" بە لاى خوێندوو و ڕوونا كبيرێكى سلێمانييەوە، نەك خەڵكە هەژار و داماو و ئاساييەكەى، ئاسانتر بێت. زۆرێك لەو خوێندوو و ڕوونا كبيرانەى سلێمانى، بەبێ ئەوەى بەخۆ بزانن، دووچارى دەردى خانەگومانيى لەهەمبەر خەڵك، وەهم، تۆمەت هەڵبەستن، ترس، پارانۆيا "Paranoia" و دەردى خۆبەزلزانيى، لووتبەرزى، خۆ پێ شتبوون، لەخۆڕازيبوون، لەخۆباييبوون، كەيف بەخۆهاتن ، نارسسيزم"Narcissism"ن. هەربۆيە بەو بيركردنەوەيەى هەيانە و بەو دەردانەى، وەك خۆرە، دەروونيان دەخوات، هەرگيز چاوەڕوانى باشتريان لێ ناكرێت. ئەوان تەنيا سلێمانييان پێ شارە و بە شارى شاران و سەرچاوەى فەرهه□نگ و زانست و عەقڵ و سياسەتى دەزانن و تەنانەت تا ڕادەى ئەوەى، كوردى هيچ دەڤەرێكى ديكەى كوردستان، ئەگەر جياواز لەوان بيربكاتەوە، بە كوردى نازانن و هەر خۆيان پێ كوردە و هەر خۆيان پێ ڕاستە. ئەمانە بە هەموو توانست و لێهاتوويى و وزە و چالاكييەكى هەيانە، كار لەسەر شۆردنەوەى مێشكى خەڵكانى ئاسايى و لاوان دەكەن و خەڵكيك، كە ڕەنگە تەنيا وشەگەلى "ڕوونا كبير و نووسەر و بيرمەند"، لە خشتەيان

ببات و گوێیان بۆ ڕادێرن. دیارە تێنەگەیشتنی هاوبەش بۆ مێژوو، یا تێگەیشتنی ناهاوبەش بۆ مێژوو، مێژووی ناهاوبەش دروست دەکات و تێگەیشتنی هاوبەشیش بۆ مێژوو، مێژووی هاوبەش دروست دەکات

****

سەرتەراشخانەی کوردێکی ناسیاوم لە ستۆکهۆڵم هەیە، بۆ سەرتەراشین دەچمە کنیان. جارێکی چووم و دانیشتم و چاوەڕوان بووم ئەوەی، کە هەموو جاران سەرم دەتەراشێت دەستی بەتاڵ بێت و بچمە ژێر دەستی، چوون دەستی گیرابوو. ئەو هاوڕێیە فلستینییە و بە عەرەبی پێی گوتم، ئەو هاوڕێیەی ئێستا کەسی لەبەردەست نییە، ئاماژەی بە کورسییەکەی ئەودیوی خۆی کرد، کە گەنجێکی بیستوییەک بیستودوو ساڵە بوو، جوان تراش دەکات و لە خۆیشتانە کوردە، بچۆ بەردەست ئەو. منیش چوومە بەردەستی و پرسیی، چۆنم گەرەکە سەرم بتەراشێ، منیش بۆم باس کرد. ئەوجا پێمگوت: تۆ لەم جۆ کارە تازەی وانییە؟ چونکە پێشتر لێرە نەمدیوە. گوتی نەک هەر لە جێ کارەکە بەڵکە لە سوێدیش تازەیە. ئیدی تێگەیشتم لە پەناهەندە نوێیەکانە. گوتم؛ تۆ خەڵکی سلێمانیت، وانییە؟ گوتی: بەڵێ. گوتم: ئەی بۆ لە وڵات هەڵاتووی و هاتووی بۆ ئێرە، خۆ ڕەوشی سلێمانی باشە و چ کێشەیەکی گەورە و مەترسییەک لەسەر ژیانی خەڵک نییە؟ گوتی: ئەی چۆن هەڵنەیەم، نە مووچە هەیە و نە کارەبا هەیە و نە ئاو هەیە و نە دامەزراندن هەیە و نەژیان هەیە و گرانییە و مەسعوود هەرچی بودجە و پارەی نەوت و قووتی خەڵکە دەیدزێ و کورسییەکەی گرتووە و وازناهێنێت و ناڕوات! گوتم: تۆ لە سلێمانی چ کارێکت دەکرد؟ گوتی: سەرتەراش بووم. گوتم: لە دوکانی خەڵکدا کارت دەکرد یا بۆخۆت دوکانت هەبوو؟ گوتی: بۆخۆم دوکانم هەبوو و بۆخۆم کارم دەکرد. گوتم: کارەکەت باش بوو و پێی دەژیایت؟ گوتی: زۆرباش بوو، نەک هەر خۆم کۆمەکێکی باشی ماڵیشم دەکرد. گوتم: خێزاندار بووی؟ گوتی: نەخێر. گوتم: ئەی ئێستا تۆ هاتووی دوکانەکەت ماوە یا نەء؟ گوتی: بەڵێ ماوە. گوتم: کێ کاری تێدا دەکات؟ گوتی: برایەکم. گوتم: ئێستاش کارەکەی باش دەڕوات؟ گوتی: بەڵێی هەر زۆر باشە. گوتم: ئەی مووچەت لە حوکوومەت وەردەگرت؟ گوتی: نەء. گوتم: حوکوومەت مووچەی تۆی بڕیوە؟ گوتی: نەء. گوتم: دەی تۆ چیت داوە لە مووچە و باسی مووچە و بودجە و قووت و ئەم بەزمانە بۆ دەکەیت، خۆ تۆ بە هەموو پێوەرێک لە ڕەوشێکی باشدا ژیاویت و ئێستاش کارەکەت پێکی نەکەوتووە و پارەی خۆت هەر وەردەگرێت! گوتی: چۆن باسی نەکەم، مەگەر ئەوە نییە مەسعوود دەیخوات و یەک شت بە خەڵک نادات و کورسییەکەی بەرنادات !

گوتم: هاوڕێ تۆ کە خەڵکی سلێمانیت، حوکوومەتی شارەکەی تۆ لە هەردوو شارەکەی دیکەی هەرێم، دهۆک و هەولێر، پارەی زیاتر دەستدەکەوێت. مووچەی کارمەندانی سلێمانی و گەرمیان لە حوکوومەتی سلێمانییەوە وەردەگیرێت.

ئەو دزی و مفتەخۆری و گەندەلییەی لە سلێمانیدا هەیە، هیچی لە دهۆک و هەولێر کەمتر نییە، ئەگەر زیاتر نەبێت. تۆ و کەسانێکی شارەکەی تۆ، چاوتان تەنیا مەسعوود بارزانی دەبینێت، کە لە شارەکەی تۆدا و لەلایەن خەڵکانێکەوە، تەمەنێکە بە بەرنامە و نەخشە، تەنێ کار لەسەر دزێوکردنی دەکرێت، ئەی بۆ سەیرێکی بەرپرسە حیزبی و حوکوومەتییەکانی سلێمانی ناکەیت و ناچێت داوای مافی خۆت و خەڵک لەوان و لەنزیکترین بنکەی دەسەڵاتەوە، لە مالەکەی خۆتەوە، بکەیت. وەرە تۆ و من دەچین لە کەنار ئەم شەقامەی بەردەم ئەم دوکانەی ئێمە ئێستاکە تێیدا دانیشتووین، ڕادەوەستین و لە سەد مر□ق ل□وانەی بە بەردەممان□دا تێدەپەڕن دەپرسین، کە ئایا دەزانن بودجەی سوێد چەندە؟ بودجەی سوێد چۆن خەرج دەکرێت؟ وەزیری ئابووریی سوێد کێیە؟ سەرۆکوەزیرانی سوێد کێیە؟ چ حیزبێک ئێستاکە لە سوێد حوکوومەت بەڕێوە دەبات؟ بزانە لە و سەد مر□ق□ چ□ندیان دەزانن وەڵامی ڕاستی ئەو پرسانە بدەنەوە. ئەگەر لە سەدا بیستی زانییان وەڵامی دروست بدەنەوە، ئەوا زۆرە. لێرە لە سوێد تەنیا سیاسییەکانی، سیاسەت دەکەن و باسی سیاسەت دەکەن، ئەو خەڵکە ئاساییە، سەرگەرمی کار و ژیانی خۆیەتی و خۆی لە کاروباری کەسێکی دیکە هەڵناقورتێنێت، لێ لە وڵاتەکەی تۆ، هەرچی خەڵکە خۆی لە هەموو کاروبارێکدا، پێوەندیشی پێوە نەبێت و هی خۆیشی نەبێت و بواری خۆیشی نەبێت و لێیشی نەزانێت، خۆی تێهەڵدەقورتێنێت و لووتی تێوە دەژەنێت، لەوێ هەرچی خەڵکە سیاسییە و سیاسەت دەکات. هەر یەکەو لە ئاستی خۆی وتەبێژ و شیکار و بیرمەند و فیلۆسۆف و پسپۆرە، بۆیە هێندە حاڵی وەڵاتەکەمان جوانە! ئەوانەمان گوت و بڕێکیش زیاتر. بەدەم ئەو گوتوبێژەوە ئیدی کاتی سەرتەراشینەکەم تەواو بوو و هەڵسام و گوتم: لەبری ئەوەی سەری خۆت بەو باسانەوە دەئێشێنیت، باشتر وایە هەوڵدەیت زمان فێر بیت، کار بکەیت، بخوێنیت و بۆ خۆت بژیت. کورد لەمێژە گوتوو□□تی:"بیانووی تڕ نانی جۆیە" یا "بیانووی تس نانی جۆیە".بیانووی هەرچی نەهامەتی و ماڵوێرانی و گەندەلییە لە کوردستان و بیانووی دژایەتی گشتپرسی و سەربەخۆییش، کە ئێستا باسی لێوە دەکرێ، لەبەر هەر هۆیەک بێت، لەو د□□ری گەرمیان و سلێمانییە، تەنێ نانەجۆکەیە، واتە: مەسعوود بارزانی! ئەو بیانوو و دژایەتییە، بێجگە لە ئاوکردن بە ئاشی

ئەنقەرە و بەغدا و شام و تاراندا و در□ژپ□دان بە بندەستیی گەلی کوردستان و خاکەکەی، شتێکی دیکە نییە.

****

هەموو بیانییەک لە جێی کار، خوێندنگە، باخچەی منداڵان، نێو شەمەندەفەر و ئۆتۆبووس و تاکسی و فڕۆکە، بازاڕ و فرۆشگە، سەرتەراشخانە، چێشتخانە و هەموو کون و قوژبنێک و جێیەک لە ئەورووپا، ئەمەریکا، هەندەران، بەتایبەت، کە تۆ بە ڕەنگ و ناو و زمان و ئایین و فەرهەنگ و زۆرینەی شتەکانت لەگەڵ دانیشتووانی وەڵاتەکە سەد لە سەد وێکنایەنەوە و تۆ بڕێک جیاوازی، ڕۆژانە تووشی ئەم پرسیارە دەبێت: تۆ خەڵکی کوێی؟ یا لە چ وەڵاتێکەوە هاتووی؟ یا بە ڕەچەڵەک کوێندەرییت؟ هەموو یەکێک لە ئێمە هەزاران جار تووشی وەها پرسیارێک بووە. وەک کوردێک، ڕەنگە بڵێێ من خەڵکی کوردستانم. هەرکە وات گوت، پرسیاری دووەمی ئەو کەسەی لێت دەپرسێت، لە باشترین حا□□دا ئەوەیە: کوردستان دەکەوێتە کوێوە؟ ئەوجا تۆ بۆی باس دەکەیت. پاش ئەوە دەڵێ: کام پارچەیان؟ وەڵامی ئەوەیش دەدەیەوە. لێ جاری وا هەیە و زۆرجارانیش بەو جۆرە، کابرای پرسیارکەر دەڵێ: کوا وەڵاتێک هەیە بە ناوی کوردستان! یا دەڵێ: وەرە لەسەر نەخشەی جیهان وەڵاتەکەتم پێشاندە! یا دەڵێ: بۆ ناڵێێ عیراقی، ئێرانی، تورکیایی یا سووریاییم! تۆ ئەگەر لەسەر وشەی کوردستانەکەی خۆت سوور و مکوڕ بیت، گەرەکە هەمیشە ئامادەی ئەوە بیت ڕوونکردنەوە و بەڵگە و نەخشە و وێنە و دەیان دەردەسەریی دیکە بۆ کەسی پرسیارکەر بخەیتە ڕوو و بگێڕیتەوە. خۆ ئەگەر ئەوەی لێت دەپرسێت عەرەب بێت، نە تەنیا عەرەبی عیراق یا سووریا، بەڵکە مەغریبی، عومانی، شامی، ئەهوازی یا مووسڵاوییش بێت، یا تورک بێت، ئیدی نە تەنیا تورکی تورکیا، بەڵکە تورکی بوڵغارستان، تورکمەنستان، قوبرس، ئازەربایجانیش بێت، یا فارس بێت، نە تەنێ فارسی ئێران، بەڵکە فارسی تاجیکستان، ئەفغانستان، هیندوستان، نەجەفیش بێت، موسوڵمانیش بێت، ئیدی موسوڵمانی ئیندۆنیزیا، مۆریتانیا، کۆنگۆ، چین، پاکستان یا هەر عەردێکی دیکە بێت، هەر دەسبەجێ لێت دەردەپەڕێ و دەتداتە بەر ڕێژنەی قسەی ناشیرین و تووڕەییت بەسەردا دەبارێنێت . عەرەبەکە، پێیوایە تۆ وەڵاتی عەرەب و خاکی عەرەب لەتلەت دەکەیت(ئەو لە ڕوانگەی دەسەڵاتی مێژوویی خۆی و داگیرکارییەکی مێژوویی خاکەکەی تۆ و ژێردەستەیی و دەستەمۆیی تۆوە دەنۆڕێتە تۆ) وتورکەکە، پێیوایە خاکەکەی لەت دەکەیت (لە ڕوانگەی ئیمراتۆریای عوسمانییەوە، وەک هیچ و بێ بەها لە تۆ دەنۆڕێ) و فارسەکە تۆ بە خوازیاری لەتکردنی وڵاتەکەی دادەنێ(لە دیدی ئیمپراتۆریای فارس و ئێران و مێژووی هەزاران ساڵەی دەسەڵاتی

خۆیەوە دەنێڕێتە تۆ و تۆیش وەک نەتەوە بە بەشێک لە فارس تەماشات دەکات و زمانەکەشت بە شێوەزارێکی زمانی فارسی دەزانێت)، موسوڵمانیش بێت، خەمی تێکنەچوونی یەکێتیی موسوڵمانانە و تێکنەچوونی دەوڵەتی ئیسلامییەتی. ئیدی گەلێ جار مرۆڤ ئەگەر بڕێک نەرمونیان بێت و وزە و ئارەزووی ئەوەی تێدا نەبێت، داکۆکی لە خۆی بکات و حەزی لە دەمەقاڵێ و شەڕەقسە نەبێت، لە کورتی دەیبڕێتەوە و خۆی لە سەرئێشە لادەدات و دەڵێ: من عیراقیم، ئێرانیم، تورکیاییم، سووریاییم، بە گوێرەی ئەوەی بە ڕەسمیی هاووڵاتیی کام لەو وڵاتانەیە.

ساڵانە دەیان بۆنە لە باخچەی منداڵان و خوێندنگەکاندا ڕێکدەخرێن و مامۆستاکان، لەلەکان لە زارۆکەکان داوا دەکەن وێنەی ئاڵاکانی خۆیان بکێشن و لە دیواری ژووری خوێندنەکەیاندا هەڵیانواسن، یەک جاریش نەبووە منداڵانی کورد تووشی دوودڵی و سەرسووڕمان و شەرم نەبن، لەوەی کە نازانن چ ئاڵایەک دانێن. دیارە ئەوە پەروەردە و بیرکردنەوەی دایکوباوک و خێزانی منداڵەکە لەو پرسەدا نەرێ دەبینێت. ماڵبات هەیە منداڵەکانیان فێری وشەی کوردستان و ئاڵای کوردستان و ئەوانە کردووە و ماڵباتیش هەیە منداڵیان بە عیراقی، ئێرانی تورکیایی و سووریایی پێگەیاندووە و ئاڵای ئەو وڵاتانە دەناسێتەوە. زۆرجارانیش ئەو پرسی ئاڵایە دەبێتە باس و دڵەڕاوکێیەک بۆ زارۆکەکە، کە دەبینێ سۆمالی، ئەفغانی، ئێرانی، تورک، ئەریتری، ئیسیووپی، هیندوستانی..داروبەرد و هەموو دنیا ئاڵای هەیە و دێتەوە بۆ ماڵ و لە دایک و باوکی دەپرسێت: ئەمە بۆ ئاڵامان نییە؟ دایک و باوکیش ئیدی بەگوێرەی دید و بیرکردنەوەی خۆیان بۆی ڕووندەکەنەوە، یا خۆیان لە وەڵامدانەوەی گێل دەکەن، لە هەردوو حاڵەتیشدا هەرگیز ناتوانن ئەو زارۆکە قایل بکەن و وەڵامێکیان هیچ ئاسوودەیی و دڵنیاییەک بە زارۆکەکە نابەخشێت.

ئەگەر کەس لە بێ دەوڵەتی و بێ وڵاتی تێنەگات، کوردی هەڵاتوو لە کوردستان و لە هەندەران ژیاو، دەبوو زۆرباش تێگەیشتبان. دوو نەتەوە یا دوو گەل، لە جیهاندا، بەتایبەت لە ئەوروپا بڵاوبوونەوە، ڕۆم(قەرەچ) و کورد. ڕۆمەکان، لە ئەوروپا لە کورد کۆنترن. ڕۆمەکان، نەک هەر دەوڵەت، خاوەنی خاکی خۆیشیان نین. ئەوان دەگەڕێن و لەهەرکوێیەک ژیان، ئیدی ئەوە وڵاتی ئەوانە. ئەوان بە مووزیک، سەما، فەرهەنگ، دەستڕەنگینی و چەوسانەوە و لەبەینبردنیان لە مێژوودا، دەناسرێنەوە. کوردیش، ئەنفال، گازبارانی هەڵەبجە، کۆڕەو و جەنگ، دنیایەک نەگبەتی و ماڵوێرانی،

بۆ خەڵکی ناساندووە، دەنا لێدانەوەی قەوانی سوواوی بەشی عیراق و ئێران و تورکیا و سووریا و چوارپارچە و چل میلیۆن و ئەو باسانە، گێڕانەوەی ئەو شانامەیەی، کە دەبێ هەمیشە ئامادەی گێڕانەوەی بیت، هەرگیز ئەوروپاییەک ناگەیەنێتە ئەو باوەڕەی، کە تۆ وڵاتێکت هەیە و ناوی کوردستانە، چونکە تۆ لەسەر نەخشە نیت و وڵاتەکەت دەوڵەت و ددانپێدانراو نییە و ئەندامی ڕێکخراوی دەوڵەتە یەکگرتووەکان(UN) نییە و لەو وڵاتە ئەوروپاییەی تێیدا دەژیت باڵیۆزخانەیەکت نییە بەناوی"باڵیۆزخانەی دەوڵەتی کوردستان". هەرچەندە باوەڕی نەتەوەیی چ لە ڕووی مێژوو و چ لە ڕووی ناوەڕۆکەوە نوێیە و بەرهەمی هزری بۆرژوازی سەدەی هەژدەیەم و دواترە، لە نەبوونی قەوارەیەکی ددانپێدانراو، کە پێی بڵێی وڵات و خودانی پاسپۆرت و ئاڵا و خاکێکی سنووردار، ڕووحێکی سەرگەردان و وێڵ و بێ ئینتیما دێنێتە بەرهەم.

****

فیلۆسۆفی میژوو ومیژوونووسی بریتانی، ئارنۆڵد توێنبی(Arnold Joseph Toynbee 1889 – 1975)، لە لێکۆڵین و توێژینەوەکانیدا، لەمەڕ پەیدابوون و لەنێوچوونی ژیارییەکانەوە دەڵێ:"نەتەوەکان ناکوژرێن، بەڵکە خۆیان دەکوژن"، واتە: "سەرتەڕ و دەستەبژێرە زاڵ و دەستڕۆیشتووەکانیان، دەکەونە ڕەوشی ملانێ و جەنگێکی بەردەوام و هەمیشەییەوە، کە ئیدی بڕست و توانستی ئەو نەتەوەیە، بۆ دۆزینەوە و داهێنانی چارەسەری گشتی و قایلکەری هەمووان و بۆ سوودی هەمووان، بۆ کیشە و گرفتە ژیانییە کەڵەکەبوو و کۆنەکان، دەبڕێ". کاری سیاسی لە کوردستان و لەنێو حیزبەکانی کوردستاندا، لە دێر زەمانەوە، هەر لە ناوەندی ساڵانی 1960ەوە، لەسەردەمێکەوە، کە ئیدی ماڵ بەش کرا و برا لە برا جوێ بووەوە، بێجگە لە ملانێیەکی ڕووت و ئاشکرا و بێ پەردەی هێز و بازوو، شتێکی دیکە نەبووە. زۆر جاران بێفەرهەنگی و بێئامانجی و بێمەبەستییەکی هزریی، بەسەریدا زاڵ بووە و تەنانەت ئەو ڕووپێش و دەمامکە ئیدیۆلۆگییەیشی، گەلێ جاران هەڵیانگرتووە و هەڵیدەگرن، نەیتوانیوە و ناتوانێت، بەرژەوەند و دەسکەوتە کەسەکییە ڕاستەوخۆ و زەقەکانیان و کینە و ڕقیان وەشێرێ. پاڵنەر و هاندەرێکی بنەڕەتیی کارکردنی ئەوان، دەڤەرچێتی و ناوچەگەری بووە و ئاوەز و خواستێکی قازانجخوازیی بازرگانیی سەرمایەداریش، هاندەرێک. وەها هزر و کردار و ڕەوتاریک، هەرگیز نابنە هەوێنە چێکردنی نەتەوە و وڵات. بە پێچەوانەی مەسعوود موحەممەدەوە کە دەڵێ:"خەڵک دەتوانێ

لە دینی خۆی دەرچێ، لە وەطەنی خۆی دەرچێ، لە نازانم چی خۆی دەرچێ، بەڵام ناتوانێ لە قەومی خۆی بترازێ، ئەگەر کورد بێ ناتوانێ بڵێ من کورد نیم. قوڕ بەسەری، کوردە مەگەر بێژوو بێ، چونکە بە میرات بۆی ماوەتەوە، کەواتە کوردایەتی ئەصیلە و بەهێزترە لەهەر وەسفێ بۆ مرۆی دەهێنیتەوە…" ، بە بڕوای من، نەتەوە بە ماوەیی و میرات نییە، بەڵکە دروست دەکرێ. مرۆڤ، هەر لە زارۆکییەوە، دایکوباوک، خێزان، بنەماڵە، هۆز و خێڵ، خوێندنگە، جێیکار، کۆمەڵ، هەموو ئەوانە لە دروستکردنیدا ڕۆڵ دەبینن و ئەو کەسێتییەی دەدەنێ، کە هەیەتی و دەیبێ. زارۆک، کە دێتە دنیاوە، بۆ خۆی هیچ ئینتیمایەکی نییە و دەکرێتە، کورد، فارس، تورک، عەرەب، فرانسی، چینی، شیعە، سوننە، ئێزدی، پرۆتستانت، کاتۆلیک، ئەرتەدۆکس، جوو، بوودایی، هیندۆس یا هەر شتێکی دیکە. دەشێ منداڵێکی فرانسی، سوێدی، عەرەب، چینی، هەر کە دێنە دنیاوە، جێگۆڕکێیان پێ بکەیت و دانەیەکیان ببەیتە نێو خێزانێکی ئیندیان و دانەیەکیان ببەیتە نێو خێزانێکی ڕۆم(قەرەچ) و دانەیەکیان ببەیتە نێو خێزانێکی سۆمالی و دانەیەکیان ببەیتە نێو خێزانێکی ئەبوریجینی لە ئۆستالیا و هەموویان گەورە ببن، ئایا ئەوانە دەبنەوە فرانسی، سوێدی، عەرەب، چینی یا دەبنە ئیندیان، قەرەچ، سۆمالی، ئەبوریجین؟ ئەودەم تێدەگەین، کە نە نەتەوە و نە ئایین، هیچیان چەسپاو و بەماوەیی و میرات نین و هیچ ڕەسەنایەتییەکیشیان تێدا نییە، دەشێ مرۆڤ لەوی دەرچێت و هەر نەشچێتەوە سەری، ئەو ڕەسەنە و دەمێنێتەوە و چەسپاوە، تەنێ مرۆڤ بوونە. کوردایەتیش، بە واتای کوردبوون و هەستکردن بە کوردبوون و هەوڵدان بۆ پرسی نەتەوەیی کورد، باوەڕم وایە، نەتەوە ئەگەر بە خولیا و کارێکی نەتەوەییەوە گرێ نەدرێ، دەسیسێ و دەپووکێتەوە. بنەماکانی نەتەوە لەبەریەک هەڵدەوەشێنەوە: خاک داگیر دەکرێ و ناگەڕێتەوە و کەم دەبێتەوە، زمان هەڵدەوەشێتەوە و بەش بەش دەبێت، مێژوویش لەنێوان تێگەیشتنێکی کاڵفامانە و ناتەواو و هەڵەدا، بزر دەبێ و فەرهەنگیش دادەڕزێ و تێک دەبێ.

****

لە هەر کۆمەڵگەیەکدا، چوارچێوەی دەوڵەتێکی یەکگرتوو کەی نەکاتەوە، مەگەر گەیشتبنە ئەو جێیەی، مارکس لە کۆمەنیزم یا پرۆدۆن(Pierre-Joseph Proudhon) باکۆنین(Michail Bakunins) و کرۆپۆتکین(Pjotr Kropotkin) و گۆڵدمان(Emma Goldman) لە ئەنارکیزمدا، باسی دەکەن و هەوەی بۆ دەدەن و چاوەڕێیین بێتە دی، چەک جێگەی گوڵ لەیەکگرتن

و گەنگەشە و وتووێژ دەگرێتەوە و ڕێکخراوە سیاسی□کان و حیزب
دەبنە میلیشیا و دەستەی چەکدار و بونیادی دامەزراوەیی و پایەی
دەوڵەت لەبەر یەک هەڵدەوەشێنەوە و کۆمەڵ شی و شیتاڵ دەبێتەوە،
ورد دەبێتەوە و پاژپاژ دەبێت و دەبێتە خڕبوونەوە و
گردبوونەوەیلێکی پێش دەوڵەت ئاسا، دەبێتە بەرەباب و تیرە و خێڵ و
هۆز و هەرێم و میرانی جەنگ دەبنە کەڵەگا و میرمحێ و سەرکردە و
دەمڕاستی ناوچەیی و نەژادی و ئایینی و ئایینزایی و سەرمایەدار و
چەتە و دەیان جۆرە گرۆ و دەستەی دیکە، لەژێر دەیان ناوی
جیاوازدا، کە ئێستا نەک تەنیا باشووری کوردستان، ب□ک□ هەموو
کوردستان بە دەستییەوە دەناڵێنێت. کاتێکیش، کە دەوڵەت، وەک چەمک
و تێگەیشتن و بوون، بە بێ جۆرە پێکهاتنێکی گشتی چێ نەبێت و دروست
نەبێت، نەبوونی ئەو پێکهاتنە گشتییە، دەبێتە هۆی ئافراندنی
بۆشایی و چۆڵاییەکی سیاسی لەنێو کۆمەڵدا، کە زەمینە خۆش دەکات و
ڕێگە دەکاتەوە بۆ دەستتێوەردانی دەرەکی. لێرەدا ڕێبەرایەتییەکی
شارەزا و لێزان و دڵسۆز، ڕەوشەکە لەو گێژاوە دەردێنێت و وەڵات و
کۆمەڵ، بەرەو کەناری ئازادی دەبات. ڕێبەرایەتی، شارەزایی و
زانینێکی گشتیی بۆماوەییە‌ و لە ئەنجامی کەڵەکەبوون و کردەی
مێژوویی‌دا خڕ دەبێتەوە و لە بنەماشدا لە گەشەکردنی ئاگایی
ستراتیگیی گەلەوە سەرچاوە دەگرێ، کاتێک تێدەگات و دەزانێت و
ئاگایە لەوەی، هەندێک پیرۆزی و تایبەتمەندیەتی خۆی هەیە، کە نابێ
دەستی کەسی بگاتێ و بەرژەوەندگەلێکی خۆی هەیە، کە ناشێ
دەستبەرداری ببێ. هەموو نەتەوەیەک کۆمەڵێ پیرۆزی و بەرژەوەندی
خۆی هەیە، کە ڕای گشتی بڕیار لەسەر پاراستنیان دەدات و ئەو
دەستەبژێر و سەرتەڵە داهێنەرانەی نێو گەل و نەتەوە و نیشتمان،
بڕیار دەدەن، کەنگی خەڵک ئامادە بکرێن بۆ جەنگ بۆ پاراستنی بەها
و بەرژەوەندە نەتەوەیی و نیشتمانییەکان و چەسپاندنی بناخەی
دەوڵەتێکی یەکگرتوو، چونکە دەوڵەت بۆخۆی، ئامرازێکە بۆ
بەڕێوەبردن و ڕێکخستنی خەڵک لەچوارچێوەی قەوارەیەکدا. ئەو
قەوارەیە، کە پێی دەگوترێ دەوڵەت، سەرچاوەی هەموو نەهامەتی و
بەڵا گەورەکانە، ئەگەر حوکمڕانییەکی دروست و باش و دادپەروەری
تێدا نەبێت و هیچ چاودێرییەکی توندی لەسەر نەبێت، لێ مر□ق □□نگە
لە نەبوونی پاریزگاری و دەسەڵات و پەروەردە و بارھێنانی
سیاسیی‌شدا، ببنە گیانلەبەر و دڕندەی ترسناک ڕەنگە مرۆڤخۆریی،
کانیبالیزم(cannibalism)، کە لە مێژووی مرۆڤدا هەبووە، جارێکی
دیکە سەرھەڵداتەوە و ببێتە مۆدەی سەردەم. دەوڵەتی یەکگرتوو دەفری
پرۆژەی ژیارییە، هیچ ژیارییەک بێ دەوڵەتی مەزن و پێشکەوتنی
زانستی، چێ نابێت ونییە.

****

کاک “م”، پیاوێکی تا ڕادەیەک بڕێک لە کورتەباڵا بەرزتر، لاواز، پرچی تەنک و بڕێکی ڕووتابووەوە و ئەوەیشی مابووی، سپیەتی تێکەوتبوو، تابڵێی ئارام و لەسەرەخۆ، خوێندوو و هەڵگری بڕوانامەی زمانی عەرەبی و زانستە ئیسلامییەکان و دەرچووی زانستگەی ئەزهەر لە مسر و زمانانی کوردی و تورکی و عەرەبی زان و هەرسێی بەدەفتەر گرتبوو . ئەو بە ڕەچەڵەک لە باکووری کوردستانەوە هاتبوو، لێ لە ئیستەنبوول دەژیا. وەک هزرین و دیدیش نزیک لە ڕەوتە ئیسلامییەکەی نەجمەددین ئاربەکان، کە ڕەوتێکی ئیسلامیی تورکی بوو و ئێستا ڕەجەب تەییب ئەردۆغان ڕێبەریەتی و لە بنەماشدا کاریگەریی بیروباوەڕی نوورسیی لەسەر بوو و گەلێ جاریش ماڵە گچکەکەی، کە لە کوووچەی یەکێک لە گەڕەکە هەژارەکانی ئیستەنبوول بوو، دەبووە مەکۆی جڤین و خڕبوونەوەی هاوبیر و هەوادارانی ئەو ڕەوتە. لە ماڵەکەیدا ، کتێبخانەیەکی گەورەی تژی کتێبی جیاواز لە بواری جیاوازدا، بەو زمانانە هەبوو. دانی ئێوارەی ڕۆژێک و شەوێکی پێش بیستوچوار ساڵێک میوانی بووم، لەو ماوەیەدا ئەوەی سەرنجی ڕاکێشام، دیتم نوێژ ناخوێنێت، بە پێی بیروباوەڕ و کەسیەتی ئەو، نایشارمەوە، بڕێک بەلامەوە سەیر بوو، بانگەشەی ئیسلام و ئیسلامیبوون و نوێژنەخوێندن! هەرچەندە ئەوە مەسەلەیەکی زۆر تایبەت بوو و گەلێک کەسەکییش بوو، لێ هێزم دایە خۆم و حەزم کرد لێی بپرسم، کە چۆنە ئەو بەو پاشخان و کەسیەتی و دیدی خۆیەوە، نوێژ ناخوێنێت! لە وەڵامی پرسیارەکەمدا گوتی:”چما نمێژ بخوینم! کەسەک نمێژ دخوینە کو ئازاد بە. نە وەڵاتێ من، نە گەلێ من، نە ئاخا من، نە زمانا من، هیچ یەک ژ وان نە ئازادە. گاڤەک وان نە ئازاد بن، ئەز ژی ب خۆ نەئازادم. ئەز و زمان و ئاخ و گەل و وەڵاتێ من، ئەم بندەستن، ئەم کۆلە، بەندە، دیل، کۆیلەنە. مرۆڤ کو دیل و کۆلە بە، چ تشتەکی نە ئی وی□، نە جان، نە لاشێ وی ئێ وینە، ئەو نە خودێێ خۆەیە، بەلکی هەر تشتی وی مولکا کۆلەدارێیە، نمێژ قەت نە ل سەر وییە، ژ بەر وێ یەکی ئەز نمێژ ناخوینم، گاڤەکی وەڵات، عەرد، زمان وگەلێ من ئازاد و سەربەست بوون، ئیدی ئەز نە کۆلەمە، ئەز ژی ئازاد دبم، وێ چاخێ نمێژ ل سەر من فەرز دبە، بلا کوردستان ئازاد بە و ئەم ببن خودێێ خوە، ئەز ژی نمێژ دێ بخوێنم”.

****

لە میدیا بینراو و بیستراو و نووسراوەکانی کوردستاندا، ئەوانەی لەگەڵ گشتپرسی و سەربەخۆییدان، ڕۆژانە وەک هەواڵی گرنگ و

کاریگەر، هەڵوەستی نووسەرێکی کورد، ڕۆژنامەنووسێکی کورد، مەلایەکی کورد، ئەفسەرێکی کورد، هونەرمەندێکی کورد، دانیشتووی هەرێمی کوردستان و لەنێو هەرێمی کوردستاندا، بڵاو دەکرێتەوە، یا چالاکی خەڵکانێک، بە هونەر، بە مووزیک، بە قسەکردن، بە خڕبوونەوە، لە باژێڕێکی هەرێم، هەولێر، دهۆک، سلێمانی، هەڵەبجە، سۆران و...پەخش دەکرێتەوە و گرنگی و بایەخێکی زۆریان پێدەدرێن، کەچی هەر ئەو نووسەر و ڕۆژنامەنووس و هونەرمەند و سترانبێژ و خەڵکانە، هەندێ خۆیان شەکەت ناکەن، کە ڕووبکەنە کەرکووک و لەگەڵ تورکمانەکاندا، چالاکی هاوبەش بکەن و بچن بەرەو بەدرە، مەندەلی، قزڵڕبات، کفری، خورماتوو، خانەقین، نێو کوردانی فەیلی، شنگال و یا هەر عەردێکی لەو جۆرە، کە دەبوو هەموو گرانییەک بخرابایە سەر ئەو دەڤەرانە و بایەخ و بەهایەکی گەلێک زیاتر بەوان درابا.

ئەم گشتپرسییەی باشووری کوردستان، کە بڕیارە لە 25ی سێپتەمبەری 2017دا بکرێت، بەڕێک پەلەپەل و شپرزەیی پێوە دیارە.
هەشتا تەواوی هێزەکانی باشووری کوردستان نەگەیشتوونەتە پێکهاتنێکی تەواو لەسەری و ناهاوئاهەنگی و جیاوازیی و فرەدەنگیی پێوە دیارە.
هەشتا لەتی ڕۆژهەڵاتی هەرێم، سلێمانی و گەرمیان، دەنگی نەخێر و دژەسەربەخۆیی تێیدا زاڵە.

هەشتا لە دەڤەرە دابڕێنراوەکانی باشووری کوردستان، کە پتر لە 60%ی خاکەکەی پێکدەهێنن، هیچ جۆرە چالاکی و جموجووڵێکی بەرەو یەکگرتنەوە لەگەڵ هەرێمدا و بەرەو سەربەخۆیی تێدا وەدی ناکرێت.
هەشتا گوتوبێژێکی جیددی لەگەڵ تورکماندا، کە نەتەوەی دووەمی کوردستانن و لە هەستیارترین شوێنی کوردستان دەژین، نەکراوە، کە دەبوو پێش هەر خەڵکێکی تر و پێش هەر حیزبێکی تر، گوتوبێژ لەگەڵ وان کرابا و دڵنیایی تەواویان پێ درابا، بە تەواوی یەکسانییان لەگەڵ کورددا و دابینکردنی تەواوی خواستەکانیان، لە چوارچێوەی کوردستانێکی سەربەخۆدا.

هەشتا ساغ نەبووەتەوە، عەرەبی هاوردەی کەرکووک، کە پڕۆژەی عەرەباندنی دەڤەرە دابڕێنراوەکانیان جێبەجێ کرد و سەرلەبەریان سیخوڕ و داگیرکەر بوون، چۆن مامەڵەیان لەگەڵدا دەکرێت، کە ئەگەر بە حەق بێت، دەبێ مافی دەنگدانیان نەبێت.
هەشتا ساغ نەبووەتەوە، کە ئایا ئەم گشتپرسییە تەواوی دەڤەرە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم و کوردانی دەرەوەی هەرێم دەگرێتەوە یا نەء.

هێشتا هەشتاگەلێکی فرە زۆرتریش ماون…

ڕێبەرانی هەرێمی کوردستان و لە پێشی هەموویشیانەوە بارزانی، کە ئێستا سەرۆکی کوردستانە و پێشەنگی بانگی سەربەخۆییە و ئاڵاکەی هەڵگرتووە، حەقوایە گەلێک لێبراوانە و دڵفراوانە و چالاکانە، هەرچی زووە، لە پێناوی لەدەستنەدانی کەرکووک و تەواوی دەڤەرە دابڕێندراوەکان، نەک جارێک، دەیان جار سەردانی کەرکووک بکات و لەگەڵ تورکمانەکان، شیعە و سوننەیان، بەرەی تورکمانی و حیزب و هێزەسیاسییەکانی تریان، لەگەڵ عەرەبە کۆنەکانی کەرکووک، لەگەڵ مەسیحییەکانی، کۆببێتەوە و بەڵێنی ڕاست و دروستی وەدیهێنانی تەواوی مافەکانیان بدا. با پۆستی جێگری سەرۆکی کوردستان، یا سەرۆکی کوردستان، چەندین وەزارەت، سەرۆکی پەرلەمان، باڵاترین پلە لە دەوڵەتی کوردستانی سەربەخۆدا، بدرێ بە تورکمان، مەسیحی، یا عەرەب، نەک بە فڵانە حیزبی کوردی یا ئەوی دی. بارزانی، حەقوایە نەک جارێک، دەیان جار، سەردانی زوممار، شنگال، کوردانی ئێزدی، شەبەک، دووبز، مەخموور، پردێ، تازەخورماتوو، تاوغ، کوردانی کاکەیی، بەشیر، خورماتوو، کفری، قەرەتەپە، جەلەولا، خانەقین، مەندەلی، بەدرە، زرباتییە، کوردانی فەیلی، کەلار، هەڵەبجە، هەورامان، سلێمانی و…بکات و جۆش و گەرمی و چالاکییان تێدا بڵاوبکاتەوە و دڵنیایی داهاتوویەکی باشتر، گەشتر و خۆشتریان بداتێ. کورد لەمێژە گوتوویەتی:"پادار بگرە، بۆ پا ماڵ وەمانە"، بۆ کوردستان، پادار، دەڤەرە دابڕێندراوەکانن و بۆ پا، هەرێمە.

سپای ئەمەریکا لە ڤیەتنام، سپای فرانسا لە ئەلجەزائیر، سپای تورک لە کوردستان، سپای عیراق لە کوردستان، داریان سووتاند، ماڵیان دەڕووخاند و وێران دەکرد، دەست و پێ و پەنجە و لووت وگەردەنی ژنانیان دەبڕییەوە بۆ داگیرکردنی خشڵ و زێڕەکانیان، کچان و ژنانیان وەک سەبایا دەبرد، ئەنفالیان دەکرد، گازبارانی مرۆڤ و ئاژەڵ و ژینگەیان دەکرد و دەیان خراپەکاریی دیکەیش. عەرەبی هاوردەی کەرکووک بەشێکی چالاک و دەستکراوە بوونە، لە تەواوی هەموو ئەو نەهامەتییانەدا، بەسەر کوردستاندا هاتوون و کەرکووکیش پشکە زۆرەکەی بەرکەوتووە.

ماددەی ناپیرۆز و بەد و بەفەڕ و دزێوی 140، کە کورد بەخۆی چووە ژێر باری و لەگەڵ حوکوومەتی بەغدا واژووی کرد و تائێستاش وەک "مارەکەی شێخ ئەمەر" بە ملیدا ئاڵاوە و لێی نابێتەوە و وەک زنجیر و پابەند دەست و پێیەکانی شەتەک داوە، پەڵەیەکی ڕەش بە نێوچاوانی سەرکردەیەتی سیاسیی کوردستان و مێژووی کوردەوە، کە

قایل بوون بەوەی دەنگدان لەسەر خاکێک و جیۆگرافیایەک بکرێت، بە هەموو پێوەر و بەڵگە و مێژوویەک، بەشێکی جیانەکراوەی خاکی کوردستانە. ماددەی 140، دەنگدانە لە سەر ماڵی خۆت، کە چەند کەسێکی لایەنە و غەوارەی تێ هاتووە و داگیریان کردووە و ئەوان دەڵێن ئەو ماڵە هی ئێمەیە و تۆیش دەڵێی وەرە با دەنگی لەسەر بدەین بزانین هی کێیە! تەنانەت هەموو کەمئاوەزێکیش ئەوە دەزانێت، کە مرۆڤ لەسەر ماڵی خۆی دەنگ نادات! هاتنی ئەو لایەنە و غەوارانە بۆ تەواوی ئەو خاکەی کوردستان، کە ئێمە پێی دەگوتری"ناوچەی دابڕندراو" یا "ناوچەی جێی ناکۆکی"، لە داگیرکردن زیاتر شتێکی دیکە نەبووە. کورد ئێستاش دەتوانێت، هەردوو شارۆچکەی کەلار و چەمچەماڵ، کە هەردوویان خراونەتە سەر سلێمانی و سلێمانییش بەدەستی کورد و هەرێم خۆیەوەیەتی، بە تەواوی خاک و دانیشتووانەکانیانەو و هەموو گوندەکانیانەوە، بە هیچ پرسێک بە بەغدا، بگەڕێنەوە سەر کەرکووک. سلێمانی، قەرزداری کەرکووکە و گەڕانەوەی کەلار و چەمچەماڵ، گەڕانەوەی قەرزەکانی کەرکووکە. کورد بە حوکمی ئەوەی هەردوو شارۆچکەی کفری و خورماتوو وەک خاک لە ژێر هێزی خۆیدایە، دەتوانێت، بە بڕیارێکی ئوستانداری کەرکووک و داوایەکی ئەنجومەنی شارەداریی ئەو دوو شارۆچکەیە و پشتیوانیی سەرۆکایەتی هەرێم، بیانخاتەوە سەر کەرکووک. کورد دەتوانێت ئێستاش عەرەبی هەناردەی کەرکووک، کە هەریەکەو 20000 دۆلاریان درایە بەوەی بگەڕێنەوە بۆ زێدی خۆیان، بیانگەڕێنێتەوە. کورد دەتوانێت بە خۆی و بە چاوەڕوانکردنی حوکوومەتی بەغدا، حەویجە، کە بەغدا بە سەرئێشەی کورد و کێشە و گوشار بە کەرکووک و لەسەر کەرکووک هێشتوویەتییەوە و لەبەندەستی داعشدایە، ڕزگار بکات و ئەویش بخاتەوە سەر کەرکووک. ئیدی بەو کارانە کەرکووک دێتەوە ئامێزی کوردستان. بە مەخموور و مەندەلی و بەدرە و زرباتیەش هەر ئەو کارانە دەکرێت، ئەگەر ڕێبەرایەتی کورد لە سیاسەتی منجەمنج و کات بەسەربردن، خۆ دەربازکەن و گوێ و تینێک بدەنە خۆ.

دەسەڵات و حوکوومەت و حیزبە نەتەوەیی و ئایینی و سیاسییەکانی شیعە و سوننە و تەنانەت عەلمانییەکانی عیراق، حیزبی کۆمۆنیستی عیراقی لێ دەرچێت، هەر هەموویان، لە باشترین حاڵدا، ئەگەر قایل بن بەم گشتپرسییەی ڕێبەرایەتیی کورد باسی دەکات، کە ڕەنگە قایلیش بن، ئەوان تەنێ بە ئەنجامدانی لەنێو هەرێمی کوردستاندا، قایل دەبن و ئەگەر ئەنجامەکەیشی بە سەربەخۆیی بشکێتەوە، ئەوا هەرگیز لەم هەرێمەی ئێستا زیاتر، لەم سێ قوتە شارەی(دهۆک، هەولێر، سلێمانی)، کە بە هەرسێیانەوە هەندەی سێ گەڕەکی گەورەی شاری

لەندەنن، زیاتر، ڕەوا نابینن. ئەم هەرێمە قوتە، سەددام حوسەینیش بەکوردی ڕەوا دەبینی و لاریی لێ نەبوو، ئێستا ئەگەر کورد دڵ بەوە خۆشکات تەنێ ئەم هەرێمەی بۆ ببێتە دەوڵەت، باشتر وایە، خۆی بۆی شەکەت نەکات و لێی پاڵداتەوە تا شەمەندەفەرێکی دیکە دێت، یا ئەوەتا بە هەموو تین و گوڕ و هێزییەوە، خۆی بۆ یارییەکی دیکە ئامادـە بکات. کورد چاوەڕێی ئەوە بێت دەسەڵاتی بەغدا و حیزبەکانیان، یا جەعفەری و جبووری و مالیکی و حەموودی و ئەلحەکیم و عەبادی و نوجەیفی و… دەستبەرداری د□ق□ر□ دا بڕێندراوەکانی باشووری کوردستان ببن و دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستان، بە تێکەڵکردنی ئەو د□ق□رانە لەگەڵ هەرێمدا چی ببێت، ئەوە تەنێ خەونە و هەرگیز نایەتە دێ. کە هەڵویستی دەسەڵاتی بەغدا و حیزبەکانیان بەو جۆرە بێت، دەبێ کورد بگاتە ئەو ئەنجامەی، کە شاعیری دیاری عەرەب، ئەبو تەممام ئەلتائی(أبو تمام الطائي/ 788-845)، پێی گەیشتبوو، کاتێک بە ئەلموعتەسەم بیللاە(المعتصم باللە/ 842 -796)ی خەلیفەی عەبباسی، کە بەدەم هاواری ژنێکی عەرەبەوە لە شاری عەموورییەی بندەستی بیزەنتییانەوە دەچێت، کاتێک ژنە هاوار دەکات”وا معتصماە/هاوار موعتەسەم یا هۆوموعتەسەم”و موعتەسەمیش لە جەنگێکدا، باژێڕی عەمموورییە دەگرێت و سپای بیزەنتییان کە تیۆفیلۆس(788Theophilos-845)، ئیمپراتۆری دەبێ تێک دەشکێنێت، ئەبوتەممام دەڵێ:

“السيف أصدق إنباء من الكتب في حدە الحد بين الجد واللعب”، واتە: شمشێر لە کتێبان دروستترە لە نووسینی هەواڵدا، تیژییەکەی سنووری نێوان جیددییەت و گەمەیە. عەرەب لەمێژە گوتوویانە:”بالسيف يقوم الإعوجاج لا بالقلم”، واتە: بە شمشێر چەوتییەکان ڕاست دەکرێنەوە نەک بە قەڵەم.

ئەگەر گشتپرسییەکە بۆ ئەوە بێت، تەنێ سەربەخۆیی هەرێمی کوردستان بهێنێتە دی، ئەوا بەڕای من نە پێویستە و نە ئەم هەڵڵایەی گەرەکە، چونکە لە ساڵی 2005دا نزیکەی 98%ی دانیشتووانی هەرێم، دەنگیان بۆ سەربەخۆیی دا، بەڵام دواتر سەرانی کورد، لە زمانی جەلال تاڵەبانییەوە، کە ئەودەمە کرا بە سەرۆککۆماری عیراق، گاڵتەیان بە ئەنجامی ئەو دەنگدانە هات و ئەو گوتی، کورد پێشتر دەنگی بە دەستووری عیراق و یەکپارچەیی خاکی عیراق داوە و ئەو دەنگدانەی بۆ سەربەخۆیی ئەنجامدراوە، کارێکە هیچ بایەخ و بەهایەکی نییە. ئەگەر گشتپرسییەکە بەڵگەنامەیەک بهێنێتە گۆڕێ، تەنێ هەرێم بکاتە دەوڵەت و تەنێ هەرێم وەک کوردستان بمێنێتەوە و سەربەخۆ بێت و ببێتە قەواڵەیەکی واژۆکراو و ددانپێدانراو و ڕەسمی و چەسپاو و نەگۆڕ،

بە لەدەستچوون و دەستبەردابوون لە دەقەرە دابڕنراوەکانی کوردستان، ئەوا ئیدی ڕەشترین پەڕەی خیانەت و ناپاکی بە مێژووی سەردارانی کوردستانەوە دەنووسێ و هەرگیز لێیان نابێتەوە و تا کۆتایی دنیاش ئەو بەشەی کوردستان دەدۆڕێت. لەوەها حاڵێکدا نەبوون و ئەنجامنەدان و نەکردنی، ئەو گشتپرسییە، گەلێک باشترە لە لەدەستانی کەرکووک و بەشە کوردستانییەکانی مووسڵ و دیالە و تکریت و کووت وعەمارە!

13-08-2017

-________

سترانبێژ و شاعیر و ئەکتەر و مووزیکدانەری ناسراوی هۆڵاندی لە سوێد ژیاو، کۆرنێلیس ڤرێسویکس (/– Cornelis Vreeswijk1987 1937)یش هەر ئەو شیعرەی بە دەسکارییەکی یەکجار کەم، لە فرەجوان، وەرگێڕاوەتە سەر زمانی سوێدی و لەسەر ئاوازەکەی مەککەردی و جوانتر بە گۆرانی گوتوویەتییەوە.

بیشر ئەلحافی، ناوی تەواوی: ئەبونەسر بیشر کوڕی حاریس کوڕی عەبدوڕەحمان کوڕی عەتاء کوڕی هیلال مەروزی بەغدادی(ابونصربشر بن حارث بن عبدالرحمن بن عطاء بن هلال مروزی بغدادی)یە. یەکێکە لە عاریف و سووفییە گەورەکانی کۆتایی سەدەی دووەم و دەسپێکی سەدەی سێیەمی کۆچی، لە ساڵی 767 دا لە مەرق(مرو)ی وڵاتی فارسی کۆن و تورکمەنستانی ئەمڕۆ، لەدایک بووە و لە بەغدا ژیاوە. ئەلحافی، واتە: پێخاوس، دەڵێن هەرگیز کەوشی لەپێ نەکردووە و هەر بە پێخاوسی گەڕاوە.

القرآن الكريم، سورة الزمر، الآية 68:(وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الأَرْضِ إِلاَّ مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ).

بە گوتەی هاوڕێیەکم:"ئەوی حوسنی چاکە بەت تێیدا نییە".

کورد دەڵێ:"سەرگا هەر دەڕۆ".

ئەوانەی خۆشیان لە مەسعوود بارزانی و ماڵباتی بارزانی نایەت، لەبری ئەوەی بڵێن"بارزانی یا مەسعوود بارزانی" هەر دەڵێن:"مەسعوود" و بە "نێچیرڤان بارزانی"یش هەر دەڵێن"نێچیر".

لە خولەکی فێربوونی زمانی سوێدی، سوعادی خێزانم و من دەمانخوێند. بارام(بهرام) ناوێکی فارسی شاخواز"سلطنت طلب"ی ئێرانیی هاوپۆلمان

بوو، کە لە ئەمریکا بووبوو و ژیابوو و خزم و کەسانی هەموو لەوی دەژیان. لە سوعادی پرسی، کە خەڵکی کوێییە یا ئێمە خەڵکی کوێێن. سوعادیش پێی گوت: کوردستان. بارام دەسبەجێ هەڵچوو و کەللەیی بوو و گوتی شتێک نییە ناوی کوردستان بێت، کوردستان نییە. هێندەم زانی سوعاد کورسییەکی لێ هەڵگرتوو، خەریک بوو بیکێشی بەسەری بارامدا، تا ئێمە کەوتینە نێوانیانەوە و نەمانهێشت بارام بەرکەوێ. ئیدی بارامی ک□□□، ک□ قەدوباڵای هێندەی هێلموت کۆل(Helmut Kohl)ە، یەک میتر و نەوەدوسێ سەنتیمیترییەکەی ئەڵمانیا دەبوو، پۆلەکەی جێهێشت و ئیدی نەها تەوە.
المطبعي، حمید، گفتوگۆ لەگەڵ مسعود محمد، ئامادەکردنی: ئازاد عەبدولواحید، چاپی یەکەم، هەولێر 1999، ل 13.

نالی دەڵێ:" فارس و کورد و عەرەب هەرسێم بە دەفتەر گرتووە
نالی ئەمڕۆ حاکمی سێ موڵکە دیوانی ه□□ی□".

سێکوچکەی ڕێککەوتنی نەقشبەندی- شیعە و ئیخوانەکان دژ بە کورد … هیوا خۆشناو

لە ١٥ی مانگی ئۆگوستی ئەمساڵدا بۆ جاری یەکەم سەرفەرمانداری ئێرانی محەمەد هوسێن باکری لە سەردانەکەیدا بۆ ئەنکەرە چاوی بە سەرفەرمانداری سوپای تورکیا هولوسی ئاکار کەوت. ئەوەی تا ئێستا دەرکەوتوە ناو□□کی سەردانەکە هاوکاری سەربازی نێوان هەردو وڵات لە ئاستی باڵادا لە سوریا و عێراقدا لەخۆدەگرێ!!. ماوەیەک بەر لە ئێستا تاڵەبانی و پاشان جێگری سەرۆکی پارتیش سەردانی ئێرانیان کردبو. دوای ئەو سەردانەشبو یەکێتی بە شێوەیەکی فەرمی هاتە ناو رێفێراندۆم. ئەگەرچی هەردو وڵات دژ بە رێفێراندۆم دەوەستنەوە، بەڵام پێ ئەچێ لە بنچینەدا وانەبێ.
کۆبونەوەی هەردو سوپاسالاردا، دوای ئەوە دێت کە لە ١ی مانگی مارتی ٢٠١٧ دا ئەردۆغان و ڕوحانی لە ژورێکی داخراودا لە میانەی

کۆبوونەوەی ECO لە ئیسلامئاباد دا کۆبوونەوە.

ئیتر ڕۆژ بەڕۆژ شەڕە و ناکۆکییەکان و بەرەکان ئاشکرا دەبن. ئەمریکا و وڵاتانی پیشەسازی سورن لەسەر نەهێشتنی دەوڵەتی نەتەوەیی کلاسیکی و دوای ڕوخاندنی ئەو ڕژێمانەی کە لە تونسەوە دەستی پێکرد و ئێستا وێستگەکەی لە سوریایە، هەوڵ ئەدەن دەوڵەتی کراوەتر کە هەڕەشە نەبن لەسەر بازاڕی ئازاد و بەنێودەوڵەییکردنی سەرمایە سازبکەن. تا ئەو ساڵانەی دوایی سیستەمەکە بەو شێوەیە بو کە ئەمریکا پشتگیری لە تورکیایەکی بەهێز دەکرد بە ئەوەی باڵانسێک دژ بە سۆڤیەت و کۆمۆنیزم ڕاگرێ. دوای نەمانی کۆمۆنیزم، پشتگیری هاتنەسەرکاری ئاک پارتی و گولەنیەکانیان کرد، کە پاشخانە ئەدەلۆژیەکەیان بریتییە لە سوننەی نەقشبەندی. ئامانج لەوەدا ئەوەبو تورکیا وەک مۆدێلێکی ئیسلامی-لیبرال دژ بە ئەلقاعیدە پەرەپێبدەن، کە لە کۆتاییدا تورکیا ئەو چاوەڕوانییەی خۆرئاوای نەهێنایە دی و بە پێچەوانە هەڵسوکەوتی کرد.

لەو ماوەیەدا ئەمریکا و ئەوروپا جگە لە دەستگیرکردنی ئۆجالان و بەتێرۆریست ناساندنی پکک، چاویان لەسەرجەم کردارەکانی ئەنکەرە دژ بە کوردان پۆشی. خۆرئاوا دژ بە کاریگەرییەکانی ئۆجالان و پکک، گرینگییەکی لەڕادەبەدەری بە باشوور دا. باشووری کوردستان لە جیاتی وەڵامدانەوەی داخوازیەکانی سیستەمی وێڵسەنی ئەمریکا بە ڕەخساندنی هەڵومەرجی بازاڕی ئازاد، مافی مرۆڤ و مۆدێلێکی دیموکراسی، خۆی خستە باوەشی ئێران و تورکیا لەلایەک و لەلایەکەی دیکە سیستەمێکی ئەوپەڕی تاڵانکاراری ئابووری، نادیموکراسی و گەندەڵی بەڕێوەبرد. هەولێر نەیتوانی مۆدێلێک پێشبخات دژ بە ئیسلامی سیاسی تورندڕەو و دەوڵەتی ئەتنیکی دەستپۆتیک کە ئاستەنگە لە بەرانبەر بازاڕی ئازد و کۆمپانیا فرەڕەگەزیەکان. ئەوە لە تەکشانیان دژ بە داعش و قەیرانی ئابووری زیاتر بەدەرکەوت. ئەمریکا هەستی بەوەکرد کە پاشخانی شێخایەتی نەقشبەندەتی بارزانی و تاڵەبانی ڕێگاخۆشکەرە بە ئەوەی لە باوەشی ئێران و تورکیا نەنێ دەرەوە. بۆیە لەوڕۆژانەدا پنتاگۆن کۆتایی بە یارمەتیە سەربازییەکانی بە پێشمەرگە هێنا.

لەگەڵ سەرهەڵدانی بەهاری عەرەبیدا کە دواوێستگەکەی سوریا بو، وڵاتانی ناوچەکە بەتەنیا بیریان لە بەرژەوەندی نەتەوەیی خۆیان کردەوە و گەورە دەستەکانی خۆرئاوا لە ناوچەکە هیچ هاوکاری و پەیوەندیەک نەما لەگەڵ سەلەفی و ئیخوانەکاندا نەیکەن بە گەیشتن بە ئامانجەکانیان. ئیتر ئەوان لەلایەک دیوارەکانی دەوڵەتی نەتەوەییان بە عەبای ڕەشی ئیخوانەکان قایم دەکرد، لەلایەکی دیکە

بە ئەنجامدانی ئەویەکە دژی سیاسەتی وەڵسەنی ئەمریکا واشینگتۆنیان بەچارە هێشتەوە، ئەوەش وایکردن ئۆباما پەنا بۆ ڕێککەوتن لەگەڵ ئێران ببا.

لەو سەروبەندانەدا هێزەکانی یەپەگە بونە تاقە هیوایەک بۆ خۆرئاوا کە پاشخانە ئایدیۆلۆژییەکەیان ئەجالانیزمە. ئەگەرچی بەچونەکانی ئەجالان لەگەڵ شارستانییەتی ڕۆژئاوادا ناکۆکیش بن، لە بنچینەدا تاقە ڕێگایەکە بۆ گۆڕینی دەوڵەتی نەتەوەیی کلاسیک و دەستپێتی ڕۆژهەڵات. ئەجالانیش خاڵی لاوازی سیستەمی خۆرئاوا دەزانێ کە ناتوانێ خۆی لە بەرانبەر شاڵاوی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییە پێشکەوتوەکان بگرێ و ناچارە لە کۆتاییدا سیاسەتێکی پراگماتیستی پەیڕەو بکات و خۆی لەگەڵیاندا بگونجێنێ. ئەجالان لەو یەک دوو ساڵانەی دواییدا کە باوەڕی بە چارەسەری ئاشتیانە لەگەڵ تورکیا نەما، لە زینداندا هەوڵی سازشێکی کاتیدا تاکو ئەنکەرە دەرگای ئیمرالی لەسەر بکاتەوە و لە ڕێگای نامەکانیەوە “پ ک ک”ەیەکی پاشخان لە تێکەڵەیەکی نەتەوەیی و لەژێرکاریگەری ڕێکخراوی لینینیستی کە پڕببو لە کێشەی ناوخۆیی، قەیران و سەرلێشێواوی سیاسی، بگۆڕێ بۆ بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی بەرفراوان کە سنورەکانی ئەتنیک و نەتەوەی کلاسیکی دەرباز دەکات.

ئێستا بە هەرێکە لە ئێران و تورکیا کە دو وڵاتی زلهێزی ناوچەکەو ستاتۆپارێزن، جگە لە سازان دژ بەو هەڕەشەییەی کورد کە بێتە سیستەم لە ڕۆژئاواو خەریکە پەل بە بەشەکانی دیکەدا داوێ، هیچ چارەیەکیان نەماوە. بەرەیەکی ئاشکرای شیعەکان-ئیخوانییەکان و نەقشبەندییەکان بەڕێوەیە دژ بە کورد لە ڕۆژئاوا.

پێشتر دوای ڕوخانی سۆڤیەت و شەڕی کوێت چۆن بارزانی و تاڵەبانی بۆ مانەوەی هەوەسی شێخایەتی خۆیان ئامادەبوون هەرێمێکی فێدرالی چەواش دژ بە بەشەکانی کوردستان و لە خزمەتی ئێران و تورکیا دا بەکاربێنن، ئەوەکەش بەهۆی پاشخانە نەقشبەندییەکەیان کە ئایدیۆلۆژیای چینی سەرووی نۆکەری کوردانە، بە ئاگایانەوە بێ یان بێ ئاگایانە کەوتونەتە ناو داوی ئێران وتورکیا.

خۆشبەختانە ئەو ڕێککەوتنە سەربازییەی ١٥ی ئۆگوستی نێوان تەهران و ئەنکەرە لە ماوەیەکی درێژدا دژ بە بەرژەوەندییەکانی ڕوسیا ئەشکێتەوە. ڕێککەوتنی گازی نێوان هەردوو وڵات، کە بۆ ١٥٠ ساڵ ئیمزاکراوە، فرۆشتنی گازی ڕوسیا بە تورکیا ڕادەگرێت و هەربۆیەشە پێموایە ڕوسیا لە ماوەیەکی کورتدا دژ بەو ڕێککەوتنە سەربازی و

ئـــابووریەی ســێکوچکەی شیعە-ئیخوان-نەقشبەنـــدیەکان دەبێتەوە کە بەسەرۆکایەتی ئێران، تورکیا و قەطەر و کوردە نەقشبەندیەکانیش تێیوە گڵاون ئەنجام دەدرێ.

پێویستە نیشتیمانپەروەرانی کورد لەناو هەردو پارتدا، ئەو یەکە بەجدی وەرگرن و ئەو پیلان و گەمەیەی کە تێیکەتوون پوچەڵکەنەوە. دەوڵەت و رێفرانـــــــدۆمی چەواشە، جگە لەوەی بەشێکە لەو پیلانەی نەقشبەندیەکان، هاوکات دژ بە سیستێمی سیاسەتی نێودەوڵەتیە. ئەبێ کوردی دەمارڕەپ، واقعیانە سیاسەت بکات و لەوە بگەن کە ئەمریکا و خۆرئاوا ئێستا لایەنگری پارچەکردنی عێراق نین، بەڵکو عێراق وەک مۆدێلێکی شیعەی پێشکەوتو و نیمچە کراوە لە داهاتودا دژ بە ئێران بەکاردێنێنن. بەڵام لە سوریادا ئەگەر لە شێوەی دەوڵەتیش نەبێ، ئەوا شتێکی لەوبابەتە چاوەڕوانکراوە و وڵاتانی پیشەسازی پشتگیری لێ دەکەن.

ئایا کرێکاران چینێکی شۆڕشگێڕن ؟ … زاهیرباهیر

وەڵامی ئەم پرسیارە لە وتارێکی ئاوا کورتدا ئاسان نییە، ڕەنگە چەند کتێبێکی بوێت بە تایبەت گەر بمانەوێت ئامارێکی زۆر و ڕۆڵی کرێکاران لە خەباتیانا و لە زۆرێك لە وڵاتانی ئەوروپا و ئەمەریکا و کەنەدا و ئوسترالیا ، بەرچاوبخەین .

پێش ئەوەی بچمە ناو کرۆکی بابەتەکەوە دەبێت پێناسەی چەمکی کرێکار یاخود چینی کرێکاران ، بکەم . بۆ ئەمەشیان پێ لەوە دەنێم کە کارێکی ئاسان نییە.

" بە گوێرەی فەرهەنگی ئینگلیزی دانشگای کامبریج چینی کرێکاران گروپێکی کۆمەڵایەتین کە پێکهاتون لە خەڵکانێك پارەیەك پەیدا دەکەن ، زیاتر هەقدەستیان بە گوێرەی کاژیری کارکردنیانە ، یاخود ڕۆژانەیە ، ڕاشکاوانە ئەوانەن کە کاری جەستەیی دەکەن............چینی کرێکاران (هەرەوەها چینی کارگەر و پڕۆلیتاریا) ئەو کەسانەن کە بە مووچە، کاردەکەن ، بە تایبەت لە کاری دەستیدا لە پیشەکاندا کە شارەزاییان هەیە و لە کاری پیشەسازییدان. کارەکانی چینی کرێکاران

لەوانەش ئەوانەی کە کاری دەستی لە کەرتی پیشەسازیدا دەکەن ، هەندێکیشیان کاری زهنی و لەتەك ئەو کارانەی کە خزمەتگوزارین”

پێناسەی گشتی چینی کرێکاران ، لە لایەن مارکسییەکانەوە سۆشیالیستەکانەوە ئەوانەش دەگرێتەوە کە هیچیان نییە بیفرۆشن جگە لە هێزی بازوویان، هێزی کاریان و شارەزاییان . ئا لەم بارەشدا هەردوو گروپ: کرێکارانێك کە کاری جەستەیی و ئەوانەشی کە کاری زهنیی دەکەن، کاری دەستیی و فکریی بە هەموو جۆرەکانییەوە دەگرێتەوە. لای ئەمان تەنها ئەوانە ناگرێتەوە کە داهاتیان لە خاوەندارێتی بزنس و ئەوانەی کە کرێکارانی دیکە بەکاردەهێنن.
زۆر ئاشکرایە ئەو دونیایەی کە مارکسی تیادا دەژیا یەکجار گۆڕاوە، هەر ئاواش خودی چینی کرێکارانیش و پێناسەکەشی. ئەوەی کە لە کۆمەڵدا تا ئێستا نەگۆڕاوە و هەیە چینی کرێکارانن، چینی ناوەنجی و چینی باڵای نێو کۆمەڵن.
لە کاتێکدا کە زۆرینەی مارکسییەکان و سۆشیالیستەکان و هەندێکیش لە ئەنارکیستەکان باوەڕیان وایە کە پاڵپێوەنەری یاخود دینەمۆی بردنمان بەرەو کۆمەڵی سوشیالیستی ، کرێکارانە ، هەر لەبەر ئەمەش پێناسەکردنی چینی کرێکاران هێشتا پێویستە. پێناسەکردنی چینی کرێکاران لە پێناسەی جیاوازدا ، ڕەنگە سەرەنجامێکی جیاوازمان لە کۆمەڵی جیاوازی ئایندەدا بداتە دەست.
زۆرێك لە ئێمە بڕوامان وایە کە زۆربەی زۆری کۆمەڵ کرێکارن. بەم پێوەدانەش کرێکاران ، خانەنشینکراوان ، بێکاران، ئەوانەی کە کار بۆ خۆیان دەکەن، یا تەنانەت قوتابیان و ئەو کەسانەشی کە پارەیەکی مشە وەردەگرن ، کە هەندێکمان بە چینی ناوەنجییان لە قەڵەم دەدەین، هەموو ئەمانە دەگرێتەوە .

ئەگەر ئەو پێناسەیەی سەرەوە بۆ چینی کرێکاران وەرگرین ، دەگەینە ئەو سەرەنجامەی کە چیینی کرێکاران چینێکی یەکگرتوو نین، ئامانجەکانی هەر بەشێکیان لە ئێستادا جیاوازە و یەکگرتنیشیان لە ڕادەی مەحاڵدایە. ڕەنگە ئەمەش هۆکارێك بێت کە هاوکاری و کۆمەك و هاریکاریی لە نێوانیاندا نابینین، هەر ئەمەشە کە تێشکان بەدوای تێشکانا، چارەنوسیانە.
ئەگەر هەموان لەسەر ئەوەش یەکبگرینەوە کە چینە کرێکارە تەقلیدییەکە لەتەك کرێکارانی دووکانەکان و فرمانگاکان و بەشی خواردنەوە و خۆراك و کرێکارانی سەر کێڵگەکان ، کە بەمانە هەموویان دەوترێت کرێکار، هێشتا هەر ڕووبەڕووی گرفت دەبینەوە. ئەمانە بەشێکی کەمی کۆمەڵن هەر لەبەر ئەمەش گرانە کە باوەڕ بێنین

لە ڕێگای ئەمانەوە کۆمەڵەکی ناچینایەتیمان بۆ دێتە بەرھەم .

ھەروەھا بە ھۆکاری جیاوازی ھەلومەرجی کارکردنیان و ئەندامبوونی نقابەی جیاواز ھاریکاریی و یەکێتی نێوانیان یەکجار سەخت دەبێت.
پێشئەوەی کە زیاتر بڕۆم ، دەبێت پرسیاری ئەوەش بکەم ئەی شۆڕش چییە؟ ئایا چەند چاکسازییەکی سەرەکییە؟ تێکۆشانی چینایەتییە و چاوەڕوانی ئەوەی لێدەکرێت کە بمانگوێزێتەوە بۆ ژێر دیکتاتۆرییەتی پڕۆلیتاریا؟ بەزۆر ھێنانە خوارەوەی حکومەتە و دانانی یاسای کۆمەڵایەتیی؟ یاخود گۆڕانکاریی و گواستنەوەی کۆمەڵە بۆ کۆمەڵەکی ناقوچکەیی و نا چینایەتی لە ڕێگای تێکۆشانی ھەرە زۆرینەمان بە گوێدانە پاشخانی کۆمەڵایەتیمان ؟
بە بۆچوونی من شۆڕش ، شۆڕشێکی کۆمەڵایەتییە ، پرۆسەیەکی دووروو درێژە کە بەرەو ئایندەمان بەکێش دەکات. لێرەدا ڕەنگە لەتەك مارکسییەکان و کۆمۆنیستەکانا کە بانگەوازی کۆمەڵەی سۆشیالیستی دەکەن ، یەکبگرینەوە، بەڵام ڕێگا و ڕێڕەومان بۆ گەیشتن بەو مەبەستە ، جیاوازە.
پێناسەمان بۆ چینی کرێکاران ھەر کامێك بێت لەوانەی سەرەوە ، ھەمو بەڵگەکان لە زەمینەی واقیعدا ئەوە نیشان دەدەن ، کە چینی کرێکاران چینێکی شۆڕشگێڕ نییە. بەڕای من ھەرگیزیش شۆڕشگێڕ نەبوون.
ئەگەر واتای شۆڕش گۆڕینی کۆمەڵەی ھەنووکەیی بێت بۆ کۆمەڵەکی ناچینایەتی و ناقوچکەیی ، ئەوە ئەرکی سەرشانی چینی کرێکاران نییەو ھەرگیزیش نەبووە.

مارکس قسەیەکی یەکجار ڕاست و بایاخداری کردووە کە وتوویەتی” ئەوە ھۆشیاریی مرۆڤ نییە کە بڕیاری بوونی دەدات ، بەڵکو بە پێچەوانەوە ، بوونە کۆمەڵایەتییەکەیەتی کە بڕیاری ھۆشیاریی دەدات” . من وا ھەستدەکەم مارکس پێچەوانەی ئەم قسەیەی خۆی ھەنگاو دەنێت کاتێک پەیگیریی دەکات کە شۆڕش ئەرکی سەر شانی چینی کرێکارانە . چینی کرێکاران ھەر لە سەرەتای دروستبوونییەوە و ئێستاشی بەدەمەوە بێت، خەبات و تێکۆشانەکەی ئابوورییانە بووە نەك سیاسیانە و وەرگرتنی دەسەڵات. دیارە ئەمەش ھۆکارێکە کە کرێکاران خەبات و تێکۆشانی خۆیانیان بە نقابەوە گرێداوەتەوە و کەمتر لەشانی پارتە سیاسییەکانەوە بوون . کرێکاران کارو خەباتیان بە گوێرەی قسەکانی مارکس دەکەن ، ھەر لەبەر ئەمەش ھۆشیاریی ئەوان ئەو بازنەیە نابەزێنێت و نایانبات بەرەو خەباتکردن بۆ دروستکردنی کۆمەڵەی ناچینایەتی و دیکتاتۆرییەتی پڕۆلیتاریا. ئەوان نە دژ بە دەوڵەتن

و نە دەوڵەتی پڕۆلیتاریاشیان دەوێت. بەدانی ئەم ڕۆڵە گرنگە بە کرێکاران و بارکردنیان بەمە ، مارکس عادیل نەبووە. ئەمە جگە لەوەی کە لێرەدا پرسیارێکی زۆر گرنگ دێتەو پێشەوە ئەویش ئەوەیە ئەگەر کرێکاران چینێکی شۆڕشگێڕن ئیتر مارکسییەکان بۆچی حیزبی بۆ دروستدەکەن تاکو هۆشیارییان بکەنەوە و ڕێکیان بخەن؟!! تەنانەت خودی مارکسیش لە چەند شوێنێکدا فتوای حیزبی کرێکاریی داوە .

شرۆڤەی من بۆ ئەم پەیامەی مارکس ئەوەم دەداتە دەست کە چینی کرێکاران نابێت و ناکرێت زیاتر شۆڕشگێڕ بن لە خانەنشینان، قوتابی و خوێندکاران، بێکاران، پەککەوتوان کە لەسەر بیمەی پەککەوتەین و هەروەها ئەوانەشی کە لەسەر جۆرێك لە بییمەکانن. هۆکارەکەش ڕوونە ، ئەویش ئەوەیە ، ئەوانەی کە کرێکارن ، داهاتەکەیان زۆر باشترە لەوانەی کە لەسەرەوە ناونوسم کردن . بەڕاستیش هەر ئەمەش هۆکارەکەیە کە ئەو جۆرە خەڵکانەی سەرەوە زۆر چالاکترن. ئەوە ئەوانن کە بەشداری خۆپیشاندان و ناڕەزاییەکان دەکەن و بە کێشەکانی نەو کۆمەنەتییەکە تێکەڵ دەبن . ئەوە ئەوانن کە هاوکاریی و هاریکاریی بە کرێکارانی مانگرتوو بە داخوازییەکانیان، دەکەن ، لە کاتێکدا هاوڕێێ کرێکارەکانیان هەر لەو کارگەیە یا لەو فرمانگایە یا لەو شێپە بەردەوامن لە کارکرنیان و چییان پێبوترێت ئەوە دەکەن.
ئەوە ڕاستییە کە چینی کرێکاران توانا و پاوەری ئەوەیان هەیە بە هاوکاریی یەکدی لە ماوەیەکی کەمدا حکومەت بهێننە خوارەوە بە کردنی چالاکی جیا جیا. دەتوانن سیستەمەکە لە کار بخەن ، بەڵام ئەوە ئامانج و ئاڕاستەشیان نییە . جێی سەر سوڕمان نییە پارتی موحافیزین لە بریتانیادا دەتوانیت ڕووبەڕووی نقابە ببێتەوە و بیاندات بە دادگە ، گەر داخوازییەکانیان لە داخوازی ئابووریانەوە بچیتە قاڵبی داخوازیی سیاسیانە.

مێژوی خەباتی چینی کرێکاران لە سەر ئاستی دونیا ئەوەی نیشانداوە ئەوانەی کە ویستویانە کە سیستەمەکە و کۆمەڵ بنەڕەتیانە بگۆڕن چینی کرێکاران نەبوون و ئەوانیش نابن. بەڵکو ئەوانە توخمە سۆشیالیست و ئەنارکیستەکانی ناو کرێکاران و ناو کۆمەڵ بوون . ئەم ڕاستیەش لە ڕوسیای 1905 و شوباتی 1917 و ئیسپانیای 1936 و 1937 بە باشی دەرکەوت کە بەشی زۆریان سۆشیالیست و ئەنارکیستەکان بوون. ئەوە سۆشیالیست و ئەنارکیستەکان بوون کە دینەمەی بزوتنەوەکان بوون ڕۆڵی سەرەکییان هەبووە ، ئەوان بوون کە بازنەی داخراوی خەباتی ئابووریانەیان شکاند و بەرەو ئامانجی کۆتایی ملیان نا.

بە کورتی سنوری خۆیان بەزاند.

سەرەتای ئەو بیرۆکەیە کە چینی کرێکاران شۆڕشگێڕن و دروستکەریی کۆمەڵەی سۆشیالیستین ، مارکسە ، بەڵام لە ژیان و واقیعدا تیورە ئابوریی و سیاسییەکەی خزمەتی دوژمنانی کرێکاران کە کاپیتالیزمە، کردووە، نەك سۆشیالیزم . کتێبی کاپیتاڵ هیچ وەخت بایاخی بە کرێکاران نەبووە ئەوەندەی کە بە ئەوانەی کە خزمەتی کاپیتالیزم دەکەن، گرنگبووە و گرنگە. لەو وتارەکەی مانگی ئەکتۆبەری پارەکەدا من خۆم لەم بوارە داوە، گەر کەسێك بخوازێت با بفەرموێت ئەمە لینکەکەیەتی:
/…http://zaherbaher.com/…/%da%86%d9%87%e2%80%8c%d9%be-%d9%88

ئەوە ڕاستییە لە دوای جەنگی جیهانی دووهەمەوە دونیا گۆڕانکاریی گەورەی بەسەردا هات و بزوتنەوەی کرێکاران تا دەهات لاواز و لاوازتر دەبێت. ماوەیەکی یەکجار دوورو درێژە کە چینی کرێکاران لە هەموو دونیادا هیچی وایان بەدەست نەهێناوە. نەك هەر ئەوە ، بەڵکو لە بارێکیشدا نەبوون و نین کە تەنانەت پارێزگاریی لەوانەش بکەن کە پێشتر بەدەستهێنراون.
لە سای سیستەمی هەنووکەییدا ، چینی کرێکاران ئەوەیە کە بووکچین وەسفیان دەکات " …… مارکسییەت لە دەستپێشکەری دایلێکتی کاپیتالیزم، دا نوشستی هێنا . پڕۆلیتاریا لەبری ئەوەی گەشە بکات بە چینێکی شۆڕشگێڕ لە ناو منداڵدانی کاپیتالیزم دا ، دەرکەوت کە بوو بە ئۆرگانێك لەناو خودیی لاشەی بورجوازییدا" The Muurray Bookchin Reader, Edited by Janet Biehl, Page 131-132
لە ڕاستیدا چینی کرێکاران سیستەمەکەیان زیاتر بەهێز کرد، پارێزگارییان لێکردووە و باشتریشی دەپارێزن . کرێکاران هەر وەکو هەموو کەسێکی، یا کەرتێکی دیکە لە ناو کۆمەڵە، تەنانەت پۆلیس و سەربازیی و تۆڕە سیخوڕییەکان ، خزمەتی ئەم سیستەمە، دەکەن.
ئەوە چینی کرێکارانە کە سامان دروستدەکات ، هەروەها قازانج و پارێزگاریی لە جەنگ، لە هەر شوێنێك ڕووبدات ، دەکات. ئەو جەنگەی کە دەبێتە هۆی کوشتنی خەڵکانێکی زۆری بێ گوناح و مەزڵوم و ژینگەکەشیان وێراندەکات. پێگەی کرێکاریی، هۆشیارانە یا ناهۆشیارانە بە بەرهەمهێنانی زیاتری قازانج و سامان بزوتنەوەی خەڵکی تێدەشکێنێ ، لە ناویاندا کرێکارانیش لە پارچەکانی دیکەی جیهان . پێویست ناکات تاکو بەڵێین بەڵگەکان نیشانی دەدەن کە کرێکاران تەنها دەربەستی ژیانی خۆیان و خێزانەکانیان، هەتا ئەگەر ئەوە لەسەر حسابی کوشتنی خەڵکی و هاوڕێ کرێکارەکانیشیان

بەت لە وڵاتانی دیکەدا.

ئەمە پێویستە تەماشای ڕاستییەکان و بەڵگەکان بکەین، زیاتر لە بینین و پەنابردن بە تەکستی ناو کتێبەکان کە زیاتر لە 150 ساڵە نوسراون. پێوستمان بە زیندوان هەیە نەك مردووان لە هەڵسەنگاندن و شرۆڤەکردنی بارودۆخی ئێستادا.
دەبێت ئەوەشمان لەبیر نەچیت کە ئەنارکیزم هزرە نەك ئایدۆلۆجی سەبوو، ڕێڕەوی ژیان و بەڕێکردنەتی، مێتودێکی بەکردەوە و زیندوانەیە لە هەڵسەنگاندنی ڕوداوەکان و بارودۆخەکان بەڕێچونی ناو واقیعەکە، نەك نەو کتێبەکان.
گەر وای دابنێین کە پڕۆلیتاریا تاکە چینەکە کە بەرەو سۆشیالیزممان دەبات، ئەمە چی دەگەیەنێت؟ جگە: لە تەسککردنەوەی شۆڕش بە تەنها کۆمەڵی یا وڵاتانی پیشەسازیی، نەك لە وڵاتانی دیکە، ئەمە فەرامۆشکردنی ڕاستی بزربوونی پرسی دادوەری کۆمەڵایەتی و یەکسانی و ئازادیی و نەبوونی ئاسایش لە هەر شوێنێکی ئەم دونیایەدا، کە هەموو ئەمانە بنەمای شۆڕشن و زەمینەی دروستکردنی کۆمەڵی سۆشیالیستی/ئەنارکیستین، یانی پێ لەنان و سەلماندنی ئەوەیە کە لە کۆمەڵانی پێش سەرمایەدارییەوە کە لە کاتێکدا کێشەی چینایەتی و کۆمەڵی هەرەمی هەبوون، بە گوێرەی ئەو ڕایەی سەرەوە بەڵام لەگەڵ هەبوونی ئەوانەشدا هێشتا شۆڕشی سۆشیالیستی زەروورییی نەبووە، ئەمەش هەر لەبەر ئەوەی کە چینی کرێکاران و تەکنۆلۆجیای پێشکەوتوو لەو کۆمەڵانەدا نەبوون.
دیسانەوە یانی پشتگوێخستنی پرسی کۆمەڵی قوچکەیی/هەرەمیی کە ئاشکرایە کە ئەم کۆمەڵە قوچکەییە بەرایی و دەستەبەریی هێنانەکایەی کۆمەڵی چینایەتیی بووە. یانی بەبایاخ وەرنەگرتنی کێشەی ئیکۆلۆجی وەکو پرسێکی سەرەکی شۆڕش.

شۆڕش، شۆڕشی کۆمەڵایەتییە، شۆڕشی سەرجەمی کۆمەنتییەکەیە نەك بە تەنها شۆڕشی پڕۆلیتاریا لە ناو کۆمەنتییەکە و لە ناو خودیی کۆمەڵەدا. جۆرەکە لە شۆڕش کە زۆر و کەم هەر هەموو کەسێك لە کۆمەنتییەکە و لە کۆمەڵە بە گوێدانە جیاوازی پێگە و زەمینەی ژیانیان، لە ڕێگای جیا جیاوە لەم شۆڕشەدا بەشداریی دەکەن. لە ڕێگای خۆڕێکخستنیانەوە لە گروپە ڕادیکالە سەربەخۆ ناقوچکەییەکانا، لە شانی یەکەوە و بەهاریکاریی و هاوکاریی یەکدی خەبات و تێکۆشانیان، چالاکییەکانیان دەکەن و لە ڕێگای دروستکردنی کۆنفیدراسۆنەکانەوە لە ڕێگای بەگژاچونەوەی دەستەجەمعیانە و جەنگکردن دژ بە سیستەمەکە خەباتیان یەکدەخەن.

Zaherbaher.com

زاهیرباهیر –لۆندۆن
19/08/2017

ئەدەبی کلاسیزمی کوردی و دنیابینی ... عەبدولموتەڵیب عەبدوڵڵا

حەقیقەتی* شیعری کلاسیزمی کوردی راستەوخۆ پەیوەندی بە ئایینەوە دەکات، نەك چینی ئەرستۆکرات و زمانی بەرزی ئەو چینە، ئەو حەقیقەتە حەقیقەتێکە نزیك لە هەستی دەستەجەمعی و واقیع، لە پشت ئەو دید و بۆچوونەش بیروباوەڕی ئایینی میترایی و زەردەشتی و مانی و یەزیدی، دواتر (یارسانی/ ئیسلامی)، (یەزیدی/ ئیسلامی) و زمانی زارەکی کوردی دواتر زمانی شیعری رۆژهەڵاتی و شیعری ئیسلامی وەستاوە، لەو تێگەیشتنەوە، دەگەینە ئەو دەرئەنجامەی کە بنەمای فەرهەنگی ئایینی و ئەدەبی کلاسیزمی کوردی ئەو وشە و رستە ساکارانەن، کە لە ناو خەڵکی لە ژیانی رۆژانەدا بە کار دەهێنرێن، و دوو هێزی (خێر) و (شەڕ) و (جوانی) کە بە شێوەیەکی گشتی لە ئایینی کوردان رەنگدانەوەی دەبینرێت، لە شیعری کلاسیزمی کوردیشدا بەو شێوەیە دەردەکەوێت: لەبەر ئەوەی کردگار هەر گیانە، بۆیە تۆ نازانیت خێر لە کوێوە رووت تێدەکات، بەڵام گیانی کردگار گیانێکی بەرزە، یان لەبەر ئەوەی هێزی دروستکەری گیان لە ئاسمان دەبێت، بۆیە هەمیشە وا بیر دەکەیتەوە کە خێر لە ئاسمانەوە بێتە خوارەوە! کردگار لە بنەڕەتدا هەر گیانێکە، بەڵام چونکە دەچێتە ناو لەشی جۆراوجۆرەوە خۆی لە قالبی جیاوازدا پیشان دەدات، ئیتر بە ناویش وەکو لەش زۆر دەبێت، لەش لەسەر زەوی دەبێت، بۆیە شەڕیش لەسەر زەوی دەبێت!

زەمەنی بوونی مرۆیی لە ئایینی (کوردان)دا پێکهاتەیەکی تایبەتە، لە سێ فاکتەری رابردوو و هەنووکە و داهاتوو پێکهاتووە، ئەو فاکتەرانەش هێزی خۆیان لە دۆنادۆن و (یەکیەتی بوون) هەڵدەگرنەوە.

له بەرانبەر ئەوەیش یەکیەتی بوون لە شیعری کلاسیزمی کوردیدا لە رێگای (شەوق) و (وەجد) و (قەلەق) و (عەدەم) دەردەکەوێت… جوانی لە شیعری کلاسیزمی کوردیدا رەنگدانەوەی سروشت و دڵی جوانپەرستانە، شاعیری کوردی کلاسیك هیچ جیاوازییەك لە نێوان گوڵێکی جوان و کچێکدا ناکات، گرنگ ئەوە نییە، تۆ کامەیانت خۆش دەوێت، بەڵکو گرنگ خۆشویستنی جوانییە، بە دیوەکەی دیکەش یار، یان دڵبەر لە هەموو جێیەکە، واتە (بوون) لەوە، یان لەوەوەیە، ئیتر (بوونی من) شاعیر بەشێکە لە (بوونی تۆ) دڵبەر، (بوونی من) عەقڵ بەشێکە لە (بوونی تۆ) سروشت… هەموو ئەوانە لە یەکتری جیا نابنەوە، ئەگەرچی وەکو دوو جەوهەر خۆیان دەنوێنن، بەڵام لە راستیدا یەك جەوهەرن، ئەو یەکیەتییە هەموو شتێك کۆدەکاتەوە، هیچ (بوون)ێك نییە، لە جەوهەرە گەورەکە، کردگارە بچێتە دەرەوە، هەموو شتێك لە دەست کردگارە، ئەوەی ئەویش دروستی کردووە وێنەی خۆی دەنوێنێ و بەشێکە لە خۆی، واتە هەموو شتێك وێنەی ئەو جەوهەرەی تێدایە و ئەو جەوهەرەش لەبەر ئەوەی خۆی جوانە، بۆیە لە هەموو جوانەکاندا دەردەکەوێتەوە بەوەش (یەکیەتی بوون) دروست دەکەن.

ئەگەر سەرەتای ئەدەبی کوردی وەك مێژوو پەیوەندی بە ئایینی کوردییەوە هەبێت و زمانی رەسمی ئایین و ئایینزا و عەقیدە شاراوەکانی کوردانیش بە شێوەیەکی گشتی دیالێکتی گۆران بووبێت؟!* کەواتە وەك چۆن بە درێژایی مێژوو ئایینی کوردان ئەرزشێکی زۆری بە شیعر داوە، بە هەمان شێوەش لە پشت بەشێکی زۆری شیعری رەسەنی کوردیش وەك فیکر، دنیابینییەکی ئایینی دەبینرێت! دەمەوێت بڵێم ئەگەر لە پشت (ئایینی کوردان) کێشی خۆماڵی و زمانی رەمەکی وەستا بێت و لە پشت فیکری (شیعری رەسەنی کوردی) ئایینی کوردی هەڵگرینەوە، ئەوە دەشێ دنیابینی شیعری کلاسیزمی کوردی وەك مێژوو دەلالەت لە توانای ئایینی بکات، وەك چۆن دنیابینی ئایینی کوردی خۆی لە توانای دەستەجەمعیدا دەدۆزێتەوە! بەڵام ئەگەر ئایین وەك ئەرك حەقیقەتە گەورەکان لە ئاسمانەوە بەرەو زەوی دابەزێنێ! ئایا کاری شیعر، کاری ئەدەب ئەوەیە، کە ئەو حەقیقەتە گەورانە دووبارە پێشکەش بکاتەوە، ئایا شاعیر پەیامبەری نێوان ئاسمان و زەوییە؟!* لێرەدا دەپرسم ئەگەر شیعری رەسەنی کوردی، بیەوێت گوتارێك بۆ حەقیقەت بەرهەم بهێنێ، یان بەمانایەکی دیکە روویەك لە رووەکانی حەقیقەت بخاتە روو، ئەی بۆ هەوڵیش نادات چێژی هونەری لە ماڵی زماندا بدۆزێتەوە، ئایا چێژی هونەری و حەقیقەت دوو شتی دژ بە یەکن؟!

هەڵبەتە من مەبەستم نییە، ئەو دنیابینییەی کە لە شیعری کلاسیزمی کوردیدا دەبینرێت، لەبەر ئەوەی دنیابینییەکی ئایینییە، بە دنیابینی میتافیزیکییەوە بەندی بکەم، بەڵکو دەمەوێ دنیابینی شیعری رەسەنی کلاسیزمی کوردی و دنیابینی ئایینی کوردان، وەك توانای دەستەجەمعی و ئاگایی دەستەجەمعی تەماشا بکەم، ئەویش بە پشت بەستن بە تێزەکەی (لۆسیان گۆڵدمان 1913-1970)* کە یەکێکە لەو بیریارانەی هەوڵی زۆری بۆ ناساندنی چەمکی دنیابینی یان جیهانبینی داوە، هەڵبەتە (گۆڵدمان) سەر بە قوتابخانەی مارکسییە و یەکێکە لە قوتابی و پەیڕەوانی (جۆرج لۆکاش 1885-1971) و کارەکانی دەکەوێتە نێوان سۆسیۆلۆژیای کۆمەڵایەتی و سۆسیۆلۆژیای ئەدەبییەوە… چەمکی دنیابینی لای ئەو تەعبیر لە کۆی ئەو فیکر و بیروڕاو ئاگایی و هەستانە دەکات، کە هەر ئەندامێك لە ئەندامەکانی دەستە و کۆمەڵ و چین بە یەکەوە دەبەستێتەوە و هەر لەوێشەوە لەگەڵ دەستە و تاقم و کۆمەڵ و چینێکی دیکە ناکۆك دێتەوە، بەو مانایە دنیابینی: کۆی ئەو خەون و سەرنج و ئاگایی شیاوی ئایندەیی و فیکرە میسالیانە دەگرێتەوە، کە کۆمەڵێك یان دەستەیەك یان چینێکی دیاریکراو خەون بە جێ بە جێکردنییەوە دەبینێت، لێرەدا جیهانبینی مەرج نییە، هەڵگری حەقیقەتێکی میتافیزیکیانە بێت، وەك چۆن دەشێ تەعبیر لە لێوردبوونەوەیەکی پەتی نەکات، بەڵکو بە پێچەوانەوە خستنە رووی واقیعێکی سەرەکی و دیارە، ئەو واقیعەی کە زانایانی کۆمەڵایەتی بە هەستی دەستەجەمعی وەسفی دەکەن، هەر لەسەر بنەمای ئەو وەسفەوە شیعری کلاسیزمی رەسەنی کوردی بە زمان و دنیابینی دەستەجەمعییەوە دەبەستینەوە، ئەو پێناسەیەش راستەوخۆ بە چەمکی پەیوەستبوونمان گرێ دەداتەوە.* دەمەوێ بڵێم دنیابیینی شیعری کلاسیزمی کوردی وەك تێگەیشتن ساتەوەختێکی دیاریکراوی ژیانی خودی کلتوری کوردی دەگەیەنێت، کلتورێك کە بەشێکی زۆری وزە فیکرییەکانی لە ئایین وەرگرتووە! چونکە وەك (هانز جۆرج گادامێر) دەڵێت: هەموو کلتورێك تێگەیشتنێکی دیاریکراوی لە خۆدا هەڵگرتووە، لەبەر ئەوەی تێگەیشتن پەیوەندی بە کلتوری دیاریکراوەوە هەیە، کەواتە بەپێی جیهانبینی خۆی دەیسازێنێ.* بەڵام پرسیار ئەوەیە، ئایا ئەو دنیابینییە ئایینییەی لە شیعری کلاسیزمی کوردیدا دەبینرێت، دەتوانین لە پرسی وجودی نزیکی بکەینەوە؟ هەڵبەتە ئەو پرسیارە رووییەکی دیکەی هەمان پرسیاری پێشوومانە کە گوتمان: ئایا ئایینی کوردی، ئەدەبی نووسراوی کوردی توانیویەتی بەم بە یەکگەیشتنە (بوونی کوردی) بسەلمێنێ؟!

بە شێوەیەکی گشتی دەتوانم بڵێم دنیابینی شیعری کوردی

جیهانبینییەکی میسالیانەیە، وەك چۆن دنیابینی ئایینی کوردان دنیابینییەکی میسالیانەیە، چونکە هەمیشە دنیابینی ئایینی پێویستی بەزەمانەتی خوایی دەبێ، تاکو دۆنیا بۆ لەو راستیەی کە دەیبینێ، بەو مانایەش دنیابینی شیعری کلاسیزمی کوردی نەیتوانیوە بوونی تاکی کوردی کەشف بکات؟!چونکە تەعبیر لەو ئاستە مەعریفییە جیاوازانە ناکات، کە لە هەڵنانی زماندا دێتە ناوەوە… لەبەر ئەوەی جیهانبینی شیعری کلاسیزمی رەسەنی کوردی لە تێگەیشتنێکەوە هەڵقوڵاوە کە سەرچاوەکەی بۆ ئایینی کوردان دەگەڕێتەوە، نەك بۆ واقیعی کوردی، کەواتە توانای خوێندنەوەی واقیعی نییە، هەر تێگەیشتنێك توانای خوێندنەوەی واقیعی نەبێت، دەکەوێتە دەرەوەی ئامادەگی کارایانەوە لەوێوە سنورەکانی خۆی دادەمەزرێنێ و پرسیارەکان پەراوێز دەخات، بێگومان کوشتنی پرسیاری تاکی کوردی هەر تەنها واقیعێکی بنبەستوومان بۆ ناکێشێ، بەڵکو کۆی ئەو کێشە و قەیرانانەش دەشارێتەوە کە ئەو واقیعە لە دووتوێی خۆیدا هەڵیگرتووە، دەمەوێ بڵێم حەقیقەتی نێوان ئەوەی شیعری کلاسیزمی رەسەنی کوردی دەیڵێت و ئەوەی ئایینی کوردی بە قسەی دەهێنێ، خۆی لە نێوان (پرسیار) و (ئەوەی پرسیاری لێدەکات) دەبینێتەوە، لە نێوان پرسیار و ئەوەی پرسیاری لێدەکات، ئەوەی ناشێ فەرامۆشی بکەین، ئەوەیە کە هەوڵبدەین زمانی بێگانە سوار زمانی کوردی نەبێت، وەك (عەلائەددین سەجادی لە کتێبی مێژووی ئەدەبی کوریدا لە ژێر ناونیشانی -بۆچ هێنراوە بە شێوەی هەورامی وتراوە؟- دەریدەخات)، نەك گەڕان بە دوای بوون و پرسیارکردن لە بوونی تاکی کوردی! بۆیە کاتێك لێژیکی توانای دنیابینی شیعری کلاسیزمی رەسەنی کوردی و لێژیکی تەواوکردنی ئایینی کوردی لێك نزیك دەکەینەوە، دەبینین وەك چۆن توانای دنیابینی شیعری کلاسیزمی رەسەنی کوردی جۆرێکە لە تێگەیشتن و تەواوکردنی دیاردەگەری ئایینی، بە هەمان شێوە هەڵوەشانەوەی لێژیکی تەواوکردنی ئایینی کوردی جۆرێکە لە توانای دنیابینی و واقیعی سەرەکی دەق! واتە وەك چۆن بە بێ تێگەیشتنێکی دیاردەگەرانە لە دنیابینی شیعری کلاسیزمی رەسەنی کوردی ناگەین، بە هەمان شێوەش بە بێ تێگەیشتن لە واقیعی دەق ناگەینە دنیابینی ئایینی؟! لێرەدا بەشێکی گەورەی هەر دوو چەمکی (دیاردەگەرایی) و (واقیع) لە ڕێگای ئاگایی دەستەجەمعییەوە خۆیان ئاشکرا دەکەن، بەمجۆرە توانای زمانی کوردی و توانای ئایینی کوردان یەك رەنگدانەوەی ئەویدیکەیە، بە مانایەکی دیکە (تێگەیشتن) و (دەق) دەبنە تەواوکەری یەکتری، بۆیە توانای دنیابینی شیعری رەسەنی کوردی لەو ساتەوە دەکەوێت، کە ئایینی کوردی بەرەو هەڵوەشانەوە هەنگاو دەنێت! هەر لەو خاڵەوە شیعری کلاسیزمی رەسەنی کوردی دەلالەت لە توانای دنیابینی ئایینی

کوردی دەکات، وەك چۆن ئایینی کوردی دەلالەت لە توانای دنیابینی شیعری کوردی دەکات، هەر لەو خاڵەشەوە شیعری کلاسیزمی رەسەنی کوردیمان بە رەوانی زمانی کوردی و دنیابینی دەستەجەمعییەوە پەیوەست کرد.

بە کورتی دەمەوێ بڵێم وەك مێژوونووسان ئاشکرای دەکەن، بنەما و ناوەڕۆکی ئایینی کوردان بەردەوام لە خۆ گۆڕین و خۆ بەرهەمهێنانەوەدایە: میترایی و زەردەشتی و مانی و یەزیدی، دواتر (یارسانی/ ئیسلامی)، (یەزیدی/ ئیسلامی)! بە دیوەکەی دیکەش زمان و شیعری کوردی لەسەر ئەو شێوەیە خۆی بەرهەم دەهێنێتەوە و ناکرێ ئەو دووبارە خۆ بەرهەمهێنانەوە ئایینییە، یان ئەو خۆ گونجانە ئایینییە، ژیانێکی دیکە و واقیعێکی دیکە بە زمانی کوردی و شیعری کوردی نەبەخشێت، بۆیە بە بڕوای من ناشێ بەو شێوەیەی کە دکتۆر مارف خەزنەدار بە پێی دیالێکتەکان مامەڵەی لەگەڵ کردووە، قسە لە مێژووی ئەدەبی کلاسیزمی کوردی بکەن، چونکە ناتوانین ئایینی کوردان وەك سەرەتاییەکی بەڵگە نەویست لە شیعری کلاسیزمی کوردی بکەینەوە، پێچەوانەکەشی راستە؟! بە دیوەکەی دیکەش کاتێ دنیابینی ئایینی کوردان لە بەرانبەر ئەویدیکەی ئیسلامی و شارستانیەتی ئیسلامی خۆی پێناگیرێت و بە جۆرێك لە جۆرەکان هەڵدەوەشێتەوە، زمانی کوردیش دەکەوێتە ژێر کاریگەری ئەویدیکە و رەحمەتی زمانی شیعری میللەتانی موسڵمان، لەوێوە زمانی کوردی بە جۆرێکی دیکە و لەگەڵ ژیانێکی دیکەی رەوانبێژی عەرەبی تێکەڵ دەبێتەوە، وەك چۆن ئایینی (یارسان)، (یەزیدی) خەباتی خۆیان لە ژێر سێبەری ئایینی ئیسلامی و شارستانی ئیسلامی بەو هەموو لاوازییەوە درێژ دەکەنەوە.

کەواتە دەتوانین بڵێین دنیابینی پێگەی یەکەم (بابا تاهیری هەمەدانی 937-1010) و پێگەی دووەم (گۆران- هەورامی) کە رەسەنایەتی شیعری خۆیان لەسەر دنیابینی ئایینی کوردان دامەزراند، بەر لە هاتنی شارستانی ئیسلام و ئایینی ئیسلام بە جۆرێك لە جۆرەکان مردنی خۆیان راگەیاند، بەڵام دنیابینی پێگەی سێیەم (دوای رووداوی شەڕی چاڵدێران) و پێگەی چوارەم (پاش دروستکردنی سلێمانی) لەگەڵ هاتنی ئایینی ئیسلام بە شێوەیەکی دیکەی جیاواز و رەوتێکی دیکەی جیاواز شیعری خۆیان نوێ کردەوە.

تێبینی:
ئەو لێکۆڵینەوەیە بەشێکە لە کتێبی (بنەما فیکرییەکانی شیعری کلاسیزمی کوردی) کە بۆ چاپکردن ئامادەیە.

سەرچاوە و پەراوێزەکان:

*(هایدگەر) وشەی حەقیقەتی یۆنانی بە وشەی کەشفکردن یان دانەپۆشین و نەشاردنەوە تەرجەمە دەکات.

* ناوچەی جوگرافی کوردانی گۆران وەك ئەوەی دکتۆر مارف خەنەدار ئاماژەی بۆ دەکات، دەکەوێتە سەر ئەو هێلانە: هێلی سنە… ناوچەی پاوە… ناوچەی کەندووڵە… لەسەر رووباری خازر… باجەلانەکان لە ناوچەی زەهاو… لە کوردستانی تورکیا گۆرانەکان بە (زازا) ناو دەبرێن. بۆ زۆتر روونکردنەوە بڕوانە: دکتۆر مارف خەزنەدار، مێژووی ئەدەبی کوردی، بەرگی دووەم، ل10-11.

* بۆ ئەو مەبەستە بگەڕێوە بۆ پەراوێزی ژمارە (4) کە نووسراوە: (رۆنسار 1524-1585) پێیوابوو شاعیر پەیامبەری نێوان خوا و خەڵکە.. شیعر لای رۆنسار لە زەوییەوە بۆ ئاسمان بەرز دەبۆوە، پێیوابوو شیعر دەبێ سوودی هەبێت و راستییە گەورەکان پێشکەش بکات.

* لۆسیان گۆڵدمان لە ساڵی (1913) لە شاری (بوخارست) هاتۆتە دنیاوەو تەمەنی منداڵی لە شاری (بۆکۆزالن)ی (رۆمانیا) بەسەربردووە، دوای وەدەستهێنانی بڕوانامەی (بکالۆریا) لە (بوخارست) چۆتە (کۆلیژی ماف) هەر لەوێشەوە بۆ یەکەمینجار ئاشنای کارەکانی (مارکس) بووە. لە ساڵی (1933) لە بواری ئابووری سیاسییەوە تێزی دکتۆرای ئامادە کردووە، هەر لە هەمان ساڵیش ئیجازەی لە زمانی (ئەڵمانی) وەرگرتووە. ساڵی (1940) لە ترسی ئەڵمانیای داگیرکەر بەرەو (فڕەنسا) رایکردووە، پاشان بە شێوەیەکی نافەرمی بەرەو (سویسرا) دەچێت و لەوێ لە یەکێك لەسەربازگە پەناهەندەییەکان تا ساڵی (1943) دەمێنێتەوە، ئینجا بە هۆی (جان پیاجێ)وە رێگەی خوێندنی بۆ خۆش دەکرێت لە زانکۆی (زوریخ) رێگەی پێدەدرێ خۆی بۆ تێزی دکتۆرا لە فەلسەفە ئامادە بکات و پاشان تێزی دکتۆرای لەسەر (کانت) پێشکەش دەکات و دواتر لە زانکۆی (جنیڤ) وەك یاریدەدەری (جان بیاجێ) دەست بەکار دەکات.

* عەبدولموتەلیب عەبدوڵڵا، شەڕی زمان، لە پێناو تەئویلکردنی دەق، ل53-54.

* هانز جۆرج گادامێر فەیلەسوفی ئەڵمانی لە 11 فێبرابەری ساڵی 1900 دوای کۆچکردنی (دیکارت) بە 350 ساڵ لەدایکبووە، لەدایکبوونی ئەو رێکەوتی هەمان ساڵی کۆچی دوایی فەیلەسوفی بەناوبانگ نیچە

دەکات… هەڵگری بڕوانامەی دکتۆرا بووە، دواتر هەر لە ساڵی 1953 وەك سەرنووسەری گۆڤاری فەلسەفە کاری کردووە، لەساڵی 2002 کۆچی دوایی کردووە. تێگەیشتن لای گادامێر لە وەرگرتنی نیازی نووسەرەوە هەڵناقووڵێت، نیازی دانەر ئاسۆی تێگەیشتن دیاری ناکات، بەڵکو ئەو ئاسۆیە راڤەکار پێی دەکاتەوە، راستە راڤەکار شوێنی ناوەندی زمانەوانی پێ ناکاتەوە، بەڵکو لەگەڵ شێوەکانی زمانەوانی مامەڵە دەکات، ئەو فۆرمانەش بەرەو تێگەیشتنی تایبەتمان دەبەن، ئەو تێگەیشتنەش دەکەوێتە دەرەوەی زمانی دەقەوە. بۆ زۆتر شارەزایی بڕوانە: عەبدولموتەلیب عەبدوڵڵا، شەڕی زمان، لە پێناو تەئویلکردنی دەق، خانەی چاپ و بڵاوکردنەوە-سلێمانی- 2010، ل107.

بزووتنەوەی “دژە-هەژاری” یان هەژارکردنی بزووتنەوەکان … هەژێن

بەرایی، چەند ڕۆژێك لەمەوپێش هاوڕێیەك پەیامێکی ناردبوو و نووسیبووی ” لە شاری سلێمانی کۆمەڵێ کەسێك خەریکی دروستکردنی ڕێخراوێکن بەناوی ‘بزووتنەوەی دژی هەژاری’ و من بۆ خۆم لەسەر ‘ناوەکەی’ سەرنجم هەیە …” . هاوکات ئەو هاوڕێیە کۆپی بانگەوازەکەی بۆ من نارد، بەڵام تاکو کەمێك پێش ئێستا بواری خوێندنەوەی بانگەوازەکەم نەبوو. کاتێك دێڕی یەکەمی پاش سەردێڕەکەم خوێندەوە، خەیاڵ منی بردەوە هاوینی ١٩٩٢، کاتێك کە ئەندامانی باڵای ڕێکخراوەکانی (‘ڕەوتی کۆمونیست’ و ‘یەکێتی خەباتی کۆمونیزمی کرێکاری’ و ‘سەرنجی کرێکار’) بەناوی ڕێکخستنی شوراییەوە بۆ کۆبوونەوەی گشتی بێکاران بانگەوازیاندەکرد و پێش کۆبوونەوەکە بەخۆیان لەسەر هەموو شتێك و (کە) هەڵبژاردن و دابەشکردنی پۆستەکان و دیاریکردنی ئەندامانی دەستەکانی خوارتر (لیژنەکان) ڕێکدەکەوتن و ئەگەر چالاکییەك لە دەرەوەی بازنەی دەستگێریی خۆیان بهاتایە، دەستبەجێ هاوسەنگی هەڵبژاردن و دەنگدانەکان تێکدەچوو و بۆ پیلانگێریی کۆنارخستنی چالاکییەکانی دەرەوەی خۆیان پەنایاندەبرد.

ئێستا پاش ئەو ڕۆشنكردنەوە، لەتەك ئەوە خوێنەرانی هەژا، خاڵ بە خاڵ هەنگاو بە هەنگاو، پڕۆژە و بەرنامە و بانگەوازەكە سەرنجدەدەم و ڕەخنەكانی خۆم ئاراستەدەكەم و لە كۆتاییشدا ئەنجامیگیری دەكەم و بەگوێرەی ئەزموونەكانی خۆم لە ماوەی نێوان ١٩٩١- ٢٠١٧ پێشبینی سەرەنجامی ئەو هەوڵە نەزۆكە دەكەم. هەر ئاوا پێویستە ئەوەش بڵێم، من وەك كەسێك كە خۆم بە پڕۆلیتەر و ئەناركیست و دژی كاریكرێگرتە و دارایی تایبەت و سیستەمی سەروەریی چینایەتی دەزانم، هەر بەگوێرەی ئەو بنەمایانە بە ئەركی سەرشانی خۆم دەزانم، سەرنج و ڕەخنە و دەستخۆشانەی خۆم بنووسم و ئاراستەی هەر بۆچوون و بیركردنەوە و دەربڕینێك بكەم، كە بەناوی كرێكاران و پڕۆلیتاریا و خەڵك و چەوساوانی كۆمەڵ دەدوێت و بانگەوازدەكات و ڕێكخراو قوتكاتەوە. ئەم سەرنجداندنەش هەر بە هەمان ئامانج و هاندەر نووسراون و هیچ ئامانج و هاندەرێكی دیكەیان نییە.

” بەرنامەی كاری بزووتنەوەی دژی هەژاری(پلاتفۆرم) “

“بەرنامەی كار” چییە؟ كێ داڕێژەریەتی؟ كامە بزووتنەوە؟ ئەگەر بزووتنەوەیەك هەیە، بۆ بەخۆی بۆ خۆی بەرنامە داناڕێژێت؟ ئەی “پلاتفۆرم” چییە؟

ئەگەر بزووتنەوەیەك نییە و ڕێكخراوێك لەئارا نییە و خەریكن بۆ دروستكردنی بانگەوازدەكرێت، ئەدی بەرنامەی چی و كێ داڕێژەریەتی؟

كاتێك كە بزووتنەوەیەك نییە و خەریكن باگەوازیدەكەن، ئیدی چۆن بەناوی بزووتنەوە بانگەوازدەكەن؟

بزووتنەوە یان ڕێكخراو، ئایا بزووتنەوە قاڵب و بەرنامە وەردەگرێت؟

ئایا ئەوە لاساییكردنەوەی زەلیلانەی (نەوشیروانییەكان) نییە، كە هەوڵیاندا (بزووتنەوەی گۆڕانخوازیی) ١٩٩٤-٢٠٠٦ لەنێو قاڵبی ڕێكخراوێكی ڕامیاریی (پارتییەك) دەستەمۆبكەن و تاكو ڕادەیەك توانیان و وەك دژەشۆڕشێك گەورەترین خزمەتیان بە فەرمانداریی بەرجوازی كورد كرد؟

ئەی پەیوەندی بەرنامەی پێشتر داڕێژاو (كلێشەیی) و سەكۆ (پلاتفۆرم) چییە؟

بۆ من وەك خوێنەرێك كە لەو بارەوە چالاكی هەوڵە ڕێكخراوەییەكانی ١٩٩٢-١٩٩٤ بووم و دواتر لە دەرەوە لەبواری پەنابەران بەشداری ئەو هەوڵانە بووم، هەر لە سەرەتاوە مەبەست و ئامانجی دەستەی ڕاگەیەنەر دەزانم و دەشزانم سەرەنجامەی ئەو هەوڵە بۆ كوێ دەگات. ئەو هەوڵە دەستبەجێ و هاوكاتی نووسینی سەردێڕەكەی، نەزۆك و

مردووە. ئەوەی مەبەستی منە لە نووسینی ئەم سەرنجانە، تەنیا سەرنجڕاکێشانی بەشدارانی خۆشباوەڕی ئەو هەوڵانەیە بۆ جۆرێکی دیکە لە بیرکردنەوە و ڕێکخستن و شێوازێکی دیکە لە چالاکی و بەرەنگاریکردن، تاکو کاتی نەهاتنەدی خەونەکەیان و چەند بارەکردنەوەی شکستەکان، لەجیاتی نائومێدی و ڕەدووکەوتنی بەرەی دەسەڵات، ئەم پرسیارانە سەرنجیان بۆ ئەزموونگەری دیکە ڕابکێشن.

بە یەك ڕستە و دەستەواژە، واتای ئەو سەردێڕە ئەوەیە، کە لەسەر بڕیاری سەرانی پارتییەك چەند ئەندامێکی پارتیی کۆبوونەتەوە و بەرنامەیەکیان بۆ ئاراستەکردنی خەڵك بەناوی “بزووتنەوەی ….” ئامادەکردووە، کە هیچ نییە، بێجگە لە کۆپیکردنەوەی سەدان بەرنامەی کەڵەشێیی دیکەی ماوەی نێوان ساڵانی ۱۹۹۲-۲۰۱۷، کە بەرەنجامەکەیان قوتکردنەوەی چەند دەرزەن ڕێکخراوی بەناو “جەماوەری” و “سەربەخۆ” وەك پاشکۆی (حککع) و کچۆکەی (حککک) بووە و سەرەنجامیشیان مەرەکەب-بوونی سەر کاخەز و لەبیرچوونەوە و نائومێدکردنی ناڕازییانی خۆشباوەڕ و کەم ئەزموون بووە .

” شێوازە گونجاوەکانی ڕێکخستنی بزووتنەوەکە …”

ئایا لەنێوان شێوازێك کە لەنێو ئەو بانگەوازە پارتییە هاتووە و شێوازە شکستخواردووەکانی ۱۹۹۲-۲۰۱۷ هیچ جیاوازییەك هەیە؟

ئایا شکستخواردنی بەردەوام و هەموو جارێکی ئەو شێوازە لە ماوەی بیست و شەش (۲٦) ساڵی ڕابوردوو، بۆ ئەوە بەس نییە، کە لە خۆمان بپرسین؛ بۆچی سەرەنجامی هەوڵی هەموو جارێك بە مردوویی لەدایکبوونی ڕێکخراوە بەناو “جەماوەری”یەکانە؟

ئایا خۆلادان لە ئاراستەکردنی ئەو پرسیارە و پەردەپۆشکردن و پاساودانی شکستەکان، دژەخوونیی نییە لە بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان؟

ئایا تاوانباریی نییە، کە هەموو جار بە چەندبارەکردنەوەی هەڵەکان، بزووتنەوەکان بەرەو شکست و نائومێدی بەرین؟

ئایا بەرەو شکستبردنی بزووتنەوەکان و نائومێدکردنی خەڵکی ناڕازی لە هەر گۆڕانێك و لە کارایی هێزی یەکگرتووی خۆیان، ئەنجامدانی ئەرکی دژەشۆڕش نییە؟

ئەی شێوازە نەگونجاوەکانی دیکە کامانەن و لەتەك شێوازە قووچکەیی و نێوەندگەراکانی ۱۹۹۲-۲۰۱۷ پارتییەکانی “کۆمونیزمی کرێکاری” جیاوازییان چییە بە چ پێوەرێك نەگونجاون و بۆچی نەگونجاون؟

لە بیست و شەش (۲٦) ساڵی ڕابوردوو لەلایەن سەرانی ڕێکخراو و

پارتییەکانی "کۆمونیزمی کرێکاری" چەند شێوازی دیکەی جیاواز لە شێوازی سەدەیەك زیاتری (سۆشیا دێمۆکراسی، باڵی چەپ و ڕاستی) ئەزموونکراون؟

"١- هەنگاوی یەکەمی سازدانی بزووتنەوەکە بریتی دەبێت لە هەڵبژاردنی دەستەی باڵا و دروستکردنی چەندین لێژنەی تایبەت بەسەرپەرشتی کاروباری بزووتنەوەکە لەناو کۆبوونەوەی گشتی بە سەرجەم ئەو کەس و هەڵسوڕاوانەی کە ئامادەییان هەیە بۆ کردن لەگەڵ پرۆژەکە. "

پێش هەموو شت سازدان/ سازکردن واتە دروستکردن . ئەوە لە کوێی مێژووەوە "بزووتنەوە سازدەرێت" ؛ بزووتنەوە ئافرێندراوی ناڕەزایەتی خەڵکە یان سازدراوی بنکەی (پارتییەکان) ؟
دەستەی باڵا " چییە و ئەرکی چییە؛ بەیاردان یان جێبەجێکردن؟
"هەڵسوڕاوان" کێن و ئەرک و ڕۆڵیان چییە؟

لەڕووی واتای واژەیی ئەو چەمکە "هەڵسوڕاو"، واتا کەسێك کە لەلایەن گروپ، دەزگە، دەستەیەکی دیکەوە هەڵسوڕێندراوبێت، واتە بووکەڵەی دەستی کەسانی دیکە. بەو واتایە بەکاربردنی دروستکەرانی ڕێکخراوە پاشکۆکان؛ چ پاشکۆکانی فەرمانداریی و دەوڵەت، چ پاشکۆی پارتییە ئۆپۆزسیۆنە پارلەمانی و ناپارلەمانییەکان، هەموویان هەڵسوڕاون و ئەو واژەیە پێپێستی ئەوانە. بەڵام هەرگیز بە واتای چالاک/چالاکانی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان و ڕێکخراوە ناقووچکەیی و ناناوەندییە سەربەخۆکان نایەت و بەتەواوی دژەواتای چالاکە و ڕۆڵ و ئەرکی کەسی هەڵسوڕاو، ڕۆڵ و ئەرکەکی دژەشۆڕشانەیە و دەسکەلای دەوڵەت و پارتییە ڕامیارییەکانە بۆ لاوازکردن و کەوەکردن و دەستەمۆکردنی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان.

پێشینان گوتوویانە "کورد بدوێنە خۆی شەرحی خۆ دەکات" ؛ هەڵبژاردنی دەستەی باڵا لەلایەن کێ، هەڵبژێرەران کێن؛ بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی یان کۆمەڵێك ئەندامی (حککک)؟

بەدەنیاییەوە، ئەوی لەتەك ئەندامان و لایەنگرانی پارتییەکانی "کۆمونیزمی کرێکاری" ئەزموونی هەبێت، دەستبەجێ دەزانێت، کە دروستکەری لێژنەکان کێیە و وەڵامی پرسیارەکەی پێشتر دەزانێت ("دەستەی باڵا " چییە و ئەرکی چییە؛ بەیاردان یان جێبەجێکردن؟)، چونکە لە شێوازی ڕێکخستنی قووچکەییانە و ناوەندییانە دەستەکانی سەرەوە بەیاردەرن و دروستکەری لێژنەکانی خوارەوەن و لەناو ئاوا

شێوازێکی ڕێکخستن، ن□و□□ک پووچترین ئامراز "کۆبوونەوەی گشتی"یە، چونکە فیلۆسۆفی سەرھەڵدانی "کۆبوونەوە گشتییەکان" لەنێو بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان بەگشتی و بزووتنەوەی کرێکاری لە ماوەی پێنج سەدەی ڕابوردوو و بەتایبەت لەنێو مانگرتنەکانی پێش (ڕاپەڕینی کۆمونەی پاریس)، سەد و ھەشتا پلە پێچەوانەی شێوازی ڕێکخستنی قووچکەیيانە و نێوەندییانەیە و بەتەواوی ڕەتکەرەوەی ڕۆڵی بڕیاردەرانەی (دەستەی باڵا،کۆمیتەی باڵا، شورای باڵا)یە و کۆکردنەوەی ئەو دوو چەمکە (بڕیاردانی دەستەی باڵا) و (کۆبوونەوەی گشتی) تەنیا بەکاربردنی دێوجامەیيانەی (کۆبوونەوەی گشتی)یە بۆ فریودانی چالاکانی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان، ھەر ئاوا کۆکردنەوەی دوو چەمکی "پارتیی پێشڕەو" و "شۆڕش" دێوجامەیەکە بۆ فریودانی کەسانی سۆشیالیستخواز.

کاتێك لێژنە تایبەتە دروستکراوەکانی (دەستەی باڵا / ئەندامانی حککک) سەرپەرشتی کار و بارەکانی "بزووتنەوەکە" بکەن، ئەدی ڕۆڵی خودی بزووتنەوەکە چییە و چالاکانی خۆبەخۆ و پەروەردەبووی نێو خودی بزووتنەوەکە ئەرکیان چییە؟

ئەگەر بزووتنەوەیەك ھەیە، ئیدی بۆچی چەند ئەندامێکی (حککک) لەنێو بنکەی پارتییەکەیان "دەستەی باڵا" و "لێژنە تایبەتە سەرپەرشتیکەرەکان" بۆ ئەو دروستدەکەن؛ بزووتنەوەکە و چالاکەکانی ناتوانا و نەزان و ناھوشیار و گەوجن یان "بزووتنەوە"یەك لەئارا نییە و ئەندامانی "پارتیی پێشڕەو" خەریکی کڵاولەس□رانی خەڵکن بەناوی "بزووتنەوە" و ئاوا دەزانن کە "لە ھەموو ھەورێك باران دەبارێت" و ئەو ھەڵە دووبارە دەبێتەوە، کە وەك (نەوشیروان موستەفا) و پاشڕەوانی سواری شەپۆلی بزووتنەووی کۆمەڵایەتییەکان ببن؟

ئەگەر "بزووتنەوە"یەك ھەبێت، بۆچی بەخۆی لەنێو شوێنەکانی کار و ژیانی ڕۆژانەی خەڵک کۆبوونەوە گشتییەکانی خۆی بەرپاناکات و بۆچی لە بنکە و ھەواری ئەندامانی (حککک) کۆبوودەبێتەوە؟

ئەگەر بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی ھەیە، بۆچی کۆبوونەوە گشتییە بنکەییەکانی بەرپاناکات و لەنێو ئەوان بڕیار و پش□یار بدات و بکات و بۆ ئەنجامدانی بڕیارەکان نوێنەرانی بنکەیی ھەڵنابژێرێت و لەنێو کۆبوونەوەی گشتی ھەڵبژێردراوانی ھەموو کۆبوونەوە گشتییە بنکەییەکانی کۆڵان و گەڕەکەکان و گوندەکان بڕیارەکان نادات و (دەستەی باڵا) و کۆمیتە/لێژنە تایبەتەکانی سەرپەرشتی

هەڵنا بژێرێت؟

ئێنجا با بگەڕێینەوە سەر گوتەکەی پێشینان و من لەجیاتی واژەی (کورد) واژەی (کەسی ڕامیار) دابنێم و جارێکی دیکە پاش ئەو پرسیارانە پەڕەگرافە پڕ ناکۆکییەکە بخوێنینەوە "کەسی ڕامیار بدوێنە و خۆی وێنادەکات" ؛ ئێستا با بزانین ئایا ئەوەی بانگەوازەکەی بڵاوکردووەتەوە، خودی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکەیە یان کەسانێك بەناوی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکە؛ بزووتنەوەی کۆمەڵایەتییە یان پڕۆژەی پارتیی؟

ئەگەر ئەوانەی لەوێ کۆبوونەتەوە، چالاکی بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتین و کۆبوونەتەوە، تاکو وەك نوێنەری کۆبوونەوە گشتییە بنکەییەکان لەنێوان خۆیان دەستەیەکی باڵاتر لەسەر ئاستی ناوچەیەک/ شارێك/ هەرێمێک هەڵبژێرن و بەگوێرەی ئامادەیی و کات و توانا و شارەزایی و گونجان خۆیان لێژنە تایبەتەکانی سەرپەرشتیکردنی کار و بارەکانی بزووتنەوەکە دروستبکەن، ئیدی (پڕۆژەی) چی و کێ نووسەر و داڕێژەری (پڕۆژەیەکە) و پێداویستی خوێندنەوە و پەسەندکردنی ئاوا (پرۆژە) یەك چییە؟

" ٢- هەوڵ بدرێ لە پێشڕەوان و هەڵسوڕاوانی بزووتنەوەی جەماوەری ناڕازی، دەستە و کۆمیتە و گروپەکانی کرێکاران و کارمەندان و لە ناوەندەکانی کار و فەرمانگەکان و خوێندگا و زانکۆکان و گەڕەکەکان دروست بکرێ. "

سەرنجدان لە داڕشتن و ڕێزمانی ئەو پەڕەگرافە نادیدەدەگرم، هیوادارم " مامۆستایانی کرێکاران" جارێکی دیکە پێش بڕیاردان و بانگەوازکردن بۆ ڕیفۆرمی ژیانی کەسانی دیکە، زمانی ئاخاوتن و نووسینی خۆیان ڕیفۆرمبکەن، ئەوسا بە شوانەیی خەڵك "دەستەی باڵا" و "لێژنە تایبەتەکان" دروستبکەن.

ئەگەر ئەوانەی ئەو بانگەواز و پڕۆژە و بەرنامەیان داڕشتووە و لەوێ دانیشتوون، تاکو لەنێو " کۆبوونەوەیەکی گشتی دەستەی باڵا و لێژنە تایبەت بە سەرپەرشتی کار و باری بزووتنەوەکە" دیاریبکەن، چالاکانی بزووتنەوەکەن، ئیدی دیاریکردنی ئەرکی "دروستکردنی دەستە و کۆمیتە و گروپەکانی کرێکاران و کارمەندان و لە ناوەندەکانی کار و فەرمانگەکان و خوێندگا و زانکۆکان و گەڕەکەکان لەنێوان پێشڕەوان و هەڵسوڕاوانی بزووتنەوەی جەماوەری ناڕازی " چییە و بەچی؛ مەگەر ئەوانەی لەوێن بڕیارنییە خۆیان چالاك و نوێنەری ئەو

چین و توێژانە بن؟

ئەگەر ئەوانەی بانگەواز و پڕۆژەکەیان ڕاگەیاندووە و لەوێ کۆبوونەتەوە، چالاکانی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان لە شوێنی کار و فەرمان و خوێندن و گەڕەکان نین، ئەدی کێن و چ کارەن و پێویستی ڕۆڵی شوانەیانەی ئەوان بە بزووتنەوەکە چییە؟

مەبەست لە گروپەکان چییە؛ گروپی سەربەخۆی خۆجێی یان گروپی پاگەندەچی پارتییایەتی و بەندگەی ڕامیارییەکانی (حککک)؟
ئەی ڕۆڵی ئەو هەموو دەرزەنە ڕێکخراوانەی کە لە ماوەی ۱۹۹۲-۲۰۱۷ لەلایەن ئەندامانی (حککع و حککک) ڕاگەیەندراون، چییە و لە کوێن و بۆچی بەخۆیان ئەو ئەرکە ئەنجامنادەن و بۆچی بەخۆیان لەنێو کۆبوونەوەی بانگەواز بە کراو ئامادە نین؟
ئەگەر بوونیان هەیە، لە کوێن و کوا چالاکی و تێکۆشانی ڕۆژانەیان؟
ئەگەر نین، ئەی چییان بەسەرهات و چۆن ونبوون؛ پووکانەوە یان هەڵوەشانەوە، لە بنەڕەتەوە هەر بوونیان نەبوو، یان پڕۆژەی نەزۆک و مردووی "پارتیی پێشڕەو" بوون و تەنیا لەسەر کاخەز و لەنێو ڕاگەیاندنەکان بوونیان هەبوو؟

" ۳- لەهەر جێگەیەك(ناوەندەکانی کارو فەرمانگەو خەستەخانەو خوێندگا و زانکۆکان و گەڕەکەکان) هەوڵ بدرێ کۆبونەوەی گشتی بەڕێ بخرێت و نوێنەرانی ڕاستەقینەو دڵسۆز هەڵبژێرن و بەوجۆرە سەرەتای پێیەکانی ڕێکخراوی جەماوەری خەباتکار لەبابەتی یەکێتی و سەندیکاو شورا و ئەنجومەنی جەماوەری دابمەزرێت"

دیسان لە سەرنجدانی داڕشتن و ڕێزمان و ڕێنووسی ئەم پەرەگرافەش خۆم لادەدەم. بەڵام هەر کەسێك لە ماوەی بیست و شەش ساڵی ڕابوردوو بە تەنیا جارێك بانگەواز و بەیاننامە و پرسەنامە و وتاری سەرانی پارتییەکانی ڕەوتی "کۆمونیزمی کرێکاری" بە زمانی کوردی خوێندبێتەوە، ئەوا بەدڵنیاییەوە دەزانێت، کە ئەم بانگەواز و پڕۆژە و بەرنامەیەش داڕشتن و نووسینی ئەوانە، کە بەهۆی دەقگرتنییان بە دەرخکردنی بەیاننامە و پڕۆژە و بانگەوازە فارسییەکانی "کۆمونیزمی کرێکاری" بە شێوەی ڕێزمان و ڕێنووسی فارسی کەسانێکی کۆڵەی فارسی زمان دەنووسن، کردار پاشگری کە وەرناگرێت و کرداری یەکگرتوو و ئامێتە بەسەر یەکەوە نانووسرێت و بکەر و بەرکار و کردار شێوێنگۆڕکێ دەکەن و خاڵبەندیش پاشاگەردانییە.

کاتێك کە لەنێوەندەکانی کار و فەرمان و خوێندن و گەڕەکەکان کۆبوونەوە گشتییەکان نەکراون و لەنێو ئەو کۆبوونەوە گشتیانە بڕیار و پێشنیار و هەڵبژاردن نەکراوە و نوێنەران بۆ ئەنجامدانی ئەرکەکان (بۆ نموونە بەرپاکردنی کۆبوونەوەی گشتی هەڵبژێردراوانی کۆبوونەوە گشتییە بنکەییەکانی شوێنی کار و فەرمان و خوێندن و گەڕەکەکان) دیارینەکراون، ئیدی بەگوێرەی کامە ماف و ڕەوایی کەسانێك لە شوێنێك کۆدەبنەوە و پڕۆژە و بەرنامەیەکی ئاوا دەنووسن و دواتر بەناوی بزووتنەوەیەکەوە کۆدەبنەوە و “دەستەی باڵا” و “لێژنە تایبەتەکان” دیاریدەکەن؟

ئەی پێوەری ڕاستەقینە-بوون و دڵسۆز-بوونی نوێنەرایەتی ئەوانەی ئەو پڕۆژە بە ئەوان ئاماژەدەدات و ئەوانەی دیکە کە ئەو پڕۆژە بە “ناڕاستەقینە-بوون و نادڵسۆز-بوون”ی ئەوان ئاماژەی ناڕاستەوخۆ دەدات، چییە؛ ئەندام-بوون و ئەندام-نەبوون لەنێو پارتییەکانی “کۆمونیزمی کرێکاری” ؟

ئەگەر سەرانی (حککع و حککک) پاش بیست و شەش ساڵ، ئێستا ئەو هەنگوینەیان لە کەلێنی ناڕەزایەتی خەڵکی هەرێم دۆزیوەتەوە و کۆبوونەوەی گشتی بە پایەی “ڕێکخراوی جەماوەریی خەباتکاری وەك یەکێتی و سەندیکا و شورا و ئەنجومەنی جەماوەریی” دەزانن، ئەدی بۆچی بۆ یەک جاریش ئەو بوێرییە لەخۆیان نیشاننادەن و ڕەخنە لە هەوڵە نێوەندییەکانی خۆیان لە سەرەوە ڕەخنە ناگرن، کە بیست و شەش ساڵی ڕابوردوو چەند دەرزەن ڕێکخراوی لەو جۆرەی مەرەکەبی سەر کاخەزیان دروستکردن و وەك پەشمەک توانەوە؟

ئەگەر ئەوان بەڕاستی وەك سەرەتا و بنەمای بیرکردنەوەی خۆیان بڕوایان بە پایەبوونی کۆبوونەوە گشتییەکان هەیە، ئەدی بۆچی هەوڵی کردەییکردنەوەی ئاوا بیرکردنەوە و ئەزموونکردنی ئاوا بەچوونێك نادەن؛ یان هەر لە بنەڕەتەوە کۆبوونەوەی گشتی بە ئەوان دەوجامەیەکە بۆ فریودانی خەڵك؟

“داواکارییەکان”

کامە داواکاری و داواکاری کێ و لە کوێ و کێ بەرزیکردووەتەوە؟

ئایا لەنێوان ڕێکخراوە پڕۆژەییەکانی (حککع و حککک) و ڕێکخراوە پڕۆژەییەکانی (حشع) و (پدک) و (ینک) و (پارتییە نیلییەکە) هیچ جیاوازییەك هەیە؟

” ١- هەڵوەشاندنەوەی دەستبەجێی پاشکەوتی زەرەملەی موچە، گەڕانەوەی موچە پاشکەوت کراوەکان و پیاچوونەوە بە یاسای مووچەی فەرمانبەران و خانەنشینان و کەسوکاری شەهید و ئەنفال و....تاد. لەسەر شێوازی یاساکانی حکومەتی ناوەندی کە بگونجێت لەگەڵ بارودۆخی ئێستای ژیانی هاوڵاتیانی هەرێم.”

“هاو ڵاتی” هەڵەیە و (هاووڵاتی) دروستە و واژە و چەمکی “هاووڵاتی”بوون بە خۆی پەردە پێشکردنی پێگەی نالەبار و سووکایەتیبەخشانەی کۆمەڵایەتیی و ئابووریی چین و توێژە نەدار و بەدەسەڵاتەکانە بە دەوجامەی “هاووڵاتی”. ساڵانی سەرەتای دەهەی نەوەد، کە هەشتا پاشکارایی شەپۆڵەکانی شۆڕشگێڕیی ڕاپەڕین بەتەواوی نەنیشتبوونەوە، ئەو کات سەران و نووسەرانی سێ ڕێکخراوە ڕامیارییەکەی “کۆمونیزمی کرێکاری” لە بەکاربردنی واژەی “هاووڵاتی” ڕەخنەیان هەبوو و بە هەوەی شاردنەوەی شوناسی (چینی کرێکار)یان دەزانی؛ هەر ئاوا بەکاربردنی واژەی “شەهید” بە پێوەی کۆنەپەرستیی ئایینی دەزانرا، کەچی ئێستا خۆیان بوونەتە بەندگەی چرینی ئەو واژە کۆنەپەرست و دەوجامەیانە.

بەجگە لەوە، “پاشکەوت” چییە؟ ئایا هەر بەڕاستی سەرانی (حککع و حککک) بەوایان بە دەخیلەکردنی فەرمانداریی هەرێمە بە چین و توێژە کرێگرتەکانی ئەو هەرێمە هەیە؟

ئەی ناوی (چینی کرێکار) و (کرێکاران) چی بەسەرهات و بۆچی لەنێو ئەو ڕیزکردنەی سەرەوە ناوی (کرێکاران) نەهاتووە؛ ئایا ڕامیاریی و بەرنامەی “پاشکەوت”کردنەکەی فەرمانداریی هەرێم مووچەی کرێکارانی نەگرتووەتەوە، بۆچی؛ ئەی ئەو سازشە لە پێناو چی؟

ئایا دەکرێت ئاوا وێنابکەین، کە فەرمانداریی هەرێمی “کوردستان” فەرمانداریی خودی چینی کرێکار و کرێکارانە، لەبەرئەوەیە، کە ناوی ئەوان نەهاتووە و “پاشکەوت”کردن مووچەی ئەوانی نەگرتووەتەوە؛ یان ئەوانیشی گرتووەتەوە و ناونەهێنانی کرێکاران خۆگونجاندنە لەتەك ڕەوتە زاڵەکانی کۆمەڵەی هەرێم؛ ناسیونالیزم و نیئۆلیبراڵیزم؟

بەرتەری یاسای مووچەی فەرمانداریی نێوەندیی عیراق بۆ چین و توێژە پڕۆلیتێرەکان (کرێگرتەکان) چییە، تاکو خەڵکی هەرێم ئەو داخوازییە بەرزبکەنەوە؟
ئایا یاسای مووچەی فەرمانداریی نێوەندیی عیراق لەتەك بار و دۆخی

ئێستای گوزەرانی خەڵکی نێوەند و باشووری عیراق گونجاوە؛ بەگوێرەی هەڵاوسان و گرانی و نەبوونی دیاریکراوە؟
ئەی گونجان لەتەك بار و دۆخی ئێستای ژیانی "هاوڵاتیانی هەرێم" واتای چییە؛ ئایا (سێ چارەکە مووچە) گونجاندن نییە لەتەك باری گوزەرانی خەڵك؟
ئەگەر وەڵام (نەخێرە)، ئەدی دەستگرتنەوە و کەمکرنەوەی کرێ و مووچە واتا چی؛ مەگەر دابەزاندنی گوزەرانی خەڵك نییە بۆ دوا ئاستی ملدانی خەڵك بە نەهامەتی؟

گوزەرانی ئێستای ئەندامانی چین و توێژە پڕۆلیتێرەکان (چین و توێژە کرێگرتەکان) چ لە نێوەڕاست و باشووری عیراق و چ لە هەرێم خوارترین ئاستی کولەمەرگییە و گونجاوترین ئاستی مووچە لەتەك ژیان و گوزەرانی کولەمەرگییانە هەر ئەو (سێ چارەکە مووچە)یە، کە پارلەمان و فەرمانداریی هەرێم بڕیاریانداوە، ئیدی نازانم داڕێژەرانی ئەو پڕۆژە و بەرنامەیە خوازیاری چین، لە کاتێکدا کە پارلەمان و فەرمانداریی بۆرجوازی کورد بەبێ داخوازی سەرانی "کۆمونیزمی کرێکاری" و بەبێ پاڵانەوەی ڕامیارانەی ئەوان، داخوازییەکەی ئەنجامداوە؟

"هەنگاوە کردەییەکان:"

"۲- دەستبردن بۆ دامەزراندنی سندوقی هەرەوەزی لەپێناو دابینکردنی کاڵا سەرەکییەکانی ژیان و بژێوی هاوڵاتی کەمدەرامەت لەداهاتی حکومەت و سەرمایەداران."
جارێکی دیکە، لە باری ڕێزمانی و ڕێنووسی داڕشتنی ئەو خاڵە چاوپۆشیدەکەم، بەڵام ناتوانم لە نووسەران و داڕێژەرانی "هەنگاوەکانی کارکردن بۆ هێنانەدی ئامانجەکانی بزووتنەوەکە:" نەپرسم، ئەرێ بە کامە لۆجیك و ئاوەز، بە کامە واتا و پێشینەی مێژوویی و ئەزموون، (هەرەوەزی) کۆمەڵایەتی نێوان و بۆ خەڵکی کەمدەرامەت بە "داهاتی حکومەت و سەرمایەداران" دروستدەبێت و دابیندەکرێت و دەچێتە خانەی هەرەوەزی؛ هەرەوەزی واتای چییە؟

پێشینان دروستیان فەرمووە، کە "زۆربڵێی ناپێویست، بە پووچبێژی کۆتاییدێت". ئەوە ڕابەرانی "کۆمونیزمی کرێکاری" ئاوا چاوەڕوانییەکتان لە "فەرمانداری و سەرمایەداران" هەیە، کە هەرەوەزبن و لەتەك کەمدەرامەتانی کۆمەڵ هەرەوەزیبکەن و بەشداری هەرەوەزی کۆمەڵایەتیی بکەن، ئیدی بۆچی بەدرۆ دروشمی "بڕوخێ سەرمایەداری" بەرزدەکەنەوە؟

ئەی پێژە ڕێکخراوەکەی "کۆمونیزمی کرێکاری" لەتەك ڕێکخراوە بەناو "ناحکومییەکان" و ڕێکخراوە "خێرخوازییەکان"ی گروپە ئیسلامییەکان چ جیاوازییەکی هەیە، کە تاکە ئەرکی ئەوان بزواندنی سۆز و بەزەیی سەرمایەداران و دەسەڵاتداران و کۆکردنەوەی زەکات و سەرفترەی دەوڵەمەندانی موسوڵمانە بۆ کەمدەرامەتان؟

"حکومەت و سەرمایەداران"ێك کە ئامادەی پشتیوانی و چالاکی هەرەوەزی و کۆمەککردن بن بۆ کەمدەرامەتانی کۆمەڵ، ئیدی لەتەك "دەوڵەت و حکومەتە کرێکاری"یەکەی "کۆمونیزمی کرێکاری" چ جیاوازییەکی هەیە؟

ئەوە لە کوێوە، لەنێوان ئەندامان و چینێك کە بنەمای مانەوە و سەرکەوتنیان کێبڕکێ و ڕکەبەری دەوڵەمەندبوون و کەڵەکەکردنی سەرمایەکانیانە بە دزینی ڕەنجی کاری کەمدەرامەتانی کۆمەڵ و تاڵانکردنی سامانی کۆمەڵ، هەرەوەزی بوونی هەیە و پەیڕەودەکرێت؟

" ٣- لە دەرەوەی کوردستان هەوڵ بدرێ پشتیوانی ڕێکخراوە چەپ و یەکسانیخواز و یەکێتی و سەندیکا کرێکاری و کەسایەتیە مرۆڤدۆستەکان بۆ بزووتنەوەکە و خواستەکانی بەدەست بهێنرێ و ببێتە فاکتەرێکی فشاری گەورە لەسەر دەسەڵاتدارانی کوردستان بۆ ملدان بە داخوازیەکانی خەڵك"

ئەگەر هەموو بەیاننامە و بانگەواز و ڕاگەیاندنی ڕێکخراوە مەرەکەبییەکانی سەر کاغەزی سەراپای مێژووی "کۆمونیزمی کرێکاری" بخوێنینەوە، خاڵی سێیەم هەموو کات هەبووە و کلێشەیانە نووسراوە. هەڵبەتە ئەوەش بڵێم کە هەنگاوێکی پۆزەتیڤە، بەڵام لە ماوەی بیست و شەش ساڵی ڕابوردوو هیچ کات سەران و پاگەندەکەرانی "کۆمونیزمی کرێکاری" چ ئەوانەی لەنێو دەرزەنە پارتییەکان و چ ئەوانەی لە دەرەوەی پارتییەکانن، چ کوردی-زمانەکان و چ فارسی-زمانەکان، بە تەنیا جارێکیش نەچوونەتە پەیوەندییەکی هاوپشتییانەی دژەچینایەتی. هەموو کات بەناوی کرێکاران و خەڵکی هەرێم خوازیاری " پشتیوانی ڕێکخراوە چەپ و یەکسانیخواز و یەکێتی و سەندیکا کرێکاری و کەسایەتیە مرۆڤدۆستەکان " بوون و بەناوی ئەوانەوە لەو لایەنانەی ناویانهێنراوە کۆمەکیان کۆکردووەتەوە و کراوەتە خەرجی ویسکی-خواردنەوە و گەشتە بەردەوامەکانی "ڕابەران"، بەڵام هیچ کات و لە هیچ شوێنێك ئامادەی پشتیوانی ئەووەرانە یان یەکلایەنانە بەرانبەر کۆمەڵەکانی دیکە نەبوون و هیچ کام لە ئەندامان و چالاکانی دەرزەنە پارتییەکانی "کۆمونیزمی کرێکاری" بە ئەرکی خۆیان نەزانیوە بەشداری تێکۆشان و ناڕەزایەتییەکانی وڵاتانی پەنادەر و ڕێکخراوە

پشتیوانیکەرەکانی ئەوان بکەن و هەردەم وەك ناسیونالیستێکی کورد، عیراقی، ئێرانی ڕەفتاریانکردووە و مەلایانە بنەمای "ها مەلا، ئەوەها، بدە مەلا، ناوەڕا" بەکاربردووە و پەیڕەوکردووە .

ئەوان لە سەراپای بەرنامە و داخوازییەکانی پڕۆژە ڕێکخراوەکەیان بە تەنیا جارێکیش خوازیاری یەکسانی نەبوون و لەجیاتی یەکسانی، بە ناوی "هەرەوەزی" خوازیاری "زەکات و سەرفترەی حکومەت و سەرمایەداران"ن بە کەمدەرامەتان، کەچی خوازیاری پشتیوانی ڕێکخراوە یەکسانیخوازەکانی وڵاتانی دیکەن بە پڕۆژە ڕێکخراوی (خێر و سەدەقەی) فەرمانداران و سەرمایەداران.

"٤- لە کاتی پێویست و گونجاودا کۆنترۆڵکردنی ناوەندە خزمەتگوزارییەکان لەلایەن کرێکاران و کارمەندانی ئەو شوێنانە بەمەبەستی پێشکەشکردنی خزمەتگوزاری بە خۆڕایی بە هاوڵاتیانی کەمدەرامەت و… ."

مەبەست لە کاتی پێویست و گونجاو چییە؛ ئایا ئێستا پێویست و گونجاو نییە، ئەی کەی پێویست و گونجاوە؟
بە بۆچوونی من، ئەگەر بڕیاربێت، هوشیارترین تاك و بەشی چین و توێژە پرۆلیتێرییەکان ڕێکخراوی پێشڕەویی (بە واتای دەستپێشخەری و وەستان لەڕیزی پێشەوە و یەکەمین بوون لە چالاککردن و تێکۆشانی ڕۆژانە و یەکەم بوون لەنێو زیندان و لەبەردەم هەڕەشە و ئەشکەنجەدران) لە ئەستۆی ئەوان بێت، ئەوا هەمیشە بەرزکردنەوەی ڕادەی زۆری داخوازییەکانی چین و توێژەکانیان جیاکەرەوەی ئەوانە لە ڕیفۆرمیستان و خێرخوازان و ناوبژیکارانی نێوان چەوساوان و چەوسێنەران، نەك ڕێزکردنی واژەی "ڕابەر" و "پێشڕەو" لە پێش و پاشی ناوی خۆیان. چونکە ئیسلامییەکان و ناسیونالیستە خێرخوازەکان و زۆرینەی ناهوشیار و خۆشباوەڕی کۆمەڵیش خوازیاری بزواندنی سۆز و بەزەیی سەرمایەداران و دەسەڵاتدارانن، هەر ئاوا کە نووسەرانی ئەو پڕۆژە بەرنامەیە، خوازیاری سندووقی هەرەوەزین بە پارە و کۆمەکی دەسەڵاتداران و سەرمایەداران.

"دەستەی ئامادەکاری بزوتنەوەی دژی هەژاری"

ئایا لە هیچ سەردەمێك و هیچ شوێنێك ڕوویداوە، لەلایەن دەستەیەکەوە "بزووتنەوە" ئامادەبکرێت؛ بە بزووتنەوە چێشتی جەژن و ئێوارە خوانی "ڕابەرانە"، تاکو دەستەیەك بتوانن ئامادەیبکەن؟

پاشان، ئامانج لە دووریین و دروستکردنی ئاوا بزووتنەوەیەك؛

“بزووتنەوەی دژی هەژاری” هەمان ئامانجی خێرخوازانەی ئایینکاران نییە، کە بەدرێژایی مێژوو پەیڕەوانی ئایینەکان چین و توێژە نەدارکراو و بەدەسەڵاتکراوەکانیان بە ئاوا پووچگەراییەک خۆشباوەڕکردووە و چاوەڕوانی ئاوا ڕۆژێکیان کردووە بە خەونی ستەمدیتووان؟

بەجگە لەوە، هەژاری زادە و بەرەنجامە، نەك خودی سیستەم و دەسەڵات، تاکو بەبێ لەنێوبردنی بنەماکانی سیستەمەکە بتوانرێت لەناو ببرێت. کاتێک کە “ڕابەرانی” چین و توێژە نەدارکراو و بەدەسەڵاتکراوەکان بە لەنێوبردنی هەژاری و مانەوەی هەمان سیستەمی سەروەریی و مشەخۆریی خۆشباوەڕبن و خەڵکی بە هێنانەدی ئاوا ئامانجێك بانگەوازبکەن، ئیدی پێداویستی بەرزکردنەوەی دروشمی دەوجامەییانەی “بروخێ سەرمایەداری” چییە و لە پێناو چی، بەجگە لە فریودانی خەڵک؛ ئایا باشتر نییە، “پارتیی پێشڕەو” و “ڕابەران” دەست لەناو دەستی ئایینکاران و ڕێفۆرمیستان و ناسیونالیستان خەریکی بزواندنی سەوز و بەزەیی سەروەران و سەرمایەداران بن، کە ئێگەری هاتنەدی و ئاوەزپەسەندی ئاوا پووچییەك، لە ئێگەر و ئاوەزپەسەندیی “ئازادبوون و یەکسانبوون و دادپەروەری لە سایەی دەوڵەت و فەرمانداریێک بەناوی کرێکاران و دیکتاتۆریی پڕۆلیتاریا” زیاترە؟

بەکورتی، بە بۆچوونی من، (کۆبوونەوەی گشتی) بناخەی (دیمۆکراسی ڕاستەوخۆ) و کاراترین میکانیزمی بەرگرتن لە سەرهەڵدانی گەرای بیرۆکراسی و دەستەگەری و هەڵپەرستی و نێوەندیگەری و پێکهاتەی قووچکەییە لەناو ڕێکخراوە جەماوەرییە سەربەخۆکان. بەڵێ بە هەموو بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی ناڕازی و تێکۆشەر دژی ڕەوتی سیستەمی نوێی بازار (نیئۆلیبرالیزم) و ملهوڕیی و مشەخۆریی و گەندەڵیی؛ بەڵێ بە خۆڕێکخراوبوونی سەربەخۆی گشت چین و توێژە پڕۆلیتێرەکان؛ بەڵێ بە پێکهێنانی هەرەوەزییەکان وەک بەردی بناخەی سیستەمی کۆمەڵەی ناچینایەتی؛ بەڵێ بە هەموو هەوڵێکی ئازادیخوازانە و سەربەخۆی جەماوەری؛ بەڵێ بە داگیرکردن و سەندنەوەی* خانووبەرە کرێییەکان؛ بەڵێ بە داگیرکردن و دابەشکردنی هەنبارەکانی خواردن؛ بەڵێ بە داگیرکردنی بانکەکان و دابەشکردنی مووچەی تەواوەتی خەڵک: بەڵێ بە سەندنەوەی کارخانە و کێڵگە و زەمین و گرد و بیرە نەوتەکان و کەرتەکانی خزمەتگوزاری بە دارایی کۆمەڵ و کۆمەڵایەتیکردنەوەی دارایی و کار و بەرهەمهێنان و دابەشکردن و بەڕێوەبردنی کۆمەڵ.

بەڵام، نەخێر و ملیاردان جار نەخێر بۆ قوتکردنەوەی دەستە و ڕێکخراو و تۆڕ و بزووتنەوەی پاشکۆ و قووچکەیی و نەوەندگەراکان بەناوی "پڕۆلیتاریا" و "کرێکاران" و "خەڵك"؛ نەخێر بۆ پاڵانەوە لە سەرمایەداران و فەرمانداران؛ نەخێر بۆ گۆڕینی ڕامیارێك بۆ ئەوی دیکە، دەسەڵاتدارێك بۆ ئەوی دیکە، سەرمایەدارێك بۆ ئەوی دیکە، مشەخۆرێك بۆ ئەوی دیکە، سەروەرێك بۆ ئەوی دیکە. چونکە لەنێوان ڕێکخراوە و بەرپرسانی ڕێکخراوە زەردەکانی فەرمانداری بەرجوازیی هەرێم و ڕێکخراوە پاشکۆییەکانی (پدک) و (ینک) و (پارتیی نیلییەکە) و (ئیسلامییەکان) و ڕێکخراوە و بەرپرسانی ڕێکخراوە پاشکۆکانی (حککع و حککک) نییە و ئەوی لەو بارەوە خۆشباوەڕیی هەبێت، بەدڵنیاییەوە، تەمەنی بە سووڕانەوە لەنێو بازنەی بەشی پارتییایەتی و "دەوڵەت و فەرمانداریی کرێکاران" بەفیڕۆدەدات، هەر ئاوا کە دەوجامەبوونی هەوڵەکانی بیست و شەش ساڵی ڕابوردوو، بەفیڕۆچوونی تەمەنی ئێمە چالاکانی خۆشباوەڕ و کەم ئەزموونی ئەو سەردەمەیان سەلماند.

١٩ی ئۆگوستی ٢٠١٧
هەژێن

سیمینارێك بۆ خاتوو (هەزان مەحمود) نوسەر و فێمینیست لە شاری زوریخ

وێنە و پێگەی ژن لە کۆمەڵگەی کوردیدا ….

ڕێکخراوە دیموکراتیەکانی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان لە سویسرا بانگهێشتتان دەکات بۆ سیمینارێك بۆ خاتوو (هەزان مەحمود) نوسەر و فێمینیست لە شاری زوریخ لە ژێر ناونیشانی
(وێنە و پێگەی ژن لە کومەڵگەی کوردیدا)

بەروار: ٣ سێپتەمبەر ٢٠١٧

کات: ٢ ی پاش نیوەڕۆ

شوێن: Volkshaus ، Stauffacherstrasse 60, 8004 Zürich

(Helvertiaplatz) نزیکترین ئێستگای میترۆ

پاسی ژمارە: ٣٢

Stauffacher ترامی ژمارە: ١٤، ٩، ٣،٢

کورتەیەك:
بە هۆکاری ئەوەی کۆمەڵگەی کوردی هیچ کات لە دۆخێکی سەقامگیردا نەبووە، وێنەی جیاواز و زۆرجار ئەفسانەیی دەربارەی ڕۆڵی ژن لە خەیاڵدانی کۆمەڵگەدا دروستکراوە. هەر لە کۆنەوە بەشێکی زۆر لە تێکستی ئەدەبی و سیاسی کوردی باس لە بەرخۆدانی ژنان لە شۆرشدا، یان بە دیوێکی تردا لە شیعردا باس لە جوانی و ناسکی یاخود دڵڕەقی و زاڵم بوونی ژنان دەکەن. لە ئێستادا کە کوردستان هەڵدراوەتە نێو پەیوەندیەکانی بازاڕی سەرمایەداریەوە، ژنان وێنایەکی تر و پێگەیەکی تریان هەیە لەکۆمەڵگەی کوردیدا. لەم کۆنتێکستەدا هێژان مەحمود باس لە پارادۆکسی ئەم وێنا کردنەی ژنان و پێگەیان دەکات لە کومەڵگەدا.

بۆ زانیاری زیاتر تکایە پەیوەندی بکەن بەم ژمارە تەلەفونانەوە : 0765113883 & 0764274713

کۆمەتیارەکانیش لە نێو خۆیاندا بەشەڕ دێن ... ئەحمەد ڕەسوڵ

ئایا هەڵوێستوەرگرتن دەبێت لە چ ڕوانگەیەکەوە بێت؟ ئایا دەبێت داکۆکی لە کێ بکەین و پشتی کێ بگرین؟ دەبێت لە دژی چی و کێ بین؟ سەبارەت بە هێرشکردنە سەر پەرلەمانتاران.
بەشێ گەورەکەی نوسەرانی ئازاد و ڕۆشنبیران لە کۆمەڵگا

خۆراواییەکاندا نەک لە هەڵوێستوەرگرتنی ڕۆژانەیاندا لە ئاست ئەو دیاردە و ئەم ڕووداو، داکۆکیان لە فەزای گشتی، ئازادی و شکۆی هاوڵاتیانی سادە و کۆمەڵگا بەگشتی کردووە و لە بەرامبەردا هەمیشە وەک بەربەستێک لە بەردەم پاوانخوازی و سەرەڕۆییەکانی دەسەڵاتداران وەستاونەتەوە، بەڵکو بەشێکی گەورەی ووزەی فیکری و ڕووبەرێکی فراوانی توێژینەوە ئەکادیمی و مەعریفییەکانی خۆیان بە لێکۆڵینەوە و تێگەیشتن لە بونیاد و ستراکتوری دەسەڵات و خواستە سایکۆلۆژی و کەسییەکانی دەسەڵاتداران بووە، ئەوە سەرەڕای هەوڵدانی بەردەوام بۆ دۆزینەوە و داهێنانی ئەو تەکنیک و ئامرازانەی کە دەکرێت لە ڕێگەیانەوە هەم سنورێک بۆ چاوچنۆکیی دەسەڵاتداران دابنرێت و هەم بەرگری لە فەزای گشتی و ژیانی ئازاد و شکۆمەندانەی هاوڵاتیانی سادە و ئاسایی بکرێت. لەسۆنگەی ئەم تێگەیشتنەوە نوسین و فیکر وە هەڵوێستوەرگرتن و داکۆکیکردن لای من شێوە پەیدا دەکات "شکۆ دەگرێت"، بۆیە هەر کەسێک ئاگاداری نوسینەکانی من بوبێت، کەم تا زۆر، سێ خاڵ بە گشتی دەتوانێت دەرکپێبکات کە ئەوانیش:
یەکەم: بەرەنگاربوونەوەی دەسەڵاتدارێتی سیاسی "کە هەڵبەت ئاشکرایە دەسەڵاتی ئابوری، ئیداری و سەربازیشی لەخۆی گرتووە" کە بەپلەی یەک پارتی و یەکێتی دەگرێتەوە و دواتریش حزبەکانیدی کەم تا زۆر، ئەگەر بە بڕێکی کەمیش بێت. هەڵبەت بەرەنگاربوونەوەکە لەسەر بنەمای تێگەیشتنێکی فیکریی-سیاسیی هەم بۆ سروشت و جۆری دەسەڵاتدارێتی و هەم بۆ پایە و ڕاگرەکانی بەسەریەکدا و بونیاد و ستراکتوری دەسەڵات بەسەریەکیتردا.

من هەرگیز پێم وانەبووە کەمتیارەکان تەنها ئەوانەبن کە لەنێو دەسەڵاتە کلیپتۆکراسیە میلیتاریستییەکەی دوو جەمسەرە گەورەکەی بزووتنەوەی کوردایەتیدان بەو گرووپە مشەخۆر و ملپانانەشەوە کەدەکەونە نێو بزنس و مارکێتینگی سیاسییەوە لەپەڕاوێز و بەدەوریانەوە، بەڵکو هەموو ئەوانەش دەگرێتەوە کە دوور و نزیک لە خزمەتی وەها دەسەڵاتێک و لە خەم و هەوڵی سیستماتیزەکردنیدا بوون.
خاڵی یەکەم/ واتا بە کورتی شەڕی من لە بەرامبەر، دەسەڵاتدارێتی سیاسی بە تایبەتی و کایەی سیاسیی کوردستاندا بە گشتی، بووە.
ئەوەی نێوەندکەیان "نێوەندی سیاسی و دەسەڵاتدارێتی" تەنیوە کەمتیارەکانن، گرنگ نییە چ ڕەنگێکن. شەڕی من لە دژی کەمتیارەکانە.
دووەم/ نوسین و هەڵویستی من هەمیشە شەڕ بووە لە پێناو فەزای گشتی، ماف و ئازادییەکانی هاوڵاتیانی سادە. واتا ئەوەی لە تێڕوانینی مندا هەم ڕەوایەتی و هەم پڕایۆریتی هەیە بۆ قسەلێکردن و داکۆکیکردن ژیانی ئینسانی ئاسایی و بێپلە و پۆستە.

لەلای من “نەک لەلای من بەتەنها بەڵکو وەک پێدراوێکی واقعی” پەرلەمانتار یان هەر کەسێکیتری خاوەن پلە و پێگەی هاوشێوە، خۆ کەمێ خوارتر و کەمێ سەروتر گرنگییەکی نییە، لە نێو حکومەت، پەرلەمان و هەر دەزگایەکی گشتی ئیداری و دەوڵەتی بێت وە یان تەنانەت لە دەزگای حزبییشدا بێت، دەسەڵاتدارە. زۆر بە سادەیی و دوور لە تەعقیدات، دەسەڵاتدارە بەوپێیەی، هەم پێگەکەی کەسێتییەکی مەعنەوی دەسەڵاتداری داوەتێ هەم بەپێی پلەکەی دەسەڵاتێکی یاسایی هەیە، ئەمە جگە لەوەی کە شۆفێر و پاسەوانی هەیە، کە ئینسانێکی سادە و ئاسایی هیچ یەک لەوانەی نییە.

بەوپێیەش کە لە تێڕوانینی مندا نوسین و کارکردن لە نێو فیکردا لەگەڵ هەڵویستوەرگرتن هەمیشە لەپێناو فراوانترکردنی ئازادییەکانی فەزای گشتی و گەڕانەوەی شکۆ و ئیرادەیە بۆ تاکەکان “تاکی سادە و ئاسایی نێو کۆمەڵگا” بۆیە هەڵوێستوەرگرتن و داکۆکیکردن لە پەرلەمانتاران و هاوشێوەکانیان، نەک ناچێتە خانەی داکۆکیکردن لە ئازادی، فەزای گشتی و کەرامەتی ئینسانەکانەوە بەڵکو ڕاستەوخۆ دەچێتە خانەی خزمەتکردن بە دەسەڵاتدارانەوە. جا ئەو دەسەڵاتدارە هەر ڕەنگێک بێت گرنگ نییە.

خاڵی دووەم/ واتا بە کورتی لە تێڕوانینی مندا هەڵوێستوەرگرتن و داکۆکیکردنێک ئەگەر لە گۆڕێ بێت لەلایەن منەوە یان هەرکەسێکیدی، دەبێت هەمیشە لە بەرژەوەندی تاکی سادە و ئاسایی و هاوڵاتیانی بێپلە و پایە بێت، وە لە دژی دەسەڵاتداران ” سەرۆک، وەزیر، پەرلەمانتاران و …هتد” بێت.

سێیەم/ بابەتێک کە هەمیشە لە تێڕوانینی مندا بە ئامانج گیراوە مەسەلەی ئیمتیازاتی ماددی و دەستکەوتە ئابوورییەکانی دەسەڵاتدارانە. هەڵبەت ئەوە ئاشکرایە دەسەڵاتدار، ئەو کاتە دەسەڵاتدارە و لە خەڵکی ئاسایی جودا و سەرووترە کە ئەو ئیمتیازاتە ماددیانەی هەیە کە خەڵکی ئاسایی نییەتی، دەستکەوتێکی ئابوری وای هەیە کە دیسانەوە خەڵک نییەتی. من لێرەدا باسی ئەو دەستکەوتە ماددییە نایاسایی و دزی و بەکارهێنانی دەسەڵات ناکەم بۆ بەرژەوەندی تایبەتی و خۆدەوڵەمەندکردنێکی خێرا لە ڕێگەی ئەو پۆست و پلەیەوە کە کردوویەتی بە دەسەڵاتدار، لەلایەن زۆرینەی دەسەڵاتدارانی کۆمەڵگای ئێمەوە، بەڵکو باس لەو موچە زەبەلاح و ئیمتیازاتە ماددیانە دەکەم کە یاسایان بۆ داتاشراوە و بە پێی یاسا بۆیان ڕێکخراوە، واتا دزی و تاڵانیی بە پێی یاسا.

بەتێگەیشتنی من، کاری مرۆڤی ڕۆشنبیر و بەرپرسیار لە ئاست کێشە جڤاتییەکان، هەوڵی بەردەوام و سەنگەرگرتنی سەرسەختانەیە نە تەنێ

بە ئازادی و فروانکردنی فەزای گشتی لەگەڵ بەردەوام بەرجەستە و گەورەکردنی شکۆ و کەرامەتی تاکەتاکەی ئیسانەکان و هاوڵاتیانی سادە و ئاسایی، بەڵکو جەنگێکی بەردەوامیشە لە دژی ئەو گاپەی نێوان هەردوو چینی دەوڵەمەندان و هەژاران کە هەر ڕۆژ لە گەورەبوون و فراوانبوونی زیاتردایە. ئەوەش ئاسکرایە کە لە کۆمەڵگای ئێمەدا، هەموو دەوڵەمەند بوونێکی دەسەڵاتداران، چ یاسایی و چ نایاسایی، لەسەر شانی خەڵکی سادە و ئاساییە و باجەکەی هەژاربوونی زیاتری هاوڵاتیانە.

دەسەڵاتداران، بە پەرلەمانتارانیشەوە، بونەتە بارێکی زۆر قورسی ماددی و چینێکی مشەخۆر بەسەر داهاتی گشتیەوە. ئەمەش بووەتە هۆی دروستبوونی چینێکی مشەخۆری دەسەڵاتداری ئەرستۆکرات کە هەر خودی پۆزیشنی ئەوان بەراورد بە خەڵکی سادە و ئاسایی کۆمەڵگا، بە خۆی مایەی بێزاری و سوکایەتیە بە هاوڵاتیان. تا دێت بۆشایی نێوان ئەو چینە و خەڵکیش فروانتر دەبێت. بۆیە ئەگەر هەڵوەستوەرگرتن و داکۆکیلێکردنێک لەلایەن منەوە یان هەرکەسێکیدی لە گۆڕێ بێت دەبێت دژایەتیکردنی ئەو چینە مشەخۆرە ئەرستۆکراتیە سیاسیە بێت ئەوەش بەوەی کە هەوڵبدرێت موچە و ئیمتیازاتە ماددیەکانیان لیبسەنرێتەوە یان کەمبکرێتەوە تا ئەو ڕادەیەی بێنەوە هاوشان یان نزیک لە خەڵکی سادە و ئاسایی.
خاڵی سێیەم/ واتا بە کورتی لە تێڕوانینی مندا هەر کەسێکی بە ئاگا و خاوەن هەستێکی قوڵ و ئینسانی دەبێت هەڵوەست وەربگرێت دژ بە موچەی زەبەلاح و ئیمتیازاتە ماددیەکانی دەسەڵاتداران "بە پەرلەمانتارانیشەوە" تا ئەوەی کە لێیان بسەنرێتەوە یان کەمبکرێتەوە و ئەمەش ببێتە هۆی کەمبوونەوە و بچوکبونەوەی گاپی "بۆشایی" نێوان چینە کۆمەڵایەتیەکانی کۆمەڵگای ئێمە.

تێبینی/ ئەم نوسینە زادەی پرسیاری دوو هاوڕێیە کە لە تۆڕی کۆمەڵایەتی فەیسبوک بە دوو شێوازی جیاواز لێیان کردم، سەبارەت بە هێرشکردنە سەر پەرلەمانتاران، گوایا بە بێدەنگم لەو بارەیەوە و هیچ هەڵوەستێکم نیە.

ئادەمێك پێی وتم ...... ئادەمێك پێی نەوتم .... چنوور نامیق

دوای هەڵدانەوەی لاپەڕەیەکی نەبینراوی پایز
دوای ئاشتبونەوەی گریانی ئاسمان و بۆنی زەوی
ئادەمێك بۆنی دووری لێ ئەهات
ئادەمێك لەپاشماوەی شەڕی بەرائەت و تاوان
بەمنی وت دووبارە من خۆشم ئەوێی
لەپاش جەنگیش خۆشم ئەوێی
بەر لەمێژووی شەڕە کۆنەکانی مرۆڤەوەش خۆشم ئەوێی
لەدوای بێهۆشبوونی ژەنەراڵە تاوانبارەکانی شەڕیش ئەتپەرستم
ئێستا و دوێنێش و بەر لە دوێنێش خۆشم ئەوێی
ئەی حەوا جێماوەکەی دوای شەڕەکان لێم ببورە گەر چرکەیەك بیرم چووبی....
ئادەمێك پێی وتم خۆشم ئەوێی
لەهەڵەتی هاویناندا لە جێی سێبەر بەچەتری خۆر دایپۆشیم و دامئەپۆشێ
لەناو داڵغەی دڵی ساردی زستاناندا
بە تەرزە وشەی نەگەییو رەجمم ئەکا
ئادەمێکیش پێی نەوتم خۆشم ئەوێی
ئەو لەناو دڵی هاوینان
دنیایەك بارانی سپی بەسەر دڵی گەرمم باراند
لە زستاندا بەنمەنمی نیگای گەرم دایپۆشیم و دامئەپۆشێ
ئادەمێك پێی وتم و
ئادەمێك پێی نەوتم....
ئای چەن گەوجە ئادەمە خۆرهێنەرەکە
ئەو نازانێ دڵی ژن وەك هەنار وایە کاتێ بەدەستێوە دەشکێ
پەنجەکانی سور سور ئەکا و
دەنکەکانی هەرگیز بۆ کێ نابێتەوە
ئادەمێك پێی وتم و ئادەمێك پێی نەوتم......

21-8-2017

بە هاوڕێیانی بەرەی "نەخێر"ی کۆمۆنیزمی کرێکاری ! ... سەردار عەبدوڵا حەمە

چەند هاوڕێ یەک سەر بە ڕەوتی کۆمۆنیزمی کرێکاری(چ ئەوانەی لە ناو حیزبەکاندان یا لە دەرەوەیان) بوونەتە ئەکتیڤیستی" نەخێر" بۆ ڕیفراندۆم و وە زیاتر لە ماڵپەڕە کوردی وعەرەبیەکان وتۆڕە کۆمەڵایەتیەکانی تر بە تایبەت لە فەیسبووک دەر دەکەون .
هۆی سەرەکی" نەخێرەکە"ی ئەوان دەگەڕێتەوە بۆ ڕاگەیاندنی بانگەشەی ئەم ڕیفراندۆمە لە لایەن ناسیونالیزمی کوردیەوە و بەتایبەتی لە لایەن بارزانی و پارتییەوە ، بۆیە لێرەوە ئەوان چوونەتە سەنگەری" نەخێر"ەوە هاوشانی خاوەن "نەخێر "ە کانی تر دژی "بەڵێ" کان ڕاوەستاون بە ئەجێندای جیاوازەوە بەڵام سەرەنجام بۆ یەک ئامانج کاردەکەن ئەویش سەرنەگرتنی ئەم ڕیفراندۆمەیە ، هەرچەندە زۆرێکیان دەڵێن: ئێمە نە لەگەڵ "بەڵێ" نە لەگەڵ "نەخێر"ین بەڵام من وای نابینم چونکە ناتوانرێ بەرەی سێیەم بوونی هەبێت لە گەڵ ڕیفراندۆم بێت ئەوە لەگەڵ "بەڵێ" بە ڕیفراندۆمی ، بەڵێ ی لەگەڵ "نەخێر"ەکانیش نیم هەر ئەچیتە بەرەی "نەخێرە" بۆ ڕیفراندۆم ئەگەرچی تۆ لەوانەیە هەر باوەرت بەریفراندۆم نەمابێت یا باوەڕت بەخەباتی یەک پارچەیی چینی کرێکار بێت یا تەنها سۆشیالیزم بە چارەسەر دەزانی ئەوا هاوشانی چەپی ئایدیلۆژی گۆرا وپاسیڤیست و جوڵانەوەی نەخێر وبزووتنەوەی گۆڕان وکۆمەڵی ئیسلامی ، عەبادی ومالیکی وجمهوری ئیسلامی ئێران و تورکیا وسەرمایەداری جیهانی لە یەک ئاوێنەدا هەمووتان یەکتر دەبینن هەمووتان ئامانجتان یەک دەگرێتەوە لەوەدا شکست بەم ڕیفراندۆمە بێنن وە ئەم ڕیفراندۆمە نەکرێ . لەولاوە ئەوانەی ئێوەن بەشی کە بەشێکی زۆر لە کۆمۆنیستە کرێکاریەکانن لە گەڵ شوعیەکان و حیزبە ناسیونالیستەکانی وەک پارتی ویەکێتی و..هتد هەموو بۆ شوێن ئەوەوەن کە ئەم ڕیفراندۆمە بکرێت و بە بەڵێ بۆ سەربەخۆیی دەنگ بدەن ئێمانیش لە یەک ئاوێنەدا یەکتر دەبینن بەڵام بە ئەجێندای جیاوازەوە . ئیتر ئەگەر ڕیفراندۆم تەرازوو بێت کێشانە یان بکەین بەچوونەکان لەم دوو

بەرەیە زیاتر ناچنە هەردوو تای تەرازووەکەوە وە لەو دوو بەرەیە زیاتر نیە ، هیچ کەسێک خۆی رەنگ نەکات بە رەنگێکی تر بەرەی سێەم تەنها وەهمە و دەکرێ تەنها لە زهنی کەسەکاندا بێت ناچێتە ناو واقعیەتەوە .

ئەگەر ملدانی پارتی و بارزانی بەم ڕیفراندۆمە بە هانەیە بۆ ڕاوەستان لە بەرانبەر ئەم ڕیفراندۆمەدا خۆ ئێمە هەموو پێکەوە یەک دەست بووین ل□ ژ□ر کارو تاکتیکی لەم چەشنەدا ئەی خێرە وا ئێستا یەک دەست نین لە بەر ئەو بیانووە .

من چەند نموونەیەک باس دەکەم بۆ ئەو هاوڕێ یانە کە پێکەوە لە هاوشێوەی وەک ئەم ڕیفراندۆمەدا پێکەوە بووین بڕوبیانووی لەم چەشنە لە ئارادا نەبوو:

١- بەهاری ساڵی ١٩٨٧ ل□ه□□بجە خۆپیشاندان و ناڕەزایەتیەکی گەورە ئەنجام درا لە دژی حکومەتی بەعس کە تێیدا بەرەی کوردستانی و ئیسلامیەکان وئاڵای شۆڕش وئێمە کۆمۆنیستەکانیش چالاک بووین تێیدا هەموویەکمان دەگرتەوە بۆ خواستێک ئەویش خەڵکی ئەو گوندانەی بەعس چۆڵی کردبوون بگەڕێنەوە شوینی خۆیان.

٢- ساڵی ١٩٩١ ئێمە وەک کۆمۆنیستەکان وحیزبە ناسیونالیستەکانی بەرەی کوردستانی بەشداریمان کرد لە ڕاپەرین بۆ ڕام□ینی حیزبی بەعس لە کوردستان .

٣- ساڵی ١٩٩١ کاتێ ئەمریکا و هاپەیمانەکانی هێرشیان کرد بۆ سەر عێراق کۆمۆنیزمی کرێکاری دژی ئە هێرشە بوو ئەمە هەمان هەڵویستی حیزبی بەعس بوو واتە ئێمە وبەعس دژی ئەو هێرشە بووین.

٤- بۆ گەمارۆی ئابوری لە سەر عێراق ، کۆمۆنیزمی کرێکاری شان بەشانی هێزە چەپ وئازادیخوازو ئینسان دۆستەکانی جیهان دژی ڕاوەستاین لە هەمان کاتدا حکومەتی بەعسیش لە دژی بوو..

٥- لەڕیفراندۆم□کی ١٩٩٥ و ٢٠٠٥ کە بێجگە لە کۆمۆنیستەکان بەشێک لەناسیونالیستەکان و شاعیر ونوسەرە پێشکەوتواز وئازادیخوازەکانمان لەگەڵ بوو وەک شیرکۆ بێکەس لەگەڵ هەموو ئەوانە پێکەوە بووین هەموو دەمان ووت بەڵی بۆ ریفراندۆم وبۆ سەربەخۆیی.

٦- لە خۆپیشاندانەکانی ١٧ ی شوبات ئێمە وەک کۆمۆنیستەکان لە گەڵ گۆڕان وئیسلامیەکان دژی گەندەڵی و برسیەتی وهەژاری پێکەوە کارمان دەکرد تەنانەت هەموو پێکەوە دەمانووت بڕوخێ دەسەڵاتی پارتی و یەکیتی.

٧- لە ناڕەزاتیەکانی مامۆستایان بە هەمان شێوە .

کەچی ئەو کاتانە هیچ کام لە ئەوە دیار نەبوو پەیمان بەڵێت پاشکۆی ناسیونالیستەکان وبەعس وئەمەریکان یا پاشکۆی سیاسەتەکانی گۆڕان ئیسلامیەکانن وە شوێن سیاسەتی ئەوان کەوتوون، بەڵام جارجارە حیزبە بورژواکانی کورد پێ یان دەووتین پاشکۆی بەعس وتابوری پێنج ، من پێم وایە ئەم سوونەتەی ئەمڕۆی ئەوەش جیاواز نیە لەم سوونەتەی ئەم باڵەی بورژوازی کورد .
چەندین جاری تر هەبووە هەمان تاکتێک تەرح کراوە لەلایەن ڕابەرانی کۆمۆنیزمی کرێکاری ومەنسور حیکمەتەوە هیچکام لە ئەوە دژی نەوەستاونەتەوە . کاتێ مەنسور حیکمەت ووتی ناوچەی ئەمنی دانان لە سەر خەڵکی کوردستان لە لایەن هاوپەیمانانەوە بەزیانی خەڵک تەواو دەبێ ،حکومەتی بەعسیش هەر وای دەووت ودژی بوو،ئەوە نەتان ووت مادام بەعسیش دژیەتی ئێمە دەبێ بڵێین بەڵێ بۆ ناوچەی ئەمنی . کاتێ مەنسور حیکمەت بۆمبارانی تاڵیبانی مەحکوم نەکرد واتە لەگەڵ هاوپەیمانان بە شوێن ئەوە بوو تاڵیبان نەمێنێ هیچکام لە ئەوە نەتان ووت بە مەنسور حیکمەت شوێن کەوتوی سیاسەتی هاوپەیمانانی غەربی وە دیفاعتان لە ئەو دەکرد ئەگەر هەرکەسیش وای پێ بووتایە .

زۆر نموونەی تری هاوشێوە هەن لە شۆڕشی ئێران وەوسیاوجەنگی ئەهلی فەرەنسا کە کۆمۆنیستەکان لەگەڵ چەند بەشی بورژوازی دژی دەسەڵات جەنگاون پێکەوە.
بەڵام ئەوە بۆچی بە هەمان تاکتیک وەک ئەو نموونانە ی باسم کردن هەڵوێستێکی ترتان هەیە؟بۆچی بە کەستان نەووت شوێن کەوتوی سیاسەتی هاوپەیمانان و ئەو دەوڵەت وحیزبە قەومی و ئیسلامیانانەن ؟. کەچی ئەمڕۆ ناسیۆنالیزمی کورد ملی داوە بەو ڕیفراندۆمەی کەسیاسەت و تاکتیکی ئێمە وئەوە بوو بۆ چارەسەری مەسەلەی کورد کەچی ئەوە دەڵێین لە بەر ئەوەی بارزانی و پارتی ویەکێتی بانگەشەیان بۆکردوە هەڵوێستیکی ترمان دەبێ بۆ ئێمەیش دەڵێن شووێن کەوتوی سیاسەتی پارتی وبارزانین ! کەچی جاران لە بەر ئەوەی حیزبی بەعس دژی گەمارۆی ئابوریە نەتانووت بەڵێ بۆ گەمارۆی ئابوری یا نەتانووت لە بەر ئەوەی گۆڕان وئیسلامیەکان بەشدارن لە ١٧ ی شوبات ئەوە بەشداری ناکەن…هتد دیارە من هەڵوێستی ئەوکاتانەتان بە دروست دەزانم وهاوتەریب بوو لەگەڵ سیاسەتی کۆمۆنیزمی کرێکاری یا بڵیم سیاسەتی ئەوتان پیادە دەکرد بەڵام ئەمڕۆ نا.
ئەی چۆنە ئێستا وەک جاران بیر ناکەنەوە تۆ بڵی ی ناسیونالیزمەکەی ئەمڕۆ جیاواز بێت لە ناسیونالیزمەکەی جاران یاکۆمۆنیزمەکەی ئەوە جیاوازە لە کۆمۆنیزمەکەی جاران ؟
بۆچی چارەسەری مەسەلەی کورد گرێ دەدەنەوە بە ڕووخانی بارزانی

ودەسەڵاتی ناسیونالیستی لە هەرێمی کوردستان ؟ کوا مەنسور حیکمەت لە تەرحەکەیدا بۆ ئەم مەسەلەیە وبۆ ڕیفراندەم وای وتووە ؟ کواپێشمەرجی ئەوەی هەبووە پارتی یەکەتی نەمێنن ئەنجا ریفراندەم بکرێ ئەو دەیووت بۆ ریفراندەم ناسیونالیزمی کورد تەریک دەبێتەوە یا ئەمە بەچی وەک گۆڕان ڕیفراندەم گرێ دەدەنەوە بە گوڕینی بارو گوزەرانی خەڵکی کوردستان ؟ بەڵام ئەوە ئەوە نابینن کە ئەمانە خواستی ترن ڕۆژانێ دەبێ خەباتیان بۆ بکرێ ؟. ئەی بۆ دژی ئەوەن ئەگەر یەکێ لە خواستەکان بێتە دی ناتانەوێ ئایا ئەمەیە تاکتیکی کۆمۆنیستیتان ؟ کوا کۆمۆنیستەکان وا کاریان کردووە ؟ ئەگەر ئەم دەسەلاتە بۆی مووچە ئەدەم لەکاتی خۆیدا بە خانە نشینان ئایا ئەوە دەڵێین نامانەوێ لە بەر ئەوە ی سەربەخۆیی و کارەبا وئاویشمان دەوێ ؟ وا ناڵێن چونکە مەنتیق نیەئەی پێتان باش نیە یەکێ لە کێشەکان نەمێنێ کە مەسەلەی کورد بێت یا مووچە بێت یا کارەبا ئەوە کەی ڕاستە بڵێم هی پارتیە نامەوێ ئەو دەسەڵاتە دەیدا نامەوێ، ڕاست نیە هەر بڵێم تا نەڕووخێ ئەو دەسەڵاتە هیچم ناوێ . ئەمە تاکتیک وهەڵویستی دروست نیە .بەرژوەندی خەڵکی کرێکار وزەحمەتکیش و خەڵکی کوردستان دەبێ بەپێ ی هاوکیشەی سیاسیەکان دیاری بکەی وتاکتیکی بۆ دابنێی کۆمۆنیستەکان خوازیاری باشتر کردن و زیاتر بەدی هاتنی ئەو بەرژەوەندیانەن کە سەربەخۆییش یەکێ لەوانەیە. هەر بۆیە ئەمە دەڵێین بەڵێ بۆ ڕیفراندەم وبۆ سەربەخۆیی چونکە لە قازانج و بەرژوەندی خەڵکی کوردستانە وبۆ ئەم مەبەستەش دەبێ هەنگاوی عەمەلی بنێین. بەڵام ئەوە ئەمە بە جۆرێکی تر دەبینن ، جگە لەوەی هەڵوێستێکی جیاوازتان هەیە بتانەوێ و نەتانەوێ چوونەتە پاڵ چەپە ئایدیۆلۆژی گەراکان وچەپی پاسیفیست وهەروەها چوونەتە ناو سەنگەری هەموو نەخەرێ بورژوایەکانی ترەوە . من وای دەبینم .

سەردار عەبدوڵا حەمە

١٨/٨/٢٠١٧

ڕیفراندۆمی (25/ ئەیلول) و کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی… ئاری زێندینی

میللەتی کورد پاش ئەو هەموو نەهامەتی و قوربانیدانەو خەباتی بۆ ڕزگاری و سەربەخۆیی و هەزاران شەهیدو ئەنفال لەپێناوی ڕزگاری و ئازادی ومافەڕەواکەی تاکو ئێستا مافی چارەی خۆنووسین و دەوڵەتی سەربەخۆی نیە ! خەباتی سیاسی و مەدەنی وشۆڕشگێڕی و جولانەوەی ڕزگاریخوازی کورد مێژووی کۆن و نوێی هەیە بۆ سەربەخۆیی و ڕزگاری لە ژێر دەستی داگیرکەران و وڵاتانی کەکوردستانیان پێوە لکاوە ئەو حکومەتە یەك لە دوایی یەکەکانی کە حوکمیان کردووە بەسەر میللەتی کورد بەتایبەت لە دەوڵەتی عێراق نەوەك دان بە مافە ڕەواکانی میللەتی کورد دانانێ بەڵکو هەردەم مافی هاوڵاتی کوردی پێشێل کردووە و مافی سەربەخۆوسیاسی و مافی چارەی خۆنووسین بۆ میللەتی کورد بە ڕەوا نازانێ وسەرباری ستەم و زوڵم بەرامبەر میللەتی کورد .

ئەو حکومەت و وڵاتانەی حوکمی میللەتی کوردیان کردووە لە مێژووی کۆنەوە تاکو ئێستا نە مافی کوردیان داوە نە ڕازیشن بە داواکاری میللەتی کورد بۆ سەربەخۆیی و مافی بە دەوڵەتبوون , هەرلە سەدەی (17 , 18) میرنشینە کوردەکان لە چوارچێوەو ئیدارەیەکی سەربەخۆ لە کارووبارەکانیان بەڵام سەربە وڵاتانی کە کوردیان بەسەر دابەشکراوە لەو کاتەوە دوژمنایەتی و ململانێی کوردیان کردووە دواتریش میرنشینە کوردیەکانیان بەرەو لە ناو چوون بردووە. لەمێژووی نوێش لە سەدەی (20 , 21) (میللەتی کورد) لە چواچێوەی ڕێکخراوی سیاسی و بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی و پارتی سیاسی بەردەوام بووە بۆ دەستهێنانی مافە سروشتی و ڕەواکانی وەك میللەتێك بەسەربەخۆیی بژی و مافی چارەی خۆنووسین و دامەزراندنی (دەوڵەتی کوردی) کەمافێکی سروشتی و ڕەوایی میللەتی کوردە سەرباری ئەو هەموو قوربانی و شەهیدو ئەنفال و ماڵوێرانیە کە شەرمەزاریە بۆ ئەو حکومەتە یەك بە دوایەکەکانی مەرکەزی حوکمیان کردووە نەك مافی میللەتی کوردیان پێشێل کردووەو نەداوە بەڵکو زوڵم و ستەمیشیان لە میللەتی کورد کردووە , وەلەلایەکیترەوەش شەرمەزاریە بۆ (کۆمەڵگەی نێو دەوڵەتی)یش بە درێژایی مێژوو خەباتی میللەتی کورد بۆ هەڵویست و کەتەرخەمبوون بەرامبەر ئەو هەموو ستەم و زۆرداریەی لە میللەتی

کورد کراوە چونکە (کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی) یش بەرپرسیارە بە تایبەت لە سەدەی (20 , 21) بە گوێرەی و بەپێی رێساو یاساکانی مافی مرۆڤ و مرۆڤایەتی و سەردەمی (زانست و تەکنۆلۆجیا) میللەتێك نەك مافی پێشێل دەکرێ بەڵکو ستەم و جینۆساید دەکرێ هەروەك لە سەردەمی حکومەتی (بەعس) کورد لەو پارچەی دەوڵەتی عێڕاق (ئەنفال) کراو (کۆمەڵگەی نێو دەوڵەتی) زۆر سستبوون لە هەڵوێستەکانیان بەرامبەر ئەم کارەساتە , ئەمەش ئاشکرایە و روونە کە (کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی) بۆ هەڵوێستەو بێ دەنگە و کەمتەرخەمە بەرامبەر یاساکانی مافی مرۆڤ و مرۆڤایەتی دانەنان بەسەربەخۆیی میللەتێك ونەبوونی لێپێچینەوە لەگەڵ ئەو حکومەت و وڵاتانەی کە هاوڵاتیان و نەتەوەکان دەچەوسێننەوە! بۆیە ئێستاش , میللەتی کورد لە باکوری عێڕاق کە هەرێمێکی سەربەخۆیی کوردە خاك و نیشتمانی ڕەسەنی کوردە کە لە ساڵی (1991)وە ڕزگاروئازادە بەڵام لە چوارچێوەی دەوڵەتی عێڕاق وادیارە هەرەکو حکومەتە یەك لە دوایەکانی پێشووتر مافەکانی کورد پێشێل دەکات بۆ بڕیاڕی (گشتپرسی , ڕیفڕاندۆم لە 25/ ئەیلول) بە ڕەوا نازانێ و ڕێگری و بەربەست درووستدەکات بۆ ئەو مافە ڕەوایە , وەلەهەمان کاتیشدا (کۆمەڵگەی نێودەوڵەتیش) کە (ئەنجومەنی ئاسایش) و (نەتەوە یەکگرتووەکان) لە ساڵانی (40) چلەکانی سەدەی (20) دروستبوون بۆ داکۆکی و بەرگری لە مافی میللەتان تاکو ئێستا هەڵوێستیان وەرنەگرتووە بەرامبەر ئەو ناعەدالەتیەی بە کورد دەکرێ پاڵپشتی بۆ سەربەخۆیی کوردوئیعتراف کردن بە مافی چارەی خۆنووسین , وادیارە دەیانەوێ دووبارەو سێ بارەو سەدبارەو هەزاربارە بۆ هەڵویست و کەمتەرخەم بن و بەڕەوایی نەزانن پاش ئەو هەموو قوربانیەی میللەتی کورد بە بەر چاوی جیهان کە ئێستاش سەدەی (21) سەدەی مافی مرۆڤ و پێشکەوتنی زانست کە لە خزمەتی مرۆڤ و مرۆڤایەتیە کە خۆیان بۆ خۆیانی پەیڕەوی دەکەن و بانگەشەی بۆ دەکەن ! لە هەمووشی دیارتر ڕێککەوتنی سەد ساڵەی(100) (سایکس بیکۆ)بەبەرچاوی وڵاتان و بە بڕیاڕی (کۆمەڵگەی نێو دەوڵەتی)و وڵاتانی زلهێز میللەتی کوردیان خستە و لکاندیان بە عێراقێکی عەرەبی دروستکراو پێشێلکردنی مافی میللەتێك کە کوردە, بێجگە لەوەش قۆناغێك لە قۆناغەکان میللەتی کورد بۆتە قوربانی بە هۆی کێشەوململانێی وڵاتانی زلهێزلە ناوچەکەدا مافەکانی کوردلەگۆڕنراوە .

جا لێرەدا, بڕیاڕی سەرکردایەتی کورد (ڕیفڕاندۆمی 25/ئەیلول/2017) لەسەدەی (21) بڕیاڕو خەباتی سیاسی و مەدەنی میللەتی کوردە بۆ حکومەتی فیدڕاڵی عێڕاق و (کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی) بۆ کۆتایی هێنان

به‌ سته‌م وزۆرداریه‌ی حكومه‌ته‌ مه‌ركه‌زیه‌كان به‌رامبه‌ر میلله‌تی كوردو كۆتاییهێنان به‌ ده‌ستێوه‌ردانی وڵاتان له‌ كاروباری میلله‌تان و وازهێنان له‌ ڕێككه‌وتنه‌ زۆربه‌زۆره‌كان و دانانی نه‌خشه‌ی ده‌ستكرد بۆ له‌ت و په‌تكردنی میلله‌تێك كه‌ئه‌مه‌ش تاوانێكی هاوبه‌ش و هاوشانه‌ وه‌كو حكومه‌ته‌ مه‌ركه‌زیه‌كان كه‌ به‌رامبه‌ر میلله‌تی كوردیان كردووه‌ ! بۆیه‌ ده‌پرسین ئایا له‌ (ڕیفراندۆمی 25/ئه‌یلول) دیسان حكومه‌تی مه‌ركه‌زی عێڕاق و كۆمه‌ڵگه‌ی نێوده‌وڵه‌تی به‌تایبه‌ت (ئه‌نجومه‌نی ئاسایش و نه‌ته‌وه‌یه‌كگرتووه‌كان) به‌رده‌وامن له‌ فه‌رامۆشكردن و پێشێلكردنی مافی میلله‌تی كورد كه‌مته‌رخه‌موو بۆ هه‌ڵوێستن له‌ له‌ ئاست مافه‌ ڕه‌واوسرووشتی و ڕاسته‌قینه‌كانی تاكی كورد؟.

پاشگه‌زبونه‌وه‌ له‌ ریفراندۆم بریارێكی خۆكوژیه‌ عیماد عه‌لی

ته‌نها به‌ دواخستنی ریفراندۆم سه‌رجه‌م هاوكێشه‌كان ده‌گۆڕێن و ره‌شوسپی خاوه‌ن هه‌ڵویستی دروست و بێهه‌ڵوێست به‌ جوانی ده‌رده‌كه‌ون و نیازه‌كانی پشت په‌رده‌ی ئیدعای سه‌ربه‌خۆیی له‌ ریفراندۆم ئاشكرا ده‌بن، ئه‌گه‌ر له‌ كاتی دواخستنی ریفراندۆم بۆ كاتێكی تر په‌یمانی دانپێدانی به‌غدا به‌ سه‌ربه‌خۆییشیان پێ بێت و نه‌ته‌وه‌ یه‌كرگرتووه‌كانیش سه‌رپه‌رشتی سه‌رجه‌م دانیشتن و په‌یماننامه‌كانیش بكات به‌شكست بۆمان ده‌شكێته‌وه‌ .
ته‌نها دواخستنی ریفراندۆم ئه‌گه‌ر به‌غداش راستگۆ بێت له‌ قسه‌ و گفته‌كانی، وای لێدێت كورد به‌ خۆی بێهوده‌ ده‌بێت و باوه‌ری به‌ هیچ شتێك له‌ ئانده‌دا نامێنێت . زۆر شتی وامان بینیوه‌، داعش كۆتایی بێت پێگه‌ی ناوه‌ند قورستر ده‌بێت و گوێ به‌ هیچ نادات و دواكاری كورد ده‌چنه‌ خانه‌ی له‌بیرچونه‌وه‌، كه‌ پرۆسه‌یه‌كی گرنگی له‌م جۆره‌ دوابخرێت و نه‌یارانی ئه‌وه‌نده‌ زۆرو زه‌به‌ند بن، له‌ هه‌ر كاتێكی تردا ئه‌گه‌ری جێبه‌جێكردنی زۆر كزده‌ بێت.

وه‌فده‌كه‌ ئیدیعای ئه‌وه‌یان كرد كه‌ ته‌نها به‌غدا له‌ جێبه‌جێكردنی ریفراندۆم ئاگادار ده‌كه‌نه‌وه‌، بۆیه‌ جه‌بێت بزانن كه‌ پرسی سه‌ربه‌خۆیی ئه‌وه‌نده‌ بچوك نیه‌ به‌ده‌ست كۆمه‌ڵه‌ ده‌سێكه‌وه‌ بێت یاری پێ بكات و

سازشی لەسەر بکات . بۆیە هەر دواخستنێك بۆ ریفراندۆم بۆ هەر کاتێکی تر بێت وای لێدەکات بە مردوویی لەدایکبیت و کەس باوەری بە دەرئەنجامەکەی نامێنێت و ئەوسا گەلی کوردستان رەحمتان پێناکات .

با ئەو فشارە دەرەکی و ناوەکیانە و خەڵکی دارودەستی ئەم و ئەوی نێوخۆ لەبەرچاو بگرین، با ململانێ حزبیەکەش وای کردبێت کە تەنها بەرژەوەندیی حزبی لەبەرچاو گیرابێت و حزب و کەسە کورتبینەکان بە پێی کاری حزبی و بەرژەوەندی تەسکی کاتی بیریان کردبێتەوە و ریفراندۆمیان کردبێتە مولکی کەسێك یان حزبێك، بەڵام سەرەرای ئەوەش هیچ پاساوێك بۆ دواخستنی ریفراندۆم نیە و هیچ زەمانەتێك نیە بۆ جێبەجێ کردنی وەعدەکانی بەغدا لەم ماوە کەمەی بۆ ریفراندۆم ماوە و، ئەگەر جیبەجێکردنی پەیمانەکانیش بخرێنە پاش دواخستنی ریفراندۆم ئەوا دەبێت فاتیحەی بۆ بخوێنین و ئەو متمانەیە نیە کە لە بنەرەتدا راست بکەن و کەسیش نیە زامنی راستگۆیی ئەوان بێت .
بەڵێ دەکرێت بۆ راگەیاندنی سەربەخۆیی لەپاش ریفراندۆم کۆمەلێك مناوەرە بکرێت و گفتوگۆی چروپر لەسەر کات و ئالیەتەکان بکرێت بەڵام دواخستنی ریفراندۆم هەموو ئەگەرەکان لەباردەبات و سەربەخۆیی دەخاتە تونی باباوە . دەکرێت گفتگۆی ئەم وەفدە لەسەر دانوستان لەسەر سەربەخۆیی و دواخستنی بوایە نەك قسەیان لەسەر دواخستن و نەخستنی ریفراندۆم و برینەوەی ئەم ئامانجە لە نیوەی رێگاوە بێت .

ئەگەر ریفراندۆم دوابخرێت و وەعد و پەیمانەکانیش بە فرت و فێڵ و مناوەرە داپۆشرێت ئەوسا دەزانین کە هیچیان لێ سەوز نابێت، ئەی لۆمەی کێ دەکەین، ئەوانەی ناکۆکی حزبی و شەخسیان هەیە و کونی بەرژەوەندی رق و کینەی شەخسی وحزبیەوە مامەڵەیان لەگەڵ پرسەکەدا کرد، یان سەرمایەدارە چاوچنۆك و ملکەچەکانی ئەم و ئەوی دەرەکی و ناوەکی بۆ ئەوەی بۆ چرکەیەکیش بیریان لە ستراتیجی کورد کردبێتەوە هەوڵی بۆ پایانی خۆیان خستە گەر، یان ئەو کاڵفامانەی کە لە پشتخانی حزبی و کاردانەوەی شەخسی لەمەر حزبەکانی خۆیان رەفتاریان کرد، یان ئوانەی پەندیان لە مێژوو وەرنەگرتووە و لە بیری بچوك و روانینی تەسکی رۆژانە وتێکەڵکردنی رق و کینەی کۆن و تازە و ناشارەزایی لە بیری ستراتیجیەوە رەفتاریان کرد و خەڵکیان سارد کردەوە و هەڵوێستی بێگانەپەرستیان دەربری .

لۆمەی ئەوانە بکەین کە تەنها لە مەیلێکی نارۆسنبیرانەوە کە بە ناوی رۆشنبیریەوە لە لایەنداری و ناتێگەیشتن لە بابەتە گەورەکە

قسه و رەفتاریان کرد یان رۆشنبیرە سێبەرەکانی حزب و حزبچێتی و ناوچەچێتی و تەنانەت گەرەکچێتیەکان، یان خۆبەشتزان و لە باڵاوە تەماشاکەران بۆ ئەوانیتر و کینە لەدڵەکان . میلەتی کورد و مێژوو وخوێنی شەهیدان لێتان نابورێت بە هەر هەمووتان، بەتایبەتی ئەوانەی لەم کاتەدا هیچ گرنگیان بە یەکێتی و تەبایی و هاوکاری و هاوپەیمانی و یەکبون نەدا و تەنها بە تەسکبینی و پێچگەراییەوە لە ئامانجە گەورەکەیان روانی . لە دواجاردا میژوو حوکمی خۆی دەکات و پاشگەزبونەوە دادتان نادات .

فیلمێکی کوردی لەماوەی 3 مانگدا بەشداری 25 فێستیڤاڵی جیهانی دەکات

فیلمی ئەنیمەیشنی کوردی (بێدەنگی ئاسمان) لەدەرهێنانی جوبرائیل ئەبوبەکر لەفێستیڤاڵی عەرەب فیلم فێستیڤاڵ لە رۆتەردام بەشداری پێشبڕکێی سەرەکی دەکاتو کێبڕکێی بردنەوەی خەڵات دەکات.
دەرهێنەر جوبرائیل ئەبوبەکر لەبارەی بەشداری فیلمەکەی لەو فێستیڤاڵەدا رایگەیاند "فیلمەکە بەشداری لەفێستیڤاڵی عەرەب فیلم فێستیڤاڵ لە رۆتەردام دەکاتو کێبڕکێی بردنەوەی خەڵات دەکات".
وتیشی "فێستیڤاڵەکە لە 11 بۆ 15ی تشرینی یەکەمی 2017 لەوڵاتی هۆڵەندا ئەنجام دەدرێت".

(بێدەنگی ئاسمان) نوێترین بەرهەمی سینەمایی دەرهێنەر جوبرائیل ئەبوبەکرە و بەسپۆنسەری عەباس فازڵ عەبدولرەحمان خاوەنی زانکۆی نۆلج بەرهەمهێنراوە و بەر لەم فێستیڤاڵەش لەچەندین فێستیڤاڵی سینەمایی نێونەتەوەیی بەشداری کردوەو چەند خەڵاتێکیش پێبەخشراوە، لەوانە خەڵاتی باشترین سیناریۆ لەخولی چوارەمی فێستیڤاڵی نێونەتەوەیی سینەمایی زانکۆی بابلو پێدانی خەڵاتی برۆنزی لەبەشی فیلمە ئەنیمەیشنەکانی فێستیڤاڵی سینەمایی باشوری جۆرجیا کەلەوڵاتی کەنەدا ئەنجامدرا و لەماوەی تەنها 3مانگدا بەشداری 25 فێستیڤاڵی سینەمایی جیهانی، کردوە.

سیناریۆی فیلمەکە پشتیوان عەبدوڵا نوسیویەتیو کاری گرافیكو دەنگ لەلایەن سەباح شادیو کاری موزیکی فیلمەکەش رامتین لهێنی جێبەجێی کردوە.
(بێدەنگی ئاسمان) کورتە فیلمێکی ئەنیمەیشنەو لەبارەی خەونەکانی مرۆڤە بۆ ئازادیو لەبارەی چیرۆکی فیلمەکەشەوە جبرائیل ئەبوبەکر دەڵێت "فیلمەکە باس لەخەونی مرۆڤ دەکات بۆ ئازادی، بەوپێیەی کە هیچ کەسێك ناتوانێت رێگا لەئازادی بگرێتو بەربەستی بۆ دروست بکات".
وتیشی "ماوەی فیلمەکە 100 چرکەیە و بەرهەمی ساڵی 2017-یە".

جوبرائیل ئەبوبەکر رەحمان لەدایکبوی ساڵی 1983ی شاری هەولێرە، لەساڵی 2001ەوە دەستیداوەتە کاری سینەمایی و لەنزیکەی 40 کورتە فیلمدا یاریدەدەری وێنەگر بوە و لە 13 فیلمی سینەمایی درێژیشدا یاریدەدەری وێنەگر بوە و لەساڵی 2010ەوە کاری دەرهێنانی سینەمایی دەکات و هەتا ئێستا چوار کورتە فیلمی بەرهەمهێناوە و نزیکەی 20 خەڵاتی نێوخۆیی و جیهانیشی بەدەستهێناوە.

گرنگییەکانی چێژی ئەدەبی بۆ منداڵان … رێزا شوان

ئەدەب وێنەیەکی گەش و جوانی ژیانە، کە تێیدا نووسەر گوزارشت لە هیوا و لە هزر و لە بیرۆکەکانی دەکات. ئەدەب کار بۆ پێگەیاندنی کەسێتییەکی تەواو دەکات، پشتیوانیش لە بەها کۆمەڵایەتی و رۆشنبیرییەکان دەکات. ئەدەب چێژی دروست و ئاراستەی بەرەو جوانی پێکدەهێنێت، لە هەموو ئەو شتانەی پەیوەندییان بە ژیانی رۆژانە و کۆمەڵایەتی و بە شارستانییەوە هەیە.
چێژی ئەدەبی توانایەکی کەسی تاکە، لە هەستکردنی بە لایەنی لاوازی و بەهێزی و جوانی دەقی ئەدەبی، کە وای لێدەکات خۆشی لەو دەقە ببینێ، یا لێی لووتەلا بێت.
منداڵان کە لەدایک دەبن، هەر بە زگماکی و سروشتی، دەروون پاکن، هەست ناسکن، خەیاڵ فراوانن، سۆز شیرینن، خۆش چێژن، جوانیخوازن، ، پڕن لە خۆشەویستی.

چێژی ئەدەبی لە منداڵیدا، کارئاسانی بۆ کاتی گەورەبوونیان دەکات، چونکە ئەوەی کە بە مناڵی فێری دەبن؛ هەرگیز لە یادیان ناچێتەوە. بۆیە پێویستە یارمەتی ئەوەیان بدەین کە هەر لە منداڵییەوە چێژ لە ئەدەب وەربگرن.
منداڵان بە پێی مۆرک و تایبەتمەندییەکانی قۆناغەکانی ژیانیان، بە پێی سروشتی کارە ئەدەبییەکان، بەپێی ئامادەیی و تواناکانیان؛ دەتوانن چێژی ئەدەبی بەدەستبهێنن. کەواتە دەتوانین منداڵان لەسەر چێژوەرگرتن لە ئەدەب، رایانبهێنین و پێیانبگەیەنین.
ئەدەب هونەرە، هونەریش نیشتمانی جوانییە، پەیوەندی چێژیش بە هونەرەوە، لەسەر گەشەکردنی هەستکردنی منداڵان بە جوانییەوە وەستاوە. ئەدەب ئەو توانایەی هەیە کە هۆشی منداڵان بە هەموو ئەو شتانە مەست بکات و زاخاوبدات، کە دەیان ورووژێنن و خۆشیان پێدەبەخشن.
چێژی ئەدەبی بۆ منداڵان زۆر گرنگ و پێویستە، چونکە لەم سەردەمەدا ئەدەبی منداڵان بووە بە پێویستییەکی زور گرنگی نیشتمانی و نەتەوەیی، بووە بە فاکتەر و مەرجێکی گرنگ و بنەڕەتیش بۆ گەشەکردنی رۆشنبیریی منداڵان لە رووی زانستی و پەروەردەیی و هەستیاری و کۆمەڵایەتییەوە؛ چونکە ئەدەب کارتێکردنێکی ئەرێنی گەورەی هەیە لە زاخاودانی هۆشی منداڵان و لە گەشەکردنی توانا هوشییەکانیان و لە سۆزداری و لە بەهرە و ئارەزووەکانیان، لە ورووژاندنی هەستیان، لە ختووکەدانی چێژی ئەدەبییان.
روون و ئاشکراشە، کە جیهانی منداڵان، جیهانێکی پاکە، پڕە لە جوانی، لە خەیاڵی فراوان، لە خۆشەویستی، لە هیوا و خەونی شیرین، لە خەندە و پێکەنین، لە سۆز و راز و نیازی پاک، لە قسەی خۆش و سەیر و سەمەرە، لە سادەیی و ساویلکەیی.
ئەوەی لەسەر ئێمە پێویستە، ئەوەیە کە هەمیشە پاڵپشتیان بین، یارمەتیان بدەین، هانیان بدەین، چاودێریان بکەین، رێنمایی باشیان بکەین، پێویستە خۆشمان بە کرداری ببین بە نموونەی باش و بە پێشەنگ بۆیان. بەو بارەشدا ئاراستەیان بکەین، کە ئەو جوانییە سروشتییانەیان، ئەو خەیاڵە فراوانەیان، تواناکانیان بە ئاراسەی کارجوانی و نیشتمان پەروەری و خۆشەویستی و سوودبەخشیدا ئاراستە بکەین.
منداڵان زۆریان پێیە، زۆریان لە باردایە، پڕن لە بەهرە، لە خەیاڵی فراون، لە حەزی دۆزینەوە و داهێنان، لە تاقیکردنەوە و زانین و فێربوون و وەرگرتنی زیاتر و زیاتر.
منداڵان بە سەروشتی حەز بە هەموو شتێکی جوان دەکەن، چێژێکی ئەدەبی زۆر لە چیرۆکی خۆش و لە هۆنراوەی ناسک و لە شانۆ و لە

گۆرانی و سروود وەردەگرن.
دێینە سەر گرنگترین گرنگییەکانی چێژی ئەدەبی بە منداڵان، باشترین رێگەش بۆ ئەوەی منداڵان هۆگری ئەدەب ببن و چێژ و خۆشی لێوەربگرن، بە کورتی:
١ـ پێویستە هەر لە منداڵییەوە، بە گۆڤار و بە پەرتووکی وێنەداری رەنگاوڕەنگ گەش ئاشنیان بکەین. هەر لە منداڵییەوە خوێندنەوەیان لا خۆشەویست و لا شیرین بکەین، تا ببن بە هۆگری هەمیشە و بە ئالوودەی خوێندنەوە، یارمەتیشیان بدەین لە هەڵبژاردنی ئەو دەق و بابەتانەی لەگەڵ تەمەن و توانا و زمان و لەگەڵ ئارەزووەکانیان دا لەبارن.
پێویستە لە دەستپێکدا، پەرتووکی رەنگاوڕەنگی وێنەداری ئاسانیان بۆ دابین بکەین. وێنەی جوانی رەنگاوڕەنگ زۆر یارمەتیدەرن، بۆ ئەوەی منداڵان بە ئاسانی فێری خوێندنەوەی وشە تازەکان و رستەکان ببن و لە واتاکانیان بگەن. بۆ خوێندنەوەی تەواوی بابەتەکەش، دەتوانن بیرەکەی دەقە هەڵبهێنجێنن. لە مەبەستی نووسینەکە بگەن.
گۆڤاری منداڵان و پەرتووکی رەنگاوڕەنگی گەش و ئاسان، بە منداڵانی قۆناغە سەرەتاییەکانی منداڵان، زۆر بەسوودن بۆ چەکەرەکردنی چێژی ئەدەبی لای منداڵان.
٢ـ پێویستە دایکان و باوکان پەیوەندێکی هەمیشەییان لەگەڵ مامۆستاکانی منداڵەکانیان هەبێت، بە تایبەتیش لەگەڵ مامۆستایانی زمانی کوردی. پێکەوە هاندەری منداڵەکانیان ب، بەجگە لە کتێبی خوێندنەوەی بڕیاردراوی قوتابخانە، بە کتێبی هەمەجۆرەی تریش ئاشنایان بکەن، ئارەزوو و چێژی خوێندنەوەیان لا گرنگ و شیرین بکەن. پێویستە منداڵەکانیشیان سەرپشک بکەن لەو بابەتانەی کە خۆیان حەز بە خوێندنەوەیان دەکەن و چێژیان لێوەردەگرن. بە هاندانیشیان پێویستە ستایش و ئافەرینیان بکەن، پاداشتیان پێشکەش بکەن، دوای ئەوەی کە چەند کتێبێک دەخوێننەوە.
٣ـ گەر بکرێ، منداڵەکانتان بەرن بۆ کۆڕ و سمیناری ئەدەبی و نمایشی شانۆیی و ئاهەنگی گۆرانی، بە تایبەتیش ئەو چالاکیانەی پەیوەندییان بە منداڵانەوە هەیە، بۆ ئەوەی ببینن و ببیستن و بزانن، دوایش بە شێوەیەکی ئاسان رای ئەوان و خۆشتان دەربارەی بابەتە پێشکەشکراوەکان باس بکەن. بزانن تا چ رادەیەک منداڵەکانتان لە بابەتەکان تێگەیشتوون و چێژیان لێوەرگرتوون.
٤ـ بەری ئازادی لە منداڵەکانتان مەگرن، با بە ئەوپەڕی سەربەستی و راشکاوییەوە و ئازادییەوە گوزارشت لە لە سۆز و هەستەکانیان بکەن، چونکە چێژی ئەدەبی تەنها لە خوێندنەوەدا نییە، بەڵکو پێویستە رووبەرێکی باشیش بە منداڵەکانتان ببەخشن، بۆ ئەوەی بە ئازادی و ئارەزووزی خۆیان، بەو شێوازەش کە خۆیان دەیانەوێت گوزارشت لە راو

و بۆچوون و هەستەکانیان بکەن.
٥ـ بێگومان پەرتووکخانەی گشتی ڕۆڵێکی گرنگی هەیە لە ژیانی منداڵاندا، بە ئەوەی بە ئارەزووی خۆیان، بە خوێندنەوەی ئەو بابەتانەی کە حەزیان لێدەکەن خۆیان مەستی خوێندنەوە بکەن، سامانی زمان و ڕۆشنبیریی گشتیشیان دەوڵەمەنتر بکەن. پێویستە هانی منداڵەکانتان بدەن بە ئەوەی ببنە سەردانکەر و ئاشنای هەمیشەی پەرتووکخانە و بە دەستی پەرتووک و خوێندنەوەش بببێت بە پێویستییەکی گرنگی هەمیشەی ژیانیان. باشتریش وایە کە لە ماڵەوە، پەرتووکخانەی تایبەتی خۆیان هەبێت، بە گۆڤاری منداڵان و کەمێک کتێبی وێنەداری ڕەنگاوڕەنگی ئاسانی زانیاری و ئەدەبی بۆیان بڕازێننەوە، تا لە منداڵییەوە ئاشنای پەرتووک و هۆگری خوێندنەوە بن.
٦ـ هەمیشە هانی منداڵەکانتان بدەن بە ئەوەی بپرسن. وەڵامی راست و دروستی هەموو پرسیارەکانیان بدەنەوە. ئەوەش دەربارەی ئەو بابەتانەی خوێندیانەوە لێیان بپرسن.
٧ـ چێژ وەرگرتنی منداڵان لە زمان و لە جوانییەکانی، یارمەتیدەرە بۆ چالاکردنی هەست و بیر و سۆز و وێژدانی، بە بەدەستهێنانی توانای چێژوەرگرتن، بە ئەوەی بە جوانیش زمانەکەیان بەکاربهێنن.
٨ـ ئەو منداڵانەی کە چێژی ئەدەبییان هەبێت، گەلێ شارەزایی بەدەستدەهێنن، وەکو:
دەتوانن بە زمان، بە ئاخاوتن و نووسین یا بە وێنەکێشان، گوزارشت لە بیرۆکەکانیان و لە هەستەکانیان بکەن. ڕۆشنبیرییەکی گشتیشیان دەبێت. ئامادەیی و ئازایی ئەدەبیشیان دەبێت، بە دەربڕینی ڕاستەوخۆ و دانەمان و وەڵامی یەکسەر.
٩ـ چێژی ئەدەبی و زمان، بوارێکی زیاتر و ئاسۆیەکی فراوانتر بە منداڵان دێنێتەدی. بە دروستی هەڵسوکەوت دەکەن و بە ئاسانی تێکەڵی کۆمەڵ دەبن، هەستی مرۆڤایەتییان زیاتر دەبێت. ئەمەو چێژی ئەدەبی چارەسەری گەلێ لایەنی دەروونی نەرێنی منداڵان دەکات، وەکو: گۆشەگیری، خەمناکی، شلەژان لە هەڵوەستەکانیان.
١٠ـ پێویستیشە، دایکان و باوکان و مامۆستاکان، ببنە نموونەی باش و بە پێشەنگ بۆ منداڵەکانیان و بۆ قوتابییەکانیان، ئەگەر ئەوان بخوێننەوە، باسی چێژ ئەدەبی و خۆشی ئەو بابەت و پەرتووکانە بکەن کە خوێندوویانەتەوە، ئەمە باشترین و ئاسانترین ڕێیە بە ئەوەی منداڵەکانیان و قوتابییەکانیان، چاویان لێبکەن و حەز بە خوێندنەوە بکەن.
بە داخەوە لە ئەمڕۆدا، لە کەم لە ماڵەکاندا پەرتووکخانە هەیە، ڕێژەیەکی کەمی دایکان و باوکانیش پەرتووک و گۆڤار دەخوێننەوە.

ئەمەش خاڵێکی نەرێنییە بۆ گەشەنەکردنی رۆشنبیری و ئەدەبی منداڵان و چیژی ئەدەبی.
لە کۆتاییدا دەمەوێت ئەوەش بڵێم، مرۆڤ هەرچەند پێشکەوێت، هەرچەند تەکنەلۆژیا شتی تازە و سەیرتر دابهێنێت. بایەخ و گرنگی و سوودەکانی خوێندنەوە، بۆ درێژایی سەردەمەکان دەمێنێتەوە.

رەزا شوان
نەرویج: (٢٠ی/ ئاوگوست/ ٢٠١٧)

شەڕی دەوڵەت، کێن ئەوانەی کە شەڕی دەوڵەتی نەتەوەیی دەکەن؟-2- ... سمکۆ عەبدولکەریم

بەشی دووەم ....

پەرەسەندنی نادەدپەروەری هەڕەشەیەکی گەورەیە بۆسەر ئینتیمای هاوڵاتیان، بەم هۆکارەوە لە زەمەنی ئێستادا لە زۆربەی ئەو وڵاتانەی ژیان و گوزەران بەرتەسك دەبێتەوە هاوڵاتیان بە شێوەیەکی گشتی بیر لە کۆچ دەکەنەوە، بەجێ هێشتنی وڵات بە یەکێ لە هەنگاوە لە پێشینەکان دادەنێن، لەوەها حاڵەتێکدا دەسەڵاتی نیشتیمانی دەبێ پێش هەموو شتێك لە هەوڵی گێڕانەوەی ئەو ئینتیمایە دابێ، چونکە بەردەوام کۆمەڵگاکان بە هۆی ئەو هەڕەشە و گورەِشانەی بەسەریانەوەیە دەکەونە بەر مەترسی لەنێوچوون.
بەمانایەی هاوتەریب بوونی خراپی دۆخی ناوخۆ و هەڕەشەکانی دەرەوە هەڕەشەی ڕاستەقینەن، سامۆئیل هنتنگتۆن، لە کتێبی (ئێمە کێین؟) پێی وایە کۆمەڵگاکان بە هۆکاری گەشەدان بە ناسنامەکانیان و خۆنوێکردنەوەیان دەتوانن لە نێوچوونی خۆیان دوا بخەن، هەر لەم چوارچێوەیەشدا پابەند بوون بە ڕۆشنبیری و داب و نەریت و بەهاکان بە هۆکارێکی دیکەی دواخستنی ئەو لە نێوچوونە دادەنێ.

واتە مەرج نییە تەنیا بونیاتی دەوڵەت کۆمەڵگا بپارێزێ، ئەگەر تا

دوێنی دامەزراندنی دەوڵەت هۆکارێکی بنچینەیی پاراستنی بونیاتی نەتەوەکان بووبێت، ئەوە ئێستادا تەنیا بیرکردنەوە لە دامەزراندنی دەوڵەت لە دەرەوەی بایەخدان بە ژیان، بیرکردنەوەیەکی مایەی مەترسییە، لەم ڕوانگەیەشەوە ئەگەر بانگەشی ڕیفراندۆم و قسەکردن لەسەر سەربەخۆیی کوردستان کە ئێستا بۆتە جێی مشتومڕی هەمووان، لەبەرامبەر ئەو مەترسییە بێت کە هنتنگتۆن باسی کردوە، ئەوە بە دیوەکەی تردا دروستکردنی مەترسییەکی دیکەیە لەسەر کۆمەڵگای کوردی، مەترسییەکان لە جیاتی ئەوەی ببنە هۆکارێك بۆ یەك ریزی نیشتمانی، لە کوردستان بۆتە هۆکارێك بۆ زیاتر لێك دوورکەوتنەوە لە یەکتری.

هنتنگتۆن هەر لەو کتێبەیدا ئاماژە بۆ مەسەلەیەکی زۆر گرنگ و هەستیار دەکات لەبارەی هەڵوێستی بەشێك لە هاوڵاتیانی ئەمریکی پێش و دوای 11-ی سپتێمبەر، ئاماژە بۆ هەندێ دەزگا و دامەزراوە دەکات کە بە هیچ شێوەیەك ئامادە نەبوونە ئاڵای وڵاتەکەیان لەسەر باڵەخانەکان بەرز بکەنەوە، یانی بەر لەڕووداوەکەی 11-ی سپتێمبەری 2001. کەچی دوو هەفتە دوای ئەم ڕووداوە ئەو باڵەخانانەی ئەو باسیان دەکات (بە یەکجار 17 ئاڵایان لەسەر هەڵکراوە).
واتە هنتنگتۆن رووداوەکەی 11-ی سپتێمبەر وەك مەترسییەك، بە هۆکارێکی کاریگەر دەزانێ بۆ گێڕانەوە و زیندوکردنەوەی رۆحی نیشتمانی لای ئەمریکییەکان. پێی وایە ئەو بایەخەی ئاڵا لە دوای ئەو ڕووداوەدا لە ناخی ئەمریکییەکان دروستی کرد پێش ئەو مێژووە بوونی نەبووە، ئاماژە بۆ ئەوە دەکات کە بەم هۆیەوە بە سەدان هەزار ئاڵای ئەمریکی فرۆشراوە و هاوڵاتیان بە لێشاو ئاڵایان لەسەربانی ماڵ و کۆگا و ئۆتۆمبێلەکانیان هەڵواسی، ئەوانەش کە تەواو بێهیوا ببون لە ژیانی وڵاتەکەیان و بەم هۆیەوە دەیانویست وڵات بەجێبهێڵن پاشگەزبوونەوە و ئاڵایان لە سینگ و بەرۆکیاندا و هۆتافی نیشتمان پەروەریان دەکێشا.

کەچی لێرە لە کوردستان لە کات و ساتێکی وادا ڕۆژانە هەوڵاتیان بیر لە کۆچ دەکەنەوە و دەیانەوێ ئەو وڵاتە بەجێبهێڵن. لە کاتێکدا لە ئەمریکا هەڕەشەکان دەبنە هۆی گێڕانەوە و بووژاندنەوەی روحی نیشتمان پەروەری، لێرە لە کوردستان دەبنە هۆی نەفەرت کردن لە وڵات و جێهێشتنی.
من لێردا نمونە بەو کچە جولەکەیە دەهێنمەوە کە هنتنگتۆن لەو کتێبەیدا باسی کردوە، کەتابەر لە ڕووداوەکەی 11-ی سپتێمبەر هیچ کاتێك شعوری ئەوەی نەبووە خۆی بە ئەمریکی بزانێ، بۆیە دەڵێ هەر

کاتێك لێیان پرسی بۆ وتوویەتی من ژنێکی جولەکەم، هەروەها باسی ئەوە دەکات کە بەهۆی ئەو نادادپەروەری و نایەکسانییەی لەو زانکۆیەی لێیان دەخوێند هەبووە، لە گەڵ هاوڕێکەی بڕیاریان داوە وڵات بەجێ بهێڵن، بەڵام دواتر کە هێرشەکانی 11-ی سپتێمبەر ڕوودات هەموو شتێك پێچەوانە دەبێتەوە، ئەو پێشتر هەستێکی وای هەبووە کە ئەو ئازادییەی کە هەیە زادەی سروشتە و هیچ منەتێکی دەسەڵاتی تیدا نییە، بەڵام لە ئەنجامی ئەو ڕووداوەدا ئەو تێگەیشتنەی پێچەوانە دەبێتەوە، ئەو کچە نەك ئامادە نییە وڵاتەکەی بەجێ بهێڵێ، بەڵکو ئاڵای ئەمریکا لە جانتاکەی دەبەستێ و پێ بە گەرووی هوتافی نیشتمان پەروەری دەکێشێ.
یانی سەرەنجام ئەو تێگەیشتنەی پێشتر هەبوو کە گوایە ناسنامەی نەتەوەیی لەبەرچاوی چەند کەسێکی ڕۆشنبیر و سەردەستە و دەستەبژێری ئەمریکی بزر بووە، دەردەکەوێ وانییە.

لێرەوە دەگەینە چەند سەرەنجامێك کە بەڕاستی کورد و سەرکردایەتییەکەی لە ئاستی ئەو ئەرکە قورس و چارەنووس سازەدان، بتوانن هەنگاو بەرەوە سەربەخۆیی بنێنن و دەوڵەت بونیات بنێن؟ لە کاتێکدا هیچ هەنگاوێکی بونیاتنەرانەیان نەناوە بۆ دروستکردنی ئیرادەیەکی بەهێز لای هاوڵاتیان، بە پێچەوانەوە لە دۆخێکی وادا بەشێك لە هەوڵاتیان لە جیاتی ئەوەی ببنە پەنا و پشتیوان دەبنە بەربەست، بەشێکیشیان بڕیاریان داوە بە یەکجاری وڵات بەجێبهێڵن، کە ئەمەش بە شێوەیەکی گشتی بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە ئەم دەسەڵاتە لە ماوەی ئەو چەند ساڵەی فەرمانڕەواییدا نەیتوانیوە جۆرێك لە یەکسانی و دادپەروەری نیشان بدات، بۆیە بێ هیوایی لە ناخی ئینسانەکان زیاتر ڕۆچووە و وایکردوە هاونیشتمانیانی کوردستان تەنیا بیر لە یەك شت بکەنەوە، ئەویش سەرهەڵگرتن و بەجێهێشتنی نیشتمانە.

هەموو ئەمانەش دوای ئەو مێژووە دوورودرێژە، پڕنەهامەتی و ماڵوێرانییە دێت، کە میللەتی کورد بەردەوام چەشتویەتی.
ئەمەش لە ئەنجامی لەدەستدانی ئەو دەرفەتانەی جاروبار بۆ کورد هاتونەتە پێش، کەچی سەرکردایەتی کورد لە کات و ساتی خۆیدا نەیتوانیوە سوودی لێوەرگرێ و ئەو هەنگاوەی نەهاویشتوە کە دەبوایە بیهاوێ، لە کاتێکدا هاوکێشەکان لە هەموو ڕوویەکە تەواو جیاواز بوون.

سێ ستراتیژ و ڕیفڕاندۆم ....
نادر عبدالحمید

سەرەتا

تا ئێستا لە ڕوانگە و گۆشەی جۆراوجۆرەوە باس لە ڕیفڕاندۆم و هەڵوێستی چەپ و کۆمۆنیزمی کوردستانی عێراق کراوە. ئەم وتارە لە ڕوانگەی ستراتیژە جیاوازەکانی ناو بزوتنەوەی کۆمۆنیستی کوردستان و عێڕاقەوە، ئەم مەسەلەیە دەخاتە بەر دیدی خوێنەران. هەڵوێستە جیاوازەکان (چ هاوڕابوونی پڕۆسەی ڕیفڕاندۆم و پێشوازیکردن لێی وە چ هاوڕانەبوون و ڕەتکردنەوەی) لە پەیوەند بە سێ (3) ستڕاتیژی جیاوازەوە لە ناو بزوتنەوەی کۆمۆنیستی کوردستان و عێراقدا باس دەکات.

هەڵوێست بەرامبەر ئەم ڕیفڕاندۆمە دیاریکراوەی کوردستانی عێڕاق کە بڕیارە لە (25)ی سێپتەمبەری (2017) دا بەڕێوە بچێت، مەسەلەیەکی تاکتیکیە. هەموو تاکتیکێکیش ئسوڵێکی ستڕاتیژی و بەرنامەیی بەسەریا زاڵە، هەروەها جیهانبینیەکی فکری سیاسی (و فەلسەفی)ش لەپشتیەوە وەستاوە. تاکتیک جگە لەوەی کە هەڵوێست ڕاگەیاندنە، مادییەت بەخشین، بەرجەستەکردنەوە و بەعەمەلی دەرهێنانی ستڕاتیژیشە لە شکڵ و شێوازێکی کۆنکرێتدا.

پێویستە ئەوەش بڵێم کە دیوارێکی ئاسنین سنوری نێوان تاکتیک و ستڕاتیژ لێک جیا ناکاتەوە، ئەوەی کە بۆ حزبێکی سەراسەری عێڕاقی تاکتیکە لە چۆنیەتی مامەڵەی لەگەڵ بارودۆخی سیاسی کوردستانی عێڕاقدا، بۆ ڕێکخراوی کوردستانی هەر ئەو حزبە ستڕاتیژێکە. ئەمە کە لێرەدا باس لە بارودۆخی سیاسی کوردستانی عێڕاق و خەباتی چینایەتی و کێشەی کورد دەکەین، لەم پەیوەندەدا مەبەستمان مامەڵەیەکی ستڕاتیژیە، و ئەو مەسەلە و بابەتانەش کە لەناو ئەو چوارچێوەیەدا پێویستیان بە هەڵوێست گیری سیاسی عەمەلیە بە تاکتیک ناوزەد دەکەین لەوانە ئەم ڕیفڕاندۆمە دیاریکراوەی ئێستا.

سێ ستڕاتیژ

لە پەیوەند بە کوردستانی عێڕاق و کێشەی کورد لە عێڕاقدا، کۆمۆنیستەکانی کوردستان و عێڕاق، چ بە ئاگاییەوە بێت یان لە بێ ئاگایی واتا بە بێ ئەوەی بەخۆیان بزانن، لەناو چوارچێوەی سێ (3) ستڕاتیژی سیاسی جیاوازدا، هەم خەریکی لێکدانەوە و شیکاری فکری و سیاسیین و هەم کار و چالاکی سیاسی عەمەلی خۆشیان ئەنجام دەدەن.
وەک پرەنسیپ و ئامانجە بەرنامەییەکان، هەموو کۆمۆنیستەکانی کوردستان و عێڕاق (ئەم پێناسەیە "حزبی شیوعی کوردستان-حشک" و "حزبی شیوعی عێڕاق-حشع" ناگرێتەوە) پێ دادەگرن لەسەر ڕوخاندنی دەسەڵاتی بورژوا ناسیونالیستی کورد و هێنانەدی سۆشیالیزم لە کوردستاندا. ئەوەی جیایان دەکاتەوە، چۆنچۆنی ئەمە دێتەدی؟ چ ڕێگەیەک دەگرنەبەر بۆ هێنانەدییەکەی؟ واتا ئەوەی جیایان دەکاتەوە ئەو ستڕاتیژانەیە کە لەو پێناوەدا دەیگرنە بەر.
1- ستڕاتیژی یەکەم: "ستڕاتیژی سەربەخۆیی کوردستان"، پێدادەگرێت لەسەر چەند خاڵێک، لەوانە:
A. مەسەلەی کورد لە عێڕاقدا کێشەیەکی چارەسەر نەکراوە، بیانووە بە دەستی بورژوا ناسیونالیستی کوردەوە تا هۆکاری هەموو گرفت و قەیرانەکان ببەستێتەوە بە ستەمی میللی و کێشەی نەتەوەیی کورد و هەڕەشە و مەترسییەکانی دەوڵەتی ناوەندی لەسەر کوردستان. کۆسپێکی سەر ڕێگای خەباتی چینایەتی و سۆشیالیزمە. جگە لەوەش هەرێمی کوردستان لە چارەکە سەدەی ڕابردوودا پەرەسەندنێکی سەربەخۆ لە عێڕاقی بەخۆیەوە بینیوە و بۆشایی و کەلێنێکی فراوان هاتەتەئاراوە لە نێوان کۆمەڵگەی کوردستان و بەشەکانی تری عێڕاقدا.
B. لە ڕوانگەی ئەو ستڕاتیژەوە، دەوڵەت-بوونی کوردستان چوارچێوەیەکی زەرورە بۆ ئەوەی خەباتی ئازادیخوازانە و یەکسانیخوازانە بتوانێت؛ سەروەری یاسا، سێکیولار بوون و غەیرە قەومی بوون، مۆدێرنیەت و یەکسانی نێوان هەموو دانیشتوانی کوردستان بهێنێتەدی جیا لە ژن بوون و پیاو بوونیان، جیا لە ئایین و نەتەوەیان …هتد.
C. هەرەوەها دەوڵەت-بوون چوارچێوەیەکی یاسایی زەرورە تا کرێکار و زەحمەتکێشی کوردستان بە ڕابەریەتی کۆمۆنیستەکان دەسەڵاتی بورژوا ناسیونالیستی کورد بڕوخێنن و دەسەڵات بگرنە دەست و سۆشیالیزم بهێننەدی.
2- ستڕاتیژی یەکیەتی خەباتی چینایەتی و نێونەتەوەیی"، پێدادەگرێتەوە لەسەر چەند خاڵێک لەوانە:
A. پەرەسەندنی سەرمایەداری و ڕۆشنبوونەوەی هەرچی زیاتی ڕیزبەندی چینایەتی لە کوردستانی عێڕاق و گۆشەی ناڕەزایەتییەکانی کرێکاران و

زەحمەتکێشان بەڕووی دەسەڵاتی بورژوا ناسیونالیستی کورددا.

B. نەمانی زوڵمی نەتەوەیی دوایی (2003)، و بەوپێیەش نەمانی بنەمای سەرهەڵدانی بزوتنەوەیەکی جەماوەری کە چین و توێژی جیاجیا کۆبکاتەوە لە یەک بزوتنەوەی وەستانەوە بەڕووی ستەمی میللیدا.

C. ستڕاتیژی کۆمۆنیستی لە کوردستاندا، بە چارەسەری کێشەی نەتەوایەتی دەبەت نەک لە نزیکایەتی لەگەڵ بورژوا ناسیونالیستی کورد، بەڵکو لە دژایەتی ئەو و لە پەیوەند بە هاوپشتی چینایەتی و نێونەتەوەیی کرێکار و زەحمەتکێشی کوردستان لەگەڵ هی تەواوی عێڕاقدا دابڕێژرێت.

D. وە تا ئەو شوێنەی کە پەیوەستە بە سیاسەت و ستڕاتیژی بزوتنەوەی کۆمۆنیستیەوە بە ڕابەرایەتی خەباتی کرێکاران و زەحمەتکێشانی کوردستان دەبێ لە هەوڵی ڕووبەڕووبونەوە و بەگژاچوونەوەی دەسەڵاتی بورژواناسیونالیستدا بێت لە کوردستاندا بۆ پاشەکشە پێکردنی ئەو دەسەڵاتە و زەمینە خۆشکردنی خەباتی گشت چینی کرێکار لەسەراسەری عێڕاقدا بۆ ڕوخاندنی دەسەڵاتی بورژوازی لە دەوڵەتی ناوەند، کە خۆی بنەمای هەڵپەچان و وێلانی دەسەڵاتی بورژوا ناسیونالیستی کوردیشە لە هەرێمی کوردستاندا. ئەمە ڕێگەی ئەم ستڕاتیژەیە بە چارەسەری مەسەلەی کورد لە عێڕاق و هەروەها بە تێکشکاندنی دەسەڵاتی بورژوا ناسیونالیستی کورد و هێنانەدی سۆشیالیزم لە کوردستان (وەک بەشێک لە هێنانەدی سۆشیالیزم لە عێڕاقدا).

3- ستڕاتیژی سێهەم: "ستڕاتیژی گرتنەدەستی دەسەڵات" لە هەرێمی کوردستانی عێڕاقدا.

A. تەواوی بنەماکانی ستڕاتیژی دووەم دەگرێتەخۆی و تەنها لە خاڵێکدا جیاوازە (نەک ناکۆک).

B. ئەویش لەبەرچاو گرتنی بارودۆخی تایبەتی کوردستانە بۆ خەباتی کۆمۆنیستی. ئەم ستڕاتیژە نەک وەکو ستڕاتیژی دووەم دامەزرابێت لەسەر "پاشەکشە پێکردنی دەسەڵاتی بورژوا ناسیونالیستی کورد"، و پەیوەستکردنەوەی ڕوخانی ئەم دەسەڵاتە لە هەرێمەکەدا بە سەرکەوتنی خەباتی کرێکاران و زەحمەتکێشانی تەواوی عێڕاقەوە بە ڕوخاندنی دەسەڵاتی بورژوازی لە دەوڵەتی ناوەندیدا، بەڵکو دامەزراوە لەسەر بنەمای هەوڵدان بۆ تێکشکاندن و ڕوخاندنی دەسەڵاتی بورژوا ناسیونالیست لە هەرێمی کوردستانی عێڕاق و گرتنە دەستی دەسەڵات لەلایەن کۆمۆنیستەکانەوە و کردنی هەرێمەکە بە پایەگای پەرەپێدانی خەباتی کرێکاران و زەحمەتکێشانی عێڕاق و بزوتنەوەی کۆمۆنیستی عێڕاق دژی دەسەڵاتی بورژوازی لە دەوڵەتی ناوەندیدا.

C. ئەم ڕوانگەیە هێنانەدی هاوپشتی چینایەتی و نێونەتەوەیی، هەروەها چارەسەری کێشەی نەتەوەیی پەیوەست دەکاتەوە بە هەوڵدانی

بزوتنەوەی کۆمۆنیستیەوە بە گرتنەدەستی دەسەڵات لە هەرێمی کوردستاندا. واتا ئەمە پەیوەست ناکاتەوە بە بونی دەوڵەتێکی سەربەخۆ لە کوردستاندا (وەك ستڕاتیژی یەکەم) وە پەیوەستیشی ناکاتەوە بەوەی کە پێشوەخت وەیا هاوکات پێویستی بە تێکشکاندن و ڕوخاندنی دەسەڵاتی بورژوازیەوە هەبێت لە دەوڵەتی ناوەندیدا (وەک ستڕاتیژی دووەم)، بەڵکو دەیەوێت کوردستان بکاتە پایەگایەک بۆ ئەو مەبەستە. هەروەک چۆن بورژوا ناسیونالیستی کورد دەستی باڵای هەبوو لە شکەستدانەوە بە دەوڵەتی بورژوازی عێڕاق لە (2003) بەدواوە، بەهەمان شێوە کرێکار و زەحمەتکێش لە هەرێمی کوردستاندا بە ڕابەرایەتیەکی کۆمۆنیستیەوە دەتوانن هەم لە تێکشکاندنی ئەو دەوڵەتە بورژوازیەی عێڕاق و هەم لە شکەستدان بە دەوڵەتێکی شەرایی و هێنانەدی کۆمەڵگەیەکی سۆشیالیستیدا ڕۆڵێکی بەرجەستەیان هەبێت.

ئەوەش بڵێین کە ڕیفڕاندۆم و سەربەخۆیی کوردستان، جێگەی ناکۆکی نین لەنێوان هەر سێ ستڕاتیژەکەدا وەک مافێکی گشتی دیموکراتیک. واتا کێشە لەسەر ئەوە نیە، ئایە خەڵکی کوردستان ئەو مافەیان هەیە یان نا وەیا ڕیفڕاندۆم باشە یان خراپە؟ کێشەکە لە هەڵسەنگاندنی جیاوازدایە بۆ بارودۆخێکی سیاسی و مێژوویی کە ئەم ڕیفڕاندۆم و سەربەخۆییەی کوردستانی تیادا بەڕێوە دەچێت.
ئایە لە بەرژەوەندی چارەسەری مەسەلەی کوردە یان نا؟ فۆڕمەڵەیەکی ناسیونالیستانەیە و کێشەکە ئەوەش نیە، بەڵکو کێشە لەسەر ئەوەیە کە ئایە ڕیفڕاندۆمێکی دیاریکراو لە بارودۆخێکی سیاسی و مێژوویی دیاریکراودا لە بەرژەوەندی کرێکار و زەحمەتکێش و خەباتی سۆشیالیستیە یان نا؟ لەرەوە لە پەیوەند بە چونە پێشەوەی خەباتی کرێکاری و کۆمۆنیستی لە کوردستان و عێڕاقدا هەڵسەنگاندن و لێکدانەوەی جیاواز و بەوپێیەش هەڵوێستی سیاسی وەیا تاکتیکی جیاجیا دەگردرێتەبەر لە لایەن ئەو ستڕاتیژانەوە. لە کاتێکدا کە ستڕاتیژی یەکەم هاوڕای ئەم ڕیفڕاندۆمە دیاریکراوەیە، ستڕاتیژی دووەم و ستڕاتیژی سێهەم هاوڕا نین لەگەڵ ئەم ڕیفڕاندۆمە و هەڵوێستێکی ڕەخنەگرانە و نەیارانەیان هەیە بەرامبەری.

ئاوڕدانەوەیەک لە مێژوو، ستڕاتیژ لە دەورانی شکڵگیریماندا

بزوتنەوەی چەپ و کۆمۆنیستی کوردستانی عێڕاق کە مێژووی شکڵگیریەکەی دەگەڕێتەوە بۆ ناوەڕاستی ساڵانی حەفتاکانی سەدەی بیست، (“کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان” لەناو ئەو مێژووەدا نیە، بەڵکو لەناو مێژووی ناسیونالیزمدایە) بە درێژایی بیست ساڵ لە تەمەنی خۆی (لە 1975ەوە تا ساڵی 1995) پێداگری دەکرد لەسەر

پەیوەستکردنەوەی چارەسەری مەسەلەی کورد بە خەباتی شۆڕشگێڕانە و ئازادیخوازانەی دیموکراتی سەراسەری گەلی عێراقەوە بە ڕوخاندنی دەسەڵاتی دەوڵەتی ناوەند و هێنانەدی یەکیەتی خەباتی چینایەتی کرێکارانی کوردستان لەگەڵ باقی هاوچینەکانیان لە عێراق و لەسەر ئەو بنەمایەش هێنانەدی یەکیەتی کۆمۆنیستەکانی کوردستان لەگەڵ کۆمۆنیستەکانی تەواوی عێراقدا لە حزبێکی کۆمۆنیستدا.
ئەم ستراتیژەی بزوتنەوەی چەپ و کۆمۆنیستی تا جنگی کەنداوی یەکەم (1991)، بە هەر کەموکوڕیەکەوە کە هەیبووبێت (کە خۆشی گوزارش لە ناوەڕۆکی ئەو بزوتنەوەیە دەکات لەو سەردەمەدا)، ستراتیژێکی کلاسیکی کۆمۆنیستەکانی جیهان بووە لەڕووی مێژوویەوە و لە ئێستاداشدا هەر پەیڕەوی دەکرێت لە وڵاتانێکدا کە ستەم و کێشەی نەتەوایەتی تیادایە.

ئەم ستراتیژە لە دژایەتیێکی تەواودا بوو لەگەڵ ستراتیژی ناسیونالیزمی کورد و حزبەکانی، بەناوی (دیموکراتیەت بۆ عێراق و حوکمی زاتی بۆ کوردستان) کە دامەزرابوو لەسەر بنەمای ئەڵقەی داخراوی "جەنگ – گفتوگۆ" لەگەڵ دەوڵەتی ناوەندی، کە ماوەیەک جەنگی پێشمەرگایەتی شاخ و پاشان گفتوگۆ و دانوسان بوو بۆ بەدەستهێنانی حوکمی زاتی و سوکەڵە کردنی ستەمی نەتەوایەتی و بەدەستهێنانی چەند ئیمتیازێکی نەتەوەیی، کەلتوری و سیاسی و حزبی لە دەوڵەتی ناوەندی.

هەڵواسراوی کوردستان و سەربەخۆیی

بەدوای جەنگی کەنداوی (1991)دا بارودۆخێکی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووری تازە دێتەئاراوە لە کوردستانی عێراقدا، کە دەبێتە ئۆردوگایەکی بێ ناسنامە و هەڵواسراو کە نە بەشێکە لە وڵاتێک و نە وڵاتێکی سەربەخۆشە، وە ژیان و چارەنوسی ئینسانەکانی ئەو کۆمەڵگەیەش دەکرێنە بارمتەی دەستی ئیمپریالیزمی ئەمریکی و هاوپەیمانانی، بە لەقاڵبدان و دەست کۆتاکردنی ڕژێمی بەعس تا ئامانجە ستراتیژەکانی خۆیان بەرنە پێشەوە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا.
ئەمە و بزوتنەوەی کۆمۆنیستی کوردستانیش پەی نابووە ناو قۆناغێکی تر لە تەمەنی سیاسیەوە. پەرەداربوو، هەڵسوڕاوان و ڕێکخراوەکانی توانیبوویان ببنە ڕێبەر و ڕابەری بزوتنەوە کۆمەڵایەتیەکانی وەک: شۆراکان، ژنان، بێکاران و ئاوارەکان و لە هەوڵی دروستکردنی بازوویەکی چەکداریشدا بوو (هێزی چەکداری "ڕەوتی کۆمۆنیست" و هەروەها لە هەندێ لە شۆراکانیشدا) … دواتریش خۆی کۆکرد بەوە لە

حزبێکدا بەناوی “حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراق- حککع”.

ئیتر ئەو ستراتیژە کلاسیکیەی بزوتنەوەی چەپ و کۆمۆنیستی کوردستانی عێراق (لە ساڵی 1975 وە تا ئەوکاتە)، کە لەسەرەوە ئاماژەمان پێداوە و “حککع”یش لە هەناوی خۆیدا هەڵگری بوو (بە جیاوازیەکەوە لە ناوەڕۆکی ستراتیژەکەدا کە پێداگریەکی زیاتر لەسەر خەباتی کۆمۆنیستی و کرێکاری بۆ تێکشکاندن و ڕوخاندنی دەسەڵاتی بورژوازی لە دەوڵەتی ناوەندیدا دەکرد، نەک خەباتی شۆڕشگێڕانە و ئازادیخوازانە و دیموکراتیانەی سەراسەری گەلی عێراق بۆ ڕوخانی دەسەڵاتی دەوڵەتی ناوەند)، بەڵام ئەم ستراتیژە کلاسیکیە نەیدەتوانی وەڵامدەرەوەی ئەم بارودۆخە تازەیەی کوردستان بێت بەتایبەت لە پەیوەند بە چارەسەری زۆرمەکی نەتەوایەتی و تڕاژیدیایەک کە ئەو کۆمەڵگایەی تیا ڕاگیرابوو.

ستراتیژێک لەم بارودۆخی تازەی کوردستانی دوای جەنگی کەنداوی یەکەم (1991) دەیتوانی ببێتە ئامرازی هێزگرتنی کۆمۆنیزم و پەرەسەندنی؛ کە ئاراستەی هێنانەدەرەوەی کۆمەڵگەی کوردستان بوایە، لەو بارودۆخە تڕاژیدیایە و لە بارمتەییەی دەستی ئیمپریالیزم، وە ناسنامەیەکی یاسایی نێودەوڵەتی پێدابا، بە ئاسایی کردنەوەی ژیانی ئابوری و کۆمەڵایەتی، بە کێشمەکێشە سیاسیەکانی ناوخۆیی و ڕووبەڕووبونەوەی چینەکان، نەک ئۆردوگایەک بێت لەسەر کۆمەڵگیە نێودەوڵەتیەکان ژیان و گوزەرانی دانیشتوانەکەی ببرێت بەڕێوە و پاسەوانیەکەشی بسپێردرێت بە حزبە ناسیونالیستەکان.
هاوڕێ مەنسوری حیکمەت لە ساڵی (1995)دا و لە باسێکدا بەناوی “بەرگریکردن لە سەربەخۆیی کوردستان” بنەما فکری و سیاسیەکانی ئەو ستراتیژە تازەیەی گەڵاڵە کرد و ئەوکاتە وەک تاکتیکی (حککع) و ستراتیژی (کۆمیتەی کوردستان)ی ئەو حزبە پەسەند کرا. ئەوەی کە بۆچی ئەو حزبە نەیتوانی بەم تاکتیک و ستراتیژە، کۆمۆنیزم لە کوردستاندا پەرەدار بکات و هێزی پێبگرێت، وە چارەنوسی کوردستانیش یەکلابکاتەوە و بیکاتە سەکۆی ئاڵوگۆڕێکی شۆڕشگێڕانە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، باسێکی سەربەخۆیە و پەیوەست نیە بەم وتارەوە. ئەوەی لێرەدا جێگەی پێداگرتنە ئەوەیە کە ئەمە تاکتیک و ستراتیژێکی کۆمۆنیستی دروست بوو لەو کاتە مێژوویەدا و یەکێک بووە لە شاکارە سیاسیەکانی کۆمۆنیزمی کرێکاری.

بارودۆخی تازەی دوای (2003)

بەدوای ڕوخاندنی ڕژێمی بەعس و داگیرکرنی عێراق لەلایەن ئەمریکا و

هاوپەیمانەکانیەوە لە ساڵی (2003) بەدواوە، عێڕاق و کوردستان چونەتە ناو بارودۆخێکی زۆر تازەترەوە. تا ئەو شوێنەی پەیوەستە بە کوردستانەوە لەڕووی یاسایی و سیاسیەوە هەڵواسراویەکەی وەک هەرێمێک و ناسنامەکەی لە دەستوری عێڕاقدا یەکلا کرایەوە و بەو پێەش چ لەسەر ئاستی ناوخۆی عێڕاق و چ لەسەر ئاستی نێودەوڵەتیش ڕەسمیەتێکی خۆی وەک هەرێمێکی فیدرا□□ ب□دەستهێنا.
حزبە بورژوا ناسیونالیستەکان نەک هەر لە هەرێمی کوردستاندا دەسەڵاتی لەرزۆکیان سەقامگیر بوو، بەڵکو لە دەوڵەتی ناوەندی عێڕاقیشدا بوون بە خاوەن پشکی دەسەڵات. ستەمی نەتەوەیی بەگشتی (چ بە واقعی و چ بە ڕەسمی) کۆتایی هات.

لەڕووی ئابوریشەوە کوردستان قەڵمبازێکی گەورەی هاویشت لە پەرەسەندنی سەرمایەداری و کەڵەکەی سەرمایە و هەڵتۆقینی ملیۆنلەر و ملیاردێرەکان وەک قارچکی بەهار و بوونی کوردستان بە بەشێک لە بازاڕی جیهانی سەرمایەداری و پیادەکردنی سیاسەتەکانی لیبرالیزمی نوێ تیایدا.
لەڕووی کۆمەڵایەتیشەوە کۆتایی یەکجارەکی هات بە پاشماوەکانی دەرەبەگایەتی و مەسەلەی جوتیاران و داماڵینی زوربەی هەرەزۆری دانیشتوانی کوردستان لە خاوەنداریەتی هۆکانی بەرهەمهێنان و ئامادەکردنیان بۆ بازاڕی کار. وە بەهۆی پەرەنەسەندوویی و هەروەها نەگرتنە بەری سیاسەتی بە پیشەسازی کردن و دام□زراندنی ژێرخانی ئابووری لە کوردستاندا و گرتنە بەری سیاسەتی بازاڕی ئازاد لەجێگەی، زوربەی ئەو هێزی کارە، یا ڕاستەوخۆ بێکارن و لەسەر دەرامەتی خانەوادەکان و پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکان دەژین ب□ بێ هیچ زەمانەتێکی کۆمەڵایەتی دەوڵەت، وەیا وەک بێکاریەکی داپۆشراو لە شکڵی موچەخۆری بندیواردان (کە حزبەکانی دەسەڵات سوئی ئیستیفادەی سیاسی لێدەکەن).

شەپۆلی کۆچ و ڕەوی گەنجان و لاوان ڕووەو دەرەوەی وڵات ئاماژەیە بۆ ئەوەی کە سەرمایەداری و دەسەڵاتەکەی لە کوردستاندا ناتوانێت ژیان و ئایندەی نەوەکانی ئەم کۆمەڵگەیە دابین بکات و کەوتۆتە دژایەتیەکی ئاشکراوە لەگەڵ چارەنوس و بەختەوەریاندا. لە هەمانکاتیشدا ئاماژەیە بۆ غیابی ئاڵتەرناتیڤێکی کۆمۆنیستی کە لەباتی ئاسۆی کۆچ و ڕەو بۆ هەندەران بەرەو ژیانێکی بەختەوەر، ڕوخان و هەڵپێچانی ئەم دەسەڵاتە ئاسۆی گەڕان بەدوای بەختەوەریدا.

لەوحەی چینەکان

کەمایەتێک بۆتە خاوەن سەروەت و سامانی ژێرزەوی و سەرزەوی و کۆمپانیا و پڕۆژە ئابورییەکان و خاوەن دەزگاکانی ڕاگەیاندنی دەنگ و ڕەنگ و نوسینن لە چەشنی ڕادیۆکان و تەلەفزیۆنەکان و ڕۆژنامە و گۆقارەکان و خاوەن میلیشیا و دەسەڵات و حکومەت و پەرلەمان. مێژووی سیاسی فەرمانڕەوایەتیەکەشی لایەک سەرکوتی ئازادی و ناڕەزایەتیەکان و ملهوڕی و ترۆر تەقاندن بووە، لایەکی تریش تا بڕی کرا بێت یاسای کۆنەپەرستانەیان داسەپاندووە دژی ئازادی و یەکسانی ژن و پیاو، دژی ڕێکخراوبونی کرێکاران لەهەر جۆرە ڕێکخراوێکی سەندیکایی وەیا شۆرایدا.
لە بەرامبەر ئەمەدا زۆربەی هەرە زۆری دانیشتوانی کوردستان دامەڵراون لە خاوەنداریەتی هۆکانی بەرهەم هێنان و هەڵژێندراونەتە بازاڕێکەوە کە کار تیایدا دەگەمەنە. خاڵی جەوهەری لە پێناسەی کرێکاردا نەک ئەو کەسەیە کە لە کارگە یان شوێنێکی کار کاردەکات، بەڵکو ئەو کەسەیە کە داماڵراوە لە هۆکانی بەرهەمهێنان و مەجبورە بە ژیانکردن ئامادە بێت بە کارکردن بۆ کەسانێکی تری خاوەن پڕۆژەی ئابوری و کارخانەکان، جا ئەگەر کار نەبێت ئەوا کرێکارێکی بێکارە. بەم پێیە سەرمایە پەیوەندیەکی کۆمەڵایەتیی چەوسێنەرانەیە لەسەر بنەمای خاوەنداریەتی تایبەتی کەمایەتیەک بە هۆکانی بەرهەمهێنان و زوربەیەکی داماڵراو لێیان و ئامادە بە کارکردن و ژیان لە هەلومەرجێکدا کە ئەو کەمایەتیە دیاری دەکەن.
وێڕای ئەو قوتبیبونە چینایەتیەی سەرەوە، توێژێکی بەرفراوانی وردە بورژوازیش چ لە دام و دەزگای ئیداری دەوڵەت و چ ئەهلی کەسابەت لە پەراوێزی بازاڕ و پڕۆژە ئابورییەکاندا خەریکن بە چەرمەسەرییەوە بژێوی خۆیان بەڕێوە دەبەن.

ئاڵوگۆڕە سیاسیە چینایەتیەکان

ئەم ئاڵوگۆڕە ئابوری و کۆمەڵایەتیانە ڕەنگدانەوەی خۆشی لە ئاستی بزوتنەوە کۆمەڵایەتیە سیاسیەکاندا هێناوەتە ئاراوە لەناو چینە جیاجیاکانی کۆمەڵگەدا. لەناو دەرونی بورژوازیدا ڕەوتێکی ناسیوناڵ لیبڕاڵ کە سوپایەک لە قەڵەم بەدەست و میدیاکاری بەرهەمهێناوە، هوشیاری دەداتە دەسەڵات کە فەرمانڕەوایی بەم شکڵە و بەم شێوازە ئاینەکەی دەکەوێتە بەر مەترسی ڕاپەڕین و شوڕشی کرێکاران و زەحمەتکێشان، بۆیە خوازیاری دەوڵەتی دامەزراوەییە ئیداریەکان، سەروەری یاسا، دەستاودەست پێکردنی دەسەڵات و هەڵوەشاندنەوەی

میلیشیای حزبەکانە لەناو سوپایەکی نیشتیمانی غەیرە حزبیدا. لیبرالیزم لە کوردستاندا لە غیابی ئەوەی کە توانیبێتی حزبی سیاسی تایبەت بەخۆی بهێنێتەدی، چاوی بڕیبە "بزوتنەوەی گۆڕان" لە (2009) بەدواوە تا وەک ئامڕازێکی سیاسی بۆ بردنەوەی پێشەوەی ئامانج و ستراتیژی خۆیان کەڵکی لێوەرگرن و چ باشتر کە بشبێتە حزبی خوازیاری ئەوانیش. بەڵام پرۆسەی پەرەسەندنی ئەم حزبە زۆر دڵخۆشکەر نەبوو بۆیان. گرفتی لیبراڵەکانی کوردستان لەگەڵ حزبی "گۆڕان"دا، لایەک بنکەیەکی جەماوەری ڕادیکاڵە کە "گۆڕان" لەناو شەپۆلی ناڕەزایەتییەکانی کوردستاندا لە (2009) تا (2013) توانی بیانکێشێتە ژێر باڵی خۆیەوە، کە نەک هەر سەرکردایەتییەکەی هەراسان کردوە، بەڵکو نیگەرانیشی لای لیبراڵەکان هێناوەتە ئاراوە. وێڕای ئەم نیگەرانییە، لیبراڵەکان لە ئێستادا نیگەرانی داخزانی ڕێژ بەڕێژی سەرکردایەتی ئەو حزبەن ڕووە و ڕێگەیشە ئەسڵیەکانی خۆی و پەیوەستبوونەوەی بە جۆری ناسیونالیزمە کلاسیکەکەی "ی.ن.ک" و "پارتی"ەوە.

لەناو بەرەی کرێکار و زەحمەتکێشیشدا، ئەگەر چاوێک بە مێژووی چارەکە سەدەی ڕابردووی کوردستاندا بخشێنینەوە، دەبینین ناڕەزایەتی و خۆپیشاندانەکانیان ڕاستەوخۆ دژی دەسەڵاتی حزبە قەومییەکانی کوردستانە بووە و یەخەی ئەوانی گرتووە. وەک تەقینەوەی جەماوەری توڕە و ناڕازی بەڕووی ئەم دەسەڵاتە لە ئۆگۆستی (2006)، خۆپیشاندانە بەرفراوانەکانی بزوتنەوەی سەردەشت عوسمان (2010) و بزوتنەوەکەی (17)ی شوباتی (2011) و بەدوای ئەوانەشدا جارێکی تر تەقینەوەی جەماوەر بەڕووی ئەم دەسەڵاتەدا لە ئۆگۆستی (2015) و دوایینیان زنجیرەی خۆپیشاندانە بەرفراوانەکانی کۆتایی سێپتەمبەری (2016) تا کانونی دووەمی (2017)، ئەڵبەتە جگە لەو چرکەساتانەی کە لەسەرەوە ئاماژەمان پێداون، ڕۆژانەش بەدرێژایی ئەو چارەکە سەدەیە، ناڕەزایەتییەکان وەک زنجیرەیەکی بەردەوام و نەپساوە لە ئارادا بوون بەدژی ئەم دەسەڵاتە.

جاران لەسەردەمی ڕژێمی (بەعس)دا، هەر بزوتنەوەیەکی ناڕەزایەتی و هەر خۆپیشاندانێک کە لە کوردستاندا سەری هەڵبدابایە، بزوتنەوەی کوردایەتی و حزبە قەومییەکانیش هەم تیا مەوجود بوون و هەم بەشێک بوون لە ڕێکخستن و ڕابەرایەتیشی، بەڕادەیەک کە ئەو ناڕەزایەتیانەی شار و شارۆچکەکانی کوردستان بەدژی دەوڵەتی ناوەندی بەغدا لە چوارچێوەی ئاسۆ و ئامانجەکانی بزوتنەوەی کوردایەتی و حزبە قەومییەکاندا لە قاڵب درابوون، بەیە لەو

سەردەمەدا ئەستەم بوو جیاوازی بکرێت لە نێوان بزوتنەوەی کوردایەتی و بزوتنەوەی ناڕەزایەتی و خۆپیشاندانەکان دژی دەوڵەتی ناوەندی.
بەڵام لە (1991) و بەتایبەت لە (2003) بەدواوە، کە پەرەسەندنی سەرمایەداری و وجودی کرێکار و زەحمەتکێش لەناو کۆمەڵگەدا کێشێکی قورسی پەیدا کردوە و حزبە ناسیونالیستەکانی کوردستانیش پەیوەندیەکی توندوتۆڵتر و ڕاستەوخۆتریان بە سەرمایەدارانی کوردستان و بە هاوپشتانی نێونەتەوەیی بورژوازیەوە پەیدا کردوە، دەبینین بزوتنەوە ناڕەزایەتیەکان و شەپۆلی خۆپیشاندانە یەک لەدوای یەکەکان، ڕاستەوخۆ دژی دەسەڵاتی ئەم حزبە ناسیونالیستانەیە کە نوێنەری سەرمایەی ناوخۆ و بەرژەوەندیەکانی ئیمپریالیزمە. لێرەوە ئەو یەکانگیر بوونەی جەماوەری کرێکار و زەحمەتکێش و بزوتنەوەی ناسیونالیزم لە کوردستاندا لەناو بزوتنەوەیەکی یەکگرتوودا دەمێکە کۆتایی هاتووە، بزوتنەوە ناڕەزایەتیەکان و خۆپیشاندانەکان لەلایەک و بزوتنەوەی کوردایەتی و حزبە قەومیەکانیش لەلایەکی ترەوە بوون بە دوو قوتبی دژ بەیەک. ڕیزی کرێکار و زەحمەتکێش بە واقعی و بە عەمەلی نزیک بە چارەکە سەدەیەکە جیا بۆتەوە لە بورژوازی هەرێمەکە.

بەڵام ئەوەی کە تا چ ڕادەیەک ئەم جیابوونەوە مادیە (واقعی و عەمەلیە) سەری کێشاوە بۆ جیابوونەوە لە ئاسۆی فکری-سیاسی بورژوا ناسیونالیست و بەتایبەت ناسیونالیزمی لیبراڵ لە کوردستاندا مەسەلەیەکی ترە کە دواتر دەینێسەری. وە خودی ئەم ڕیفڕاندۆمەی ئێستاش خاڵێکە لەو کێشمەکێشە لە مەیدانی خۆجیاکردنەوەی ئاسۆی فکری و سیاسی کۆمۆنیزمێکی ڕادیکاڵی کرێکاری لە ئاسۆی بورژوا ناسیونالیست و ناسیونالیزمی لیبراڵ و “لیبرالیزمێکی چەپ”ی ناو بزوتنەوەی کۆمۆنیستی کوردستانی عێراق.

ماویەتی ……

nadr1506@yahoo.com

2017-08-11

فێربوون لە عەقڵی ناڕێك و پێكی ئێمەدا … محەمەد تەها حوسێن

فێربوون هەم هۆكارە و هەمیش ئامانج، ئەو كاتە هۆكارە كە كەس بیەوێ زیاتر بزانێ و زۆرتر لە زانیاری لە ماوەی ژیانی خۆی كۆكاتەوە، ئەو كاتەش ستراتیژە كەس بیەوێ ژیانێك بۆ خۆی بسازێنێ بەقەد ئەو مانایانە بۆ كە خۆی داویەتە ئەو ژیانە.
فێربوون پڕۆسێسێكی نەوەستاوە، ئەو كاتە دەوەستێ كە كەس ژیانی كۆتایی پێدێ، لە كردەی فێربووندا سێنتەر و كەنار، یا ناوەند و چێوە، یا روونتر بڵێین فێركەر و فێربوو دوو بوونەوەری تا هەتایی لەو هەڵوێست و فینۆمینێیەدا نین و نامێننەوە، فێركەر تاهەتایە فێركەر نیە هەمیشە خۆی بە پیرۆز تێبگات و پێیوابێ ئەوەش كە لێی فێر دەبێ تاهەتایە قوتابی ئەوە. كردەی فێربوون كارلێكێكی بەردەوامە لە نێوان تاكەكاندا و ئەوە هەڵوێستەكانن بۆ ماوەیەك و بە گوێرەی هەڵوێستەكە ناسنامەی فێركەر بە كەسێك دەدەن و بۆ ماوەیەكیش بە فێربوو یا فێرخوازی دەدەن.
لە فێربووندا گۆڕانێك لە ڕەفتاری كەسێك كە دەیەوێ یا ویستوویەتی فێری بابەتێكی تازە بێ روودەدات و دەردەكەوێ، ئەم گۆڕانە بەر لە هەر كەسێك خودی فێرخواز هەستی پێدەكا ئینجا فێركار لە كردارێكی هەڵسەنگاندندا ئەم ڕاستیە كاتیەی بۆ دەردەكەوێ. مرۆڤ بە ئامادەباشیە جینیتیكیەكەی بۆ فێربوون گرەوی خۆی لە هەموو بوونەوەرە زیندووەكانی تر لەسەر زەوی بردەوە، ئەم ئامادەباشیە بۆ فێربوون لە مرۆڤدا نەبوایە، دەبوایە بە میكانیزمی تر و بژاردەی تر بەرگری لە بوونە بیۆلۆژیكیەكەی خۆی كردبایە. فێربوون هەم بوونە هۆشمەندەكەی مرۆڤ دەپارێزێ و هەمیش بوونە بیۆلۆژیكیەكەی.

ئەگەر بۆ ماوەیەكی درێژ تاك ئەم ئامادەباشیە بۆماوەییە لە چالاكیی بوەستێنێت و كردەی فێربوون هیچی لە گۆڕانكاری نەچێتە سەر، ئەوا پڕۆسێسەكە وەك داینامیزم دەوەستێت و ئەوەی دەمێنێتەوە تەنها (خوو) ەو بەس، كەواتە فێربوون كردەیەكی سەرتاپای بزۆز و نەوەستاوە و پەیوەستە بە هەناسەدان لە ڕووی بیۆلۆژیكیەوە و بە هوشیاری و پەیبردنیش لە ڕووی سایكۆلۆژیەوە، واتە تاك تا هەناسە بدات و بداتەوە و هەتاوەكو هۆشیشی مابێ و هەستیار بێ ئەوا بواری فێربوونی هەر هەیە و ماوە.
تاك جگە لەوەی بوونێكە تا هەبێ دەبێ فێربێ شتێكی تر نیە لە

چوارچێوەی بوون و نەبوون، دەبێ فێر بێ بخوات و بخواتەوە و بجولێ و بحەسێتەوە، پێکەنێ و بگری، هەستێ و دانیشێ، قسە بکات و بێدەنگ بێ، خاوێن بێت و جوان دەرکەوێ، بیر بکاتەوە و خەیاڵ بکا، سەیرکات و بۆن بکا، چێژ ببات و ئازار بناسێتەوە، دەبێ فێر بێ بزانێ و پەی بە نەزانی خۆی بەرێ، فێربێ خواستەکانی خۆی بدرکێنێ و چۆن چۆنی دەیانگاتێ، فێری ئەوە بێ بەرانبەرەکانی حەز و ئارەزوویان لە چیە و لە چیش بێتاقەت و کەیف ناساز دەبن. مرۆڤ دەبێ فێر بێ بە ڕێگاوە بڕوات چ پیادە بێ و چ سوار، سەرنج بداتە شت و سەرنجی خەڵك بۆ خۆی ڕاکێشێ. دەبێ فێر بێ چۆن لەگەڵ خۆی دەدوێت و چۆنیش لەگەڵ خەڵك، چۆن دەچێتە نێو دیبەیت و چۆنیش لێیدەردەچێ، چۆن ئەوەی دەیەوێ و دەیخوازێ و بیری لێدەکاتەوە دەیڵێ یا دەینێرێ و چۆن چۆنیش کۆنتڕۆڵی ئارامی دەکات تاوەکو هەرچی لەبەرانبەرەکانیەوە دەردەچێ لێیان حاڵی بێ.

دەبێ فێری نووسین و وێنەکێشانی پیتەکان بێ بۆ ئەوەی بخوێنێتەوە و بناسێتەوە، بۆ ئەوەی حەز و ویست و مەیل و دواتر هزری خۆی بکاتە پیت و دواتر وشە و پاشان لە ڕستەی تەواو و هاوسەنگدا دەنگ و قسەیان لێ درووست بکا، بۆ ئەوەی وێنەی بیرکردنەوەکانی خۆی لە پڕۆسێسێکی سیمبولیزەکردندا بگوازێتەوە سەر کاغەز و شاشە و جوان و جوانتر دەرکەوێ. بۆ ئەوەی وێنەی بیرکردنەوەکانی خۆی لە کردەیەکی ڕووبەڕووی دەنگییدا بۆ بەرانبەر بنێرێت و جوانترین و ماقولترین نامەیان لێ بسازێنێ.

فێربوونی نووسین و خوێندنەوە هەر بۆ ئەوە نیە تابلۆکانی سەرشەقام و نامەی نێرەرەکانی پێ بخوێنیتەوە و بزانی چین و چیان دەوێ، فێربوونی نووسین و خوێندنەوە بۆ ئەوەیە بیرکردنەوەکان لەبەر دەم و چاو و گوێکان بگوازرێنەوە دوورترین شوێن و زەمەن و بە هانای بیرکەرەوە بچن تا ناکۆتاکان لە گەردوون. فێربوون بۆ ئەوە نیە وەك باوکمان بخۆین و وەك ئەو بخەوین و بخۆینەوە و بچینە زیندە خەون و خەیاڵەوە، بۆ ئەوە نیە وەك ئەو یا هەر کەسێکی دیکە لە دەورمان بجولێین و بجولێینەوە، بۆ ئەوە نیە لەسەر هەمان ئاوازەکان بخوێنین و بڕۆینەوە، خۆ ئێمە قاز و قورنگ و مراوی و لەقلەق نین تا ئەبەد لە کوێستانەوە بۆ گەرمێن و لە گەرمێنەوە بۆ کوێستانان بچین و بگەڕێینەوە، پشیلە نین تا ئەبەد بمیاوێنین و بۆسە لە مشك دانێینەوە، گورگ نین تا ماوین تاو بدەینە ڕانە مەڕ و بزنان و نیوەیان لێ کەت و پەت کەین و هەر بایی سکی خۆشمان بخۆین.
تەیرو تواڵ نین هەر یەك جۆرە دەنگمان لێ بێتە دەر و لەویش زیاتر

هیچی تر نەزانین، گوێدرێژ نین هەر لە سێچوار وشە تێبگەین و تەنها پێمە پێم لە لێومان و زەڕە زەڕ لە دەممانەوە دەرچێ، و................تاد.

ئێمە مرۆڤین بۆ ئەوە ئامادەین فێربین و نەزانراوەکان بزانین، هەر کەسەمان خۆمان بین و پەی بە خۆیەکانی تر بەرین، خۆمان بناسین و تواناکانمان بپشکنین و بزانین چەندمان لەباردایە و تا چەندیش توانامان هەیە فێربین، تواناکانمان تا چەند بۆ دەکەن و بۆچی باشن و دەگونجێن. دەبێ فێربین پەرە بە توانا هزری و جەستەییەکانی خۆمان بدەین و پەی بە زەمەن وەك گۆڕاوێکی هەمیشەیی و شوێنیش وەك گۆڕاوێکی هەمیشەیی تر بەرین، پێویستە فێری ئەوە بین کات و شوێن دوو ڕەهەندی جیانەبووەوە بن لە یەکتر و لە خۆمان و هەمیشە و لەهەر دەرکەتنێکمان و لەهەر بەرکەوتنێکمانیشدا بەردەوام بە تازەیی دەرکەوین و شت و شێوازەکانمان لە دیاردەی تردا بۆ بنەخشێنن.

مرۆڤ دەبێ فێری ئازادی بێ وەك یەکەم وانە لە ژیانیدا، ژیانکردن مەرجی ئازادی لەگەڵدایە، ژیان پڕۆسێکی زۆر تایبەت و تاکانەیە، هەرکەسەمان لەخۆماندا دەژین و بۆ خۆشمان دەژین و ژیانیشمان پەیوەستە بە ژیانی ئەوانی تر ڕێك وەك خۆمان، ژیان کردەیەکی درێژخایەنە و دەبێ فێری بین، دەبێ کەسانی تر لەسەر ئەوە ڕابێنین کە بژین و ڕێزی ژیانی خۆیان و کەسانی تر بگرن و بزانن.
فێربوونی ئازادی تەنها درووشمێکی شۆڕشگێڕانەی نەریتیانە نیە و سنوورەکانی لە گەرمکردنی مەجلیسی قسە و گوتارە حەماسیە شۆڕشگێڕیەکان دەرنەچێ، ئازادی وەك وانە و وەك پڕۆگرام و وەك ئامانجی کورتخایەن و درێژخایەن لە سیستمی پەروەردەیی و کۆمەڵایەتی و کولتوریماندا دەبێ ڕەنگ و دەنگ بداتەوە، دەبێ تاکەکان فێری ئەوە بن هۆشیار بن بە ئازادی خۆیان، لەکوێ یا چ کاتێ مەترسی هاتە سەر سنوورەکانی ئازادییان پەی پێبەرن و دەستنیشانی کەن و ڕایگەیەنن.

ئازادبوون بەر لەوەی کردەیەکی یا ئامانجێکی دەستەجەمعی گشتگیر بێ، پڕۆسێکی هزری و پەروەردەیی تاکانەی درێژخایەنە و بە تێپەڕینی کات و قۆناغ بە قۆناغ کاریگەری و نیشانەکانی لەسەر خودی کەسەکان دەبینرێنەوە، من پێموانیە کۆمەڵگەی ئازاد بە بێ تاکی ئازاد هەبێ، یا تاکی ئازاد هەبێت و کۆمەڵگەکەشی نائازاد بێ، ئەم دوانەیە بەیەکەوە جەدەلیەت و داینامیزمێکی هاوسەنگ و هەندێ جاریش لاسەنگ پێکدەهێنن، لاسەنگیەکەی ئەوەیە ئازادی لە پێتەرازوویەکیاندا

باری شێ و لەنگ بێت، بەڵام هاوسەنگیەکەی ئەوەیە چ تاك چ کۆ لە دۆخێکی ئازادیدا بیبەنە سەر و هەردوو جەستەکە(تاك و کۆ) بۆ یەکتر و لەنێو یەکتر و لەگەڵ یەکتر هەڵسوڕێن. جیا لەوە بابەتێك نیە ناوی ئازادی بێت و ئەوەی هەیە تەنها لە چوارچێوەی جوانکاریەکانی گوتارە و بەس و نەپەڕیوەتەوە بەری ڕەفتار و هەڵسوکەوتەوە.
دەبێ فێری ئەوە بین کە ئازادی لە سیستمدا فەراهەم دەبێت، من وەك کەسانێکی بیرکەرەوەی پەراوێزنشین پێموانیە ئازادی تەنها لە دەرەوەی سیستم و چاودێریەوە دێتە دی، چاودێری و سیستماتیزەکردنی ژیان دەبێ بۆ ئەوە بێ تا ماوین وەك مرۆڤ، وەك بوونێکی هوشیار و عاقڵ ڕێز لە ئازادی بگرین و ئەم سەروەریە کە لەسەرووی هەموو سەروەریەکانی ترە بپارێزین و هەرچی هەیە لە خوارەوەی ئەوە و لە پێناوی بە سەروەری هێشتنەوەی ئەوە.

ئازادی هزر و پەیوەستە بە گەشەکردنی هزری مرۆڤ و کۆمەڵگەکەیەوە، نەشونماکردنی هزر کەش و فەزای ئازاد دێنێتە ئارا و دواتر لە ئازادیشدا ئازادی تادێ هێز وەردەگرێت و سەرتاپای بوونی تاك بوونێکی سەربەخۆ و ئازاد و ساغ و تەن و دەرووندرووست دەبێ. من پێموایە هیچ کۆمەڵگەیەك نەیتوانیوە ئەو وێنە جوانانەی بۆ ئازادی لە نێو هزر و زەینی بیرمەند و گەورە هزروانان‌دا هەبووە وەك خۆی لەسەر زەوی بنەخشێنێتەوە، تا ئاستێکی زۆر لە دوای دووەم جەنگی جیهانی چەند وڵات و کۆمەڵگەیەك تابلۆی جیاجیایان بۆ ئازادی تاك و کۆمەڵگەکانی خۆیان نەخشاند، بەڵام هەر نەگەیشتنە ئەو وێنە ئینسانیە باڵایانەی ڕێچکە و قوتابخانە فیکری و فەلسەفیەکان پێیانوابوو دێنە دی ئەگەر هەلومەرجە لەگەڵ یەکگونجاوەکانیان بۆ بێتە دی.
لە کۆمەڵگەی خۆشمان ئەم وێنانە هەر لەسەر کاغەزەکان ماونەتەوە و نەپەڕیونەتەوە مێشکی دەسەڵات بەدەست و جڵەو بە دەستەکان. ئەم هزرە پێویستی بە پەروەردە و فێرکردنێکی لە سیستم داڕێژراو هەیە و هەروا بە گێترە نایەتە دی.

مەلا وەك بەڵا … عەزیز ڕەئووف

ئیدی کۆمەکی سەلەفیەکان بکە، کەناڵی ئاسمانیان بۆ دابنێ و ڕێگەیان بدە چالاکی بکەن، گرنگ بەشداری هەڵبژاردن نەکەن بەڵام ئامۆژگاری خەڵك بکەن کە توخنی کۆشەی سەرۆکی وڵات نەکەون. ئیدی بۆ ڕیفراندۆم پێویستت بەم جۆرە مەلایانە هەیە، ئەی بۆ کۆمەکی دەکەی بۆ ڕۆژێکی وەك ئەمڕۆ نەبێت؟ ئیدی بکەوە ناو مەلاکان و شەڕی مەدەنیەت و کرانەوە و دەنگە ئازادەکانیان پێ بکە، ئاساییە ئەگەر لە کەناڵەکانیانەوە دژی تێکەڵی کچ و کوڕ و دژ بە هەر هەوڵێکی کرانەوە بن، بەڵام خۆیان لە مەدرەسە ئیسلامیەکان خەریکی عەشق و دڵداری بن و ژن لە باوەشی پیاو دەربێنن و لەخۆیانی مارە بکەن. پەرت بکە و زاڵ بە. دەنگەکان تێکەڵ بکە کە مەلای نورانی و خواناس لەگەڵ مەلای دەربار و واعیزی بەردەم بارەگاکانی حزب لێك جیا نەکرێنەوە. ئیدی مەلای بەخۆوکەرت بۆ چیە بۆ ئێستا نەبێت، ئیدی ئەم هەموو کۆمەکە بۆ مەلا بۆ ئەمڕۆت نەبێ بۆچیتە؟ ئیدی تولەماری عەمامە بەسەر نان بدە و لە عەسری بڕینی ناندا شەڕی برسیەکانی پێ بکە.

....

خۆت مەلا عەلی کەڵەك بیهێنە سەر شاشە کە میزی حوشتر دەخواتەوە. خۆت بیکەرە بەدیلی تەندروستی و خەڵك لە نۆرینگەکەی سەرە دەگرێ، خۆت وێنەکانی بڵاو بکەرەوە کە جن لە لەشی نەخۆش وەدەر دەنێ، دواتر خۆت دادگایی بکە و بە چەند مانگێك حوکمی بدە و نۆرینگەکەی دابخە. ئیتر کە کردت بە پەندی زەمانە ئینجا بیخەرە سەر شاشە و با بڵێ: خوا پێی وتم دەنگ بە بەڵێ بدەن.

کۆڵان گێڕانەوە – 68 – … کەریم کاکە

یادەوەری

لە ساڵی گریانی گەورە، گریانی حەمە شێت، وەبیرمانیە شەوێکمان بۆ پیری سوارچاکان و حەمە شێت کردبێتەوە، حەمە شێت لە خۆوە دەهاتە ناو قسانەوە، حەمە شێت – هەیاس نالێم- پڕ سەرهاتترین شێتی شارە، شەوان ماڵی ئێمە پڕ دەبوو لە حەمە شێت، کەس نەبوو شتێ لەو شێتە نەگێڕێتەوە، لە ماڵی ئێمە لە زاری هەندێکەوە حەمە شێت بە فڕین دەفڕێ، بە پێوە زێی گەورە دەبڕێ، لە زاری هەندێکەوە تاریکە شەوی زستانێ لە ناو قەیسەریەوە چەپکە (نوور)ی هاویشتووە و منارەی چۆلیی لە رووناهی گرتووە، ئەوەتا زیلێکی سەربازی لەو تەنیشتەی یانەی فەرمانبەران منداڵێك پاندەکاتەوە و راناگرێ، ئەو زیلە لە پێش مزگەفتی شێخی چۆلی بە فووێکی حەمە شێت وەردەگەڕێ.

ئەوەتا وەلەکە عارەبێ لە ناو قەیسەری دەست بۆ سمتی ژنێك دەبات، حەمە شێت چاوی لێیە، دەست بۆ ئاسمان هەڵدەبڕێ، هێشتا نەیهێناوەتەوە خوارێ، دەستی عارەبەکە دەبێتە داری رەق و چەندان دکتۆر و بەیتار دەکات نابێتەوە دەست.

لە شەوانی ساڵی گریان هەر سەرهاتێك، هەر قسەیەك، هەر هەواڵێك لەحەمە شێتەوە دەهات، وەك ژیانی پەیامبەر و پیاوچاکان باوەڕم پێیدەهات..ئای حەزمدەکرد بە چاوی خۆم شتێ لەوانە ببینم، حەیف نەمدیتن، دەیانگوت:

تەنها ئەو کەسانەی زۆر لە خودا نزیکن، کەڕاماتی حەمە شێت دەبینن.

چەند حەزمدەکرد ببمە نزیکترین کەسی خودا!

ئەز تەنێ سەربردەی سادەی حەمە شێتم لە نزیکەوە دەدی و دەبیست، ئەوەتا دووکاندارەکەی تەنیشت حاجی کنێر ئەو پیاوەی وا تێبگەم ناوەکەی لە گۆچانەکەیەوە هاتبوو، گۆچانەکەی لە دار کنێر بوو، بە تەنیشت حەمە شێتدا رەتدەبێ، نووکی پێڵاوی بە رانی دەکەوێ، حەمە توند پێی دەگرێ و کەچە مشارەکەی دەخاتە سەری، دەیەوێ پێی ببڕێتەوە، کابرا:

کوڕە، شێتە ئەوە چ دەکەی؟

حەمە شێت:

چار لاقت لێ چیە؟ سێت بەسە.

کابرا: دەمزانی شێتی بەڵام بەو شێوەیە نا.

حەمە شێت:

ئێ، بوەستە کەمێك سمت ببڕم.

ئێ، رۆژێك حەمە شێت، لەو بەرەی یانەی فەرمانبەران وا لە بن دارتێلێ دانیشتووە، کەچە مشارێکی داری بە دەستەوە، کەسێ لێیدەپرسێ: ها، حەمە ئەوە چ دەکەی؟

حەمە شێت: نابینی، دارتێل دەبێمەوە؟!
دەپرسێ: لۆ، چی کردووە؟
دەڵێ:
هەڵەی بنیادەم چاکدەکەمەوە!
کەس حەمەشێتی لە ناو ئامانە نەدیوە، دیارە لە بەختی ژنەکەی ماڵ لە کۆڵانی پشت زێوەر، رۆژێ سواری هێلی ئیسکان دەبێ و لە پێش (قازی محەمەد) کەمێك سەرتر دادەبەزێ، لە جادە دەپەڕێتەوە بەری زێوەر، ژنە دەیبینێ، ئەو ژنە بۆ منداڵێ بە ئاسماندا دەچێ، دکتۆر نەما نەیکات، پیاوچاك نەماوە بۆی نەچێ، چەند جار لە سەر (بابەگوڕگوڕ) خۆی غلۆرکردۆتەوە، منداڵی نابێ و نابێ، بە قسەی خۆی شەوێ پێشەوەی حەمە شێت رێی بەوێ بکەوێ، خەونی پێوە دەبینێ، لەو خەونە حەمە شێت دەڵێتە ژنە:
ژنێ، منداڵێکت دەوێ بە جامە ماستاوێ؟!
سەرتان نەیەشێنم، ژنە دەستی حەمە شێت دەگرێ و دەیباتە پێش دەرگەی ماڵێ، تا بە جامە ماستاوەوە دێتەوە، حەمە نامێنێ، ئەو لا حەمە ئەم لا حەمە، حەمە نەما، بە خۆ و منداڵی کۆڵانێ، کۆڵان نامێنێ لە دووی حەمەی نەکەن، نایبیننەوە، سواری ئامانە دەبێ، قەیسەری و مزگەفتی شێخی چۆلیشی لە دوا دەکات، حەمە فڕی و لە شار نەما، بەڵام ژنە گۆتەنی: پێدەچێ حەمە بە دزیەوە دوو جامە ماستاوی دەستی وی خواردبێتەوە، ئاخر ساڵێ وەرناسووڕێتەوە، ژنە جمکێ دەخاتەوە، من دواتر ئەو دوو منداڵەم لە کۆڵانی دەدیتن، کۆڵان بە حەمە و حەمێکە گازیدەکردن.
ماڵەوەدان، ئەو حەمەیە لە چاو و زارەوە قسەی دڵ دەخوێنێتەوە، دوایوەی شایەدبەدرۆ کەوتە سەر زاری ورد و دڕشت، حەمەشێت، پتر لە ئاسمان نزیککەوتەوە، ئەو کەسانەی درۆیان لە دڵ هەڵگرتبوو نەدەوێران تخوونی بکەون و چاو لە چاوی ببڕن، سەرهاتەکە ئەوها گەیشتە کۆڵانێ مە:
چێشتانێکی درەنگە، حەمە شێت لەو تەنیشتەی دەرگای مزگەفتی قیبلەخوار کە کەمێك مل خواربکەیتەوە دیواری دادگا دەردەکەوێ، پشت لە مزگەفتێ روو لە دادگا، بە پێوە پەلامیزە هەڵدەدا، کابرایەك خۆی لێ تووڕەدەکات و دەڵێت:
چما تۆ سەگی بە پێوە میز دەکەیت؟ شەرمت بە خۆت نیە!
حەمەش لە سەرەخۆ دەڵێ:
کا تەماشای ناو چاوم بکە..
ئەوجا نازانم کابرای تەماشای دەکات یان نا، حەمە پێیدەڵێ:
سەگ لە تۆ گڵاو دەبێت، تۆ شەرم لە خۆت بکە، دەچیت شایەدی بە درۆ دەدەیت!

لێرەوە با لە زاری کابراوە بیبیستین:

وەك کارەبا گرتبمی وا بوو، ئەو شێتە بە چ دەزانێ من بۆ شایەدی بە درۆ دەچمە دادگا، تۆ بڵێی دوێنێ ئێوارێ خاوەن کێشە قسەیەکی لە زار دەرچووبێت و گەیشتبێتەوە شێتە؟ نابێت شتی وا ئەستەمە، ئیدی لە چوونە دادگا و شایەدیدان بە درۆ پەشیمان بوومەوە و سوێندم خوارد تا لە ژیان مابم درۆم بە زاردا نەیەت، لەو رۆژەوەش من بوومە خاکوخۆڵی بن پێی حەمە شێت، نا، ئەو پیاوە شێت نیە، شتێکە وەك پەیامبەر.

حەمە شێت پتر میزی بە ئاسندا دەکرد، هەر میز نا، ئاگریشی تێبەردەدا، بە چاوی خۆم نەمدیت، لە زاران بیستمەوە:

سپێدەیە، لە قەیسەری لە بن مێوانخانەی هەندرێن، حەمە شێت ئاگرێگی گەورە لە هی حەسحەسان گەورەتری کردۆتەوە، لەگەڵ هەر پەلە دارێ، پارچە کاخەزێ، تەلەزمە ئاسنێکیش دەخاتە ناو ئاگرەوە، حەسحەسێ دەپرسی:

حەمە، ئەوە لۆ ئاسنان دەسووتێنیت؟

حەمە لەسەرەخۆ:

لۆوەی چیدی فڕۆکە عەرد دانەبێژێ.

حەسحەس:

ئەها، ئاسن دەسووتێنی تا فڕۆکەی شەڕ پەکیبکەوێت!

واز لە حەمە شێت دێنم و دەچمەوە لای زێوەر، ئەها، تەماشاکەن، لە سەر دیواری حەوشەی زێوەر، بە دیوی باخچەی پێش دەرگای راوچیەکە، بە خەتێکی درشت (ساڵی بەدیووم) نووسراوە، رەنگەکەی شینێکی تۆخە، لە دوورەوە لە چاودا دەدرەوشێتەوە، پێشتر بەدیوومم بیستبوو، بەڵام بە ساڵ و رۆژ و ئەو شتانەوە نا، لە زاری دایکمەوە بۆ کۆتر بەکاردەهات، من زۆر حەزم لە کۆتر بوو، هەر جارێ گڕناگەم دەگرت و کۆترم دەویست، دایکم دەیگۆ:

نا، کۆتر نا، کۆتر بەدیوومە.

نەیدەهێشت ببمە خاوەن کۆتر، باشە ساڵی بەدیووم بۆ؟ ئا، بیرمکەوتەوە، جگە لە کۆتر، کەروێشکی بەرەبەیانیش بەدیوومە بەر لەوەی مامۆستا تایەر قسە لە ساڵی بەدیووم بکات، با قسەیەك لە بەدیوومیی کەروێشك بکەم، ئەوەشم لە راوچیەکەی ئیسکانێ بیست، ئەو پیاوە نازانم چ کات لە ماڵ دەردەچوو، بەڵام گەڕانەوەی بە زۆری دەکەوتە عەسرانێکی درەنگ، مایینەکەی راوچی لەنجەولارێکی هەیە، وەك دەڵێن رۆینی بە سەری پەنجەیە، حەمەد مەستان دەڵێ:

ژنینە، وەرن لەو مایینەوە فێری لەنجەولار بن.

ژنە جوانە شەلەکە گوتبووی:

حەسەن زیرەك لەنجەی ئەو مایینە ببینێ، چیدی گۆرانی بە سەر ژندا

هەڵناڵێ.
سوارە ئەو پیاوەی لە (گوڵەستێرەکان کوژانەوە) بە مایینەوە نیشانمداوەتەوە، بە دیتنی مایینی راوچیەکە لە سەر کێشی هەزار گوناح و یەك تۆبە، گوتبووی:
هەزار مایین و یەك ژن!
دیارە ئەو سوارەیە مایینێکی بە هەزار ژن نەدەگۆڕیەوە، مەبەستی شاراوەشی لە هەزار مایین و یەك ژنەکە هەبوو، تا گەورە نەبووم چی تێنەگەیشتم.
ئێ، راوچی مایینە زیندارەکەی وەها دەڕازاندەوە، چ بەربووکێ بووکی وا نەڕازاندۆتەوە، نە بکەی نە بخۆی هەر تەماشای مایین بکەی، سەراپا گوڵینگە، پلپلەدارە، لغاوی مایینێ لە لا لێویەوە دیارە زەرد دەچێتەوە، سەد سوێند دەخۆی زێری ِ ناو جامخانەکانی زێڕنگرانی قەیسەریە، بە سەر قەپۆزیەوە شتێکی گچکەی بازنەیی شۆڕبۆتەوە، هەر دەڵێی خەزێمەکەی زێنەبە، ئەو ژنەی لەمەچێتران دەستی لێوەشاند، بەبیرمبێتەوە، سەربردەکەی دەگێڕمەوە.
مایینی راوچی رەوهانە، لۆقە و مۆقە نازانێ، یەرغەیێ دەکات کەس پێی نابینێ، لە چوارپەلەش پێی بە زەویەوە نامێنێ، بژی دەڵێی پەلە هەورێکی تەنکە بە دەستی باوە، کلك چ کلك! مەگەر مایینی پیری سوارچاکان کلکی وا ئالاَیی هەبووبێ، کاتێ بڵندی دەکردەوە چەند لە ئاڵای شەکاوە دەچووە، سەد ئەو ئاڵایەی بە قوربان کە لە سەر هەورەبانەکەی زێوەر دەشەکایەوە، لە ناوەراستی گۆڕەپانەکەش بە دارتێلێکی باریکەوە هەڵدەکراو هەندێ قوتابی بە دیاریەوە(تەحیە عەلەم)یان لێدەکرد.
لە نزیکەوە لەمایینی پیاوە راوچیەکە وردبوومەتەوە بۆیە ئەوەش دەزانم بژی درێژی بە دوو لادا هاتبووە خوارێ، خودا دەیزانی دەتگوت پرچ و کەزی ژنە جوانە شەلەکەیە کە لە بن چەفیەکەیەوە بە سەر شان ملیەوە لە بەر بای پانکە دەکەوتنە سەما، بژی مایینەکەش لە غاردانێ دەتگوت پەلە هەورێکی گچکەی تەنکی پێش بایە..
راوچی جگە لە پیری سوارچاکان لای نەدەدایە لای کەس، دەهات و دوو تاژی بە دوویەوە، کەروێشکێ، رێویێ بە سەر بڕاوی وا بەتەنکێشی مایینەوە شۆڕبۆتەوە، ئەرێ تاژیەکان کە پێدەچوو زۆر برسیان بێ، چۆن بوو پڕیان نەدەدایە نێچیرەکە؟ کاتێ راوچی دادەبەزی و تاوێ لە سەر چیچکان بە دیار پیری سوارچاکانەوە دادەنیشت، مایینەکە لە جێی خۆی بێ جوولە رادەوەستا، جار جارە کەمێك کلکە ئاڵاییەکەی دەلەقاند، شتێکی ئەوتۆم لە قسەو باسی نێوان پیری سوارچاکان و راوچیەکە لەبیرنەماوە، بێجگە لە بەدیوومیی کەروێشك.
وشەی بەدیوومم لە زاری ئەو راوچیەوە بیست ئەو بۆ کەروێشکی بەکار

دەهێنا، دەیگوت:
هەر سبەینانێك كە لە ماڵێ دەردەچم، ئەگەر لە كۆلانێ كەروێشكم بێتە رێ، سەفەر بەتاڵ دەكەمەوە، چوونكێ دەزانم رۆژەكە بەدیوومە و سەفەرم لێناكەوێ، هەر جارێ كەروێشكم لە نزیك ماڵێ، لە گەڕەكێ دیتبێ، كێشەیەكم هاتۆتە پێشێ، ئەوجا گلابم، تووشی سووكە شەڕێك بووبم، هیچ رووینەدابێ، بە دەستبەتاڵی هاتوومەتەوە.
چەندی سەرم دەهێناو دەبرد سەردەریم لە قسەی راوچی دەرنەدەكرد، لەبەر خۆمەوە دەمگوت:
باشە، دەچێتە راوی كەروێشكان، كەچی لە رێیێ كەروێشك ببینێ، راو بەتاڵدەكاتەوە.
ئێ، ئەوە بەدیوومیی كۆتر و كەروێشك.
ئێستا لەگەڵ ئازادی هاوڕێم دەچمەوە كن ساڵە بەدیوومەكە، لە ناو پۆلێ مامۆستا تایەر جاروبار (ساڵی بەدیووم)ی لە زاری دەردەچوو، نازانم بۆ نووسینەكەی سەر دیواریش بە هی وی تێگەیشتم، نووسینەكەی سەر دیوارم نیشانی ئازادی هاوڕێم دایەوە و:
+ ئەها، مامۆستا تایەر چەند جوانی نووسیوە
– ئەوە چ دەڵێی! بە چ دەزانی ئەو نووسیویەتی؟
+ دەستخەتی بە ئی وی دەچێ.
ئازاد تەواوێك لە ساڵی بەدیووم وردبۆوە و رۆژی دواتریش وردتر دەیڕۆنیە دەست و تەباشیری تایەرە فەندی، گەیشتە ئەوەی كە ئەو دوو دەستخەتە لە هیچ یەك ناگرنەوە، گوتی:
دەستخەتی من و تۆ چەند بە یەك دەچن، ئەو دووەش هەر هێندە.
دەستخەتی ئازاد زۆر خۆش بوو، هی منیش هەر وەك ئێستا، ئەگەر كەمێك بە پەلە بنووسم خۆم نازانم بیخوێنمەوە، ئازاد ئەوەشی گوت:
خۆ مامۆستا منداڵ نیە لە سەر دیوار شت بنووسێ.
ئێ، لەوە گەڕێ، با بزانم مامۆستا بۆچی بەو دەستەواژەیەی گرتبوو، قوتابیەك لێپرسی:
مامۆستا، ساڵی بەدیووم چیە؟
مامۆستا:
لە ناو هەر چەند ساڵێك، ساڵێكی وا هەیە، ئەمساڵ لەو ساڵانە بوو.
كەمێكەك لە قسەكەی تێگەیشتم، هەرچی بەرێوەبەرە ئەو ساڵەی خستە رۆزی ساڵە خۆشەكانەوە، جوانم وەبیرە سبەینانێك لە ریزێ بە دەنگی بڵند:
ئەوانەی بە شاخ كەوتبوون نۆكەر و كرێگرتەی بێگانە بوون، سەریان لە بەرد دا و تەفروتوونا بوون، ئیدی لە سایەی عێراق وشۆڕش و سەرۆكمانەوە دەحەسێینەوە.
لە هاتنە پۆلێ لە چەند قوتابیەكەوە (ئەی رەقیب) بەرزبۆوە،

یاریدەدەرەکەی دارەکەی بەرزکردەوە و بە دەنگێك کە لە لرمەی تۆپ دەچوو:
بێدەنگ بن، دەنا سەر و سەد دار دەخۆن.

ترساین و ئەی رەقیبمان قووتدایەوە، بەڵام دەنگدانەوەی ئەی رەقیب لە زۆوەر نەبڕا، ناوە ناوە، لە ڕێزێ، لە پۆلێ، لە تەك تانکیەکەی ئاوێ، لە ناو ئاودەستێ، دەبیسترا، هەر نا لە سەر دیواری حەوشە بە خەتی درشت دێرێ دووی دەنووسرا، بەڵام زوو رەشیاندەکردەوە، من زۆر دڵم بە ئەی رەقیبی سەر دیوار دەکرایەوە، بە من با لەو سەری تا ئەو سەر بە بڵندایی دیوار هەمووی دەبووە ئەی رەقیب و بە هیچ رەشنەدەبۆوە، وەك رستە ترسناکەکە لە سەر دیوار دەمایەوە، ئەو رستەی دەڵێم، بە خەتێکی باریکی ناسکی رەنگ کەمێ تاریکی لە چاو چەقی نووسراوە، کەوتۆتە پشت سەری پۆلی شەشەکان، ئەو جێیەی لە ریزبوونێ لێی ریزدەبوون، رستەکە بە دیوێك رستەیەکی ئاسایی بوو، هی ئەوە نەبوو من بە گژیدا بچمەوە، بەلام بەو دیوەی من دەمخوێندەوە هی ئەوە بوو سەلاح جەوهەر گۆتەنی: بە گوو بیسڕیەوە، ئەو کوڕە دواتر هەر نووسینێکی سەر تەختەرەش، سەر تابلۆ، سەر دیواری بەدڵ نەبا، وای دەگۆ.
ئەوەش رستەکە((سەد ساڵ بکەی بیانی پەرستی لە دوایی هەر دەهێنی نشووستی))، ئەو رستەیەی دەبوو بە بە گوو بسڕێتەوە، لە سەر فەرمانی بەرێوەبەر لە سەر دیوار نووسرابوو، لە ڕێزێش بە زاریی خۆی زوو زوو دەیگوتەوە، دیارە مەبەستی لە مەلا مستەفا و بزووتنەوەکەی بوو، هەر بۆیە من و زۆریدیش بەو قسەیە تێکدەچووین، نایتەوەبیرم کێ بوو، بەڵام جوانم وەبیردێ چی گۆ بە دەنگێك هەر ئەوەتا گوێم لێبوو:
بە خۆت بێگانە پەرستی، عارەبپەرست..
دەڵێن چی! تا دوماهیێ ساڵ لە زۆوەر بمێنینەوە، سەرهات زۆرن، لێ تەنێ یەك دووێکی دەگێڕمەوە، ئەنگۆش ئەگەر دڵتان ویستی، ببیستن، مامۆستای ئایین، مامۆستا ئیخوان با پێشجەی سەرهاتان بێ، ئەو مامۆستایە دواتر زانیم لە سەردەمی کەریم قاسمەوە لە مەلایەتیەوە ببووە مامۆستا، لە روو هەموو بە مامۆستا حەمەدەمین ناوی دێنن و بانگیدەکەن، بەڵام لە پاشملە گوێملێیە مامۆستا ئیخوانی دەڵێنێ، درەنگ زۆر درەنگ پێکەوتم ئەو ئیخوانە لە کوێوەوە هاتووە و بە مامۆستاوە نووساوە، ئێستا لە ئیخوان گەڕێ، مامۆستا حەمەدەمین لە وانەی ئایینێ، بۆ ئایینی بە هەڵەی نەبردبم، جزو تەبارەکەمان دەخوێند، پێشەویش جزو عەمە، مامۆستا نوێژی بە قوتابیان دەکرد، دەیگۆ:

ئەوەی نوێژ دابەستێ، خۆری زۆری دەگاتێ، خودا دەیباتە بەهەشتێ، خەمی نمرەشی نەبێ.

لە باخچەکەی پشتەوە، ئەوەی لای بەلووعە و تانکی ئاوێ، لەوێ مامۆستا نوێژی دادەبەست، رەنگە نوێژی عەسر بووبێ، پشت مامۆستا لەبەر قوتابیی تەمبەڵ بەر بڕواداران نەدەکەوت کە ژمارەیان هەر سێ چوار کەسێ دەبوو، من نەدەچوومە نوێژێ، چوونکە پێویستم بە نمرە نەبوو، بۆ بەهەشتەکەش لە زۆر کەسم بیستبوو:

بەهەشت بە نوێژ و رۆژی نیە..جگە لەوەش من لە ئایینداری پتر چووبوومەوە سەر دایکم نەك بابم، وا بزانم هێشتا فێرە نوێژیش نەبووبووم، من و زۆریدی لە دوورەوە تەماشامان دەکردن، چ ببینین!

هەبوو لە پشت مامۆستا، زمانی لە مامۆستا دەردەهێنا، هەبوو بە دەستەکانی گوێی بۆی خۆی درووستدەکرد و وەك جاشکێڵە دەیلەقاندن، هەبوو مامۆستا گەیشتبووە کرنووشێ، ئەو بە پێوە و تەماشای کۆتری ئاسمانێی دەکرد، هەبوو رووگەی خۆی دەگۆڕی، پشتی لە پشتی مامۆستا دەکرد و رووی دەکردە سەفینێ، هەبوو لە جێی ئایەتان گۆرانیی دەگێ، ئەوەتا (خ) بە دەنگێڵك مامۆستاش گوێی لێیە گۆرانیی(بە بانانەوە گیانە بە بانانەوە) دەڵێتەوە، مامۆستا نوێژی نەبڕی، بەڵام پێدەچێ پەلەی لێکردبێ، سەلامی چەپی دابێوە و نەدابێوە:

ئەوە چ قاحپەبابەك بوو گۆرانیی دەگێ؟!

کەس ناوی کەسی نەگێ، مامۆستا دەڵێ:

قوڕ بە سەری، بزانە چۆن لە جەهەندەمێ، شیشی سوورکراوەی لە قوونێ دەبڕن! ئەوەی دەزانێ کێیە و ناوی ناڵێ، شیشە لە قوونی ویش رادەکەن.

ترسام، شیشی سوورکراوەی جەهەندەمێ ترساندمی، هەر من نا زۆریدیش لەو شیشە ترسان، بەڵام کەس ناوی (خ) نەگێ، نازانم هۆی چ بوو رۆژ بە رۆژ مزگەفتەکەی مامۆستا چۆلتر دەبوو، یاریدەدەر ناوی لەو شوێنە نابوو(مزگەفتی مەلا حەمەدەمین) وای لێهات مامۆستا بە تەنێ مایەوە، پێشەوەی مامۆستا واز لە مزگەفتەکەی بێنێ و نوێژ بباتە هۆدەی بەردەستەکە، پەلە بەردێك هەیە نەیگێڕمەوە، دڵم داناکەوێ، مامۆستا لە تاقیکردنەوەی ئایینێ (9)ی بۆم دانابوو، هەر من نا، هەرچی مامۆستا و قوتابی هەیە لە سەر ئەو(9)یە هاتنە قسە، چۆن دەبێ من لە ئایین نمرەی تەواوم نەبێ، ئاخر من لەوەتەی هەمە هەمیشە لە هەموو وانەکان نمرەی تەواو(10)م هەیە، چایکردەوە، بەڵام لە دڵم دەرنەچوو، خولیای تۆڵە لە سەرم دەگەڕا، ئێ، مامۆستا وا لە نوێژێیە، دوور لە چاوان بەردێکم هاویشتێ، نیشانەم لە کوێ گرت، رێك بەوێ کەوت، لە تەحیات خوێندنێ بوو، بەرد بناگوێی گرت، هێندەی لە خۆی هەڵدا و نوێژی بڕی، راپەڕی، جوێنی مزر مزری لە

زاری دەردەپەڕی.. بەڵام زۆر ترسام لە خودا ترسام، ئاخر بیستبووم:
لە کاتی ئاوخواردنەوە و نوێژکردنێ، نابێ ئازار بە کەس بگەیەنێ، دەیانگۆ:
مار بە مارایەتی خۆی مر□ق لە ئاو ناکات، چاوەڕێ دەکات، کەنگێ ئاوەکەت خواردەوە، هەینێ پێتەوە دەدات، ئیزرائیلیش تا لە نوێژ نەبیەوە، گیانت ناکێشێ، ئەگەر خودا لە سەریشی بدات.
ئەرێ مامۆستا بۆچی نۆی دابوومێ! نابێ لە سەر نوێژ بێ، ئاخر هەبوو نوێژیشی نەدەکرد دەی وەرگرتبوو، خۆ لەگۆتنەوەی ئایەتانیش کێشەم نەبوو، مامۆستا ئیخوان لە لەبەرکردنی ئایەتان هەوڵیدەدا دەنگە عەرەبیەکان کتومت وەك خۆی گۆبکرێ، زۆری قوتابیان دەنگی (ق، چ، ژ، ز)یان بە (ز) گۆدەکرد، دەنگی (پ، ص،س)یش بە (س) مامۆستا بەوە تووڕە دەبوو، هەڵدەچوو، ددانی جیڕدەکردەوە و تفی لە زاری دەردەچوو، دەهاتو دەچوو، داری رادەوەشاند، بەڵام لە کەس نا، لە رانی خۆی دەدا، مامۆستا هاواری لێهەڵدەستا:
کوڕە نەعلەتینە، دەنگی خودا دەبێ وەك خۆی بڵێنەوە، کوو دەبێ، بیگۆڕن، خودا لە دوڕ دەوتان دەدا.
مامۆستا لە هەمووان پتر کێشەی دەنگی لەگەڵ شێرزادی برای ئازاد هەبوو، ئەو کوڕە جگە لەو دەنگانەی لە (ز) نزیك بوون، دەنگی (ش ،ژ)یشی بە (ز) گۆ دەکرد، هەر بۆیە دواتر هەندێ قوتابی دەیانگۆتە شێرزاد:
زێرزاد، رۆز باز.
ئەو زێرزادە پاشتر لەگەڵ ئینگلیزییش پیس ت□ککگیران، ئەگەر بیرمبێتەوە (زیزئیز)ەکەی دەگێڕمەوە..
ئەو ساڵەی خوێندن وەك بڵێی خۆی لێکدەکێشێتەوە، درێژدەبێتەوە، بنی نایە، ئەو ساڵە لە دارلاستیقی کچەکەی حەمەد مەستان دەچێ، واپێدەچی تاقە کچی گەڕەك بێ دارلاستیقی لە دەست بێ و لە کۆڵانێ بە دارلاستیقەوە دەسووڕایەوە، هەر کێ پلارێکی تێگرتبا، بە بەردێ وەڵامی دەدایەوە، لاستیقی دارلاستیقی کچی حەمەد مەستان، چەندی راتدەکێشا لە دووت دەهات، نە لە چووپی تایەی پایسکیل بوو نە لە هی هیچ، نازانم چ بوو، لە قایشی دەرپێی ژنانیش شلتر، هەر بۆیە بە کێشکە دەکەوت و نەیدەکوشت، ئەو ساڵەی خوێندن وەك ئەو لاستیقە دەکشا و درێژدەبۆوە، ئەو ساڵەی خوێندن بۆ من ساڵی بێ باپیری بوو، بۆ هەمووانیش مام مەردان گۆتەنی:
ساڵی چورچبوونەوەی کورد و رەپبوونی عارەب بوو.
ئەو مەردانە هێشتا ماڵیان نەهاتووە، تازە لە کۆڵانی داربەڕوو بناخەی خانوو لێدەدا، بلۆك بلۆك یەکەم رێزی دیوار ئاودەدا، مام مەردان تا رستەیەك دەڵێ رستێك پێکەنین داوێ، پیاوێکە لە خۆوە

پێدەکەنێ، پێکەنینێکی منداڵانە، پیاوێکە تا دەست هەڵبڕی کەڵەگەت، رەقەڵەی روومەت تێکقوپاوی، چاو بە قووڵدا چووی، سەر و ردێن سپی، داو داو رەشی تێدا ماوە، شەل نیە، بەڵام لە رۆیشتنێ وەك بڵێی نەختێ دەلەنگێ، لەنگانێ هەر لە خۆی دێ، لە رۆیشتنێ سینگی رەپێش دەکات و لە پێش خۆیەوە دەڕوات، دەستەکانی تەواوێك لە دواوەی خۆی، پەنجەکانی دەکەونە سەمایەکی نەرم، مام مەردان لە هەر شتێ تووڕە بێ، کیری کەرێی بۆ دەنێرێ، لە بلێك تووڕە بێ، لە حوکمەت تووڕە بێ، لە دەستی خۆی تووڕەبێ کە زوو زوو لێی تووڕە دەبوو، دەڵێ:

بە کەرێ دەتگێم

نێرەکەرێکی رەشی هەیە، تۆڵکەیەکی سپی لە سەر پشتێیە، تۆڵکەی ئاوێ، هێشتا بۆڕیی ئاوێ نەگەیشتۆتە کۆڵانی وان، بە تۆڵکە ئاو دەکێشێ، مام مەردان لە نێرەکەرێش تووڕە دەبێ، پێشتر بەویشی دەگۆ: ((بە کەرێ دەتگێم))، بەڵام لەپڕ جوێنێکی تازە فێربوو، جوێنێك تایبەت بە نێرەکەری رەشی تۆڵکە سپی، سەربردەی جوێنەکە هۆسایە:

گۆتمان، مام مەردان کاتێ لە حوکمەت تووڕە دەبوو، کیری نێرەکەری بۆ دەنارد، رۆژەك لە رێی ئاوێ، لە نزیك حەسارەکە، کەر سمی لە تێلێ گیردەبێ و بە تۆڵکەی پڕەوە دەکەوێ، ئاو بە گۆڕێ وەردەبێ، مام مەردان لە داخا پێدەداتە حوکمەت، دەڵێ:

حوکمەت، هەی بە کەرێ دەتگێم، ئەوە چ حوکمەتایەتیەکە دەیکەی! نەتوانی بۆڕیە ئاوێك بۆ کۆڵانی ئێمە راکێشی؟!

لەوێ پیاوێ لێی قیتدەبێتەوە، شانی رادەوەشێنێ و دەڵێ:

تۆ چی، وا سینگ دەر دەپەڕێنی و جوێن بە حوکمەت دەدەی! بزانە چۆن بە گرتنت دەدەم.

دیارە ئەو پیاوە قسەی لە سەربووە و گەڵەك دەیانزانی لە حوکمەت نزیکە، مام مەردان دەستوبرد دەڵێ:

سینگم بە خۆی وایە، ئەگەر زمانیشم هەڵەی کردبێ، تۆ هەڵە تێمەگە، من ویستم بە کەرەکەم بڵێم:

هەچە، کەرە، هەی بە حوکمەتێ دەتگێم..

ئیدی لەو رۆژەوە مام مەردان لە کەرێ تووڕەبا دەیگۆ:

بە حوکمەتێ دەتگێم.

بابم دەیگۆ: مام مەردان کەر و حوکمەتی وا تێکبەرداوە، یەکتر ناناسنەوە

مام مەردان جارێ لە سەر کوڵەکەی لەگەڵ بەرێوەبەرێ تێکدەگیرێ، لە هاتنە دەرێ لەبەر خۆیەوە دەڵێ:

نازانم نە بە حوکمەتێ بتگێم، نە بە کەرێ!

بەردەستەکە دیارە گوێی لە کەر و حوکمەت بووە، گوتبووی:

دیارە خۆت پێتەوە نیە!

مام مەردان گوتبووی:
وەلڵا شەقرەم پێوەیە، ئەگەر باوەڕناکەی لێم وەرە پەنایێ.
لەگەڵ ویش تێکدەگیرێ، بەرێوەبەر لێکیاندەکاتەوە.
ساڵ هێشتا ساڵی خوێندنی حەفتاو چوار و حەفتاو پێنجە، ساڵی مەرگی پیری سوارچاکان، ساڵی بەدیووم، ساڵی شکستی کورد، ئەو ساڵەی ڕۆژەکانی لە گلێنەی مووی دادە پنچکیش درێژترن، هەر چۆن بوو دوایی هات و کارتم وەرگرتەوە، بە یەکەمی بوو یان بە دووەمی بوو هاتمەوە، بەڵام چ پارەم لەگەڵ خۆم نەهێناوە، ئاخر ساڵان دینارێك دینار و شتێکم دەهێناوە، بە سێ چوار درهەمێ بەشداریم لە فرۆشگای قوتابخانە دەکرد، قازانج یەك و شەش، یەك و حەفت پتریش بۆی دەکرد، وا بزانم مامۆستا حەمە سالح بوو، دەیگۆ:
بە شداریکردن لە فرۆشگای قوتابخانە وەك ئەوە وایە گەنم لە دەشتی قەراج بچێنی، وەك چۆن لەوێ لە قلە گەنمێ گوڵە گەنمێکی پڕ دەدووریەوە، لێرەش لە درهەمێکەوە دینارێك دەخەیتە بەڵکتەوە.
لە زۆرەوری ئێمە، لە سەرەتای ساڵەوە، کێ ویستبای بڕی هەبوو، بە بڕە پارەیەك بەشدار بێ لە فرۆشگاکە و کۆتایی ساڵ پشکی دەبوو لە قازانجی فرۆشگا، من ساڵانی پێشتر بەشداریم دەکرد، پارەیەکی باشم قازانج دەکرد، بەڵام ئەو ساڵە وام نەکرد.
ئەو ساڵە کوا ساڵ بوو، نەورۆزی بە نەورۆز نەدەچوو، بەستۆڵە بەستۆڵەی ساڵان نەبوو، ئێستا هەڵە نەبم پووشپەڕی ساڵی حەفتاوپێنجی سەدەی بیستەمە، هاوینێکی وشك لە بیابان وشکترمان لە پێشە، هاوینێکی بێ مەلەوانی و سەر جێخینان و ناو گندێرە و شەمامان..

درێژەی هەیە ......

کوردستان … فەرهاد ئەحمەد بەرزنجی

وڵاتمان کوردستانە
جێی باب وباپیرمانە

پڕلەباخ وكانییە
كانگای كامەرانییە
هەتاكوبۆی بڕوانین
بەجوانی ئەوسەرسامین
بۆئێمەی خنجیلانە
مایەی سەربەرزیمانە
دەباگەردی دڵ بسڕین
بۆسەركەوتن یەكبگرین
هەمووومان بەدڵپاكی
بیپارێزین بەچاكی
بخوێنین وكوششكەین
تادواڕۆژی ڕۆشنكەین.

6/5/1999

ڕۆڵی ئێران لە بەلبەلەی ڕیفراندۆمدا ... حەمەد ئەمین عەبدوڵا

گومانی تێدا نییە، ئێران لە دێرزەمانی مێژووە تاکو ئەمڕۆ بە جۆرێ لە جۆرەکان چوارچێوەی جیۆپۆلیتیکیەکەی خۆی پاراستووە و وەک ناوەندێک بۆ گەمە سیاسییەکانی خۆی لە ناوچەکە بەتایبەتی و دونیا بە گشتی. هەر ئەمەشە کە درێژەی هەیە و بەرگەی ئەم هەموو هێرشە سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتییانەی گرتووە کە ڕووبەڕووی دەبنێتەوە. ئێرانییەکان لە سەردەمی داگیرکردنی ڕاستەوخۆی یۆناندا بە تایبەت شارە دەوڵەتی ئەسینا دەرسیان وەرگرتووە و خۆیان لە داگیرکردن و حوکمی ڕاستەوخۆی وڵاتان و نەتەوەکان پاراستووە تا ئەمڕۆش هەمان سیاسەت پەیڕەو دەکەن، بە تایبەت دوای شۆڕشی جمهوری ئیسلامی ئێران ئەم جۆرە لە سیاستە زیاتر کاری پێ کراوە ئەمە وەک لە فەلەستین، لوبنان-ئەفغانستان، پاکستان، بەحرەین، ئیمارات تا دەگاتە عێراق و سوریا. سەیر لەوەیە زۆر جار ئێران وەک پانشیعیزم

ئیدارە و کۆنتڕۆڵی جوڵانەوە ئیسلامییە سونییەکنشیان کردووە لە بەرژەوەندی خۆی بەکاری هێناون.

ئەگەر بیرێک لە کوردستان بە گشتی و باشووری کوردستان بە تایبەت بکەینەوە ئەم سیاسەتە پڕمەترسیدارەی ئێرانییەکانمان بۆ دەردەکەوێت.
گەر سەیری چەند نموزەجێک لە سیاسەتی ئێرانییەکان لە سەر کوردستان بکەین بۆمان بەدیار دەکەوێت کە لە ڕێگەی سیاسەتێکی زۆر هێمن و ئارامەوە توانیویانە کورد بە پارچەپارچەیی و دژبەیەک ئاراستە بکەن کە دوورمەودا کورد نەتوانێ لە بچوکترین دەرفەت و حاڵەتدا ببێتە خەتەر بەسەر ستراتیژی ئەمنی قەومی ئێرانیدا. بۆ نمونە:-

١- ئێرانییەکان بەر لە ٣١ی ئاب هێزی کۆمیان بە لێدانی حزبی دیموکراتی ئێران لە کۆیە هێنا. سەیر لەوەیە ئەم هێزە کۆمە لە هاتن و چووندا بە هەردوو ناوچەی یەکێتی پارتیدا گوزەریان کرد. ئەم هێزە هیچ کاریگەری نەبوو بە لێدانی حیزبی دیمۆکراتی ئێران هەموو کەس ئەوەی ئەزانی، ئەی بۆ ئەم هێزە بە هاتبەت؟؟
ئەم هێزە لە بنجینەدا زەنگی ڕێکەوتنی تەواوی ٣١ی ئاب بوو وەزعی پارتی بەرەو خراپی چوو پاش فشاری ی.ن.ک و پەکەکە، ئەمە وای کرد پارتی ڕێکەوتنەکە لەگەڵ حوکومەتی عێراق بە سەرپەرشتیاری ڕاستەوخۆی ئێرانییەکان بخرێتە بواری جێبەجێکردنەوە. هەر لە شەوی هێرشەکەی بەعس (صدام) و پارتی بە هەولێر لیژنەیەکی باڵای ئێرانی لەسەری ڕێش چاودێرو سەرپەرشتیار بوون. سەحبی (ی.ن.ک) لە سلێمانی ئێرانییەکان نیگەران بوون (چونکە ئەمە ویستی ئێرانییەکان نەبوو) بۆیە هاوکاری زۆری (ی ن ک)یان کرد کە بگەڕێنەوە. سەیر لەوەیە کاتە (ی ن ک) نزیک بویەوە لە هەولێر ئیرانییەکان پێشی بەعسیەکان ڕێگرییان لە کردن و دیگەڕێنە دوا سنوور بوو کە دانرا. لەم ڕێژەوە ئەم دوو زۆنە (سەوز و زەرد) بوە ئەمری واقیع کە ئەندازیارەکەی ئێرانییەکان بوون.

٢- کە گەڵان دروست بو هەرگیز ئێرانییەکان ئیعترافیان بە گەڵان نەکردوە تا ئێستا. وە هەردەم تەهدیدی گەڵانیان کردووە، کە تێکچونی تەوازونی هێز لە نێوانی ئەم دوو زۆنە هێڵی سوورە. تەنانەت لە هەڵبژاردنەکاندا بە تەزویر پشتیوانیی دەیان هەزار دەنگیان بە (ی ن ک) مسۆگەر کرد، تەنانەت لە کۆچی کاک نەوشیروانیشدا سەرەخۆشیان لە مام جەلال کرد. ئەمە مانای وایە کە ئێستایش ئێرانییەکان گەڵان وەک بەشێک لە (ی ن ک) دەبینن وە هەوڵی جددیش دەدەن بە یەکگرتنەوەی ئەم دوو هێزە لە چووارچێوەی کەلتوری

ئیستای (ی ن ک)دا.

□- لە ڕێکەوتنی گۆڕان و (ی ن ک)دا سەرەتا وایان دەرخست کە ئێرانیەکان پشتیوانن بەڵام دواجار ڕاکێشانی سەرکردایەتی باڵای پارتی بۆ ئێران و مانەوەیان سێ شەو و سێ ڕۆژ لە تاران و سەردانی مسعود بۆ بەغداد و بینینی تەنیایی مەسعو بە سەرانی عێراق خوێندنەوەکەمان ئەوەمان پێ دەڵێت کە ئێرانیەکان بە هاوکاری پارتی (ناوەندی بڕیاریان) بە ئاگاداری بنەماڵەی تاڵەبانی دروست کردوە کە ئامانج لێی تەجمیدکردنی ڕێکەوتنەکە بوو. چونکە ئەم ڕێکەوتنە تەوازنی هێزی بە تەواوی لە باشووری کوردستان دەگۆڕێ کە ئەمە بێ شک لە ڕووی ستراتیژی ئەمنی قەومی ئێرانیەوە قبوڵکراو نەبوە و بگرە خەتەریش بو، هەر بۆیە دەبینین لە دواساتی سەردانی شاندێکی باڵای (ی ن ک) بۆ ئێران هەردوو باڵەکەی ی ن ک لەگەڵ یەک کۆدەبنەوە، لێرە هەم ڕێکەوتنەکە لە ڕووی عەمەلیەوە کۆتایی پێ دێ وە هەم بەرهەمیش وەک کەسێکی قبوڵ نەکراو چ لە لایەن ئێرانییەکان وە چ لە لایەن بنەماڵەی تاڵەبانی و تەنانەت کۆسرەت ڕەسوڵیش دەخرێتە دەرەوەی بازنەکە. وە ئیستاش لەڕێگەی بە قەولی خۆیان میانڕەوەکانی ئێو گۆڕانیشەوە لە سەر خەتن کەلەسەرێکەوە گۆڕان لەگەڵ ی ن ک یەکبگرێتەوە لەسەرەکەی ترەوە لەگەڵ ئەوانی تردا جیاوازیەکانی نەهێڵن یان کەم بکرێتەوە.

□- لە ڕۆژئاوای کوردستان کاتێ مەشهدی سیاسی لەوێ سەرنجی دونیا بۆ خۆی کێش دەکا و لەسەر ئەرزی واقیع دا تاکە هێزی کاریگەر و توکمە خۆی نمایش دەکات، ئیتر ئیرانیەکان زیاتر لە تورکەکان و ئەسەدیەکان ترسیان بۆ دروست دەبێت بۆیە ئێران هەر زوو لەگەڵ تورکە دوژمنە دێرینەکەیانا بە هاوکاری ڕوس و ئەسەدیەکان پێشنیاری لەتکردنی ڕۆژئاوا دەکات بۆ تورکەکان لە ناوچەی جەرابلس و بگرە تەجریدکردنی ناوچەکە لە کورد. کە بەم سیاسەتە بە شێوەیەک لە شێوەکان دروستکردنی هەمان (دوو زۆنە، سەوز و زەردەکە) لەوێدا وە ئێستاش لە چەندین لاوە هەوڵی جددی دەدەن کە نائارامی بە هاوکاری (پارتی) لە هەردوو بەشەکەی ڕۆژئاوادا دروست بکەن. خۆ ئەگەر ئەم دوولەتیە یان دووبەشیە ڕووی نەدابا بە دڵنیاییەوە ئێستا ئەگەر نەیشگەیشتنایە سەر دەریا ئەوا هەنگاوی زۆر گەورەشیان بڕیبوو. لە هەموو ئەم گەمە سیاسیە خەتەر و قێزەونەی دژبەکورد ئەوە (پارتی) تاکە هێزی بەکارهاتووە بە دەست ئێران و داگیرکەرانی تردا بۆ مەرامی داگیرکەران و لەبەینبردنی خەونی کوردیدا.

□- ئێران ئیمڕۆ لەبەردەم هەرەشەی ترەمپ و ئەمریکایە، لە کاتێکدا

سوریا وەک دەوڵەت نەماوە وە عێراقیش بە هەمان شێوە لەوپەڕی بێهێزی و شلوقی دایە .. وە تورکیا لەبەردەم تەحەدیاتی زۆر گەورەدایە. حکومەتی ئاکەپە هیچ دەستێکی لە ناوخۆ و دەرەوەدا نەماوە، بگرە هەمووی کردوون بە دوژمنی خۆی، تاکە دەستی لە ئێستادا ئێرانە کە دوژمنە مێژووییەکەی خۆیەتی. ئێران بە عەبادی مورتاح نیە هەوڵی هێنانەوەی مالیکی دەدرێت، لە کاتێکدا ناوچەکە لەبەردەم گۆڕانکارییەکی گەورەدایە تەنانەت ڕەنگبێ یان ئەگەری زۆر هەیە جوگرافیای سیاسی ناوچەکە گۆڕانکاری تێبکەوێت.

ئێران جگە لەم هەموو فشارە ئابووری و سیاسییەی لە سەریەتی، هەموو هەوڵێکی ئەوەیە جەبهەی شەڕەکان بە ڕوبەڕوبوونەوەی ئەمریکا و ڕۆژئاوا لە دەرەوەی سنووری خۆی بەهێز بکات وەک هەمان تەجروبەی سوریا و عێراق و لوبنان و یەمەن، هتد. یەکێک لەم بەجهانە باشور و ڕۆژئاوای کوردستانە وە ئەگەر ڕۆڵی ئێران لە باشوور وەرگرین بەتایبەت کە ئێستا (بەلبەلەی) ڕیفراندەم زۆر زەق بووەتەوە، ئێرانیەکان وا نیشان دەدەن کە دژن وە تورکەکانیش هەڕەشەی لەشکرکێشی دەکەن.
ئەمە لە کاتێکدا هەرچی دەستی کورد هەیە لە دەوڵەتە دوستەکان و ڕێکخراوە جیهانیەکان ڕۆشنبیران و کەسایەتیەکان تەنانەت (یو ئێن)یش ئامۆژگاریماندەکەن کە ئەم فەوزا و بەلبەلەی ڕیفراندەمە ڕابگرین و دوای بخەین تا کاتێکی گونجاو و لەبار. ئەگەرنا هەموو شتێک لە دەست دەدەین و پشتیوانیەکانیش نامێنن. کەچی پارتی و هاوائاوازەکانی (ئیسرار) دەکەن وە تورکیاش سەربارى هەڕەشەی لەشکرکێشی بە پێی مەعلوماتەکان بەدەنگە و بەشێکە لە پلانگێڕییەکە.

ئێرانیەکان وا خۆیان نیشان دەدەن کە زۆر ناڕەحەتن لەمەڕ پرسی ڕیفراندەمدا لە کاتێکدا خودی ئێرانیەکان لە هەموو کەس و لایەنێک شارەزای زیاتری پارتین بەقەوەی خۆیان (پارتی پەروەدەی خۆیانە)، ئەوان چاک ئەوە دەزانن کە پارتی هەرگیز کار بۆ دەوڵەتی کوردی ناکات بەڵکو بگرە باوەڕیشی پێی نیە تەنانەت ئەمە لای خەڵکی کوردستانیش ڕوونە کە پارتی بە بەرژەوەندی حیزبی و کەسی و بنەماڵەیی وە بە ڕزگاربوون لەم هەموو کێشەیەی تێی کەوتووە پەنای بۆ (ئەحساسی قەومی) بردووە. ئێرانیەکان لە هەموو لایەک زیاتر ئاگاداری ئەم حەقیقەتەن، ئەی کەواتە ئێرانیەکان بۆ وا خۆیان سەخڵەت نیشان داوە؟؟ هەروەک چۆن لە ٣١ی ئابدا بارزانی و پارتی خەریک بوو لەناو بچن ئێرانیەکان بە هانایانەوە هاتن بە هەمان شێوە ئیستاش درکیان بەوە کردووە کە پارتی و بنەماڵەی مەسعود

بارزانی لە وەزعەکی خراپدان هەر بۆیە یەکێک لە ئامانجەکانی ئێرانیەکان ڕزگارکردنی ئەوانە. چونکە بە ئەوان ئاسان نیە گەمەکردن بە چارەنووسی کورد.

ئەگەر گریمان ڕێفراندۆم کرا دەرهاویشتەکانی چین؟؟ وە باشوری کوردستان لەم کەشەی ئێستای چی بەسەر دێت؟؟ ئەوەی ڕوونە دروست بوونی دوو بەرەی دژبەیەک تا ئاستی تەخوینکردنی یەکتر و چاندنی تۆوی حقد و دوژمنایەتیە، کە ئاسەوارەکانی تا چەندین ساڵی تر بەردەوام دەبێت. لە لایەکیتر هەموو ئاماژەکان ئەوەمان پێ دەڵێن، کە کوردستان دابەشبونەکی خەتەرناک بەخۆیەوە دەبینێت:
ا- کەرکوک و مادەی ١٤٠ بە عەمەلی دەبنەوە بەشێک لە عێراق.
ب- هەولێر و بادینان قوبرسێکی تر دەبن بە تورکیا تەنانەت ئێرانیەکانیش دەکرێتە سەرەنێزەیەک دژ بە پێشکەوتنەکانی ڕۆژئاوا.
ج- سلێمانی (هەتیو) دەمێنێتەوە لەم نێوەندەدا بەبێ هیچ کاریگەری و قورساییەک لانی کەم بۆ ماوەیەک.
وە هەتا لە حاڵەتی بەڕێشدا بۆ هەمووی چی ڕوو دەدات؟؟ برسیەتی و شەڕوکوشتار هەمان ژینگەی (سومالە) بەڵام بی اعترافی دەولی.
دروستبوونی ژینگەیەکی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی لەم چەشنە لە باشووری کوردستان لە قازانجی کێدایە؟؟ تۆ بڵێی ئەمنی قەومی ئێرانی لەم جۆرە دەرئەنجامە سوودمەند نەبێ؟؟ ئایا ئێرانیەکان کوردستانەکی لەم چەشنە بە قازانج دەبینن یان کوردستانەکی یەکگرتوو، وە پشتیوان بە دەوڵەتە گەورەکانی جهیانی لە نزیک سنووری خۆی؟؟
هێمنی و ئارامی ئێرانیەکان وەکو (دەریایەکی مەند و سامناک) وایە، دەبێت لەوپەڕی ئارامیان ووریای خەتەرناکترین هەوڵی دوژمنکارانەیان بین

حەمەد ئەمین عەبدوڵا

[بۆ خوێندنەوەی ئەم بابەتە بە پیدی ئێف کلیکی ئێرە بکەن ….]

چۆن ریفراندۆم سەردەکەوێت؟ ... تاهیر رەحیم

بێ گومان باسکردنو شیکردنەوەی هۆ یان هۆکارەکانی لەم ساتەوەختە هەرە ناسکەی هەرێمی کوردستانو بەگشتی ناوچەکە پێیدا تێپەڕ دەبێت، باسێکی هێند ساکار نییە مر□ق بتوانێت لە چەند خاڵدا شیکاری بۆ بکاتو لەدڵی ئەو شیکارییەش وڵامێکی تەواوی لێهەڵبهێنجێت. بەڵام هەر کەسەو بە پێی لێکدانەوەی خۆییو خوێندنەوەکانی لەسەر دۆخی وڵاتانی هاوشێوەی وەك ئێمەو بەگشتی مێژووی سیاسیو بەرپرسایەتی ئەخلاقی تاك لە هەمبەر رووداوێکی چارەنووسسازی لەو چەشنە پێویست کەمتەر خەم نەبێتو بەپێی توانا هەوڵەکانی بۆ بەرچاوروونی زیاتری ئەم چەمکە گرنگە بخاتە بەردەم.
لێرەدا بەکورتی ئاماژە بەچەند خاڵ لەو بارەوە دەکەم. بەرای من لە ئێستاکەدا دووهۆکاری گرنگ پێویسته بۆ سەرکەوتنی ریفراندۆم یان بەبێ ریفراندۆم دەوڵەتی سەربەخۆ راگەیەنرێ ئەویش: هۆکاری دەرەکی و ناوەکییە.

گەر نەتەوە یەکگرتووەکان سەرپەرشتی ریفراندۆم بکەن، بێگومان ئەنجامەکەی شەرعی دەبێت و عێراق ناچارە پابەندی ئەنجامەکەی بێت. جا گەر هەزارانی وەکوو مالکی و شاسوار عەبدولواحید… یان ئۆپۆزیسیۆن ..هتد دژایەتی بکەن.
گەر یەکڕیزی و یەك هەڵوێستی و ئیرادەی بەهێز بوونی هەبێتو بگرە گەر وڵاتانی داگیرکەریش دژایەتیشی بکەن، ریفراندۆم یان بەبێ ریفراندۆم کوردستان هەردەبێت بە دەوڵەت. چوونکە وڵاتانی ئەوروپی و ئەمریکاش پاڵپشتمان د□ب□ن وەك چۆن دوای راپەڕین پەرلەمان دروستکرا لەگەڵ ئەوەی وڵاتە داگیرکەرەکان رازینەبوونو لەگەڵ ئەوەش ئەو ئەزموونە توانی لەوسەردەمەدا سەرکەوتن بەدەست بهێنێت. ئەوروپاو ئەمریکا هەموو شانازیان بەکوردەوە دەکرد. چوونکە بیانییەکان رێز لە ویستی یەکڕیزی خەڵك دەگرن.

پاش دروستکردنی حکومەتی خۆجێی و پەرلەمانی کوردستان، سەدام سنوریی لە هەرێم داخست، سێ مانگ هیچ کەسێك مووچەی وەرنەگرت، بەڵام کەسیش خەتاکەی نەدەخستە پاڵ یەکییەتی، پارتی یان خود پەرلەمان، هۆی ئەوەش ئەو یەکڕیزییە بوو کە لەو سەردەمەدا لە ئارادا بوو. بەڵام ئەم ریفراندۆمە کە لە رۆژی 25 ئەیلولی ئەمساڵدا ئەنجامدەدرێت، نە بارودۆخی دەرەکی و نە بارودۆخی ناوەکی

لەپشت نیە. تەنها بۆ پەردەپۆشکردنی قەیرانی سیاسی و ئابوریە.

لەدوای روخانی بەعس سەرکردەکانی کورد عێراقی هەڵوەشاوەیان دروستکرد. لەدوای سەدام عێراق نە سوپاو نە حکومەتی نەمابوو. بەڵام بارزانی و تاڵەبانی لە پەناوی پارەو پۆست، دوڵەتی عێراقی ئەنفال و کیمیاویان دروستکرد. ئەو نوسەرو رۆشنبیرانەی ئەو کاتە کە هاواریان دەکرد. عێراق دروست مەکەن بەڵکوو بەداڕشتنەوەی گوتارێکی نوێیەو لەسەر بنەمای یەکێیزییەکی نیشتمان کوردستان دروستکەن، قەڵەم بەدەستەکانی ئەو دوو حزبە دەیانوت: ئەمانە خوێندنەوەیان بۆ ئەم بارودۆخە نیە و بە ئاژاوەگێڕیان وەسف دەکردن.
دەوڵەت درووستکردن بۆ واتای پاراستنی سەروەری خاك و خەڵك. لە کوێی ئەم دونیایە دزو گەندەڵ و مافیایە توانیوەتی سەروەری بۆ خەڵك بهێنێت؟؟؟ تاوەکوو لەکوردستان دزو گەندەڵ و مافیا سەروەری و سەربەزی بۆ خەڵك بهێنێت؟؟؟

دیویکی دوورتری کوردستان ودەوڵەتێکی سەربەخۆ … د.هاوڕی زەنگەنە.

دیویکی دوورتری
کوردستان ودەوڵەتێکی سەربەخۆ
ئێران وعیراق و سوریا و تورکیا و
کولتورو پەروەردەی دەسەڵاتەکانیان.

لەشاری کەرکوک لە گەڵ کۆمەڵێکی زۆر هەژارو سادە و وەفادارەوە فێری هەستی ئەوە کراین بە خاک و خۆڵەکەی ماڵ دروست بکەین و بە قوڕەکەی (قوڕێکی تایبەتی هەبوو لە گرد و شاخەکانەوە دەمان هێنایەوە، تەنها لەو شوێنە هەبوو، پێیان دەگووت (قوڕی مەلا خانە) ، ئەو خۆڵە ،کە ئاوت پێدا دەکرد دەبوو بە قوڕێک و رەنگی جۆراو جۆری لێ دەردەچوو،) ئەو ماڵەی دروستمان کردووە، حەزمان لە هەرچی بووایە لێمان دروست دەکرد و ماڵەکەمان پێ دەڕازاندەوە. ئەو ماڵەشیان

روخاندو گوندەکانمانیان سووتاند و دەربەدەر کراین و ماڵەکانمان بەسەر عەرەبە هاوردەکانی بەسرە و رومادی وعیمارەدا دابەش کرد و تاکو ئێستاش شارەکەی خۆمان بە کوردستان رەوا نابینن. وێنەی دوو شت تاکو ئێستا لە هزرمدا ماوە بە زیندووی.
وێنەی یەکەم: جگە لە دوژمنەکانمان، هەر لە و سەر دەمی منداڵیەوە کەسێک لە ناوخۆماندا سەری هەڵدەداو هەموو ئەو خانووەی، کە دروستمان کردووە دە یروخاند. وێنەی دووهەم: وێنەی ئەو خەونەی منداڵیە، کەی هەر لەو خاک و خۆلەی خودی کوردستان ماڵێکی سەربە خۆی کوردستان بنیات بنێین.

بۆیە هەمیشە فێرکراین و حەسرەتمان ئەوە بوو ببین بە خاوەنی ماڵی خۆمان، تەنها لە بەر ناسنامەی کوردبوونمان خاکەکامانیان لێی زەوت کردبوو ، بە خاکی کوردستانیان نەدەزانی. بۆیە هەمیشە خەونمان بە ماڵێکەوە دەبینی ،کە بڵێن ، ئەمە ماڵی خۆمانە و خاکی خۆمانە و ئەمە ناسنامەی خۆمانە.
لە پێناوی ئەو حەسرەتە دا بوو باوک و مام دۆست و یادگاریەکانمانیان لێ زەوت کردین، بۆیە ئەو حەسرەت و خەونەی ،کە من لە منداڵیەوە لە گەل خۆمدا هەڵم گرتووە بۆ ماڵیک و دەوڵەتیکی سەربەخۆ، کە تێیدا سیستەم و پسپۆری و زانست و ئازادی تیدا جێگای شانازی هەموومان بێت.

کاتێ ئێران لە رابووردوو و ئێستادا دژی سەربەخۆیی و دەوڵەتی کوردستانە و تورکیاو سوریاش بە هەمان شێوە، عیراق بە پەرلەمەنتاری کوردو سەرۆکی عیراقی کوردەوە هێشتا نەک هەر دژیەتی، بەڵکو بە حەنان فە تەواوی نوێنەریەوە بە خاک و گەل و تاکمانە وە ئیهانە دەکرێن، ئەگەر بڵێین دەمانەوێت ببین بە خاوەن دەوڵەتێکی سەربەخۆ و ناویی بنێن دەوڵەتی کوردستان. پێویستە بە هەموو تاک وکۆمەڵ ولایەنە سیاسی و مەدەنی و فەرهەنگیەوە داخوازی یەک ڕێزی رەهای
نیوان هەموو لایەنە سیاسی و حزبی و کۆمەڵگای مەدەنی و تاک و گەل بکەین، بۆ دروست کردنی دەوڵەتێکی سەربەخۆ. ئەمە لەدەرەوەی هەموو ئیدیۆلۆژیەکی حزبی ، دەوڵەتی کوردستان موڵکی هەموو خەڵکە وخەونی هەموومانە بەگشتی. زانست و ئەزموون سەلماندویانە گەر هێزی گەل یەکگرتوو بێت، ئەوا بەهێزترین باوەڕی پێڵاینە بۆ سەر کەوتن و دەتوانێت ئامانجی زۆر گەورەو بەنرخ بەدەست بهێنێت.
ئەمە رای خودی خۆمە وهیچ مانای ئەوە نیە و ناگەیەنێت ، ،کە من چاوپێشی لە بارودۆخی ئەمڕۆی کوردستان بکەم و لە ئاست

ناڕەواتییەکاندا چاو داخەم، نەخێر؟ سەرەرای ژمارەیەکی نارەزایی زۆرم لە دەسەڵاتی حوکومداری کوردی ئەمڕۆ هەیە، لەگەل داخوازی یەک ڕۆژی هەموو لایەنی سیاسی ومەدەنی و کەسایەتی جۆراو جۆری کوردستان و خەڵکی دەرەوەو ناوەوەی کوردستانم، بە دەنگی خەڵک سەربەخۆی دەوڵەتی کوردستان بە رەوا و حەقی گەلەکەم دەبینیم.

زەردەشتی حەکیم، کە زۆربەی وڵاتانی ئەوروپی بۆ پێشکەوتنی وڵاتەکەیان سوودیان لە حیکمەتەکەی وەرگرت، دەڵێت: هەموو مرۆڤێک مە خلوقی سروشتە و هەموو لەحزیەک ئازادی هەڵبژاردنی لە نیوان هێزی باشە و خراپەدا هەیە، بەو بڕیارە نەک تەنها بڕیار لەسەرچارەنووسی خۆی دەدات ، بەڵکو بۆ جیهانیش .

لە هەمان کاتدا لە کتێبە پیرۆزەکەی و قاعدە ئالتوونیەکەیدا دەڵێت: گۆڕینی دوژمن بە دۆست: زانیاری و ڕۆشنبیری ببەخشە بە دۆژمن بە زانایی، بۆ ئەوەی ئەو دوژمنە بگۆڕی بەدۆست.

وێنەی دووهەم. خەونێک لە سەفەرەکانی غوربەتیشدا لێم جیانەدەبوونەوە، لە ساڵی 2013 وەکو نوێنەری کولتور ی شاری میونشنی پایتەختی ئەقلیمی بەقاریا بە دەعوەتێک ڕۆیشتین بۆ شاری پریشتینای پایتەختی کۆسۆڤۆ . دوای ئەوەی چاومان بە وەزارەت وبەڕێوەبەرایەتی جۆراو جۆری بەشی ڕۆسنبیری وکولتوریەکان کەوت، لە نیو باسەکاندا باسی ئەوەیان کرد، کە کۆسۆڤۆ خۆی نزیکی دوو ملیۆن دانیشتوانی هەیە، بەڵام هێزی دەنگی خەڵک و یەک دەنگی گەل تاکە هێزی بنەرەتی بوو ،بۆ بوون بەدەوڵەتێکی سەربەخۆی کۆسۆڤۆ. یەکەم دەوڵەتی دونیا کە دانی پێدا نا ئەفغانستان بوو، لە دوای ئەوە ئەمریکاو ئەروپا. لە ناوەراستی شاری پریشتینای کۆسۆڤۆ شەیەک هەیە بە ئاسنی پۆلاینی پانی زۆر زۆر گەورە نووسراوە. ئازادی. هەر کەسێکی میوان سەردانی ئەم شارە دەکات، شتێک دەنووسێت، من لە سەر ئەو ئاسنە پۆڵاینە نووسیم (بەرەو دەوڵەتی کوردستانێکی سەربەخۆ) و لەوێ و لەنێو دەفەری میوانداریەکانیاندا ئیستاش دەبینرێتەوە.

هێزی گەل لەلای من تەنها هێزی باشوور نیە، بەڵکو هێزی خەبات وبەرخودانی باکوور وهێزی ڕۆژهەڵات وهێزی ڕۆژئاوایە، بە هەموو شێوەیەکی خەباتی چەکداری ومەدەنیەوە بە خەباتی رەوای گەلی کوردستان دەزانم.

بۆیە بەرزکردنەوەی دەنگی سەربەخۆبوون و دەوڵەتی کوردستان، دەنگێکە بۆ باشووری ئەمڕۆ و ئاسۆی ئایندەی سەربەخۆبوون ودەوڵەتی کوردی لە باکوورو ڕۆژهەلات و ڕۆژئاوی کوردستان. دەنگێکە لەلای من بۆ سنەو کرماشان و مەهاباد وبۆکان و قامیشلو و حەسەکەو ئامەدو ماردین . دەنگم دژی سیاسەتی تاران و ئەنقەرەو دیمەشق و بەغدایە.

کاتێک تاران وئەنقەرەو دیمەشق و بەغداد و حەنان فەتڵاوی هاوار دەکەن و پێمان دەڵێن: بڵێن نەخێر بۆ سەربەخۆی ودەوڵەتی کوردستان، من دەڵێم:

بەڵی بۆ کوردستانیکی سەربەخۆ و دەوڵەتێکی کوردستانی سەربەخۆ.

دەڵێم بەڵی بۆ کوردستانیکی سەربەخۆی ئازاد و وشیارکردنەوەی تاکی هاووڵاتی کوردستان و بەرەو سیستەمێکی ئازادو عەدالەت بۆ دابین کردنی بەختەوەری وخۆشی بۆ تاکی هاووڵاتیانی کوردستان بە پەروەردەیەکی تەندروست.

بەرەو دروست کردنی ئەو ماڵە ی کە بە خاک و خۆڵی کوردستان و بەهێزی یەک ریزی نیوان هەموو رێکخراو ناوەندی سیاسی ومەدەنی و کەسایتیەکان وحزبەکانی کوردستان، دەتوانرێت ئەم ماڵە بە پتەوی دروست بکرێت بە قودرەتی هێزی خەڵکی و هێزی خەڵکی لە هەموو هێزێکی دونیا جەسوورترە.

هەموو مرۆڤێک ئازدە لە دەربڕینی دەنگی خۆی بە پێێ هۆشیاری و باوەڕی خودی خۆی.

د.هاوڕی زەنگەنە.

2017 میونشن

سۆشیالیزم وچەپی ئایدیۆلۆژی گەرا ! … سەردار عەبدوڵا حەمە

لە سەرو بەندی هاتنە کایەوەی ڕیفراندۆم دا چەپێک کە خۆی لە ژێرپەردەی تاریکدا شاردبووە لە بەرانبەر کۆمۆیزمی کرێکاریدا ڕووی خۆی دەرخست وکەوتە لۆمە وتانەدان لە دەخالەتی چالاکوان وحیزبەکانی کۆمۆنیستی کرێکاری لەم ریفراندۆمەدا گوایا دەستیان شتوە لە سۆشیالیزم وبوونەتە ناسیۆنالیزم ولەوەش خراپتر بوونەتە پاشکۆی پارتی و بارزانی .

ئەگەر سەرنجێک لە نوسین وکۆمێنتەکانی ئەم چەپە بدەی زۆربەیان بە زمانێک کە پڕیەتی لە ووشەی ئینگلیزی وە بە زمانێکی زۆر قورس وشک وئاڵۆزدەنووسن وترش خوێ ی ئەکەن بەسەر بۆچونەکانیان کە دەکرا خۆیان لەوە بپارێزن و بە زمانێک بنوسن زۆربەی خەڵک لێ ی تێ

گەیشتبا ئەم کارەیان بۆیە نەکرد چونکە پێ یان وایە بەم شێوەیە دەتوانن بیسەلمێنن زیاتر لە مارکسیزم و کۆمۆنیزم گەیشتوون .

زۆرێک لەم چەپە پێ ی وایە کۆمۆنیستەکان کاریان بە سەر مەسەلەی میللیەوە نیە وئەوە کاری بورژوازیە لە پێناو بازاڕو سەرمایەگوزاریدا دەیەوێ دەوڵەتی سەربەخۆی قەومی دروست بکات واتە ڕێک وەک ئەو سەردەمە پێناسەی بۆرژوازی دەکەن کە تازە قۆناخی فیوداڵی تەواو بووە لە ئەوروپا وەک ئەو سەردمەیە کە ‌هێشتا سەردەمی مانیفاکۆتەرە یە وبۆرژوازی قەومی پێویستی بە بازاڕە بۆ ساخ کردنەوەی کاڵا کانی .
ئەم لێکدانەوە ووشک و مردووە هیچ پەیوەندیەکی بە مارکسیزمە نیە چونکە هەلومەرجی ئەمڕۆی سەرمایەداری هەلومەرجی قۆناخی ئیمپریالیستیە کە دوا قۆناخی سەرمایەداریە . پێک هێنانی دە وڵەت تەنها لە پێناو بازاردا نیە بەڵکو دەکرێ دەوڵەت دروست کردن بۆ خۆشتر کردن وئازاد بوونی خەڵکێک بێت کە گەورە ترین کێشەی تووش هاتبێ بە هۆی بێ دەوڵەتیەوە . خۆ ئەگە ر بە پێ ی پێناسەی ئەم چەپە بێت بۆ دەوڵەت ئەوا نەدەبوو مارکس باسی دەوڵەتی پرۆلیتاریاشی کردبا. من باوەڕی تەواوم هەیە کە دەوڵەت خۆی دەزگایە کە بۆ سەرکوت کردن چینیک لە چینیکی تر هەر دەبێت بپوکێتەوە بەڵام خۆ ئینسان هەر کێشەی چیانیەتی نیە زۆر کێشەی تریشی هەیە کە سەرمایەداری بۆی دروست کردووە وەک کێشەی پەنا بەروراسیزم ڕەگەزی وکێشەی ژن وپیاوکێشەی لاوان ومندڵاان و کێشەی میللی …هتد دەبێت ڕێگات پێ بێت بۆ چارەسەری ئەم کێشانەش کە لە دەوڵەتدا چارەسەر دەکرێن . بەهۆی دەخاڵەتی کۆمۆنیستەکان و تەرحکردنی ڕێگا چارەکانیان لەم مەیدانانەدا جگە لەوەی کێشەکان بە رادەیەک چارەسەر دەبن هەر لە ناو کۆمەڵگای سەرماریەداریدا لە هەمان کاتدا دەبنە هۆی بە هێز کردنی ئەو میکانیزمەی کە بۆ شۆڕشی سۆشیالیستی پێویستە واتا ڕێکخستنی چینی کرێکار وتوێژە بەشخوراەکان لە حیزب وڕێکخراوەی خۆیاندا کە بەبێ ئەمەش سۆشیالیزم د□ بێتە مەحال.

چەپێک کە ئەمە نا بێنیت ئیتر ناکرێ بووترێ ئاشنایە بە مارکسیزم ، ئەمانە تەنها سۆشیالیزم دەبینن پێ یان وایەهەموو شتێکی تر زیادەیە وپەیوەندی بە مارکسەوە نیە . یەکێ لەو بەڵگانەی پیشانی دەدات کە ئەمانە دوورن لە مارکسەوە ئەوەیە هەر باس لەوە دەکەن تەنها دەبێت خەباتی چینایەتی بکرێ ئیتر ناڵێن چۆن و بە چ شێوەیەک ئاخر مارکس بەم شێویە باسی خەباتی چینایەتی نەکردووە ئەو باسی لە

حیزب کردووە وباسی لە ڕێکخستن کردووە کە ئەم چەپە هەر باسی ناکا ، یەکە تر ئەوەیە کە نازانن کە مارکس ئەڵێت : پرۆلیتاریا لە شۆڕشەکەیدا هەر خۆی ڕزگار ناکا بەڵکو تەواوی کۆمەڵگا ڕزگار دەکا .دەخالەتی کۆمۆنیستەکان لە شکاندنی بەربەستەکانی بەردەم ئەم شۆڕشەوە دەست پی دەکات کە یەکە لەو بەربەستانە کێشە ی میللیە کە کێشەی ئەم کۆمەڵگەیە . ئەم چەپە بە بازدان بەسەر ئەم بەربەستانەدا دەڕواو وبە خەیاڵی خۆی سۆشیالیزم دائەمەزرێنێ ئەمە جگە لەوەی تەنها لە خەودا ڕاستە وهیچی تر لەو اقعدا پووچ و بە مانایە. بە هەموو ئەم دەلیلانە ئەم چەپەی کە خۆی بە چەپی نوێ یاچەپی ترۆتسکیزم ئەناسێنێ ناتوانێ لە چەپێکی ئایدۆلۆژی گەرا زیاتر بێت ،باسەکانیان لە چوارچێوەی کتێبەکان دەرناچێت وناتوانن واقعیەت وهەلومەرجی مێژووی وکۆمەڵگا جیاجیاکان بناسن وە ئەم ڕەخنەو وتانە ولەمەیان لە کۆمۆنیزمی کرێکاری لە بازنەیەکی داخراوادا هەر دەسوڕێتەوە نایەتە دەرەوە بە هیچ کوێ ناگات وجگەلە چەنەبازی (سفسطة)ناتوانی ناوێکی تری لێ بنێ ی .

سەردار حەبدوڵا حەمە
١٠/٨/٢٠١٧

شەونامە، بە تامی ڕۆشنایی ... پێشەوا کاکەیی

«شەو، لە ڕۆشناییـیدا: تاریکیی و دەردەدەی گشت شاعیرانی شی کردەتەوە؛
من کە بەڕەسەیەک شک دەبەم: چ دەبێت، ڕۆشنایی شەوی پێ شی بکەمەوە!.»

«لە بری پێشەکی، چەند قسەیەک»

پێش ئەوەی "شەونامە، بە تامی ڕۆشنایی" بنووسم، پێشتر دوو کاری شیعریم لەسەر "شەو" کردووە؛ لە ڕوانگەی مرۆڤەوە بە دونیای سوننەتیی و مۆدێرنە، کە لە دەوری بابەتی فەلەک و گەردووندا

دەسووڕێتەوە. کە: کاری یەکەم: "شەو و خولانەوە، بە دەوری پرسیاردا" و، کاری دووەمیش: "دونیای گەردوون" بووە. کە ئەوەشیان کاری سێیەممە لە بارەی شەو و قووڵایی خەیڵەوە، وەک شیعر لە بابەتی گەردوونییەوە. "کە شەونامە، بە تامی ڕۆشنایی، جودایە لە پڕۆژەکانی ئەفریقانامە و زەمیننامە و ئەمریکانامە بە تامی شیعر، کە چەند پڕۆژەیەکی دیکەم ماون، لە ئاییندەدا تەواو دەبن." ئەوەی ویستومە لێرەدا و، چی لە دوو کارەکەی پێشتریشمدا، شیعر لە خودێتیی مرۆڤەوە بگوازمەوە بۆ خودێتیی چەمک؛ بە واتایەکی دی، چیدی شیعر وشە نەکاتە کەرەستەی خۆی بۆ کایەی مرۆڤ، بەڵکوو ئەستێیەک لەسەر وشە بکات و، خودی شیعر لە قووڵایی ئەو وشەدا بگیرسێتەوە کە خزمەتێکی زۆری دونیای شیعر و شاعیرانی کردووە. مرۆڤ و وشە، مرۆڤ و شەو، وەک دوو چەمکی هاوسەنگیی لە کایەی گەردوونیدا بمێننەوە، نەک دونیای گەردوون بە وسیتەکی چرکەساتی دڵی شاعیر بخرێتە نێو دوو دێڕە شیعرەوە و، وەک میوان حزووری هەبێت. شەو، وەک دڵنەواییەک بۆ غەمی شاعیر، هەوێنی شیعر بێت.
پرسیار ئەوە نییە لێرەدا لە بارەی شیعری کەسەوە بدوێم، کە دەبێت لە چەمکێکدا قووڵ ببنەوە؛ بەڵکوو ئەوە بە خوێندنەوەیەکی قووڵی ڕەخنەگران بە جێدێڵم. ئەوەی من گەرەکمە لێرەدا بە کورتی بیڵێم: هاوسەنگییەک بە وشە بگۆڕمەوە و، چیدی وشە لە خودێتیی مرۆڤدا قەتیس نەکرێتەوە. قووڵبوونەوە لە شەو، یان تەنیایی چەکچەکیلەیەک، سەفەرکردن بۆ نێو جیهاندا یان چوونە نێو جیهان، بچووک نەکرێتەوە بۆ خودێتیی "من و تۆ و ئێمە"، بەڵکوو کارکردن لەسەر خودی شەو یان گەردوون وەک ڕووبەری گشتیی یان ئەستێرە یان هەر هەسارەیەکی دی و، بگرە گەمەی مەیموون و، ڕوانین لە گیاندار و، جوانی ڕووەک و، ڕامان لە باڵندە، تا دوایی… لە ڕووبەرێکی گشتییدا خۆی وەک خۆی بناسرێت و، خۆی لە کایەی شیعریدا وەک خۆی بەشدار بێت، نەک ببنە کەرەستەیەکی شیعری بۆ خودێتیی شاعیر. لێرەدا بە پێویستی نازانم لەمەڕ "شەونامە، بە تامی ڕۆشنایی"، قسەیەکی وەهای لە بارەوە بکەم و، وەها بپێیقم کە ئاخۆ ئامانجم لەوەدا چی بێت، بەڵکوو بە خوێنەر بە جێیدێڵم و، خۆی لە قووڵاییدا بە ئامانجی ئەو شیعرە بگات، کە ئاخۆ ویستومە شیعر لە فەزایەکی دیدا کار بکات؟ ئیدی ئەوکات ڕەنگیشە دەیان کەس بچنە نێو قووڵایی شەوەوە و، دەیان کەسیش بەرپەرچی ئەو ڕامانەی من، بۆ شەو بدەنەوە؛ کە بۆ دەڵێم: "شەو ڕۆشنە و تاریک نییە". ئیدی نەهاتووم میتافیزیکییانە یان فەلەکناسییانە یان فەلسەفییانە شیی بکەمەوە، بەڵکوو ویستومە شیعر دەگەڵ گەردووندا بدوێت و، ڕۆشنایی خۆی شی بکاتەوە. هەڵبەت دوای ئەم کارەشم، جارێکی دی و، لە کاتێکی دیکەدا… دەچمەوە نێو یەکە

لەو فەزا شیعریانە و، لەو بارەیەوە کاری دیکەی تێدا دەکەم، کە دواجار کەی ئەم کارە شیعرییانەم، وەک پڕۆژەیەکی شیعری دونیای گەردوونی کە دەکەمەوە. لە ئێستاشەوە دەمەوێت بڵێم: خودا یار بێت، بە ناوی "گەردوونامە"، لە کتێبێکدا دێتە بەرهەم.

-١-

شەو، بەرلەوەی بچێتە دۆخی شەوبوونییەوە:
یەکەم وشەی لەسەر خۆی شی کردەوە،
کە بە ناویان بردووە بۆ تار؛
وەک ئاوازێکی غەمگین چڕدراوە و،
کراوەتە بە ئامێرێکی تار.
شەو، گوتی: دە کە ڕۆشنایی نەبێت:
ڕوانین… تاریکیی دادەگیرسێنێت و،
هەرگیز بۆی نابێتە یار!.

-٢-

شەو، وەختێک کە لە تەزی فەلسەفە دەبێتەوە:
دەیەوێت باڵ بگرێت و بفڕێت…
بۆ وەی بچێتە نێو هەمێڕغەزاییەوە.
کەچی لە نێو پێڕۆسەلکە و باڵخەنجەرەدا:
چەکچەکیلەی لێ ون دەبێت؛
فەلسەفە و فیزیاش، سەریان لێ دەشێوێت:
نازانن کە ڕووناکیی لێ دەردەچێت!.

-٣-

شەو، کە خۆی دەخزێنێتە نێو ڕۆچنەی بن گوێسەبانێکەوە:
سەرێک لە مارمێلکە دەدات،
بۆ وەی بزانێت: چۆن گفتوگۆ لەگەڵ تاریکییدا دەکات؛
چۆن لە ترووسکایی دەڕوانێت.
قووڵتر دەپەیقێت…
تاکوو بزانێت وەکوو مرۆق، لە مانگ دەڕوانێت!.

-٤-

شەو، لەگەڵ لەزمەی باراندا دێتە خوارەوە…
گوێ لە تکەتکی ئاو دەگرێت، بۆ وەی بزانێت:
ئەم چادرە بۆ کوونی تێ بووە و، بالەرە دەڵێت.
دادەمێنێت و، دەڵێت: ئەی خۆر ئیشی چی بووە:
کە ڕووناکیی، بە ماڵە هەژارێکی نەبەخشیبێت!.

-٥-

شەو، لە بیابانێکدا بە جێدەمێنێت،
بەدیار دارێکی وشکوبرینگەوە، چیرۆکی خۆی دەگێڕێتەوە:
کە چاو، چەند تامەزرۆی بینین بووە.
لە شوێنپێ ڕادەمێنێت،
دەزانێت: چەند گرێی دەروونی دە خۆیدا هەڵگرتووە.
دەزانێت کە: “با”، چۆن مێژووی فەنابوونی عیشقی نووسیوەتەوە!.

-٦-

شەو، خۆشی هەست بە ترس دەکات،
کە لە نێو قامیشەڵەنەکاندا:
بە بەلەمێکی بچووک، سەوڵ لێ دەدات.
بەس کە گوێی لە دەنگی بۆق دەبێت،
هەست بە زیکر دەکات.
شەو، دەڵێت: باکم نییە، گەر تیمساحیش قووتم بدات!.

-٧-

شەو، کوفرێکی هاوکێشەیی دەکات و،
بە حەمامچی، دەڵێت: خۆ لفەکەی لێیە،
لەگەڵ سابوونێکیش لە کەفی زەریا؟
ئەوەتانێ خۆر وەک خۆجگەڵەکی لێ هاتووە؛
دەڵێی سەی پێ سووتاوە، بۆ ماڵێ نازانێتەوە.
بمدەرێ، با ڕووتی بکەمەوە و،
جوان جوان بیشۆم و سپی بکەمەوە.
مەڵێ خۆر لە ماڵەکەی خۆمدایە،
دونیا بە دەست بوونەوەرێکەوە وەها تێکچووە:
گەر بە دەست من بێت: ناهێڵم لە ژوور بچێتە دەرەوە!.

-٨-

شەو، وەها دەڕوانێت: کە شەوچلە بێت یان شەفتاری،
بە سەبری خۆی، کات دەژمێرێت.
گوێناداتە ترپەی دڵانێک، بە هەوەسی خۆی:
لەگەڵ چرکەدا کاتی بدات.
ئیشی شەو، درێژخایەنە: بە پێی پەتی دەڕوات،
ئیشی مرۆق، کورتخایەنە: نێوی بە شوومی دەبات!.

-٩-

شەو، چەند دەنشینێ، گوێ لە دڵشکاوێکیش دەگرێت.

ڕۆحی دەگەڵ هەوردا تێکەڵ دەبێت و،
تنۆک تنۆک… بە شووشەی ئۆتۆمۆبیلێکدا دێتە خوارێ.
ئەو دڵشکاوە هێندەی بگریێت، ڕۆندکی نەدەوەستا…
هات دڵنەوایی بداتەوە،
بە وەی بە هەردوو فڕچەی: شووشەی چاوی بسڕێ!.

-١٠-

شەو، لە یەک ساتدا، دوو جۆر خوانە:
ئارامی دڵانە، لە ماڵی عاریفانە؛
هەمیشە نووری لێ دەردەچێت.
گرژ و خاوبوونەوەیە، سێکسخوانە:
دڵۆپ دڵۆپ… ئاوی لێ دەڕژێت.
ئیدی کاری شەوە،
لە هەردوو حاڵەتیدا، ترۆپکی خوانە!.

-١١-

شەو، لە دەنگی مێشکەدەڵەدا ڕاتدەگرێت؛
کە ڕابمێنیت و، قووڵتر بیتەوە لەو هێزەی:
کە کەسانێک وا دەزانن شەو هەر خامۆشە،
ئیدی چۆن دەتوانێت بە بەرچاوی هەموانەوە…
لەو دەنگەدەنگەدا: سەرخەوێک بشکێنێت!.

-١٢-

شەو، چەند مشتومڕێکی لەگەڵدا دەکرێت.
خۆر: من هەر دەسووتێم و، هێشتا نەچوومەتەوە سەر خۆڵەمێشی خۆم؛
ئیدی چۆن باسی ڕووناکی خۆت دەکەیت.
تۆ، هەر نیت، کە هەیت لە غەیبدایت، ئەی بۆ ناتبینم کە هەیت.
مانگ: لایەکی ڕوومەتم سپییە و، لایەکیش سیا،
ئەی خۆر بە چ دەنازیت، کە نیوەی جوانیم داوە پێت،
بە وەیە شەوەی ڕووناکییم، بە زەوی ببەخشیت.
ئەی شەو، بیانووم پێ مەگرە،
بۆیە نیوەی تاریکی خۆم، بە تۆ بەخشیوە:
تاکوو پشوو بە لایەکی ڕوومەتم بدەم و، خۆر ئەو هەموو جوانییەم
نەسووتێنێت؛
تۆیەکی شەو بئافرێنم و، لە ترۆفەم، ڕووناکی بەشی خۆت بە زەوی
ببەخشیت.
زەوی: کە دەکەومە نێوانتانەوە، دیار دەبێت کە:
کێ جوانە و، کێ گ□و□یە.

کە تاریکە و، کە تیشکدارە.
ئەوەی شەو بە وجوودی خۆی نەزانێت،
لە لایەوەکدا بەسەروشوێن دەبێت!.
ئەی خۆر، گەر شەو نەبێت، وزەت وێرانم دەکات.
ئەی مانگ، بە نوێبوونەوەت، سێبەری منە کە حەشارت دەدات.
سوپاس ئەی شەو، کە لە خۆمان دەگریت، وای، کە چەند هێمنیت.

-١٣-

شەو، بە غەمبوون نییە، مرۆ بڵێ:
هیچ نییە، تەنیا ڕۆحی ماندووم دەدوێنێ.
دواندنەکی دییە، ڕاتچڵەکێنێ.
خەیاڵێکی دییە، چاوت ترووکێنێ.
بچیتەوە نێو خەت و، پێت بڵێ:
مەقامی لاسکەگیا نییە، هەتاو هەڵیپڕوزێنێ.
نهێنی ئاونگ نییە، خودا ئەشکی ڕێشتبێ.
شادومانییە، دەچێتە نێو ڕۆحەوە.
بەخشینە، دەتە سەر چۆک و، ڕاتدەهێنێ.

-١٤-

شەو، ناڵاڵێتەوە، هەناوی زووخاو بێت.
وەها عاشق نابێت، خۆی لێ گوم ببێت.
ناکڕووزێتەوە، بە کەم تەماشای بکرێت.
وەک مووچڕکە، بە نێو شیعردا دەچێت.

-١٥-

شەو، ئەفسانە نییە، وەک دێوەزمەیەک بێت و بچێت.
بە جنەکەی بچووێنیت و، ترسی مەرگت لێ بنیشێت.
دڵەڕاوکە نییە، ڕەنگ و ڕۆحت تووشی شڵەژان بێت.
بەخت لای کە دەگرییەوە، کە شەو خۆی بەخت بێت.
نووشتە لە چ دەکەی، کەی شەو دەنووشتێتەوە بێت؟
ئەفسوونکار خۆتیت، کە مەتەکە بە شەوەوە دەگریت.

-١٦-

شەو، دەشکاوترینە؛ نازانم: نە ئەو شتێکم پێ دەڵێت، نە من بەو.
لەو شاعیرانە نییە، گوێ لە ترپەی دڵی بگرێت، تاکوو نیوەشەو.
برینی من، دڵ نییە، بە نێو جیهاندا دەگەڕێم: لەبەر ترپەی شەو،
وەک چۆن شەویش، هەردەم قسەی دی هەیە، لە ڕووناکیی ئەو.

-۱۷-

شەو، دەکەوێتە بەشاییەوە،
گەر لەی ورد نەبنەوە: دەکەونە چاڵێکەوە.
تا دێت گەورەتر دەبێت، تا دێت قووڵتر دەبێت،
گەر بیر نەکەنەوە، ڕەنگە وەک گەردیلەیەک بمێننەوە.
گەردوون تا هات فراوانتر، دە خۆیدا گەورەتر،
بەوەی کە گەورەبوون، بە گەردیلەی خۆتاندا بچنەوە.

-۱۸-

شەو، نیشتمانی هەموو ڕۆحەکە،
بۆ هەر کوێیەکی دونیا بچیت، وەها بیری دەکەیت…
کە کات بۆ قاچاغچی بگریت و،
بتگەڕێنێتەوە بۆ لای شەو و، لە باوەشی بگریت.
شووناسی خۆت، بە هەر نەتەوەیەکی دی بگۆڕیت،
ڕەنگی چاوەکانت، بە هەر ڕەنگێکی دی بگۆڕیت،
خۆت فێری هەر زمانێکی سەر ئەم زەمینە بکەیت،
هەر دەبێت بە شووناس و ڕەنگ و زمانی شەو قسە بکەیت؛
ئیدی بۆ خۆت لە شەو یاخی دەکەیت؟.

-۱۹-

شەو، یەک دیوە، نەک وەک مرۆڤ کە دوو دیوە؛
لە نێوەوە، دەگەڵ خۆیدا دەدوێت.
تا نەدوێت، شەوت لا گەورە نابێت،
کە دوا، فێری هەموو زمانێک دەبێت.
شەو، پێش ئەمە، چەند زمانێک فێربووە:
زمانی زاوە: زمانی سۆفیی و عاریفانە،
هەر شەوێکی وە: درێژتر لە چلەی دەروێشانە.
زمانی زوهرە: دوو دیالێکتی زۆر ئاسانە،
دیالێکتی بەرەبەیانیی و ئێوارانە،
سەرەتاتکێی نێوان دوو ئەویندارە.
زمانی زەوی: دوو شەوەزارە، زاری ئەستێرە و زاری مانگە،
تاڕێکانی خەریش، لە ئەزەلەوە، دانیان پێدا ناوە.
زمانی بارام: زمانی سوورپێستەکانی ئاسمانە،
دەیمەس و فەبەس، نەک دوو مانگ،
دوو جەنگاوەری پێچەوانەن، لە دوو لاوە.
زمانی هورمز: زمانی دیوەخانی پاشای پاشاکانە،
مانگەکانی، وەک کەیلە وان، هەمیشە لە کەنەشدانە.

چوار لەو کۆیلانە: نێویان “کالیستۆ و ئایۆ و گانیمید و ئەورووپا”یە،
بازنەکانیشی، پاسەوانی بەر دەرگانە.
گانیمید: نامەیەکی وەهای بۆ “گالیلۆ” نووسیوە،
کە تاکوو ئێستاش لە چاوگێڕەکەیدا هەڵگیراوە.
زمانی کەیوان: زمانێکە، ستاندارەکەی لەهجەی بازارە؛
لە شەو بترازێت، کەس نازانێت بۆ وا مانگەکانی هەڕاج کراوە.
زمانەکانی دیکەی: شەویان بە ڕێنووسی جودا نووسیوەتەوە،
ئەوەی شەوناس نەبێت، زۆر قورسە پیتەکانیان بخوێنێتەوە!.

-٢٠-

کە ئەستێرە و مانگ دەبێتە شەڕیان،
کێ هەیە لێکیان بکاتەوە، شەو نەبێت.
لە خوارەوە، تیر دەگرنە سەرەوە
یەکێ: بە نێوی مانگەوە، دەیەوێت جوانی بپێکێ؛
یەکێ: بە نێوی ئەستێرەوە، دڵی لە لێدان بکەوێ.
مر□ق، چ□ن ڕووی دێت، ئەو هەموو وشەیە وەکار بێنێ؛
ئەستێرە و مانگ، بە درۆ، لە بێشکەی ئاسماندا بخەوێنێ!.

-٢١-

شاعیران، هەرچی ئەستێرەیە، لە دەبەی ئاسماندا دەیخەسێنن،
وەک ئەوەی ترشیات ئامادە بکەن؛
شەوانیش، دەیخەنە نێو تەرازووەوە و، بە دوو دێڕ دەیفرۆشن.
شاعیران، هەمیشە خۆ دەدزنەوە و، شەو بە لاڕێدا دەبەن،
لە بری سێوە بن عەرزیلە، بخنە نێو ترشیاتەوە،
دەبنە فەلسەفەکار، حەوتەوانەی گەورە، بە سێوی ئاسمان دەچوێنن!.

-٢٢-

بزوانی ئاسۆی هەوا: بۆڕەبۆڕەکەی زەوی، دەگەیێنێتە شەو؛
تاکوو نێزەک نووزەنووزی بۆ بکات و، ئاور نیشان بدا شەو.
ئاو، شۆڕ دەبێتەوە نێو ژیان، بڵق بڵق… دەنگ بداتەوە شەو؛
سەرتاپای گەردوون بکاتە ڕۆشنایی، بچێتەوە قووڵایی شەو.

-٢٣-

شەو، سەرێک لە “میترا” دەدات و، دەفەرمووێت:
ئەی میترا، پێم بڵێ: پێش ئەوەی ببیتە پێغەمبەر،
قەت چوویتە حاڵەتی شەوبوونەوە؟
میتراش، دەبێژێت: کە خۆریش پیتاندبێتمی،

من، هەر لە تۆدا گەشەم کردووە ئەی شەو،
با لە سکی زەویشدا هاتبێتمە دەرەوە.
ڕۆژێک دێت… شاعیرێک بڵێت:
ئەوەی گوڵی نیلۆفەڕ نەناسێت،
نازانێت کە تاکوو ئێستاش،
لە ڕۆژدا: دەخەوێت و، پڕخە پڕخی دێت!.
ئەوەی تۆ نەناسێت ئەی شەو،
نازانێت کە ئەم گوڵە، لە تۆدا دەپووشکوێت.

-٢٤-
شەو، وەک نەمرێک، مەرگی هەور دەگێڕێتەوە،
کە ناتوانێت زستانێک خۆی بخواتەوە و،
نهێنیی خۆی بە زەوی نەڵێ.
بە ئۆقرەیی زەوینیش دەگێڕێتەوە،
کە ناتوانێت بەبێ هەور، چاوی لە ئاسمان بێ!.

-٢٥-
شەو، لەسەر پشت ڕاکشاوە و، دەیەوێت بۆ جارێکیش بێ:
خوداوەندەکان نەیتاشن و، لە دیڕێکدا شیعری لێ ون بێ؛
ئەو دەیەوێت: خودا، بە تەنها ئیلهامی شیعری پێ بەخشێ.
نەک بە دەست شاعیرانەکەوە: ڕۆشنایی خۆی، تێڕابچێ!.

-٢٦-
شەو، دەزانێت: کە بە ئەشکەوت چووێنراوە.
کوارتز، وەک نووکی شمشێر تەماشا کراوە.
داوی جاڵجاڵۆکە، وەک قەڵغان وەکار هێنراوە.
بە نێوی تیشکەوە: فەرموودەی تێدا گوتراوە.
شەو، سەرنجی پیت بە پیتی ئەمە دەدات:
بۆ وەی لەم تەنە ئاڵۆزەدا: بمانخوێنێتەوە!.

-٢٧-
شەو، کە دەچێتە تەرازووی چاوەکانەوە:
هەر یەکە و، ئەستێرەیەک بۆ خۆی دەکێشێت.
هەیە لە ژمارە نایە، وەک ئەوەی ئەستێرە، گیلاسی سوور بێت.
چاو هەیە: تەنیا فەرهادەکە، ئەستێرەی خۆی بە شیرین دەچووێنێت؛
چارەگێک ئەوین و، چارەگێک ترپە و، نیو کیلۆش نیگا، لە هەردوو چاوی دەوێت.
چاو هەیە: تازە بە خۆی ڕادەگات،

وەک ئەوەی ئاسمان، کێشان و گەڕەک بێت، ئەستێرە لە بن دەرگا دانیشتبێت.
شێویش، دەڵێت: من بۆ وە هاتووم، تاکوو بزانم:
قورساییم لای نابینایەک چەند دەبێت؟.
نەبادا لەو نێوەندەدا: ڕۆشناییم، بەر ڕەحم نەکەوێت!.

-٢٨-

شەو، بە مەیخانە کراوە و، هەرچی ئەستێرەشە: بە مەیگێڕە.
مانگ، کە لەسەر تەختەی شانۆ بە نیوە ڕووتی دەردەکەوێت:
هەر یەکە و، قاپێک عارەقی خەست، بەدیاریییەوە هەڵدەدات.
ئیدی مانگ لە چاویاندا: سەرخۆش دەبێت و، بەیان بادەدات!.

-٢٩-

شەو، دەچێتە نێو چوارینەیەکەوە و، خەیام پێی مەست دەبێت.
حافز دێت، ئەم مەستییە دەخاتە نێو غەزەلەوە و، نقوم دەبێت.
مەستیی خەیام، هەندە قووڵە، ئاوها بە ئاسانی لێک نادرێتەوە؛
حافزیش، بە شاخی نەبات، مەست و، شەو: شێتوگوم دەبێت.
خەیام، پێوستی بە فاڵ نییە، خۆی مەستیی خۆی دەخوێنێتەوە؛
شەو، لە پیاڵەکەیدا: دەیکاتە فەلەکناس، تا ئەستێرە بخوێنێتەوە.
حافز، خۆی فاڵە، دوای ئەوەی چەند پەنجەیەکی دەسووتێت:
مەقاشیش، پێی دەڵێت: چییە لە تەندووردا بە شەو دەگەڕێیت!.

-٣٠-

شەو، ڕاستییەکە لە خۆی، لە وەختی وەرێگان… ڕەنگە هەزاران ڕاڤەی بۆ بکرێت.
لەوێیە سینگی مەروولە، دوو سووڕەتی لەسەر ڕۆشناییی شەونامەی تێدا نووسرابێت.
ڕەنگە دووپشک، دوو دیو بێت: کلکی پڕ ژەهر و، سەریشی پڕ پرسیاری شەو بێت.
کیسەڵیش: شەو، بە ئارامی دەچووێنێت؛ نهێنیی شەو، هەمیشە دە خۆیدا هەڵدەگرێت.

-٣١-

شەو، بەختەوەری بە گزنگ دەسپێرێت، تا ئاسەیەک بالاتر بەسەر مرۆڤدا بڵاونێت.
ڕۆمانی ئاو، لە دەمی شەونم دەگێڕێتەوە، پێش ئەوەی شەو، دوا نوێژی خۆی بکات.
شەو، بێدار نابێتەوە، ئەوەی بێدار دەبێتەوە: مرۆڤە؛ کاتێک

ڕوونا کاییی بەردەکەوێت.
شەو، قسەی کۆتایی نییە، ئەوەی کۆتا قسەی هەیە: مر□ق□؛ نازانێت چ
بە شەو بڵێت!.

کۆتایی

تەمووزی ٢٠١٧ / قەڵادزێ

توانەوە … فەتاح حەسەن

ئەو رۆژەی ناوی نەبەم ..
شەو – و رۆژ،
بیستوچوار سەعات نییە ، نا.
***
تا ئەو ساتەی دڵ ئۆقرە دەگرێ
درەنگ نییە بۆ عاشقبوون.
خۆشی لەخۆم.. ئەمنیش
تا ئەبەد ئۆقرەناگرێ دڵم.
***
ئەوەندە کاتم هەیە بۆ عاشقبوون
بۆ مردن کاتم نییە،
دەسا مەرگ چاوەڕوان بە
ئەو دەمەی نەمتوانی عاشق بم
بێ منی□ت بە..
ئەوجا وەرە بکێشە گیانم.
***
کە، گوێبیستی دەنگی دەبم
گیانم دێتە جۆش و خرۆش
هەروەك .. مۆسیقارێکی مەشلول
کە، گوێبیستی،
ئاوازێکی ناوازەی خۆی دەبێ.
***

لەبەرئەوەی لەحاڵەتی مەستییدا،
هەر ئەوم لەیادە
هاوار دەکەم خۆشمدەوێ
بەوێنەی دەروێشێك،
کە، دەگاتە حاڵی حەلوەلا و
هاواردەکا یا خودا.
***
کە،خەم لەبیرکەم
مانای وایە، ئەو لەبیردەکەم
دەبێ بوونم مانای چیبێ؟
ساتێک.. کە، خەم لەبیربکەم.
***
هەڵمکرد و رامکرد بەدوای عیشقا
کەوتمە حاڵی حەلوەلا و
هیچی لە حاڵیی نەبووم،
ئای لەبێ حاڵزانێ ..
بزانە حاڵم.
***
لێیانپرسیم:-
عیشق مانای چییە؟
وتم:-
نازانم.
ئێستا کە، گیرۆدەی داوی عیشقم
ناوی خۆشم چییە ..؟
نازانم.

فەتاح حەسەن
دانیمارك/ ڤالبی

دەوڵەتی کوردی و دیباتی نەوان

کۆمۆنیزم و ناسیونالیزم! … سامان کەریم

لەم دووایی یانەدا و لە ماوەیەکی کورتدا، ژمارەیەکی هێجگار زۆر و فراوان لە نووسین و ووتار و چاوپێکەوتن بە زمانەکانی کوردی و عەرەبی و فارسی لە پێگە و ماڵپەڕ و بڵاوکراوە و کەناڵە ئاسمانیەکاندا بڵاوکراونەتەوە لە سەر پرسی ڕیفراندۆمی کوردستانی عێراق، “ڕیفراندۆمی 25.09.2017 ی بارزانی” چ لە لایەن لایەنگران یان نەیارانی ئەم سیاسەتەوە. لە نوسەران و ڕابەرانی نێو بزووتنەوەی کۆمۆنیزمی خۆمانەوە بە هەر سێ چوار حزبەکەیەوە بگرە تا دەگاتە ئاغای عبداللەی موهتەدی و بەڕێزان سەمیر ئەمین و مەسعود بارزانی و مەسرور بارزانی و نێچیرەڤان بارزانی و محمود محەمەد و مەلابەختیار و شاسوار عەبدولواحید وهێنری لیڤی و…. لیستێکی درێژ. ئەوەندەی پێم کرا، خوێند□م□وە و گوێم بۆ شلکردن بە هەر سێ زمانی فارسی و کوردی و عەرەبی. تەواوی ئەو نووسراو وچاوپێکەوتنانەی کە لە نێو بزوتنەوەکەماندا پیادەکراوە و نووسراوە، خوێند□م□وە و گوێمگرتەوە لێیان و سەرنجم دانەوە.

لە نێوان مان ونەمانی کێشە نەتەوەیی یەکاندا

لە نێو هەردوو بزووتنەوەی ناسیۆنالیستی و کۆمۆنیستی، باسێکم نەدی کە ڕۆشنی بکاتەوە چۆن کوردستان دوای جیابوونەوە لەم هەلومەرجەدا، ووڵاتێکی ئارام دەبێت ودوور دەبێت لە کێشەی نەتەوەیی. چۆن بەهۆی سەربەخۆیی کوردوستانەوە دەگەینە “ئاشتەوایی نەتەوەیی”؟!. لە هیچ ووتارێکدا، کە دووا ووتاریان لە بزووتنەوەی ئێمەدا تا نوسینی ئەم باسە ووتاری هاوڕێی خۆشەویست خەسرەو سایەیە “ڕیفراندۆم و سەربەخۆیی کام سیاسەتی کۆمۆنیستی. وەڵامێک بە هاورێ سامان کەریم” ، نەمخوێندەوە و نەم بیست کە چۆن کوردوستانێکی سەربەخۆ دەبێتە هۆی چارەسەرکردنی کۆسپەکان و” کێشەی کورد بێ ستەمی نەتەوەیی، چونکە ئەم ستەمە نەماوە” چارەسەردەکات. وە چۆن دەکرێت ئەم کۆسپانە چارەسەر بکات کە لە نوسین یان چاوپێکەوتنی چەند هاوڕێدا هاتووە. منیش هاوڕام کە ئەوکێشانە هەن، بەڵام باس لە چارەسەرکردنیەتی بەهۆی سەربەخۆیی یەوە. چەند نموونەیەک لە وانە : “مەسەلەیەک کە پەیوەند بەدەوڵەتی عێراق وفیدراڵیزمێکی قەومی و دابەشبوونە تایەفەگەریە دینیەکانەوە، کێشمەکێشی نێوان ناسیونالیزمی کورد و عەرەبی لەحالەتێکی تەقلیدیەوە گۆڕیوە بۆ

زەلکاوێک لەتەفرەقەی قەومی کە هەردوولا لەسەر حسابی ژیان و ئارامی کۆمەڵایەتی خەڵک لەسەری دەلەوەڕێن." سەربەخۆیی کوردوستان دەبێتە دەسپێکی قۆناغێکی تازە لە خەباتی چینایەتی نێوان چینی کرێکاری کوردوستان و بورژوایی کورد بەبێ هیچ بیانوویەکی چەوساندنەوەی نەتەوەیی (بڕیار بوو ستەمی نەتەوەیی نەمابێت) یا هەر بیانوویەکی دیکە" (تەئکیدەکە و کەوانەکەی ناوەوە هی منە)!! یان "لە ئەنجامدا تەنیا گەڕانەوە بۆ ڕەئیی ڕاستەوخۆی خەڵکی کوردوستان لە ڕیفراندۆمێکی ئازادا دەتوانێت کۆتایی بێنێت بەو مەسەلەیەی بێتە بناغەی کێشمەکێش و جەنگ و ململانێ ونیفاق و دابەشکردنی خەڵکی هاوچارەنووس"، " دەسەڵاتی کورد بە ئاسانی بە سازکردنی هەرا لەسەر مەسەلەیەکی قەومی وەکو هەڵکردنی ئاڵای کوردستان، مادەی ١٤٠ی دەستور و بەشی کورد لە دەسەڵات و داهات، ڕووی خەڵکی بەدەنگهاتوو لە دژی خۆیان وەردەگێڕن بەرەو بەغدا و لە پشتی سیاسەتەکانی خۆیان هەڵیاندەخەڵێنن. ئەوەندە بەسە کە وای نیشانبدەن جارێ شەڕ لەسەر بەشی کوردە لە عێراق"... کێشەکان هەموو ڕاستن و لەوە زیاترن و لە ژماردن نایەن. بەڵام بڕیار نییە سیاسەتی کۆمۆنیستی دووبارە نوسینەوەی کێشەکان بێت. گوێگرتن لە هەواڵەکانی ڕۆژانە بەسە بۆ ئەوەی هەموو کەس بزانیت کە کێشەکان چین، سیاسەتی کۆمۆنیستی دەبێت بە شێوەیەکی مەلموس و کۆنکرێت نیشانی بدات کە ئەو کێشە نەتەوەیی یانە بەهۆی سەربەخۆیی یەوە لەم سەردەمەدا (نەک هەموو کات) نامێنن. کۆمۆنیزم "زانستی ڕزگاری کرێکارە" بە قەولی ئەنگلس. کەواتە بەخەڵک و کرێکارانی ڕۆشن بکەینەوە کە چۆن ئەو کارە مەیسەر دەبێت لەم قۆناغەدا؟! لەم بارەوە وەڵامێک نییە. هەموو ئەو حزبانە و هاوڕێیان دەبێت بۆ خەڵکی ڕۆشن بکەنەوە کە دوای ڕیفراندۆم و سەربەخۆیی، ئیتر ناسیۆنالیزمی کورد و حزب و دەسەڵاتەکەی ناتوانێت ناوی کورد و کێشەی کورد بەکار بەرێت و جەنگ بەناوی کوردەوە بکات!!! ئەمە لە خۆیانیش کەمترە، بەڵام لە ناو باسی هاوڕێیاندا بە ڕۆشنی دەیبینین. یان لایەنی کەم ئەو پڕوپاگەندانە زەمینەی نامێنێت!!.

باسی سەرەکی بۆ ئەوەی کە سیاسەتی کۆمۆنیستی لە ناسیونالستی جیابکاتەوە لە هەنگاوی یەکەمیدا ئەوەیە کە پیشان بدرێت بە هۆی ئەم ڕیفراندۆمەوە(ڕیفراندۆمی ٢٥.٩) ئەم کێشانە چارەسەر دەبن. کێشەی نەتەوەیی نامێنیت. نموونەیەکی سادە، هەرکەس و هەر هاوڕێیەک پێی وایە کە ئەم ڕیفراندۆمە دیاریکراوەی بەردەممان دەبێتە هۆی چارەسەری ناوچە جێناکۆکەکان، دەبێت نیشانی بدات چۆن وە بەکام ڕێگا؟ ئەگەر ڕیفراندۆم ئەو ناوچانەی نەگرتەوە ئەو سیاسەتە چی

بەسەر دێت؟! ئایا ئەگەر بەشەکی گرتەوە و بەشەکی دیکەی مایەوە چی؟! چونکە ئەگەر لەم ناوچانە یان لە بەشەکی دا ڕیفراندۆم نەکرێت ئەوە ئیتر هەموو ئەوباسانەی هاوڕێیان سەبارەت بە چارەسەری کێشەی نەتەوەیی، دەچێت بەهەوادا… تازە ئەمە یەک خاڵە. وەڵامی ئەمە ئەوە نیە کە کاک مەسعود ووتویەتی دەکرێت، وەڵامی کۆمەنیستەکان چیە؟! ئەگەر نەکرا چی؟١ نەک وەک لێکدانەوەکەی هاوڕێی ئازیزم خەسرەو کە باسی ئاڵوگۆری سیاسەتی خۆیان دەکات لە نێوان دوو بەیاننامە جیاوازەکەیاندا، هەموو ئاڵوگۆڕەکان دەباتەوە سەر ئەوەی کە ئاڵوگۆڕ لە قسەی بارزانیدا ڕوویداوە!!!!. ئەوە لێکدانەوەی بابەتی نیە چ جا کۆمەنیستی. من نازانم لە کەیەوە کۆمەنیستەکان بە پێی قسەی بارزانی سیاسەتیان گۆڕیوە و، بارزانی بۆتە جێگای باوەڕمان. ئەوە دەبێت هاوڕێ خەسرەو وەڵامی بداتەوە. تاکاتێک ئەوە وەڵامێکی ڕۆشن وەرنەگیرێتەوە، ئەم سیاسەتە سیاسەتێکی ناسیونالیستی و سەربەخۆخوازانەیە و پەیوەندی نامێنیت بە بەرژەوەندی خەڵک و کرێکارەوە. بە تایبەت کە کێشەی نەتەوەیی لەمڕۆدا و لە کوردوستانی عێراقدا سەرەڕای ئەوەی بوونی هەیە، بەڵام بەبێ پایەی ستەمی نەتەوەیی. کە نەبوونی ئەم ستەمە دەبێت وا لە کۆمەنیستەکانی سەردەمی ئەمە بکات کە زیاتر وە بەهەستیاریی یەکی ووردتری ئەنتەرناشیونالی وکۆمەنیستی یەوە سەرنج بدەینە ئەم باسە. بە مانایەکی دیکە ئەمە لە چوارچێوەی باسەکەی باسەکانی لینین و مەنصور حیکمەتدا سەرەڕای ئەوەی کە پاشخانەیەکی فکری وسیاسی گەورە و گرینگن، لێک نادرێتەوە، چونکە باسی سەرەکی ئەوان بوونی ستەمی نەتەوەیی یە. بەکورتی وەلامێک لە نێو هەموو ئەو باسانەدا نیە لەمبارەیەوە.

لە نێو بەرەی بورژواییدا و بەتایبەت لە نێو پارتی دیموکراتدا دەکرێت ووتەی کاک مەسرور بارزانی بهێنینەوە لە ساڵۆنەکانی کۆنگرێسی ئەمریکی دا "مافی چارەی خۆنوسینی کورد دەبێتەهۆی خۆشگوزەرانی و گەشەسەندن و سەقامگیری. http://www.nrttv.com/Rifrandom/detail.aspx?Jimare=79362 ٢٧.٧.٢٠١٧" هەروەها "ئەمە ڕێگەی جودامان لەگەڵ عێراق هەڵبژاردووە کە دیموکراسیە و بە دیالۆگ لەگەڵ بەغدا کێشەکانمانی پێ چارە بکەین کە ئەمە دڵنیایمان هەبێ لە جیهاندا بۆیە دەبێ ریفراندۆم ئەنجامبدرێ و ئەنجامەکەیشی دەبێتە بنەمای گفتوگۆمان لەگەڵ بەغدا.٢٨.٧.٢٠١٧(هێلی تەئکید هی منە. کاکە ڕیفراندۆمی دەوڵەت بە گفتووگۆ، نەک بۆ سەربەخۆیی. سەرنجی وورد بدەن لە قسەکانی بارزانی.http://www.kdp.info/a/d.aspx?l=13&a=101996) .

هەروەها فەیلەسوفی نەکەری ناتۆ و ئەمریکا و ئەندازیارێکی هێرشی ناتۆ بۆسەر لیبیا دەڵێت؛ "دواجار و پێچەوانەی بۆچوونی نەیارانی سەربەخۆیی هەرێمی کوردستان؛ ئەو سەربەخۆیی یە و دروستبوونی دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستان هۆکاری سەرەکی ئاشتی و سەقامگیریی یە لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا.(فەیلەسوفی فەرەنسی: بیرنارد هەنری لیڤی- وەرگێرانی عەلی بداغی/ .(http://www.kurdistanukurd.com/?p=23840

لەرێشدا و لەم بەرەیەشدا پێمان ناڵێن چۆن ئەو کارە مەیسەر دەبێت. مەگەر جەنابی فەیلەسوف پێش کاولکردنی لیبیا و "شۆڕشی ناتۆ" هەمان پەیمانی ئاشتی و دیموکراسی نەدا بە خەڵکی لیبیا؟! وبەشیک لە کۆمۆنیزمە کرێکاریەکانیشی لەگەڵ بوو!!. کاک مەسرور دەڵێت "دەبێتە هۆی خوشگوزەرانی و ....سەقامگیری" بەڵام چۆن و بەکام پێوانە و دەلیل "واز لە خۆشگوزەرانی بێنن" دەبێتە هۆی سەقامگیری ؟ هیچ دیار نیە. ئەم پرۆسەیەش پڕۆسەی ڕیفراندۆم بەهەمان شێوە بۆ لیبیایکردنی ناوچەکەیە بۆ کوردوستانیشەوە. کەسێک لەمە نەگات وا دیارە مێژووی ئەمریکای لە بیر چۆتەوە، هیرۆشیما و عێراق و ساڵی ١٩٩١ و ٢٠٠٣ و تەنانەت باسەکانی مەنصور حیکمەتی لەسەر موهەتدی لە بیر کردووە. بۆ لیبیایکردنی ناوچەکەیە جا لەوانەیە کوردوستانیش سەربەخۆ بێت، بەڵام ئەمە چ پەیوەندی بە سیاسەتی کۆمۆنیستیەوە هەیە؟!. لەناو شین و واوەیلای نەتەوەکانی دیکەدا، لەجەرگەی گریمانەی خوڵقاندنی سیناریۆیەکی مەترسیدار لە ئێران و سوریا و تەنانەت تورکیادا، لە تەپکی بە ئیرادەیی خەڵک و ترس لە جەنگ و برسێتی و ئاوارەیی دا، سەربەخۆیی کوردوستان تەنها بۆ باڵای ناسیونالیزمی کورد دەبێت.

بۆ ئەوەی ڕۆشنتر بێت دەبێت هاوڕێیان پێمان بڵێن کە سەربەخۆیی و ڕیفراندۆمی 25.09 لایەنی کەم کێشە نەتەوایەتیەکان چارەسەر دەکات. بۆمان ڕۆشن بکەنەوە، ئەگەر نا ووتنەوەی کێشەکان سوودی نیە. پێمان بڵێن بەپێی کام فاکت و بنەما و سیاسەت لەناوچە جێناکۆکەکان ڕیفراندۆم دەکرێت؟! ئەگەر نەکرا چی؟! پێمان بڵێن لەسەر بردنی نەوتی کەرکوک کێشە دروست نابێت و ئیتر دەسەڵاتدارانی کورد بە ناوی کێشەی کوردەوە ناتوانن خەڵکی کوردوستان بە لاڕێدا بەرن؟! ئەگەر وەڵام هەیە زۆر باشە. ئەگەر نیە هەموو باسەکان و سیاسەتێک کە گیراوەتە بەر بێ ناوەڕۆک دەبێت و ئەو باسەش مایە پوچ دەبێت کە دەڵێت ئەم سیاسەتە دەبێتە هۆی"ڕۆشن بوونەوەی خەباتی چینایەتی لە کوردوستان".

بەڵام گریمان من هەڵەم و هاوڕێیان ڕاستی دەڵێن و سیاسەتی حزبمان لە کوردوستان سیاسەتێکی کۆمۆنیستی یە و دەبێت بڕۆین و دەنگ بدەین و بڵێین "بەڵێ". گریمان ئەوە ڕاستە. بەڵام ئەگەر هەموو باسی هاوڕێیان ڕاست بێت و هەموو کێشە نەتەوەیی یەکان چارەسەر بکرێن و بگەیننە "ئاشتەوایی نەتەوەیی" بە قەولی لینین، هێشتا ئەمە خاڵێکە و مومکنە لە هەلومەرجێکی ئاسایی مێژوویدا هەموو خاڵەکان بێت، بەلام بە موتڵەقی لە هەلومەرجی ئەمڕۆ و ئەم سەردەمەدا، تەنها یەک خاڵە. خاڵێکی دیکەی کۆمۆنیستەکان و گرنگتر لە خاڵی یەکەم، بەرژەوەندی چینایەتی کرێکارە لە ئاستی ئەنتەرناشیونالیدا، کە لەم هەلومەرجە مێژوویی یە و لەم کێشە دیاریکراوەدا، زیاتر زەق دەبێتەوە و ئەولەویەتیەکی زیاتر پەیدا دەکات. بە ئەم باسە دیسان وە جارێکی دیکە، ئەگەرچی بە شێوازێکی جیاواز پێویستە باس لە قۆناغی ئێستا و ئەو ئامانج و ئیستراتیژە بکەینەوە کە سیاسەتی ڕیفراندۆم و سەربەخۆیی تیایدا هاتۆتە پێشەوە. ئەم سیاسەتە لە دوورگەی دوور لە ڕووداوەکانی ناوچەکە ناتوانێت هەبێت و بەشێکی لێک هەڵنەپچڕاوی تەواوی کێشەکانی ناوچەکەیە. باسەکە بەوە تەواو نابێت کە بڵێین "دوای داعش" چونکە یەکەم داعش تەواو نەبووە و لەسەر دەستی بورژوازی داعش تەواو نابێت "ناوی داعش ناڵێم". وە دووەم: پڕۆژەی داعش خۆی بەشێک بووە لە خوڵقاندنی ئەم هەلومەرجە.

ئەنتەرناشیۆنالیزم یان ناسیۆنالیزم

سیاسەتی ڕیفراندۆم و سەربەخۆیی سیاسەتێکی لۆکەڵی نێوخۆی عێراق یان کوردوستانی عێراق نیە. بەشێکە لە ئامانجێکی گەورەتری ئەمریکا و هاوپەیمانانی بۆ دووبارە داڕشتنەوەی نەخشەی سیاسی ناوچەکە. سیاسەتێکی ماکرۆ و بەشیک لە ئەستراتیژی ئەمڕۆی ئەمریکایە بۆ چارەسەی کێشە بناغەییەکانی بورژوایی جیهانی، دروست وەک کێشەی ئێستای کوریا. ئەم سیاسەتە بە دووبارە بەهێزکردنەوەی پێگەی ئەمریکا و دەرپەڕاندنی مونافسەکانی ڕوسیا و چین لە ناوچەکەدا لە ڕێگای لاوازکردن و پەڕوباڵکردنی کۆماری ئیسلامی ئێرانەوە. ئەمە تاکەی درێژەی دەبێت ڕۆشن نیە لە ئێستادا. هەمان ناوەرۆکی سیاسەتی ئەمریکی ساڵی ١٩٩١ لە جەنگی کەندا و "ڕزگارکردنی کوەیت" دیارە ئەوکات ئامانجەکەی هەم جیاواز و هەم گەورەتر بوو. ئەمریکا مونافسی نەبوو. ڕوسیا و چین نەبوون و ئێرانیش هێز نەبوو لە ئاستی ناوچەکەدا.

بە ئەم ئامانجە، لە سەرەتاوە داعش دەبێتە پرۆژەیەکی سیاسی بۆ ئەمریکا و هاوپەیمانانی لە ناوچەکەدا. پاش سەرنەکەوتنی ئەم

پڕۆژەیە "ئەگەرچی لە سەرەتاوە کەمەڵەک ئامانجی پێکا"، ئەمڕۆ مەسەلەی پێکهێنانی دەوڵەتی کوردی بۆ ئەمریکا هێجگار بێتە مەسەلەیەکی گرینگ. بڕیار بوو دەوڵەتی سوننی داعشی لەپال دەوڵەتی کوردی دا بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە ناوچەکەدا دابین بکەن لە پاڵ ئیسرائیلدا. ئەمە دوای سەرنەکەوتنی پڕۆژەی داعش ئاڵوگۆڕی گەورەی بەسەردا هاتووە. گرینگیپێدانی مەسەلەی کورد بۆ ئەمریکا لە تەواوی ناوچەکەدا زۆر زیاتر چۆتەسەر. سەیری دوومستەفاکە و دوو دیموکراتەکەی ئێران و ئاغای چەلەبی ئێران "موهتەدی" بکەن لە کوردوستانی ئێران. هەروەها پەیوەندی و کۆمەکی ئەمریکا بۆ پەیەدە ڕۆشنە و سەرنج بدەنە پڕۆژەی فیدرالیزمی ئەم حزبە لە سوریا، کە بەهۆی بوونی ژن و جەنگاوەرانی ژنەوە لە ڕیزەکانیاندا زۆر هاوەی پێیان وابوو ئەم هێزە ناسیونالیست نییە. لەلایەکی دیکەوە دوای سەرنەکەوتنی پڕۆژەی داعش ڕۆڵی تورکیا و قەتەر بەشێوەیەکی بەرچاو لەکەی سیاسەتی ئەمریکی دا هاتۆتە خوارەوە "ئەگەرچی لەم قۆناغە ئینتقالیەدا، ئالۆگۆڕ لە سیاسەتی ئەم وڵاتانەدا، عادەتە و ئاساییە".

لەم چوارچێوەیەدا پڕۆژەی ڕیفراندۆمی بارزانی و پڕۆژەی بەرەی کوردوستانی ئێران و کۆمەڵەی قازی و موهتەدی و هەردوو دیموکرات و گیان بەبەراکردنەوەی ئۆپۆزسیۆنی ئێران لەمسەری ڕاستی شاهنشاخوازییەوە تا دەگاتەوە ڕەجەوی و نەتەوەییەکان و ڕیزێکی فراوانی نەو چەپی ئێران، هەروەها دووبارە سەرهەڵدانەوەی پڕوپاگەندە و سیاسەتی "ئەسەد هیچ دەورێکی نییە لە ئایندەی سوریا" لەلایەن سعودییەوە، سزا تازەکانی ئەمریکا بۆ سەر ئێران و قسەکردن لەسەر هەڵوەشانەوەی "ڕێککەوتنی ئەتۆمی نێوان ئێران و پێنج بە زیادەی یەک" (سەرەڕای ئەوەی کە ئەم کارە بۆ ئەمریکا هێجگار سەختە لە ئێستادا)، نانەوەی جەنگ و شەڕ لەسەر سنوری نێوان عێراق و سوریا و، پڕۆژەی تازەی کاک شاسوار عەبدولواحد "جوڵانەوەی نەخێر" (بە ووتارێک یا گرتەیەکی ڤیدیویی جیاواز لەسەر ئەم بابەتەی شاسوار قسەدەکەم)، سزاکانی ئەمریکا بەسەر ڕوسیادا… هەموو ئەوانە پێکەوە بۆ ئیزافەی کەی هەلومەرجی ناوچەکە و ململانەی توندی نێوان ئەمریکا و ڕوسیا بە تایبەت … لە دووتۆیی یەک ئامانج و سیاسەتدا دەچیتە پێشەوە بۆ ئابڵوقەدانی ئێران و ڕوسیا و بۆ دوورخستنەوەی ڕوسیا و لاوازکردنی پێگەکەی لە ناوچەکەدا. هاوکات بۆ پچڕاندنی پەیوەندی زەمینی نێوان ئێران و سوریا و و بەم پێیە تێشکاندنی هیوای ئێران و پاشان چین بۆ گەیشتن بە دەریای سپی (ئەگەرچی دەوڵەتی کوردی ئەم کارە بەتەواوی مسۆگەر ناکات بەلام زۆر سەختی

دەکات بە ئیران) و هەروەها کۆتایی هێنان بە خەونی ناردنی نەوت و گازی ئیران لە ڕێگای بەریی یەوە بە دەریای ناوەڕاست و لەوێشەوە بۆ ئەوروپا. ئێران هەر ئێستا خەریکی دانانی ئەلتەرناتیفی خۆیەتی و هەم هوشیاری دەدات لە دژی ڕیفراندۆم. هەفتەی پێشوو وەزیری نەوتی ئێران و عێراق لە تەهران ڕێککەوتن لەسەر ناردنی نەوتی کەرکوک و نەفتخانەی خانەقین لە ڕێگای بەریی یەوە بۆ ئێران بۆ پاکردنەوە و جیاکردنەوەی بەشەکانی "تکریر". لەم چوارچێوەیەدا پێویستە ڕیفراندۆم وسیاسەتی سەربەخۆیی تێبگەین.

لەگەڵ شایی کوردەکانی عێراقدا، ئەمە خەریکی تەعزیە و کوڕەوری و مەینەتی کوردەکانی ئێران و خەڵکی ئێران دەبین لە سایەی چەلەبی و عەلاوی و بارزانییەکانی ئێراندا. لایەنی کەم ئەم سیاسەتە ڕۆشنە و ژمارەیەکی بەرچاو لە هاوڕێیان نوسینی دروست و سیاسەتی مارکسیستیان نیشان داوە، لەسەر تێکچونی هەلومەرجی ئێران و مەترسییەکانی ئەم دۆخە. بەڵام کێسپەکە ئەوەیە کە بە پەیوەند بە هەلومەرجی کوردوستان و پیادەکردنی ڕیفراندۆمەوە، باس دەکرێت. وەک ئەوەی ڕیفراندۆم و هەلومەرجی ئێران لە دوو هەسارەی جیاوازبن. هەروەها خەریکی شەڕو توندبوونەوەی کێشەی قەومی دەبین لە سوریا و تورکیادا. هەر ئێستا لە سوریا دا کێشەکە بەرەو توندبوونەوە کشاوە. بەهەمان شێوەی ۱۹۹۱، ئەوکات لەسایەی شایی ولەغانی دەسەڵاتگرتنی ناسیونالیزمی کورددا کە ئەمەش کەم تا زۆر بەشداربووین، خەڵکی عێراق غەرقی تاریکی و کوشتن و جەنگێکی خوێناوی بوو.

ئەمەش هەمان سیناریۆیە بەڵام هەلومەرج و هێز هاوسەنگییەکان گۆڕاون و هەجگار مەترسیدارترە. لەم ڕوانگەیەوە بەشداریکردن لە پرۆسەیەکی ئاوەها دا و شایی گێڕان لە کوردوستانی عێراق بۆ سەربەخۆیی، لەسەر کاولکردنی شوێن و ناوچە و ووڵاتەکانی دیکە، پەیوەندی نیە بە کۆمۆنیزمەوە بەڵکو ناسیونالیزمە. ئەمە زەربەیەکی دیکەی کوشندە دەدات لە خەباتی کرێکاری و هاوچارەنوسی چینایەتی لە گشت ناوچەکەدا. ئەمڕۆ پاش نزیکەی سی ساڵ بەسەر جەنگی کەنداوی ئەمریکادا، ئیتر سیاسەتێکی ئاوەها کاریکاتێرە یان لەوە خراپترە. لە هەلومەرج و واقعیەتیکی دیکەدا، کە لەجیاتی یەک زلهێز چەندین زلهێز کێشەو ململانێی توند و شەڕیانە لە ناوچەکەدا. کۆمۆنیستەکان لە هەلومەرجێکی وەهادا ڕێگای سێهەمیان هەیە. هەر ڕێگایەک بۆ کەوتنە نێو بەرەیەکەوە هوشیارانە یان ناهوشیارانە، ڕاستوخۆ بە دژی سیاسەتی کۆمۆنیستی و ئەنتەرناشیونالی تەواو دەبیت. لینین ۱۰۰

ساڵ لەمەوبەر ڕابەت شۆڕشی کرد، نەچوە پاڵ هیچ لایەکی جەنگی یەکەمی جیهانیەوە، بەڵکو بە رەحمانە خەباتی سیاسی و تیوری لە دواجاردا ڕابەری شۆڕشی کردو ڕێگای سەرکەوتنی شۆڕشی کرێکاری گرتە بەر. هەلومەرجەکە زۆر جیاوازە، بزوتنەوەو حزبەکانی ئەمەش لاواز، بەلام ڕێگای سەهەم هەیە، ئەویش لایەنی کەم ئەوەیە کە بەشیک نەبین لەسایەتی ئەمریکا وئاشوب وفەوزایەک ناوچەی گەورە، کە ناوەرەکەکەی تەکچونی هەلو،مەرجی ناوچەکە دەبێت بە ئاقارەکی ترسناکی توندبونەوەی کێشە نەتەوەییەکان و شەڕی لەسەر شوناسی نەتەوە… ئەمە مەترسیە دەبێت بەوردی کاری لەسەر بکریت و پێشی پیبگیریت. نەک ببینە بەشەکی. وەک چەند جار وتومە لەهەردوولای " نەخیر"و " بەڵێ" بزوتنەوەی ئەمە لەم هەلومەرجە دەستکەوتیك بەدەست ناهەنیت. بەلام مەسەلەکە ئەوەیە کە دەبینە بەشیک لە قوڵبونەوەی کێشە نەتەوەییەکانی ناوچەکەو پڕۆژەی جارەسەرکردنی کیشەکانی بورژوایی جیهانی، بەرژوەندییەکانی ئەمریکا؟! دەبێت نەبین. بەبڕوای من کات درەنگەو دەبێت فریا کەوین.

هاوڕێیان خۆیان نادەن لە هیچ لەکدانەوەیەکی سیاسی لەهەلومەرجی ئەمڕۆدا. زۆریان هەر راستەوخۆ دەڵین "لە 20 ساڵ" لەمەوپێشەوە دەبوایە ئەمکارەمان بکردایە. زۆربەیان 1995 بەتە پایە بەیان، کە هیچ پەیوەندییەکی بە ئەستاوە نیە و دوو هەلومەرجی تەواو جیاوازە. لەم تەوەرەیەدا پێویستە هاوڕێیان بیسەلمێنن وە نیشانی بدەن کە کوردوستانی عێراق دوورگەیەکی دوورە و پەیوەندی نیە بە ئاڵوگۆڕ و جەنگ و کێشەکانی ناوچەکەوە، پەیوەندی نیە بە چارەسەرکردنی کیشە پاییەکانی بورژوایی جیهانیەوە. پێویستە لەسەریان نیشانی بدەن کە ڕوودا و سیاسەتەکان بە پەیوەندن.

دەڵێم هێشتا ڕێگا ماوە لە ڕێگای ڕەخنەیەکی کۆمۆنیستی یەوە خۆمان ڕزگار بکەین لەم سیاسەتەی حزبمان لە کوردوستان گرتویەتیە بەر، ئەگەر ئەوە ناکرەت، دەکرێت بەڕۆشنی بەڕێین کاتی دیاریکردنی دەولەتی سەربەخۆ بەسراوەتەوە بە گفتوگۆوە، ئەگەر ئەوەش بەدروست نازانن، ئەوەندە بەسە بەڵێن لە ناوچە جەناکەکان ڕیفراندەم ناکریت بەڵێ ئەمە سیاسەتەکی دیکە دەگرینە بەر. کە ئەم خاڵە لە پرینسیبەکانی بەیاننامەی حزبمان هاتووە لە کوردوستاندا. وە ڕێگەی دیکەش زۆرە.

چەند سەرنجێکی جیاواز و خێرا

یەکەم: تەڕاونینی عەجایب و بەچوونی دور لە واقیع دەبینین لە

لێکدانەوەی هاوەڵیاندا، تا ئەو ئاستەی دەگاتە ئەوەی کە “ڕیفراندۆم یەک جار ئەنجام دەدرێت”. بۆ شۆرشی کرێکاریش ئەم “یەک جارییە” دروست نییە چ جا بگات بە ڕیفراندۆم. لە کیوبیک لە کەنەدا تا ئێستا دوو جار کراوە و خەریکی جاری سێهەمن. لە ئوسکۆتلەند جارێک کراوە و پەرلەمانەکەی بڕیاری جاری دووەمی داوە… باسی ئەوەی کە “ڕیفراندۆم یەک جار دەکرێت” زۆر دوورە لە ڕاستییەوە. باس باسی هێز و هاوسەنگی هێزە. ئەگەر هێز هەبیت هەموو چەند ساڵ جارێک دەکرێت پیادە بکرێت. ئەم تێڕوانینە، بڕیاری داوە کۆمۆنیزم هەر بێهێز بێت، خۆی فرسەت نەخولقێنیت، هەرلاواز بێت. تازە باسی ڕیفراندۆمیشە، کە باسێکی تاکتیکییە و لەوانەیە زۆر بەرەنگاری و کێشەی لەسەر نەبێت بە بەراورد لە گەڵ شۆرشی کرێکاری یان بە گشتی لەگەڵ هەر شۆرشێکی جەماوەری دا. یان تیڕوانین و بانگەوازەکە بۆ خەڵک دەڵێت خیرا کەن و هەر ئەم فرسەتەیە، ئەگەر نا ئیتر، ڕیفراندۆم نابیننەوە!!. بانگەوازێکی نابابەتی و دوور لە ڕاستی بۆ ڕاکێشانی خەڵک.

دووەم: تێڕوانینێکی دیکە ئەو دابەشکردنەیە بەسەر مانەوە و جیابوونەوەدا. ئەوە دروستە کە ریفراندۆم بۆ ئەم پرسیارە دەکرێت. بەڵام ئەمە ژیانی کۆمەڵایەتییە و ماتماتیک نییە، تازە ماتماتیکیش بوارێکی تێدایە. لە هەردوو بارەکەیدا دەکرێت ژیان باشتر بێت یان خۆشتر بێت ئەوە پەیوەندی بە هێزەوە هەیە. ئەگەر بزووتنەوەی کرێکاری و حزبەکەی بەهێز بن لە هەردوو بارەکەدا دەتوانن کاری خۆیان بکەن و خواستی خۆیان یان بەشێکی بسەپێنن بەسەر بورژوایدا. ئەمە یاسای بزووتنەوەی مێژووە. بەڵام لە زۆربەی نوسینەکاندا ئەمجارە لە هەردوو بەرەی کۆمۆنیستی و بورژوایدا ئەوە چەندین بار زەق دەکرێتەوە کە لەژێر سایەی فیدرالییەت و زام و کێشە و نەفرەتی نەتەوەیی، یان لەسایەی حکومەتی بەغدا کە نان وموچەیان لێبڕین و ماددەی ١٤٠ یان جێبەجێنەکرد… ئیتر ژیان ناکرێت، یان جەهەنەم دەبێت لەسایەی “فیدرالیزمی قەومی کۆنەپەرستدا” یان ” لە سایەی ڕێز نەگرتن لە دەستور”… بۆ ئەمبەری وایە و من هاوڕام لە گەڵیدا. بەڵام بۆ ئەوبەریش هەر وایە و ژیان ناکرێت لەسایەی دەسەڵاتی میلیشایی و نەوت بەرو سەرکوتکەردا، ژیان ناکرێت لەسایەی دەوڵەتێکی کوردی کە لە پێشدا مزدەی لە برسا مردن بە دانیشتوانەکەی دەدات، ژیان ناکریت لە سایەی دەولەتێکدا کەبەشێکە لە سیاسەتی بەهێزکردنەوەی ئەمریکا لە ناوچەکەدا …. لە سەرەوە ئاماژەم بەوە کرد کە هیچ هاوڕێ یەک ئەوەی نەخستۆتە ڕوو کە کێشەی نەتەوەیی چارەسەر دەکرێت لە ڕێگای ڕیفراندۆم و سەربەخۆیی یەوە.

بەم مانایەش مەسەلەی جەنگ و کێشەی نەتەوەیی لەسەر هەر خاڵێکی سەر سنور کە 1400 کم گریمانەیەکی گەورەیە. ئەمە ئەگەر واز لە دەیان کێشەی دیکە بهێنین، کە هەرئێستا بە بەر چاومانەوە دێت و دەچێت. پێم وایە وەک کۆمۆنیستێک و حزبێکی کۆمۆنیستی پێویستە هەموو لایەنەکان باس بکەین و لێک بدەینەوە و بە کرێکاران و خەڵکی ڕۆشن بکەینەوە، بە جیا لەوەی کە لەگەڵ کام سیاسەت و هەڵوێستداین، ئەوە ئەرکێکی ئەمەیە.

سێهەم: "ڕیفراندۆم ئەگەر دەوڵەتیش ڕانەگەیەنێت ئەوا بەڕێی ئازادیخوازی دەخاتە بەرانبەرپارتی و یەکێتی": ئەم بۆچوونە مەترسیدارە لە نێو بزوتنەوەی ئەمەدا. ناسیونالیزمێکی نوستوە. بەسادەیی چونکە سەردەم و هەلومەرجی دیاریکراوو، دیاریکردنی بەرژەوەندی چینی کرێکاری لەبەرچاو نیە بەپێی هەلومەرجە جیاوازەکان. گریمان ئێستا ئەم ساسەتە دروستە بەلام بە پێی هەلومەرجێکی دیکە لەوانەیە دروست نەبیت، خۆ ئەمە شۆرشی سۆشیالستی نیە، هەر بلێین " بەڵێ". بە بەپێی بەرنامەی حزب بڕیارە لەسەر بناغەی بەرژەوەندی چینی کریکار لە هەلومەرجێکی دیاریکراودا بڕیار بدەین. ئەم ڕوانگەیە هیچ ئومێدی بە بزوتنەوەو هیزەکەی خۆی نەماوە کە کاریگەری دابنی لەسەر ڕەوتی ئاڵوگۆڕەکان و بیشکێنێتەوە بە قازانجی چینی کرێکارو هاوسەنگی هێزێکی تازە بەقازانجی کۆمۆنیزم دەستەبەر بکات. تێروانینێکی ئاوەها پێدانی لاپەڕەیەکی سپی واژوو کراوە بە ناسیونالیزم. تێناگات لەوەی کە ئەم پرۆسەیە پرۆسەیەکی سیاسی بەردەوامە و .. کاتێک کە ناسیونالیزم گرەوی ڕیفراندۆم دەباتەوە ئیتر لایەنی کەم تا چەند ساڵ دەهەلی کوردایەتی و هەستی نەتەوەیی هەم تیژو بەهیز دەبێت هەم بازرانی دەکاتە باوکی نەتەوەی کورد. ناسیونالیزم و پارتی دەتوانن ١٠ ساڵ لە ژیر ناوی گفتوگۆ لە شەڕ باشترە درێژە بە هەلومەرجی هەلوسراوی سیاسی بدەن سەرەڕای بڕیاری خەڵک، ئەوەنیە کاک مەسرور بارزانی بە ئاشکرا وا دەڵێت، باسی گفتوکردن بە دەنگەکانەوە دەکات. هەمیشە خەڵک شەڕی پێ باش نیە و بۆیە بارزانی و پارتەکانی دیکەی ناسیونالیزمی کورد دەتوانن دەیان ساڵ ئەم برینە وەکو خۆی بهێڵنەوە بە قازانجی خۆیان و کۆمۆنیزم زیاتر لاواز و لاچەپ بکەن. وەئەمە بەرەو دەدات بە چاوەڕوانیەکی ناگونجاو. لەمبارەوە فەلەستین نمونەی گەورەی یەک سەدەیە، سەرەڕای چەندین بڕیاری جیهانی؟!! تیوریەکی ئاوەها لەوپەڕی خۆیدا بە فەلەستینکردنی کوردوستانە.

چوارەم: لە نێو باسەکانی هاوڕیان و هەروەها سەرانی ناسیونالیزمی

کوردا، زۆر باسی سەردەمی دەسەلاتدارێتی بەعس و ستەمی نەتەوایەتی دەکرێت. وەک پایەیەک بۆ حەقیانیەتی باسەکانیان مێژووی ئەوسەردەمە دەهێنرێتەوە. سودی ئەم تیڕوانینە بۆ ناسیونالیزم ودەسەلاتەکەی ڕۆشنە. ئەم بزوتنەوەیە هەموو ڕۆژێک خۆی ئەنفالی ژنان و هیواو خواستی لاوان دەکات بەلام ساڵانە یادی ئەنفالی بەعس دەکاتەوە، ئیتر ئەوە ناسیونالێزم چێتیە. بەلام نەوەی ئەمڕۆ لە کوردوستان نەوەیەک کە تەمەنی نزیک بە ٣٥ ساڵ دەبیت ، ئەگەر ساڵی ١٩٨٣ بە سالی لەدایک بون دابنێن و ساڵی ١٩٩١ کە بەعس نامێنیت تەمەنی ئەم نەوەیە ٧ساڵ دەبیت. ئەگەر ئەوساڵ یان چەند ساڵیک زیاتر یان کەمتر بە بناغە وەرگرین.. ئەوکات دەگەینە ئەوە ئەنجامەی کە زۆربەی خەلکی کوردوستان یان هەموو لاوان و تازە پێگەیشتوو مندالانی کوردوستان لە سایەی دەسەڵاتی ناسیونالیزمی کورددا، ژیان و گوزەرانیان کردوەو چەوسانەتەوەو خەباتیان کردوە، نەک لەسایەی دەسەڵاتی بەعسدا. هەر بۆیە خەباتی خەڵکی کوردوستان دژ بە عەبادی و مالکی و بەغدا نەبوە، بەڵکو ڕاستەوخۆ، دژ بە دەسەڵاتی ناسیونالیزم و بارزانی و یەکێتی بوە. ئەم خاڵە گرینگیەکی زۆری هەیە لە لێکدانەوەی سیاسی دا، کە لەلایەن بزوتنەوەکەمانەوە بە مەبەستی سیاسی و نیشاندانی هێزو توندی ستەم و کێشەی نەتەوەیی کەم باس دەکرێت، یان هەر ناکرێت. کێشەی ئەم نەوەیە بەتەواوی جیاوازە لەگەڵ نەوەی ئەمە کە نەوەی ئەنفالو کیمیایی بارانی بەعسین، نەوەی ئیعدام و فراری سەربازی و شەڕی” کوردو عەرەب” ین، نەوەی جینوسایدو تەعریب و تەبعیسین … نەوەی ئەمڕۆ هەم ئاشنا نیە بەو کارەساتانە، وەهەم کاریگەری ڕاستەوخۆی نەبوە بەسەر ژیانیەوە. بۆیە ئامانج و خواستەکانی دەگۆڕێت. ئەوان خواستی ژیانێکی خۆشتر و باشتر، دامەزراندن و فرسەتی کار، خزمەتگوزاری و ئازادییەکان … مەسەلەی سەرەکیان بوە لە ماوەی ١٠ساڵی ڕابوردودا، بە خەباتی خۆیان نیشانیان داوە. ئەم نەوەیە هەرگیز باوەڕی بەسەران و ڕابەرانی ناسیونالیزمی کورد نەکردوە سەبارەت بەوەی کە نەبونی ” کارەبا” و “بڕینی موچە”و ” ئازادییە سیاسەکان”، ” گەندەڵی”، پەیوەندی هەبێت بە حکومەتی مەرکەزییەوە. وە ستەمی نەتەوەیی و قەهرو ملهوڕی حکومەتی مەرکەزی چێژ نەکردوە.

پێنجەم: تیڕوانینی “ئەنتی پارتی” ئەم چەمکە لە نێو نووسەرانی بزووتنەوەکەماندا بەشی شێری بەرکەوتووە. ئەمەش تێڕوانینێکی کۆپیکراوی هەمان “ئەنتی یەکێتی” یە. ئەنتی یەکێتی بوون لە نێو بزووتنەوە کۆمۆنیستی و حزبماندا زاڵ بوو لە هەمان کات و سەردەمدا کە بڕیارماندا بە ڕیفراندۆم و سەربەخۆیی لەساڵی 1995دا…. ئەوکات

هەم ڕیفراندۆمی ئەمە و هەم ئەنتی یەکەتی بوون هەردووکیان دروست بوون. بەڵام ئێستا هەردووکیان نادروستن. "ئەنتی یەکەتی" لە بناغەوە باسی بزووتنەوەو هێزێک بوو کە ئەوکات ماوەی چەند سالێک بوو وەک بزووتنەوە و زۆربەی ڕابەرانی بەگشتی لە هەناو و بە ڕەخنەگرتن لە بزووتنەوەی ناسیونال-چەپ هاتبووە دەرەوە، کە یەکەتی ڕابەری دەکرد لە ساڵانی هەشتاکاندا. قورسایی ناسیونالیزم و ئاسۆی سیاسیەکەی و هێزەکەی یەکەتی نیشتمانی بەسەر بزووتنەوە و حزبدا رۆشن و بەرچاو بوو… ئەمە لایەن و پایەیەکی سەرەکی بوو بەهێنانەدەرەوەی ئەو چەمکە. باس باسی ئاسۆی سیاسی و شێوازی کاری "ئەنتی یەکەتی" بوو. باسی بەرتەسکردنەوەو هێنانەخوارەوەی ئاسۆی سیاسی کۆمۆنیستی بوو تا ئاستی لە قاڵبدانی کۆمۆنیزم لە چوارچیوەی وەستانەوە بەرانبەر بە "یەکەتی"، کە ئەمەش بەرتەسکردنەوەی خەباتی کۆمۆنیستی بوو تا ئاستی هێنانەخوارەوەی بۆ دژی حزبێک نەک سەرمایەو سەرمایەداری.

ئەمە "ئەنتی پارتی" بوون دروست بە مانای " ئەنتی ڕژێم" بوونە. دژی ڕژێم بوون خراپ نیە. ئەوە کاری کۆمۆنیستی یە کە دەبێت دژی ڕژێمی و ئەنتی پارتی بکاتە بزووتنەوەیەکی شۆڕشگێرانە و ڕابەری کرێکاری تێدا دابین بکات. هەموو جومگەی دەسەڵات مالیە و ئابوری و سەربازی و پەیوەندی دەرەوە لە دەسەڵاتی پارتیدایە. ئەوە دووساڵە بە شەق پەرلەمانی قتکردوە. ئەم ڕژێمە خەڵک نایەوێت سەرپەرشتی دەوڵەتی بەبکات. بەڵام باسی من جیایە و، بە ڕۆشنی دیارە نەک لەبەر ئەوەی تەنها پارتی پێشنیازی کردووە بەڵکو پایەکانی باسی من لەم نوسینەو لە نوسینی پێشودا ڕۆشنە"هەڵوەستی کۆمۆنیستی سەبارەت بە سەربەخۆیی و پێکهێنانی دەوڵەتی کوردی/ بەشی دووەم". بەڵام بە ئەوانەش کە ڕیفراندۆم ڕەتدەکەنەوە تەنها لەبەرئەوەی کە "پارتی" پێشنیاری کردووە، مەسەلەیەکی بابەتیە و پەیوەندی هەیە بە ژیان و گوزەرانی نزیک بە 30 ی ساڵەی خەڵکی کوردوستانەوە. پایەکانی سیاسەتی کۆمۆنیستی لە ڕوانگەی منەوە بە ڕەتکردنەوەی ڕیفراندۆم بە ڕۆشنی لەو نوسینەدا باسکراوە، بە تایبەت لە ژێر تیتەری" سەربەخۆیی لەم قۆناغەدا دژ بە بەرژەوەندی خەڵکی کوردوستانە!". بۆیە ئەم داهێنانەی هاوڕێیان لە هەموو سەرێکەوە نادروستە، لە باری واقعیەوە وەک پاساوێکی نادروست بە پارتی لێک دەدرێتەوە. دروست نیە لە نێو بزووتنەوەکەی ئەمەدا ئەم "چەمکە" بەکاربهێنرێت، هەرچۆنێک لێکیبدەینەوە بە قازانجی پارتی یە.

کۆسپەکانی بزووتنەوە و حزبمان

لە نووسینی پێشوودا کە لە سەرەوە ئاماژەم پێکردووە لە سەرەتاوە نوسیومە”… هەموو مەسائیلە سیاسی یە گرینگەکانی کۆمەڵگا کە ڕوومان ت□□د□کات، تەواوی کۆسپ و گرێوگۆڵەکانی کۆمۆنیزم جارێکی دیکە دێنێتەوە ژیر زەڕەبین و باسەوە…”. بەدور لە باسی نەخێرو بەڵێ، ئەم باسە گرینگترین باسی کۆمۆنیزمی سەردەمی ئێمەیە. کەواتە ئەگەر باسی ڕیفراندۆم تاکتیکی کۆمۆنیستی یە و وا گرینگە بۆ حزبمان لە کوردوستان، مانای چییە لە جیاتی کارو شێوازی کۆمۆنیستی و کاری ڕاستەوخۆی کۆمۆنیستی ئەمجارەش سپێردراوە یان وا دەردەکەوێت سپێردرا بێت، بە کەمپینی سەربەخۆیی؟! بەڕاستی نیشانەی ئەوەیە کە هیچ فێر نەبووین لە تەجروبەی نزیک بە 25 ساڵی حزبایەتی وکاری کۆمەڵایەتی و حزبی دا. ئەگەر وا گرینگە بۆمان “یەک جار دەکرێت” مانای چی یە؟! هاوڕێی مەکتەبی سیاسی مان دەبێت ئەندامی کەمپین بێت و بەناوی حزبەکەمانەوە کاری کۆمۆنیستی نەکات؟!! بەڕاستی ئەگەر سیاسەتەکەش دروست بێت، ئەم شێوازی کارە بەسە بۆ ئەوەی کە دەستکەوتەکانی بە هەوادا بەریت. دەبوایە تا ئێستا فێر بووینایە کە شێوازی کاری کومۆنیستی و پراتیکی کۆمۆنیستی پیاد□ بکەین وبیکەینە کاری ڕۆژانەمان. لەم بارەوە هیچ پراتیک و شێوازی کارێکی کۆمۆنیستی دیار نیە. تەکتیکی کۆمۆنیستی پێویستی بە شیوازو کاری کۆمۆنیستی هەیە. تەنها وەک تێبینیەک بە پێویستم زانی ئاماژەی پێبکەم، ئەگەر نا ئەم باسە زۆر فراوان و پایەیی وچەند تەوەرەیە.

کۆمۆنیزم و کۆمۆنیزمی بورژوایی

من سیاسەتی تاکتیکی حزبمان لە کوردوستان بە کۆمۆنیستی نازانم وە ئەم هەلوێستە سیاسیەی بە هەلوێستێکی ناسیونالیستی دەزانم. ئەمە تیڕوانینی منە و ڕۆشنە. بەڵام ئایا لەم ڕوانگەیە، حزبی ئێمە لە کوردوستان دەکاتە حزبێکی بورژوایی؟! بێگومان نا. ئەو بوچونە بۆچونو ڕوانگەی□ک□ی هەڵەیەو تێنەگەیشتنە نەک لە بزوتنەوە کۆمەلایەتی و حزبە سیاسیەکان، بەڵکو تەنانەت لە مەکاتبی فکری و ڕەوتە فکرییە جیاوازەکان. هیچ حزب و کەسایەتیەکی کۆمۆنیستی بە هەلوێستێکی سیاسی هەڵە نابێتە بورژوایی، مەسیری بزوتنەوەو حزبێک لە نەبەردو سەنگەرێکدا دیارینا کرێت. بەڵکو لە کۆی جەنگی چینایەتی نیوان کرێکارو بورژواییدا ڕۆش دەبێتەوە. ئەوە خاڵێک. خالێکی دیکە ئەوەیە؛ ئەم هەلوێستە هەر چیەک بێت هەلوێستێکی سیاسی تەکتیکی یەو حزبێکی کۆمۆنیستی کەمێک دورتر لە ئێمە دەتوانن هەر باسی نەکەن. باسی ریفراندۆم و سەربەخۆیی، بەگشتی هیچ پەیوەندییەکی نیە بە ستراکتۆری کۆمۆنیزم و بیرو تیۆری کۆمۆنیستیەوە. سەرەڕای ئەوەی کە

ڕەهەندێکی سیاسی گرینگە. بەم مانایەش هەڵەیەکی گەورەیە بە حزبی کۆمۆنیستی کریکاری کوردوستان بوترێت حزبێکی بورژوایی یان کۆمۆنیزمی بورژوایی، چونکە دەڵێی " بەڵێی بە سەربەخۆیی"… بەتایبەت ئەگەر ئەم تێڕوانینە لە نێو ڕیزەکانی خۆماندا بیت، ئەوە ترسناکترەو ئاستێک لە لاوازی فکری و تیوری لە لایەک و لە لایەکی دیکەوە درک نەکردنی بردنە پێشەوەی جیاوازە سیاسییەکانە لە کەشوهەوایەکی تەندروستی سیاسی و سالمدا، کە پێویستە نەریتی ئێمە بێت.

نیسبیەتی سیاسی

بەپێویستم زانی کۆتایی باسەکە لەسەر پێشەکی نوسینەکەی هاوڕێم خەسرەو بێت. کەسەرتاپای پێشەکییەکەی پەیوەندی نیە بە باسی ریفراندۆمە. وەک نمونە باسی "ناحزبی بوونی سامان کەریم و ڕیفراندۆم" دەکەم من نەمزانی بوو کە پەیوەندییەکی دیالێکتیکی لە نێوان ناحزبی بونی من و ڕیفراندۆمدا هەیە. ئێستا دوای نوسینەکەی هاوڕێی بەڕێزو خۆشەویستم خەسرەو تێگەیشتم کە ئەو پەیوەندییە هەیە. پەیوەندییەکی دیالێکتیکی پێچەوانەیی "مەعکوس" لە نێوان ناحزبی بوونی سامان کەریم و ڕیفراندۆمدا هەیە. پەیوەندییەکەش بەم شێوەیەیە. سامان ناحزبیە، کەواتە ڕیفراندۆم و سیاسەتی هاوڕێی خەسرەو دروستە. سامان حزبیە کەواتە سیاسەت و تێڕوانینی هاوڕێی خەسرەو هەر دروستە. ئەمە بەڕاستی نوکتەیە و پەیوەندی بە باسەکەمانەوە نیە. "باسی ناحزبی" و" ڕۆئی شەخسی گرینگە یان حزبی" و " یەکریزی جولانەوە"و شتی لەم بابەتە….هیچیان پەیوەندیان نیە بە باسەکەوە. بەرژەوەندی هاوڕێی خەسرەو لەم باسەیدا ڕۆشنە، بەرژەوەندییەک کە مانای نیسبیەتی سیاسی هەیە بە قازانی خۆ، چونکە پایەیەکی واقعی نیەو تەنانەت بە ویژدانی پیوە دیارە. بەڵام لەبەرئەوەی هاوڕێی دڵخۆشە و پێی وایە تەوەرەیەکی باشی گرتوە، من وەڵامی نادەمەوە. و هیوادارم لە گفتوگۆو دیباتی نێوانماندا دانەبەزینە ئاستی ئەم شێوەیە لە نیسبیەتی سیاسی. پیویستە ئەلگەیەکی ڕاقی و مۆدێرن لە دیبات وگفتوگوو بە کۆمەڵگا نمایش بکەین. ٨.٨.٢٠١٧

سامان کەریم
Saman.karim5@gmail.com

شەڕی دەوڵەت كێن ئەوانەی كە شەڕی دەوڵەتی نەتەوەیی دەكەن؟ 1...

سمكۆ عەبدولكەریم

بەشی یەكەم......

شەڕی گەورە و ملمڵانێی زەقی سەرەتاكانی گەشەی بزووتنەوەی كوردایەتی لەسەرەتادا لەسەر ساغكردنەوە و دروستكردنی ئەو تێگەیشتنە بوو، كە ئایا كورد نەتەوەیە یان نەتەوە نییە؟
ئەو مشتومڕە زیاتر لەنێوان چەپڕەوەكانی عێراق و كوردستانی ئەو زەمانی حزبی شیوعی و نەتەوەیی و نەتەوەییە چەپەكانی ئەو دەمی پارتی دیموكراتی كوردستان كە مام جەلال بە چەپی پێشكەوتوخوازی شۆڕشگێڕانەی وەسف كردون لە ئارادا بوو.
بە درێژایی مێژوو دوو دیدگای ئایدۆلۆژی زۆر زەق و دیار هەبوون، كە هەموو جۆرە شێوازێكی فیكری و ئاینیان بەكار هێناوە بۆ سەركوتكردنی نەتەوەكان بە ئامانجی كۆمەڵكردنیان لە چوارچێوە و بازنەی ئەو فیكر و بیروباوەڕ و دیدگایەی كە هەیان بووە بۆ نەتەوە و نەتەوەكان.
ئەم تێگەیشتنەش لە فەلسەفەی كۆمۆنیزم و ئیسلام تێناپەڕێ، كە ئەم دوو باوەڕە، دوو باوەڕی زۆر وێكچوون لەو مەسەلەیەدا، ئیسلام لە ڕوانگەی ئوممەتی ئیسلامەوە دەروانێتە نەتەوەكان و پێی وایە دەبێ نەتەوەكان لە سێبەر و چەتری ئیسلامدا جێگیر بكرێن و بمێننەوە، بەدەر لەمە هەرجۆرە هەنگاوێك بۆ دەرچوون لەو یەكێتی-یە دەرچوونە لە باوەڕی ڕاستی ئیسلام، بەڵام ئەو بیروباوەڕە ڕۆژ بەڕۆژ لە گەڵ بەرەوپێشچوونە ژیارییەكان كاڵبووەوە.

هەروەك كۆمەنیزم-یش نەیتوانی ئیسپاتی ئەو باوەڕەی بكات، كە بوونیادنانی دەوڵەتی نەتەوەیی شتێكی مایە پووچ و بێهودەییە، بەشێوەیەك هەر لە سەرەتاوە كۆمەنیستەكان كەوتنە بەیەكدا هەڵشاخان لەسەر ئەوەی كە ئایا فەلسەفەی ماركسی، یان ماركسی لینینی ڕێگا بە

دامەزراندنی دەوڵەتی نەتەوەیی دەدات، یان نا، لە کاتێکدا دامەزرانی هەر جۆرە دەوڵەتێکی نەتەوەیی هەنگاوی یەکەمە بۆ هەرس پێهێنانی ئوممەمییەت.
ئەو ئوممەییەتەی کە لای هەریەك لە ئیسلام و کۆمۆنیزم وەك شكل و بەشێك لە جەوهەریش یەك مانای هەیە، واتە بە شێوەیەکی گشتی رەتکردنەوە یان باوەڕ نەبوون بە دەوڵەتی نەتەوەیی هەڵقوولاوی ئەو دوو بیرو باوەڕەیە، کە ناکرێ لە دەرەوەی ئەو دوو دیدگاو تێگەیشتنەوە گفتوگۆی هەموو ئەوانە بکەین کە خەریکە هەڵوێستەکانیان لە بەرامبەر سیاسەتی پارتی و تەبەنی نەکردنی ڕیفراندۆم، دەگوازنەوە بۆ ڕەتکردنەوەی دەوڵەت، بەبیانووی ئەوەی ئەم دەوڵەتە دەوڵەتێکی ستەمکارە و ناکرێ قیول بکرێ.

بۆیە لەمەڕ تێڕوانینیان بۆ سەربەخۆی و دامەزراندنی دەوڵەت، دەچنەوە سەر جەوهەری ئەو باوەڕەیان، کە لە ئەساسدا پێی پەروەردە کراون جا چ کۆمۆنیستە خۆ بە عەیار 24 زانەکان بن، یان ئیسلامییە خیلافەت خوازەکان.
دەکرێ لەم گۆشەوە نیگایەوە بڕوانینە بۆچوون و دەربڕینی هەندێ لەو نووسەرانەی، یان کاردیرە حزبیانەی لە بارەی دەوڵەتەوە قسە دەکەن و کردوشیانە، هەڵەیەکی گەورەی هەندێ لەو نووسەرانە ئەوەیە کە لە مەسەلەی قسەکردن لەسەر پارتی و دەربڕینی ڕەخنەکانیان سەبارەت بە ڕیفراندۆم کەوتنە باسی قسەکردن لە دەوڵەت، تا ئاستی ڕەتکردنەوەی بەبیانووی ئەوەی، کە ناکرێ تەبەنی دەوڵەتێك بکرێ کە پێشوەخت زەمانی دیموکاتییەت بوونی و سیستمە سیاسییەکەی نەکرابێت.
لێرەدا هەندێ لە دیدو بۆچوونەکانی رابوون مەعروف بەنمونە دەهێنمەوە، بەو مانایەی ئەو لە رابردوودا کۆمۆنیستێکی دژە نەتەوە بووە و لە ئێستاشدا بیرئیسلامییەکی هەمدیسان دژە نەتەوەیە، ئەوەشی وایکرد ئەو هاوڕێیەم بەنمونە بهێنەوە ئەوە بوو کە وەك مونەزرێکی دیاری گۆڕان تێزێکی لەمەر دەوڵەت خستێتە بەردەم سەرکرادیەتی بزووتنەوەکەی و ڕای گشتی.

ئەو کە ئێستا پەرلەمانتارێکی گۆڕانە و بە کۆمەڵێك دەستەواژەی کۆمۆنیستیانە بەربۆتە گیانی دەوڵەتی نەتەوەیی و پێی وایە ناکرێ پشتیوانی لەوەها هەوڵێك بۆ دامەزراندنی دەوڵەتی کوردی بکرێت، چونکە ئەو پێی وایە داهاتووی ئەم دەوڵەتە لە زیندانێکی گەورە بەولاوە شتێکی دیکە نییە.
رابوون پێچەوانە و جیاواز لە بۆچوونی زۆر لە نووسەران و سیاسییەکانی بزووتنەوەکەی، جۆرێك لە ڕای گشتیش، ئەو هەوڵەی پارتی

بۆ دامەزراندنی دەوڵەت بە جدی لە قەڵەم دەدات:
(پارتی بەجدی سەرقاڵی ئامادەکارییە بۆ دەوڵەتەکەی و بە ئاشکرا و نهێنی بنەماکانی دادەمەزرێنێت).

ئەم دانپیانانەی ڕابوون بەسە بۆ ئەوەی لێیەوە گفتوگۆ لەسەر جەوهەری تێگەیشتنەکەی بکەین بۆ تێروانیین و تێگەیشتنی دامەزراندنی دەوڵەتی نەتەوەیی.
بۆیە بەدەر لەو تێگەیشتنە هاوبەشانەی هەر تاکێك لە کۆمەڵگا هەیەتی بۆ بنەماکانی دیموکراتی دادەپەروەری و دامەزراندنی دەوڵەتێك لە دەرەوەی هەموو ئەو تێگەیشتنانەی رابوون و جۆرێك لە خەڵکی دیکەش هەیانە شتێك نییە تەنیا بە بیری ڕابووندا هاتبن و ئەو بیەوێ بە گوێ و بیری ئێمە مانانیدا بێنێتەوە. چونکە هەموو ئەوانە کۆمەڵێك ڕاستی و بنەمای فیکری هەر کەسێکی وشیارو ناوشیارن، هەمووانیش خەبات بۆ وەها دەوڵەتێك دەکەن، بەڵام ئەگەر ئاماژەکان بەو ئاراستییەن ئەوە دیسان ئەوە ناگەیەنێ کە بەم بیانوانەوە ڕێگە لە دامەزرانی وەها دەوڵەتێك بگیرێ، چونکە ئەوە ئەوپەڕی ناتێگەیشتن و بێئاگایە لە مێژووی جیهان، لەڕووەیەکی دیکەوە ئەوپەڕی بێمتانە بوونە بە ئیرادەی میللەت لەوەی لە داهاتوودا چۆن دەکرێ کۆمەڵگا بە ژیان لەوەها زیندانێك قایل بێت، بەتایبەتی لە جیهانێکی تەواو جیاواز لەو ڕابردووەی کە ڕەنگە مانەوەی دەسەڵاتدارانێکی لەو شێوەیە لە ڕابردوودا مومکینتر بووبێ لە ئێستا.

لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا ئەوەی بەلای منەوە گرنگە و دەبێ هەمووان لە خەمی ئەوەدا بین جۆرێك لە گفتوگۆ و هەڵوێستی دژ بە یەك بێتە ئارا و بە شێوەیەکی ئاساییش وەربگیرێ، چونکە مەرج نییە یەکریزی و یەك هەڵوێستی هەمیشە بەرەو ڕێیە ڕاست و دروستەکەمان بەرێ، لە مێژووی رابردوومان‌دا، شۆڕشی ئەیلول بە نمونە، یەکێکە لەو ڕووداوە یەك هەڵوێستیانەی نەتەوەیەکی بەرەو هەڵدێر برد.
ئەگەرچی زۆربەی زۆری ئەوەی ئێستا لە سەر پرسی ڕێفراندۆم و دەوڵەت دەوترێن و دەنووسرێن، جگە لە خولانەوە لە بازنەی رق و کینە و بیری تەسکی حزابەیەتی بەولاوە شتێکی تر نییە، لەمێوەوە کەمترین خوێندنەوەی فیکری و مێژوویی بۆ ئەو باتە گرنگ و هەستیارە کراوە.
مەترسی و گرفتی گەورەش لەبەردەم بەشێکی زۆر لە ڕۆشنبیران و سیاسییەکانی کورد ئەوەیە، کە نەیانتوانیوە لە ئەلقەی ئەو تێگەیشتنە دۆگما و دەمار گیرییە فیکری و ئایدیۆلۆژی و حزبییە دەربازیان بێ، بۆیە هەموو شتەکان هەر تەنیا بەڕەش و سپی دەبێنن.

لە كاتێكدا بیرمەندانی عەرەب دەمێكە ئەوەیان تێپەڕاندوە، بە شێوەیەکی زۆر ئاسایی گفتوگۆی هەموو شتە پیرۆزەکانیان دەکەن هەر لە ئاینەوە بگرە تا دەگاتە بیری عروبە، ئەگەر لێرەو لەوێش هەندێ جار یەکتریشیان تەکفیر و خائینیش کردبێ، بەڵام سەرەنجام ئەم حالەتە نەبێتە هۆی قوفلدانی بیرکردنەوەی تر، بەپێچەوانەوە لە رابردوودا هەندێ لە سەرکردەو وڵاتانی عەرەبی، چ لە پێناو بەرژەوەندی تەسکی خۆیان یان وڵاتەکەیان، یانیش بەرژەوەندی گشتیدا بوو بێت، هەنگاویان هاویشتوە، جا با ئەو هەڵوێست و هەنگاوانەشیان پێچەوانەی ئەو تێگەیشتنە گشتیانە بووبێ کە ئەودەم لە ئارادا بووە، هەموو ئەوانە دواتر خراونەتە بەر لێکدانەوە و شیکردنەوەی ئەقلی بۆ ئەوەی بەشێوەیەکی ڕاست و دروست هەڵسەنگاندیان بۆ بکرێ، بۆیە دەبینین زۆربەی ئەو گفتوگۆ و کتێبانەی ئەوان لە بارەی ئاینی ئیسلام و نەتەوەی عەرەبەوە دەینووسن، تا ڕادەیەکی زۆر ئێمە ناتوانین، یان ڕاستر بڵێم بە شێوەیەکی ئاشکرا نەمانتوانیوە بشیان کەینە کوردی.

لە ڕووی هەڵوێستی نەتەوەییەوە ئوردن لە دەرکردنی فەلەستینییەکان و میسر لە ڕێککەوتننامەی کامپ دێڤد و دواتریش سەبر سەبر دروست کردنی پەیوەندی دوو قۆڵی لە نێوان وڵاتانی عەرەبی و ئیسرائیل، کە سەردەمانێك ئەوە کوفر و خیانەتێکی گەورە بووە لای زۆربەی هاوڵاتیانی عەرەب، بەڵام دواتر توانین ئەو گرێ دەروونی و فیکرییە تێپەڕێنن.

لە هێنانەوەی ئەم نمونانە من مەبەستم ئەوەیە قسەی یەکلاکرەوە لە سەر هەندێ مەبادئی ئەخلاقی و نیشتمانی و ئینسانی بکەم، هەروەها دەمەوێ بڵێم دەربڕینی بۆچوونە جیاوازەکان، تا ئاستی هاوهەڵوێست نەبوونیش لە ئاست پرسە نیشتمانی و سیاسییەکان دەبێ ئاساییانە لێیان بڕوانین و خۆمان بەدوور بگرین لە تەخوینکردنی یەکدی، چونکە مەرج نییە هەمووان بەیەکەوە ببین بە خاوەنی سەرکەوتنەکان، یان هەمووشمان بەیەکەوە ئێباڵی شکستەکان لە ئەستۆ بگرین.

کاتێك توانرا هەمووان تەعبیر لە بیروبۆچوونەکانی خۆیان بکەن، مانای وایە دەتوانین هەنگاو باوێین، بۆیە ڕێگەگرتن لە دەربڕینە جیاوازەکان مەترسییەکی گەورەیە و دەبێ ڕۆشنبیران بە هەموو شێوەیەك لە هەوڵی بەرپەرچدانەوە و ڕێگرکردن بن لە وەها تێگەیشتنێك، چونکە دوور نییە لێکدانەوە و تێگەیشتنێکی هەڵە میللەتێك دووچارەی نەهامەتییەکی گەورە بکات. لەم ڕوانگەیەوە حەقی هەمووانە تێگەیشتنی خۆیان دەربڕن، بەڵام لە ئاستێکی بابەتیانەی باڵای دوور لە بووغزی سیاسی.

لێرەدا دەمەوێ ئاماژە بۆ ڕووداوێکی گرنگ و مێژوویی بکەم، کە دەکرێ بە شێوەیەك لە شێوەکان بەراورد بکرێ بەوەی ئێستا لە بارەی ریفراندۆم و دەوڵەتەوە دەگوزەرێ.

مام جەلال لە کتێبی دیداری تەمەندا کاتێك باسی سەرەتاکانی تێکچوونی پەیوەندییەکانی نێوان عەبدولکەریم قاسم و بارزانی باوك دەکات، زۆر بەڕوونی تیشکی خستۆتە سەر هۆکار و چۆنییەتی هەڵگیرسانی شۆڕشی ئەیلول، بەشێوەیەك ئەوەی دەربڕیوە کە بارزانی لە پشتیوانیکردنی سەرۆك عەشیرەت و پاڵپشتیکردنی ناڕەزایەتییەکان دژ بە قاسم، هەرگیز مەبەستی ئەوە نەبووە ناکۆکییەکەن بگەنە ئاستی لێکترازانی تەواو و هەڵگیرسانی شەڕ، کە لە ئەدەبیاتی کوردیدا پێی دەوترێت شۆڕشی ئەیلول، بەڵکو ئامانجی بارزانی لە قوولکردنەوەی ناڕەزایەتییەکان بۆ ئەوە بوو فشاری زیاتر بخاتە سەر قاسم بۆ ئەوەی سەرەنجام بەدەنگ داخوازی و داوکارییەکانی کوردەوە بێت، لەم نێوانەدا مام جەلال و بەشێك لە برادەرانی مەکتەبی سیاسی هاوهەڵوێست نەبوونە لە گەڵ ئەو سیاسەتی بارزانی و پێیان وابووە کە ئەنجامی ئەو سیاسەتە خراپ بەسەر کورددا دەشکێتەوە و چاوەڕوان ناکرێ ئانجامەکەی بەم شێوەیە بێت کە بارزانی پێشبینی دەکرد، بەڵام بە هۆی چەند هۆکارێکەوە لە نێویاندی مەسەلەی پاراستنی یەکرێزی کورد، کە هۆکارێك بووە وای لە مام جەلال و برایم ئەحمەد و ئەو چەند ئەندامەی مەکتەبی سیاسییە کردوە، وێڕای بۆچوونی جیاوازیان بە ناچاری بەگەڵ سیاسەتەکەی بارزانی بکەون، کە دواتریش دەرکەوت فشارەکان بوونە هۆکارێك بۆ بەتەواوی لێکترازان و هەڵگیرسانی شۆڕش، بە پێچەوانەی ئەوەی کە بارزانی نەخشەی بۆ کێشابوو، واتە بۆ ئەوەی نەبن بە دوو بەرەی دژ بەیەك و دابەشی سەر بەری نیشتمانی و نا نیشتیمانی نەبن مام جەلال و هاوڕێکانی بەناچاری چوونە پاڵ تێگەیشتنەکەی بارزانی.

ئەوەی ئەمڕۆش لە بارەی ریفراندۆم و دامەزراندنی دەوڵەتی کوردیەوە دەگوزەرێ و وەك لە کەناڵە جیاجیاکانیشدا گوێ بیست دەبین، زۆر باش دیار نییە کە ئایا بەڕاستی خستنەڕووی ئەم مەسەلەیە بۆ فشار خستنە سەر حکومەتی عێراقییە بۆ ئەوەی مل بدات بە داخوازییەکانی کورد، وەك ئەوەی لە سەرەتاکانی بەر لە هەڵگیرسانی شۆڕشی ئەیلول ڕوویدا، یان بەڕاستی هەنگاو تێگەیشتنێکی جدییە بۆ دامەزراندنی دەوڵەت، چونکە ئەگەر ئەو تێگەیشتنە لای هەموو ئەوانەی کە ئێستا چوونەتە ژێرباری ئەو سیاسەتەو بەڕاشکاوی لایەنگری خۆیان بۆ ئەنجامدانی ریفراندۆم دەربڕیوە، هەمان ئەو

ناچارییەی سەردەمی بەر لە شۆڕشی ئەیلول بێت، ئەمە هەڵەو هەنگاوێکی خراپ و پڕ مەترسییە کە جارێکی دیکە بەهۆی ئەوەی نەبنە دوو بەرەی دژ بە یەکی نیشتیمانی و نانیشتمانی، دوور نییە دووچاری کارەساتێکی دیکە ببینەوە، بۆیە با بەهۆی بەرەی نیشتیمانی و نا نیشتمانی رێ لە جیاوازییەکان نەگرین.

ئەگەر لە چوارچێوەی دووبارەبوونەوەی مێژوو بڕوانینە پڕۆسەی ریفراندۆم، یان ڕاگەیاندنی دەوڵەت، ئەوە دەبێ پێچەوانەی ئەو وتەیەی هیگل-یش بڕوانینە مێژوو، کە دەڵێ: ڕووداو و کەسایەتییەکان دووجار ڕوودەدەن، یان دووبارە دەبنەوە. ڕەنگە بۆ کورد لە بارەی کەسایەتییەکانەوە شتێك ڕاست بێ، نەك هەر دووجار ڕەنگە هەر دووبارە نەبنەوە، بەڵام بۆ ڕووداوەکان ڕەنگە چەندین جار دوبارە ببنەوە، هەموو دووبارە بوونەوەیەکیش نیشانەی ئەوەیە کە ئێمە کوتوینەتە بەر کاریگەری ئەو وتەیەی لای کورد و گەلانی دونیاش هەیە کە پیرەکان دەڵێن (هەر قسە مەکە شتێك بکە). ژیژەك ئەم قسەیەی پیاوانی پیر بە قسەیەکی زۆر گەمژانە تێدەگات. بەومانایەی دەیەوەی بڵێ ئینسانەکان زۆر شتیان کرد، کە هەمووی هەر تێکدان و کاولکاری بوو، بۆیە کاتی ئەوە هاتوە پاشەکشە لە کردەکان بکەن و لەمەودوا شتێکی شیاو بڵێن، لێرەوە ژیژەك دەیەوێ بڵێ ئێمە زۆرجار باس لە شتێك دەکەین لە بری کردنی، بەڵام هەندێ جاریش شتێك دەکەین بەبێ ئەوەی قسەیەکی لەسەر بکەین، یان بمانەوێ بیکەین.

ئەو نمونە بەو دێنێتەوە تۆ کاتێك بڕێکی زۆر پارە لە چارەسەرکردنی کێشەیەکدا خەرج دەکەی، بەڵام ئامادە نیت بیر لە هۆکارە بنەڕەتییەکانی دروست بونی کێشەکە بکەیتەوە.
لە ئێستادا ئێمەی کورد بە دۆخێکی هاوشێوەیەی ئەوەدا تێدەپەڕین لە نێوان دووبارەبوونەوە و کردە و قسە نەکردندا، ئەوان بۆ دەیانەوێ دەمی ڕۆشنبیران داخەن بۆ ئەوەی هیچ نەڵێن، ئەوان بۆ دەیانەوێ تەنیا دەبێ وابکەن، مەرجە بەرهەمی هەموو کردەیەك ئەوە بێت کە مرۆڤ بە درێژایی تەمەنی خەباتی بۆ کردوە، بۆیە دڵنیابن ئەوەی ئێستا من دەیبینم دووبارەبووەنەوەیەکی زۆر زەقە.

ئەو دووبارەبوونەوەیەش جارێکی دیکە دەمانگەڕێنێتەوە بۆ ئەو قسەی کە مارکس خستییە سەر قسەکەی هیگل بەوەی بەڵێ یەکەمجار وەك تراژیدیا و دووەم جاریش وەك کۆمیدیا دووبارە دەبێتەوە.
بە ئاوڕدانەوە لە مێژووی گەلان، سەدان قارەمانی هەڵکەوتوو دەبینین، سەدان شۆڕشی رزگاریخوازی گەلان لە پێناوی رزگاری و سەربەخۆیاندا لە پێنیاو گەیشتن بە مافی چارەی خۆنوسین دەکەونە

بەرچاو.
کە بە ئامانج گەیشتنی هەندێکیان بە هەورازێکی زۆر سەختدا تێپەڕیوە و هەندیکیشیان نشێویەکی ئاسان.
روداو و پێشهاتەکان بۆ سەرجەم ئەو گەلانەی بە دوای سەربەخۆییەوە بونە دەرفەت و قۆناغێکی باش بووە بۆ رزگاری نەتەوەیی و نیشتمانی، لە پاڵ ئەمەشدا ئیرادەی گەلان و هەڵکەوتنی سەرکردەی جوامێر رۆڵیان کەمتر نەبووە و نییە لە رووداو و پێشهات و دەرفەتەکان، بەومانایەی زۆرجار دەرفەت هەڵکەوتوە، بەڵام سودی لێوەرنەگیراوە.

بۆیە عەقڵ و ئیرادەو تێگەیشتن لە هاوکێشە سیاسییەکان سێ بنەمای سەرەکین بۆ سوود وەرگرتن لە هەر دەرفەت و پێشهاتێك کە دێنە پێش، ئەمەش بە سوود وەرگرتن لە مێژووی گەلان، وەك سیاسییەکی ئەوروپی گوتی کێشەی کورد ئەوەیە مێژووی نەخوێندۆتەوە.
لە قۆناغێکی وەك ئێستادا بۆ نەتەوەیەکی وەك کورد، کە دەکرێ بە بەجێماوێکی مێژوویی دابنرێن لە رووی گەیشتن بە مافی چارەی خۆنووسین، بەو مانایەی ئێمە لە قۆناغێکی زۆر درەنگی پرسی سەربەخۆیداین، لە قۆناغێکداین کە خەریکە سەربەخۆیی ئەو پیرۆزی و شەوقەی جارانی نامێنێ، ئەگەر جاران هەموومان بە یەکەوەو بێ دوودڵی لە خەیاڵی سەربەخۆیی و دروستکردنی دەوڵەتی کوردیدا بووبین، لە ئێستادا دەبینین ئەو پرسە کەوتۆتە بەردەم رای جیاوازەوە، ئەمەش تا رادەیەکی زۆر پەیوەندی بەو پێشکەوتنە خێرایەوە هەیە، کە ژیان و گوزران و چوونە نێو دونیای خۆشی و کەیف و سەفا، کۆمەڵگای وەها گوشیوە، هێندەی بیر لە ژیان دەکاتەوە نیو هێندە خەیاڵی بەلای سەربەخۆییەوە نییە، بەتایبەتیش کاتێك دەبینین دادپەروەری لەوپەڕی پاشاگەرادانی دایە و لە ئێستاوە کۆمەڵێك بەهەشتیان بۆخۆیان دروست کردوە و خەڵکانێکی زۆریش لە نێوان ئەو بەهەشتە و جەهەنەمەدا دێش داماوان و باوەڕیان بەوەش نییە ڕۆژێ لە ڕۆژان ئەوانیش بتوانن پێیەکیان بخەنە نێو ئەو بەهەشتەوە.

دوو شیعری جەلالی میرزا کەریم

ڕێگا

نامە داخراوەکانی دڵ
لە تەوژمی خۆشەویستی لێوی بەفری
تابلۆی شانۆی خۆرھەڵاتی ڕیگاکانا
ئەکرێتەوە
لە کاروانی گ□□ا□زانی پایزی گوڵا
لەزستانی سنگی ھەورا
ھەمان وەرزی نمەی بەھار
بەسەر لووتکەو
قەدپاڵ و نشێوەکانا
ئەڕژێنەوە.
* * *
سێبەری باڵدارێکی بێ پاسەپۆرتی
سەرھەڵگرتوو
بەندەرەکانی زریانی
وەیشوومەی شەوی ھەڵتەکان
ھەناسەی گەرمی ھێلانەی
گەرووی خواروو
بووە ملوانکەی ژیلەمۆ و
لە گەردنی نەرمی وەک لۆکەی خۆی ئاڵان.
* * *
- ئ□ی با□□کانی پرشنگی خ□ری وش□!
ب□ست□□□کی د□مار□کانی ب□ د□نگی
جێ مەھێڵن
پەردەکانی پەنجەرەی زامی بێ گرشە،
بە دواتانا .. لاشەی زەوی
وێڵ ئەکێڵن.
* * *
ک□ ئەیزانی ؟..
جانتایەکی خۆڵ لێنیشتووی ماندووی ڕێگای
مەڵبەندێکی دووری کەساس ..
ئەگاتە بەردەمی پاسگای تەمی تەکساس
ڕەھێڵەی بارانی خۆری،
تۆزی سەر ڕووی ئەشواتەوە..
گوێزانی برووسکەی دڕی،
دوگمەی سینگی ئەکاتەوە
کۆ ئەیزانێ؟؟
* * *

کێ ئەیزانێ ؟..
نینۆکی درێژی ئەوسای مەلای خەتێ
لەدووتوێی ئایەتەکانی ناو قورئانا
سەروچاوی یەزدان ئەڕنێ
هەمان و هەمان پەنجەی تر
ل□ بەردەرگای کۆشکی سپی و
سوور و سەوزی (ڕەشا) ئەدڕی.
* * *
نەوەک هەور،
کەسەرچاوەی خۆی ئەزانی
نەوەک .. ڕاچڵەکینی تەور
کە مەچەک و
بازووی کاوەی خۆی ئەزانێ
نەوەک .. ڕەنگی ئەرخەوانی
گۆڕستانی پێشمەرگەکان،
کە لافاوی
ڕێی خوێنینی خۆی ئەزانی
بەڵکو ئێوەش
گەورەکانم،
ئەتانزانی.
* * *
ئەتانزانی پەری ئاوات،
لەکەژاوەی دڵدارانی ئاوارەوە
نەبێ .. نایەت.
ئەتانزانی .. کەشتی شادی،
لەڕۆخی زامی دەریاوە
نەبێ .. نایەت
ئەتانزانی .. خۆر لە چرکەی
پەلەپیتکەی تفەنگەوە
نەبێ .. نایەت.
ئەتانزانی .. شنەی ئاڵا لەناو ڕێژنەی
ڕاستبوونەوەی سێدارەوە
نەبێ .. نایەت.
* * *
پۆستەرێکی ناوچەوانی هەواڵنامەی
بێ کۆتایی هاوارێکی ڕووت و برسی
دەنگ و باسی “کۆماری ئیفلاتوون” ی لە

گالیسکەی هاوین و قژی
بێ قردێلەی گوڵەگەنمی ئ□ پرسی.
پەپوولەکانی سەرابی مۆمێکی کوێر.
چین چین بەنێو ڕەنگەکانی
تابلۆی تراژیدی پرسا گوزەریان کرد
مەشخەڵی بەرپێی ناسۆریان،
ئیتر سەرەتای توولەڕێی
بەرەو عیشق دەستی پێ کرد.
1979

تەمەنی دەساڵەی دێڕێک

چەپڵە ڕێزان..
نمەی چاوی ئاسمانێکی پڕ لە گریان
بەسەر یادی ڕاچەنینی شارەکەما
ئەبارێنن ..
دروشمە بەخوێن تەڵخەکان..
سەرەنێزە مەدالیای بەهرەی تاوان
بەبەرۆکی قارەمانی مێژووەکەما
ئەچەقێنن
سروودی سەروەختی زاری ڕیاکاران
وەکو سنگی زبری هەوری ڕەشی زستان
نیگای چاوی ئەستێرە لە وەرزی خەما
ئەپرووێنن
ڕۆژنامەکان
کامێرا چاوچنۆکەکان
میکرۆفونی وتاربێژە درۆزنەکان
هەموو ڕۆژێ لە فەرهەنگی
ناوودەنگی
دلێرانەی شۆڕشەکەما
باڵی وشە
زاری وتە
ئەقرتێنن.
* * *
وا .. دەساڵە چاوی هیوا
گڕ ئ□□□ژ

وا .. دەساڵە چەکی بڕوا
تۆوی خۆزگە
لەناو زامی
سەنگەرەکانا ئەنێژێ
هەتا ساوای سەر بێشکەشمان
ژەکی خەم و ژان ئەچێژێ.
* * *
خەونی شاری حوزەیرانمان
کەی کەژاوەی گڕ و خوێنی بەڕێ ئەکرێ
جارێکی تر .. شەهیدانمان
کەی پێ ئەگرێ
کفن ئەدڕێ
ڕائەپەڕێ.
* * *
منداڵێکی لەدایک بووی قریشکەی قوڕگی خنکێنراو
لە پێشمەرگەیەکی پرسی..
کەی هەنسکی،
دەساڵەی دایکم بەرئەگرێ؟!
* * *
تفەنگ گریا:
” وا .. دەساڵە .. خەرمانی خوێنمان شەن ئەکەن”
هەزاران چاوی ڕەنگ گریا
” وا .. دەساڵە .. کانیی وشەمان بۆگەن ئەکەن”.
* * *
پێشمەرگەیەک لە شاعیرێکی نوێی پرسی
کەی شیعرێکم بۆ ئەنووسی
پشکۆی ئاگردانی زامم هەڵگیرسێنێ
لەشکری خەم بورووژێنێ؟!
* * *
هاژەی یادی دەساڵەی شاعیر .. چرپانی !!
جارێ ئەمساڵ .. هۆنراوەکانم ئەدڕێنم
چونکە زاری وشەکانی
بێ گو□□ی□..
ب□ گو□□ی□..
چونکە سنگی دێڕەکانی
بێ نەڕەیە ..
بێ نرکەیە ..

* * *
چاومان ..
چاومان ، هەموو ڕۆژێ بەدوای ڕێگای ژانی
کوردستانی
لەت کراودا .. هەنگاو ئەنێ
ناومان
هەموو ڕۆژێ لەسای شین و قوڕپێوانی
هەتیوانی
بێ ناونیشان .. خۆی ئەڕنێ.
* * *
“سێبەری تەرمی مردووان بەخوێن بشۆن”
سەرهەڵگرن .. بڕۆ .. بڕۆن”.
* * *
دڵدارەکەم .. دوای خوێندنەوەی.. ئامۆژگاری
ڕێکخەری شار..
وتی : بۆ کوێ .. سەرهەڵگرم ..
قوڕگی کام نەهەنگی تاری
دەریای شەوگار
بەسەوڵی پرچم هەڵبدڕم.
* * *
مەلا بانگدان .. هێشتا دووکەڵ ..
لە ئاسۆدا گرێی ئەدا داوی مەتەڵ
تارمایی شۆڕەسوارێکی باڵا ئاگر..
لەناو دۆزەخی هەزاران پرسیاری کوێرا خۆڕاگر
شریخەی قامچی وەشانی
وەک گۆرانی
ئەیووت .. سەرهەڵگرن .. برۆن ..
جارێکی تر سەنگەر بەخوێن .. بەگڕ .. بشۆن .

کـــــاروان و ئـــــارام و بێ

ئینســـــــا فییەکی زێر ... فەرزاد چەلەبی

کاروان کاکە سوور لە ماڵپەڕەی (دەنگەکان) بڕیاری وازهێنانیدا لە نووسین وەك نارەزاییەك بەرانبەر دۆخی نالەباری رۆشنبیری و سیاسی کورد، پاشتر ئارام سدیق لە سایتی (خاك)! هۆکارە راستەقینەکەی دەخەمڵێنێت کە دەڵێت:
” ئەم وشیارییەی کاروانە کە بڕیاری وازهێنانی پێ دەدات، چونکە دەزانێت هیچی ئەوتۆی نوێی پێ نییە.
کـــاروان بەئـــاوازی ئەو هەوادارانەی هەڵپەڕی کە وەکـــو “داهێنەر” دەیانناساند، هەر ئەوەش بوو کاروانی تووشی وەهمی داهێنەربوون کرد.
بڕوام وایە ئامـــانجێکی ســـەرەکی ئەم نووســـەرە، ڕاکێشـــانی ســـەرنجی خوێنەران بووە بەلای خۆیدا “.
سەرەتا دەمهەوێت ئەوە بڵێم من کە لە رۆژهەڵات دەژیم، هیچ کام لەو دوو نووسەرە عەزیزە ناناسم تا بڵێن بەرگری لە یەکێکیان دەکات و دژی ئەوی تـــرە، بەس پێـــوەری زانســـتی و ویژدانـــم لە خوێـــندنەوەی نووســـینی هەردووکیانـــدا بەکارهێنـــاوە، کە لەم خاڵـــانەدا کۆیـــان دەکەمەوە:
یەکەم/
بۆ داخەوە نـــازانم کـــاك ئـــارام چ میتۆد و پێـــوەرێکی رەخنەیـــی جێبەجێکردووە لە نووسینەکەیدا کە قەزاوەت لەسەر نییەت و بڕیاری ناو دڵی کاروان دەکات؟
دووەم/
گەر ئەو بێڕێزی و کەمکردنەوەیەی ئارام بۆ نووسەرێکی وەك کاروان کە لانی کەم خزمەتێکی فەرهەنگ و کتێبخانەی کوردی کردووە، تاکە هۆکارێك بێت بۆ وازهێنانی کاروان و دوورکەوتنەوەی لەو زەنگاوە بەگەنەی نووسین و بڵاوکردنەوەی کوردی ئەوا هەقی خۆیەتی.
سێهەم/
کاك ئارام دەفەرمێت:
” ئەمە بەلایەک، ئەوەی بۆ من جێگەی سەرنج بوو ئەوەیە وازهێنانی نووسەرێک لە نووسین ئاگادارینامەی بۆ چییە؟
لە پێشوودا بۆ دەیان نووسەری کورد و جیهانی وازیان لە نووسین هێنا بەبێ ئەوەی ئاگادارینامە بڵاوبکەنەوە، ”
گەر کاك ئارام تێبگات ئەو ئاگادارینامەیە لە دیدی مرۆڤی رۆشنبیرو

بە ئاگاوە دادەنرێت بە گەورەترین هەڵوەستی نووسەر دژی دۆخێکی ئیفلیجی بەمانای ڕۆشنبیری و سیاسی کوردی کە مرۆڤەکانی کەللە بەش و بێ بایەخ کردووە.
ئەی باشە کاکە ئارام دەکرێت بەوانەی مان لێ خواردن دەگرن بڵێین بۆچی بڕیارو ئاگاداری وا دەردەکەن؟
پاشتر کاك ئارام کە تەنها بە کوردی دەخوێنێتەوە چوزانێت ئەو نووسەرە ناودارە جیهانیانەی وازیان لە نووسین هێنا بە جۆرێك لە جۆرەکان رایان نەگەیاندووە؟ کە دۆخ و دیفاکتەی هەر یەکەشیان جیاوازە. یان چ نەنگیەکی تێدایە کاروان داهێنان بکات و ئەو ڕێچەیە بشکێنێت؟
چوارەم/
کاکە ئارام بەس بەوەوە نەوەستاوە قسە لەسەر نییەتی ناودەی کاروان بکات و بچووکی بکاتەوە، بەڵکو هاتووە پێناسەیەکی کەتا بە هەکانی نووسین دادەتاشێت بۆ هەموو کەڵە نووسەرانی دونیاو دەڵێت:
" نووسەری ڕاستەقینە بۆ ئەوە دەنووسێت، کە لەنێکانی بوون و ژیانی لە ڕێگەی نووسینەوە پێ بکاتەوە"
کە دەڵێت ئەمە راستە؟ ئایا کاك ئارام راپرسی لەگەڵ هەموو کەڵە نووسەرانی دنیا کردووە تا هۆکارە راستەقینەکەی نووسین لای ئەوان بزانێت؟ یان پشتی بە چ داتایەکی زانستی و ئەکادیمی بەستووە لەمەدا؟ کە ئەم وتەیە جۆرێك لە بێ مامۆستابوون دەردەخات.
پاشتر کە دەڵێت زۆر لە شاکار نووسە جیهانییەکان لە کاتی نووسینی شاکارەکانیاندا کەلێن لە ژیانیاندا بووە؟ بە تایبەتی زۆریان باس لە خۆیان ناکەن لە شاکارەکاندا.
پێنجەم/
بەداخەوە لەو کورتە نووسینە ئازارو ئێش بەخشەی کاکە ئارامدا بە زەقی ئەوەمان لا دووبارە دەکاتەوە کە کاروان راستگۆ نەبووە لە نووسینی هۆکارە حەقیقییەکانی وازهێنانیدا کاتێك ئارام دەنووسێت:
"بڕوام وایە ئامانجێکی سەرەکی ئەم نووسەرەش ڕاکێشانی سەرنجی خوێنەران بووە بەلای خۆیدا"
لە کۆتاییدا:
چ کەموکوڕی تێدایە نووسەرێکی وەك کاروان کاکە سوور بڵێت: هیچ سوودمەند نەبووم نە لەحیزب و نە لە حوکمەت! نازانم بۆچی ئەم وتەیە کاك ئارام تووڕە دەکات و لەسەرەتای نووسینەکەیدا بە تەوسەوە ئاماژەی پێدەدات؟
پاشان دەبوو کاك ئارام ئەوە بزانێت کە بە دێ بوونی بەرهەمی ئەدەبی و هونەریش لای خوێنەران ڕێژەیین، دەمێنێتە سەر ئاستی هوشیاری و تێگەشتن و سەلیقەو زەوقی خوێنەران.

گەر وەك كاكە ئارام دەبێژێت كاروان هیچی پێ نەماوە، خۆ كاروان دەیتوانی بووەستێت تا ٣ یان ٥ ساڵ تاكو هەگبەی داهێنانەكانی پڕ دەبنەوەو شتێكی باشمان بۆ بنووسێتەوە، بەڵام كە بڕیاری كۆتایی خۆی دا بۆ دووركەوتنەوە لە نووسین، ئەوا راستگۆیی ئەو نووسەرەمان بۆ دەردەخات لەگەڵ خۆی و دەوروبەریدا، نەك بۆ نموونە شتی كاڵوكرچی وەك رەخنەی بۆ بنەمامان بنووسێت و بەوەش بدات لە زەوقی زەرینەمان، باشتر وایە بەمجۆرە هەڵوەست بنوێنێت وەك تاكێكی نووسەرو رۆشنبیر.

تێبینی: من نامەوێت شتەكان تێكەڵ بكەم و قسە لەسەر بەرهەمەكانی كاروان بكەم، ئەوە باسێكی ترە، هەر خوێنەرەو رای جیاوازی خۆی هەیەو بە دیموكراتیبوونیش ئەوە دەسەلمێنێت مرۆڤەكان بە زۆرەملێ ملكەچی پێوەرەكانی خۆمان نەكەین.

لە بەغا چی دەهێننەوە بۆمان؟…
عەلی مەحمود محەمەد

لە ماوەی رابردودا, پارت و كەسایەتیە شیعیەكان, لە عەمار حەكیمی برامانەوە كە شانازی بە پایان بە هەڵوەستی باپیریانەوە دەكرا, تا حیزبی دەعوە بە هەموو باڵ و لق و كەرتەكانیەوە, بە ئایەتوڵا تەقی المودەرسی,دژایەتی خۆیان بۆ پرۆسەی ریفراندۆم و سەربەخۆیی كوردستان راگەیاند, لە كۆتایشیاندا پیاوە لیبراڵەكە دەستەكەی بارزانی ئەیاد عەلاوی لە هەموویان نەرم تر رەخنەی خۆی گرت و داوای لە كوردەكان كرد ریفراندۆمەكە رابگرن ,گوایە كات لەبار نییە بۆ ئەنجامدانی ئەم پرۆسەیە ؟؟, ئیتر نازانم كام كات بۆ ئەوان لەبار دەبێت, تا نەتەوەی ژێر دەستەیان مافی خۆی رابگەیەنێت ؟؟ لەم نێوەدا تەنها حیزبی شیوعی عێراقی وەك یەكەم پارتی عێراقی پشتیوانی خۆی بۆ ریفراندۆمی كوردستان وەك مافی نەتەوەی ژێر دەست لە دیاریكردنی چارەنسی خۆی دەربڕی و بە مافی كوردستانیانی زانی ئەو مافەی خۆیان پیادە بكەن بێ قەیدو شەرت.

ئەم هەڵوەستانە, هەڵوەستی باڵە جیاجیاكانی بۆرجوازی عەرەبی شیعەی

دەسەڵاتداری عێراق کە بەسەر چەندین تەوژمی سیاسی دابەش بوونە، ڕەنگدانەوەی بەچوونەکی نەتەوەیی شۆفینییە، ئەگەر ئەم پارت و کەسایەتیانە ماوەیەك کە خۆیان مرۆقی پلە دوو بوون لە عێراقدا، بە ئەوەی شوێن پێی خۆیان لە کوردستان بکەنەوە، هەندێك مافیان بە ڕەوا زانیبەت بۆ کورد و پێکهاتە ستەمدیدەکانی دیکەی عێراق، ئەوا ئەمرۆ لە پێگەی دەسەڵاتەوە چون تەوە قاوغی راستەقینەی خۆیان و هەموو مافێك بە نەتەوەو پێکهاتەکان رەت دە کەنەوە لەو عێراقەی خۆیان دەسەڵاتدارین.

دەسەڵاتدارانی ئەمرۆی عێراق وەك بینیمان لە چەند هەفتەی رابردوودا قسەی خۆیان کرد، ئەوانەی بەیاری عێراقیان بە دەستەوەیە چ خۆیان ، یاخود لە رێگای ئێرانەوە نموونە باڵاکەیان پەیامی خۆیان گەیاند، ئیتر ئەم شاندە دەچنە بەغدا داوای چی زیاتر دەکەن وەك ئەو هەڵوەستانەی بە فەرمی دەربِردراون، بە نیازی چی زیاترن لە دەسەڵاتدارانی بەغدا بەدەستی بهێنن؟؟ ، چ تەوەهمەکیان بەم لایەنانە هەیە؟؟ ، دەیانەوێت لە گفتوگۆکانی سەر سفری رازاوەوە، لە گەڵ قاقای پێکەنینا، مافی ریفراندەم بە دەست بهێنن و ناوچە دابڕاوەکان بگەڕێننەوە؟؟، دەیانەوێت عێراقی مەلاکان لە ئیسپانیا دیموکراتانەتر هەڵوەست بنوێنن وەك ئەوان بەرامبەر باسك و کەتەلۆنیا دەینوێنن، مافی ریفراندەم نەك جیابونەوە رەتە کەنەوە بە ئەو گەلانە؟.

دەسەڵاتدارانی ئێراق هەڵوەستی خۆیان راگەیاندوە کە هێشتا لە چاوەڕوانی شکست هێنانی پرۆسەکەن بۆ ئەوەی تۆڵەی خۆشی سەرکەوتن رابگەیەنن و ئەنجامەکەی بکەنە بەڵگەنامەی مێژوویی بە دەست خۆیانەوە، ئەگەریش نا لە ترسی ئەمەریکاو کۆمەڵگای نەودەوڵەتی نەبێت، لەمرۆ زوتر نییە فتوا بدەن بە حەشد(بەسیج) تا کوردستان دەگرنەوە قەیتانی پۆستاڵەکانیان نەکەنەوە.

لە لایەکی دیکەوە هەڵوەستی نموونە باڵاکەی ئەوان کۆماری ئیسلامی ئێرانە بەرامبەر بە گەلی کورد لە رۆژهەڵاتی کوردستان، ئەزموونی زیندوو لە گۆڕدا تاقی کراوەتەوە، ئایا بە نیازن ئەمان لە ئیلهام بەخشەکانیان زیاتر بە رەوا بزانن.
لە بری چون بە گفتوگۆ لە گەڵ ئەو هێزانەی گفتوگۆ لەسەر ماف لە ئایدیاو باوەڕیان نییە، بایکۆتی حکومەت و هەڵبژاردنەکانی بەغدا بکەن و نوێنەر و ستافی حکومەت بکشێننەوەو خۆ بۆ ئەگەرەکانی بەردەم جوڵەی حەشدی شەعبی ئامادە بکەن، ئەگەر بە نیازن بەڵێنەکانتان بگەیەننە سەر لە راگەیاندنی سەربەخۆیی دوای پرۆسەی

ریفراندۆم.

دەرربارەی هەڵوێستی کۆمۆنیستی بەرامبەر ریفراندۆمی کوردستان ! … عەبدوڵا ساڵح

لە مێژوی هاوچەرخی کوردستان بەتایبەتی و عێراق بە گشتی ، کەمتر بابەتێك ئەوەندە کۆمەڵگای بەخۆیەوە سەرقاڵ کردوە وەك ئەم بابەتی ڕیفراندۆمە ، ئەم بابەتە کۆمەڵگای شەق کردوە بە دوو بەش ، کەمپی (بەڵێ) و کەمپی (نەخێر) ، هەریەك لەم دوو کەمپە بیانو و بەڵگەی خۆیان هەیە .
لێرەدا من نە دەچمە سەرباسی بەڵگەو بیانوی حیزبە قەومیە بۆرجوازیەکانی کوردستان ، وە نە باسی ئامانجەکانیان لەو ریفراندۆمە ،چونکە ئەوەی لەو وڵاتە بژی بێشك لەلای ڕونە تا چ ئەندازەیەك ئەم دەسەڵاتە سەرکوتکەر و گەندەڵە، بەجۆرێك کە ڕەنگە نمونەی کەم بێ یا هەر نەبێ لە دنیادا ! ئەوەی لێرەدا دەمەوێ فۆکۆسی بکەمە سەر هەڵوێستی هەندێك لە کۆمۆنیستەکانە چ وەك حیزب یا کەسایەتی سیاسی کە بە بەڵێ لەگەڵ ئەم ریفراندۆمەن و بانگەوازی جەماوەر دەکەن بچنە پای سندوقەکانی دەنگدان و دەنگ بە بەڵێ بدەن .
بەڵگەی ئەم هاوڕێیانە ئەوەیە کە کوردستان کێشەیەکی قانونی هەیە لەگەڵ عێراق کە پێوەی لکاوە ئەمە وای کردوە کێشەی نەتەوایەتی ، لانی کەم لە ڕوی قانونیەوە ، هەروا بە هەڵواسراوی بمێنێتەوە ، جیا لەوەش فیدرالیزمی قەومی فەشەلی خۆی ئیسپات کردوە ، بەجیا بوونەوەی کوردستان لە عێراق و پێکهێنانی دەوڵەتی سەربەخۆ بەڕە لە ژێر پێی ناسیونالیزمی کورد دەردەهێنرێ و ئیتر چیدیکە ناتوانێ شان خاڵی کا لە ئاقار داخوازیەکانی خەڵك بە بیانوی بوونی حکومەتی مەرکەزی ، بەم شێوەیە خەباتی چینایەتی شەفاف تر دەبێ و خەباتی کۆمۆنیستەکانیش ئاسانتر و خێراتر دەڕواتە پێش .
ماوەیەك لەمەو بەر لەسەر پەیجەکەی خۆم لە فەیسبوك بیرێکەیەکم نوسیبوو بە هەردووك زمانی عەرەبی و کوردی ، تیایدا ڕەخنەم گرتبوو

لەو هەڵوێستەی بەشێك لە كۆمۆنیستەكان چ وەك حیزب یا وەك كەسایەتی ، كە داوای دەنگ دان دەكەن بە – بەڵێ – بۆ ئەم ڕیفراندۆمە و نوسیبوم (دەمامكەكان كەوتن) ئەوەش وای كرد هەندێك لەو هاوڕێیانە ناڕەحەت و دڵگران بن ، لێرەدا جێگای ئەسەفە ئەگەر هەستی كەسیانم بریندار كردبێ كە من ڕێزی زۆرم هەیە بۆیان ، دواتر دێمە سەر ئەو باسە . ئەم كورتە بیرۆكەیەی من پەرچەكرداری زۆری لێكەوتەوە ، وەك نمونە بەم شێوەیەی خوارەوە باسیان كردبوو ، (تووند) ، (تەنیا بیرۆكەیەكە) ، (لێدوانی نامەسئولانە) ، (هێڵی سوور دادەنێین لەگەڵ تۆ) ، (میدالیای كۆمۆنیست بوون دابەش دەكا) ، (ئەلتەرناتیڤت چی یە ؟) ، و هەندێكیش ووشەی (تەخوین) ی بەكار هێنابوو وەك تەخوینەكەی بارزانی لەقەڵەمیان دابوو ! كە‌ گوایە قسەكەی منیش شتێكە لەوبابەتە ! لەلای خۆمەوە وەڵامی هیچ كام لەم هاوڕێیانەم نەدایەوە ، تەنیا كەسێك نەبێ كە زیاد پێی لێ هەڵبڕیبوو لە چوار چێوەی هەموو جۆرە عورفێكی سیاسی چووبوە دەرێ، ئیتر ناچار دەبوو دەم و دەست وەڵامی بدەمەوە و هەرواشم كرد، دیار بوو دواتر پەشیمانیان كردبۆوە ، هەندێك هاوڕێش بە جۆرێ لە جۆرەكان هاوڕا بوون لەگەڵم ،لەڕاستیدا ویستم تەعلیقەكان تەواو بن ئەمجا بەیەك نووسین وەڵامیان بدەمەوە ئەویش ئەم نووسینەی ئێستایە كە لە بەردەستانە .

سەرەتا پێویستە بڵێم من لەو دەڕبڕینەی خۆمدا مەبەستم ئیهانەی هیچ كەس نەبووە ، یا شكم دانابێ لە كۆمۆنیست بوونی كەسێك ، یا مێژووی خەباتی كەسم خستبێتە ژێر پرسیارەوە ، ئەگەر بیرۆكەكەم وا لێكدرابێتەوە ئەوە یا من وورد نەبووم لە دەربڕینەكەدا ، یا بەرامبەرەكەم خراپی لێ تێگەیشتوە ! من باسی سیاسەتێكی دیاریكراو دەكەم و بە سیاسەتێكی غەیرە كۆمۆنیستی لەقەڵەم دەدەم ، وە دەستەواژەی (دەمامكەكان كەوتن) پەیوەندی بەم ڕەخنەوە هەیە ئەویش زادەی بۆچونێكی دیاریكراوە دەربارەی هەڵوێستێك كە من بە غەیرە كۆمۆنیستی لەقەڵەمی دەدەم ، هەڵوێستی حزبێك بێ یاخود كەسایەتیەك ، دواتر ورد تر باسی دەكەم .

باسەكە ئەوەندە سادە نیە(تەنیا بیرۆكەیەك) بێت ، نەخێر وانیە ، من باسی سیاسەتێكی ناكۆمۆنستی دەكەم ، سیاسەتێك كە لە ناو كۆمەڵگادا جێكەوتووە لە هەل و مەرجێكدا كە جەنگێك لە نێو ئەو كۆمەڵگایەدا بەرپا بووە لە نێوان دوو جەمسەری جیاواز دەربارەی مەسەلەیەكی تاكتیكی دیاری كراو ،ئەم ڕەخنەیە لەهەڵوێستی ئەو هاوڕێیانەوە دەربارەی ئەم جەنگە ی هەر ئێستا لە ئارادایە و چ

هەڵوێستێکی دیکە بەدوای خۆیدا دێنێ، سەرچاوە دەگرێ ،وە پرسیارێك ڕوبەڕویان دەبێتەوە کە: ئایا ئێوە لە کوێدا وەستاون !؟
هەڵوێستی سیاسی خۆی لە خۆیدا تاکتیکێکی سیاسی عەمەلیە ، ئەوەی لە ناو بزوتنەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاریدا دەڵێ تەنیا تاکتیکێکە، دەبێ ئەوە بزانێ کە زوربەی هەرە زۆری خیلاف و گفتوگۆکان لە ناو بزوتنەوەی کۆمۆنستیدا بەدەوری تاکتیکی سیاسیدا دەربارەی ئەم کێشەیە یا ئەویان کە هاتۆتە بەردەم بزوتنەوەکە دەخولێتەوە . بزوتنەوەی سۆشیال دیموکرات لە جەنگی یەکەمی جیهانیدا، بوو بە دوو کەرتەوە و ئومەمیەتی دووەم ئیفلاسی کرد ، هەموو ئەوباسانەی بەدوای خۆیدا هێنانی دەربارەی تاکتیکی شۆڕشگێڕانەی ئومەمی بوو لە بەرامبەر ئەم شەڕەدا ، ئەویش یا تاکتیکی ساتو سەوداو کلکایەتی بۆ بۆرجوازی قەومی هەر وڵاتێك و ڕیزبەندی لە تەکیاندا ، یا گرتنەبەری هەڵوێستێکی سۆشیالستی ئومەمی لەو شەڕە هەروەك چۆن لینین و هاوڕێکانی بەبەردەوامی پێیان لەسەر دادەگرت ، هەموو لایەك ئەوە دەزانین بۆیە پێویست بە قسەی زیاتر ناکا لەو بارەیەوە .

پرسی ڕیفراندۆم و جیابوونەوە دوو پرسی ئەوەندە گرنگ نین بە بەراورد لەگەڵ جەنگی جیهانی یەکەم ، من پێم وایە سیاسەتی دواکەوتنی بۆرجوازی قەومی کوردی و بەدیاریکراوی پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکیەتی نیشتمانی کوردستان تاکتیکێکی سیاسیە، نە لە دوور و نە لە نزیك هیچ پەیوەندیەکی بە سیاسەتی کۆمۆنستی کرێکاریەوە نیە . ئەوەڕۆ لە ناو کۆمەڵگادا جەنگێك لە ئارادایە لە نێوان چینە کۆمەڵایەتیەکان تەنانەت پێش ریفراندۆمیش ، ئەم جەنگە دوای ڕیفراندۆمیش هەر بەردەوام دەبێ ، ئەمڕۆ کەمپێکی زۆرگەورە و فراوان هەیە کە زوربەی هەرە زۆری خەڵکی کرێکار و زەحمەتکێش و کەم دەرامەدو دەست کورت لە خۆ دەگرێ ئەویش کەمپی – نەخێر – ە ، جەماوەرێکی بەر فراوان ڕۆژانە پێ بەدەمی هاوار دەکا و نایەوێ لە ژێر سایەی ئەم دەسەڵاتە گەندەڵە دا بمێنێتەوە کە تەجروبەی تاڵی لەگەڵدا هەیە وبۆی دەرکەوتوە تا چ ئەندازەیەك بە بەرژەوەندی ئەوانەوە نامۆیەو دوورە لێی ، هەڵوێستێك ئەو دەسەڵاتە ڕەفز دەکا کە هیلاك و ماندوی کردووە ، تاڵانی کردووە ، کوشتویەتی ، تیرۆری کردووە ، دەنگی ئازادی کپ کردووە ، دایپڵۆسیوە ……. کەواتە بینینی ئەو کۆمۆنیستانە کە ئەو تاکتیکە دەگرنە بەر و دەچنە ناو کەمپی دەسەڵاتەوە ، بەدەر لەوەی نیەت و بۆچونەکانیان چیە بەرامبەر ئەو دەسەڵاتە وە بەهەر بیانویەکیشەوە بێ ، بێشك ئەم سیاسەتە توشی ڕەخنەی زۆر توند دەبێ ، جێگای ئەو کۆمۆنیستانە لە نێو ڕیزی ئەم جەماوەرە دایە نەك وەستانەوە بەرامبەری . لەبری باس

و جەدەل لەسەر ئەم هەڵوێستە بەشێك لەم هاوڕێيانە دێن و باسی هەڵوێستی خۆيان دەكەن بێئەوەی بچنە نێو ناوەرۆكی بابەتەكەوە ، لێرەدا مەبەستم هيچ كەس و لايەنێك نيە بەدياريكراوی بەو ئەندازەی مەبەستم ئەو هەڵوێستانەيە كە گيراونەبەر لەبەرامبەر كەمپی – بەڵێ – لەناو كۆمۆنيستەكان دا .

مەسەلەی مانەوە يا جيا بوونەوە لە عێراق مەسەلەيەكی (ئيسپاتی) نيە – لێرەدا بە پێويستی دەزانم سەرنجی هاوڕێيان بۆباسێكی مەنسور حيكمەت ڕاكێشم دەربارەی گرنگی نەفی كردن ، يان نەخێر لە مەنهەجی سياسی شۆڕشگێردا كە مەبەستيەتی دنيا بگۆڕێ – بەڵكو مەسەلەی هاوارێكی گەورەيە لەلايەن جەماوەری بێبەشەوە ، هاوارێك دەنگی – نەخێر – بەرز دەكاتەوە بەڕوی ئەم دەسەڵاتە كە دەيەوێ خۆی بگۆڕێ لە دەسەڵاتێكی پاشكۆی عێراق بۆ دەسەڵاتێكی سەربەخۆ و يەكدەست تاكو بەبێ هيچ سڵكردنەوەيەك دەستبداتە گەورەترين تاوان بەرامبەر ئەم جەماوەرە بە بيانوی (بەديهێنانی ويست و ئارەزوی قەومی) ، دەسەڵاتێك دەيەوێ شەرعيەتی نێو دەوڵەتی بدات بە سەركوتكردنەكەی ، لێرەدا جەماوەر هاوار دەكا و دەڵێ نا بۆ ئەم دەوڵەتە ، ئێوەش دێن و دەچنە نێو ڕيزی ئەم دەسەڵاتە بۆ بەديهێنانی ئەم سياسەتە !
ئەم هەل و مەرجەو ئەم بزوتنەوە كۆمەڵايەتيە گەورەيە بێشك زۆر توێژی ناو كۆمەڵی لە خۆی گرتوە و هەر يەكە بە دوای ئەجيندای خۆيەوەيەتی ، بەڵام لەدوا شيكردنەوەدا نايەوێ دوای ئەم كەمپی دەسەڵاتە بكەوێ ، ئەم – نەخێر – ە گەورەيەيە كە دەبێتە رێڕەوی سياسی ئەم كۆمەڵگايە و ئێوەش هاتون خۆتان خستۆتە بەرامبەر ئەم – نەخێر – ە گەورەيە !
من باوەڕم وايە ودڵنيام و بە حوكمی ڕێڕەوی مێژوو هەڵوێستی مەبدەئی كۆمۆنيستەكان چونە ناو ڕيزی ئەم جەماوەرەيە كە ئەم دەسەلاتە و سياسەتەكانی ڕەفز دەكا واتە چونە ناو كەمپی – نەخێر – .
هەندێك هاوڕێ تۆمەتبارمان دەكەن گوايە سەرمان خستۆتە نێو لمەوە و واقيع نابينين ،جێگای خۆيەتی لێيان بپرسين كاممان ئەو واقيعە وەك خۆی نابينين كە هەر ئێستا هەيە!؟

دەربارەی مەسەلەی (تەخوين) سەرەتا پێويستە بڵێم جێگای داخە‌ بە گوێرەی لۆجيكی كەسێكی بۆرجوازی قەومی دواكەوتوی وەك بارزانی بير بكەينەوە ، كاتێك ئەو، يا دار ودەستەكەی ، ئەم ووشەيە بەكار دێنن مەبەستيانە دوا ڕۆژ كە يەكدەست بوونەوە لەدەسەڵاتدا هەموو – نەخێر – بێژەكان بە تۆمەتی (خيانەت) بدەنە دادگا ! نەك تەنانەت

خیانەت بگرە خیانەتی گەورە ! کە من پێت دەڵێم ، بۆ نمونە ، یا تۆ پێم دەڵێی کۆمۆنیست نی، ئەوە بەمانای (تەخوین) نیە، ملیۆنەها خەڵکی شەریف و ئازادیخواز و ئینساندۆست لە نێو کۆمەڵگادا هەن و شیوعیش نین ، ئەمجا وەرن با بپرسین ئەم تەقدیسە دینیە چیە دەیدەن بەم جەنگە ؟ خائین و غەیرە خائین !؟ کۆمۆنیزم ژیانە ، وەك مەنسور حیکمەت دەڵێ ، بزوتنەوەیەکی فیکری واقیعی هەر ئێستا مەوجودو لە جەرەیاندایە ، ڕەنگە هەڵە ش بکا و ڕاستیش بکا ، دەکرێ پێم بڵێی تۆ هەڵەی ، بەڵام نابێ بیرت بچێ کە ئەم ڕەخنەی ئێمە لە قەڵەمڕەوی لۆجیکی سیاسی کۆمۆنیستیدایە نەك لۆجیکی (تەخوین) ی بۆرجوازی .

لێرەدا پرسیارێك بۆ خۆم دێتە پێش :

ئەم بیرۆکەیەم لە کوێوە بۆ هات ؟ بۆ دەلیل بوو؟ هەروا بێبەڵگە ڕەخنەدەگرم ؟ وەڵامەکە زۆر سادەیە ، نەخێر ، بە بڕوای من لەسەر بنەمای بەتەنگەوە بوونمە بۆ کۆمۆنیزم و بەرژەوەندیەکانی چینی کرێکاربەتایبەتی ،وەبەرژەوەندی جەماوەری بەشخوراو بە شێوەیەکی گشتی ، چونکە باوەڕم بە کۆمۆنیزمی کرێکاریەو ، لەسەر بنەمای تاقیکردنەوەی خەباتی چەند دەیەم لە ڕیزی ئەم بزوتنەوەیەدا دەبێ بەتەنگەوە بم و پێداگرم لەسەر ئەوەی حیزبە سیاسیەکانی بەرەو پەراوێز نەچن و لە ئامانجی خۆیان دوور نەکەونەوە .

بەڵێ ئەمە سیاسەتێکی کۆمۆنیستی نیە و هیچ پەیوەندی بە کرێکارو بەرژەوەندیە چینایەتیەکانیەوە نیە و هەڵدێرێکی ترسناکە زەرەر بە بەرژەوەندیە دوور و نزیکەکانی دەگەیەنێ . ئەو جەماوەرە بەرفراوانەی کەمپی – نەخێر – مافی خۆیانە بپرسن چۆن دەکرێ کۆمۆنیستەکان بەسەر ئەم هەموو نەهامەتیەدا بازدەن کە ئەم حیزبە دەسەڵاتدارانە دروستیان کردوە لەماوەی 26 ساڵ حوکمڕانیاندا ؟ دەبوو کۆمۆنیستەکان پێشەنگ بان لە پەردەهەڵماڵین لەسەر ڕوی ئەم واقیعە تاڵەی باڵی کێشاوە بەسەر ژیان و گوزەرانیاندا ، واقعێك کە تەنیا مشتێك سەرمایەدارو سیاسەتمەداری مشە خۆر سودمەندن لێی ! بەڕاستی ئەمە بازدانە لە بۆشایی دا !

هەندێك باسی زوڵمی قەومی دەکەن و بیریان دەچێت کە ئەوەی سەرکوت دەکا ، لێدەدا ، دەگرێ ، دەکوژێ ، تیرۆر دەکا ، دەدزێ و…… عەرەب زمان نیە ! ئێستا نەوەیەك لەکوردستاندایە پێگەیوە تەنانەت عەرەبیش نازانێ .

بابەتێکی زۆر گرنگی تر بارۆ دۆخی کەمایەتیەکانە لە کوردستان کە لەسەر بنەمای قەومی زوڵمیان لێدەکرێ تەهجیر دەکرێن مافیان پێشێلدەکرێ و سوکایەتیان پێدەکرێ ، ئەگەر لە نزیکەوە بیان دوێنی هەمان ئەو حاڵەتەت بۆ باس دەکەن کە بەسەر کورد زمانەکان دەهات لە کاتی دەسەڵاتە قەومیەی یەك لە دوای یەکەکانی عێراق . ئاخۆ ئەوانە

دەبێ حاڵیان چۆن بێ لەسایەی دەوڵەتی کوردیدا ؟
بابەتەکی دیکەی زۆر گرنگ مەسەلەی ناوچە کێشە لەسەرەکانە ، ئاخۆ کەمپی – بەڵێ – بیریان لەوە کردۆتەوە کە ئیمکانی بەرپابوونی جەنگێکی قەومی کە تەنیا بڵێسەیەکی بەسە بۆ داگیرسان ، زۆر نزیکە و هەموو پێداویستیەکانی ئامادەن ؟ داگیرسێنەر چ بارزانی بێ و چ عەببادی لەو مەسەلەیە ناگۆڕێ کە هەردوکیان دوا شتێك بیری لێبکەنەوە ماڵوێرانی زیاتری ئەو خەڵکەیە ،ئاخۆ قوربانیەکانی کێ دەبن ؟ ئایا هەر ئەو چین و توێژانە نین کە ئێمەی کۆمۆنیست بڕیارە بەرگریان لێبکەین ؟ ئەی باشە چارەنوسی هاوچینەکانمان لە باقی بەشەکانی عێراق چی ؟ دوو بارە هەر ئەوان نابن بە کەرەستەی هەر جەنگێك ، قەومی بێ یا تایفی هەر وەك ئێستا لە شەڕی دژی داعش دا ؟
سەرباری هەموو ئەوانەش هەڵوێستی هێزە نێو دەوڵەتیەکانە لەبەرامبەر ئەم ڕیفراندۆمە ، ئەوە جیا لەوەی ووڵاتانی دراوسێ بە ئاشکراو بێپەردە دوژمنایەتی دەکەن ، هەر ئەم هەڕەشانە وای کردوە هەر ئێستا نرخی خۆراك لەبازاڕدا بەرزبێتەوە تەنانەت پێش ڕیفراندۆمەکەش سەرباری ئەم دۆخە ئابوریە نالەبارە ، یەکێك لەبەرپرسە باڵاکانی هەر ئەو دەسەڵاتە ووشیاری دا لە بەرز بوونەی نرخی کاڵاکان بۆ چەند بەرابەر لە کاتی بەرپاکردنی ڕیفراندۆمدا ، ئەگەر بارزانی برسیەتی خەڵکی لا گرنگ نەبێ وەك خۆی دەڵێ (با لەبرسانا بمرین باشترە لەوەی دەوڵەتمان نەبێ) ، ئەی باشە ئێمەی کۆمۆنیست دەڵێین چی !؟
بەڕاستی جورئەتێکی زۆری دەوێ تا لە لەکەمپی ئەو هێزە بۆرژوازی و قەومیانەدابی واتە کەمپی – بەڵێ – ، کەمپی دەسەڵات، وە ئومێدت پێی بێ ، ئەویش ئومێدێکی موزەیەف نەك واقعی ، و لە هەمانکاتدا پشت بکەیتە ئەم کەمپە پان و بەرینەی بێبەشانی کۆمەڵگا کە پڕ بە دەمیان هاوار دەکەن – نەخێر – بۆ ئەم دەسەڵاتەو سیاسەتەکانی .

2017 / 8 / 12
□ □ □

ڕیفراندۆم لە نێوان بەرداشی بەڵێ و نە خێردا … سەرکەوتی جیهاز

بە درێژایی مێژوو، کورد فرسەتێکی وا گەورەی بۆ هەڵنەکەوتووە، کە زۆربەی کوردستانی باشور لە ژێر دەسەڵاتی خۆیدا بێت ، بەردەوام دابەش بوە بەسەر دو بلۆکدا نەتونراوە خاکی کوردی هەموی بچێتە ژێر دەستی حکومرانی کوردیەوە، بە تایبەتی کەرکوک و خانەقین و شەنگال.، کورد زیاد لە سەدەیەکە بە بەردەوامی لە خەبات و تێکۆشاندایە بۆ سەربەخۆیی کوردستان، لەئێستا بەهۆی کۆمەڵێک چەمکی سیاسی و بەرژەوەندی، ڕەوشێک هاتۆتە ئاراوە، دەتوانرێت کورد خۆی تیا بگەیەنێتە ئاستی داخوازییەکانی و جێگەو پێگەی خۆی وەک کیان تیایدا بناسێت.،ئەوەی لە ئێستا بەدەستهاتووە، دەتوانرا لەماوەی 26 ساڵی حوکمڕانیدا لە باشوور، پێگەکانی دەوڵەتداریی لە ئابوورییەکی بەهێز و نەوای دابینکردنی بەرەنگاریی سەربازیی و ڕایەڵە سیاسیەکانی باشتر ئامادە بکردایە، بەڵام نەی کردووە. ، لەدوای رووخانی سەدام و هاتنی داعش و لە ئێستاشدا ڕووەو کۆتایی هاتنی، ڕەوشی ناوچەکە بەهۆی قەبەیی ململانییە سیاسی و داراییەکانو بەریەککەوتنە جیهانی و ناوچەییەکانەوە، پێویستە کورد پێداگری لەسەر چارەنوسی خۆی بکات و ببێتە بەشێک لە لە دەستکاریکردنی نەخشەو گۆڕانکاریی ناوچەکە، ئەمەش لە خۆڕا نا بێت، پێوستی بە کۆمەڵێک ئامادەکاریی جدی هەیە، تا خۆی بخزێنێتە نێو وەدەستهێنانی بڕیارەکانەوە.، هێشتا داعش لەناوچەکەدا ماوە، هێزە گەورەکان بە دەوڵەتانی ناوچەکەشەوە، هێز و جەبەخانەی سەربازیی پەلکێش دەکەن بۆ ناوچەکە، قسە لەسەر کۆمەڵێک ململانێی نوێ هەیەو ڕۆژانە گۆڕانکارییەکان بەرزو نزم دەکات ، ترسی ئەوە هەیە لەدوای داعشەوە ململانییەکانی جیهان و ناوچەکە بەئاقارێکی ترسناکتردا بڕوات. کەچی کورد لەسەر پرسی ڕیفراندۆم ناکۆکە، گەر ناکۆکییەکان نەگاتە ئەوەی هەموو لایەک بەگیانی لێپرسراویی و بژاردە دانان لەسەر سوتاندی دەستکەوتەکان، دەکرێت ترسی لەبارچوونی هەموو دەستکەوتەکان بکرێت و بگەڕێینەوە بۆ خاڵی سفر.، پارتی چەمکی پرسی ڕیفراندۆمی گرتووە بەدەستەوەو وەک حیزب بژاردەی بۆ دەکات ، ئەم ڕگایەش بڕینی هێڵی سوری رەهەندە نیشتمانیی□کانە کە لە غیابی پەرلەماندایە، هەڵەیەکی سیاسی کوشندەو داڕشتەی مێژوویەکی ڕەشە، بۆیە دەکرێت لە کاتی کایە

نیشتمانییەکاندا کەمەڵێک فاکت هەیە ڕەچاویی بکرێت ، بەتاکە هێزێک ناتوانرێت نەبڕیاری لەسەر بدرێت و نە ئەنجام بدرێت وەک ڕیفراندۆم لەسەر چارەنوسی گەلێک.، ڕەچاوکردنی کردنی کەمەڵێک خاڵ، یان بەدیووەکەی ترا پشتگوێ خستنی ڕەچاوکردن، ئەنجامدانی ئەم پرۆسەیە، بەم ئالیەتانەی کە لەبەردەستدایە، زیانی زۆریی لێ دەکەین، نەک دەگەین پێی، بۆیە لە پشتگوێ خستنی ئامادەکارییەکاندا، کە تا ئێستا خەمان بۆ ڕێکنەخستووە، لەوانە، پتەکردنی ئیدارەی هەرێم وەک دەزگایەکی دامەزراوەیی و بەهێزکردنی هێزی پێشمەرگە و کاراکردنی هەر پێنج دەستەڵاتەکە و ئاشتی کۆمەڵایەتی و، هەروەها ڕایەڵە دیبلۆماسییەکان و ڕازیکردنی زۆربەی وڵاتان، دەکرێت ئەم خاڵانەی خوارەوە ڕەچاو بکەین و چارەسەری بۆ بدۆزینەوە:

1. لە ئێستای عێراقدا هێزێکی تری بە ناوی حەشدی شەعبی لە ئامادەباشی دایە بەرامبەر کورد، کە خەتەریی هیچی کەمتر نیە لە داعش، وە بەتایبەتی کە سنورێکی دورو درێژمان لە گەڵیان هەیە هەر لە شەنگاڵەوە هەتا حەمرین، وە ئیمکانیەتێکی زۆری مادی و چەکی قورس و سوک [کە زیاد لە 100 دەبابە] لە بەردەستدایە، دەنیابن حەشدی شەعبی لە دوای رزگار کردنی حەویجە پەلاماری کەرکوک دەورو بەری ئەدات، دەبێت ڕێگا چارەیەکی بۆ بدۆزینەوە.
2. – بزوتنەوەی گۆڕان هەتا ئێستا لە هیچ شوێنێکدا نەی ووتووە دژی ڕیفراندۆم و دەوڵەتی سەربەخۆم. دەکرێت لەم پرۆسەدا ڕەچاویی داخوازییەکانی بکرێت، گەر پشتگوێ بخرێتە، ئەوا کەی پرۆسەکە دەخرێتە ژێر پرسیارەوە.
3. – ژێرخانی کورد لە ئێستادا زۆر خراپە جگە لەو هەموو کەم و کوریە خزمەتگوزاریانەی لە ئاوو کارەباو … هتد، بوونی هەیە، دەکرێت وەک فریاکەوتنێکی خێرا پشت بە گوندەکان ببەسترێت و لە بەرنامەیەکی خێرادا پرۆژەیەکی فراوان بنیادبنرێت و لایەنی بوژاندنەوەی گوندەکان دەست پێبکات، تا لەکاتی گەمارۆیی ئابووری لانی کەم بەرگەی دەرکەوتەکانی گەمارۆ بگرین.

ئێستا ڕیفراندۆم سەرەتاکانی گەشبینی پرۆسەکە نادیارە، کەچی شەقامی کوردیی بەتە دوو بەرەوە، بەرەیەک لە گەران و کەمەڵێ و… هتد، وەک لە بەیاننامەو وتە فەرمییەکانیاندا دەبیسترێت، ئەوان لەگەڵ ئەوەدان ئەم ڕیفراندۆمە ماوەیەکی تر ئەنجام بدرێت و کەی حیزب و کۆمەڵگای مەدەنی و حکوت و خەڵکی بەگشتی تیا بەشدار ببن ، لەوانە:

- پتەوکردنی ماڵی کورد

- ڕێگاچارەیەک بۆ گەشەکردنی ژێرخانی ئابووری هەرێم
- ڕازیکردنی تورکمان و ئاشوری عەرەبەکانی ناو کوردستان، بە پرۆسەکە
- گەشەپێدان هێزی پێشمەرگە لە ڕووی چەندایەتی و چۆنایەتییەوە
- هەوڵدان بۆ ڕازیکردنی دەوڵەتانی ناوچەکەو جیهان، تا پشگریی پرۆسەکە بکەن.

ئەم خاڵانە، دەچێتە ئاستی دڵسۆزی و گوێدان بە پرۆسەکە، نەک بەرەی دژ. بۆیە لە ئێستادا ململانێیەکان لەسەر پێگەی باڵای حیزب و کەسایەتی، ببێتە هۆکاریی پشتگوێخستنی کۆدەنگی و دوو بەرەیی لەم پرۆسەدا، هەموولایەن بەرپرسیار دەکات، بەتایبەتی ئەوانەی هۆکاریی سەرەکین لەم ململانێیەدا وەک پارتی، لەکاتێدا پرۆسەکە لەبار بچێت ، بۆیە پێویستە بە گیانی بەرپرسیاریەتیەوە مامەڵە لەگەڵ ئەم پرسە نیشتمانیەدا بکەین نەک بە بەرژەوەندی وڵاتان یان بە یەکلامی هەڵبژاردنەکان و وەک خەتی سور بیبینین . .

دوایین شەوەکانی سیمرخ … سەلاح شوان

1

تا ئەمڕۆکەش…
هەموو ڕۆژێک کاتێ کە ئێوارە دادێ
بەیادی عەشقە جوانەمەرگەکەی تۆم
پەردەکانی دەم دادەدەمەوەو
مەمە شیعرێکی گەشی وەک چاوەکانت
دادەگیرسێنم و بەدەنگ
پشت لەم سەردەمی گورگانە دەکەم و
ڕووەو ڕۆژ ئاوا دادەنیشم
زۆر چاوەڕێیم کرد تا وەکو کوێریم داهات
ئیستاکەش خەری خواکەی تۆ
لەم هەڵنەهات
تازە بەم درەنگان شەوە

بەم درەنگە زەمانە
بەدەم مەستی و نەستییەوە
نە خۆر هەڵدێ و نە من چاوەڕوان خۆرم
بە مۆمە کوژاوەکانی خەونەکانمدا دەچمەوە
لاپەڕە بە لاپەڕە هەڵیان دەدەمەوە بەڵکو
لەم شەوە ساردو تاریکەی دوادوایيدا
تروسکاییەك ببینم
هیچ دیار نییە
وتی لێرە دانیشە
لەگەڵ یەکەم گزنگی خۆرهەڵاتندا دێمەوە
ئیستاو ئەوسا نەمدییەوە
تا ئەمڕۆکەش…
هەموو ڕۆژ ێك كاتێك كە ئێوارە دادێ
بەیادی عەشقە جوانەمەرگەکەی تۆ
پەردەکانی دڵم دادەدەمەوەو
مۆمە شیعرێکی گەشی وەک چاوەکانت
دادەگیرسێنم و بێدەنگ
پشت لەم سەردەمی گورگانە دەکەم و
روو□و رۆژ ئاوا دادەنیشم
خۆی پێی وتم
کاڵ و کرچە بەری داری زڕی ئەوان
بۆش و بەتاڵە پەیامی پێغەمدزان
من بە خوێنی باخچەی تەمەن بۆت دەنووسم
گەر یەك جار بیخوێنیتەوە
ئیتر پێویستت بە پاپۆڕ نا بێت تاکو
دەریاکانی هوشیاری پێ پەی بکەی

2

با شەویش بێت و با دنیا
ئاگربارانی دۆزەخ بێت
من ئەیبینم
خۆی بە پەڕەی گوڵێکی وەریو پۆشیوە
تا بە ئاگری دۆزەخی مارس نەسووتێ
تۆ سەیریکە…
ئەم گەردوونە چۆن لە گۆمی
قیری تواوەی تاریکیی خودای جەنگدا

تواوەتەوەو خنکاوە
ئەوە شیعرە؛ یان کۆنە دڵی عەشقێکە
وا بە شمشێری خوداکان ئاوەها لەتلەت کراوە؟
ئەوە ئاواتەکانی منە یان...
ئاوازەکانی داوودە
وا دڵی ئەمدیوو ئەودیو
بە تیری رق سمێنراوە؟
بەردبارانی□، ئاگربارانی□،
غ□مبارانی□ ئ□م گەردوونە ئەمشەو
کوا تازە بە من چار ئەکرێ
ئەم بەزم ورەزمی زەمانە!
کوا تازە من چارەسەری ئەم بەزم ورەزمی زەمانەم پێدەکرێ

3

ئ□ستا لە دوایین هەنگاودا
ئاوڕ دەدەمەوە رێگام خۆڵەمێشە
نازانم کێ پێشتر گڕی تێبەرداوە
نازانم کێ
کێ بوو؟ بۆچی؟
گوڵزارەکەی ئەوسای جێگا دڵداریمانی کردووە
بە وشکە خاکێکی وەکو
وەکو دڵم رەق و چۆڵ و شەقار شەقار؟
ئەو وتی ئێستاش هەر ماوە
تۆ نایبینیت
کوێرە چاوێک خەو بە خۆری سبەینێوە نەبینێ
وێرانە دڵێک نەبێتە چوارچێوەی خۆرێکی عەشق
من هەردوو خۆرەکەم دۆڕاند

4

ئەو وتی بەسە با ئەمشەو
لەوە زیاتر نەخۆینەوە
من دوایین شیعرم هێشتاکە لە نیوەبوو
کە سەیری دەوری خۆم دەکەم کەس نەماوە
هیچ کوێیەکم لێ دیار نیییە
هیچ دەنگێکیش لەم مەیخانەیەوە نایا ئەم شەو
دنیا ئەم شەو مەیخانەیەکی چۆڵی داخراوە

وێرانە؛ وێرانە؛ وێران
ئەم خاکی خوایە خەوتووە
تاریکە خاکە ئائەم شەو
منیش لە خوا
تەنیاترو
دڵتەنگترو
بێزارترم

5

خوا جارێکیان
شێرەکانی خۆی بەردایە گیانم تا بمخۆن
من شیعربارانیانم کرد
بەڵام تا ئیستاش نەڕیان
دێتە گوێم لەو دیو دیواری
زەمانەوە خۆیان مەڵاس داوە بۆم و
رۆژێك دێت پەلامارم بدەن

6

من وتم بەهەشتم ناوێ
بە روباری شیرو شەراب و هەنگوینەوە
تەنیا شیعرێک
تەنیا پێکێک
بەیادی چاوەکانی ئەو
بیخۆمەوە

7

…ئا ئەمڕۆ نا
دوێنێبوو هەر تەننیا دوێنێ
رەوە کۆترێکی سپی
ئا لێرەدا هەڵنیشتبوون
نازانم کام گەردوولی قینێك هات
راپێچی ئەودنیانی کردن…؟!
کامە دنیا؟ کامە ئەودیو؟
دنیا هەریەك دیوەو هەرگیز
خوا روو یەکی دیکەی نییە
ئاسمان هەر یەک رەنگە هەرگیز

راستی رەنگی دیکەی نییە
شیعر هەر یەك دەنگە، باران
هیچ دەنگێکی دیکەی نییە…
ئەودیو، ئەوسا، ئەودنیاو ئەو…
ئەو هەموو ئەوانەی دەڕۆن
کەی؟ لەکوێ؟ چۆن دەردەکەون؟
من چاوەڕوانیی زیاترم پێناکرێ
من خودای دووڕووم بۆچییە

8

لەوەتەی هەم دەخولێمەوە
بە دەورەی خۆم و ئەوان و شوێنەکان و کاتەکاندا
نە چراکەی دیۆجینەسم پێیە نە
زوڕناکەی داود
هەرچی هەیە وەکو من دەخولێتەوە
بەدەوری خۆی و خودادا…
زەوی و خۆرو رێی کاکەشان و گشت گەردوون…
دەخولێنەوە
خەڵکی لە دەوری بەردە رەشەکەی دەستی راستی ئەڵڵا
دایکم پێمی دەگوت: لە دەورت گەڕێم
شۆفێر لە دەوری فولکەکەی سەرا
گەردەلوول، گێژەنگ،
ئەتۆم و ئەوەی نایبینین
هەر هەموو دەخولێنەوە…
ئەی خودا بەدەورەی کێ، چیدا دەخولێتەوە؟
ئەم خولانەوانە گشت پووچن
خولانەوەی من و زەوی و ئەستێرەکان گشت گەردوون
کێ دەتوانێت رایان بگرێ؟

9

کێ لە خولانەوە رادەوەستێ؟
کێ لە کوێدا رادەوەستێ؟
لە سەرەتا یان ناوەڕاست یان کۆتایی؟
سەرەتای کۆڵان یان شەقام؟
سەرەتای رۆژ؟ خواردن؟ کردن؟
سەرەتای ژیان؟ یان مردن؟

کوا سەرەتای من لە کوێوە دەست پێدەکات؟
لەدایکبوون یان کۆرپەیی یان لە لەشی دایک و باکمدا
ئەی ئەوان لە کوێیان هێنام؟
ئەڵڵا دەڵێت: لە ئادەم و لە حەواوە من هێناتم
داروین دەڵێت: لە دوو ترشەکەی دەریاوە
ئەی دەریا خۆی لە کوێوە هات؟
ئەی خودا خۆی لە کوێوە هات؟
منیش هەر لەوێوە هاتم
هیچ شتێک سەرەتای نییە
هیچ شتێک کۆتایی نییە
هەموو شتێک خۆی سەرەتاو کۆتاییە
ئەگەر بتوانین بیبینین

10

تۆ ڕوو لەکامەیان دەکەی؟
کامەیانت پێ واز لێدەت؟
نوێژو نزا، یان خواردن و هەناسەدان؟
مزگەوت جێگای کامەیانە؟
خۆ دوو شووتی بە یەک دەست هەڵناگیردرێت
بۆیە زەردەشت وتی:
یەک درۆیە، هەمووی دوانە
بوون و نەبوون، تاریک و روون
سەرەتاو کۆتایی
چاک و خراپ

11

هەشتا سەرەتای بەهاربوو
کە جێیی هێشتم
لەوساکەوە بەدوای خۆیدا
چوار وەرزێکی باران و گەڵارێزانی
بە جێهێشتم
کە پایزو گەڵارێزان و مردنی بۆمان هێنا
کە کوشتن و درۆو رقی پێمان بەخشی
کە ئەم دنیایەی وا دانا
ئەگەر هەیە دەستی شکێ

□ 12‎

بە لاپەڕەی کاڵبووەوەی تەمەنمدا دەچمەوە
بەرەو دواوە، بەرەو دواتر…
تاکو دەگەمەوە ئەوێ
ئەوێ لە باوەشی دایکم
لە پایینی (خاڵخاڵان)دا…
بەڵام نازانم بۆ؟ کەی؟ چۆن؟
نە دایکم ، نە باوکم ، نە ئەوێش هیچیان نەماون
کێ ئەو هەموو خاڵا نەی سڕیو□ تەوە؟
خەم و خۆشی ، خەون و خەیاڵ،
هەست و سۆز و ئاوات و ئومیدی بەتاڵ
بەتاڵە بەتاڵە بەتاڵ…
ئەم گەردوونە، ئەم ژیانە
پڕە لە بۆش و لە بەتاڵ
ئەم گەردوونە بێخاوەنە
کێ یەکەم بەردی داناوە?
بۆچی ئیستا دیار نەماوە?
بۆ دروست بوو?
بۆچی? کەی? چۆن? ل□ ناو ئەچێ?
کێ وەڵامێکی هەیە بۆم?
پێش مڕدنم با پێم بڵێ
□تا بە بەتاڵی نەمرم

13

منیش رۆژێ لە رۆژان مناڵبووم
خۆشەویستی دایەو باوە
ئیستاکە پیرێکی تەنیای پڕ
پڕ لە ئاگری کوژاوە?
ئیستا لەسەر کەلی
ئاوابوونمدا وەستاوم
دوایین سەرنج
دوایین ئاووڕ…
لە رابوردوو دەدەمەوە
رێگایەکە
بە بست هەر بستێ دوان ئەبێ
بە کاتیش وەها درێژە

لەسەرەتای ئەم دنیایەوە
هەر هەیەو هەر هەبووە
تا کۆتایی ئەم دنیایەش هەر ئەمێنێ
هەر دووکەڵەو تەپوتۆزە
دووکەڵی دانەمرکاوەی
ئازارو غەمەکان هێشتا
بونچڕووکیان لێ هەڵئەسێ
تەپوتۆزی ئاژاوەکان
هێشتا سەرو چاوی ئەوانی پۆشیوە
گوڵی شیعرەکانم سیس و هەڵوەریون
تاشە بەردی بیرۆکەکانم هێشتاکە
ر□نگاکەیان تەنگ کردووە
ئەو هەموو گەردانەی عەشقە
?بۆ بێلانە جێهێڵراون
?کێ هەندێکی لەگەڵ خۆیدا بردو ڕۆیی
نازانم. بۆ پێشم کەوتن
:خۆ من وتم
مەرگم بە پێش مەرگتان کەوێ
وتم مەرگتان نەبینم هەرگیزاو هەر هەرگیز
دەسگێ گوڵ و دەسکێ نێرگیز
بۆچی کەسێ نەبوو جارێ گوێم لێبگرێ
:کاتێ وتم

کوانێ ئەوەی ئەڵێن گوێی لە خشەی مارومیرووە، کوا؟
?بۆچی ئیستاکە کەڕبووە
درۆیە درۆیە درۆ
کەس نییە گوێ لەکەس بگرێ
هەر دووکەڵەو… هەر تەپوتۆز
وتی بەر بەدواوە مەکە
ئەگینا دەتکەم بە بەرد
ئەم هەموو بەردانە کێبوون؟
چیان د□وت؟ چیان دەکرد؟
کێ دەزانێ؟
لەکێ پرسم؟
کێبوو وتی: ئاخر شیعر بۆکێ بڵێم

کوا کێ ماوە دڵێکی ئاشقانە هەبێت
زەمانی دڵ بەردەکانە ئا ئەم زەمانە، ئەم زەمان
زەمانی مر□ق خ□رانە
زەمانی درۆبارانە ئەم زەمان
هەزاران ساڵبوو بێدەنگبووم
وامدەزانی گورگەکانی ئاغای کوێرە دێیەکەمان
خواردوویانە
بەڵام کە گوڵێ دەوەرێ
دەیان تۆوی گوڵی نەمر جێدەهێڵێ
وتیان گوڵە کێوییەکان بگرن، بیانکوژن،
ئێمە تەنیا گوڵی سەر مێزمان گەرەکە
بچن لە بازاڕی خۆفرۆشاندا بیکڕن
ئەو گوڵزارانە وێرانن کەن
کە گوڵ بۆ خۆیان ناگرن
وێرانە وێرانە وێران
ئەمڕۆکە خاکی کوردستان
کە گوڵی یاخی ناگرێ
وێرانە خاکە ئەو خاکەی
جێگای گۆڕی
شاعیرێکی گێلی تێدا نab□ت□وە
جێگای دڵی عاشقێکی
خەمان گەستەی وەک منی تیا نابێتەوە
نالی، حاجی، شێخی سەنعان
ئەوانی تری گۆڕ غەریبان...
وێرانە خاکە ئەو خاکەی
کرا بە جێی گۆڕپەرستان
کرایە جێی براگەورەو
سەری گەورەو
کەری گەورەو خودای گەورە
من گەورەکان ناپەرستم
بچووکەکانم خۆشدەوێ
وەک کانییەکەی گۆران و
پێکەکەی دەستی خەیام و
گۆچانەکەی دەستی شارلی و
کەرەکەی حەزرەتی نالی

من وڵا تێکم بۆچی□
شەرەفی پیاوو سەرانی
لە ریشی پان و سمێڵ و
ناوگەڵی ژنەکانیان بێ

16

ئیستا گورگەکانی ئاغا
سەگە دڕەکانی کوێخا
کەڵبەیان لە شیعرەکانم گیرکردووە
دەیانەوێ جریوەکانی خەفەکەن
خۆ من داوود نەبووم کەچی
ویستیان گۆرانیی خوایان بۆ بڵیم
کەی سروودەکان
لە ناو قەفەسدا وتراوە
کەی خوڕەی ئاو
لە ناو زەلکاودا خوڕەی دێ
کەی ئەهریمەن لە ژێر خۆردا
بۆ گوناهکاری دەگەڕێت
بۆشە
ناهەقە
ناڕەوا
هەرچی هەیە لە سەر زەوی و
لە ژێر ئاسماندا بەتاڵە
ناڕەوایە
بەتاڵە وەك
دڵی گورگەکانی ئەڵڵا
ناڕەوایە وەک کوشتنی شیعرەکانم
لە باخچەکەی ئەڵڵادا دەستم برد بۆ گوڵێ
ئەو جەندرمەکانی خۆی ناردە گیانم
لە پای گوڵێ هەزاران دڕکی قینیان
چەقاندە ناو دڵی خۆم و شیعرەکانم
من دڵی دڕکاویم ناوێ
من خوایەکم…
من خوایەکم ئەوێ چەتەو شیعرکوژی
نەبێت و دڵی هیچ کەسێك
دڕکاوی و ژەهراوی نەکات

وتیان خودا
لە خشەی مارو مێرووڵ□ش ئاگادارە
کە چووم گلەیی لا بکەم
لەوێ نەبوو
وتم ئاسمان لە گیرفانی بەتاڵی من بەتاڵترە
وتیان بڕوانە حەلاج و
گیڤاراو
شیعرەکانی خۆت
خۆت لە هەناسەی ساردی من ئەپارێزی و
ئەشارییەوە…
نەک ببێ بە گەردەلوولی ئەشقێك و
ئیتر ئەشق راپێچت کاو
بتباتەوە بۆ دۆزەخی دڵدارییەکەی جارانمان
بەتاڵە، بەتاڵە بەتاڵ
کێ ئەم شووشانەی بەتاڵکرد؟
چۆڕێ نییە بیخۆینەوە
کێ ئەم روبارانەی بەتاڵکرد؟
کێ ئەم ئاسمانە…
ئەم گەردوونەی…
ئەم ژییانەی بەتاڵکرد؟
دەستی شکێ

بارزانی لەسەر ئەم 10 خاڵە متمانەی لەدەستداوە… . جەلال هۆرێنی

کاتێک کەسێک سەرکردەی وەڵاتێک دەبێت پێش هەموو دەست کەوتە دبلۆماسیی و سیاسیەکان ، هەوڵی متمانە لە نێو گەلەکەی خۆی دەدات ،ئەگەر سەرکردە متمانەی گەلی لەدەستدا ، ئەوا نیشانەی نا ئارامی لە ووڵاتە یان ناوچەکە بوونی هەیە.

مسعود بارزانی کەماوەی زیاتر لە 12 ساڵە سەرۆکی هەرێمی کوردستانە

نەیتوانیوە ،ببێتە پردێک لە نێوان خەڵک و دەسەڵات، ئەم پیاوە هەوڵی نەداوە پۆستەکەی بۆ خزمەتی گشتی بەکاربهێنیت و باوەڕ بە تاکی کورد بکات ، کە ئەم سەرۆکە هی حزبێک نیە ، موڵکی هەموو میللەتە.
ئەوەی ئەمڕۆ لە کوردستا ڕوودەدات ،هۆکارەکەی سیاسەتی هەڵەی بارزانیە ،هەڵە بەمانای دژایەتیکرنی بنەماڵەکەی نا ، بەڵکو بەمانای نەبوونی شارەزایی لە سیستەمی بەڕێوەبردن ، بەداخەوە ڕاوێژکارەکانی بارزانیش زۆر جار ئەم پیاوەیان بە هەڵە بردووە.
لەوە دڵنیام هەموو میللەتی کورد بنەماڵەی بارزانی و بارزانیەکان کە تووشی جینۆساید بوون بەموڵکی خۆیان دەزانن بەڵام مسعود بارزانی نەیتوانیوە لەو ڕێگایەوە هەست و نەستی خەڵک بجوڵێنێت و متمانەی هەموو کوردستان پەیدا بکات.
چونکە مسعود بارزانی لە ماوەی سەرۆکایەتیەکەیدا ئەوەندە پارتیانە هەڵسوکەوتی کردوە ، نیو ئەوەندە وەک سەرۆکی کوردستان هەڵسوکەوتی نەکردووە، تەنانەت ئەم هەڵسوکەوتەی لە سەفەر و دیدارەکانی بەدەرەکەوەت.
بەرزانی دەیتوانی لەو کاتەی وەک سەرۆک دەست بەکاربووە هەوڵبدات هەموو لایەنەکان لەخۆی کۆبکاتەوە ، بێ جیاوازی کاربکات ،بەڵام نەیکرد ، ئەوەندە پارتیانە کاری کرد و نیوە ئەوەندە وەک سەرۆکێک نەیتوانی ئەرکەکانی جێ بەجێ بکات.
لەدنیا وابووە سەرۆک نوێنەری گەل بووە، بەڵام لە کوردستان بەرزانی نوێنەری حزبێک بووە ئەگەر ویستویەتی وانەکات بەڵام لە هەڵسوکەوتی وابووە.
بابەتی ریفراندۆم یەکێکە لەو بابەتە نشتیمانیانەی کە موڵکی گەلەکە، پیویستە هەموو کورد پێکەوە بریار لەسەر ئەو ئەرکە نیشتمانیە بدەن، نەک بارزانی لەپێناو ئەوەی بە مێژوو بڵێن ئەو کردی گەلیک برسی بکات.
ڕەنگە لە مێژووی ژیانی سیاسی بارزانی اوەڕوانی ئەوەی نەکردبێت ڕۆژێک لەسەر سەربەخۆی کوردستان بەتایبەت دانانی کات بۆ ریفراندم کەمپینی دژ بکرێت ،راگەیاندنی ئەهلی لەبەرامبەری ریکلام بۆ نەخێر بکات.

چونکە بارزانی شکستی هێنا لە :

1- وەک سەرۆکی میللەتێک سەرۆکایەتی بکات ، بگرە ئەو وەک نوێنەری حزبێک بوو.
2- لەسەردان و بەسەرکردنەوەکاندا ئەوەندەی بنەماڵەکەی بۆ لاوە

گرنگ بوو ئەوەندە گرنگی بەلایەنە سیاسیەکانی نەداوە.
3- نەیتوانی ژیانی تاک فەراهەم بکات و برسێتی رووی لە کوردستان کرد بەهۆی سیاسەتی ناشەفافی لە نەوت و داهاتەکان.
4- نەیتوانیوە گەندەڵکاران بداتە دادگا ، چونکە بەشێکی زۆری لەکەس وکاری خۆیەتی .
5- بەدواداچوونی بۆ پرۆژەکانی حکومەت نەبوو ، پشتی بە کەسەکانی خۆی بەستووە کە تیوەگلاون لەگەندەڵی.
6- بارزانی هەمیشە رقی هەڵگرتووە لە بەرامبەرەکەی رقەکەی وەک کەسیتی بووە ، ئەم پیاوە رقی سیاسی و کەسێتی تێکەڵ کردووە.
7- بەشێکی زۆری پۆستە گرنگەکانی حکومەتی بە بنەماڵەکەی بووە ، متمانەی بەخەڵکی تر نەبوو، بەڵێ خەڵکیش متمانەی بەو نیە.
8- حزبەکەی لەسەربنەمای پارە وەستاوە دەسەزی تێدا بووەتە پارەپەیدان ئەمەش کۆتایی دێت .
9- باوەڕ و متمانەی بە سەرکردەی حزبەکانی تر نەبووە ، ئەوەندەی باوەڕ ومتمانەی بە دەوڵەتانی بیگانە و دراوسێ هەبووە.
10-سیستەمی بەڕێوەبردن لای بارزانی سیستەمێکی بنەماڵەیی بووە نەک ئیداری دانراو.

مەرگی سەردەشت عوسمان، مردنێک لەپێناو ئایدیاکاندا ... نەبەز سەمەد

یان پالاخ_فەرخوازی چیکی لە کانوونی دووەمی ۱۹۶۹دا لەکاتی پرۆتێستکردنی داگیرکردنی وڵاتەکەیەوە لەلایەن یەکێتی سۆڤیەت، گڕی لە خۆی بەردا. مەشخەڵی ئاگرەکە تەنیا ئەو دانا پێشە، بەڵکو بە هەمیشە ئەو لە بنەڕەتەوە لە سەرجەم کۆمەڵگەکەی جودادەکاتەوە. کاتێك پالاخ لە ژیاندا بوو، هەندە جێی بایەخ و گرنگی پێدان نەبوو، بەڵام پاش مەرگە ئاگرینەکەی، بە زۆر کەس پالاخ لە خوا-مرۆیەک کەمتر نەبوو، ئاخر ببوو بە بوونەوەری هێز، وزە و کاریگەری. بۆیە پالاخ لە پشتی گۆڕەکەیەوە شەوە بە مێژووی چیکسلۆڤاکیا دەدات.
سەردەشت عوسمان بەرلەوەی تیرۆر بکرێت، خوێندکارێکی بەشی ئینگلیزی

بوو، جەنگەی بایەخ و سەرنجی خەڵک نەبوو، زۆرینەی خەڵک لەم هەرەمەدا نەیان دەناسی، ئاگایان لە نووسینەکانی نەبوو، بەڵام پاش تیرۆرکردنەکەی سەردەشت دەبێت بە ئیدیال، دەبێت بە بزوێنەری شەقام، دەبێتە جێی بایەخ و گرنگی پێدان، نووسین و نامەکانی دەخوێندرێنەوە و ئێستا لەلایەن هەمووانەوە بەهەند وەردەگیرێت. ئێستا دەسەڵات و حیزبی کوردی لە پشتی گەڵەکەیەوە لە سەردەشت عوسمان دەترسێت، لە گلکۆکەی دەترسێت، چونکە مەرگی سەردەشت و گلکۆکەی بوونە بە هێما و سیمبولی ئازادی، سیمبولی پرۆتێستکردن و بەرەنگاری، سیمبولی ڕووبەڕووبوونەوەی دەسەڵاتێکی حیزبی، بنەماڵەیی، خێڵەکی و گەندەڵ.

یان پاتۆچکە لە ١٣ ئازاری ١٩٧٧، لە نەخۆشخانەیەکی پراگ مرد، کەمێك دوای یادی ٧٠ ساڵەی هاتنەژیانییەوە. هۆکاری مەرگەکەی ”خوێنبەربوونێکی زۆری مێشکی بوو، چونکە لەلایەن لێکۆڵەرەوانی پۆلیسەوە ئەشکەنجە درا بوو. زیاتر لە دوو مانگ، پاتۆچکە بەبەردەوامی لەلایەن پۆلیسەوە لێکۆڵینەوەی لەگەڵ دەکرا، دوا لێکۆڵینەوەی پتر لە یازدە سەعاتی خایاند بوو” (Kohak، 1989: 3). پاتۆچکە وەک یەکێك لە ڕێبەرەکانی (”وتەبێژەکان”)ی چارتەری ٧٧ (Charter 77)، دەبینرا کە بزووتنەوەیەکی مافی مرۆڤ بوو، ڕژێمی کۆمۆنیستی چیکۆسلۆڤاکی وەک دژە_دەوڵەت لە پاتۆچکە تێدەگەیشت. پێشەی سیاسی پاتۆچکە لەگەڵ مەرگەکەیدا کۆتایی پێنەهات. کاتێک مرد، فەیلەسوفەکە لە ڕووی سیاسییەوە تەنانەت زۆر ورژێنەرترە لەو کاتەی کە زیندوو بوو، وەک سەلمێندرا بەڕێی ژمارەیەکی زۆر هێزی پۆلیس بڵاوەی پێکرابوو بۆ دوورخستنەوەی ئەوانەی کە بەشداری ناشتنەکەیان کرد.
تەنیا بە ئامادەبوونیان لەوە، پۆلیس دانبەوەدا دەنێ کە مەرگی پاتۆچکە ڕەهەندێکی سیاسی هەیە، جەستەی پاتۆچکە، دیارە وەک جەستەیەکی بەژیان پەیامێکی گرنگی لە خۆیدا هەڵگرتووە. ئێستا دەسەڵاتداران دەبێ لەوە تێگەیشتبن، کە سەرکەوتنیان بەسەر پاتۆچکەدا زۆر کورتخایەن بووە: ئاخر پاتۆچکەی مردوو زۆر بەهێزترە، زۆر کاریگەرتر، تەنانەت زۆر مەترسیدارترە لە پاتۆچکەی زیندوو. ئەوان دەسەڵاتیان هەبوو پاتۆچکە بە جەستەیەکی مردوو وەربگێڕن_ ئێستا، ئەو جەستە مردووە بە بەبێدەنگی زیتبەتەوە و بە ئەوان پێدەکەنێ. ئەوان ئەوەی توانیان بە تێکشکاندنی ژیانی سیاسی پاتۆچکە لە پاش مەرگیدا کردیان: ”کامێراکانی پۆلیس وێنە و فیلمی هەموو ئەو کەسانەیان دەگرت، تەنانەت ئەوانەش کە بە لای گۆڕەکەیدا تێدەپەڕین. ئەو خزمەتگوزارییە بەبێ پچڕان بوو، هەروەها گێتاری

قەشە لەکاتی ناشتنیدا کپکرابوو، بەهۆی سووڕانەوەی هەلیکۆپتەری سەربازییەوە لەسەرسەریان و زیادکردنی دەنگی قڕەقڕەی ماتۆڕسکیلی پۆلیسەکان لە نزیک شوێنی ناشتنەکە” (Keane 1999: 253–4). بەڵام هەوڵەکانیان بێ ئاکام بوو؛ جەستەمردووەکە لە کۆتاییدا نوشوستی پێهێنان.

سەردەشت عوسمان ڕۆژی ٤/ ٥/ ٢٠١٠ لە بەردەم کۆلێژی ئاداب دەڕفێندرێت و تیرۆر دەکرێت، دوای دوو ڕۆژ تەرمەکەی لە نزیک موسڵ دەدۆزرێتەوە. دوای تیرۆرکردنەکەی چەندین خۆپیشاندان و ناڕەزایی لێکەوتەوە، ئەمەش ئاماژەیە بۆ ئەوەی سەردەشت عوسمان بە مردوویی کەسێکی کاریگەرتر، ناسراوتر، بەهێزتر و بۆ دەسەڵات مەترسیدارترە لە سەردەشتی زیندوو. ئەگەر دەسەڵات و حیزبی کوردی لە کوشتن و تیرۆرکردنی ئەودا سەرکەوتووبووبێت، ئەوا جەستە مردووەکەی سەردەشت نوشوستی بە ئەوان هێناوە، چونکە مەرگی ئەو بووە بە هێمای ئازادی و هەقبێژی. سەردەشت بەهۆی مەرگەکەیەوە لە نێو یادەوەری کۆمەڵگەی کوردیدا بەزیندوویی دەژی، دوای مەرگەکەی دەسەڵاتی کوردی دەبێت لەوە تێگەیشت بێت کە سەرکەوتنیان بەسەر سەردەشت عوسماندا کاتی و کورتخایەن بووە.
مەرگ هەمیشە واتای هیچاندن (نیگاسیۆن)ی ژیان ناگەیەنێت. هەندێ جار مەرگ توانستی پێچەوانەی هەیە، توانستی برەودان بە ژیان، توانستی هێنانی هەناسەیەکی نوێ بە نێو ژیان. وەک لە مەرگی سەردەشت عوسماندا دەبینین، مەرگی سەردەشت لەپێناو مردن نییە، مەرگێکی ئاسایی نییە، مەرگێکە لەپێناو ژیان، بۆ باشترکردنی ژیان، مەرگی سەردەشت لەپێناو ئەوەدایە کە هەناسەیەکی نوێ بە ژیانی ئەم هەرێمە وێرانەیە بدات.

سەردەشت عوسمان بۆیە تیرۆر دەکرێت چونکە ئەو دەستبەرداری ئەو شێوازە ژیانە نابێت کە خۆی هەڵیبژاردووە، ئەو نایەوێت ژیانێک بژیت کە دەسەڵات بۆی دیاری کردبێت، ئەو نایەوێ بە شێوازێک بیر بکاتەوە کە لە سەرەوە لەلایەن حیزبەوە، لەلایەن سەرۆکەوە بۆی داڕێژرابێت، ئەو دەیەوێت خۆی بێت. سەردەشت دەیەوێ لەپێناو ئایدیاکانیدا بمرێت، بۆئەوەی بەرانبەر بە ئایدیاکانی وەفادار بمێنێتەوە. ئایدیاکانت شتێک نین تۆ لەنێو کتێب و نووسینەکانت هەڵیان بگریت، بەڵکو شتێکە تۆ لەخۆتدا هەڵت گرتووە. ئایدیاکانت تەنیا بابەتێک نین تۆ لەبارەیانەوە بئاخفی، بەڵکو تۆ لەنێو خۆتدا بەرجەستەیان دەکەیت.
سیمۆن وەیل لەبارەی مەرگەوە دەبێژێ ”مەرگ گرنگترین شتە کە بە

مرۆڤ بەخشراوە. بۆیە گەورەترین بێڕێزی، خراپ بەکارهێنانی مەرگە؛ واتا بە هەڵە مردن". سەردەشت عوسمان لەمە تێگەیشتووە، بۆیە نایەوێ بێڕێزی بە مەرگی خۆیەوە بکات، مەرگی خۆی بەفیڕۆ بدات، ئەو نایەوێت بە هەڵە بمرێت، بەڵکو سەردەشت نرخی مەرگی خۆی دەزانێت، ئەو لەپێناو مردندا نامرێت، لەپێناو ژیاندا مەرگ هەڵدەبژێرێت. ئەو ناتوانێت بەئاسانی دەستبەرداری ئایدیاکانی بێت و بیان گۆڕێت، ئاخر گ□□□ینی بیرکردنەوە و ئایدیاکان وەک گ□□□ینی جل و بەرگ نییە. مەرگی سەردەشت مەرگێکە بۆ ڕاستاندنی ئایدیاکانی، بۆ دڵسۆزبوون و وەفاداربوون بەرانبەر ئایدیاکانی، ئاخر گەر تۆ خۆت بۆ ئایدیاکانت ڕاستگۆ نەبیت، کێ دەتوانێت بۆیان ڕاستگۆ بێت، ئەگەر تۆ ئایدیاکانی خۆت پراکتیک نەکەیت، کێ پراکتیکیان دەکات.

سەردەشت عوسمان مەشقی پارێسیا (parrēsía) دەکات. پارێسیا وشەیەکی گریکی کۆنە واتای ڕاستوخۆبێژی، هەقبێژی دەگەیەنێت. لە زنجیرەیەک لێکچەردا کە لە زانینگەی بێرکلی ساڵی ١٩٨٣ پێشکەشی کرد، میشێل فوکۆ بەجوانی لەبارەی پارێسیا (گۆتنی هەقیقەت) دەئاخف□. ب□ فوکۆ "گۆتنی هەقیقەت" دەربڕینی جۆرێک لە بوونە لەنێو جیهاندا و شێوازێکە لە ژیاندن لەنێو کۆمەڵگەدا. یەکێك ناتوانێ بە هەقیقەت بگات و پاشان لەبارەیەوە بێدەنگ ببێت. یەکێک کە بە زانین دەگات، ئەوا ئەو یەکە دەبێ ئەو زانینە لەگەڵ ئەوانی دیکەدا بەش بکات. کەسێک ئەم مەشقە دەکات "کەسێکە کە هەقیقەت بەڕووی دەسەڵاتدا دەڵێت"، "کەسێک کە بەئازادی قسە دەکات، هەموو قسەیەک دەکات، بەتوندی قسە دەکات، کەسێکە بێدەنگ نا بێت، دەمی داناخات، لەبەرئەوەی دەسەڵات پێی ناخۆشە". ئەو چەشنە کردارە دلێری دەوێ. ئاخر ئەوانەی ئەم مەشقە دەکەن بەدەگمەن ڕووەو شادی دەچن، بەڵکو ڕووەو مەرگ دەبنەوە. چونکە "گۆتنی هەقیقەت" ئیشێکی مەترسیدارە.

فوکۆ بەڕێی بەکارهێنانی نموونەیەکەوە ئەوە ڕوون دەکاتەوە کاتێک هەوڵدەدا پێناسەی پارێسیا بکات. فوکۆ دەبێژێ، کاتێک فەیلەسوف خۆی ب□ س□ق□رین، ستەمکار خویادەکات و پێی دەڵێ ستەمکاری□کانت جاڕس و ناخۆشن چونکە ستەمکاری لەگەڵ داد ناشێ پێکەوە لێرەبوونیان هەبێ، ئاخر فەیلەسوف ڕاستی دەڵێ، باوەڕدەکا ئەو ڕاستی دەبێژێ، پتر لەوەش، خۆی خستۆتە مەترسییەوە (ئاخر ڕەنگە ستەمکارەکە تووڕە ببێ، ڕەنگە سزای بدا، ڕەنگە وەدەری بنێ، ڕەنگە بیکوژێت). (Foucault 2001: 16)

سەردەشت عوسمان دەیەوێت هەقیقەت بڵێت، ئەو بە هەقیقەتێک گەیشتووە و نایەوێ لەبارەیەوە بێدەنگ بێت، بەڵکو لەگەڵ ئەوانی دیکەدا بەشی

دەکات. سەردەشت وەک مەشقکارەکی پارەسیا هەقیقەت بەڕووی دەسەڵات و حیزبی کوردیدا دەڵێت، بەئازادی، بەبوێری و بەئاشکرا هەموو شتێک دەڵێت، ئەو شتەی کە لەنێو هۆشیدایە، ئەو هەقیقەتەی کە پێی گەیشتووە.

کاتێک سەردەشت خۆی بە سەرۆک ئاشکرا دەکات، پێی دەڵێ تۆ ستەمکاریت، ئەو ڕاستی دەڵێت. سەردەشت دەشزانێت کە ژیانی خۆی خستۆتە مەترسییەوە، چونکە بەم قسانەی ڕەنگە سەرۆک تووڕە ببێت، ڕەنگە سزای بدات، ڕەنگە وەدەری بنێت، ڕەنگە بیکوژێت.
سەردەشت عوسمان بەتوندی ئەوە دەڵێت کە باوەڕی پێیەتی، هەرچەندە ئەو ئاگادارە کە بە قسەکانی دەبێت قورسترین باج بدات: ژیانی خۆی، بەڵام هەر پەشیمان نابێتەوە، ئەو دەیەوێت پەردە لە ڕووی هەقیقەتی دەسەڵات و حیزبی کوردی هەڵبماڵێت. سەردەشت لەپێناو ئایدیاکانیدا مرد.

بۆ نووسینی ئەم وتارە سوود وەرگیراوە لە کتێبی:
Costica Bradatan (2015) Dying for Ideas, The Dangerous Lives of the Philosophers Bloomsbury, London.

کۆمەڵگەی پاتریارکی … بەختیار محەمەد

((فەرقی نییە نێر و مێ
هەرچی دانیشتووە لە دێ
گشت خەریکی کارن…)).
ئەمە درۆیەکی گەورەی کولتووری ئێمەیە، کە لە منداڵییەوە دەیخوێنین و دەیبیستین. ئەمە درۆیەکی شاعیرانەی ناسیۆنالیستانەیە، کە دەیەوێ بڵێ لە کۆمەڵگەی ئێمەدا ئافرەت و پیاو وەك یەکن. ئەم گوتارە لە ڕوانگەی تیۆری کارەوە باسی هاوتایی ئافرەت دەکا لەگەڵ پیاو. واتە مادەم ئافرەتیش وەك پیاو کار دەکا، ئەوە هاوشان و هاوتای ئەوە؛ بەڵام لێرە چەمکی کار بەمانا گشتییە ئەبستراکتەی وەرگیراوە، نەك بەمانا تایبەتی و واقیعییەکەی. واتە

باسی وردەکاری و چۆنایەتی و چەندایەتی واتا و بەهای کار نەکراوە لە نێوان هەردوو ڕەگەزەکەدا، بەڵکو بەشێوەیەکی شاعیرانە (لە ڕوانگەی بەها کارەوە) باسی یەکسانیی هەردوو ڕەگەزەکە دەکا.

***

کۆمەڵگەی پاتریاکی ئێمە لە زۆر شتدا ڕەنگ دەداتەوە: لە نانخواردنمان: ئافرەت چێشت لێ دەنێ و قاپ و قاچاخەکان دەشوا و زۆربەی جاریش لەدوای پیاو نانەکەی دەخوا (هەرئەویش هەموو شتێك ئامادە دەکا و خواردنەکە تێ دەکا). لە دانیشتندا هەردەم پیاو لەسەرەوەیە و ئافرەت لە خوارەوەیە؛ ئەمە لە ژووری دانیشتن و لەسەر سفرەی نانخواردندا بەدی دەکرێ. لە ڕۆیشتندا زۆربەی جار پیاو لە پێشەوەیە و ژنەکەی لە دواوەیەتی. پیاو دەتوانێ چوار ژن بهێنێ، بەڵام ژن نەك هەر ناتوانێ – لە یەك کاتدا – لە مێردێك زیاتر بکا، بەڵکو ئەگەر بێوەژنیش بوو، ئەوە مێرد نەکاتەوە باشترە. پیاو هەرچەندە خیانەت لە ژنەکەی بکا پاڵەوانە، بەڵام خیانەتی ژن تاوان و قەحپەییە و کوشتنی لەسەرە. ئافرەت هەرچەند شەرمن بێ، شتێکی ناوازەیە؛ بەڵام پیاوی شەرمن ((شانەیەك دێنێ)). ئافرەت حەزی لە جوانییە، تا پەسەندکراو بێ، بەڵام پیاو حەزی لە پارەیە، تا ژن بکڕێ. ئافرەت ئەگەر زۆر پێ نەکەنێ، بە ئەخلاقترە؛ بەڵام پیاو هەرچەندی پێ بکەنێ ئەخلاقی ناشێوێ. پیاو گۆرانیبێژ بێ هەموو خۆشیان دەوێ، بەڵام ئافرەتی گۆرانیبێژ کەمن ئەوانەی خۆشیان دەوێ (هی وەك ئوم کەلسوم شتی دەگمەن و ڕیزپەڕن): هێشتا گۆرانی گوتن بۆ ئافرەت نەنگییە؛ بەڵام بۆ پیاو هونەر و بەهرەیە. ئافرەت ئەگەر کارەکتەری دەرەوەی ماڵیش بوو (کرێکار و فەرمانبەر)، بەڵام دەبێ لە ماڵیشەوە کارەکتەری سەرەکی بێ (واتە کابانیش بێ). ئافرەت دەبێ جلشۆریش بێ، بەڵام چەند پیاو هەیە لەم کۆمەڵگەیەدا، کە تەنانەت ئەگەر بۆ جارێکیش بێ بیری لە جلشووشتن کردبێتەوە، یان بە کردەوە چەند پارچەیەکی شووشتبێ (یانیش هەرهیچ نەبێ جار جار جلەکانی خۆی بشوا)؟ دوکاندارەکان لە بازاڕ هەموو پیاون، ژن تەنها کڕیارە. ئەو لە میراتدا بەشی کەمترە. بە ژن گوتراوە: ((ژن ژنە و پیاویش پیاوە)). واتە تۆ لە پیاو کەمتری.

پێم وایە پیاو ئافرەتی تەنها بۆ خزمەت و منداڵ و سێکس دەوێ، بەڵام ئافرەت سەرباری ئەم سێ شتە، پیاوی بۆ دان پێدانانە مرۆییەکانیش دەوێ. واتە ئەو دەیەوێ پیاو وەك خۆی تەماشای بکا، نەك وەك بوونەوەرێکی ((ناقص عەقڵ)). ئەو دەیەوێ خاوەنی خۆی بێ، هەروەك چۆن پیاو خاوەنی خۆیەتی.

بەختیار محەمەد

ژمارە 2ی گۆڤاری کەلێن و کتێبی ئەنتیگۆنە لە وەرگێڕانی : خەبات عارف، کەوتە بازاراوە

گۆڤاری کەلێن ژمارە 2

گۆڤاری کەلێن، گۆڤارێکی ئەدەبی و هونەری وەرزیە، لە باشووری کوردستان، خۆبەخشانە لەلایەن چەند گەنجێکەوە دەر دەچێت. گۆڤارەکە گرینگی دەدات بە (چیرۆک، شیعر، رەخنە و لێکۆلینەوە، شانۆ، سینەما ، شێوەکاری)

ئەنتیگۆنە لە وەرگێڕانی : خەبات عارف

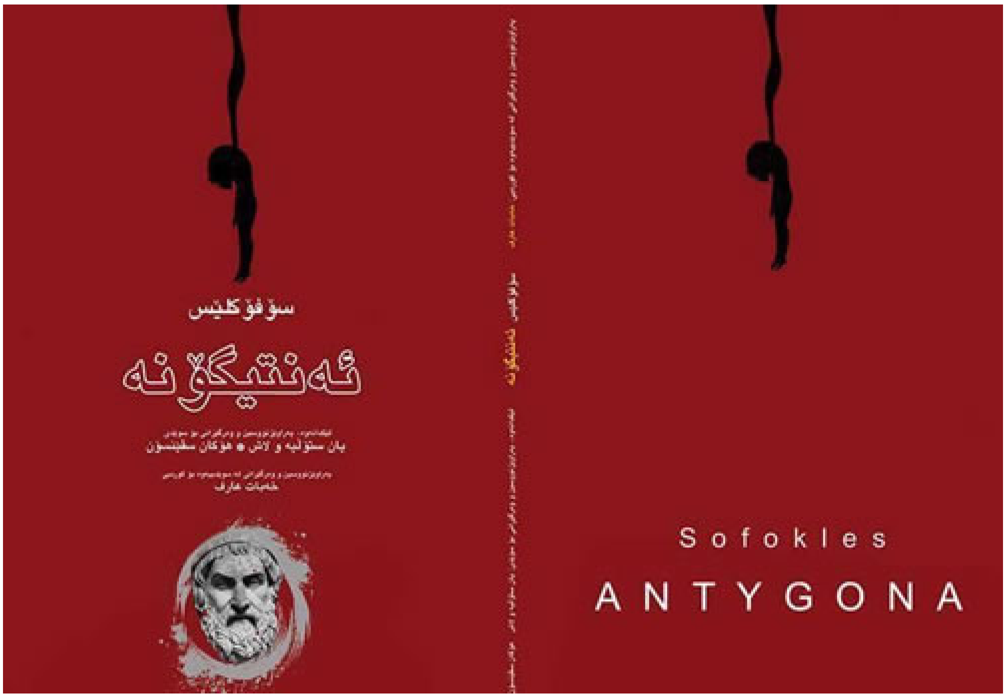

هاندانی منداڵان بۆ هاوبەستەبوون بە کوردستان لە هۆنراوەی شاعیران دا ... رەزا شوان

لای هەموو کوردێکی کوردستان پەروەر و دڵسۆز و بە ئەمەک و شیرپاک، کوردستان پیرۆزترین و خۆشەویسترین و جوانترین و شیرینترین و دڵگیرترین شوێنە. هیچ سۆز و پەرۆش و خۆشەویستییەک، ناگەنە سۆز و پەرۆش و خۆشەویستیمان بۆ کوردستان.
کوردستان نیشتمانی شیرینمانە، دایکی دڵسوزمانە، ناسنامەمانە، مێژوومانە، شکۆداری و شانازیمانە، ئابڕوومانە، دوێنێ و ئەمڕۆ و داهاتوومانە، هەناسەمانە، کوردستان گروپی خوێنمانە، رووح و گیانمانە، بە بێ کوردستانمان ژایان و مانمان هیچ واتایەکی نییە.

کوردستان تەنها ناوێک نییە لەسەر زمانمان، کوردستان سۆز و هەستێکی قووڵە لە ناخی دەروونمان، خۆشەویستییەکی بێوێنەیە لە تو

دەمان، هەمیشە لەبەر چاومانە.
کوردستان، جێی هەزاران هەزار ساڵمانە، خاک و خۆڵمانە، چیا و گرد و دۆڵمانە، بەرد و دەوەن و دارمانە، گوڵ و گوڵزارمانە، چەم و رووبارمانە، سەیرانگا و بەهەشتمانە، ماڵ و گوند و شارمانە، خزم و کەس و کارمانە، کوردستان هەموو شتێکمانە.
سۆز و هەست و خۆشەویستی کوردستان، هەر بە زگماکی و بە رەمەکی و بە سروشتی لەگەڵ لەدایکبوونی منداڵەکانمان لە دایک دەبێت. ئەم خۆشەویستییە، لە دڵی هەموو کوردێکدا هەیە. خۆشەویستی کوردستانیش پەیوەستە، بە دڵسۆزی و هاوبەستەبوون بە کوردستان، هاوبەستەبوونیش، کۆشش و خەبات و بەرگری و داکۆکی و قوربانیدانە لە پێناوی رزگاری و پاراستن و سەروەریی کوردستانی نیشتمانی جوان و شیرینمان.
لە ئەدەبی کوردیدا (نیشتمان، وەتەن، وڵات، زێد) مەبەست لەم وشانە کوردستانە و هاومانای کوردستان دەگەیەنن. کوردستان بە کام لەو چوار زاراوەیە لە هۆنراوە و لە پەخشانی کوردیمان ناوبرابێت، مەبەستی شاعیران و نووسەرانمان هەر کوردستانە، تەنانەت لە هۆنراوەی شاعیرانی گەلانی دونیاش وشەی (نیشتمان) و (وڵات) کە دوو وشەی گشتین لە جێی ناوی وڵاتەکانیان بەکاریان هێناون. لە بارەی نیشتمانەوە:
(بایرۆن) دەڵێ: " ئەوەی نیشتمانەکەی خۆش نەوێت، هیچی خۆش ناوێت"
(بومارشە) ش دەڵێ: " دەبا ئامانجی هەموومان هەر نیشتمان بێت، لە نیشتمان زیاتر هیچی تر نەبێت"
هۆنراوە بەسەر کوردستان یا (هۆنراوەی نیشتمانی)، پانتاییەکی زۆری لە هۆنراوەی کوردیمان گرتۆتەوە، زاڵە بەسەر جۆرەکانی تری هۆنراوەی کوردیدا، ئەمەش بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە، کە داگیرکەرانی رەگەزپەرستی کوردستان، بە ئەوپەڕی دڕندەیی و دڵڕەقی و نامەردی و بێویژدانییەوە ئێمەی کورد دەچەوسێننەوە، بەری ئازادییان لێگرتووین، هەوڵی سڕینەوەی ناسنامەمان دەدەن و بە زۆر و تۆبزی زمان و کلتوورێکیان بەسەردا سەپاندووین کە نامۆیە بە لای ئێمەی کوردەوە، ئێمە نەتەوەیەکی جیاوازین نە تورک و نە فارس و نەعەرەبین. خاوەنی زمانی تایبەتی خۆمانین کە زمانی شیرینی کوردیمانە.
بێگومان هۆنراوە، چەکێکی گرنگە لە رووی داگیرکەران، رۆڵێکی گرن و کاریگەریشی هەیە لە هۆشیاری و راپەڕاندن و هاندان و خۆڕاگری و بەرگریکردن لە کوردستان.
ئەوەی ئێمە لەم نووسینەدا مەبەستمانە، رۆڵی گرنگی شاعیرانی کوردمانە لە هاندانی منداڵانی کوردمان، بە سۆز و خۆشەویستی و

هاوبەستەبوونیان بە کوردستانمان. ئەگەرچی ئەم ئەرک و پێویستییە پیرۆزە، بە تەنها ئەرکی شاعیران و نووسەران نییە، بەڵکو ئەرکی سەرشانی دایکان و باوکان و مامۆستاکان و هونەرمەندان و میدیاکاران و راگەیاندکاران و دەزگا پەروەردەییەکان و هەموو کوردستان پەروەرێکی دڵسۆزیشە.
ئەمە لە لەسەر ئەم بابەتە، پێشتر دوو نووسینی ترمان بڵاوکردەوە. یەکەمیان لە ژێر ناوی (کوردستان و نیشتمان لە هۆنراوەکانی لەتیف هەڵمەت بەمنداڵان: کە لە مانگی یانواری ٢٠١٤) دا بڵاوم کردەوە، دووەمیشیان لەژێر ناونیشانی (پێویستە منداڵەکانمان بە کوردستان پەروەریی گەش بکەین: لە ئوکتۆبەری ٢٠١٥) دا بڵاوم کردەوە.
ئەم نووسینەشمان درێژەدانە، بە هەمان بابەت و مەبەستی ئەو دوو نووسینەمان.

لەم نووسینەمدا، بە کورتی ئاماژە بە دوو سێ دێڕ یا زیاتری هەندێ لە هۆنراوەکانی هەندێ لەو شاعیرانەمان دەدەین کە هۆنراوەی کوردستانی (نیشتمانی) یان بۆ منداڵانی کوردمان نووسیون، تێیاندا باس لە جوانی و قەشەنگی و رەنگینی کوردستان دەکەن. هانیان منداڵانی کوردمانیان داون، کە کوردستانی نیشتمانیان خۆش بوێ و بە دڵسۆزی و کردەوەیی، هاوبەستەبوونی خۆیان بۆی بسەلمێنن، بێوچان تێبکۆشن و خەبات بکەن و کۆڵنەدەن، تا بە تەواوی کوردستان لە داگیرکەران رزگاردەکەین.
بەگومان لە کورتە نووسینێکی وادا، نەمان توانی ئاماژە بە هۆنراوەکانی هەموو ئەو شاعیرە دڵسۆزانەمان لەم بوارەدا بدەین، چونکە منێکی دوور لە کوردستان، هەموو سەرچاوەکان و پەرتووکەکانیانم لە بەردەستدا نییە. بۆیە داوای لێبووردنیان لێدەکەم.
شاعیری مەزنمان (گۆران) کە چەند هۆنراوە و ئۆپەرێتێکدا کە بە زمانێکی ئاسان و ناسک بۆ منداڵان نووسیون، لە کۆپلەی یەکەمی هۆنراوەی (کوردستان) دا، دەڵێ:

کوردستان، کوردستان
نیشتمانی جوان
هەر بژی بە شادی
سەربەستی و ئازادی
هەر بژی، هەر بژی، هەر بژی
(دیوانی گۆران)

ئەم هۆنراوەیەی گۆران کراوە بە سروود، بە گەورە و بە منداڵانیش دەڵێن. گۆران لەم هۆنراوەیەیدا، لە ناخی دەروونییەوە جەخت لەسەر

جوانی کوردستانی نیشتمانمان دەکات و، ئەوەشی بە دەخوازێت کە هەر بە سەربەستی و ئازادی بژی. ئازادی و سەربەستی گرنگترین شتن بۆ کورد و بۆ کوردستان. بۆیە پێویستە منداڵەکانمان هەر لە منداڵییەوە بە کۆردستان پەروەری و بە سەربەستی و ئازادیخوازی گەش و پەروەردە بکەین.

(فایق بێکەس)ی نەمریش لە سروودی (خوایە وەتەن ئاواکەی) دا، کە یەکێکە لە سروودە بەرزە کوردییەکانمان، هەرگیز چێژ و خۆشی ئەم سروودە لای گەورە و لای منداڵانی کوردمان کاڵ نابێتەوە، بێکەس بە زمانێکی شیرین و سادە، باسی سروشت و جوانی کوردستانی وەتەنمانی کردووە، بە شوێن و لانەی کوردی مەرد و قارەمان و شێر دەزانێت، ئەوەشمان پێدەڵێت کە وەتەن چاوی لیمانە کە رزگاری بکەین و دەری بکەین لە تەنگانە و لەژێر دەستی داگیر کەران دەریبێنین، شایەنی ئەوەش نییە کە بێتە وێرانە، لە کۆپلەی یەکەمی (خوایە وەتەن ئاواکەی) دا، دەڵێ:

خوایە وەتەن ئاواکەی چەند دڵگیر و شیرینە
دەشتی خۆش و رەنگینە، ئاوی کەوسەرە، خاکی گەوهەرە
پڕ لە گوڵ و نەسرینە

لە دوا کۆپلەی خوایە وەتەن ئاواکەی دا، دەڵێ:

وەتەن چاوی لێمانە، دەری کەین لە تەنگانە
حەیفە بێتە وێرانە، ئاوی کەوسەرە، خاکی گەوهەرە
پڕ لە گوڵ و نەسرینە
(دیوانی بێکەس)

(زیوەر) یش کە مامۆستای قوتابخانە بوو، چەند هۆنراوەی نیشتمانی بە دەمی خودی منداڵان خۆیانەوە بە نووسیون، کە بە ئەو سەردەمە و بە ئەمڕۆش بایەخی خۆیان لە ئەدەبی منداڵانی کوردمان دا بووە و هەیە. لە هۆنراوی (گۆرانی بۆ قوتابیان) دا، دەڵێ:

ئێمە منداڵ و نەوجەوانین
هەموو بە قوربانی کوردستانین

لەو سەردەمەی کە زێوەر تێیدا دەژیا، بە لای داگیرکەرانی کوردستانەوە، ناوهێنانی (کوردستان) بە تاوان دادەنرا، بەڵام زێوەر بە ئەوپەڕی دڵێری و تەحەددییەوە، دەڵێ:

وەتەنی من کوردستانە یادگاری ئەجدادمانە
بەهەشتی رووی سەر زەمینە خاکی پاکی کوردستانە

لە هۆنراوەی (قسەی قوتابییەک) یشدا، دەڵێ:

ئێمە منداڵین، وەتەن ماڵمانە
مامۆستا دایک، مەکتەب باوکمانە

لە دوا دێڕی ئەم هۆنراوەیەدا دەڵێ:

ئەبێ تێکۆشین ئەمڕۆ مەردانە
چونکە وەتەنمان چاوی لێمانە
(دیوانی زێوەر)
(بەختیار زێوەر) کە کوڕی زێوەرە و ریچکەی باوکی گرتەبەر، ئەویش دار و بەردی وەتەنی زۆر لا شیرینە و خۆی بەفیدایان دەکات، چونکە هەموو ئەو شتانەی لە کوردستان دان بەشێکن لە کوردستان، لە سروودی (چەند شیرینە لام) دا، دەڵێ:

چەند شیرینە لام، داروبەردی وەتەنم
بە فیدای ئەکەم، سەر و گیان و بەدەنم

(هەژار موکریانی) یش چەند هۆنراوەیکی ناسکی بۆ منداڵان نووسیوە، لە سروودی (کوردستان نیشتمان کورد) دا، کوردستان بە بەرز و پیرۆز دەزانێت، بۆیە سوێندی پێ دەخوات کە خوی و چیی هەیە دەیانکات بە قوربانی کوردستان، دەڵێ:

کوردستان، نیشتمانی کورد
بەرز و پیرۆزی سوێندت پێ ئەخۆم
بە سەربەخۆیی و بە خوێن و بە گیان
بە ماڵ و منداڵ بە قوربانی تۆم
کوردستان، کوردستان

(دڵدار)ی خاوەنی مارشی نەتەو□یمان (ئەی رەقیب)، لە هۆنراوەی(رۆڵەی تازە) بۆ منداڵان، بە زمانی منداڵانەوە، رووح و گیانیان فیدای وڵات (کوردستان) دەکەن:

من رۆڵەی کوردستانم
تازە رۆڵەی کوردانم
تا وڵات سەرکەوێ
فیدای ر□ح و گیانم

(پیرەمێردی) ی نەمر، شاعیر و فەیلەسوف و رۆژنامەنووس، خاوەنی هۆنراوەی (نەورۆز)، لە هۆنراوەی (بەستەی کوردی) دا، نیشتمان دایکی دڵسۆزە:

نیشتیمان دایکی دڵسۆزە
خۆی رێکخست بە مرواری و پیرۆزە

پیرەمێردی نەمر، بە دەمی منداڵانەوە، لە هۆنراوەی (تازە گوڵی چیمەنین)دا، دەڵێ:

تازە گوڵی چیمەنین
بەرخە کۆرپەی وەتەنین

(جگەرخوێن) کە ناوی (شێخ موس حەسەن محەمەد)ە، شاعیرێکی ناسراو و

گەورەی گەلەکەمانە، خاوەنی هۆنراوی (شام شەکرە، وڵات شیرینترە) کە نموونەیەکی بەرزی هۆنراوەی نیشتمانییەتی، کوردستان بە بووکی جیهان دەزانێت، ئەم هۆنراوەیە نۆ دێڕە، ئەمە دوو دێڕی یەکەمێتی:

وەڵا تێ من تووی بووکا جیهانی
هەمی باغ و بەهەشت و مێرگ و کانی
شەپال و شەنگ و شۆخ و ناز و گەوری
گەلەک شیرین و رند و پڕ جوانی

هۆنراوەی (کیمە ئەز؟) یش، کە هۆنراوەیەکی بەرزی نیشتمانیی تری جگەرخوێنە، هونەرمەند (شڤان پەروەر) یش بە دەنگە زۆڵاڵەکەی دەیڵێت هێندەی تر شیرین بووە:

کیمە ئەز؟
کوردی کوردستان
تەڤ شۆڕش و ڤولکان
...

لە هۆنراوەی (کوردستان) یشدا، کە ژنە هونەرمەندی کوردمان خاتوو (گوڵستان) بە دەنگە شیرین و ناسکەکەی، بە سروود دەیڵێتەوە، جگەرخوێن دەڵێ:

کوردستانێ کوردستان
بەخچێ گولا، دەردی دلا
ئیرۆ ما یە بن دەستان
کوردستان بلندی
هەمی بازار و گوندی
هەچی کەس بخوازێ دڤێ جانی خۆ بتەدنی

مامۆستا (ئەحمەد هەردی) خاوەنی هۆنراوەی (رازی تەنیایی) و (سیت فاتیم□) ر□□کی باڵای هەبوو، لە چاندنی هەستی کوردستان پەروەری و خۆشەویستیی کوردستانی مەزندا لە دڵی منداڵانی کوردمان، لە سروودی (ئەی قوتابی)، جەخت لەسەر یەک پارچەیی کوردستان دەکات، کە بێگانە پارچە پارچەی کردووە، دەڵێ:

ئەی قوتابی خاکی کوردستانەکەم
لاوی لوڕستان و بادینانەکەم
رۆڵەی دەرسیم و هەورامانەکەم
هەر لە دیمکری هەتا بارزانەکەم
خاکی کوردستانی تۆ یەک لانەیە
بەشکراوی ناحەز و بێگانەیە

(کەریم شارەزا) کە خزمەتێکی زۆری ئەدەبی کوردی کردووە، وەکو

مامۆستایەکیش، قوتابییەکانی بە سۆز وخۆشەویستی بە کوردستان پەروەردە کردوون، لە سروودی
(ئێمە کوردین) دا، بە دەمی منداڵانەوە کە خوایان بە نەوەی تازە دەزانن، دەڵێ:

ئێمە کوردین بێچوە شێرین
نەتەوەی کاوەی دلێرین
نەوەی تازەی کوردستانین
پێشڕەوی رێی تێکۆشانین

(محەمەد سالەح دیلان) شاعیر و هونەرمەندی دەنگ زوڵاڵ لە هۆنراوەی (کوردستان):

کوردستان بەهەشتی زەمین
جێ ی تێکۆشان و راپەڕین
مەڵبەندی کاوەی قارەمان
کوردستان، کوردستان

(کاکەی فەللاح) شاعیرێکی ناسراوە، بە تایبەتیش لە بواری هۆنراوە و ئۆپەرێت بە منداڵان، چەند کتێبێکی بە منداڵان بڵاوکردۆتەوە، چەند سروودێک و چەندین هۆنراوەی نیشتمانیشی هەیە. لە سروودی (خۆشم ئەوێ وڵاتەکەم) دا، مەستی جوانییەکانی کوردستان بووە و بەڵێنی ئەوەی داوە کە تا بمێنی پێپەرستی، دەڵێ:

خۆشم ئەوێ وڵاتەکەم
کانگای هیوا و ئاواتەکەم
ئا ئەم هەوا و ئاو و گڵە
بە ژیانی من خوێنی دڵە
دە کە بولبولی سەر چڵە
شەیدایە بە رووی ئەو گۆڵە
کوردستانە خۆشەویستم
هەتا ماوم ئەیپەرستم
هاوار ئەکا هۆش و هەستم
بە جوانی دیمەنی مەستم
...

(فەریدوون عەلی ئەمین) هۆنراوە چیرۆکەکانی مامۆستا فەریدوون عەلی بە منداڵان، قوناغێکی نوێیە، لە ئەدەبی منداڵانی کوردمان، خزمەتکردنی مامۆستا فەریدوون لەم بوارەدا، مایەی شانازی و رێز و نەمرییەکی تا هەتاییە بۆی، ئەو بە زمانی سادە و ساکاری منداڵانەوە هۆنراوە و چیرۆکەکانی نووسیون، هەر وەکو ئەوەی کە منداڵیی خۆی لە ناخیدا بژی. لە هۆنراوەی (نەوەی کوردستانم) دا ئەوە دەنێتەوە یادی منداڵانی کوردمان، کە شانازی بەوەوە بکەن کە

نەوەی کاوە و دوانزە سوارەی مەریوانن، سەربەرزیشبن بە جەژنی (نەورۆز) ی نەتەوەییمان، دەڵێن:

نەوەی کاوەی کوردستانم
چقەی چاوی دوژمنانم
زۆر لە کوتر دەپاکترم
لە پاڵەوان بەباکترم
دوانزە سوارەی مەریوانم
بۆتە شانازیی ژیانم
(شاهۆ) و (ئاکۆ) و (ئەزمەڕ)ی من
تانەن لەسەر چاوی دوژمن
سەرم بەرزە بە نەورۆزم
جەژنی رزگاربوونی هۆزم

(هێمن موکریانی) شاعیر هەست ناسک و دڵتەڕ، کوردستان پەروەر و دڵسۆز، دەڵێ:

چیم پێ دەڵێن لێرە و لەوێ
من کوردستانم خۆش دەوێ
پێشم بڵێن جن و دێوی
دەیپەرستم چۆ و کێوی

لە هۆنراوەی (نیشتمان) یش، کە خاتوو (نادیە عەبدولواحید) بە گۆرانییەوە دەیڵێ:

لە شایی دا لە وەختی هەڵپەڕینا
لە خۆشی دا لە کاتی پێکەنینا
لە کۆڕی ماتەم و گریان وشینا
ئەمن ئەی نیشتمان تۆم هەر لە بیرە

(ع.ع. شەونم) مامۆستا عەلی عەبدوڵڵا شەونم، خاوەنی سروودی بەناوبانگی:

(جەژنە جەژنی کورستانە جەژنی نەورۆزە، بە تیشکی ئاگر ئەنووسم جەژنە پیرۆزە)

شاعیرێکی ناسراو و بەناوبانگی منداڵانە، بە دەیان شیعری بۆ منداڵان نووسیون، بە شێوازێکی ناسک و ئاسان و سووک و سادە، بۆ منداڵان دایڕشتوون، مامۆستا ع.ع. شەونم، ئەزموونێکی سەرکەوتووی لە هۆنراوە و ئەدەبی منداڵاندا هەیە، سەرجەم هۆنراوەکانی کۆکراونەتەوە و لەژێر ناوی (جریوەکان) دا چاپکراوە و بڵاوکراوەتەوە.

مامۆستا شەونم بە هەموو قۆناغەکانی منداڵی هۆنراوەی هەمەبابەتی هۆنیوەتەوە

لە نموونی هۆنراوە نیشتمانییەکانی بە منداڵان، لە هۆنراوەی (وڵاتەکەم) دا، دەڵێ:

وڵاتەکەم ژیانمە
چاوگی بەهرەی جوانمە
خەم و سەرم هەرچیم هەیە
بەروبوومی ئەم خاکەیە
…
خاکی وڵات و لەشی من
یەک پارچەن و وەکو یەکن
کە من لەوبم، بەو ژیابم
چۆن چۆن… یاساوەی نابم
من وڵاتم و وڵات منم
ئەیپارێزم لە دوژمنم

(لەتیف هەڵمەت) لە بواری چیرۆک هۆنراوەی منداڵاندا، خزمەت و ئەزمونێکی زۆری هەیە، هۆنراوەکانی بۆ منداڵان زۆر ناسک و ئاسان سووکن، زۆریش بەچێژن، زۆربەی هۆنراوکانیشی بە زمانی منداڵانەوە نووسیون، هەموو بوارەکانی هۆنراوەی منداڵانی بەسەرکردەتەوە، بەڵام هۆنراوەی کوردستانی (نیشتمانی) رووبەرێکی زۆری لە هۆنراوەکانی بۆ منداڵان گرتوونەتەوە. سەرجەم هۆنراوە و چیرۆکەکانی بۆ منداڵان، لە دیوانێکدا چاپکردوون بە ناوی (دیوانی منداڵان) بێگومان لە دوای ئەو دیوانەشەوە هۆنراوەی و چیرۆکی تازەشی بۆ منداڵان هەیە. لە سەرەوە باسم کرد لە (٢٠١٥) دا نووسینێکم بە ناوی (کوردستان ونیشتمان لە هۆنراوەکانی لەتیف هەڵمەت بۆ منداڵان) بڵاوکردەوە. لێرەدا تەنها وەکو نموونەی هۆنراوە نیشتمانییەکانی لەتیف هەڵمەت، ئاماژە بە هۆنراوەی (کوردستان) دەدەین، لەتیف هەڵمەت ئەم هۆنراوەیەی، لە شێوەی چیرۆکەهۆنراوەیەکی زۆر کورتدا نووسیوە، هەڵمەت خۆشەویستی کوردستان دەخاتە دڵی پیرەمێردێکی کورد و بۆ منداڵانی دەگێڕێتەوە، کە چۆن ئەو پیرەمێردە کوردستان پەروەرە، شەیدا و و[illegible] ئەوە بوو کە فێری ئەوە بێت بنووسێت (کوردستان):

پیرەمێردە
چووە قوتابخانەی گوندە
لە حەوشەکەدا راوەستا
دەوریان لێدا مامۆستا
ها خاڵەگیان
چیت گەرەکە… ها خاڵەگیان
پیرەمێردی بەستەزمان

کە لاواز بووبوو وەک گۆچان
وتی توخوا مامۆستا گیان
فێرم ناکەی چۆن بنووسم: کوردستان

(سەبریە نوری قادر) کە بە نازناوی (دایکی سۆلاق) ناسراوە، ئێستا لە سوید دەژی، شاعیرێکی ناسراو و بە توانای بواری هۆنراوەیە بۆ منداڵان، یەکێکە لەو کەمە ئافرەتانەی کە ئەم بوارەیان بەسەرکردۆتەوە. دایکی سۆلاق تا ئێستا هەشت پەرتووکی بۆ منداڵان چاپ کردووە، لەوانەش (چەپکێ وەنەوشە) (قاسپەی کەو) و (زەنگی ژیان) و(ئاسۆگە) و(سروودی خۆر) و (داپیرە و مام رێوی: چیرۆکەشیعرە) دایکی سۆلاق ل□ ساڵی (١٩٥٧) ەوە هۆنراوە دەنووسێ. لە هەموو بوارەکانی هۆنراوەی منداڵان دا، هۆنراوەی بۆ نووسیون، (وڵا تەکەم) کە یەکێکە لە هۆنراوە نیشمانییەکانی دایکی سۆلاق ل□م هۆنراوەییەیدا، کوردستان بە دایک و باوکی دەزانێت و شیرینترە لە گیانی:

وڵا تەکەم باوکمە
نیشتمان دایکمە
خاکەکەم زۆر شیرینە
بەهەشتێکی رەنگینە
…
لە گوێمایە بە لای لایە
بە دەنگی خۆشی دایە
کە پێی وتم نیشتمان
شیرینترە لە گیان

(مەدەحەت بێخەو) کۆمەڵێک هۆنراوەی جوانی بۆ منداڵان نووسیوە، کە سەرجەم لە دیوانێکدا بە ناوی (دیاری بۆ منداڵانی کوردستان) چاپکردوە و ب□□اوی کردۆتەوە، لە سروودی (ئەی وڵاتەکەم) دا، کوردستان بیر و ئاینێتی، ئەمەش دوو دێڕي یەکەمێتی: بیر و ئایینی منی
تۆ بە هەشتی سەر زەمینی
خاکی زێڕینی منی

(عەبولڕەحمان فەهیمی) شاعیرێکی ناسراوی بواری ئەدەبی منداڵانە، لە رۆژهەڵاتی کوردستان لەدایکبووە. تا ئێستا چەند پەرتووکێکی هۆنراوە و چیرۆکی بۆ منداڵان چاپکردووە، لە هۆنراوەی (وڵاتی ئێمە) دا، قسەکانی ئاراستەی منداڵان دەکات، دەڵێ:
منداڵەکان ئەم وڵاتە شیرینە
ئەم باخ و بێستانە جوان و رەنگینە

ئەم گوڵزار و دارستان و پێ دەشتە
ئەم دیمەنە کە دیمەنی بەهەشتە
دار و بەرد و ئاو و خاک و گوڵزاری
دەشت و شاخ و کانی و دەری و رووباری
بست بە بستئ خاکی ئەم نیشتمانە
هەمووی ماڵ و جێگەی ژینی خۆمانە

(کازم کەیی) شاعیرێکی ناسرو و دیاری ئەم سەردەمەی هۆنراوەی منداڵانە، تا ئێستا بەرهەمێکی زۆری بۆ منداڵان چاپکردووە، هۆنراوەکانیشی بۆ هەموو تەمەنێکی منداڵی بە زمانێکی شیرین و ئاسان نووسیون، هۆنراوەی لەسەر کوردستان بۆ منداڵان زۆرن، وەکو نموونە لە هۆنراوکانی کازم کەیی، لە هۆنراوەی (کوردستان) دا، نووسیویەتی:

کوردستانم شیرینە
زۆر دڵگیر و ڕەنگینە
شاخی بڵند و جوانە
پڕ کانی و دارستانە
بەهاران لە گشت لاوە
سەوزەگیا و گوڵ و ئاوە
شوێنی سەیران و گەشتە
بە راستی وەک بەهەشتە

(عەلی حەمەڕەشید بەرزنجی) مامۆستا عەلی شاعیر و چیرۆکنووسیکی ناسراوی زۆر بەرهەمی ئەم سەردەمەیە بۆ منداڵان، تا ئێستا چەندین کتێبی بۆ منداڵان چاپکردوون، هۆنراوەکانیشی بۆ منداڵان هەموو بوارەکانی گرتوونەتەوە، بۆ بواری نیشتمانیشەوە، چەند سروودێکیشی نووسیوە، شیوازی نووسینیشی زۆر ناسک و شیرینە، وشەکانی لە فەرهەنگی زمانی منداڵانەوە وەردەگرێ بە زمانی ئەوانیشەوە دەدوێ و دەهێنێتەوە. هۆنراوکانی زۆر شیرین و سادە و ئاسان و سووک و ڕەوان بە گرێ داڕشتوون. چاوەروانی بابەتی زۆرتر و ڕەنگینتر لە مامۆستا عەلی دەکەین. نموونەش لە هۆنراوە نیشتمانییەکانی مامۆستا عەلی بۆ منداڵان، لە سروودی (کوردستان) دا، کوردستان پیرۆزە و خوشەویستیی بێ وێنەیە و گشت دنیا دەنێ، ئەم سروودە یانزە دێڕە، ئەمە پێنج دێڕی یەکەمەتی:

کوردستانە کوردستان
خاکە پیرۆزەکەی من
خۆشەویست و بێ وێنە
نیشتیمانێکە مەزن
بستێک لەم خاکە جوانە

لای من گشت دنیا دێنێ
با هەموو هەوڵ بدەین
تا بە جوانی بمێنێ
هەرکەس لە کارەکەیدا
دڵسۆزی خۆی بنوێنێ

لە هۆنراوەیەکی تری نیشتمانیدا، کە هەر بە ناوی (کوردستان) ەوە، بە زمانی منداڵانەوە نووسیویەتی، ئەمە دوو دێڕی یەکەمی ئەو هۆنراوەیەیەتی:

هەرچەند وردم
بەڵام دڵم شادمانە
زۆر دڵخۆشم بەم ژیانە
چونکە کوردم
نیشتمانم کوردستانە
هەتا بڵێی شەنگ و جوانە

(محەمەد قادر بەرزی) ئەندازیار کاک محەمەد بەرزی کە لە ئەمریکا دەژی، شاعیر وچیرۆکنووسێکی ناسراوی بواری منداڵانە، نووسینی هەمەچەشنەش دەنووسێ، تا ئێستا چەند پەرتووکێکی هۆنراوە و چیرۆکی بۆ منداڵان چاپکردوون کە بە شێوەیەکی زۆر جوان و شیاو رازاندوونەتەوە، ناوی دووان لە پەرتووکە چاپکراوەکانی (مریەم) و (بەرخۆکەی لانە)یە، کاک محەمەد زاڵە بەسەر زمانی نووسین بۆ منداڵان، هۆنراوەکانی بە زمانێکی زۆر شیرین و سووک بۆ داڕشتوون، کە منداڵان بە ئاسانی لێیان تێدەگەن. شایەنی باسیشە، هەموو هۆنراوەکانی کاک محەمەد بەرزی بۆ منداڵان، شەش دەر شەش دێڕن، تەنها هۆنراوەی (جەژنی لەدایکبوون) نەبێت کە سێ دێڕە، منداڵان لێیان بێزار نابن و بە ئاسانیش دەتوانن لە بەریان بکەن. کاک بەرزی هەموو بوارەکانی هۆنراوەی منداڵانی بەسەرکردوونەتەوە، کۆمەڵایەتی، پەروەردەیی، نیشتیمانی…تاد. (سوێند) نموونەیەکی هۆنراوەی نیشتمانییەتی کە لە پەرتووکی (مریەم) دایە:

بە خوای گەورە سوێند دەخۆم
دڵسۆزبم بۆ خاکی خۆم
تێکۆشم بە ڕۆژ و شەو
بۆ بەرزەتی ناوی ئەو
بیپارێزم سنووری
چ نزیک و چ دووری
بڵێ بسوتێم وەکو مۆم
تا سەربەخۆیی بڵێم
لە بیری نەکەم ساتێ

تا دەبێ بە دەوڵەتێ
ئاوەدان پڕ لە جوانیی
ئازاد بێ رۆڵەکانی

(جگەرسۆز پێندڕۆیی) ناوی (محەمەد سال□ح ئەسمەر)ە، بە نازناوی جگەرسۆز پێندڕۆیی ناسراوە. مامۆستا جگەرسۆز، تا ئێستا (٢٨) کتێبی ب□ت هەمەڕەنگەی چاپکردووە، منداڵانی کوردیشمانی فەرامۆش نەکردوون، کۆمەڵێک هۆنراوەی جوان و چیرۆکەشیعری لە سێ پەرتووکدا بە ناوەکانی (خاڵخاڵۆک.. هۆنراوە) و (سەرهاتیا هرچێ و جوتیاری.. چیرۆکەشیعر) و (١٠٠ سرووود هۆزانین زارۆکان) هۆنراوەیە بۆ منداڵان.. جگەرسۆز هەموو بوارەکانی هۆنراوەی منداڵانی بەسەرکردۆتەوە. هۆنراوەی (کوردستان) نموونەیەکە لە هۆنراوە نیشتمانییەکانی جگەرسۆز پێندڕۆیی بۆ منداڵان:

کوردستانێ دەلالێ
خودان کانیێن زەلالێ
هۆگرێ، خۆش هەڤالێ
بهارا وەرزێن سالێ
بێن خۆشێ وەک هەلالێ
بۆ نەیارا زەوالێ

لە هۆنراوەی (کوردستانامە) شدا، بە جوانی و قەشەنگی کوردستاندا هەڵدەدا، دەڵێ:

چقاس قەشەنگە
یا شۆخ و شەنگە
بە ناق و دەنگە
کوردستانامە
…
دل و جگەرە
زێڕ و گەوهەرە
ژیان پەروەرە
کوردستانەمە

(رەئوف جەمیل) لە هۆنراوەی (منداڵی کوردین) کە بە زمانی منداڵانەوە نووسیوێتی:

ئێمە منداڵی کوردین
ئازا و نەبەرد و گورجین
هیوامان تێکۆشانە
سەربەرزیی نیشتمانە
…
ناهێڵین دەستی زۆردار

بمان کات پەست و خەمبار
چونکە خاکی کوردستان
شانازییە بۆ هەمووان
(غەفور ئەحمەد) لە هۆنراوەی (منداڵی کوردین) کە بەزمانی منداڵانەوە نووسیوێتی:
ئێمە منداڵی کوردین
هەرچەند بچکۆلە و وردین
خۆشمان ئەوێ نیشتمان
ئەیپارێزین وەک چاومان
کوردستانمان ئاوایە
بەهەشتی سەر دنیایە
نەخشەم کێشاوە لەسەر
تەختە و دیوار و دەفتەر
…
(شێخ سەلام) ی شاعیریش لە کۆپلەی سێیەم و چوارەمی (هەستە لەخەو)دا، دەڵێ:
وامەزانن خاکی وەتەن
ئاو و گڵە و دار و دەوەن
ئەم وەتەن و ئاو و گڵە
پشت و ئەژنۆ و جەرگ و دڵە
ئەجدادی تۆ شێرانی کورد
لەڕێی ئەوا بە مەردی مرد
مردن رزین بوو بە ئەم خاکە
وەتەن باوک، وەتەن کاکە
(بەهەجەت یەحیا) ی هونەرمەندی ناسراومان لە هۆنراوەی (کوردستان گەر تۆ نەبی) کە هۆنراوە و ئاواز وتنی خۆیەتی، چەند کەسانێکی کەش دەیڵێنەوە، بەڵام دەستکاری دەقی هۆنراوەکەی کاک بەهەجەت یەحیا یان کردووە، بەهەجەت دەڵێ:
کوردستان گەر تۆ نەبی تەیرێکم بێ ئاسمان
بە ناوی تۆی پیرۆز سەربەندم لە ناو جیهان
هەندێ لە هونەرمەندان تر بەم شێوەیە گۆڕیویانە:
کوردستان گەر تۆ نەبی گیان و ژینم بۆ چییە
دیمەنی روخساری تۆم بە تاجی شاهیم بۆ چییە
(جوانە کاکەیی) خاتوو جوانە کاکەییش، کۆمەڵێک هۆنراوەی بۆ منداڵان نووسیوە، لە پەرتووکێکدا بە ناوی (جووجەڵە) چاپی کردووە.
لە هۆنراوەی (کوردستان) دا، دەڵێ:
کوردستان نیشتمانمە

گلێنەی دوو چاوانمە
ئەیپارێزم پێ بە دڵ
ئاو و ئاڵا لەگەڵ گڵ
منم رۆڵەی ئەم خاکە
لە جیهاندا زۆر تاکە
منیش زۆرم خۆش ئەوێ
خاکیش وەک منی ئەوێ

(رەزا شوان) (نووسەری ئەم نووسینە)، منیش مافی خۆمە کە خۆم بخەمە ریزبەندی ئەم شاعیرانەوە، کەمەڵە هۆنراوەیەکم کە بە زۆری نیشتمانین بۆ منداڵان نووسیون و لە پەرتووکێکدا بە ناوی (سروودی من) چاپم کرد و بڵاوم کردەوە. تا ئێستاش بەپێی توانام ئەوەی پێم کرابێت لە بواری ئەدەبی منداڵان دا درێغیم نەکردووە، بە ئەرکێکی پیرۆزی سەر شانم زانیوە و دەزانم. ئەمەش نموونەیەکە لە هۆنراوە نیشتیمانییەکانم بۆ منداڵان، بە ناوی (سروودی من: ١٩٧٠) کە کرا بە سروود و بە دەنگی قوتابییەکی دەنگخۆشم، کە ناوی (عەبدولکەریم عەلی باوە) یە، کە برا گەورەکەی ئاوازی بۆ دانا، لەگەڵ (تیپی مۆزیکی کەرکوک) و لەگەڵ کۆرسی منداڵانی قوتابخانەی (مەشخەڵ) و (هیوا)ی کچان، لە ساڵی (١٩٧١) دا، لەسەر (شانۆی هۆڵی شارەوانی کەرکوک) سێ شەو پێشکەش کرا، لە پێش نمایشکردنی (شانۆی دایکی شەهید) لە نووسینی (مستەفا پەژار) و پاڵەوانێتی (د. فازیل جاف) و خۆشکە (پەروین عەبدولقادر) لە دەرهێنان (سەلمان فایق کاکەیی)، عەبدولکەریم باوە ئەوسا لە پۆلی پێنجەم دا بوو، قوتابییەکی زیرەک و دەنگخۆشبوو، ئێستا لە وڵاتی (نەمسا) دا دەژی.

سروودی من
کوردە گەلی قارەمانم
کوردستانە نیشتمانم
پێشمەرگەیە پاسەوانم
ئازادییە هیوای ژیانم
کوردستانم سەمای چاوم
دڵ و هەناسە و هەناوم
هێزی گۆڕی تین و تاوم
هۆگری تۆم هەتا ماوم
کوردستانم بە یەزدانم
هەردەم وەردی سەر زمانم
دروشم و بەڵێن و پەیمانم
کوردستانم یا نەمانم

(*) تا رادەیەک سوودم لەم سەرچاوانە وەرگرتووە:

١- الانتماء للوطن في الشعر للاطفال، دكتور. فاروق مواسي، الموقع الالكتروني، بيتنا، ٢٠٠٧

٢- الانتماء للوطن يبدأ من الطفولة، الموقع الالكتروني، سرايا

٣- پێگەی شیعری منداڵان لای شاعیرانی کورد، بەرگی یەکەم، حەمە ساڵح فەرهادی، ٢٠١٣

٤- ئەدەبی منداڵانی کورد دوای راپەڕین، حەمە کەریم هەورامی، بەرگی دووەم، ٢٠٠٧

٥- چاوپێخشانێک بە مێژووی ئەدەبی منداڵان، ڕەزا شوان، کەرکوک، ٢٠١٥

٦- دیوان و پەرتووکەکانی هەندێ لەو شاعیران، کە پەیوەندیان بەم نووسینەوە هەیە.

٧- بەرخەکەی لانە،هۆنراوە و چیرۆک بۆ منداڵان، محەمەد بەرزی، سلێمانی، ٢٠١٤

٨- دیوانی منداڵان، شیعر و چیرۆک بۆ منداڵان، لەتیف هەڵمەت، کەرکوک، ٢٠١٣

٩- سروودی کوردی، کۆمەڵێک سروودی نەتەوەیی و نیشتمانی، ئامادەکردنی، فەرهاد فایق.

ڕەزا شوان

نەرویج: (١١ی/ ئاوگوست/٢٠١٧)

کۆمپیوتەر … فەرهاد ئەحمەد بەرزنجی

ئامێرێکم لەم ژینە
بمناسن منداڵینە
مرۆڤ دروستی کردووم
پڕلە زانیاری کردووم
وەرن بۆلام بمدوێنن
چیتان ویست لێم دەربێنن
وەکو گەنجینە وە هام

پێزانیاری بەبەهام
بۆهەرکاتێك کەویستان
دەرگای زانینم بۆتان
هەماو وێنەی ڕەنگاوڕەنگ
پیت و وشەی ناوفەرهەنگ
پێشکەش بەئێوە دەکەم
تابیرتان پاراو بکەم
ئێوەش هاوڕێبن تاسەر
لەگەڵ منی کۆمپیوتەر

ڤێنزویلا و دوو تێبینی … زاهیر باهیر

ڤێنزویلا ئەو وڵاتەی کە ڕۆژ بەڕۆژ بەرەو خراپتر دەڕوات و دواجاریش چاریکی نییە جگە لە ڕادەستبوونی خۆی نەبێت بە هێزی موعارەزەی ئێستا کە سەر بە ئەمەریکاو وڵاتانی ڕۆژاوایە و چارەنوسیشی تەسلیمبوونە بە سیاسەتی ئابوریی نیو-لیبرالەی ئەوان .
سەردەمی ‘هیگۆچافیز’ بەتایبەت تا ساڵانی 2009 و 2010 ڤێنزویلا وڵاتێک بوو کە ژیانی هەرە زۆرینەی خەڵکەکەی لە هەموو ڕویەکەوە باشتر بوو نەك لە وڵاتانی دیکەی ئەمەریکای لاتین ، بەڵکو لە هەموو وڵاتانی دونیاش.
لەو وڵاتەدا بێکاری نەمابوو ، خویندن و چارەسەری نەخۆشی بەلاش بوو ڕێژەی بەی بەرکەوتنی خەڵکەکەی لە بەرانبەر دکتۆردا لە سای سیاسەتی نەوت دان بە کوبا لە بەرانبەر دکتۆرا، لە هەموو شوێنێکی دیکە کەمتر بوو، ڕێژەی مردنی منداڵانی ساوا و ئافرتانی دووگیان ساڵ بەساڵ کەم دەبووە، ڕێژەی نەخوێندەواری بە تەواوی هاتە خوارەوە تەنانەت ئەوانەشی کە تەمەنیان 80 ساڵ و لەسەر و ئەوەشەوە بوون فێری خویندنەوە و نوسین کران . ‘چافیز’ خۆی بە دوو پاسەوانەوە زۆر جار سەردانی شوێنە هەژارەکان و شوێنەکانی سەرکار و شوێنی دیکەی دەکرد تاکو بزانێت ژیانیان چۆنە و داخوازیشیان چیبە ، ئەمە جگە لەوەی هەموو ڕۆژانێکی یەکشەمەش بەرنامەیەکی لە ڕادوەدا هەبوو بۆ پرسیاری خەڵکی و وەڵامدانەوەیان. وڵاتێك بوو کە بەندیی

سیاسیان نەبوو.

بە تێپەڕینی وەخت و مردنی ‘چافیز’ و دواتریش لەکارکەوتنی کاسترۆ و مردنی، کە پایەیەکی گەورە بوو بۆ چافیز و ڕژێمەکەی هەروەها هاتنی قەیرانی ئابووریی و قوڵبوونەوەی کە ڕاستەوخۆ کاریگەری خۆی لەسەر وڵاتانی بەرهەمهێنی نەوت کە ڤەنزویلاش یەکێك بوو لێیان، دانا، ئیدی ژیانیش لەوێ گۆڕا. بارودۆخی خەڵکی بەرەوخراپی ڕۆیشت ، بەتاڵە زیادیکرد ، ئاستی بژێوی و ژیانی هاووڵاتیانی هاتە خوارەوە ، تاوانکردن چووە سەرەوە تا ئەو ڕادەیەی کە ڤەنزویلا بەو وڵاتانە دەژمێررێت کە زۆرترین هاووڵاتی تیادا دەکوژرێ و بەرەو خراپتریش دەڕوات.
لێرەدا دەبێت تێبینی ئەوەش بکەین کە چەندێك ئەم بارودۆخە لە خراپی و داڕامانا بێت ، ئەوەندەش لە بەرژەوەندی موعارەزیە کە زۆر بە باشی و بە پشتی ئەمەریکا و میدیای ئەمەریکا و بریتانیا زۆر چاك ئەوەی کە ڕوویدا و ڕوودەدات ئەم موعارەزەیە وریایانە ، قۆستییەوە و بەکاریهێنا تا ئەو ڕادەیەی کە زیاتر لە مانگێکە خەڵکانێکی زۆر دەکەونە سەر شەقامەکان و خۆپیشاندان و ناڕەزایی بەرانبەر بە حکومەتی هەنووکە ،دەردەبڕن و تا ئێستاش نزیکەی 100 کەس لەوەدا کوژراوە بێ لە برینداربووان و گرتنی کەسانی دیکەو سەرکردەکانی موعارەزە . لە دوێنی شەوەوە ، 07/08 ، بارودۆخەکە بەرە و خراپتر ڕۆیشتووە پاش ئەوەی کە دەستەیەکی چەکداری ، کە من باوەڕم وایە ئەوە ناوکەکە بۆ دروستکردنی جەنگی ناوخۆ ئەگەر حکومەتی ئێستا دەست لەکار نەکێشیتەوە یاخود لانی کەم بانگەشەی هەلبژاردنی گشتی نەکات، هەڵیان کوتایە سەر سەربازگەیەك .
لە هەفتەی ڕابوردوودا کە ڕاپرسی گشتی لەسەر هەمواركردنەوەی دەستوور و تەعدیلکردنی کرا بۆ زیادکردنی دەسەڵاتی دەوڵەت و سەرۆکی حکومەتەکەی، کە بەرەو دیکتاتۆرییەتی دەبات، ئەوەندەی دیکە بارودۆخەکە خراپتردەکات، هاوکاتیش سیاسەتی دووفاقەیی بێ شەرمانەی ئەمەریکا و بریتانیا بە تەواوی دەرخست .

ئەوەی کە ئاشکرایە دەستێوەردانی ئەمەریکایە لە کاروباری ناوخۆی ڤەنزویلا و یارمەتیدانی موعارەزە و توندکردنەوەی خەڵکەکەی لە ڕێگای میدیاوە دژ بە نیکۆلاس مادورو و حکومەتەکەی .
ئەمەریکا دەڵێت کە حکومەتی ئەوێ کۆنترۆڵی هەموو شتێکی کردووە و حکومەتێکی بیرۆکراسی، دیکتاتۆرییە و ڕێگا نادا کە موعارەزە بێتە سەر حوکم ئەمە لە کاتێکدا کە حکومەتی ئەوێش وەکو هەموو حکومەتە ” دیمۆکراتییەکانی ” دیکە لە ڕێگای هەڵبژاردنەوە جڵەوی دەسەڵاتی

گرتەتە دەست.
کاتێك كە ئەم هەڵوێستەی ئەمەریكا دەبینین، گەر بە ئاگا نەبین لە سەراپای سیاسەتی ئەمەریكا ، بەهەڵەدا دەچین و دەكەوینە داوەكەیانەوە. بەڵام كاتێك كە دەبینین توركیا چی دەكات نەك هەر بە كورد بەڵكو بە سەرجەمی موعارەزەی ئەوێ و ڕاپرسیشی كرد لەسەر فراوانكردنی دەسەڵاتی و كردنی ڕەفتار فاشیانە و درێژكردنەوەی سەرۆكایەتیی ڕەجەب تەیب بۆ ساڵی 2029 و پەیوەندی گەرمی لەتەك داعش و ڕێكخراوە تیرۆریستەكانی دیكە و یارمەتیدانیان و زۆری تر لەمانە كەچی نە ئەمەریكا و نە بریتانیا، هیچیان سەرزەنشتیشیان نەكرد، ئیدی لەوەی گەڕێ كە دژایەتی بكەن و یارمەتی موعارەزەی ناوخۆی توركیا بدەن و هانیانبدەن .

یاخود هەڵوێستی ئەمەریكا لە وڵاتانی كەنداو، بەتایبەت سعودییە نەك هەر سادەترین دیمۆكراتیەت و ئازادیی لەوێدا نییە بەڵكو دەستی لە كوشتنی هەزارەها هاووڵاتی یەمەنی و وێرانكردنی خاكەكەشیانا، هەیە، ئەمە جگە لەوەی كە كارگەی دروستكەری گروپە تیرۆریستەكانی دونیایە ، لەگەڵ ئەوەشدا ئەمەریكا و بریتانی هیچی پێناڵێن، بگرە كۆمەكیشی پێدەكەن و بارگە و كۆنتراكتی چەك و تەقەمەنی و تەیارەی جەنگیشی لەگەڵدا دەبەستن . لە هەڵوێستیانا بەرانبەر حكومەتی كینیاش كە لە هەڵبژاردنەكەی 2007 دا زیاتر لە 1200 كەس كوژرا و لە سەرو 2000 كەسیشەوە بریندار كران كەچی بە ئەمان " یار باقی و سوعبەت باقی" بەردەوام بوو. هەر دوور نەڕۆین ئەمەریكا و بریتانیا هەردوكیان ، هیچ هەڵوێستێكیان بەرانبەر حكومەتی هەرێم نەبووە سەبارەت بەوانەی كە تیرۆركراون یا دەكرێن. ئە ئەمەیە سیاسەتی دووفاقەیی بریتانیا و ئەمەریكا هەر لەبەر ئەمەش دەبێت زۆر بە ئاگاوە تەماشای هەڵوێستی دەستێوەردانیان یا هاریكاریان لەگەڵ هەر گروپێكی موعارەزەی هەر وڵاتێكدا، كە هەیە، بە هێزەكانی ڕۆژاواشەوە ، بكەین .

تێبینی دووهەم لەسەر ڤەنزوێلا ئەوەیە كە ئەمیش چووە ڕیزی ئەو زنجیرە وڵاتانەی كە لە لایەن چەپ و سۆشیالدیمۆكرات و حیزبە كرێكارییەكانەوە دەسەڵاتیان گرتەتە دەست. لەم بارەشدا ئەو ڕاستییەی جارێكی تر سەلماندەوە كە هەرچەند ڕادیكال و پەیامەكانت ، مانەفێستەت، مرۆڤانە و سۆشیالیستانە بێت، بە گرتنە دەستی دەسەڵات، وردە وردە ئەو دروشمانەت كاڵ دەبنەوە تا ئەو ڕادەیەی كە دەسەڵات دمەكەی دیكەی دەخاتە گەڕێ كە دیكتاتۆریەت و كوشتن و گرتنی موعارەزەكەی دە بێت.

بۆ خاوەندرێتی کردنی دەوڵەتیی کەرەسەکانی بەرهەمهێنان و کۆمپانیاکان ، کە بە پرۆسەی کەرتی گشتی، واتە موڵکی گەل ناسراوە ، لەناو دونیای سیستەمی هەنووکەدا یا ئەوەتا دەبێت لەناو بچیت، یاخود خۆی ڕادەستی کاپیتاڵیزم بکات. هۆکارەکەش ئاشکرایە کە بۆچی ، ئەویش هەرچەند دەوڵەتەکە بەناو ڕادیکاڵ و سۆشیالیست بێت بەڵام هێشتا بە سەدەها ئەڵقەوە بە سەرمایەداریی دونیاوە گرێدراوەتەوە و گەر لەو بازنەفدیە دەرچێت ، لە لایەن کۆمپانییە گەورەکان و دەزگە دراوییەکانەوە بە ئاسانی لووش دەدرێت.
ئەم ڕوداوو و ئەزموونەی ڤەنزویەلا مێژوویەکی درێژی هەیە کە هەر لە سەردەمی هاتنی بەلەشەفییەوە لە ڕوسیا بە دەسەڵات، تا ئێستاش هەر بەردەوامە.

هەر ئەم هۆکارەش بوو کە بیردۆز، یا بیریارە ئەنارکیستەکان لەسەردەمی مارکس دا زۆر لە خۆبەاوانە جەدەلی ئەوەیان لە گەڵ مارکس و هاوڕێکانیان دەکرد کە سۆشیالیزم لە ڕێگای گرتنەدەستی دەسەڵاتەوە جا بە هەر بیانو و پاساوێك بێت، نایەتە کایەوە.
ئەنارکیستەکان بە خەلادان لەم گرفتە و بنەبڕکردنی دەسەڵات و کۆمەڵەی قووچکەیی و چەوساندنەوە، دژایەتی هەموو جۆرەکانی دەسەڵاتیان کردووە و دەکەن، باوەڕیان بەوە هەبووە و هەیە کە دەبێت هەموو شتێک لەلایەن خودی خەڵکەوە خاوەندارێتی لێبکرێت و خۆیان خاوەنی بڕیارەکانی خۆیان بن و خۆشیان جێبەجێکەری بن لە ڕێگای کارکردن بە هەرەوەزیی و ژیانی هەرەوەزیانەوە ، واتە بە کۆمەڵایەتیکردنی هەموو شتێک و بەشداریکردنی هەموو کەسێك و لێپرسینەوەش لەلایەن هەمووانەوە.

زاهیر باهیر – لەندەن
08/08/2017

(نامەکانی شێرکۆ بێکەس لە

کتێبێکدا) … سەدیق سەعید ڕواندزی

ئەدەبیاتی نامەو نامە گۆڕینەوەی نێوان نووسەرانو ئەدیبانو هونەرمەندانیش، وەك ژانرێکی ئەدەبی، دیاردەیەکی ئەدەبی تاڕادەیەك کۆنەو لە مێژووی ئەدەبیاتی زۆر نەتەوەدا بوونی هەبووە. وەلێ لە ئەدەبی کوردیدا، تا دوای ڕاپەڕینو ئەو ساڵانەی دواتریش بەتایبەتی، گرنگی پێنەدرابوو. ئەم بەو مانایە نییە، کە پێشتر نامە گۆڕینەوەی نێوان نووسەران بوونی نەبووە. بۆنموونە:عەبدوڵاپەشێو لە شیعرێکدا ،نامەیەك بۆ شێرکۆ بێکەس دەنێرێت. بەڵکو بەو مانایەی چەند ساڵێکە بە شێك لە نووسەرانو توێژەران،نامە نێردراوەکانی نێوان ئەدیبان، لە چوارچێوەی کتێبدا، بە شێوەیەکی سەربەخۆ چاپو بڵاو دەکەنەوە. بێگومان ئەمەش دوای وەرگرتنی ڕەزامەندی نووسەرەکانییان. چونکە نابێ ئەوەمان بیر بچێت، کە نامەو نامە گۆڕینەوەی نێوان دوو کەس، ئەگەر نووسەریش بن یاخود نا، دەچێتە خانەی نهێنیو پەیوەندی کۆمەڵایەتی و تایبەتی نێوان هەردوو کەسەکە خۆیان. چونکە لەوانەیە زۆرجار بابەتو کۆمێنتو دەستەواژەی وا لە نامەکاندا هاتبێت، کە پەیوەندی تەنها بەوانەوە هەبێتو ڕەزامەند نەبن بڵاو بکرێنەوە. یاخود باسو خواسێکی نهێنی تێدا بێتوبەبڵاوبوونەوەیان ئاشتەوای کۆمەڵایەتی تێکبچێتوبارودۆخی سیاسی، یاخود خێزانی و کۆمەڵایەتی دەشێوێتو دەبێتە مایەی لێکترازانو دڵگرانی نێوان کەسانێك. بۆیە لەهەموو ساتێکدا، بڵاوکردنەوەی نامەی هەر کەسێك، دەبێ بەڕەزامەندی ئەو بێت. ئێستا بە هۆی پێشکەوتنەکانی تەکنەلۆژیاو ئیس ئێم ئێسی موبایل و یاخود تاییپ و نووسین بە کۆمپیوتەر، نامە گۆڕینەوەی نێوان نووسەران زۆر بەکەمیی بە شێوەی کاغەزو نووسینی دەستی دەنووسرێت. هەرچەندە جوانیو چێژی خوێنەوەی هەر نامەیەك، لەوەدایە دەستنووس بێت و بەشوێن پەنجەو قەڵەمی نووسەرەکەی نووسرابێت.وەلێ ئێستا بە هۆی پێشکەوتنی تەکنەلۆژیاو ئامێرە نوێکانی سەردەم، نووسینی نامە بە دەستنووس، تاڕادەیەکی زۆر بوونی نەماوە. بەڵام بە شێکیش لە نووسەران، هێشتا چێژ لە نووسینی نامە و خوێنەوەیان بە شێوەی دەستی دەبینن. بۆیە هەندێکییان،بەو شێوەیە دەنووسنو نایانەوێ بە نووسینی کۆمپیوتەر بێت. دیار ئەمەش بۆ ئارەزوو سەلیقەی نووسەرەکان خۆیان دەگەڕێتەوە.

(تاڤگەی وشەو هەڵوێست)

لە دووتوێی دووسەدوو هەشتاو شەش ڵاپەرەدا،بەناوی تاڤگەی وشەو هەڵوێست، نووسەر کامەران سوبحان، ژمارەیەك نامەی شاعیری کۆچکردوودیاری کورد(شێرکۆ بێکەسی)ی کۆکردوونەتەوەوە لە چوارچێوەی کتێبێکدا، لەلایەن ناوەندی ئەندێشەوە چاپو بڵاوی کردوونەتەوە.ئەم کتێبە کۆکراوەی بە شێکی ئەونامانەن کە تیایدا شێرکۆ بێکەس بۆ نووسەرانو بە شێك لە سیاسیەکانی ناردووە، یاخود وەڵامی داونەتەوە. ڕەنگە سەرەکیترین پرسیار کە لە دەسپێکی خوێنەوەی نامەکانی هەر نووسەرێك ڕووبە ڕووی خوێنەر دەبێتەوە، ئەوەبێت کە بۆ چی نامەی کەسانی تر دەخوێنینەوە کە هیچ پەیوەندیەکی بە ئێمەوە نییە؟بۆچی نووسینە تایبەتیو نهێنییەکانی نێو نامەیەك دەبێتە جێگەی گرنگی پێدانی خوێنەر؟ لە ڕاستیدا، نامەی نێوان نووسەران، زۆر جار لە باسو خواسی نێوانییانو هەواڵپرسینی یەکتری دەبێتە پانتایەك بۆ گۆڕینەوەی بیروڕاو دیالۆگ لە نێوان یەکتری، لە بارەی بابەتێکی ئەدەبی یاخود سیاسیو فەرهەنگی.

بە دەربڕێنێکی تر، ئەگەر نامەی نێوان دووکەس هەر بۆ ئاگاداربوون لە هەواڵی یەکتری بێت، ئەوانامەی نێوان دوونووسەر ڕەهەندێکی فراوانتری هەیە. لەو ڕوانگەیە شەوە ئەو نامانەی شێرکۆ بێکەس، بە شێکیان بۆ بە سەر کردنەوەی هاوڕێکانی بووە، بە شێکی دیکەش گۆڕینەوەی بیروڕابووە. زمانی ئەو نامانە، هێندێك جار زمانی ئاسایی گفتوگۆیە، لە هەندێ کاتی دیکەشدا، نامەکان زمانێکی پڕ لە وێنەی هونەریو شیعریەتو دارشتنی هونەریانەی شێوە پەخشانێکی ئەدەبی لە خۆ دەگرن. دیارە ئەمەش بۆ ئەو پاشخانە فەرهەنگیو شیعریەی شاعیر دەگەڕێتەوە. بەومانایەی چونکە خۆی شاعیرێکی دیاربوو، ئیدی ئەو زمانە شیعریە زاڵدەبێت بە سەر نووسینی نامەکانیش.

هەر ئەمەشە بۆتە هۆی ئەوەی خوێنەر لە خوێنەوەی ئەو نامانادا، چێژێکی ئەدەبی وەربگرێت. سەرەتای هەر نامەیەکی شاعیر بە دەستەواژەی(بەهیوای هەمیشە چاوودڕوونیو سەرفرازیتانم)دەست پێدەکات. شاعیر زۆربەی هەرە زۆری نامەکانی، بەو سڵاوەوە دەست پێکردووە. ئیدی چۆتە نێو باسو بابەتەکانو لە هەندێکیان بە کورتیو لە هەندێکی تریشیان بە درێژی دەدوێت. بە شێك لە نامەکان، هەر تەنها هەواڵپرسینە، وەلێ بە شێکی دیکەشیان گۆڕینەوەی بیرو ڕاو دیالۆگە لە نێوان خۆیو ئەو کەسەشی کەنامەکەی بۆناردووە.

لەنامەیەکدا، بۆ حمە باقی شاعیر، شێرکۆ بێکەس بە درێژی لە بارەی ڕەهەندەکانی شیعری سیاسیو شۆڕشگێڕی دەدوێتو ئاماژە بۆ ئەزموونەکانی خۆی دەکاتو شانازی بەوە دەکات، کە بۆتە شاعیری پێشمەرگەکانو دەیان قەسیدەو شیعری، بۆ شەهیدانو تێکۆشەرە قارەمانەکان نووسیوە.شێرکۆ بێکەس لەنامەکەدا دەڵێت:(من شاعیری خاکوخەڵکم شاعیری ئەو کارەساتانەم کە هەرگیز ئەدۆنیس نەیدیوە). ئەمەش وەك وەڵامێك بۆ ئەوەی، کە بەشێکی زۆر لە شیعرەکانی شاعیر ڕەنگدانەوەی ئەو کارەساتانەنو گوزارشت لەو شوناسە کوردبوونە دەکەن، کەوەك گوتارو پڕۆژەیەکی شیعری لە ئەزموونی خۆیدابووە بە شوناسێکی شیعری. ئەو لە شوێنێکی دیکەدا دەڵێت:(کە گوللە دەنگی زوڵاڵی پێشمەرگە بوو من شیعرم کرد بە فیشەکدانی ئەوان).

دیارە ئەو کاریگەربوونەی شاعیر بە پێشمەرگەو شۆڕش، پەیوەندی بەوەوە هەبوو، کە خۆی ساڵانێك لە چیا، لە نێو دەنگی تۆپو گرمەی فڕۆکەو گازی خەردەل، لە گەڵ پێشمەرگەکان ژیاوە. شاعیر لە نزیکەوە قارەمانیتییەکان، کارەساتەکان، شەهیدبوونی پێشمەرگەو مناڵی بینیوە. تێکدانی سرووشتوژینگەی بینیوە. ئیدی ناکرێت شاعیرێك لە نێو ئەو هەموو کارەساتانە بژیتو شیعریش بنووسێت، بەڵام گوزاشت لەو هەموو کارەساتانە نەکات. لە بەشێکی دیکەی نامەکاندا، ئەوانەی دوای چوونە دەرەوەی شاعیر بۆ مەنفا نووسیویەتی هەمیشە هەست بە غەریبی دەکاتو تاسەی گەڕانەوەیەتی بۆ کوردستان. لە نامەکاندا، باسی ژیانی پێشکەوتووی دنیای خۆر ئاوا دەکات، بەڵام ئەو ژیانە بۆ ئەو نامۆیەو بەردەوام وەك خۆی لە نامەیەکدا دەڵێت:(هەمیشە خەون بە بۆگەردەوە ئەبینێت). بەردەوام خەیاڵی لە گەڕانەوەدایە بۆ کوردستان. بێگومان بینیشمان کاتێ هەر تەنها چەند مانگێك بە سەر ڕاپەڕین تێپەڕیبوو، شاعیر گەڕایەوە کوردستانو دوای هەڵبژاردن بووە وەزیری ڕۆشنبیری. بەڵام لە پیشەی وەزیریشدا، وەك خۆی لە نامەیەکدا باسی دەکات، نەیتوانیوە لە بەرامبەر ئەو هەموو کێشەو کێماسیو ملمڵانێ حزبییە بێدەنگ بێت. بۆیە کاتێ هەست دەکات کاری وەزیری لە گەڵ دنیای تایبەتیو شیعری ئەو ناگونجێت، ئیدی دەست لە کار دەکێشێتەوەو دەگەڕێتەوە هەندەران.

بێگومان ژیانی هەندەران بۆ شاعیر، ژیانێکی جیاواز بوو.شێرکۆ بێکەس کاتێ لە شاخەکانی سەرگەڵو بەرگەڵووەوە دەچێتە هەندەران، ئیدی دەبێتە شاعیرێکی ناسراو، کە چەندین کۆڕی شیعری لە وڵاتانی دەرەوە ئەنجام دەداتو شیعرکانی وەردەگێڕدرێنە سەر چەندان زمانی بیانی.تا دواجار خەڵاتی بە بەهای تۆخۆڵسکی وەردەگرێت. نامەکانی شێرکۆ

بێکەس لە پاڵ ئەوەی پرسو بابەتی ئەدەبیو سیاسییان تێدایە، لە گەڵ ئەوەشدا هەندێ جار بە زمانێکی کۆمەڵایەتییانە، باسی پەیوەندی نێوان خۆیو هاوڕێکانی دەکات. لە نامەیەکدا بۆ جمال شارباژێڕی شاعیر کە هاوڕێی شێرکۆ بێکەس بووە، دەڵێت:-(سەروپێ کەمان نەخوارد، بۆ کوێ دەچی هەر دەیخۆین).

یاخود لە نامەیەکی دیکەدا،باسی مشکو هەڕەشەی مشکەکان دەکات لە ژوورێکدا. شێرکۆبێکەس لەونامانەدا هەر تەنها وەك شاعیرێك نەدواوە، بەڵکو وەك کەسێکی سادەو کۆمەڵایەتی لە بە شێك لە نامەکان دەردەکەوێت. هەر وەك لە کۆتا بە شی کتێبەکەدا، چەندین نامەی کورت کورتی یەك دێڕیو دوو دێڕی دەبینین، کە پەیوەندییان بە کاروبارە ئاساییەکانی ژیانی ڕۆژانەی خۆیو هاوڕێکانیەوە هەیە لە دەزگای سەردەمو شوێنی کارکردنی. لە بە شێك لە نامەکاندا، ئامادەکاری کتێبەکە، چەندین نووسینو دەستەواژەیەکی لابردوون، بە هۆکاری ئەوەی کە بڵاوکرنەوەیان ڕەنگە بۆ ئێستاکارێکی باش نەبێت. بەڵام هەمان دەستەواژەو دەربڕینەکان کە ئامادەکاری کتێبەکە لایبردوون، لەکۆپی بنەڕەتی نامەکاندا، واتە دەستنووس کە لە بە شی دواوەی کتێبەکەیە، هەرماونو لاینەبردوون.کە بە بۆچوونی من وەك خوێنەرێك دەکرا وەك ئەمانەتێکی مێژوویی ناوەڕۆکی نامەکان وەکو خۆی بڵاوبکاتەوە.دیارە خوێنەوەی نامەش وەك هەر ژانرێکی دیکەی ئەدەبی، چێژ بە خوێنەر دەبەحشێت. لە کۆتاییدا سەرنجم لە بارەی نامەکانەوە ئەوەیە، کە دانەری کتێبەکە نامەکانی بە بێ ڕیز بەندی مێژووییو بەرواری نووسینیان لە چاپ داون. واتە ڕەچاوی مێژووی نووسینی نامەکان نەکراوە. کە ئەگەر بە پێی مێژووی نووسینو ساڵەکانیان نامەکان دانرابان، جوانترو گونجاوتر دەبوو. بۆ نموونە: نامە هەیە لە ساڵی 1996 نووسراوە، لە پێشەوەی نامەیەك بڵاوکراوەتەوە کە ساڵی 1990 نووسراوە. بە هیوام بەرگی دووەمی نامەکانیش چاپو بڵاو بکاتەوە.

* ئەم بابەتە لە ئەدەبوهونەری کوردستانی نوێ ژمارە(1009)ڕۆژی 3/8/2017 بڵاوکراوەتەوە…

پێشەکیەک بۆ زانستی گۆڕان و ئالوگۆڕ لە کۆمەڵگا ! … ئاسۆ حامدی

سەرەتا ؛

ئەوەی لەم لێرەدا دەیخوێننەوە بەشێکە لە هاوبەشیەکی کەم بۆ ئاڵوگۆڕ و ناسینی ئاڵوگۆڕ و کارکردن بە هۆشیاریە بۆ ئاڵوگۆ□ پێکردنی کۆمەڵگا.
چۆن دەڵێن گۆڕانی پرۆسێسەکان و کۆمەڵگا کارێکی ئاسان نین و زەحمەتە بەڵام نە گۆڕان مردنێکی هێواشە و مانەوەیە لە بۆ شاییەکی بێ مانا و بۆگەن بوونە. بە مانا سیاسیەکەی سەرکوت و دیکتاتۆری و تولیتاریەتە و بە مانا زانستیەکەی بۆگەن بوون و دواکەوتووی و وەستانە لە قاوغێکی دیاریکراودا. گۆڕان و گۆڕانی پرۆسێسەکان زۆر جیایە لە گۆڕان و ئاڵوگۆری کەسایەتیەکان ودەم وچاوەکان. ئەگەرچی ئەوەی یەکەم دەبێتە هۆی ئاڵوگۆڕی دووەم، پێچەوانەکەشی هەر ڕاستیەکی تێدایە….

بۆ درێژەی با بەت کلیکی ئێر□ بکەن ….

ئێستا پیاوێک نیشتمان□ .. !! … ب□یان ئیبراهیم

وا هات عاشقان وا خۆی هات
سنەوبەرێک لە قەد ئەو لاپ□□و□ دێتە خوارێ
ڕەنگی ڕێک ڕەنگی ئەو پیاوەی
لە ناو دەشتایی شیعردایە و
ژیانی بە جگەرەی لا دەمیو□ هەڵواسیوە
لە کانی قەت پاڵی شاخەکە لا دەداو
تۆز□لق وسەوزایی و دەم و چاوی تەڕ دەکات

وا هات …عاشقان وا هات
دێتە ناو دارستانەکە و
يەک يەک سڵاو لە درەختەکان دەکات
سنەوبەرێک لە پياو
ڕەنگی لە قەميسە سەوزەکەی بەرم دەچێ
باڵای ڕێک وەک باڵای خۆم
ئەم پياوە سنەوبەريە
هەميشە سەوزی شيعرە و
بەهار لە دامێنی دەچۆڕێ
نزيک دەبێتەوە ولێم و ڕەنگی دەگۆڕێ
وردە وردە ئەم پياوە سنەوبەريە
دەبێتە دار تويەک و پێم دەڵێ :
ئێستا تۆ نيشتمانی منی
من پياوێکم لە دار توو
لە حەوشەی ماڵی منداڵيتەوە هاتوم
پڕم لە سڵاوی ڕيشوڵەکان
منی پياوی دارتو… لەسەر هەر لقێکم
نيگای ئەو چۆلەکانەم بۆ هێناويت
کە مناڵيتيان پر دەکرد لە جريوە
پشتم تێ دەکات دەڕوا
بەدەم ڕۆشتنەوە دەڵێ :
من هيچم نەماوە بۆ وتن و لە پڕ ون دەبێت
دێتەوە . .لە سوچێکی ترەوە دێتەوە
هات عاشقان…. وا هات
عاشقان چەند سەيرە
لەو بەرەوە لە دامێنی ڕوبارەکەوە
دار بييەک هاوار دەکات
من لێرەم … من شێرکۆم
ئێستا تۆ پياوێک نيشتمانتە و
منيش کچێک نيشتمانمە
بانگم دەکات و دەڕۆمە ڕۆخی ڕوبارەکە
ئەو لەو بەرەوە و منيش لەمبەر
قاچم دەخەمە ناو ئاوەکەوە
بيستنمی بۆ دەکەم بە فەرشێک
پێم دەڵێ :نيشتمانی من و تۆ
لە کەشکۆڵی ئەم ڕوبارەدايە
وەرە با گوێ لەم ڕوبارە بگرين

هەر دڵۆپێکی پڕە گریانی دایکێک
هەر شەپۆلێکی پرە لە ئازارێک و گنگڵ دەدات
ئەی نابینی چۆن بە دەستی لقە شۆرەکانم
فرمێسکی بۆ دەسڕم و توڕەبونی هێواش دەکەمەوە
ئیتر دەڕوا … ئەم شۆڕە بییە دەڕوا
کەنار جێدێڵێ
بەدەم ڕۆشتنەوە
ڕەنگی دەگۆڕێ و دەبێتە دارهـەنارێ
بەسەر بەردە بازەکەدا
هەنگاو هەنگاو دێتە ئەم بر
تا دەگاتە لای من گوڵ دەردەکات
دەکەوێتە گۆرانی وتن
بەدەم گۆرانی ڕەزیەی زیرەکەوە
ئەو ناوە پڕدەکات لە گۆرانی گوڵی هەنار
پێم دەڵێ: کە منی پیاولە جنسی دار هەنار هاتم
هەر گوڵێکم پەیامی هەنارێکی پێیە
فریشتەکان کە دێن
لەسەر باڵی پەپولە سوجدەی سور وەک گوڵی من
بۆ ڕۆحی ئاسمان دەبەن
عاشقان … وا دێت … سەیرکەن
ئەم پیاوە کە دەبێتە نیشتمانی من
هەر جارە و دەبێتە درەختێک
هەر جارە و دەبێتە کانیەک
هەرجارە و دەبێتە باڵندەیەک و
هەر نا بێتەوە بە شێرکۆ
شیرکۆیە و ل□ بەرگی درەخت و
لە باڵی باڵدار و لە ئاوی کانیدا
شیعر دەخوێنێتەوە
ئەو کە دێت … پێم دەڵێت:
وەرە خۆت لە منا ببینە
سوری لێوت من لە گوڵی هەنار… بەتۆم بەخشیوە
قەمیسەکەت لە سەوزای سنەوبەریم … بۆ دورویت
دەنگت لەسەر چڵی دارتوییم…. . پێ داوی
ئا من ئێستە وەک پیاوێکی شێت
نیشتمانی تۆم
ئەو دەمەی تۆ دەبیتە نیشتمانێک لە ڕەنگ ب□ □ من
ئەو دەمەی تۆ دەبیتە پارکی ئازادی

لە ناو هەناوتا خۆم و شیعر بۆ ئەبەد دەنوم و
بارانی شیعر بۆ تۆ جێدەهێڵم
بەفری قەسیدەم لەگەڵ ڕۆحی تۆدا دەبارێنم
عاشقان وا دەڕوات … كە دەڕاوت
خۆی گرێ دراوە بە دڵمەوە … وەك فەقیانەكەی دایكم
دڵم دەكاتە كەعبە و بە قەیسدەیەكی سپی
وەك سەرپۆشەكەی دایكم دادەپۆشێت
چاوانم دەكاتە دەبەرند و رۆحی دەبێتە پەپولە
كە دەڕوا ….. عاشقان … ئاوا دەڕوا
بە ئەسپایی دەچپێنێ بە گوێمدا و دەڵێ:
نیشتمانم وەك ئاوێنە پارچە پارچە بوە
لە چاوی كچێكا كۆمكردوە
منیش كە چاوم دەشكا ئەو گوێ ی لێ بو
پارچەكانی دەكەوتنە ناو دڵمەوە
لە شین پۆشی كەمانچەژەنەوە … دەم بینی
ئێستە من پیاوێك نیشتمانە
لە پاركی ئازادیدا دانیشتوە و
ئازادی دەكاتە ملی وشە
ئێستە من پیاوێك نیشتمانە
بۆنی نێرگز لە شیعری و
چاوانی لە گوڵ و تەمەنی لە باخچە و
هەڵوێستی لە مارشی نیشتمانیدا دەبینم
عاشقان ئاوا دێت و ئاوا دەڕوا
ئەو كچێك بوە نیشتمانی و
منیش پیاوێك
كە هەر جارە و وەك درەختێك دەردەكەوێت و
وەك باڵندەیك لە ئاسماندا ون دەبێت
هەر جارە و وەك ڕوبارێك دەردەكەوێت و
وەك باران دێتەوە و بەسەرما دادەكات
وەك كانی گۆرانی دەڵێت و
وەك شیركۆ دەچیتە ناو مێژوەوە
بەڵێ عاشقان ….. ئاوایە
ئەو ئێستە كچێك نیشتمانیەتی و
منیش پیاوێك نیشتمانمە .

دایەلۆگێـــــک لە گەڵ بەرەی “نەخێر”دا … ئاسۆکمال

” من رای تۆ ناسەلمێنم ، بەڵام تا مردن بەرگری لە مافی تۆ دەکەم بۆ وتنی ” – ڤۆڵتێر ….

ئ□م□ ک□مپینی “نەخێر” ڕایگەیاند کە لە رفراندۆمی ٢٥ سێپتەمبەردا دەنگ بە “نەخێر”دەدەن، واتا لەو رفراندۆمە و لە پرسیار و فۆرمەکەدا دژی سەربەخۆیی کوردستان دەنگ دەدەن، ئەمەش مانای خوازیاری مانەوەی کوردستانن لە سایەی حکومەتی عێراقدا. بێگومان دەنگدان بە “نەخێر” مافی هاوڵاتیانە وەک دەنگدان بە”بەڵێ” و نا بێ هیچ جیاوازیەک و فشارێک لەسەر هیچ هاوڵاتیەک بێ لەم رفراندۆمەدا. لەم یەکەم پرس کردنە و بڕیاردانەی خەڵکی کوردستان لەسەر چارەنوسی سیاسی کوردستان دەبێ هاوڵاتیان ئازادانە بەشداری ئەم پرۆسەیە بکەن تاکو چاوەڕوانی خەڵک لە مافە سیاسیەکانی خۆی بچێتە ئاستێکی باڵاتر و دیاریکردنی چارەنوسی کوردستان ب□ م□و□کی حزبە دەسەڵاتدارەکان نەزانێ و چالاکانە لەدیاریکردنی دەوڵەتی سەربەخۆی ئایندەشدا بەشداراب□ت. هەربۆیە دایەلۆگ کردن نەک تەخوینکردن لەنێوان هەردوو بەرەی “بەڵێ” و “نەخێر”دا نیشانەی کلتورێکی مۆدێرن و پرەنسیپی ململانێی سیاسی حزب و هاوڵاتیانی شاری و هاوچەرخە کە جیاوازە لە کەلتوری ململانێی حزبە چەکدارەکان و زمانی ه□□□ش و جنێو و سوکایەتی کردن. لە رفراندۆمدا ڕایەکی گشتی و دیموکراسیەکی ڕاستخ□ لەجیاتی کەمینەیەکی حزبی دەسەڵاتدار بڕیاردەدا و هەربۆیە شێوازی گفتوگۆ و ڕاگۆڕینەوە و ڕاگۆڕین و قەناعەتکردن دەبێتە مایەی گەڵاڵە کردنی بڕیارێک کە زۆرینەی خەڵک نوێنەرایەتی دەکا و شەرعیەت بە ماف و بڕیاری خەڵک دەدا.
کەمپینی “نەخێر” بەڵگە بۆ دژایەتی ئەم رفراندۆمە دەهێننەوە ل□ بەرئەوەی مەرجی ئەوەی تێدانیە ” کە رێکارەکانی سەربەخۆیی ئەوە بخوازێت و هەروەها پایەکانی دەوڵەتێکی دیموکرات و سەرکەوتو دامەزرابن و دەستور پەسەند کرابێت “.

ئایا ڕیکاری سەربەخۆیی لەئێستادا جگە لە بەرپاکردنی رفراندۆم چی

دەخوازرێت؟ دەڵێن؛" پایەکانی دەوڵەتێکی دیموکرات و سەرکەوتو دامەزرابن". پرسیاری سەرەکی ئەوەیە ئایا بۆ دەوڵەت لە ٢٦ ساڵی ڕابردودا لە کوردستان دانەمەزراوە ، وە ئایا کەی ئەم دەوڵەتە دیموکرات و سەرکەوتوە دادەمەزرێ؟ چۆن دەسەڵاتی دوو حزبی چەکدار دەبێتە دەوڵەت لەکاتێکدا هیچ مافێکی حوکمڕانی نێودەوڵەتی نیە و لە ئاستی جیهانیدا وەک بەشێک و پاشکۆی دەوڵەتی عێراق حسابی بۆ دەکرێ و لەڕێگەی بەغدادەوە مامەڵەی سیاسی وئابوری و سەربازی و دیبلۆماسی ڕەسمی لەگەڵ دەکەن و هیچ وڵات و دەزگایەکی ڕەسمی نێودەوڵەتی شەرعیەتی پێ نادا وەک دەوڵەتێک؟ دەوڵەتی دیموکرات و سەرکەتوش لەسایەی ئەم سیستەمەی حزبی چەکداردا چارەکە سەدەیەکە دروست نەبوە و دروستیش نابی چونکە ئەگەر نەتوانیت مافی حوکمڕانیت لە ئاستی نێودەوڵەتیدا بەڕەسمی نەناسرێ ناتوانیت وەک بەشێک لە سیستەمی دەوڵەتی دنیای ئەمڕۆ جێ بکەوێت و پەیوەندیە سیاسی و ئابوری و بوارەکانی تری بەڕێوەبردن لەگەڵ ئەو سیستەمەدا جیهانیەدا ڕێکبخا و ببیتە بەشێک لە بازاری جیهانی و لە نەتەوەیەکگرتوەکان و ڕێکەوتنە نێودەوڵەتیەکان و سیستەمی جیهانی. بەم پێیەش کوردستان ناتوانێت دامودەزگای دەوڵەتی و مافی هاوڵاتی بون و دابینکردنی ئاسایش و پلانی ئایندەی هەبێ، هەروەک لەم ٢٦ ساڵەدا ئەمە بەکردەوە سەلماوە. بەپێچەوانەوە ڕێک مەسەلەی رفراندۆم و سەربەخۆیی بەئەوەیە کە دەوڵەت دروست بکرێ نەک بونی دەوڵەت پێش مەرجی رفراندۆم بێت. هەربۆیە لەڕاستیدا سپاردنی رفراندۆم بۆ دوای دروستبونی دەوڵەتێکی دیموکرات و سەرکەوتو جگە لە “نەخێر” بە بەرپاکردنی رفراندۆم و جیابونەوە لە عێراق نەبێ بەکردەوە نابیە بە هیچ شتێکی تر.

دەستوریش وەک مەرجێکی تر بۆ رفراندۆم دادەنرێ لەلایەن کەمپینی “نەخێر”ەوە. باشە مەگەر چەند ساڵێکە ئەم دەسەڵاتە ڕەشنوسی دەستوری نیە. بۆچی ئەم ڕەشنوسە ناتوانێ پەسەند بکرێ؟ چونکە پەرلەمان نیە؟ باشە پەرلەمانێک کە لەم چارەکە سەدەیەدا چەند جار بێ ئیعتبارکراوە چۆن خەڵکی کوردستان دەبێ چاوەڕێی ئەوە بن، بۆ دیاریکردنی چارەنوسیان لەگەڵ دەوڵەتی عێراقدا، لە کاتێکدا پەرلەمانێکی سەرکەوتو دادەمەزرێ و دەستورێک دەردەکا و ئەوکات ئەم مەرجانەی رفراندۆم دابین دەبێ و ئەوکات خەڵک دەتوانن رفراندۆم بکەن؟ ئایا ئەمە بەڕاستی “چاوەڕوانی گۆدۆ” نیە، ٢٦ساڵە کە ئەم پەرلەمان و دەستورە دروست نەبوە، ئایا پێمان ناڵێن کەی دروست دەبێ؟ دواتر، بۆچی دەستور دەکاتە پێش مەرجی رفراندۆم لە کاتێکدا کە دەوڵەت ڕاگەیەندرا بێگومان دەبێ یاساکان یا دەستوری ئەو

دەوڵەتە دابنرێ، واتە دەوڵەت مەرجی دروستبوونی دامودەزگا و دەستور و یاسایە نەک بە پێچەوانەوە. ئەگەر یاسا و دەستور دەولەتی دروست بکردایە ئەوا پەرلەمانی کوردستان یاسای کەم بەرھەم نەھێناوە کە بەھەمووی نەیتوانیوە دوو ئیدارەش ڕێکبخا نەک دەوڵەتی دامودەزگا و خاوەن مافی حاکمیەتی نێودەوڵەتی دروست بکا.

ھەربۆیە "نەخێر" وتن بە رفراندۆم لەکاتی نەبوونی رفراندۆمێکی بەدیلدا و چاوەڕێ ھێشتنەوەی خەڵک بەدیار پاکێجێکی تری چاکسازی و خەیاڵی دروستکردنی دیموکراسی و دامودەزگا و دەستورە لەم بەدیلی فیدرالیە شکست خواردووەدا،" بەڵێ " وتنە بە درێژەپێدانی ھەمان سیستەمی ٢٦ ساڵی ڕابردوو.

لەجیاتی ئەوەی پێوەری شەرعی بوونی رفراندۆم ئەم دەزگا حساب بەنەکراوانەی دەسەڵات و گرێی ئەدیبی "ئیجماعی نیشتمانی" بێ، باشترە پێوەرێکە بەشداری زۆربەی خەڵکی کوردستان بێت و دەنگ و بڕیاری زۆربەی ئەم خەڵکە بێت. نەک بەھۆی فەشەلی ئەم دەزگایانەوە ٢٦ ساڵی تر خەڵک بەدیار مانەوە لەعێراقی فیدرالی قەومی و مەزھەبی دابنیشێ تا بەردەوام حکومەتی ھەرێم دەستی چەوری گەندەڵی و سەرکوتی خۆی بەسەر بەشە فیدرالیەکەی لە بەغدادا بسەڵێ یا دەوڵەتی شیعەی عروبی توانای ئەوە پەیدابکا کە کوردستان بخاتەوە ژێر دەسەڵاتی سەرکوتی خۆی.

ئەم کەمپینە دەڵێن؛ "نەخێر"واتە "نا"وتن بە دەسەڵات! ئەگەر لێکدانەوە بۆ دەنگی "نەخێر" ھەر شتێک بێت بەڵام دەنگدان بە "نەخێر" لە رفراندۆمکدا کە پرسیارەکە سەربەخۆییە واتە "نەخێر" بەسەربەخۆیی و بەڵێ بە مانەوە لە عێراقدا. لەو رفراندۆمە و لە پرسیار و فۆرمەکەدا ناوی دەسەڵات نەھاتوە و باسیش لەسەر دیاریکردنی ھەڵوێست لە دەسەڵات نیە. ھەربۆیە "نەخێر" تێکەڵ کردنەوەیە لە خواستی خەڵکی کوردستان بۆ سەربەخۆیی لەبەرئەوەی دەسەڵات داوای دەکا. دەسەلات ٢٦ ساڵە بەبێ رفراندۆم وسەربەخۆیی حوکم دەکا و ئەگەر دەنگی "نەخێر"یش سەرکەوێ ئەم دەسەڵاتە ھەربەردەوام دەبێ.بەڵام سەرکەوتنی "نەخێر" شکستدانە بە خواستی خەڵکی کوردستان بۆ سەربەخۆیی و سەرکەوتنە بۆ مانەوەی فیدرالیزمی قەومی و مەزھەبی و دەسەڵاتی دەوڵەتی شوڤینستی شیعە بەسەر کوردستاندا.

ئەم کەمپینەی "نەخێر" دەشڵێن؛ بەرپاکردنی رفراندۆم " دەست و پشتیوانێ نێودەوڵەتی و ھەرێمایەتیەکانیشمان لەدەستدەدات". دەبێ بپرسین ئەو دەست و پشتیوانانە بۆ لەئێستادا ڕایناگەیەنن کە رفراندۆم وسەربەخۆیی بۆ خەڵکی کوردستان وەک ماف بەڕەسمی دەناسێنن

و نەتەوە یەکگرتوەکان بێنن بە سەرپەرشتی رفراندۆم تاوەکو رفراندۆمی تەیموری ڕۆژهەڵات و باشوری سودان و کۆسۆڤۆ ڕەسمیەتی پێ بدەن و دوایی دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستانیش شەرعیەت وەرگرێ. ئایا ئەم دەستانە، بۆنمونە ئەمریکا جگە لەوەی دەڵێن ئێستا کاتی نیە و کوردستان وەک کارتی فشار بەرامبەر بە عەبادی و ئێران بەکاردێنن ودەیانەوێ شەڕی داعشیان بێبکا، هیچ بەڵێنێکی تری ئەوەدەدەن کە ئەوان کەی ئامادەن رفراندۆمێک بۆ خەڵکی کوردستان سازبکەن؟ ئەم دەستانە پێمان دەڵێن بڕۆن لە عەبادی مۆڵەتی رفراندۆم وەرگرن، لەکاتێکدا لایان ئاشکرایە کە حکومەتی شیعەی عێراق سەر بە ئێرانە و ئەگەر دە داعشی تر پەلاماری بدا و ببەت بە دە پارچەی ترەوە ئامادەنیە مافی رفراندۆم و سەربەخۆیی بە خەڵک بسەلمێنێ. کورد دەستی وای هەبێ ئیتر دوژمنی بەچیە؟ مافی خەڵکی کوردستان نەک ئێستا لە یەک سەدەی ڕابردودا و سەرەڕای ئەو هەموو کارەسات و جینۆسایدە نەیانسەلماندوە، ئیتر ئەم خۆشباوەڕکردنەی خەڵک بەم دەست و پشتیوانە نێودەوڵەتی و هەرێمایەتیانە لە پەناو چیدایە، جگە لە تراساندنی خەڵک و پشت نەبەستنیان بەهێز و ئیرادەی خۆیان و پیداگریان لەسەر مافی ڕەوای بەرپاکردنی رفراندۆم و جیابونەوەدا؟! بەپێچەوانەوە ئەمڕۆ پێویستە خەڵکی کوردستان فشار بە کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی بهێنێ کە مافی خەڵکی کوردستان لە رفراندۆم و سەربەخۆییدا بسەلمێنێ و داوا بکا کە نەتەوە یەکگرتوەکان و یەکێتی ئەوروپا بەشداری و سەرپەرشتی رفراندۆم بکەن و ڕەسمیەت بدەن بە سەربەخۆیی کوردستان.

ئەگەر مەسەلە ناڕەزایەتیەکانی خەلکە بەرامبەر بەدەسەڵات ئەمە دەڵێین ئەم حزبانە لەسایەی نەبونی دەوڵەت و فیدرالی قەومی و مەزهەبیدابوە، نەک لە سایەی دەوڵەتی سەربەخۆدا کە توانیویانە ئەم چەندین ساڵە خەڵک دوچاری هەژاری و بێ ئومێدی و سەرکوت بکەن. ئایا چۆن بە "نەخێر" وتن بە سەربەخۆیی و مانەوە لە هەمان سیستەمی ئێستای فیدرالی حزبە چەکدارەکاندا دەڵێن ئەمە "نەخێر" وتنە بەم سیستەمە؟! "نەخێر" وتن بە سەربەخۆیی تەنیا مانای "بەڵێ" وتنە بەم سیستەمەی کە زاڵە و تەنیا "نەخێر" وتنە بە گۆڕینی فیدرالی. بێگومان ئەو هێز و لایەنانەی کە کێشەیان ژیان و ناڕەزایەتی خەڵکی هەژار و ئازادیخوازی کوردستان نیە کە ٢٦ ساڵە بەهۆی فیدرالیزمی حزبە دەسەڵاتدارەکانەوە توشی ئەوپەڕی ستەم و چەوسانەوە هاتوە ، مەسەلەیان نیە کە بە دروستبونی دەوڵەت خەڵک لەدەست سیستەمی ئەم حزبە چەکدارانە ڕزگاری دەبێ و وەک هاوڵاتی دەوڵەتێک دەتوانێ ئەم حزبانە ناچار بە گرتنەبەری یاسا و دامودەزگا و دابینکردنی

چوارچێوەیەکی ڕەسمی بۆ بەڕیوەبردنی ژیانی ئابوری و سیاسی و کۆمەڵایەتی بکا. ئەوان کێشەیان لەگەڵ پارتی هەیە کە لەو بەشە دەسەڵات و داهاتە شەریکیان ناکا و هەربۆیە دەیانەوێ لە دژایەتی خەڵک بۆ رفراندۆمیش سود وەرگرن تاکو پلە پۆستەکانیان لە پەرلەمان و حکومەتدا وەرگرنەوە و مسۆگەری بکەن. ئەم هێزانە لە ١٧ شوباتیشدا هەمان یاریان بە خۆپیشاندانەکانی خەڵک و خوینی شەهیدەکانی کرد و کەوتنەدوای دەسەڵات بۆ جێبەجێکردنی پاکێجەکانی دەسەڵاتیان. هەربۆیە گرنگە کە دەنگی ناڕەزایەتی خەلک دژی دەسەڵات جارێکی تر توشی ئەم یاریپێکردنە نەبێ و لەپاڵ بەردەوامی دان بە ناڕەزایەتیەکان بۆ باشترکردنی ژیان و ئازادیەکاندا، خواستی سەربەخۆیی و دامەزراندنی دەولەت و بەرپاکردنی رفراندۆمیش بە مافی خەلکی کوردستان بزانین و پیداگری لە جێبەجێکردنی بکەین لە لایەن دەسەڵاتد□و□. رفراندۆمێکی ئازاد و ڕەسمی و پابەندبونی پارتی و یەکێتی بە جێبەجێکردنی ئەنجامەکەیەوە، خواستی بەرەی ئازادیخوازی کوردستانە.

ئاسۆکمال
2017/‏08/‏08‏

(بەڵێ) و (نەخێر) ی ڕیفراندۆم وەک ماکیاج … بەختیارنامیق

ڕیفراندۆم بەهەر دو بەرەکەوە جۆرێکە لە سیناریو و ماکیاج بۆ ئامانجێکی دیاری کراو ، جگە لەوەی کە پرسێکی نیشتمانی گەورە دێنن و وەک دروشمی هەڵبژاردن بەکاری دینن بۆ ئامانجێک هیچی تر نیە ، ئەمەش کوفرێکی نیشتمانیە ، خۆ ئەگەر لەم کاتەدا ئێمە بنەماکانی دەوڵەت بونمان هەبوایە زەمینەی ناوچەیی و جیهانی لەبار بوایە ، ئەوا (بەڵێ) ئەرکێکی ئەخلاقی و نەتەوەیی بو ، بەڵام لە ئێستادا کە ئێمە هیچ ئامادەگیەکی دەوڵەتداریمان نیە و زەمینەی لەبار نیە ، بە هەردو بەرەکەوە جگە لە درۆیەک بە ناوی پرسێکی نیشتمانیەوە هیچی تر نیە ، ئەم دو بەرەیە ئەوە دەزانن کە شکستیان هێناوە و لە بەرامبەر گۆڕاندا بچنە هەر هەڵبژاردنێکەوە ئەوا دەدۆڕێن ، چونکە

گۆڕان خاوەنی ئارامگەکەی کاک نەوشیروانە ، دوای مەرگی ئەم زاتە بە فرسەتی دەزانن لە ڕێ ی ئەم جۆرە لە سیناریو و ماکیاجەوە ئەم یارییە لە گۆڕان ببنەوە ، کە دەتوانین هەردو بەرەکە بەم شێوەیە بخوێنینەوە و قسە لەسەر پشتی کەوالیس بکەین :

بەرەی بەڵێ :

ئەم بەرەیە کە بە بەرەی پارتی و پاشکۆکانی ناسراوە ، ئەم پرسە نیشتمانییە دەنێنێت وەک پرسەکی جوان دەیکات بە ماکیاج بۆ دەموچاوێکی ناشیرینی نایاسایی ، پارتی لەم کاتەدا هیچ دروشمێکی پێ نییە کە بۆ هەڵبژاردنەکان بەکاری بهێنێت ، لەسەر هەمو ئاستەکان فەشەلی هێناوە ، چونکە زۆربەی دەستەڵاتی بەدەستەوە بوە ، زیاد لە قەبارەی خۆی ، بۆیە بە شاردنەوەی شکستەکانی و یاری کردن بە درێژ کردنەوەی زەمەنی ئەم حکومەڕانییە ، دێت ئەم پرسە نیشتمانییە وەک ماکیاج بەکار دێنێت ، لای پارتی ئامانجی سەرەکی کورسییەکەی مسعود بارزانییە ، هەر بۆیە وا دەکات کە کۆی پرسە نیشتمانییەکان ببەستیتەوە بەم کورسییەوە و ناچارە هەمو پرسە نیستمانییەکان بکاتە ماکیاج و دەمامک بۆ درێژکردنەوەی ماوەی سەرۆکایەتی ناشەرعی ، لای پارتی هیچ ئامانجێک بەقەد مسعود بارزانی گرنگ نییە ، بۆیە ئەم ڕیفراندۆم و دەوڵەتبونە دەکاتە دەرمانی بەهۆشکەرو دەرخواردی تاکی دەدات ، لای پارتی هەرێم بە نەخۆشخانەیەک سەیر دەکرێت و دەیەوێت هەر یەکێکمان ئاوێکی لە ڕیفراندۆم بۆ هەڵبباستێت و هەیەک نەبێت بۆ چارەسەری نەخۆشییەکە ، تەنها نەخۆشەکە دەخەڵەتینن.

بەرەی نەخێر :

ئەم بەرەیە ئامانجی ئەوە نییە کە ئێمە بنەمای دەوڵەت بونمان نییە وەک ئەرکی لێپرسراویەتی بەرامەبەر فاوەیکی گەورەی سەرکردایەتی کورد بەم کارە هەڵسا بێت ، چی خۆیان چی بەرەی بەڵێ ئەوە دەزانن کە جگە لە ماکیاج هیچی تر نییە ، ئەم بەرەیە بەرەی بەرهەم سالح و زاڵمای خەلیل زادەیە و شاسوار تەنها واجیهەیەکە ، لەبەر ئەوەی بەردەوام دەوترێت کە بازاڕ قۆڕخکراوە لە لایەن حیزبەوە ، ئەمان بە پاراستنی سەرمایە و بازاڕەکانیان پێویستیان بە حیزب هەیە ، ئەم دو کەسە بە دراسە دەنێ ناو ڕاگەیاندنی لیستەوە ، چونکە ئەگەر پێشتر نۆکان و قەیوان کە دوکۆمپانیای سەر بە یەکێتی و ئیدارەی گشتی بون ، ئەوا لە ئێستادا بەرهەم ساڵح بەرە و دەرکردن دەڕوات و بگرە تەنگ بە کارە بزنسەکەیان هەڵچنیوە ، بۆیە پێویستی بە حیزبێک و کورسی پەرلەمانی هەیە تا لە دەرەوەی یەکێتی بەرگری لە بزنسەکەی

بکات و جیا بێتەوە لە یەکێتی ، وە کۆسرەت ڕەسول هەمو بزنسەکەی لە هەولێرە و لەگەڵ پارتی بزنسی خۆیان دەکەن و ئەوەی لە زۆنی سەوز بزنس دەکات تەنها بەرهەم ساڵحە و دەبێت فریای خۆی بکەوێت و حیزبێک و چەند کورسیەکی پەرلەمانی هەبێت تا برەو بە بزنسەکەی بدات ، بەڵام لە بەرامبەر هەمو (بەڵێ) یەکدا (نەخێر) ێک هەیە کە پارتی دەلێ (بەڵێ) کەواتە لە بەرامەبەردا بۆشایی دروست دەبێت بۆ (نەخێر) بۆیە ستافەکەی بەرهەم ساڵح عاقلانە ئەمە دەقۆزنەوە وەک دەمامکێک بۆ گەشتن بە ئامانجەکانیان .
بەرەی (بەڵی) و بەرەی (نەخێر) ساختەن.

هەردو بەرەکە ئەوە دەزانن کە ئێستا هیچ بنەمایەکی دەوڵەت بون نیە چی لە ڕوی نێودەوڵەتیەوە و چی لە ڕوی یاسایی و سیاسی و ڕازی بونی وڵاتانی جیهانی و ناوچەییەوە ، سەرەتایی ترین شت خۆ بژێویە ، کە نیە ، سەرەتایی ترین خاڵی خزمەتگوزاری کە کارەبا و موجەیە نیە ، ئیتر سەرەڕای ئاسایشی نیشتمانی فرەی لەسەرچاوەی داهات و باڵادەستی دەستەڵاتی قەزایی و کارا بونی هەر پێنج دەستەڵاتەکە و ئاشتەوایی نیشتمانی ….هتد.
خۆ ئەگەر ئێمە بنەماکانی دەوڵەت بونمان هەبێت و تەنها ئەوەمان مابێت کە ڕیفراندم بکەین و دەوڵەت ڕابگەیەنێن ، ئەوە دەزانین کە هەمو کەس لەگەڵ ئەم پرسەدایە ، واتا ئێمە هێزێکی چەکداری نیشتمانیمان هەبێت و هەر پێنج دەستەڵاتەکە ڕێچکەی خۆیان وەرگرتبێت و هاوڵاتی هەست بەوە بکات کە بەشێکە لەم دەوڵەتە و دەزانیت ماف و ئەرکی چیە ، بەڵام کە ئەمانە نەبێت دەکاتە ئەوەی هەردو بەرەکە وەک دروشمێکی هەڵبژاردن بەکاری د□ن□ن بۆ ئامانجێکی بزنسی سیاسی .

بزوتنەوەی گۆڕان .

گۆڕان دەزانێت هەردو بەرەکە ساختەن و لە بەرامبەر ئارامگەکەی کاک نەوشیرواندا دەیانەوێت دروشمێکیان پێ بێت ، دەزانن گۆڕان خاوەنی کاک نوشیروانە ئەوان خاوەنی شکست ، هەر بۆیە هەردو بەرەکە ساختەن لەبەرامبەر پڕۆژەیەکی گەورەی وەک دەوڵەتی نیشتمانی یان هاوڵاتی ، گۆڕان ئەوەش دەزانێت تا ئێستا ئەجێندایەکی ورد نەخراوەتە بەردەم تاکی دەنگدەرەوە کە بڵێن ڕیفراندۆم بۆ ئەم دەوڵەتەیە کە ئاوا دروستی دەکەین ، خۆ ئەگەر ڕیفراندۆم وەسیلە بێت ئەوا دەبێت ئامانجەکە دیاری بکرێت ، هەردو بەرەکە ناوێرن ئامانجی ڕیفراندۆم وەک ئەجێندایەک ڕون بکەنەوە تەنها دەڵێن بۆ دەوڵەتە ئەمیان بە (بەڵێ) ئەویان بە (نەخێر) ، بەڵام جۆری دەوڵەتەکە دیاری نەکراوە

ئایا نیشتمانی دەبێت یان نەتەوەیی یان هاوڵاتی ، گۆڕان هەمو ئەمانە دەزانێت ، دەشزانێت دور نیە بەری (نەخێر) شاسوار بێت و بیەوێت ئارامگەکەی کاکا نەوشیروان لە گۆران داگیر بکات ، کە تاکە هۆکاری بەهێزە بۆ هەڵبژاردنەکان بۆ گۆڕان ، ئەوەش وا بکات شاسوار بێت و بڵێت ئەمانەی خانەی راپەڕاندن ناتوانن بڵێن (نەخێر) هەر وەک لە سیمینارەکەیدا ئاماژەی پێدا ، دور نیە لە پلانی (B) دا بڵیت من وەسیەتەکانی کاک نەوشیروان جێ بەجێ دەکەم ، بیەوێت ئەو هۆکارە بەهێزەش لە گۆران داگیر بکات ، بۆیە دەبێت گۆڕان بتوانێت ئەم ڕاستیانە بگەیەنێتە خەڵک و بەرەی سێیەم دروست بکات کە نا بۆ هەردو بەرەکە کە ساختەن .

جیاوازی لە نێوان (نەخێر) ی من و(نەخێر) ی شاسواردا … بەیان ئیبراهیم

ئەگەر دەوڵەت بون بریتی بێت لە یارییەکی بێزەون لە نێوان حیزبەکاندا ، ئەگەر دەوڵەت بون بریتی بێت لەم یارییە ناشیرینەی حیزب و گاڵتەجاڕی کردن بە هەستی نەتەوەیی و نیشتمانی و هاوڵاتی ، ئەوا دەکرێت کۆی ئەو یاریانە تێ بگەین و بایکۆتی کۆی یارییەکانیان بکەین ، چونکە لەم هەرێمە هەمو پێوەرەکان خێڵەکین و یاسا و دامەزراوەیی نیە ، هەمو بەهاکان دەبنە یاری دەستی بزنس و سیاسیە بێ مۆڕاڵەکان ، خۆ ئەگەر دامەزراوەیەکی وەک پەرلەمان هەبوایە و هێڵی سوری سەروەریە نیشتمانیەکان دیاری بکردایە ، ئەوا هەرگیز لە ئێستادا نە ناچار دەکراین سەیری یارییەکی وا بێزەونی نێوای دو تیپی ناشیرین بکەین ، ئەگەر پەرلەمان هەبوایە ئەوا یاری نێوان تیپی (بەڵێ) و تیپی (نەخێر) دەبوایە بدرایە بە دادگا و ئێستە شار بەدەر بکرانایە ، ئەم سیناریو ناشیرینانەی نێوان دو بەرە ، سەرچاوەکانیان یەک ئامانجە ، ئەم دو تیپە سەر بە یەک سەرچاوەی بۆگەنی یارییە ناشیرینەکانن ، دو دیوی یەک دراون ، بۆیە گەر دەوڵەت بون مافی بەشداری هەر تاکێکمان بێت ، ئەوا ئەم دو تیپە لار و لەوێرە یاری بە کەرامەتی تاک دەکەن ، ئەگەر دەوڵەت بون

بریتی بێت لە خزمەتگوزاری ئەوە ئەم دو تیپە نەک باسی ناکەن ب□کو دەیکەن بە هۆیەک بۆ شاردنەوەی ڕوی ناشیرینیان ، ئەگەر دەوڵەت بون نەتوانێت کارەبا ، موچە ، ئاو ، سەروەری یاسا، لێپێچینەوە لە نایاساییەکان ، دۆسیەی نەوت ، تەندروستی ، پەروەردە ، دادگاکان ، …هتد ، بەرهەم بهێنێت ، ئیتر بە هەردو دیوەکەدا (نەخێر) و (بەڵێ) جگە لەیارییەکی بێزەون و بە گەمژەکردنی خەڵکی هیچی تر نیە .

ئەوە گومانی تیا نیە کە بەرەی (بەڵێ) تەنها لە پێناو یەک کەسدا دەکرێت و عەبایەکە دەدرێت بەسەر کێشەکان و دورخستنەوەی تەمەنی نایاسایی مەسعود بارزانی ، ئەمەیان هەمومان تێ دەگەین ، بەڵام بەرەی (نەخێر) لە من باشتر دەزانن کە شتێک نیە بە ناوی دەوڵەت بونەوە ، لە من باشتر دەزانن لەسەر ئاستی دەرەکی و ناوەکی ئامادەگیەک و ژینەگەیەک نیە بۆ دەوڵەت بون ، لە من باشتر دەزانن کە ئەمە ماکیاجێکە بۆ شاردنەوەی دەموچاوە ناشیرینەکان ئەمانیش دێن و ئەم دەمامکانە دا بەش دەکەن ، بەرەی (نەخێر) هەمان کەرەستەی ماکیاجیان لە هەمان سەرچاوەی بەرەی (بەڵێ) هێناوە بۆ گەمژەکردنی کۆمەڵگا ، بەڵام هەردو بەرەکە ئەوە نازانن کە ئێستە کۆمەڵگا لەوان باش تێگەیوە دەتوانێت بڕیار بدات ، ئێستە تاک و کۆمەڵگا خاوەنی ڕاگەیاندنی خۆیەتی و هەر گاڵتەشی دێت بە شاشەی تی ڤیەکانی ئەوان ، وەک مەحوی ت□ د□گات (شوکور هوشیارە مەحوی د□□□ دنیا خەراباتی□) ک□واتە تێگەشتین لە بەرەی (بەڵێ) ئەمەیە و بەس بۆ سەرۆکێکی ناشەرعیە بۆ درێژکردنەوەی ئەو ناشەرعیەتەیە...... .
بەڵام جیاوازی زۆرە لە نێوان (نەخێر) ەکەی من و (نەخێر) ەکەی شاسوار دەتوانم بڵێم :

1. (نەخێری) من لەوێوە سەرچاوە دەگرێت کە گاڵتە بە بەها نیشتمانیەکان نەکرێت ، (نەخێر) ی شاسوار هیچ جیاوازی نیە لەگەڵ فێڵ و ساختەکەی (بەڵێ) دا ، بەلام بە دیوێکی تردا .
2. (نەخێر) ی من بۆ ئەوەیە کە سیاسەت و بزنس ل□ یەک جیا بکرێتەوە ، (نەخێر) ی شاسوار بۆ داگیرکاری حیزبێکی نوێ یە لە بازاڕ.
3. (نەخێر) ی من بۆ ئەوەیە چاوچنۆکەکان کۆتایان بێت ، (نەخێر) ی شاسوار دانانی هێلکەی هەزارەها چاوچنۆکی ترە .
4. (نەخێر) ی من بۆ بایکۆتکردنی کۆی گاڵتەکردن و فێڵ کردنە لە تاک ، (نەخێر) ی شاسوار هەمان گەمەی بەرەی بێتامی (بەڵێ) ە .
5. (نەخێر) ی من بۆ دەرکردنی تاکە لەم بارە قورسەی ژیان ، (نەخێر) ی شاسوار بۆ کردنی تاکە بە موشتەریەکی باشی بازاڕەکەی .

6. (نەخێر) ی من بۆ خێراکردنی لە چارەسەری موچە و کارەبا و ئاو ، (نەخێر)ی شاسوار گاڵتەکردنە بە کات بۆ قسەنەکردن لەسەر ئەم دەسیانە و دورخستنەوەی .
7. (نەخێر) ی من بۆ ئەوەیە چی تر پارەی ئەم هەرێمە نەدزرێت و لە بازاڕەکانی دنیادا سپی نەکرێتەوە ، (نەخێر) ی شاسوار بۆ بەردەوامی دانە بەم دەسیەیە .
بەڵێ هازارەها (نەخێر) و هەزاران جیاوازی تر .

کە بە گشتی دەڵێین .... ئەم یارییە بەڕەونە ڕاگرن ، خەڵک ئەودیو شانۆکە دەبینێت ، خەڵک دەزانێت ئەم داموچاوانە ماکیاج کراون ، دەزانن هەموی بۆ بەرگرتن و پاراستنی سرمایەی ناشەرعی و کورسی ناشەرعیە .

پرسی ڕیفراندۆم و جیابونەوەی کوردستان و پێکهێنانی دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستان

بەرنامەی پۆلەتیکس ٢٥ / پرسی ڕیفراندۆم

بۆچی "نەخێر" حوکمی بنەماڵەیی و گەندەڵی درێژتردەکاتەوە ؟ ... عیماد عەلی

ئەوەی سەیرە لەم کەمپەینی نەخێر و ئیدعایەی خەڵکی بەناو خەمخۆر و ڕۆشنبیر و سیاسەتمەدارە کەڵەکە بووەکەی سەر ستەیجی نەخێر ئەوەیە

که باس لە ئەڵتەرناتیفی ریفراندۆم و سەربەخۆیی وچۆنێتی چارەسەری بۆ ئەم وەزعەی ئێستا بە نەخێرەکەیان ناکەن و ئەو میکانیزمە دیاریناکەن کە چۆن بە نەخێر چارەسەری کێشەکان دەکەن و کوردستان دەبێتە شامی شەریف، بۆ ئەوەی لە سبەینێوە ئێمەش بچینە پاڵ نەك یەکجار بەڵکو تەنانەت سەتجار نەخێر نەك لەبەرامبەر بەڵێ و لەکاتی جێبەجێکردنی ریفراندۆمەکە بەڵکو بۆ رێگەگرتن لە ئەنجامدانی هەموو ریفراندۆمێك لە داهاتوشدا . ئەمە جگە لەوانەی بۆ مەرامی سیاسی تایبەتی و بە هاندانی ئەم و ئەو هاتوون و هەمووان لە بەهانەکانیان وا نیشان دەدەن کە مەبەستی سەرەکیان لە نەخێر بۆ ریفراندۆم ئەوەیە کە نەخێر بێت بۆ گەندەڵی و شکستی حوکمرانی و دەسەڵاتی حزبی و بنەماڵەیی و قۆرخکاری . بۆ ئەوەی بۆ خەڵك بیسەلمێنن کە چۆن نەخێر بۆ ریفراندۆم و نەخێر بۆ سەربەخۆیی و رزگاری کوردستان وادەکات کە کوردستان لەم نەهامەتیە دەدرەچێت و گەندەڵی نامێنێت و خۆسەپاندنی بنەماڵە بەردەوام نابێت و شکستی حوکم چارەسەر دەکرێت و موچەی خەڵك وەك خۆی لێدێتەوە و هەرزانی باڵی بەسەر کوردستاندا دەکێشێت و دیموکراسی بەرقەرار دەبێت و دەسەڵات دەستاودەست دەکرێت و ئازادی رەها و شەفافیەت مەیسەر دەبێت و یاسا بەرقەرار دەبێت و یەکسانی خۆی فەرز دەکات .

بەڵێ ئەوەی نازانن کە بە شکستی ریفراندۆم و مانەوەی وەزعەکە وەك خۆی یان دوو هەنگاو گەرانەوە، زۆرێك لە کیشەو بێشەکانی حوکمرانی کوردستان لەبیر دەکرێت و، دەسەڵاتی کوردستان لە بەرپرسیارێتی شکستی حوکمرانی ئەم بیست و شەش ساڵە قوتار دەبێت و، هیچ شتێك بەو شێوەیە نەك ناگۆرێت بەڵکو بەم هەنگاوە نامەدروسە دەسەڵاتی حوکمرانی حزبیی تەسك و بنەماڵەیی و کەسی و ئەڵقە دەسترۆیشتووەکان فراوانتر و جێگیرتر دەبن و رەوشە نالەبارەکە درێژدەبێتەوە یان لەمەودایەکی نزیکدا ئەڵتەرناتیڤێکی نالەبارتری نەتەوەی سەردەست وردە وردە و بە هێوری باڵی بەسەر کوردستاندا دەکێشێت و خەڵك بێ ئەومێد دەبێت و هەم لە حەمە دەبین و هەمیش لەخولە .

بۆیە، ئەم بڕە خەڵکەی کە هەر یەکە و بەجۆرێك خۆی لە کەمپەینی نەخێر داوە؛ بەشێکی بەمەبەستی سیاسی و ئیستغلالکردنی شەپۆلی نارەزایی و دژە ریفراندۆم، دەیەوێت بە کردەوەیەکی پۆپۆلیستانە جەماوەرێك بۆ خۆی و بۆ مەبەستی فراوانکردنی رێژەی جەماوەریی خۆی مەیسەر بکات و لەسەر ساحەی سیاسی کوردستان بکەوێتە ململانێی سیاسی و حزبیەوە، یان فەرمانی پاڵنەر و پاڵپشتیکارەکانی پشت پەردە جێبەجێ دەکات و، ئەمانەش زۆر کەمن و تەنها ئەو سەرانەن کە توانای

هەمەجۆریان بۆ تەرخان کراوە نەك خەڵکە ساکار و سادەکەی کوردستان بن کە قەیرانی دارایی و نەداری زۆری بۆ هێناون و لە کاردانەوەدا ریفراندۆم رەتدەکەنەوە . جۆرێکی تریان لەنارازیە هەمەچەشنەکانی نێو پێگە وپێستی حزب و لایەنەکانی خۆیانن و دەیانەوێت وەك بەرزکی بانان لە بەرپرسیارێتی شکستی هەمەجۆر خۆیان رزگار بکەن و خۆیان لە خەڵکی نارازی نزیك کەنەوە و، بە بیری خۆیان وا دەکەن خۆیان پاك دەکەنەوە و، لەو پەشمانەی کە پێوەیان نوساوە رزگار دەبن و لە تۆمەتی گەندەلی و شکستی حوکمرانی قوتار دەبن .

ئەوەی لێرەدا پێویستە خەڵك زۆر بە وردی ئاگاداری بێت ئەوەیە؛ کە ئەمانە بەهەموجۆرێك بەم رەفتارانەیان دەکەونە بەرەی قازانجبەخشین بە دەسەڵاتی گەندەڵ و شکستخواردووی کوردستانەوە، ئەگەر بەخۆیان بزانن و پاڵنەریان هەبێت یان نەزانن، بەم رەفتار و کردەوەیان چەکی بیتاوانی بە دەسەلات دەبەخشن، هەر ئەمانە درێژە بە دەسەڵاتی بنەماڵەیی و حزبیی تەسك و کەسی دەدەن و لەبەرامبەریشدا خەڵك لە هەنگاوی یەکەمی سەربەخۆیی دوور دەخەنەوە و، لەم بارەشدا تەنها دەسەڵات بە سەلامەتی لێی دەردەچێت ، کە بەخۆی هەموو شکستەکان بەم هەڵکارانەوە دەبەستێتەوە و بەهانەیەك دەدرێت بەدەستیەوە و لە لێپرسینەوە رزگاری دەبێت . بەڵام بە سەرکەوتنی ریفراندۆم و پێشکەوتنی هەنگاوی یەکەمی سەربەخۆیی تەمەنی دەسەڵاتی گەندەڵ کەمتر دەبێتەوە و کاتی لێپرسینەوە و حوکمی یاسا نزیگ دەبێتەوە و هەر لە رۆژی راگەیاندنی سەربەخۆییەوە خەباتی راستەقینە دژبە گەندەڵی و دسەڵاتی بنەماڵەیی و شەخسپەرستی و قۆرخکاری دەست پێدەکات و، لەوێوە تەمەنیان لە کورتی دەدات نەك بە نەخێرەکەی ئەمانە بۆ ریفراندۆم و سەربەخۆیی .

هاوار- ئەزموون: خوێندنەوەیەکی دەروونــی بـۆ ئەحلام مەنسـوور …*

خەلیل سەلیم

پوختە:

ئەم بابەتە، خوێندنەوەیەکی دەروونییە لەبارەی پەڕتووکی "هاوار"ی ئەحلام مەنسوور، کە خۆی لە چوارچێوەی سێ تێگەی دەروونییەوە دەبینێتەوە، کە بریتیین لە: شێوازی ژیان، دەمامك و ئازادی ئەرێنی. لەم خوێندنەوەیەدا سەرەتا هەوڵدراوە؛ تێگە دەروونییەکان بە شێوەیەکی تیۆریی باس بکرێن و لە دواتریشدا لە چوارچێوەی ئەم تێگانەوە، لەبارەی ئەم پەڕتووکەوە قسە بکرێت.

پێشەکی:

پەڕتووکی "هاوار"، کە لە نووسینی چیرۆکنووس و ڕۆماننووسی کورد، ئەحلام مەنسوورە، لە ساڵی ٢٠٠٩، لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان لە هەولێر، لە چاپ دراوە. ئەم پەڕتووکە بریتییە لە ٨٦ لاپەڕە، کە سەرتاپای بریتییە لە باسکردنی ئەزموونی خۆی. شایەنی ئاماژە بۆکردنە، باسکردنی نووسەر لە ئەزموونی خۆی، یاخود بڵاوکردنەوەی پەڕتووکێك لە چوارچێوەی ئەزموون، یەکەم کاری نووسەر نەبووە، بەڵکو پێشووتریش پەڕتووکی تری، لەمەڕ ئەزموونی خۆی لە چاپداوە، بەناوی "گرەوی چاوەکانی ئەم - ئەزموو"، بەڵام ڕەنگە ئەم پەڕتووکە ٨٦ لاپەڕەییەی نووسەر، کە چوار ساڵە بەر لە مردنی نووسیویەتی، زیاتر جێگەی سەرنجبێت، چونکە لە خوێندنەوەی ئەم پەڕتووکە ئەوە دەردەکەوێت، کە چۆن نووسەر هەوڵەکانی خۆی چڕکردووەتەوە سەر چەند بابەتێك لەمانەش: خۆشەویستیی، ئازادیی، تابۆکان و ژێردەستەیی و … تاد.
خوێندنەوە بۆ ئەم پەڕتووکە، لە چوارچێوەی هەندێ ڕەهەندی دەروونیی خۆی دەبینێتەوە، کە نووسەر لەم پەڕتووکە ئەزموونەیەوە ئاماژەی بۆ دەکات. بۆیە لەم خوێندنەوەیەدا هەوڵ دەدرێت، لە چوارچێوەی چەند تێگەیەکی دەروونشیکارییەوە، کە هەریەك لەم تێگانە لە داهێنانی کەسایەتییەکی دیاری نێو بواری دەروونزانین؛ شرۆڤەیەك بۆ ئەم پەڕتووکە بکرێت. تێگەکانیش بریتیین لە: "شێوازی ژیان، پەرسۆنا و ئازادی پۆزەتیڤ."

١- شێوازی ژیان (Life Style):

ئەم تێگەیە، لە داهێنانی بیرمەندی بواری دەروونزانی ئەلفرێد

ئادلەرە (١٨٧٠-١٩٤٧). دەتوانین بڵێین، کە ئەم تێگەیە لەناو کارەکانی ئادلەردا، شوێنەکی سەنتەریی گرتووە، چونکە ئادلەر گرینگییەکی زۆری بەم تێگەیە داوە و هەوڵی داوە، کە زۆرێك لە هزرە شیکارییەکانی خۆی لەبارەی کەسایەتی مرۆڤ لە ڕێگەیەوە بخاتە ڕوو.(1)

لە ڕوانگەی ئادلەرەوە، شێوازی ژیان بریتییە لەو شێوازە تایبەتەی، کە هەرتاکێك لە ئەمە دەیگرێتە بەر، بە ئەوەی گوزارشت لەخۆی بکات. سەرباری ئەوەش ئەو پێی وایە شێوازی ژیانی هەر تاکێك جیاوزە لەگەڵ یەکێکی تر، چونکە هەر تاکێك، هەڵگری شیوازێکی تایبەتە لە سیفات و تێگەیشتن لە کولتوور و دابونەریت. هەروەك چۆن فرۆید دروستبوونی کەسایەتی مرۆڤ، بە پێنج ساڵی یەکەمی تەمەنی منداڵییەوە گرێدەدات، ئادلەریش بەهەمان شێوە قۆناغی سەرەتایی لە ژیانی تاك، بە دروستکاری تەواوی شێوازی ژیانی کەسایەتییەکان دەستنیشان دەکات. بەپێیش پێی وایە، کە شێوازی ژیان، وەك دەرەنجامی مامەڵەکردنی دایك/ باوك لە تەمەنی چوار تا پێنج ساڵی لە تەمەنی منداڵە فۆرموولە دەبێت. لەگەڵ ئەمانەشدا، پێی وایە دوای جێگیربوونی (Fixing) شێوازی ژیان لەم قۆناغەدا – واتە قۆناغی منداڵی ٤-٥ ساڵی- ئیتر دەستکاریکردن و گۆڕینی شێوازی ژیان ئەگەر بە جێگیریش نەمێنێتەوە، ئەوا گۆڕینی زۆر سەخت دەبێت.(2)

ئادلەر پێی وایە، کە مرۆڤ لەکاتی مامەڵەکردنی لەگەڵ کەسانی تردا، ڕووبەڕووی چەند کێشەیەك لە ژیاندا دەبێتەوە، بەپێیش وەك دەرەنجامێك بۆ چارەسەرکردنی کێشەکان، تاك چوار شێوازی بنەڕەتی دەگرێتە بەر، ئەمانیش:

١- ویستی کۆنترۆڵکردن و خۆسەپاندن.

٢- ویستی پشتبەستن بەکەسانی تر.

٣- دوورەپەرێزیی.

٤- خواستراو لە ڕووی کۆمەڵایەتییەوە.(3)

ئەوەی مەبەست بێت لەم خوێندنەوەیەدا، خاڵی چوارەمە، کە نووسەر لەم پەڕتووکەدا، وەك شێوازێکی ژیانی خۆی گرتوویەتییە بەر، چونکە کەسایەتی خواستراو لە ڕووی کۆمەڵایەتییەوە جۆرێکە لە کەسایەتی، کە ویستی یارمەتیدانی کەسانی تری هەیە بەگوێرەی ئەوەی، کە کەسەکە دەیەوێت. شایەنی باسە شێوازی ژیانی هەر کەسێك تایبەتە بە خۆی. واتە ناکرێت بەراوردی بکەین بەکەسێکی تر.

بە خوێندنەوەی ئەم پەڕتووکە، شێوازی ژیانی نووسەر، وەك تابلۆیەکی نەخشێندراو خۆی پێشان دەدات، چونکە نووسینەکەی ئەوەمان بە دەردەخات، کە نووسەر نە ویستی خۆسەپێنیی، نە خولیای دوورەپەرێزیی و پشتبەستنیشی بەکەسانی تر هەیە، بەڵکو دەیەوێت لە ڕێگەی

نووسینەکانی نەهامەتییەکانی ژیانی کەسانی کۆمەڵگەکەی باس بکات و لە پەڕتووکەکدا هەوڵ و تێکۆشانەکانی بەرگریکردن لە ماف و ئازادی ئەواندا بخاتە ڕوو.

ئەم پەڕتووکە- هاوار- هەروەك چۆن ناوی هاوارە، هاوارەکیشە بۆ ئەو کەسانەی، کە بەهۆی یاسای کۆمەڵایەتی و دابونەریتەوە، ماکی گوناهیان گرتووە، تاوەك ئەوان دادە بدات و پێنووسەکەی بکات بە قەڵغانی پاراستنیان. "وا خەریکە دەبمە ژەنەڕالی ژان و گوناه و هەنگاوەکانیشم سەربەست، مەقەسی سەرەنجەکانم باڵای دوژمنەکانمە، تازە من و مەسیح بەیاری خۆمان داوە، وەرن یەکە یەکە بەهەموو خراپی ڕووڕەشییەکەوە لەنێو دەریای بیبیلەی چاوەکانما مەلە بکەن، پاك ببنەوە، دەریای بیبیلەکانم وا خەریکن وەك ئەلوەن لافاو دەکەن… تاد"(4)

نووسەر لە چەند شوێنێك ئاماژە بەوە دەدات، کە پێنووس دەبێت لەخزمەت کۆمەڵ بێت و نابێت نووسەر ببێتە داردەستی کەسانی تر و بە بەرژەوەندی ماددی پێنووسەکەی بەکاربهێنێت.

"- نووسین بۆ گەل سوودی هەیە.

– نووسەر سامانی نەتەوایەتییە.

– هەڵوێست و شارستانییە.

– نووسەر گەواهی سەردەمی خۆیەتی."(5)

سەرباری ئەمەش لە چوارچێوەی ئەم پەڕتووکەدا دەبینین، کە شێوازی ژیانی نووسەر هەمیشە کێشمەکێش بووە، لەگەڵ کەسانی چواردەوری، بەتایبەت دایکی؛ داوای ئەوەی لێدەکەن، کە پێویستە وەك ئەوە بێت، کە دابونەریت بۆی دیاریکردووە، بەڵام لەبەر ئەوەی، کە نووسەر شێوازی ژیانی تایبەت بەخۆی هەیە، هەرگیز ناچێتە ژێرباری ئەم یاسایانە و بە شێوەیەکی دژبەرەکانە، دەیەوێت بەردەوامی بدات بە ژیانی، تاوەك هەرچی یاسایەکی کۆمەڵایەتیی نەرێنی هەیە، بۆی نەبێتە تابۆ و هەمیشە هەوڵی شکاندنیان بدات. ئەگەر چی لە هەندێك شوێندا، تووشی نائومێدی دەبێت، بەڵام هەرگیز کۆڵنادات و بەردەوامی دەدات بە شێوازی خۆی. "ئەی ئەوە نییە هەمیشە دایکم پێم دەڵێ وەك خەڵکی ڕەفتار بکەم، ناچاریشم دەکات ختەکی بدەم.. دەڵێم:

– مەترسە لە باند نووسینم ناو دچێ ناو تاریخ.

بەقەد دوو هەزار کیلۆ مەتر جێتەکم بە دەکێشە و دەڵێ:

– باوك لە قنگ خۆد تاریخد بخۆد، خۆ شرین و فەرهاد نینوسید؟ …تاد"(6)

لەوە بەمان دەردەکەوێت، کە شێوازی خواستراو، لە ڕووی کۆمەڵایەتییەوە، لە شێوازی ژیانی نووسەردا ڕەنگدەداتەوە، چونکە هەرچەندێك، کە دژ بە دابونەریتی کۆمەڵگە دەوەستێتەوە، بەڵام

ئاواتی ئەوەیە، کە کۆمەڵگە لە ژیانێکی نەریتیی نەرێنییەوە بگۆڕێت بۆ ژیانێکی نەریتیی ئەرێنی.

٢- نائامادەیی پەرسۆنا (Persona):

پەرسۆنا، وشەیەکی لاتینییە و واتای دەمامك دەگەیەنێت. لەسەردەمی یۆنانییەکان، شانۆکارە یۆنانییەکان بۆ شاردنەوەی ڕووخساری خۆیان لەسەر شانۆ، بەکاریان دەهێنا، بەڵام لە دواتردا کارل گۆستاف یۆنگ ١٨٧٥-١٩٦١ (Carl Gustav Jung)، ئەم تێگەیەی بۆ کـــــــارە دەروونشیکارییەکانی خۆی، بەکار هێنا.(7) یۆنگ بۆ سوودوەرگرتن لەم تێگەیە، هەوڵی ئەوە دەدات، شیکاریی بۆ ئەو کەسانە بکات، کە ڕووە ڕاستەقینەکەی خۆیانیان پەردەشارنەوە و بە ڕەفتارکردن لە کۆمەڵگەدا لەگەڵ کەسانی تر، خۆیان بە شێوەیەکی دی، دەربخەن. بە واتایەکی تر، ئەم تێگەیە واتای شاردنەوەی ڕاستییەتی خود و داپۆشینی بە هەندێ ڕەفتار و جووڵە، کە جێگەی ڕەزامەندی ئەو کەسانە بێت، کە ڕەفتاری لەگەڵدا دەکەن. ڕەفتارنواندنی دەمامك ئاسا، لە کاتی قۆناغی کامڵیدا دەبێتە بەشێکی گرینگ لە کەسایەتی دەروونی مرۆڤدا و لەگەڵیـدا دەمێنێتەوە.(8) ئەوەی جێگەی سـەرنج بێـت ئەوەیە، کە دەبینین نووسـەر لەم پێتووکەدا، زۆر بە ڕاشکاوانە گوزارشت لە ڕەفتارەکانی خۆی دەکات و گوێ بەو ویستانە نادات، کە کۆمەڵگە و دابـونەریت داوای لێـدەکەن، بۆیەش لەم پێتـووکەدا، نووسـەر بە بێگوێدان بە دەمامك، ڕەفتاری خۆی پێشان دەدات.

لە کۆمەڵگەیەکدا، کە تێژی بێت لە نەریت و تابۆ؛ ئەستەمە مرۆڤ بتوانێت بە ئازادییەکی ڕەها ژیان بگوزەرێنێت. جا بۆ ئەوەی مرۆڤ بتوانێت گونجان لەگەڵ کۆمەڵگەدا دروست بکات، ناچارە بەوەی، کە دەمامکێـك بپۆشێ تـا ڕاسـتییەتی خۆی بشـارێتەوە و بە شێوازێـك ڕەنگـداری بکـات، کە کۆمەڵگە پێـی ڕەوا بێـت. لە سـەرباری ئەوانەش نووسەر هەمیشە دەمامکی ڕەتکردووەتەوە. ”هەست و نەست و ئاگایی نائاگاییم تووشی نەزیفێکی سەیر هاتوون، بەهەر حاڵ فلیمێك بوو منیش ڕۆڵی ئەکتەرێکی سەیرم تێدا دەبینی، قەد دەمامکم لەڕووم نەکرد، بەڵام تەی دەرهێنەر زۆر پۆدرە و سپیاوت بەکار دەهێنا، ماکیاجچییەکی سەیر بووی …تاد”(9)

لەگەڵ ئەمانەشدا، لەم پێتووکەدا دەبینین، کە نووسەر هەمیشە باس لە ڕاسـتییەتی خـود دەکـات و بەبێ پۆشینـی دەمـامکی خواسـتراوی کۆمەڵگە. بە سەرنجدانی ئەم پێتووکە، ئەوەمان بۆ ڕوون دەبێتەوە، کە دەمامکپۆشیی لە ژیانی نووسەردا، جێگەیەکی نەماوەتەوە. هەرکات شتـێك بەڕەوا بزانێـت، بە ڕەوایـیش گەی کـردووە. هیچکـات کۆمەڵگە

نەیتووانیوە ناچاری بکات، کە ژیانی لە چوارچێوەی خواستی خۆیدا بۆی دیاری بکات، بەڵکو ئەو هەمیشە بە باسکردن و ڕەفتارکردن، خۆی بەبێ دەمامك دەرخستووە. "لەم ژوورە زیندانەدا سەربەستم، بەندیخانەیەکی تاقە کەسییە و وێنەی ئەلبێر کامۆش لەسەر دیوارەکەیەتی، ئەلبێر کامۆش سەرەنج دەدا چۆن دەرپێکەم دادەکەنم لە لێوانییەوە ئەو ڕستەیە دەبارێ:

– تۆ بە بێهوودەیی دەرپێ دادەکەنیت، دەرپێکەی تۆ لە بەردەکەی سیزیف دەچێ، ...تاد."(10)

زیادەڕۆیی نییە، کە بڵێین: ئەم پەڕتووکە دەرخەری ژیانی کەسێکە، کە هیچ کات کۆمەڵگە بەسەریدا سەرکەوتوو نەبووە، بەڵکو ئەو هەمیشە ئازادانە بەسەر خواستی کۆمەڵگەدا سەرکەوتووە.

٣- تێکۆشان بۆ بەدەستهێنانی ئازادییەکی پۆزەتیف:

ئەریك فرۆم ١٩٠٠-١٩٨٠ (Eric From)، لە باسکردن بۆ بەدەستهێنانی ئازادیی لەلای مرۆڤدا، گریمانەی دوو جۆر لە ئازادیی دەکات، کە ئەمانیش بەدەستهێنانی ئازادیی نەرێنی و ئازادیی ئەرێنییە. فرۆم پێی وایە؛ مرۆڤەکان هەمیشە لە گەڕان بەدوای ئازادییدا، دوو ڕێگە دەگرنە بەر، کە یەکەمیان ئەوەیە؛ تاك لە پێناوی ئەوەی ئاسایش وەدەست بخات، خۆی ناچار بەوەدەکات، کە بوونی بسپێرێ بە کاری بەرهەمهێنان و یەکێتی خۆی لە گەڵ سروشت لەدەست بدات. ئەم جۆرە هەوڵدانەی تاك، بۆ بەدەستهێنانی ئاسایش، لە ڕوانگەی فرۆمەوە، بە ئازادییەکی نەگەتیف دادەنرێت، چونکە لەم دۆخەدا مرۆڤ بە شێوەیەکی ماشێنیانە، لە پێناو وەدەستخستنی ئازادییدا، ژیان دەگوزەرێنێت.(11)

لەگەڵ ئەوەشدا فرۆم پێی وایە کاتێك، کە مرۆڤ توانی سەرلەنوێ پەیوەندی لەگەڵ سروشتدا دروست بکاتەوە، بەبێ ئەوەی دەستبەرداری کەرامەت و ئازادیی تاکەکەسی خۆی بێت، ئەوا ڕێگەیەکی گونجاوی بەرەو بەدەستهێنانی ئازادییەکی پۆزەتیف، چونکە تاك لەم جۆرەی ئازادییەدا، لە ڕێگەی کارکردن و خۆشەویستییەوە، دەتوانێت لەگەڵ کەسانی چواردەوریدا یەکبگرێتەوە و کەرامەتی خۆی و ناسنامەی مرۆڤبوونی، لەدەست نەدات.(12)

وەك لە پێشووتردا ئاماژەمان بەوەدا، کە مرۆڤ بۆ بەدەستهێنانی ئازادیی، ناچارە دوو ڕێگە بگرێتە بەر، بەڵام ڕێگەیەکیان ئازادییەکە، کە تەنیا لە چوارچێوەی بەدەستهێنانی ئاسایشدا خۆی دەبینێتەوە، لەگەڵ ئەوەشدا بە دەستخستنی ئازادی ئەرێنی، لەدەستنەدانی ناسنامەی گەرەکە. لەوما ئەوەی جێگەی سەرەنج بێت

لەم پەڕتووکە ئەوەیە؛ کە نووسەر ئەدای ئازادییەك دەکات، کە بە هیچ شێوەیەك کەڕامەت و مرۆڤبوونی خۆی لەدەست نادات، بەڵکو هەمیشە بۆ بەدەستهێنانی ئازادیی و ناسنامەی خۆی، پشتی کردووەتە سەرمایە و ماددە.

ئەم -ئەحلام- دەیەوێت ژیانێك بژیت، کە لە ڕێگەی کارکردن و ماندووبوونی خۆی بێت، نەوەك کەسێکی نامۆ بێت و لەترسی لەدەستدانی ئاسایشی خۆی، ناچار بکرێت بە جۆرێك لە ژیان، کە مرۆڤبوونی خۆی پێلەدەست بدات. "من هەمیشە فێرم ڕووبەڕووی مەینەتییەکان دەبمەوە، خۆمم نەدەڕاند و … تاد"(13)

سەرباری ئەمەش، نووسەر بەوەش نەوەستاوە، بەڵکو بەشێوەیەکی زۆر ڕاشکاوانە، ڕەخنە لەو کەسانە دەگرێت، کە بۆ بەدەستهێنانی ماددە و ناوبانگ، ئازادیی خۆیان دەخەنە ژێر باری پرسیارەوە.

"مارکس دەڵێ:

– مرۆڤ بەرزترین سەرمایەیە.

فۆکۆش دەڵێ:

– مرۆڤ مرد.

منیش دەڵێم:

– ئەگەر خوێن نەوت بوایە، هەموو رۆژێ خۆی لە بازاڕی ڕەشدا دەفرۆشت."(14)

لە سەرەتای پەڕتووکەکەوە تا کۆتایی، نووسەر هەمیشە ویستوویەتی ئازادییەك بژێت، کە نە خۆی بفرۆشێت و نە ببێت بە پاشکۆی کەس. تەنانەت کاتێك لەو پەڕتووکەدا، کۆتایی بە نووسینەکانی دەهێنێت، وەك ئەوەی وەبیرمان بهێنێتەوە دەڵێت: "من ئەحلام مەنسوورم، دیوارێکی ئەستوور لە نێوانماندا هەیە، ئەوە کوێرن، نامبینن؟ من هەمووتان دەبینم، خۆم نافرۆشم نا …"(15)

ئەنجام:

لە کۆتایی ئەم خوێندنەوەیەدا، دەگەین بە چەند ئەنجامێك، ئەمیش ئەوەیە؛ کە ئەم پەڕتووکە هەڵگری چەند ڕەهەندێکی دەروونییە، کە لە کەسایەتی نووسەردا خۆی دەردەخات. هەروەها نووسەر شێوازێك لەژیانی هەڵبژاردووە، کە تایبەتە بە خودی خۆی و هەمیشە ئەو شێوازەی ژیانیشی، هەڵگری پەیامێکی هاوکاریی و مرۆڤدۆستییە. سەرباری ئەمەش، نووسەر هەمیشە ویستوویەتی بە ڕاشکاوانە بپەیڤێ و لە کۆمەڵگەدا؛ بە ڕاستگۆیی و بەبێ بەکارهێنانی هیچ دەمامکێك، کە ڕاستییەتی ئەو بشارێتەوە ڕەفتار بکات، بەڵکو هەمیشە خودی ڕاستەقینەی خۆی، پێشانی کۆمەڵگە داوە. لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا،

نووسەر هەمیشە لە پێناو وەدەستخستنی ئازادیی، ڕێگه‌یەکی ڕاستی گرتووەتە بەر. ئەم – ئەحلام- نەیویستووە بۆ بەدەستهێنانی ئاسایش، ئازادی خۆی لەدەست بدات، بهڵکو لە ڕێگەی گەڕان بەدوای ئازادییدا، هەمیشە یەکێتیی و مرۆڤبوونی خۆی پاراستووە.

خەلیل سەلیم
زانستگەی سۆران

سەرچاوە و پەراوێزەکان

*ئەم لێکۆڵینەوەیە لە ژمارە (1)ی گۆڤاری “کەلێن” بەهاری 2017، بڵاوکراوەتەوە.

1- شاملۆ، سەعید، قوتابخانە و تیۆرەکانی دەروونزانی کەسایەتی، و. محمد، فرمێسك ڕزگار و عەلی، سیدۆ داود ، چ1، سلێمانی: گەنج، ٢٠١٠، ل. ١٣٨.
2- سنچولی، احمد و کیچی، زهرا، تحلیل شخصیتدمنه با تکیه بر نقری□ روانشناسی فردی ێلفرد ێدلر، ٢٠١٤، ژ: ٢٢٩، زبان و ادب فارسی (نشری□ سابق دانشکدە ادبیات دانشگاه تبریز).
3- نباشری، محبوبە، نقد روان کاویە شخصیت در داستان پادشاه جهود و وزیر مپنوی معنوی بر اساس نقریە الفرد ادلر، ماڵپەڕی ئەنجوومەنی فارسی، ٢٠١٧. www.anjomanfarsi.ir/pdf/pa8/1123.pdf (26/1/2017)
4- مەنسوور، ئەحلام، هاوار، هەولێر: ئاراس ، ٢٠٠٩، ل. ٥٤.
5- س. پ، ل. ٤٩-.٥٠
6- س. پ، ل. ٣٨.
7- گۆستاف ی□نگ، کارل، مرۆڤ و هێماکانی، و. ئاوات ئەحمەد، سلێمانی: سەردەم، ٢٠٠٥، چ1، ل. ١٧.
8- احمد عزیز، عزالدین، بنەماکانی دەروونزانی گشتی، هەولێر: چاپخانەی ڕۆژهەڵات، ٢٠١٠، چ1، ل. ١٩٣.
9- مەنسوور، ئەحلام، هاوار، ل. ٤٥.
10- س. پ، ل. ٦٠.
11- نوابخش، میهرداد و کەرەمی، ئەمین، مەعریفە و فرانکفۆرد، و. سۆران کەسنەزانی، هەڵەبجە: هەژار موکریانی، ٢٠١٢، ل. ١٣١.
12- فرۆم، ئێریك، هەڵهاتن لە ئازادی، و. هەژار جوانڕۆیی، سلێمانی: چاپخانەی گەنج، ٢٠٠٦، ل. ٢١١.
13- مەنسوور، ئەحلام، هاوار، ل. ٨١.

14- س. پ، ل. ٦٠.
15- س. پ، ل. ٨٦.

بۆچی پێویستمان بەدەوڵەتە ... نەوزاد جەمال

لێرەدا قسەم لەراستی ریفراندۆم و گ□□لاوژێی دەنگی بەڵێ و نەخێرنییە. سەربەخۆیی ل□ بەرگی دەوڵەتدا، شتێک نییە ب□ نەخێرو بەڵێ یەکلاکرێتەوە. دەوڵەت، قۆناخێکە کە بەرجەستەبوونی ویستی گشتی و ژیری و پێگەیشتنە، نەک هەڵوێستێکی کاتی لایەنێک ل□ پێناو بەرژەوەندیەکی تایبەتی خۆیدا. جگەلە کتێبی ‘دەوڵەت وەک پرسێکی فەلسەفیی’ (دەزگای سەردەم ٢٠١٣) زۆرشتی ترم نییە لەبارەی گرنگی و پێویستی دەوڵەتەوە، بیڵێم. بەڵام، بەهۆی گەرمبوونی مشتومڕی بیزەنتیانەوە، گرنگی دەوڵەت وەک چەمکێک و جیهانبینییەکی نوێ دەخەمەو□ بەرباس.
راستە، دەوڵەت فریاڕەسی هەتاهەتایی و گۆچانێکی سیحراوی نییە کە لەئانوساتێکدا کێشەوگرفتەکان بن□ب□کات. نەخێر، دەوڵەت فۆرمێکیتری زەروری بەڕیوەبردنی سیاسی و ئابوری و کولتورییە، بەتایبەت لەم ساتەدا کە لێکترازان، دابەشبوون و جەمسەرگەری هەرێمی و داڕشتنەوە نەخشەی سیاسی و جوگرافی لەئارادایە. بەبڕاوی من، دەوڵەت لەچەند سۆنگەیەکەوە پێویستە:

□- دەوڵەتداری دەرکەوتێکی دێرینە لەجوگرافیای مێژوویماندا. بەرای ‘فۆکۆیاما’: “دەوڵەت یەکێکە لەو دامەزراوەدیێرینانەی مێژووی مرۆڤایەتی کە بۆ نزیکەی دەهەزارسال لەمەوبەرو بەتایبەت میزۆپۆتامیا (کوردستانی ئێستا) دەگەڕێتەوە! سەیرنییە میزۆپۆتامیا لەمێژەوە دەوڵەتداری تێداهەبووەو بەجۆرێکیش ئەو بۆچوونە پوچەڵدەبێتەوە کە جوگرافیای سیاسی ئێمە هەرگیز دەوڵەتی نەناسیووە.

□- ئەو شێوازە حوکمڕانییەی داهێزراوەی دوودەیە زیاترە لەپاش-راپەڕینەوە چەند فۆرمێکی ئەزموونکردووە. بەڵام، ئەمڕۆ لەراگرتنی

ب□انسی سیاسی و دروستکردنی پەیوەندی دەرەکی و هاوکێشەی کۆمەڵایەتی و ئابوری ناوخۆدا شکستیهێناوە. هۆکارەکەش ب□ پلەی یەکەم ئەوەیە ئێمە میرنیشنی حزبیمان دروستکرد. دابەشبوونی حزبی، بەپێی زۆنی جوگرافی و دەسەڵاتی سیاسی، شیرازەی هێزی تێکدا. کوردستان تەنها دوو جەمسەری هێزی لەخۆگرتبوو. کاتێک بوو بە(٣) شیرازەکە لاسەنگ بوو. لەگەڵ ئەوەی دەرکەوتنی هێزی سێهەم، زەرورەتێکی مێژوویی و پاڵنەرێکی خۆکردی سیاسی و کۆمەڵایەتی بوو.

□- لەبەرئەوەی نەتوانرا کۆمەڵگەیەکی سەردەمی و یەکانگیر لەسەرووی دابەشبوونی تیرەوهۆزو ئایین و ناوچەگەری و رەگەزییەوە بهێنینەدی. ئەگەر خۆمان وەک نەتەوەو کۆمەڵگەیەک نەیەت□ بەرچاو، ناهەقمان نییە. چونکە، بەرووپێوێکی سۆسیۆلۆجیانە، ئێمە هێشتا لەهۆزگەلێک دەچین کە درێژکراوەی جوگرافیەکی کشتوکاڵی و گوندیین! لەکاتێکدا کە دەڵێین دەوڵەت، ئیتر جەختەکە لەسەر پەروەردەکردنە، هاوڵاتی/تاک تەوەرە. خەڵکی لەهەر ناوچەو تیرو بنەماڵەیەکیش بن، وەک هاوڵاتیەک لەبەردەم دامەزراوەکانی دەوڵەتدا یەکسانە. ئیتر، هەموو پاشخانەکانیتر (تیروهۆزو ناوچەو بنەماڵەو خزمزمێنە) دەبنە بابەتی لاوەکی.

□- مادام حکومەت و پەرلەمان پەکیان کەوت، شکستیانهێنا لەدریژەدان بەژیانی سیاسی و دەرکەوتنی قۆرخکاری بەرپرسی حزب لەسێکتەرکانی ئاوبوری و سەربازیدا. پێویستە ئەو کارتێلانە لەرێگەی دامەزراوەیەکی بەهەژمونی دەوڵەتدا تێکبشکێن. ئەگەر دەوڵەت بەمانای زاڵبوونی هێزێکی سەپێنەرە بەسەر هەموو هێزەکانیتردا، ئەوا بەجۆرێک هاوسەنگی دەگەڕێتەوە ژیانی سیاسی و ئابوریمان.

□- ئێمە لەقۆناخی نادیارو نقووبوونێکی میژووییەوە دەستمانکرد بەخۆبەڕێوبەری سیاسی و ئابوری، بەلاوازی و لایەنە گەشاوەکانییەوە. ئەوە گرنگ بوو، چونک□ ه□نگاوی یەکەم بوو. بەڵام، دەستکەوتی گرنگتر لەڕێیە کە پێویستە "بوونێتی خۆت" وەک قەوارەیەکی مرۆیی/ نیشتمانی و نەتەوەیی چۆن پەرەپێبدەیت و ببیتە بکەرێکی ناوچەیی و جیهانی. پرسیارەکە ئەوەیە چۆن مرۆڤگەلێک لەسەر نەخشەو ناوچەیەکی مۆلەوق پرجەنگ و ئال□گ□ری خێرادا بپارێزیت و پێشیشی بخەیت؟ کێ گرەتنی پاراستن و مانەوەت ئەدات کەرۆژانە ولاتی وەک سوریا وجێگەیتریش گەلەکەی ئاوارەد□ بێت؟

□- بۆئەوەی دەرفەت و دەستکەوتەکان فرەترو پەرەیان پێبدەین، چیتر لەجوخزێکی داخراودا نەمێنینەوەو سەدەیەکیتر، لەسەر یەک شیۆازو

دەستکەوت بەردەوام نەبین. بۆ ئێمە، هەر جوگرافیایەک، قەوارەیەک گرنگ نییە، بەڵکو پەرەسەندن و برەودان بەتوانانی مرۆیی و سروشتیی□کانمان. زیادکردنی چەندێتی بەتەنها مایەی شانازی نین. کردنەوەی چەند زانکۆیەک گرنگ بوو ل□ قۆناخێکدا ک□ هەتبێت. ئێستە نەک یەک دوو، چەندانیشمان هەن. تەنانەت شارۆچکەکانیشی گرتۆتەوە. کەواتە، دەستکەوتە هەبوونی زانکۆکە نییە, بەڵکو بەرھەمی زانستییە. فرۆکەخانە گرنگەو باشە، بەڵام ئیستە گەورەوکردن و پەرەپێدانی پێویستە.

□- هەبوونی فەرمانڕەوایەتیەکی کورد بۆ دوودەیە لەمەو بەر بازدانێک بوو لەمێژوودا، ئێستە پیوستمان بەدامەزراوەیەکی گەورەترە کە دەوڵەتە. بەڵام دیسان هەر دەوڵەت لەخۆیدا بەس نییە. بەڵکو لەوە گەورەتر ئەوەیە هاوڵاتی، ببێتە هەوێنی ژیان و ئازادی تاک و گروپ و مافەکان و رێزگرتن بەدیبێن. تەنها دەوڵەت گرنگ نییە, دەبێت خواستی ئێمە لەوە گەوەرتربێت. واتە، ببینە هێزێکی کارا لەناوچەکەداو بکەرێکی نێودەوڵەتي لەرووی ئابوری و کولتوری و سیایشەوە.

□- جگەلەوەش دەوڵەت کۆتایهێنان و رزگارکردنی حزبەکانی ئێمەیە لەو وێنەیە کە وەک بەکرێگیراو، دەستنێژو داردەستی دەوڵەتەکانی دوەوروپشت بن. دەوڵەتانی هەرێمی نایانەوێت دەوڵەتێکی کوردستان بەرژەوەندی نیشتمانی و ئاسایشی خۆی و سیاسەتی دەرەکی و دپلۆماسی لەسەر ئاستی فەرمی هەبێت. چونکە رێگە لەدەستخستەناو دەستوەردانیان سنوردارردەکات.

□- دەوڵەت ئیرادەو ئەقڵێکە کەخۆی لەو چێوەسیاس□ی□دا بەرجەستەدەکات. هاوکات، پرسێکی نەتەوەیی-نیشتمانی گشتی مرۆڤگەلێکە نەک کەسێکی تایبەت لایەنێک. دەوڵەت وەک فۆرمێکی دەستوری، کەسێتی قانونی، خۆی لەسەر بنەمای بێلایەن، مر□ق، هاوڵاتی دادەمەزرێت.
لەکۆتاییدا، دەپرسم: ئایا لەترسی ئەوەی کە نەبینە قوربانی و زیانمان لێنەکەوێت بەهۆی هەنگاونان بەرەو دەوڵەت، قوربانی بەخەون و خواستەباڵاکانمان بدەین؟ لەباتی قوربانیدان بۆ گەیشتن بەدەوڵەت، قوربانی بەویستی دەوڵەتبوون خۆی بدەین؟

ئەرخەوانی یاد … سەعید ئەمانی

[بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن …]

ئاشتەوایی و دیالۆگ … چالاک ئاغجەلەری

وەک چۆن ڕێنماییەکانی ئایین تەنها بۆ ئەوە نییە چۆن دەژیت لە ژیاندا بەڵکو ڕێگەی ئەو دیوی تر کە دوای بۆ جێهێشتنی ژیانە مەبەستەتی چۆن بگەیتە ئەو شوێنەی کە پێی دەوترێت بەهەشت. لەکاتێکدا خەڵکی باشوری کوردستان سەرمەست کراوون بەپێکێ یەک لەدوای یەکەکانی سیاسەت بەڵام پێکی ئەمڕۆیان تامێکی جیاوازە بەراوورد بە ئەوانی پێشتر، ئەم جۆرەیان بۆ هەندێ کەس قورسەو توشی ڕشانەوەی سیاسی دەکات ، بۆ ئارەزووی خۆی کێی مەبەست بێت دەکەوێتە وێزەی و پێڕی پێوە ناهێڵێت، دیارە ئەم ڕوانینە بۆ هەردوو بەرە (بەڵێ و نەخێر) ڕاستە، بۆ نموونە کەسێک بە ئارامی ڕوئیای خۆی دەدات و مەبەستەتی پەیامی خۆی بگەیەنێت ، دوای تێپەڕبوونی میلی سەعاتەکەمان دونیایەک لە ڕق و ناتەرە و تەنانەت پێلکێش کردنیان بۆ نزمکردنەوەی ئاستی و کۆمەڵایەتی و ئەخلاقیان وەک دیاردیەکی قێزەوون بەدیدەکرێت لە هەردوو بەرە، هاوکات ئەم

جۆرە لە جوڵەی زمان بە شێوازی دیکە ئاڵودەی خەڵکانی نوخبە و قەڵەم بەدەستەکانیش بۆتەوە.

بڕوانن ئێمەی کورد چۆن گوزارشت لە فیکری خۆمان دەکەین، دوای ٢٦ ساڵ لەو نیمچە ئازادیەی کە ڕەخسا بۆمان ، ببینن لە موخاتەبەی یەکتر چی ئاست نزمیەک ئامادەیی هەیە!، لەسەرو هەموویانەوە دەسەڵات،هێشتاکە مەلای بەیان بانگی نەداوە دێن ڕێگری لە خەڵک دەکەن بۆ سیمنارێک، جا وەرە ڕۆژی ٢٥ی ئەیلول دەبێت چی بگوزەرێت!!؟،هەرچەندە
ئەم جۆرە فشارانە بەربەستێکە لە قوڕ و لیتە ، بەڵام بە تەوژمی شەپۆلێک فەنا دەبێت.

بە پێی یاسای نێو دەوڵەتی تاک ئازادە لە بڕیاردان بۆ کۆی پرسەکان، ئەمڕۆ حزبەکانی خاوەن دەسەڵات پرسێکی هەستیاریان خستۆتە سەر مێز ، دەبێت زۆر باش تێبگەن ئەو ڕۆژانە تێپەڕی مێگەل ئاسا سەری ڕێبگیرین، لەپای ئەم دوورە پەرێزیەتان لە شەقام پێتان وانەبێت بڕیاری کۆبونەوەکان وەکو خۆی تەعمیم بکرێ و خەڵکیش گوێڕایەڵ بێت بۆتان،ئەم جۆرە خواستەتان لە خەونێکی پچڕ پچڕ دەچێت و سەری لێدەرناکەن، مێژووی فەرمانڕەویتان نموونەیەکی بەردەستە کە خەڵک هەڵوێستەتان لێبکات.
پرسی ڕیفراندۆم لە ژینگەیەکی پڕ لەکێشەدا لە کاتێکدا سەرچاوەی زۆرێک لە ئەستەمەکان دەسەڵات خۆی پشکی شێری پێببڕێت چۆن دەبێت ئەم کارتە بەهێزە فڕێ بدات کاتێ دڵنیایی لەتوڕەیی خەڵک و ئامادەش نیت ئاشتی بکەیتەوە، ئەم جۆە پرسانە پێویستی بە فەزایەکی ئارام و کردنەوەی دیاڵۆگە پێش هەر دەوڵەتێک لەگەڵ شەقامی خۆتدا، نازانین نهێننی دەست بۆ نەبردنی چی یە ؟!!، ڕاستی ئەم وەڵامە ڕوونە ئەویش ئەوەیە ڕووی ئەوەتان پێوەنەماوە گەل بدو□□نن، پێویستە لەسەرتان ئەم هەنگاوە بنێن و گوێ بگرن بزانن ئەم دەنگە نەخێرانە بۆ هاوار دەکەن؟ چاوسورکردنەوە و ڕێگرتن تەنانەت کۆمەڵێ تەشهیرات بە ناوی عێراقچی ، جاشەیەتی و ناوزڕاندن تیماری ئەو برینە ناکات، ئەوە ئێوەن دەبێت ئاشتەوایی بجوڵێنن، وەرنە دەرەوە لە کۆشکەکانتان سیاسەت لە خەڵکەوە فێربن، ببنەوە بە بەشێک لە شەقام و سەرھەڵبڕن و گوێ بەداواکانیان بگرن، ئەوکات ئاپۆرای گشت پرسی بەڕێخەن.

تۆیەک بە من دەڵێت خائن و منیش بە تۆ بڵێم گەندەڵ و دز، ئەگەر ئەم زمانە ئامادەیی هەبێت چی جۆرە دەوڵەتێک دروست دەبێت!! ، پێویستە هەموو لێرەدا هەڵوێستەیەک بکەین تێبگەین و خاڵی هاوبەش

بجوڵێنین ،پێش هەرشتێ ڕق بەرامبەر بەڵێ و نەخێر بوەستێنن و بە عەقڵی بەرچەکردار مامەڵە بەم پرسە نەکەین، ئەم جۆرە پرسانە هەمیشە بەرەی جیاوازی بۆ دروست دەبێت و پێویستە ڕێز لەو دەنگانە بگیرێت و ئەگەر کارامەیت و دڵنیایت ڕاستی بەرەی تۆیە پەیامی ڕاستگۆیی بە شەفافی بگەیەنە دەنگە ناڕازیەکان پێش هەر جوڵەیەکی هەرێمی و نێودەوڵەتی، میللەتێک دوای سەردەیەک لە داپڵۆسینی ڕەقیبەکان چی وای لێدەکات بڵێت نەخێر بۆ دەوڵەتی کوردی!! ئەگەر تەنها یەک دەنگیش بێت ، پێویستە دیراس□ بکرێت لە هۆکارەکانی بگەین، چی بکرێت ئەو دەنگە ناڕازییە ئاشت بکرێتەوە، بەڵام چۆن بڕوانن مێژووی دینی ئیسلام لە دوای کۆچی پێغەمبەر تا ئەم ساتەش ئاشتەوایی بە خۆیەوە نەبینی ، هەمیشە شەڕێک، ڕقێک بوونی هەیە لە نێوان بەرەی ئەبوبەکر (سونە) و عەلی(شیعە)دا، ئەگەر ئەم دوو بەرەیە لە سەرەتادا سازشیان بۆیەک بکردایە ، نە ئەو هەموو کوشتارە دەبوو بەمێژووی ئەم دینە و هەروەها ئاینەکەش بۆ ئەمڕۆ ئاراستەیەکی تری لە دونیادا وەردەگرت، دیارە ئەمە بۆ ئاینی مەسیحیش ڕاستە. لێرەدا بە وورژاندنی ئەم نموونە دیرۆکیە بە مەبەست بۆ داهاتووی خەڵکی کوردستان هێنامەوە، هەر بۆیە پەرت بوونی خەڵک بۆ گشت پرسی دەیان جار زیاتر لە شەڕی ناخۆی هێزە سیاسیەکان بە نەرێنی دەشکێتەوە و دەبێتە سەرەتایەکی درێژخایەن لە جیاوازی نێوان تاکەکان ، لێرەدا دەسەڵات و هێزە سیاسیەکان دەبێت بە عەقڵانی جوڵە بەم پرسە بکەن چونکە ئەنجامەکەی جیا لەو ئەگەرە چاوەڕوانکراوە کارەست بارانە ، دوودیدی جیاواز لە دونیابنی تاکی کوردا ئەرسکێنن کە نەتیجەکەی ڕق گەشە دەکات هەر یەک ئاراستەیەک دەگرێت و تەنها نەیارەکان لێی سومەند دەبن، لە کۆتاییدا سەرنجتان ڕادەکێشمەوە بۆ س□ر□تایی دەست پێکی باسەکە کاتێک ئاین ڕێنمایی شێوازی ژیان دەکات لە کار و کردەوەکان بەڵام ئامانجی سەرەکی داهاتووە ئەبەدیەکەیە ، بۆ ئێمەش هەمان هاوکێشەیە ئەگەر ڕیفراندۆم بۆ دروست بوونی دەوڵەت بێت ، دەبێت خەڵک پێش چاوی ڕوون بێت لە دروست بوونی ئەو دەوڵەتە بۆ ژیان دەبێت بەهەشتێک حزوری هەبێت بۆخەڵک، بە پێچەوانەوە ئازار بکێشم بە دەست ڕەقیبەوە تەنها ئازاری جەستەیە بەڵام ئازاری دیکتاتۆری خۆماڵی بەدەر لە جەستە ڕوحییشە.

کۆمۆنیزم و سەربەخۆیی کوردستان

...

سەربەخۆیی کوردستان مەسەلەیەکی تاکتیکیە بۆ بزوتنەوەی کۆمۆنیستی کە خوازیاری گۆڕینی سیستەمی سەرمایەداریە بۆ سیستەمێکی سۆشیالیستی. بەڵام لەهەر کۆمەڵگەیەکدا کۆمۆنیزم بزوتنەوەیەکی زیندووی چینی کرێکار و چەوساوەی ئەو کۆمەڵگەیەیە کە دەیەوێ لەڕێگەی چارەسەری کێشە سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتیەکانیەوە ئەم بەدیلەی کۆمۆنیستیەی خۆی بەرجەستە بکا و وەک ڕزگاریبەخشی نەک تەنیا چینی کرێکار بەڵکو سەرجەم کۆمەڵگە دەرکەوێ. لە کوردستانیش کۆمۆنیزم بزوتنەوەیەکە لە ساڵی ١٩٩١ ەوە بەشێوەی سیاسی و ڕیکخراوەیی و کۆمەڵایەتی خۆی نیشانداوە ، جا لە دەورانێکدا بزوتنەوەی شورایی ڕێکخستوە و لەدەورانیک حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری و لە سەردەمانێکدا ڕیکخراوەی جەماوەری و ناڕەزایەتیەکان بۆ خواستەکانی باشبژێوی و خۆپیشاندانەکانی ١٧ شوبات و لە هەندێ کاتی تردا کاری لەسەر مەسەلەی ژنان و سێکولاریزم و رفراندۆم وسەربەخۆیی کوردستان کردوە. ئەم بزوتنەوە ناڕازیە کۆمۆنیستیە هەمیشە لەلایەن دەسەڵاتدارانی کوردستانەوە ڕێی لێگیراوە و مۆڵەتی ڕەسمی کارکردنی پێ نەدراوە و هێرشی چەکداری کراوەتە سەر بنکەکانی و هتد..بەکورتی بەهێزبوبێ یا لاواز بوبێ هیچی لەو ڕاستیە نەگۆڕیوە کە بەشێک لە مێژووی نوێی کوردستانی پێکهێناوە.

لە ئێستادا کە کۆمەڵگەی کوردستان لەبەردەم هەلومەرجێکی ناجێگیری سیاسیە بەهۆی شکستی فیدرالیزمی قەومی و مەزهەبی عێراق و گۆڕانکاریە ناوچەییەکان و دەوری ململانێی هێزە جیهانی و ناوچەییەکانەوە، مەسەلەی رفراندۆم و جیابونەوە لە عێراق هاتۆتە ئاراوە. هەڵویست گرتنی بزوتنەوە جیاوازە سیاسیەکان سەبارەت بەم مەسەلەیە ناکۆکی و دوبەرەیی دروستکردوە لەکوردستان و هەڵوێستی جیاوازی هێزە سیاسیەکانی عێراق و ناوچەکە و جیهانیشی بەرانبەر دەربڕدراوە. لێرەدا گرنگە بەلامانەوە کە سەرنج بدەینە هەڵویستی کۆمۆنیستەکان و جیاوازیەکانیان سەبارەت بەم مەسەلەیە.

بەڕای من ئەوە ڕوداوە سیاسی و کۆمەڵایەتیە گەورەکانن کە کۆمۆنیزم وەک بزوتنەوەیەکی سیاسی و حزبی بەرجەستە دەکا نەک نوسین و قاڵبی ڕێکخستن و ئایدیۆژیا، لەبەرئەوەی کۆمۆنیزم بزوتنەوەی زیندوی ئینسانەکانە کە دەیانەوێ کاریگەری لەسەر کۆمەڵگە دابنێن و بەو

ئاراستەی دەیانەوێ کۆمەڵگە بگۆڕن. هەربۆیە هەرچەند مەسەلەی رفراندۆم و سەربەخۆیی تاکتیکەکە بەڵام ڕوداو و پراتیکەکە کە شکڵ و شیوەی کۆمۆنیزم دیاریدەکا. هەرچەن تاکتیکی دژی شەڕی یەکەمی جیهانی ئیمپریالیستی کۆمۆنیزمەکی جیاوازی لە کۆمۆنیزمی سوشیال دیموکراتی ئەنتەرناسیونالی دوەم دروستکرد. جیاوازی و ململانێکانی نێو بزوتنەوەی کۆمۆنیستیش لەسەر تاکتیکی رفراندۆم و سەربەخۆیی کۆمۆنیزمی سیاسی و کۆمەڵایەتی دەنێتە مەیدان کە جیای دەکاتەوە لە کۆمۆنیزمی ناسیاسی و حاشیەیی.
ئەمە بۆ نیشاندانی ئەم جیاوازیانە دەبێ بچینە سەر مەسەلە سیاسیەکە کە رفراندۆم و سەربەخۆییە و جیاوازی هەڵویستە سیاسیەکان لەسەری.

سەربەخۆیی بۆ ڕێگاچارەیە؟

تێڕوانینی کۆمۆنیستی بۆ سەربەخۆیی کوردستان مەسەلەکانی ژیان و بەرژەوەندیەکانی خەلکی کرێکار و زەحمەتکێشی کوردستان و کۆمەڵگەی کوردستان بە بنەمای هەڵوێستگیریەکەی داناوە. هەربۆیە سنورداریکردن و زەوی و سەرچاوە سروشتیەکان، وەک نەوت، زمان و کلتور و مێژوو هیچ کام لەمانە لای ئێمە بنەمای مانەوە یاخود جیابونەوەی خەڵک و کۆمەڵگەکان لە یەکتر دیاری ناکا. ئێمە دژی ناسیونالیستەکانین کە خەڵک بەپێی ئەم بنەمایانە لەیەکتر جیادەکەنەوە و سنورەکان پیرۆزدەکەن یان دروست دەکەن. بۆ ئێمە سنوری عێراق پیرۆز نیە هەروەک سنوری کوردستانیش پیرۆز نیە، ئەوەی بۆ ئێمە گرنگە ژیان و خەباتی خەڵکی کرێکار و زەحمەتکێش بەمانەوە یان جیابونەوە لە عێراق باشتر و سەرکەوتوتر دەبێ. دیفاعکردن لە مانەوە لەعێراق بەهەر نرخێک کۆنەپەرستانەیە وەک سەربەخۆبون لە عێراق بە بیانوی ناسیونالیستانەی جیاوازی زمان و کلتور و مێژوو ڕەد دەکەینەوە. بۆ ئێمە بونی نەوت نابێتە هۆی جیاکردنەوەی خەڵکی کوردستان لە عێراق. بۆ ئێمە بونی زمانی جیاواز و کلتوری جیاواز و مێژووی جیاواز نابێتە هۆکاری جیاکردنەوەی خەڵک بەڵکو جیاکردنەوەی خەڵک لەسەر ئەم بنەمایانە دژی یەکسان بونی ئینسانەکانە و کۆنەپەرستانەیە.
هەربۆیە جیابونەوەی کوردستان لە عێراق لەسەر هیچ کام لەم بنەما ناسیونالیستیانە نیە. لەمەسەلەی کوردستانی عیراقدا بنەمای خواستی ئێمە بۆ جیابونەوە بونی کێشەی کوردە. کێشەیەکی چارەسەرنەکراو کە کاریگەری لەسەر ژیان و بەرژەوەندیەکانی خەڵکی کرێکار و زەحمەتکێشی کوردستان و سەرجەم کۆمەڵگە داناوە و لە سەدەی

ڕابردوەوە ڕوبەڕوی بێ مافی و کوشتار و نائارامی کردوە و لە ئێستاشدا لەسایەی فیدرالیزمی قەومی و مەزهەبی عێراقدا هەمان دژایەتی و ململانێ و نائارامی دروستکردوە. لە ٢٦ ساڵی ڕابردودا ئەم ڕێگاچارەیە دەیتوانی خەڵکی کوردستان لەو هەلومەرج و بارە گرانە سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتییەی دەربازبکا.
بەڵام مانەوە لەسایەی ئەم بەدیلە فیدرالیەدا ڕێگەی پێ نەدا و خەباتی کرێکار و زەحمەتکێشی کۆمەڵگە بۆ باشترکردنی گوزەران و ئازادییە سیاسییەکان لەبەرانبەر حزبە ناسیونالیستە دەسەڵاتدارەکاندا توشی ناکامی کرد. لە ئێستاشدا کە ئەم عێراقە فیدرالیە لەسایەی دەسەڵاتێکی شیعی عەرەبیدا بەڕێوە دەچێ هەمان سیاسەت و دەستور و مامەڵەیان لەگەڵ خەڵکی کوردستاندا هەیە و فیدرالیزم ناوەکە بۆ حکومەتی عێراق کە پەردەپۆشی ئەم دەسەڵاتە مەرکەزییە عروبی و ئیسلامییەی پێ بکا.وە لەسایەی قوتبەندی ناوچەکەدا ئەم دەوڵەتە شیعە عەرەبیە خۆی بۆ یەکلاکردنەوەی دەسەڵاتی لە عێراقدا ئامادە دەکا و لە ئێستاشەوە هەڕەشەی بەکارهێنانی هێزدەکا ئەگەر کوردستان رفراندۆم بکا و بیەوێ جیابێتەوە لەژێرناوی دەرچون لە یاسا و دەستوری عێراقی. بۆ ناسیونالیزمی کوردیش فیدرالی تا ئێستا بیانویەک بوە کە دەستی چەوری خۆیان بەسەر بەغدادا پێ بسێن و گەندەڵی و سەرکوتی خۆیانی پێ پاساو بدەن. ئەم فیدرالیزمە کۆمەڵگەی کوردستانی بەتەواوەتی لە عێراق جیاکردۆتەوە و هەردولا زەمینەی ئەوەیان هەیە کە هەر کاتێک شەڕوکێشە لەسەر نەوت و ناوچە و سنورو بودجە و هەر بیانویەک هەڵگیرسێنن. ئەمە ئەو کێشەیە کە لەم ١٤ ساڵی فیدرالیەدا ڕێگای خەباتی هاوبەشی نێوان کرێکاری کورد و عەرەبی نەهێشتۆتەوە لە عێراقدا و ژیانی هەردوولای خستۆتە گێژاو و مەترسیەوە. ئەمە پێویستی بەڕێگاچارەیە، کە ئەویش جیابونەوە لەم فیدرالیەتەی عێراق و پێکهێنانی دەوڵەتی سەربەخۆیە لە کوردستان.

بەداخەوە هاوڕیانێکی کۆمۆنیست سەریان کردۆتە ناو لم و ئەم واقعیەتە تاڵە نابینن کە ٢٦ ساڵە و بگرە زیاد لە چەندین دەیەیە لە عێراق پێکهاتوە بەهۆی ناسیونالیزمی عەرەبی و کوردیەو سیاسەتی شۆڤینستانەی دەوڵەتەکانی عێراقەوە و پێیان وایە بە بانگەوازێکی ئەنتەرناسیونالی ئەم دۆخە دەگۆڕێ. بەبێ ئەوەی لەباری سیاسی و ڕێکخراوەییەوە هیچ بزوتنەوەیەکی سەراسەری و ئۆرگانێکی سەراسەری چینی کرێکار لەعێراقدا لە ئارادا بێ تا ئەم ڕێگایە لە ڕێگای شۆڕشێکی سەراسەرییەوە چارەسەری فەوری بکا. سەرەڕای ئەمەش دژی جیابونەوەی کوردستانن لە عێراق وەک ئەوەی پاراستنی سنوری عێراق و مانەوەی کوردستان لە عێراقدا ئەرکێکی کۆمۆنیستی بێ و ئەوە بەهێنە

کە خەڵکی کوردستان باجی مانەوە لەم فیدرالیەتە شکست خواردوەدا بدا و دانیشێت بەدیار بەهێزبونەوەی دەوڵەتی شیعەی قەومی عەرەبی ئێستاوە. وەنابێ کۆتایی بهێنرێ بە ڕۆچونی ئەم ململانێیەی فیدرالیەی ئێستای هەولێر و بەغداد بە شەڕ و پێکدادان. تەنانەت پێیان وایە کە سەربەخۆیی کوردستان کاریگەری خراپی لەسەر خەباتی ئەنتەرناسیونالی کرێکاری کوردستان و عێراق هەیە و هەربۆیە دەبێ دژی سەربەخۆیی کوردستان بین.

لەکاتێکدا کاتێک کرێکاری کورد و خەڵکی کوردستان کێشەی کورد و دەوڵەتی عێراقیان نەما، کە فشار و هەڕەشە بێ لەسەریان و کێشەی فیدرالی نەما کە ناسیونالیزمی کورد پاساوی گەندەڵی پێ بکا و پەردەپۆشی چەوسانەوەی خەماڵی پێ بکا، ئەوکات خەباتی ئەنتەرناسیونالی دەچێتە جێگای ناکۆکی قەومی ئێستا. بۆچی خەباتی ئەنتەرناسیونالیستی هێنراوەتە ئاستی پیرۆزڕاگرتنی مانەوە لە چوارچیوەی دەوڵەتی قەومی عەرەبی ئیسلامی شیعەی عێراقدا و جیابونەوەی کرێکار و کۆمەڵگەی کوردستان لە عێراق بوەتە ناسیونالیستی؟ ئەمە ناسیونالیزمی عێراقیە یان ئەنتەرناسیونالیزمە؟ بۆچی بە پشتیوانیکردن لە مافی خەڵکی کوردستان لە رفراندۆم و سەربەخۆیی ئەمە دەکات بە پارتی و ناسیونالیست ؟ ئەوەی داوای جیابونەوە لە عێراقێکی فیدرالی قەومی عەرەبی و ئیسلامی شیعە بکات وداوای دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆ بکات نابێت بە ناسیونالیست. هەروەها هەموو ناسیونالیستێکیش داوای دەوڵەت ناکا ، هەروەک حزبە ناسیونالیستەکان،یەکێتی و پارتی ٢٦ ساڵە فیدرالی قەومیان هەڵبژاردوە و دەوڵەتیان نەویستوە. ئەمەی کۆمۆنیستەکان لە ساڵی ١٩٩٥ ەوە داوای سەربەخۆیی و دەوڵەتمان کردوە لەبەرئەوەی ئەمە بە ڕێگاچارەی خەڵکی کوردستان دەزانین و ئەوە بەعەمەلیش سەلما کە ڕێگاچارەی فیدرالی قەومی حزبە ناسیونالیستەکان شکستی هێناوە و ئێستا ئەوانیش داوای سەربەخۆیی دەکەن لە ڕوانگەی بەرژەوەندیەکانی دەسەڵاتی خۆیانەوە. ئەو پێنج ملیۆن ئینسانەی لە کوردستاندا زۆربەی خواستی سەربەخۆیی هەیە هەموو ناسیونالیست نین، بەڵکو خەڵکی ناسیونالیست ، کۆمۆنیست ، ئیسلامی، لیبرال وئازادیخوازی تێدایە. سەربەخۆیی ئایدیۆلۆژی نیە ڕێگاچارەی سیاسیە. کاتێک خەڵک دەگاتە ئەو باوەڕەی ئەم ڕێگاچارەیە دروستە ئەوە هەڵدەبژێرێ و هەربۆیە سەربەخۆیی و دەوڵەتی سەربەخۆ موڵک و تاپۆی ناسیونالیستەکان نیە هەرچۆن موڵک تاپۆی کۆمۆنیست و ئیسلامی و لیبراڵ و هیچ ئایدیۆلۆژیەک نیە. ئاشکرایە هەر بزوتنەوەیەک بەرژەوەندی خۆی لەم ڕێگاچارەیەدا هەیە بەڵام هیچ کام

لەم بزوتنەوانە بە هۆی ئەم ڕێگاچارە و تاکتیکەوە پێناسە ناکرێن و کۆمۆنیستەکان نابنە پارتی و پارتیەکانیش لە سەرکوتگەرەوە نابنە شۆڕشگێڕ.

ئەوەی لە لێکدانەوە و پراتیکی ئەم جۆرە لە کۆمۆنیزمی ناسیاسی و پاسیڤیست ونە و جێگای نیە، ئەوەیە کە ئێستا خەڵکی کرێکار و کۆمەڵگەی کوردستان بۆچی پێویستی بە سەربەخۆییە؟ ئەوان تەنیا کۆمۆنیزم لە ڕووی نوسینەوە دەزانن و کۆمۆنیزم بۆ ئەوان کۆمەڵێک حوکم و یاسایە کە دەبێ واقیع ملکەچی بێ. کۆمۆنیزم وەڵامی ڕزگاری کرێکار و کۆمەڵگە نیە لە کێشەکانی. هەربۆیە کێشەکانی نابینن و چارەسەریان پێ نیە. ئەوەندە دەزانن کە سەربەخۆیی و دەوڵەت ناسیونالسیتی و کاری بورژوازیە و پرۆلیتاریا کاری شۆڕش و ڕوخانی دەوڵەتە. بێگومان ئەمە کەمی زانیاری نیە بەڵکو نەبونی پەیوەندیە لەنێوان ئەم تیۆریانە و بەرژەوەندی چینی کرێکار و خەباتی سیاسی و ئابوری ئەم چینەدا. هەربۆیە لە کوردستان کە ٢٦ ساڵە لە هەڵواسراوی سیاسی و نەبونی هیچ دەوڵەت و شەرعیەتێکی نێودەوڵەتیدایە و بەم پێیەش ژیانی ئابوری و سیاسی و کۆمەڵایەتی لە بەریەک هەڵوەشاوە و هیچ چوارچیوەیەکی یاسایی و سیستەمێکی دەولەتی نیە کە خەبات لەدژی دەسەڵاتی حزبەکان بچێتە پێش ئەوان بە کێشەی نازانن و ناکامی هەموو ئەو ناڕەزایەتی و خۆپیشاندان و ڕیکخراوبونانە بە ئاکامی ئەم هەلومەرج و کێشەی نەبونی دەوڵەتە نازانن و کاریان تەنیا وتنەوەی شیعاری ڕوبەڕوبونەوەی دەسەڵاتی پارتی و یەکێتیە و زۆرتریش لە ئێستادا ئەنتی پارتی بون بوەتە سیاسەت و ناسنامەی سیاسیان.

ناسنامەی ئەنتی پارتی

بزوتنەوەی کۆمۆنیستی وەک بەشێک لە بزوتنەوەی ناڕەزایەتیەکانی خەڵکی کرێکار و ئازادیخواز لە کوردستاندا هەمیشە دژی دەسەڵاتی پارتی و سیاسەتەکانی و کردەوەکانی بوە. بەڵام ئەنتی پارتی بون خەسڵەتی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی نەبوە چونکە ناسنامەی ئەنتی پارتی بون دەتوانێ بتکاتە یەکێتی یان گۆڕان یان ئیسلامی. ئەمە ئەنتی دەسەلات بوین و بەم پییە ئەنتی پارتی و یەکێتی بوین نەک تەنیا ئەنتی پارتی یان ئەنتی یەکێتی. بەشێک لەو هاوڕێیانەی لەدژی ئەم رفراندۆمە لە ڕوانگەی ئەنتی پارتی بونەوە هەڵوێستیان گرتوە تەنیا لەوەدا نەماونەتەوە کە بچنە ژێر چەتری ئەنتی پارتی بونی گۆڕان بەڵکو دژایەتی رفراندۆم و سەربەخۆیی کوردستانیشیان کردوە. گۆڕان ئاشکرایە کە دەستی باڵای هەیە لە دروستکردنی ئەم جەوە ئەنتی

پارتییەدا تاکو پارتی ناچاربکا پۆستەکانی بۆ بگەڕێنێتەوە و مانەوەی لەدەسەڵاتدا مسۆگەر بکا. هەروەک لە ١٧ شوباتدا ڕێگەی بە ئەنجومەنی سەرای ئازادی نەدا کە گفتوگۆ لەگەڵ حکومەتەکەی بەرهەم ساڵح بکا تاکو گۆڕان بەرهەمی ١٧ شوبات بکاتە کارتی فشار لە مفاوەزات و وەرگرتنی پۆستەکانیدا و دواتر ئەنتی پارتییەکەی کرد دیاری بەناوی “ئارامی بۆ ماوەی ٤ ساڵ”. لە ئیستاشدا دەیانەوێ ناڕەزایەتی خەڵک دژی پارتی بەبارمتە بگرن و خەڵک دژی رفراندۆم هانبدەن و داوای دواخستنی دەکەن تاکو بەشیان لەدەسەڵاتدا مسۆگەر دەکەن و دواتر دێنەپای قبوڵکردنی رفراندۆم.

ئەنتی پارتی بونی هاوڕیانێکی کۆمۆنیست بێگومان بۆ وەرگرتنی پلەو پۆست نیە. بەڵام هەڵوێستێکی ناسیاسیە لەوبارەوە کە دنیا و سیاسەت بە پێی پارتی بون و ئەنتی پارتی بون دابەش دەکا و هەر شتێک و رفراندۆمی ئێستاش هەر لە بەرئەوەی پارتی پێشنیاری دەکا ڕەتی دەکاتەوە. لەکاتێکدا تاڵەبانی کە لەژێر فشاری ناڕەزایەتی دژی ژنکوژیدا ڕایگەیاند کە کوشتنی شەرەف لە یاسای باری کەسێتی لادەبەن هیچ کام لەم هاوڕێیانە دژی نەبو و نەکراین بە یەکێتی. پێیەدە یاسای جزیرەی بە قازانجی ژنان گۆڕی بە پشتیوانیکردنی نەبوین بە پێیەدە. ئەم هاوڕێیانە خۆیان هیچ بەدیلێک بۆ رفراندۆم ناخەنە بەردەم کە ئایا بۆ چ کاتێک دوابخرێ و مەرجەکانی رفراندۆم چیە؟ هەربۆیە ئەم هاوڕێیانە بەم هەڵوێستە ئەنتی پارتییەیان زیاتر چونەتە ئەو بەرەیەوە کە “نا”ی “گەورە” بە رفراندۆم دەڵێن و ڕەفزی دەکەنەوە. بەمەش ناسیاسی بون و پاسیف بونی بۆچون و هەڵویستەکەیان دەسەلمێنن و پێیان وایە کە کرێکار و کۆمەڵگەی کوردستان رفراندۆم مەسەلەی نیە و تەنیا پارتی خاوەنی رفراندۆم و سەربەخۆییە. بەڵام بابزانین بەڵگەکانیان چیە؟

رفراندۆم بە قازانجی پارتییە!

سەرەتا دەڵێن ئەمە سیاسەتی پارتییە و هەربۆیە پارتی بە قازانجی خۆی هێناویەتی و بۆ سەربەخۆیی نیە و دەیەوێ کێشەی ناوخۆ و ناڕەزایەتی پێ کپ بکاتەوە.

ئەمە دەڵێین باشە پێشتر رفراندۆم سیاسەت و ڕێگایەک بوە کۆمۆنیستەکان خستویانەتەڕوو تاکو ڕیگا چارەی جیابونەوەی پێ جێبەجێ بکرێ و لەناو کۆمۆنیستەکاندا دژایەتی نەکراوە. دواتر بزوتنەوەی رفراندۆم بە شیوەیەکی نافەرمی ئەنجامی دا و کۆمۆنیستەکان دژی نەبون. لە ئێستاشدا پارتی و یەکێتی وەک دەسەڵات بوەتە سیاسەتیان، ئەمە چی لەوە دەگۆڕێ کە رفراندۆم ئامڕازێکی گونجاوە بۆ یەکلاکردنەوەی چارەنوسی سیاسی کوردستان؟ ئایا هەمان

رفراندۆم نیە و هەمان پرسکردن بە خەڵکی کوردستان نیە کە ئایا دەیانەوێ سەربەخۆبن یان نا؟ ئایا دەکرا لە ١٩٩٥ کە کۆمۆنیستەکان پێشنیاریان کرد خەڵکانی یەکێتی و پارتی و ئیسلامی بڵێن ل□ بەرئەوەی پێشنیاری کۆمۆنیستە قبوڵمان نیە و ئەوان بۆ بەرژەوەندی خۆیان دەیانەوێ؟ نەخێر، ئەم حزبانە گوێیان لە داوای رفراندۆم نەگرت چونکە فیدرالی لە قازانجیان بوو. ئێستا رفراندۆم بە قازانج دەزانن بۆیە دەیانەوێ بەرپای بکەن، بەڵام ئەمە لە رفراندۆم ناگۆڕێ چونکە بڕیارە خەڵک لەو رفراندۆمەدا وەڵامی پرسیارێک بداتەوە سەبارەت بە سەربەخۆیی. ئەگەر پێمان وایە سەربەخۆیی لە قازانجی خەڵکی کوردستانە و خواستی ئەم خەڵکەیە کەواتە ئەم رفراندۆمە پیویستە و لە قازانجی خەڵکە ئەنجام بدرێ. ئێمە لەم ڕوانگەیەوە کە رفراندۆم بڕیاری خەڵک لەسەر چارەنوسی کوردستان دیاری دەکا و لە قازانجی خەڵکە هەڵوێست لەسەر ئەم رفراندۆمە دەگرین نەک لەسەر ئەوەی ئایا بە قازانجی حزبە دەسەڵاتدارەکانە یان نا؟ هەڵوێستی ئێمە لەسەر ئەو بنەمایە نیە کە ئەگەر رفراندۆم بەقازانجی دەسەڵات بوو ئێمە دژی بین، چونکە ئەم هەڵوێستە بێ ئەملاولا دژایەتی رفراندۆم دژایەتی قازانج و بەرژەوەندی خەڵکیشە. لەو و□□تانەدا کە ئەم رفراندۆمانە کراون پیوەرەکە ئەوەنەبوە کە ئایا ئەمە ئەگەر بەقازانجی حزبە دەسەڵاتدارەکان بێ ئێمە دژی دەبین بەڵکو پیوەرەکە ئەوەبوە ئایا کێشەی خەڵک چارەسەر دەکا و ل□ بەرژەوەندی ئەوانە یان نا؟ پێم وانیە لەهیچ کام لەو شوێنانەی رفراندۆم بۆ سەربەخۆیی کراوە دژی بەرژوەندی حزبە دەسەڵاتدارەکان بوبێت، بەڵام لەهەمان کاتدا کۆمۆنیستەکان پشتیوانیان کردوە چونکە کێشەکە لە ڕیگەی رفراندۆمەوە چارەسەر بکرێ بەقازانجی خەڵکە وەک لەڕیگەی شەڕو نائارمیەوە.

رفراندۆم بۆ سەربەخۆیی نیە !

لەوەڵامی ئەوەی دەڵێن بۆ سەربەخۆیی نیە . کەمتر کۆمۆنیستەکان ئەم ڕەخنەیە دەگرن چونکە ئەو جۆرە کۆمۆنیستانەی لە ڕوانگەی ئەنتی پارتی بونەوە ڕەخنە دەگرن دەیانەوێ ڕادیکاڵتر خۆیان نیشان بدەن و هەربۆیە سەربەخۆیی ڕەت دەکەنەوە. وەڵامی ئەم جۆرە ڕەخنەیەی گومانی لە هۆی ئە م رفراندۆمە هەیە وەڵامێکی عەمەلیە، ئەوی□ش ئەوەیە کە دەبێ فشاری جەماوەری دروستکرێ لەسەر دەسەڵات کە ئەنجامی رفراندۆمەکە جێ بەجێ بکا. هەربۆیە چارەسەر ئەوەنیە کە رفراندۆمەکە نەکرێ. چونکە وتنەوەی هەرئەوەی گومانمان هەیە خۆسپاردنە بە نادیار. دەبێ بڵێی چۆن ئەم گومانە دەڕەوێتەوە کە دەسەلات یاری بە ئەنجامی رفراندۆمەکە نەکات؟

ئەمە دەڵێین مەرجی ئەمە بە رفراندۆم ئەوەیە کە خەڵک ئازادانە دەنگ بدا و بەشداری بکا. ئەگەر خەڵک نەتیوانی ئازادانە بەشداری رفراندۆم بکا و فشار و ڕێگری لەسەر بوو بۆ بەشداری ئەوکات هەڵوەستی ئێمە ڕەتکردنەوەی ئەو رفراندۆمە دەبێ. بەڵام ئەگەر زۆربەی خەڵکی کوردستان بەشداری ئەم رفراندۆمەی کرد ئەوا لەلای ئێمە پەسەندکراوە و پێویستە لە ڕێگەی فشاری جەماوەرییەوە هەموو لایەک ناچاربکرێن، دەسەڵات لە کوردستان و حکومەتی عێراق و دەوڵەتان دانبنێن بە ئەنجامەکەیدا و جێبەجێ بکرێ.
ئەمە لە ئێستاوە هەوڵدەدەین کە نەتەوەیەکگرتووەکان و یەکێتی ئەوروپا بەشداری بکەن و سەرپەرشتی بکەن وئەمە دەتوانێ فشار لەسەر پارتی و یەکێتی دادەنێین کە ئەنجامی رفراندۆمەکە جێبەجێ بکەن. فشار بە ئەو نەوەندە نێودەوڵەتیانە گرنگە بەڵام ئاشکرایە کە ئەمە کارێکی ئاسان نیە و بەرژەوەندی وڵاتانی ئەنجومەنی ئاسایش و یەکێتی ئەوروپا لە بەڕەسمی ناسینی مافی رفراندۆم و سەربەخۆییدا نیە و ئەوان بەئاشکرا ئەمەیان ڕاگەیاندوە. هەربۆیە لای ئێمە ئەوە مەرجێک نیە بۆ ئەوەی رفراندۆم ئەنجام بدرێ یاخود رفراندۆم پەسەند بکەین. پێمان وایە کە خەڵکی کوردستان دەبێ ئەم خواستەی سەربەخۆیی و مافی رفراندۆمی بکاتە ئەمری واقیع و فشار بەکۆمەڵگەی نێودەوڵەتی بێنن کە بیسەلمێنن.

رفراندۆم بۆ کپکردنەوەی ناڕەزایەتییەکانە

باسێکی تری هاوەیان ئەوەیە کە رفراندۆم بۆ کپکردنەوەی ناڕەزایەتییەکانە. ئاشکرایە کە دەسەڵات هەمیشە دەیەوێ ناڕەزایەتییەکان کپ بکاتەوە و لەم مەسەلەیەی رفراندۆم و سەربەخۆییشدا هەمان پروپاگەندەی فریودان بەکاردەهێنێ و دەڵێ کە هەموو شت بکەینە قوربانی ئایندە و ئەمە یاریەکە تایبەت نیە بە رفراندۆم. خەڵک ناڕەزایەتییەکانیان بەرامبەر بەدەسەڵات نابێت دوابخەن و پێکبخەن و بکەونە دوای ئەم فریودانە ناسیونالیستیانەوە. بەڵام بۆ دەبێ پێمان وابێ درێژەدانی بڕیاری فیدرالی حزبە دەسەڵاتدارەکان ناڕەزایەتییەکان ناکام ناکاتەوە و ئایا ئەم ٢٦ ساڵە ئەم ناڕەزایەتیانە بەهۆی رفراندۆمەوە کپکراونەتەوە یاخود بەهۆی مانەوەی فیدرالیەتی دەسەڵاتەوە. بۆچی ئەگەر ئەم فیدرالیە بگۆڕێ بۆ بڕیاردانی خەڵک لە رفراندۆمێکدا دەنگی ناڕازی خەڵک کپ دەبێتەوە؟ ئایا ناتوانێ ئەم حسابکردنە بە دەنگی خەڵک بە بڕیاردان لەسەر چارەنوسی سیاسی بگۆڕین بە بەرزکردنەوەی دەنگی خەڵک بۆ بریاردان لەسەر چارەنوسی ئابوری و

ئیداری کوردستانیشدا. بێگومان ئەمەیان بەرفراندۆم ناکرێ بەڵام ئەگەر کۆمۆنیستەکان لەم پرۆسەی رفراندۆمەدا هانی خەڵک بدەن کە نەک بەتەنیا ڕێژی دەنگدان بچن دەنگێک بدەن و دواتر بچنە ماڵەکانی خۆیـان بەڵکـو لەهەمـوو ئەم جەدەل و کۆڕو کۆبـونەوە سیاسـی و جەماوەریانەی ئێستا چالاکانە بەشداربن بۆ پیداگری لەسەر پیویستی دەوری خەلک لە سەرپەرشتی رفراندۆم و جێبەجێکردنی ئەنجامەکەی و فشارهێنـان بۆ دەسـەڵاتداران و ڕووبەڕووبـونەوەی هەڕەشەی عێـراق ودەوڵەتانی درواسێ و فشارهێنان بۆ کۆمەڵگەی نیودەوڵەتی ئەوکات خەڵـک نەک دنگـی ناڕەزایەتیەکـانی کـپ نـابێ بەڵکـو لە جێگەیەکـی بەهێزتردا دەبن لە بەرامبەر دەسەڵاتدا بۆ سەرجەم داخوازیە ئابوری و سیاسـیەکانی تریشیـان. ئەمە سیاسـەتی کۆمۆنیسـتی و جیـاوازی لە هەڵوێستی پاسیڤیستی رەتکردنەوەی رفراندۆمە بەناوی ئەوەی دەسەڵات بە رفرانـدۆم ناڕەزایەتیەکـان کـپ دەکـاتەوە. ئەمە ئەرکـی کۆمۆنیستەکانە کە لە ڕوداو و ئاڵوگۆڕە سیاسیەکاندا کرێکار و خەڵک بهێننە مەیدان و بیکەنە هێزی فشار بەسەر دەسەڵاتەوە.

دەوڵەتی پارتی

لە کۆتاییدا ئەم هاوڕێیانە ئەوە بەرپرسن دەڵێن لەوەی کە پارتی دەکەن بە دەوڵەت و جیـاوازی ئەم دەوڵەتەی پـارتی چیە لەگەڵ دەسەڵاتی ئێستایدا؟
سەیر لەوەدایە کە ٢٦ ساڵە پارتی دەسەڵاتە لای ئەمان کێشە نیە و جێگای پرسیار نیە بەڵام کە بو بەدەوڵەت کێشەیە و جێگای هەڵوێستە! جیاوزای چی یە کە پارتی کە ٢٦ ساڵە بەبێ دەوڵەت حوکمڕانی دەکا لەگەڵ ئەوەی دوای رفراندۆم بەناوی دەوڵەتەوە حوکمڕانی بکا؟ ئایا هەمان پارتی نیە. بۆچی مانەوەی پارتی وەک ئێستا مەقبولترە و دوای رفراندۆم و بونە دەوڵەت نامەقبولە؟ ئایا ئەوەی ٢٦ساڵە پارتی لەدەسەڵاتدایە خەتای کێیە؟ ئایا ئەمەی کۆمۆنیستەکان یان خەتای رفراندۆم بوە؟ ئایا پارتی ئەگەر رفراندۆم نەکا و دەولەت دروست نەکـا دەڕوخێ؟ ئەگەر وایە بۆ ٢٦ سـاڵە نە رفرانـدۆمی کـردوە و نەدەوڵەتی دروستکردوە نەڕوخاوە؟

بەلای ئێمەوە ئەگەر پـارتیش ببێ بە حزبـی دەسـەڵاتدار لە دەوڵەتـی سەربەخۆدا جیاوازیەکەی ئەوەیە کە ئیتر ئەوە دەوڵەتێکی ڕەسمیە لە ئاستی نێودەوڵەتیدا و پەیوەندی سیاسی و بازرگانی و دیبلۆماسی و هەمو بوارەکانی بە کۆمەڵگەی نێودەوڵەتیەوە هەیە و وەک بەشێک لە سیستەمی نێودەوڵەتی کۆمەڵێک یاسا و فشاری لەسەرە کە چیتر ناتوانێ

وەک سیستەمێکی میلیشیایی دو حزبی چەکدار کە هیچ یاسا و ڕێسایەکی ڕەسمی و نێودەوڵەتی نیە و هیچ دامودەزگایەکی ئیعتباری نیە بمێنێتەوە و ناچارە وەک بەشێک لە سیستەمی جیهانی ئەمڕۆ کاروباری دەوڵەت و دامودەزگا و یاسا و ژیانی سیاسی و ئابوری و خوێندن و بوارەکانی تری ڕێک بخا. مافی هاوڵاتی بون و ململانێی سیاسی و سیستەمی سیاسی و ئیداری دەوڵەتی دەبێ و لەم قاڵبەی حزبی چەکدار و یاسای بەڕێوەبردنی عەشیرەتی و بنەماڵەییە دەرچێ. هاوکات دەوڵەت کێشەی کورد و ململانێی فیدرالی قەومی و هەڕەشەی دەوڵەتانی ناوچەکە لە کۆڵ خەلکی کوردستان دەکاتەوە و مافی حوکمڕانی و سنورەکانی پاریزراوتر دەبن و دەتوانێ پەنا بۆ نەتەوەیەکگرتوەکان ببات لە کێشەکانیدا و حسابی پاشکۆی بەغدادی بۆ ناکرێ و چارەنوسی نادرێتە دەست ئەم حکومەتە شێڤینستانە. ئەمانە ئەو زەمینە و مافانەن کە دەوڵەتی سەربەخۆ فەراهەمی دەکا کە لە بەرژەوەندی ژیان و خەباتی کرێکار و خەڵکی ئازادیخوازی کوردستاندایە و فشار دەبە لەسەر دەسەڵاتی یەکێتی و پارتی کە لەسایەی بێ دەوڵەتی و فیدرالی قەومیدا ٢٦ ساڵە دەسەڵاتێکی گەندەڵ و سەرکوتگەریان بەسەر خەڵکی کوردستاندا راگرتوە. کاری ئەمەیە کە دەسەڵاتی پارتی و یەکێتی لەو دەوڵەتە و دەستورەکەیدا نەهێڵین. ئەمە پەیوەستە بەو خەباتی چینایەتی و ڕێکخراوبون کە دەولەت چوارچیوەیەکی لەبارترە و بەراورد ناکرێ بە سیستەمی حزبی چەکداری عەشیرەتی بێ دەوڵەتی.

دژایەتی رفراندۆم و سەربەخۆیی خزمەت بە چی دەکا؟

هەڵوەستی دژایەتی رفراندۆم و سەربەخۆیی ئەگەر لە ڕوکەشدا دژی پارتی و دەسەڵات بێ بەڵام لەڕاستیدا دژی بەرژەوەندی و مافی خەلکی کرێکار و ئازادیخوازی کوردستانە وکۆنەپەرستانەیە. لە بەرئەوەی لەلایەک کوردستان وەک پاشکۆی دەوڵەتێکی قەومی عەرەبی و حکومەتێکی شیعەی ئیسلامی سەر بە ئێران دەهێڵێتەوە، کە دژی مافی رفراندۆم و سەربەخۆیی کوردستانە و وەک هاوڵاتی پلەدوو مامەڵەی خەڵکی غەیرە عەرەب و ناموسڵمان دەکا و هەرکات هێزی هەبێ هەمان کارەساتەکانی ڕژێمە شێڤینستیەکانی پێشوو و هاوشێوەی کۆماری ئیسلامی ئێران بەسەر خەڵکی کوردستاندا دەنێت. لەلایەکی تریشەوە ، کۆنەپەرستانەیە چونکە درێژە بە فیدرالیزمی قەومی شکستخواردوو دەدا کە هەمیشە خەڵکی کوردستان دەبێتە قوربانی شەڕی دەسەڵاتی پارتی و یەکێتی لەگەڵ حکومەتی عێراق لەسەر بودجە و نەوت و سنور و هتد و هاوکات لەسایەی ئەم بێ دەوڵەتیەی کوردستاندا هەمان سیستەمی میلیشیایی و گەندەڵی ئێستا دەهێلێتەوە. هەربۆیە هیچ گۆڕانکاری و بەرەوپێشەوە چونێک لە

دۆخی سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتیدا بەدی نایەت و بەڵکو وەک تەجروبەی ئەم ٢٦ ساڵە درێژەدانی ئەم وەزعە تەنیا بەرەودوا گێڕانەوە و ناکامکردنەوەی خەباتی کرێکار و خەڵکی ئازادیخواز بۆ باشتربونی ژیان و ئازادییەکانی بەدوادوە دەبێ.

کۆمۆنیستەکان دەبێ ڕێگە بە کلتوری تەخوین نەدەن

بێگومان مەسەلەی رفراندۆم و سەربەخۆیی مەسەلەیەکی ئاڵۆزکاوە لەگەڵ ناڕەزایەتی بە دەسەڵاتی دیکتاتۆری و بنەماڵەیی پارتی و هاوکات گۆڕان و کۆمەڵەی ئیسلامی ئەم ناڕەزایەتییەیان کردوتە بارمتەی کاراکردنەوەی پەرلەمان و مسۆگەرکردنی بەشە دەسەلاتیان، هەربۆیە جەوێکی بەرانبەرکێی توند و جەمسەرگیری حزبی دروست کردوە. ئەمە پێویستە ڕێگە لەم یاری حزبەکان بە رفراندۆم و سەربەخۆییە بگرین و ڕێگە نەدەین بکرێتە قوربانی کێشەی حزبەکان لەسەر دەسەڵات. پێویستە ئەم پرۆسەیە بگۆڕێین بۆ پرۆسەیەکی سیاسی لەڕێگای بەشداری پێکردنی خەڵک لە دایەلۆگ و هەنگاوە عەمەلییەکانی رفراندۆمەکەدا. ڕەخنە لە کلتوری حزبە چەکدارەکان لە ململانێی سیاسیدا و نیشانیدانی کلتورێکی مۆدێرنی حزبە شاریەکان خزمەت بە سیاسی بونەوەی خەڵکی کرێکار و ئازادیخواز دەکا لەم پرۆسەیەدا و بردنە سەرەوەی چاوەڕوانییەکانیان . دورخستنەوەی جەوی تەنگەنەفەسی تەخوینکردن یارمەتی ئەوە دەدا کە جەماوەری کرێکار و ئازادیخواز ئومێد بە ئایندە و هەوڵەکانیان پەیدا بکەن و پلاتفۆرمی مافەکانیان بێننە مەیدان و مۆری خۆیان لەم پرۆسەیە و دەوڵەتی سەربەخۆ بدەن. دەبی ڕێگە بە خەڵک لەهەردوو بەرەی “بەڵێ” و “نەخێر” بدرێ یەکسان قسەکانیان بکەن و ئەگەر خەڵک پێویستی بە درێژکردنەوەی ماوەی خۆئامادەکردنە بۆ رفراندۆم ئەم خواستە بەسەر دەسەڵاتداراندا بسەپێنن. بەتایبەت لە ناوچە جێناکۆکەکانی دەرەوەی هەرێمدا پیویستە دڵنیابین لەوەی کە ئازادی هەموو ئەو کەسانەی لەو شارو شارۆچکەیانەندا دەژین بەبێ لە بەرچاوگرتنی جیاوازی لەزمان و ڕەگەز و ناوچەیان دابینکراوە و دۆخێکی ئارام و ئازاد هەیە بۆ هەموو دانیشتوانی ئەو ناوچانە کە بەشداری رفراندۆم بکەن.

ئاسۆ کمال ٦ ئۆگەستی ٢٠١٧

غ□ریب … فروغی فروغ زاد

مانیفێستی ژنان
مانفێستی پیاوان

لێدوان و گۆڕینی / ئارا بەرزان
٧ ی ٢٠١٧

ئە م شیعرە ی فروغی فروغ زاد ، دەکرێ وەک مانیفێستی عاشقانە چاوی لێبکەین ، کە دووشت رەتدەکاتەوە، هەم بە کرێکاربونی ژن وەک بەرهەمهێنی مناڵ ، هە م بە کرێکاربونی ژن وەک بە رهەمێنەری شەهوەت .
مانیفێستی ئینسان گە لێک تە نها عشقی (کە سایە تی) یەکدی لێرەدا بەژمارەبێ . تا بەوە دەگا ئیتر خەڵکی بە یەک نەڵێن دەزگیرانی ئەو ناشرینە .
یان دەزگیرانەکە ی بە کەڵک نایەو (مناڵی) نا بێ .
بە ڵکو بەیەک بڵێن (ئەرێ دەزگیرانی هەموو کە سێک لە چاوی یە کتریدا جوانن ، جووانیەک لە کە سایەتیەک کە من دەمه□و□ .
جووانیەک (کەسایە تی) یە کتر بەبنەما بگرن و تەواوی شتەکانی دونیا لە پیناوی ئەوەدا بێ .
فروغ ئەمەی دەویست بەڵام پیاوانێک نەبوو ئاوڕلە گۆرانیەکەی بداتەوە، دەئەی ژنانی وڵاتەکەم مەبن بە گیتاری دەستی پیاوان کارێکی وابکەن ئاوڕ لە گۆرانیەکانتان بدەنەوە گەر بەرچاو تە نگی پارە و میرات لێبگەرێ .

غەریب

ئە وە جارێکی تر ،
دڵم کە وتە بەر پێم
ئەوە جارێکی تر ،
چاوێکی دی ڕوانی لە ڕووم
ئەوە جارێکی تر
عیشقی من ،
لە ململانێ و جەنگێکدا ، وەسەرکەوت بە سەر
دڵیکی ساردا
ئەوە جارێکی تر ، تینویە ک تێر بوو

لە کانیاوی لێوەکانی من ،
ئەوە لە جێگایە کدا ،
ڕێبوارێک لە نێو ئامیزمدا خەوت ،
لە خەو دا ما
بە نازک□وە ، چاوە کانی لە چاوە کانم ،
یە کانگیر بوو وە خۆشم تێناگە م
دەبێ سۆراخی چی بم و لە چی بەگە رێم
لە ناویدا
من عاشقێکی شێتم دەوێ
واوەتر چێ لە لە موڵک و ماڵ و
جێگا
ئەو شەرابی ماچی لێوە کانمی دەوێ
ئاه ، نازانم چی بکەم ، لە دڵی پڕ لە هیوای خۆم
ئەو لە شه هوەتێک ،
بیر دەکاتەوە ، و بێئاگایە ،
لەوەی ئە من بە شۆێن لە زەتێکی
ئە بە دیم
من پاکی و بێگەردی و ،
خۆشی عیشقێکم لە و دەوێ
هە تا بکرێ گیانمی بە قوربان کە م
جە خار ئەو لاشەیە کی ئاڵۆشاوی لە من دەوێ
تا تێیدا ئاوردا شڵە ژان و ،
هەڵچونە کانی
ئەو دەڵێ :
ئەی سنگی فێنک ،
ئە من شێتم
بە مە ستیەوە ڕیگام نیشان دە
وە منیش دەڵێم :
جێم بهێڵە ئە ی غەریب
ئەمن لە تۆ غەریبم
ئاه لە ودڵەی من ،
ئاه لە لێوانی پڕ هیوای من
شکا وردوخاش بوو لە دواجاردا
کە سێک نە بوو ، لە ڕازە کانی بگا
بوو بە گیتارێک بە دەست ،
هە موو ، غەریبێکەوە
بەڵام جەخار ، کە سێک نە بوو ئاوڕ

دیدی من …. بێگەرد

هه ندێ دووچاری قورس هه رسکردن هاتوون!
کەچی من مناڵانە سەیریان ئەکەم!
بێ باکانە ئاواز ئەچڕم
پەپوولە ئاسا لە ڕوونکییەکان ئەچم□ پێش
من هێندە بچووکم لەو سەر زەمینە
هه ست بە نامۆیی خۆم ئەکەم
وائەزانم زیندەوەرێکی ناشرینم
ل□ بەردەمی ئاوێنە تەڵخەکانیان دێم و دەچم
–
سەردانی قامیشە شکاوەکان ئەکەم ،لەچەمەکان
لەدارستان ، بە گەڵا وەریوەکان دایانئەپۆشم
شین و ڕۆڕۆو واوەیلایان ئەنووسمەوە
لەسەر کێلەکانیان
وێنەی تەور لەلای سەریان ئەنەخشێنم
لە پێینگان قامچی ستەم
–
مردن ڕۆژانە ئەیبینم خۆی نمایش ئەکا
لەدەستێکی ڵەتێ نانی سووتاو
لەدەستێکی شمشێرێکی سواو
لەدەستێکی پەتێکی جەللادو
دەستێکی پڕ لەپوولی دزراو
مەست بە شەڕابێکی سوور
بەپۆشاکێکی ڕانگاو ڕەنگ
لەسەر شۆستەو جادەکانی شار
بە پێش چاوم خۆی بادەدا
هه ندێ جاریش کە چاوەکانم
بێزیان نایێ ل□ تەماشای
وەکو پشیلەکەم لە دوورەوە بۆنی ئەکەم
سەرم ئێشێ گەر ڕانەکەم

گێم لە زیڕەی خشتەکانە
لە دیواری تەلارە بەرزەکان..
گڵۆپە بریقەدارەکانیان
بانگی گورگەکان ئەکەن
بۆ سەمای شەو
—
بەچاوی بازێکی بێچوو گوم بوو
هیلاک و مووشتاق لە ئاسمان ئەنۆڕم
ئەگەڕێم بەدوای ڕفێندراوەکان
لەناو چنگی داڵاشە دەمامکدارەکان
دوا وشەی مەرگ ئەنووسمەوە
مەرگ جارێک دێ و تەواودەبێ
لای من ئەمێنێتەوە
گوڵێکی سووری لەدەستە
بەڕۆژ ژاکاوو کزەو
بەشەو ئەگەشێتەوە
بێ دەنگیم!
زاووزێی داڵاشەکانە
—
پیستێ لە ئازارەکان کراوە بە بەرم
کفنێکی سوور دایپۆشیوم
دارەبازەکەم پڕە لە وشەی بێ مۆڵەت
وشەی نەنووسراو
لەسەر شانی چار دێر شیعرم بۆ گۆڕستان
باس لە بوون و ڕسکان ئەکەن
باس لە وشەی کڕوزان و ئاهو نزای
روو لە ئاسمان
من چاوەڕێی ئەو بادەیەم بیخۆمەوە
بۆ گەورە بوون
دەرچوون لەو قەبارە بچووکەم
بەرەو ژیانێکی نوێ
هه ستێکی ترم پ□ ب□ب□خشێ
چاوێکی باز پێی ببینم
بۆن لە عەتری ئەستێرەکان وەربگرم
ڕایەڵەی دەزووەکانم لە تریفەی مانگ بچنم
تاپەنجەکانم باران داکەن
بەسەر گەڵای گوێزو هه نجیر

بۆ تەونکردنی کرمە ئاوریشمی□کان
بە هه ناسەم بیانکەمە ساباتێ
لە هه ورێکی سپی سۆزدار
سێبەر بکا لەسای□یدا
جۆلانەیەک لەزەنگیانە
نەرم نەرم شەماڵ بیدا ل□ تافگەی پەڵکە زێڕینە
نێرو مێ یەک سەربووردەی ئاو بگێڕنەوە
من ل□ بیرمن
دڕکەکانی دوێنێ و پێرێی ل□ پام ڕاچوون
شوێنەکانیان ڕەش دەچنەوە
باسی جۆرەکانیان ئەکەن
پۆرگی برینەکانی جەستەم
نۆژەندەبن بە تەوژمی ئازارە تازەکان
وەک کانێوی بنارەکان
ل□ ناکاوڕا گەرم ئەبن ئەتەقنەوە
دڵۆپە ڕەنگاو ڕەنگەکانیان
دەجریوێنن
باسی نازی عیشق ئەکەن
ناچار ئەبم ئاوازەکان
بەئاوی گوڵ بنووسمەوە
هه ندێ وشە سورمەدارەو
هه ندێ وشە بڵێسەیی
هه ندێ بە قامیش ئەنووسم
هه ندێ بە کڵچووك و
هه ندێکیش بە نووکی خەنجەرو چەقۆ
هه ندێ برینیش سڕکراون لەدەرەوەم
بەنەوایێکی سیحراوی
بۆیێ جار جار لە پایزو لەزستانە
لە بەهار لەپاش بارانە
ڕوودەکەمە دەرەوەی شار
لەشوێنی خۆڵ وخاشاك دەگەڕێم
سەیری ڕۆژنامە فڕیدراوەکان و
پەرتوکە بێ بەهاکان ئەکەم
وشە هه ڵکوڕوزاوەکانی خۆم نادۆزمەوە
ئازارە بۆیەکراوەکان ئاشکرائەکەم
ل□ ناو تەمەکان بۆ تیشکی خۆر دائەنیشم
□وناهی یە سەڕابییەکان بەیان ئەکەم

داپۆشراوەکان بە خەتی پان
ئەسڕمەوە
من کە دەبینم
لە نێوانی هه ر دوو دەستێ
مەبەستێک لە سەرە پەنجەکان
نەخشی ئایندە دەکا
حەزوو ئارەزوێك شەپۆڵەکانی
بەقەد چیا بەرز ئەبێ
خەیاڵێک باڵدەگرێ و
ترپەی دڵەکان لەنزیکەوە نابیسترێ
ئارەزووە دوورەکان نزیک ئەکاتەوە
لە نێوانی هه ر دوو لێوێ
وشەیەک باسی تام و ئازادی ئەکا
ل□ نێو هه موو دڵۆپە شەونمێکی پڕشنگدار
نازی گوڵێکی بۆندار
بووڵبوڵێ باسی جوانی ئەکا
وشەکانی ئەنووسمەوە
کە شمشالێک بە فووی سووتانی
باس لە گەڵا ژەنگڵێدراوەکان ئەکا
باس لە هه نگاوی ئاگرینی
شێتانەی پایزو گوڕکانە دروستکراوەکانی
چەرخ ئاکا
پووش وپەڵاشە جێماوەکان ئەبینم
لەنەکاوڕا لە دۆڵی هاوارو ڕۆڕۆ
ئەبن بە هێزی نەبڕاوە
بە تەوژمی گڕو هه ناسە بڵێسە دارەکانیان
ئەبن بە گەردەڵووڵ و
هێرش دەکەنە سەر تەلارە بەرزەکانی شار
لەترسانە ڕوودەچن و
کەندەڵا نێك باس لە بۆنی گووفەک ئەکا
من پەرتوکێکی ناو تەپ و تۆزاکانی
ئەو گێتە شێتەم
بۆیە جار جار شیعرەکانم وێڵ گەرد ئەبن
شار جێدێڵن
ئەوانەی دووچاری قورس هه رس کردن هاتوون
ڕاویان ئەکەن یان زیندە بەچاڵیان ئەکەن
یان وشەکانی لەژوور بۆ سەر

بەناو خۆیان ئەنووسنەوە
بە هه ورە ڕەشەکانیان، ئاسمان دائەپۆشن
بێ ڕەحمی لە چەهرەیان دەخوێنمەوە
ژەهر دائەکەن
بەسەر گوڵە سەوزەکانی بەهار
ناڕەونەوە
من بەتەنیا ناڵە ناڵم ،بۆ شیعرە وەک باخەوان
هه رکە هاوارم ئەنووسم،ئەبمە کێوی چراخان
بۆ سەلاوی بووڵبوڵانم،موشتاق نەغمەی تازەمە
بۆ نەسمی سروەی شەمسم،لەسەمان باڵای گوڵان
سەیری داری ڕوح گەڵاکەی چۆن وەریوە گیانەکەم
زەردو بێ هێزو مەلوولم ووشك بوو دوو چاوەکەم
بۆیە پێنووسم ئەنووسێ دەرد لە گێتی شێتەوە
تابمێنێ سۆزی شیعرم یار کەهات بیخوێنتەوە
کەی دێیتەوە؟
بەرهاتنت بۆنی مسکت سەلاو بکا
ئەستێر□ی □□ز ساقی مەی بێ
مانگ خەرمانەی باڵات بکا
لاشەی سووتاوم خۆڵە مێش
لە باوەشت خونچە دەرکا
پێنووس پڕ بێ لە بۆن عەترت
باسی ناڵەی هیجرت بکا
ئەو دەشتەی دڵ
پڕ بێ لەگوڵ
قامیشەکان نەوا بچڕن
مردوی هاوین بژیێنەوە
شەماڵ ئاوازی جۆشبدا
من و پێنووس گژو گیا
پێکڕا هه موو بکەین سەما
—
ناوی شەمسم دا بەکۆڵم ڕەفیقان دێوانەمە
پرسی ناوی ئەو دەکەم بێهۆش و وێرانەمە
ل□ نەسیمی سوبح ئەپرسم کوانێ بۆنی دوڵبەرم
شەرمەندە ب□ بێ وڵامە لەدەوری پەروانەمە
****
بێگەرد
١ی٨ی٢٠١٧

ریفراندۆم کارتی دەستی هەردوو بەرەکە … عیماد عەلی

وائێستا و پاش راگەیاندنی بابەتی ریفراندۆم، هاوکیشەکان گۆران و دووبەرەی جیاواز چوونە سەر بەرەکانی تری بەرامبەر بەیەك لە ململانێکانی کوردستاندا .

بەرەی پارتی بۆ خۆرزگاربون و بازدان بە سەر سەرجەم کێشە و قەیرانەکاندا، دەیانەوێت بەهەر شێوەیەك بێت پرۆسەی ریفراندۆم جێبەجێ بکرێت، ئەمەش نەك لەبەر گەیشتن بە دوائامانجی گەلی کوردستان وەك یەکەم مەبەستی بۆ بەدیهێنانی خەونی خەڵکی ستەمدیدە بەڵکو بۆ زیاتر خۆقوتارکردنی حزبی و شەخسی لە شکست و دەردانی قەیرانەکان و ئەو هەموو هەنگاوە سیاسی و ئابووریە هەڵەیەی لەم دوو دەیەدا ناویانە و دەرئەنجامەکەی بە ماڵوێرانی کەوتۆتەوە .

لە بەرامبەردا، گۆران و هاوکوفەکانی وەك بەرەی نەیار کە هەر لەسەرەتاوە بۆ ئەوەی بێ تاقە سەعاتێکیش بوەستن و دراسەتی ئەم هەنگاوە بکەن، نەیاریی خۆیان نیشان دا و، تەنها لەروانگەی ئەوەی حزب و کەسە نەیارە رکابەرەکە ئەمەی کردووە و بۆ مەبەستی تەسکی حزبی ئەم هەنگاوەی ناوە، هەڵوێستیان دەربری و بە هەلیان زانی کە تۆڵەی داخستنی پەرلەمان و دەرکردنی وەزیرەکانیان بکەنەوە و ئەم پرۆسە نەتەوەیی و نیشتمانیە بکەنە ئامرازێکی ململانێ لەبەرامبەر نەیارەکەیان و وەك کارتێکی فشار بەکاری بێنن . لەم نێوەندەشدا خەڵکی مشەخۆری تری سیاسی و سەرمایەدار وبەناو رۆسنبیری بەدەر لەم دووبەرەیە دەیانەوێت نان و پیاز بە خەون و ئامانجە گەورەکانی گەلی کوردستانەوە بخۆن .

لایەنی سێیەمیش کە لە یەکێتی دا خۆی دەنوێنێت، هەڵوێستەکانیان وادەردەکەوێت کە ئامانجیان زیاترکردنی جەماوەری و یاریکردنە لەو بەینەدا ئەگەر زۆرجاریش نەرمە هەڵوێستێك لە قازانجی میلەتەکە بکەوێتەوە، بەڵام ئەوەی لەبەرچاویانە ئەوەیە کەچۆن بگەنەوە پێگەی جاریجارانیان و لە هەڵبژاردنەکانی داهاتوویان زیان نەکەن و لەم بارەوە دەستیان بەستراوەتەوە و تا ئێستا لە گرێی هەڵبژاردنەکانی پەرلەمانی کوردستان و کەمبونەوەی دەنگەکانیان دەرنەچوون، جگە لە کێشە نێوخۆییەکانیان .

چەند لایەنێکی بچوکی تریش کە لەم نێوەندەدا خولدەخۆن و مەبەستی تەسکی نێوخۆیی و حزبی خۆیان و لە بازنەی تەسکی بەرژەوەندیە بچوکەکانیان نەبێت بە هیچ شێوەیەکی تر دەرنەچون و لەوە زیاتر هیچیان پێناکرێت .
لەم نێوەندەدا، ئەوەی جێگەی داخە، کە لە ئاستی دەرەوەدا نە دۆستێکی دڵسۆزی خاوەن توانا و بریار و قورسایی، نە وڵاتێکی دوور لە بەرژەوەندی تایبەتی خۆی، نە خەڵکێکی سەرمایەداری گەورە و بە توانای دونیای سەرمایەداری و نە هاورێیەکی دڵسۆز و بەتوانا و مەردخاسمان هەیە و، لە ئاستی ناوەوەش نە دەزگایەکی توێژینەوەی باوەرپێکراو، نە دەستەیەکی بێلایەنی خاوەن بیروبۆچونی سەربەخۆ، نە مەرجەعێکی نەتەوەیی و نیشتمانی و، نە داداگایەکی بێلایەنی خاوەن دەسەڵاتی حەقانی و یاسابەدەست و، نەش کۆمەڵگەیەکی هۆشیار و خاوەن رای گشتی و فشاری راست، بوونی نیە لەم کوردستانەدا، بۆ ئەوەی رایەکی دروست و هەڵوێستێکی گونجاو دەربرێت و هەمووان بە راستی بزانن و دوایبکەون .

پاش ئەو هەموو قوربانی و خوێنرشتن و ماڵویرانیەی گەلی کوردستان بەدرێژایی دەیان سالی خەبات و گیانفیدایی، وا ئێستا بەداخەوە پیرۆزترین ئامانجی کراوەتە کارتێکی سیاسی نێوخۆیی لە ململانێی لایەنە نەیارەکانی کوردستاندا و هەر یەکە و بۆ مەبەستی تەسکی حزبی و شەخسی و بەکارهێنانی خودی پرۆسەکە و ئامرازگەلێکی پەیوەند بەو پرسەوە ململانێ و کێبرکێ بۆ بەدەستهێنانی ئامانج و مەبەستی بچوکی حزبی دەکات و هەر یەکە و کۆمەڵێك دەربار و ملکەچی سیاسی و بەناو رۆشنبیری بۆ خۆی مسۆگەر کردووە کە تەنها لە روانگەی تەسکی خۆیەوە شیکردنەوە و ئیدیعای راستی راوبۆچونی خۆی دەکات و بەهیچ شێوەیەك نەك هەر هەڵوێست و راوبۆچونی بەرامبەرەکەی ناخوێنێتەوە بەڵکو بەرژەوەندی گەلی کوردستانیشی بە رەهایی فەرامۆش کردووە .

بۆیە، دەکرێت بڵێین، ئەگەر ئەم هەنگاوە کتوپر بوو،لەدەرئەنجامی بیرکردنەوەیەکی تاك حزبی و شەخسی و بۆ مەرامی بەدەر لە جەوهەرو ئامانجی خودی پرۆسەکە نراوە و، ئەم پرۆسەیە دەچێتە مەیدانی سەرکیشیەکی گەورەوە و دەرەئەنجامەکەی گوماناوی و لێڵە، بەڵام سەرەرای ئەو رێگریە سەرەکیە دەرەکی و ناوەکیانە، ئەنجامدانی لەم کاتەدا زۆر باشترە لە دواخستنی و دەکرێت لەو باوەرەدابین کە دەردانەکانی لە حاڵەتی سەرکەوتن یان شکستدا لەرۆژی تر کەمتر بێت، ئەگەر هەنگاوەکانی زۆر بە وردی و دراسەتەوە بنرێت .
ئەوەی جێگەی داخە کە رۆژانە لە جیاتی دراسەت و توێژینەوەی وردی

ئەم پرۆسە زۆر چارەنوسساز و مێژوییە بخوێنینەوە، پێشنیاری سەیروسەمەرەی جۆراوجۆری وا دەبیستین تەنانەت لە لایەن خەڵکانی خاوەن پێگەی نێو سیاسەتمەدار و ڕۆشنبیرانی لایەنداری بەناو بێلایەنەوە کە کورتبینیەکی یەکجار گەورەی پێوە دیارە و بۆمان دەردەکەوێت کە ئێمە مێژوو دووبارە دەکەینەوە و خەڵکێکی وا لەنێو کایە سیاسی و ڕۆشنبیری و کۆمەڵایەتیەکەماندا هەیە کە کتومت هەمان شێوەی راوبۆچونی سەردەمی دەقیانوسیان هەیە .

کێ خیانەتکارە؟ … جەزا ئەحمەد فارس

ئەوانەی کەبازرگانی لەگەڵ داعش دەکەن و نەوت و سەروەت و سامانی ئەم هەرێمە دەدزن یان ئەوانەی کە لەگەڵ ریفراندۆمدا نین؟
لەوەتەی کەدابەشبوونێك لەنێو شەقامی کوردی دروست بووە لەهەرێمی کوردستان سەبارەت بە پرسی ریفراندۆم کەمنین بەرپرسە سیاسیەکانی ئەم هەرێمە لەرێگەی کەناڵەکانی ڕاگەیاندنەوە سیفەتی خیانەتکار دەدەنە پاڵ ئەوانەی کە لەگەڵ بەرەی ریفراندۆمدا نین کە ئەمەش دەرخەری ئەو راستیەیە کە سەرکردایەتی کورد توانای قبولکردنی بیرورای جیاوازی نییە و ئەوان تاوەکو ئێستا تێناگەن کە خیانەتکاری راستەقینە کێیە؟

لە راستیدا خستنە پاڵی سیفەتی خیانەت کار بۆ ئەوانەی کە دژ یان لەگەڵ ریفراندۆم نین لە لایەن هەندێك لە سەرکردە سیاسیەکان و بەناو ڕۆشنبیری حیزبەکانەوە هەڵگری ئەو پەیامە ترسناکەیە کە ئەگەر وەك ئەوان بیر نەکەینەوە ئەوە جێگەمان نابێتەوە لەم هەرێمە و ئەمەش سەرەتای لێدانی زەنگێکی ترسناکە بۆ هەموو ئەو مرۆڤە ئازادیخوازانەی کە وەك ئەم دەسەڵاتە بیرناکەنەوە.

ئەو سیستەمە تۆتالیتاریەنەی کە ترسیان لەمانەوەیان هەیە هەمیشە دەیانەوێت کە خەڵکی بەیەك جۆر بیر بکاتەوە بۆئەوەی بکەونە خزمەتی ئەوان، بۆیە شتێکی ئاسایيە ئەو سەرکردانەی کە عەقڵییەتی

دکتاتۆریەتیان هەیە بەهەر شێوەیەك بێت دەست بکەن بە تۆمەت بەخشینەوە بۆ ئەوکەسانەی کە وەك ئەوان بیرناکانەوە.
ئەکرێت ئاماژە بەوە بدەین کە یەکێك لە کێشە بنەرەتیەکانی ئەم هەرێمە بریتیە لەوەی کە سەرکردە سیاسیەکان خاوەنی فەرهەنگێکی سیاسیی دواکەوتوون کە ئەو فەرهەنگە هی ئەم سەردەمە نییەو ناگونجێت لەگەڵ بارودۆخی ئێستادا، ئەوان بیریان چۆتەوە کە ئێمە لە سەدەی 21 ئەژین، تا ئێستا لەوە تێناگەن مرق ئازادە لەوەی کە چۆن بیردەکاتەوە و شتێکی ئاساییە ئەگەر رای جیاوازمان سەبارەت بەپرسەسیاسەکان هەبێت.
کاتێك وەك ئەوان بیرناکەینەوە ئەمە واتای ئەوە نیە کە ئەوان راستبن و ئێمەش خیانەتکار .

پێویستە ئەوانەی کە لە گەڵ سەر لەبەری پرۆسەی ریفراندۆمدانین واتە بریای بایکۆتی ئەم پرۆسەیان داوە لەگەڵ ئەوانەی کە بریاریان داوە بەنەخێر دەنگ بدەن و ئەوانەشی بە بەڵێ دەنگ دەدەن دەبێت رێز لەیەکتری بگرن چونکە دیموکراسیەتی راستەقینە بریتییە لەوەی کە ریز لە رای جیاواز بگرین و یەکتری قبولبکەین.
خیانەتکاری راستەقینەش بریتین لەو کەسانەی کە بازرگانی لەگەڵ سەرسەخترین دوژمنی مرۆقایەتی دەکەن کە مەبەستمان داعشە لەبەر ئەوەی خیانەت وەك چەمك پەیوەندی بە بەستنی ریکەوتن و مامەڵەوە هەیە لەگەڵ دوژمن لەکاتێکدا کەتۆ لەشەردا بیت لەگەڵی نەك بیرو رای جیاواز.

ئەکرێت بڵێین کە خیانەتکاری راستەقینە ئەوانەن کە کۆنترۆڵی سەروەت و سامانی ئەم هەرێمەیانکردوەو خستوویانەتە خزمەتی تایبەتی خۆیانەوەو ئەمە لە کاتێکدایە زۆربەی زۆری خەڵکی لەهەرێمی کوردستان لە بارودۆخێکی زۆر سەخت و ناهەمواردا دەژین.
ئەگەر دەسەڵاتی سیاسی کورد بەراستی مەبەستێتی ئەم هەرێمە لەخەڵکی خیانەتکار پاك بکاتەوەو بابفەرموون دەست بکەن بە دادگای کردنی ئەوانەی کە مامەڵەی بازرگانیان لەگەڵ داعش کردوە لەگەڵ ئەوانەی کە کۆنترۆڵی داهاتی نەوتی ئەم هەرێمەیان کردوەو رۆژنە پارەکەی تەخشان و پەخشان.

لە ئەنفالەوە بۆ شەنگال ...
عومەر محەمەد

پێدەچێت کوردەکان بە نەگبەتی و مەینەتی هاتبنە دنیاوە، لە دوای روخانی رژێمی سەدام حوسێنەوە رەنگە سەدان کۆنگرەو کۆنفرانسی گەورەو بچوک دەربارەی تاوانەکانی بەعس لەمەر هەڵەبجەو ئەنفال یاخود راستترە بڵێین بەناوی ئەوانەوە سازدرابن، لەدوای تاوانی شەنگالیشەوە هەروا، بەڵام ئەم کۆنگرەو کۆنفرانسانە وەک هەمیشە پێشبینی کراوە هیچیان لە شین نەبووەو پێناچێت لەداهاتووشدا هیچیان لە شین ببێت، چونکە دڕندایەتی دەسەڵاتداران و حکومەتەکانیان گەیشتووتە ئاستێک هەموو بەهایەکی مرۆڤایەتیان تێداوەو جەنگەکانیان هەر بۆ تەنها ماڵوێرانی وکوشتنی لێناکەوێتەوە بەڵکو دەبنە هۆی بەرهەمهێنانی درێژانی کارامە و درەی زل زل.

داعش لەرێوە هاتن

هیچ گومانی تێدا نیە کە داعش وبەعس بەرهەمی ناسیونالیزمی دەمارگیری عەرەبین کە سەرچاوەی فیکریی ئەم ناسیونالیزمەو بزووتنەوە ئاینیە دەمارگیرییەکانی تریان ئیسلامەو هەر جارەی لەبەرگێکدا خۆی دەنوێنێ، هەر بۆیە لە دوای روخانی بەعسەوە زۆربەی فەرماندەو پلەدارەکانی سوپاو دەزگاکانی ئەمن و هەواڵگریش لەریزەکانی قاعیدەو بزووتنەوە دینیە توندرەوەکانی تردا خۆیان رێکخستەوەو دەرفەتی کاری توندوتیژیان زیاتر بۆرەخسایەوە، ئەو توندوتیژییەی دەرهەق بەکورد دەکرێت پێش داعش بەعسیەکان لە ئەنفالدا کردیان و دوای بەعسیش داعش لەشەنگال بە پشتیوانی ڕاستوخۆی تورکیاو ئاکپارتی و ئەردۆگان ئەنجامیاندایەوە، یەکێک لەو نەوارانەی کە لە راپەرینەکەی ئازاری ساڵی ١٩٩١ دەستیان بەسەردا گیرا، دەریدەخات عەلی حەسەن مەجید هەمان نیاز دەخاتە روو کە داعش لە شەنگال کردوویەتی، هەڵبەتە پێش داعشیش گروپە ئیسلامیەکانی تر زۆریان لەو کوردە ئێزدیانە کوشت کە لەموسڵ و دەوروبەری دەژیان، لەکۆبونەوەیەکدا لەگەڵ لێپرسراوانی حزبی بەعسدا کە ناویان نەبراوە لە رێکەوتی ١ی ئابی ١٩٨٨ گلەیی لە پارێزگاری موسڵ دەکات و دەڵێت : (داوامان لێکردوون هەموو ئەو کوردانەی لەوێ دەژین بیانێرن بۆ چیاکان بۆ ئەوەی وەك بزن بژین. داکیان بگێن! بۆچی خۆتان جەنجاڵەو شپرزە کردووە بەمانەوە؟

ئەمە لە مووسڵ دەرمان کردن بێ هیچ قەرەبوو کردنەوەیەك خانووەکانمان تەختکردن و وتمان ئادەی بڕۆن! خێراکەن داکێشن! بەڵام ئەوانەی ئێستا جەنگاوەرن لە سەرەتاوە پێیان دەڵێین کەوا دەبێ لە کۆمەڵگاکاندا نیشتەجێ ببن، پاشان پێیان ڕادەگەیەنین بڕۆن بۆ ناوچەی ئۆتۆنۆمی. بۆ ئەوەی هیچ قسەو بێنەوبەرەیەکیان لەگەڵ بکەین، بەڵێننامەکەیان بۆ دەخوێنمەوەو ئەوانیش دەبێ ئیمزای بکەن. پاشان لە هەر شوێنێ ببینم (نەوارەکە لێرەدا ڕوون نییە)، سەریان پاندەکەمەوە، ئەم سەگانە هەر دەبێ سەریان پانبکەینەوە. ئەمە بەڵێننامەکەیان بۆ دەخوێنینەوە: من کە لە خوارەوە ئیمزام کردووە قایلم بەوەی کە لە ناوچەی ئۆتۆنۆمیدا بژیم و جێگیر بم، بە پێچەوانەوە ئامادەم هەموو جۆرە سزایەك، بە سزای ئیعدامیشەوە قوبووڵ بکەم. ئەوجا بەڵێننامەکە دەخەمە گیرفانم و بە بەڕێوەبەری ئەمن دەڵێم لەگەڵێ بۆ هەرکوێ دەڕوا با بڕوا. پاش ماوەیەك دەپرسم لە کوێیە؟ پێم دەڵێن ئەوەتا لێرە، لێپرسراوی حیزب دەبێ بەم بنووسێ و بڵێ ئەم خەڵکانەی خوارەوە لە فڵانە شوێن دەژین. منیش دەسبەجێ دەڵێم ئادەی بیکوژن و وەك خەیار لەتی کەن.

دەتانەوێ دانیشتوانی عەرەب بەم خەڵکە خوێڕیو هیچوپووچانە زیاد بکەن؟. پێویستە ناوچەکەتان (واتە مووسڵە) بکەینە عەرەب، بەڵام عەرەبی ڕاستەقینە نەك ئێزیدی کە ئەمڕۆ دەڵێن کوردین و بۆ سبەینێ دەڵێن عەرەب. ئەمە لە سەرەتاوە چاومان لە خەڵکی ئیزیدی پۆشی، بچنە لای جاش بۆ ئەوەی نەهێڵین تێکدەران زیاد بکەن، بێجگە لەمە ئیتر یەزیدی بە کەڵکی چی دێن؟ بێگومان بە کەڵکی هیچ نایەن.)
میدیل ئێست وۆچ – ٢٠٠٤ –ل ٤٤٤-٤٤٥
خۆشخەیاڵی بە کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی

لە پێشەکی کتێبەکەیدا دەربارەی کارەکی ژەهراوی ئەمریکاو عێراق و گازبارانی هەڵەبجە یوست هێڵتەرمان، نیگەرانی خۆی لە بێدەنگی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی نەشاردووەتەوە،لەم بارەیەوە دەنوسێت ئەم کتێبەم بە دەساردییەکی زۆرەوە نوسی لە بەرئەوەی لە کتێبێکی پێشتردا کە بەشێکی باشی لێکۆڵینەوەم بۆ کرد بوو، بەناوی تاوانی جێنۆسایدی عێراق، پەلاماری ئەنفال بەسەر کورد، کەلەلایەن هێومان رایتس وۆچەوە چاپ وبڵاوکرایەوە، لە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکاو ئەوروپا بایەخێکی کەمی پێدرا،کاتێک لەساڵی ١٩٩٣ بڵاوکرایەوە من نەمتوانی لەوە تێبگەم بۆچی کتێبێک کە تاوانی جێنۆسایدی دۆکۆومێنت کرد بێت،نەیتوانی هەستی خەڵک بوروژێنێت؟! ئەمە لەکاتێکدا بوو کەوا گرنگییەکی زۆر درابوو بە جێنۆسایدەکانی

پێشتر، بەتایبەتی هۆڵۆکۆست، کە لەناوبردنی جووەکانی ئەوروپا بوو، ئاخۆ جیهان لەم ئەزموونە هیچ فێرنەبووە ؟) هێڵتەرمان – کارێکی ژەهراوی -٢٠٠٨ .

ئەوەی هێڵتەرمانی نیگەران کردووە هەروا سادەو ساکارنیە، بەپێچەوانەوە کێشەیەکە تەواو مایەی تێڕامانە کە پەیوەندی ڕاستەوخۆی بە چارەنوسی مرۆڤەکان و گەلە هەرەشە لێکراوەکان و ئابڕومەندی مرۆڤایەتییەوە هەیە، سەیرە ! جینۆسایدی کورد هیچ کاردانەوەیەکی نێودەوڵەتیی لێنەکەوتەوە و بێدەنگیی نەشکاند. لەو ڕاپۆرتە گرنگەدا، کە لە ماوەی هەژدە مانگ زیاتردا کۆکراوەتەوە، میدڵ ئیست وۆچ و هێڵتەرمان دەگەنە ئەو قەناعەتەی کە ئێستا بەدڵنیاییەوە نیاز و مەبەستی تەواوی حوکوومەتی سەدامیان دەرخستووە سەبارەت بە لە ناوبردنی کوردی باشور؛) کەچی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی وەک کاتی تاوانەکان دەرحەق هەڵەبجەو ئەنفال بێدەنگ بوون لەدوای بڵاوبوونەوەی کتێبەکەش دنیا هەر بێدەنگە ! ئەوکاتەی بەرژەوەندی ئەمریکا لەگەڵ عێراقدا هەوڵێک هەبوو گازبارانەکە بخەنە ئەستۆی ئێران و هاوپەیمانەکەیان بە تاوان بکەن، من ئەوسا بەهەڵەدا چوو بووم کە پێموابوو هێڵتەرمان ناهەقی دەکات کە ئەوقسەیە دەکات، چونکە کتێبەکەی بایەخدارەو بێگومان رۆژێک دێت بایەخی پێدەدرێت .

بەلام دیاربوو من بەهەڵەدا چوو بووم . چونکە ئەوسا هێشتا خۆشخەیاڵ بووم بە ڕۆڵی دەوڵەتە بەناو دیموکراتیەکان و وام دەهاتە پێشچاو کەوا کوردەکان هەندەی دەرفەتی سەربەخۆیان لەبەردەمدایە هەندە لە بەردەم مەترسی پاکتاوکردنداین .
خۆ بەدڵنیاییەوە ئەگەر بیانخواستایە هەروا دەبوو، بەڵام ڕوخانی رژێم و ئارەزوی سەرکردەی حزبە دەسەڵاتدارەکان بۆ یەکپارچەیی و یەکێتی خاکی عێراق و روداوەکانی دوای گۆڕینی رژێم و ئەو توندوتیژیانەی بەدوایداهاتن، هەروەها روداوەکانی بەهاری عەرەبی و جەنگی سوریاو دەست تێوەردانەکانی تورکیاو گرتنی موسڵ و هاوکاری حزبێکی دەسەڵاتداری کوردستان، جارێکی تر کوردی خستەوە ناو ماشینی کۆمەڵکوژی و کوردانی ئێزدی کرانە ئامانج، بەڵام دەتوانرا چ بکرێت ؟

ئایا لەتوانادا هەبوو پێش بەم تاوانانە بگیرێن ؟ بێگومان دەبوو دەسەڵاتداران و قسە ڕۆیشتووی ناوحزبەکان ئەزمونیان لە لایەنداری ئێران بکردایە کە لەجەنگی ئێران عێراقدا پاساویاندایە دەست سەدام حوسێن کە بەدراندایەتی ناوبانگی دەرکردبوو، سەرباری ئەوەش ئەگەر

لەدوای تاوانی ئەنفالیشدا بوایە ھەم کوردو ھەم کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی بە بێباکییەوە تەماشای روداوەکانیان نەکردایەو مەترسی فاشیزم لەناوچەکەدا فەرامۆش نەکرایە کورد جارێکی تر نەدەکەوتەوە بەر چەقۆی سونەتوندرەوەکان و نەدەبوونەوە شمشیری دەستی دەوڵەتی تورکیا بۆ جینۆسایدێکی تر، ھەر زوو "ئەندرە وایتلی" بەڕێوەبەری ڕاپەڕاندنی میدڵ ئیست وۆچ لە پێشەکی ڕاپۆرتەکەیاندا دەربارەی جینۆسایدکردنی کورد نوسیوەتی (کوردەکانی عێراق وەك کەمایەتیەکی ھەمیشە ھەڕەشەلێکراو پاشەڕۆژیان مەترسیی لەسەرەو بە ھەمان شێوەش ژیانیان،لە کاتی ئەم نووسینەدا، فشارێکی زۆر توندی سزاکانی UN لە سەر عێراقو ئابڵووقەیەکی ئابووریی ناوخۆ کە ھێزەکانی حوکوومەت سەپاندوویانە، ھەڕەشەی برسێتییەکی بەکۆمەڵ دەکا لەو سێ ملیۆن و نیو دانیشتوانەی لە ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی کوردە شۆڕشگێڕەکاندا دەژین. ھێزەکانی حوکوومەت کە بە درێژایی ھێڵی ئاگربەست مەڵیانداوە بە ئاسانی دەتوانن ناوچەکە داگیربکەنەوە پێش ئەوەی ڕۆژئاوا بتوانێ فریایان بکەوێت.) بڕوانە مێدڵ ئیست وۆچ – جینۆساید لەعێراق وپەلاماری ئەنفال بەسەر کورد ٢٠٠٤ چاپی دووەم خانەی وەرگێران .ل ١٧.

لەیەکێک لەو کۆنفرانسانەدا کە ڕۆژی ١١ی شوباتی ٢٠١٦ بۆ توێژینەوە لە کۆمەڵکوژی ئێزدیان بەناو نیشانی (ئێزدیەکان دوای داعش) لە زانکۆی ئەمریکی لەشاری سلێمانی سازدرابوو، تیایدا چوار پانێڵ پێشکەش کران، لەماوە مداخلەکەمدا پرسیارێکم رووبەرووی توێژەرە بیانیەکان کردەوە، دەبێت کورد چ بکاو کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی ئەرکی چییە ؟
ئایا ئێمە ھەر دەبێت کۆمەڵکوژبکرێین و چیرۆکەکانمان بۆ دنیا بگێڕینەوە یان نیازێک ھەیە بۆ کۆتایی ھێنان بەم تراژیدیایەی زوو زوو دوبارە دەبێتەوەو دنیاش لە ئاستیدا بێدەنگە ؟ ئەگەرچی بەڕێوەبەرانی کۆنفرانسەکە ئەم مداخلەی منیان پێخۆش نەبوو، ھیچ بایەخێکیان بەم قسەیەی من نەداو توێژەرەکانیش وەڵامیان نەدامەوە. بەڵام ئامادەبوان بەچەپڵەکانیان پرسیارەکەمیان پەسەند کرد، من ئەمڕۆ لە یادی کۆمەڵکوژی ئێزدیەکان ھەمان پرسیار ئاراستە دەکەمەوە ئایا ئێمە چی بکەین ھەر چیرۆکەکانمان بۆ خەڵک بگێڕینەوە یان ئیدی وەختی ئەوە ھاتووە کۆتایی بەتراژیدیا بھێنین و بیرێک لە حاڵی خۆمان بکەینەوەو دۆست و دوژمنەکانمان لەیەکتری جیابکەینەوە ؟
بەتایبەتیش لەدوای کۆمەڵکوژی ئێزدیەکان کە لەسەردەمی جیھانگیری و بانگەشەی دیموکراسیدا ڕودەدا، نەک لەسەردەمی جەنگی ساردو دنیای

دکتاتۆرەکان . ئێستا ئەگەر داعشیش کۆتایی بێت ئەوا توندوتیژی فاشیانەی گروپەکان و دەوڵەتە فاشستەکان هەر لە ئارادان وەک چۆن ئەنفال نەیتوانی پارێزبەندی (حصانە) بە کورد دروست بکات ، پێناچێت شەنگالیش دروستی بکات، وەک چۆن عەلی حەسەن مەجید لەسەروەختی دنیای دکتاتۆرەکاندا دەیگوت (من دەمگوت لەوانەیە خەڵکی باشمان لەهەڵکەوێ لە ناویاندا (واتە لە ناو کورددا)، چوونکە ئەوانیش گەلی خۆمانن. بەڵام هەرگیز کەسمان نەدۆزیەوە، خۆ ئەگەر دەربارەی کوردە لەپرساوە پایە بەرزەکان پرسیارم لێبکەن، کامیان باش و دڵسۆزن, من دەڵێم تەنها هەردوو پارێزگارەکەی هەولێرو سلێمانی، بێجگە لەم دوانە کەسیان نە باش و نە دڵسۆزن.) نەوارەکانی عەلی حەسەن مەجید ١٩٨٩-میدیل ئێست وۆچ ل ٤٤٥ فەرماندەیەکی داعش لە جەنگی کۆبانیدا دەیگوت ئەبوخالد فەرماندەیەکی داعش بوو لە کۆبانە لە گرتەیەکی ڤیدیۆییدا دەیگووت :

(کورد، ئێرانین نازانم لەسەر خاکی عەرەب چی دەکەن ؟ هەمان ئەو حوکمەی کە لەسەر شیعە و ئێزدی و مەسیحی جێبەجێمان کرد لەسەر ئەوانیش جێبەجێی دەکەین، فەرمانمان بە موجاهیدەکانمان کردووە، لەگەڵ کچان و ژنانی کورد، هەروەک ژنان و کچانی ئێزدی و مەسیحی و شیعە هەڵسوکەوت بکەن) . پرسیار ئەوەیە ئایا ئەم تەفکرینە هەر بە تەنها هی داعشە یان هی هەر نەیارێکی تری کوردەکانە جا سەربەهەر نەتەوەو ئاین و ئاینزایەک بن ؟

-___________

سەرچاوەکان :

1. کارێکی ژەهراوی ئەمریکاو عێراق وگازبارانی هەڵەبجە – ٢٠٠٨ وەرگێرانی محەمەد حەمەساڵح توفیق- چاپخانەی ئاوێنە . بەرایی نوسینی دانەری کتێبەکە لاپەرەی نادیارە.
2. میدڵ ئێست وۆچ- جینۆساید لەعێراق و پەلاماری ئەنفال بەسەرکورد . وەرگێرانی محەمەد حەمەساڵح توفیق ٢٠٠٤ چاپی دووەم خانەی وەرگێران .ل ١٧٠.
3. هەمان سەرچاوە ل ٤٤٤-٤٤٥
4. هەمان سەرچاوە ل ٤٤٥
5. گرتەیەکی ڤیدیۆیی ئەبوخالد، کە لەکاتی شەڕی کۆبانەدا لە تۆڕەکانی فەیسبوک بڵاوکرایەوە

ڕۆشنبیر و بێدەنگی ... سمکۆ عەبدولکەریم

“ئەوەی بێدەنگی بەرهەمی دێنێ، هەر بێدەنگیش لەناوی دەبات” ...

زیاتر لە هۆکارێك لە دواوەی هەر بێدەنگییەك هەیە، جا ئەو بێدەنگییە، بێدەنگی مرۆڤێکی ئاسایی بێت یان ڕۆشنبیرێك بێ. زۆرجار ئەو بێدەنگییە دەرەنجامی ئەو دەنگە هەڵچوو و بەردەوامەی هەموانە، کە دوای بێزار بوون لە زۆر گوتن، بێدەنگییەك دروست دەبێت. دەسەڵات پێی دڵخۆشە و ئێمەش بە پێچەوانەوە پێی دڵتەنگ.

هەن بێدەنگی بە نەبوونی ئازادی تێدەگەن، هەندێکیش بە ترسان، هەندێك بێدەنگی بە بێدەسەڵاتی و بەرهەمی کۆمەڵگایەکی مردوو لێکدەدەنەوە، هەندێکیش بە تێگەیشتن و ڕازی بوون بە هەمو شتێك، هەن پێیان وایە کە میللەت بێدەنگ بوو، ئەوە دەسەڵات بەبێ خەمی دەتوانێ بەردەوام مڵ بنێ. لەسەرووی هەموو ئەمانەشەوە تێگەیشتنێك هەیە کە پێی وایە لەو دیو هەر بێدەنگییەك ڕقێکی ئەستور هەیە و ڕۆژ دوای ڕۆژیش ئەو ڕقە ئەستورتر دەبێت، ئەگەر ئاوڕێك لەو بێدەنگییە نەدرێتەوە. سەرەنجام ئەوەی بە میللەتە بەدەنگەکان ناکرێ، بێدەنگەکان ئەنجامی دەدەن، بۆیە کاتی هاتووە بێدەنگییەکی سەرتاسەری دەست پێبکات، بێدەنگییەك دەسەڵات وا تێبگات ئەو میللەتە کەر و گایە و لە دەبەنگی خۆیدا خەوتووە. بۆ ئەوەی سەرنجام دەرکەوێ ئەوەی بێدەنگی بەرهەمی دێنێ، هەر بێدەنگی لەناوی دەبات.

بۆیە ئەگەر ئەو هاوکێشەیە بەم شێوەیە بێت، کە دیمکوکراتییەت یەکەمجار لە ئەقلی تاکەکاندا سەرهەڵدەدات و ئاشتیش لە گوێی مرۆڤەکاندا دروست دەبێت و کرداریش لە بنچینەدا لە روحی هاوڵاتیاندا هەڵدەقوڵێ، ئەوە گۆڕانکاریش یەکێکە لە ئەرکەکانی ڕۆشنبیران.
رەنگە بەیانی ڕۆشنبیرانی فەرەنسا لە ساڵی 1898، یەکەم و دیارترین و مێژوویترین هەڵوێست بێت کە ئامانجی پێکاوە، لە کاتێکدا دوای

ئەو بەیانە رای گشتی فەرەنسا خرۆشا و هاتە دەنگ. دوای بێدەنگییەکی دوور و درێژ، بێدەنگی شکاند.
شکاندنی بێدەنگییەك لە پێناو ئازادیدا، لە پێناو هێنانە گۆی ویژدانێکی خەوتوودا.

دادگاییکردن و سزادانی "دریفوس" ئەفسەری فەرەنسی، کە بە تاوانی سیخوڕیکردن بۆ وڵاتی ئەلمانیا تۆمەتبارکرابوو، رای گشتی فەرەنسای لە بەرامبەر ئەو تۆمەتەی درابووە پاڵ ئەو ئەفسەرە بەسەر دووبەرەی جیاواز دابەش کرد، بەرەی پشتیوانی و بەرەی دژ، بەرەی پشتیوانی لە لایەن رۆشنبیرانەوە نوێنەرایەتی دەکران و دژی بڕیارەکەی دادگا بوون، ڕۆشنبیران سەرکەوتو بوون و توانیان دۆخەکە لە بەرژەوەندی ئەفسەرکە، پێچەوانە بکەنەوە، ئەم هەڵوێست و بەیانەی رۆشنبیرانی فەرەنسا، هاودەم لە گەڵ رۆڵی راگەیاندن و رای گشتی، بووە یەکێك لە سەروەرییە مێژووییەکانی جیهان، کە دوای تێپەڕبوونی 12 ساڵ بەسەر ئەم کێشەیەدا دادگا بڕیاری بێتاوانی ئەو ئەفسەرەی دەرکرد.

هاوکات وەك شکست و شەرمەزارییەکی گەورە و مێژووییش بۆ دادگای فەرەنسا تۆمارکرا، کە ئێستاشی لەگەڵدابێ لە گەردەنی نەبۆتەوە.
ئەمەش ئەو راستییەی زیاتر بەرجەستە کرد کە رۆشنبیران بە پێچەوانەی هەر توێژێکی دیکەی کۆمەڵایەتی دەبێت لە بەرامبەر هەر رووداو و پێشهاتێکدا خاوەنی دەنگ و رەنگی خۆیان بن، بە شێوەیەك لە ئاستی ئەو تێگەیشتنە دابن، کە لە پێناسە گشتییەکە جیایان دەکاتەوە، وەك روناکبیری گەورەی ئیتالی "غرامشی" رۆشنبیران بەسەر دوو جۆر دابەش دەکات: رۆشنبیری ئۆرگانی و رۆشنبیری باو، بەومانایەی کە غرامشی دەڵێ: مرۆڤ هەموویان رۆشنبیرن، لە کاتی خۆیدا هەست بە شتەکان دەکەن، بەڵام ئەرکە رۆشنبیرییەکە، وەزیفەی هەموو مرۆڤێك نییە لە کۆمەڵگادا. واتە مەرج نییە هەموو کەسێك ئەرکە رۆشنبیرییەکە وەك وەزیفە جێبەجێ بکات، لە کاتێکدا سەرجەم توێژەکان بەرهەم هێنی رۆشنبیرین، بەبێ ئەوەی تەنیا نوێنەرایەتی ئەم توێژە بکەن، بەڵکو پێوەلکانەکەی لە رێی ئۆرگانییەوەیە. ئەمەش لە ئەنجامی ئەوەی کە غرامشی دەڵێ: رۆشنبیر شوێن و ئەرکە وەزیفیەکەی و رۆڵی خۆی لە نێو کایە کۆمەڵاتییەکەدا دەزانێ.

بۆیە دەبینین بە درێژایی مێژوو رۆشنبیران خاوەن پێگەی تایبەتی بوونەو، دەسەڵات هەمیشە بە ترسەوە لێیڕوانیون و هەمیشە لە هەوڵی ئەوەدا بووە چۆن وابکات، بەهەر شێوەیەك بێت رۆشنبیر بخزێنێتە نێو خۆی و بیکاتە بەشێك لە خۆی، ئەمەش لە چوارچێوەی ئەو تێگەیشتنە باوەی کە دەکرێ لەم رێگایەوە کاریگەری رۆشنبیر لەسەر کۆمەڵگاو

مەترسی ئەو لەسەر خۆی کەم بکاتەوە، چونکە دەسەڵات پێی وایە تەنیا بەکارهێنان و گرتنەبەری توندوتیژی بەس نییە بۆ رووبەڕووبونەوەی ئەو مەترسییەی ئەو بە مۆتەکەی دەزانێ.

لە کاتێکدا پەنابردنە بەر توندوتیژی لە ئێستادا زۆر بێزراوە و هەندێ لە دەسەڵاتەکان نایانەوێ لەم ڕێگایەوە زیاتر لەوە خۆیان ناشرین بکەن، بۆیە ملمڵانێی ڕۆشنبیر و دەسەڵات لە ئێستادا هەڵگلری چەندین بۆچوون و تێگەیشتنی جیاوازە، لە هەندێ شوێن دەسەڵات دەکەوێتە ژێر کاریگەری بیردۆزە سیاسی و فەلسەفییەکانی ڕۆشنبیر، لە هەندێ شوێنیش بە پێچەوانەوە ڕۆشنبیر دەکەوێتە تەڵەی دەسەڵات.

ئەمریکا بەم گەورییەی خۆیەوە لە زۆر بواری سیاسی و ئابوری کۆمەڵاتیدا پشت بە بیردۆزە داهێنراوەکانی کەلە نووسەرکانی دەبەستێت، هەر لە کتێبەکەی سامۆئیل هنتگتۆن “پێکدادانی شارستانییەتەکان” و کتێبەکەی فۆکۆیاما” کۆتایی مێژوو” بگرە تا دەگاتە کتێبەکەی ناتان شارانسکی” دۆخی دیموکراسی/هێزی ئازادی بۆ زاڵبوون بەسەر ستەمی تیرۆر” کە زۆر لە نووسەرە سیاسییەکان ئەم دوو کتێبەی پێشتر وەك بناغەی سیاسەتی ئێستای ئەمریکا دەناسێنن، هەروەك ئاماژەیەکی زۆریش بۆ ئەوە دەکرێ کە جۆرج بۆش زۆر سەرسام بووە بەم کتێبەی “ناتان شارانسکی”.

کاتی خۆشی کۆندالیزا رایس وەزیری دەرەوەی ئەو کاتی ئەمریکا هاوکات لە گەڵ رووداوەکانی ئەفغانستان و عیراق لە دوای 11ی سێپتێمبەری 2001 لە چوارچێوەی دەستەواژەی (فوچی الخلاقە) ” پشێوی دروستکەر”دا ئەم قسەیەی کرد و جۆرێك لە دڵەڕاوکێی دروستکرد، کە سەرەنجام کاردانەوەی زۆر لەم دەربڕینەی کۆندالیزا کەوتەوە و جیهانی عەربی بەم قسەیەی رایس حەپەسا، بە شێوەیەك زۆر لە نووسەران تا ئێستاش پێیان وایە هەموو ئەوەی ئێستاش لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا دەگوزەرێ، بە شێوەیەك لە شێوەکان هەلێنجراوی بیروبۆچوونەکانی نێو ئەم کتێبەی ناتان-ە.
لە گەڵ ئەوەشدا هێچکام لەم نووسەرانە بەتایبەتی هنتگتۆن و خوێندکارەکەی فۆکۆ، وێڕای خزمەت گەیاندن بە سیاسەتی ئەمریکا، بەڵام هیچ لە پێگەی ئەوان کەم نەبۆتەوە، بە پێچەوانەوە پێی گەورەتر بوون.

لە کاتێکدا لەسەر ئاستی ڕۆشنبیری، بە شێوەیەکی گشتی مشتومڕی ئەوە هەیە، کە ئایا باشتروایە ڕۆشنبیر بچێتە نێو سیستەمی سیاسی

دەسەڵات، یان هەر لە دەرەوەی بازنەکە بێت، لەم روانگەیەوە هەندێ رۆشنبیر لە کوردستان ئەم رێگایەیان تاقیکردەوە و لە دەسەڵات نزیك کەوتنەوە و چونە نێوە بازنەکە، بەڵام سەرکەوتوو نەبوون و نەیانتوانی هەماهەنگی لە نێوان کایەکانی مەعریفی و دەسەڵاتدا بکەن و پێگەی رۆشنبیریان بپارێزن، بۆیە زۆربەی ئەو رۆشنبیرانەی ئەو باوەڕەیان هەبوو کە دەکرێ رۆشنبیر بەشداری لە فەرمانڕەوایی وڵاتەکەیدا بکات و کردیان، نەیانتوانی رێگاکە بەتەواوی ببڕن، لە نیوەی رێگادا گەڕانەوە، گەراِنەوەیەك بۆ هەندێکیان شەرمنانە و بۆ هەندێکیشیان سەربەرزانە بوو.

چونکە لە بنچینەدا خواستی دەسەڵات بۆ بەشداریپێکردنی رۆشنبیران لە فەرمانڕەواییدا، ویستێکی خۆنەویستانە بوو، نەك گۆڕانخوازی، کە لە سەرەتادا ئاماژەم بۆی کرد کە ئەرکی رۆشنبیر بەر لە هەرشتێك گۆڕانە.
لە روانگەی ئەم تێروانین و تێگەیشتنە هەمەلایەنەی کە هەیە لە هەمبەر پەیوەندی نێوان رۆشنبیر و دەسەڵات، بۆچوونێك هەیە کە هەمیشە ئەو بیانووە دەهێنێتەوە، کە گرنگ دەربڕین و قسەکانی رۆشنبیرە، نەك ئەو شوێنەی یان ئەو کەناڵەی قسەکانی لێوەدەکات.
ئەم بۆچوونە چەندە وابێت و لە شوێنی خۆی بێت، دیوەکەی تری ئەم مەسەلەیە دوو هێندە واوەترە، چونکە دەسەڵات بۆ ئیحتواکردنی رۆشنبیر کە بەردەوام ئەیەوێ لە خۆی نزیك بکاتەوە و بە هەر شێوەیەك بێت هەمیشە بە تەنیشتییەوە بێت، مەسەلەیەکی حاشاهەڵنەگرە.

ئیمپراتۆرییەتەکان دەڕووخێن، بەڵام خۆشەویستی دەمێنێتەوە … خەندە حەمید

لەبارەی فیلمی The Promise …..

فیلمی 'The Promise' نیشاندانێکی مێژوویی سەبارەت بە جینۆسایدی ئەرمەنییەکان لە کۆتاییەکانی ساڵی ١٩١٤-١٩١٦ لەلایەن

ئیمپراتۆریەتی خوێناوی عوسمانییەوە. ئەمە دەرخەری ڕووی ڕاستەقینەی تورکەکانە، کە بە ئەستاشەوە نکۆڵی لەو جینۆساید و تاوانانە دەکەن کە دەرهەق بە ئەرمەنییەکان ئەنجامیان داوە، هەروەک چۆن ئەستاش دەرهەق بە کوردەکان هەمان ڕەچکە دەگرنە بەر، بەڵام بە فۆڕمی جیا جیا. جەنگ دەتوانێ چۆن هیوا و خەونەکانمان لە گۆڕ بنێ و تێکیان بشکێنێ، لە ژیاندا بەرەو ئاراستەیەکی ترمان بەرێت. کارەکتەری سەرەکی ئەم فیلمە میکائیل خەونی ئەوەی هەیە ببێ بە دکتۆر، زۆر لەبهاتووانە هەوڵی بۆ دەدات، هەربۆیە گوندە بچووکەکەی لە باشوری تورکیا جێدەهێڵێت، بۆ خوێندنی پزیشکی دەچێت بۆ کۆستەنتین (ئەستەنبوڵی ئەستا)، بۆ ئەوەی بتوانێ پارە بە تواناکانی بدات. پەیمان بە خۆشەویستەکەی دەدات کە دوای دوو ساڵ دەگەڕێتەوە و هاوسەرگیری لەگەڵدا دەکات، بەڵام لەوێ ئانا دەبینێ کە مامۆستا و ڕاهێنەری سەمایە پەیوەندییەکی توند و تۆڵ ئانا و میکائیل پێکەوە دەبەستێتەوە، سەرەتا بە ئەوەی دان بەوەدا بنێن کە ئەمە خۆشەویستییە ئەوانی بەو نزیکییە هێشتێتەوە. هەروەها ئانا خۆشەویستێکی ئەمریکی هەیە بە ناوی کریس کە کاری فۆتۆجەرنالیست و ڕاپۆرتنووسی جەنگ دەکات. کریس لە کۆتاییدا هەوڵێکی باش دەدات بۆ گرتنی وێنە و دەکۆمێنتکردنی ئەو هەموو زوڵم و ستەمەی بەرانبەر بە ئەرمەنییەکان دەکرێ.

تێری جۆرج دەرهێنەرێکی ئیرلەندییە، بەشێوەیەکی زۆر جوان و ورد کاری دەرهێنانی بۆ ئەم فیلمە کردووە، ئەم دەرهێنەرە زیاتر ئیش لەو فیلمانەدا دەکات کە لەبارەی جەنگن، لەبەرئەوە ئەزموونی تێری جۆرج بەتەواوی لە فیلمـــــــی The Promise دەردەکەوێ، کە زۆر لەبهاتووانە کاری دەرهێنان بە فیلمە مێژوویی و پڕ چیرۆکەکان دەکات. هەست بە ئەزموونی کارکردنی جۆرج دەکرێ چونکە پێشتر لە ساڵی ٢٠٠٤ کاری دەرهێنانی بە فیلمی (Hotel Rwanda) کردووە، کە باس لە جینۆسایدی ڕواندا دەکات و چەندین خەڵاتی بردەتەوە.

لەم فیلمەدا ڕەنگەکان پەیوەست بە ڕووناکییەوە تەواو حەق بە سەردەمەکە دەدەن، هەروەها چۆنییەتی مکیاژکردنەکەش زۆر جوانە. بەشێوەیەکی زۆر تایبەت وێنەی ئەم فیلمە گیراوە بەڕادەیەک لەڕوانەر لە هەر گۆشەیەکەوە دەتوانێ وێنە مێژووییەکان ببینێ و هەست بەو زەبر و توندوتیژییە بکات کە لە فیلمەکەدا نیشاندەدرێ. بە بۆچوونی مـن ئەم فیلمە لە ڕووی فۆڕمـی دیمەن و وێنەوە زۆر بەهێزترە وەک لە ڕووی دەق، تێکست و دیالۆگەوە. هەروەها ئەم فیلمە لە هەندێک ساتدا لە ڕێگەی پەیوەندی و خۆشەویستیی نێوان ئانا و

میکائیلەوە ویستویەتی ئەو وێنە تەقەنەرانەی جەنگ و جینۆساید کاڵتر بکاتەوە کە لە دەوروبەریاندا هەیە. بە مانایەکی تر دەرهێنەر توانیویەتی هەموو شتە دژیەکەکان پێکەوە کۆبکاتەوە.

لە دیمەنێکی بەهێز و پڕ بەرەنگاری بە مانەوە و ڕووبەڕو بوونەوەی ئەرمەنییەکان بەرانبەر بە سوپای تورک، ئەرمەنییەکان پەنا بۆ چیا دەبەن، بۆ ئەوەی گیانیان پارێزراوبێت. لەم دیمەنەدا جینۆسایدی ئێزیدییەکانی بیرهێنامەوە کە بە مانەوە و پارێزراوی خۆیان ڕوویان لە چیای شەنگال کرد. وەک ئەوەی لەوکاتەدا چیاکان بانگیان بکەن و ئەوانیش بەرەو دەنگیان بچن. چیا پەناگەیەکی پارێزراوە بۆ مرۆڤ وەک ئەوەی جیهانی ڕاستەقینەی مرۆڤ چیاکان بن!
وێنەیەکی گشتی و هاوشێوەییەک لە هەموو جینۆسایدەکاندا هەیە. لەبەرئەوەی کاتێ ئەم فیلمەم بینی لە زۆر دیمەنیدا (هۆڵۆکۆست) جینۆسایدی جولەکەکانم بیردەکەوتەوە. چونکە مەبەست لە جینۆساید قڕکردن و لەناوبردنی نەتەوەیەک یاخود میللەتێکە، بە دەسەڵاتە چەوسێنەرەکان کوشتنی بە کۆمەڵ یەکێکە لە ڕێگە باوەکان. هەربۆیە هەندێ کات بە جینۆسایدی ئەرمەنییەکان دەگوترێ (هۆڵۆکۆستی ئەرمەنییەکان). هەروەها ئەمە دەرخەری ئەوەیە کە ئاستی هونەری ئەو فیلمە لە هەمان ئاستی ئەو فیلمە جوان و ئاست بەرزانەیە کە سەبارەت بە هۆڵۆکۆست دەرهێنراون. ئەم فیلمە ڕاستی مێژووی خوێناوی عوسمانییەکان دەردەخات.

جینۆسایدی ئەرمەنییەکان بە یەکەم جینۆسایدی سەدەی بیست دادەنرێ، لە نێوان ساڵانی ١٩١٥ بۆ ١٩١٧ لەماوەی یەکەم جەنگی جیهانیدا ڕوویداوە لەلایەن ئیمپراتۆریەتی عوسمانییەوە بەشێوەیەکی سیستماتیک و فیزیکی ملیۆن و نیوێک ئەرمەنی لەناودەبرێن و جینۆساید دەکرێن. بەگشتی جینۆسایدەکان لە کاتی جەنگەکاندا ڕوویانداوە چونکە ئەمە هەل و دەرفەتێکی باشە بۆ شاردنەوەی ئەو تاوانە و کردنی بەشێوەیەکی ئاسانتر و ڕەوایەتی پێدانی. هەربۆیە تورکەکان سوود لە جەنگ وەردەگرن بۆ ئەوەی دوژمنە ناوخۆییەکانی لەناوبەرێت وەک کریستیانەکان، بەبێ ئەوەی هێزی بێگانە بەشداری تێدا بکات. تاکو هیچی دیکە ئەرمەنییەکان بوونیان نەبێت. ”ئیمپڕاتۆریەتی عوسمانی پێویستە لە ئەرمەنییەکان پاکبکرێتەوە، پێویستە لە ڕێگەی برسیکردنەوە لەناویان بەرین.” (ئەنوەر پاشا، ئایاری ١٩١٦).

جینۆسایدی ئەرمەنییەکان لەسەر دوو بنەما بووە، بنەمای ئاینی و نەتەوەیی. چونکە ئەرمەنییەکان مەسیحی بوونە، سەرکردەکانی

ئیمپراتۆریەتی عوسمانی جەنگی پیرۆز و جیهادیان لە دژیان ڕاگەیاندووە و کوشتنیان لەسەر ئەو بنەمایە ڕەوایەتی پێدراوە. هەروەها بنەمای نەتەوەیی ناسیۆنالیستە تورکەکان (گەنجە تورکەکان، ئیتحاد و تەرەقی) ویستویانە تورکیایەک دروست بکەن تەنیا بە تورکەکان بێت، کە تێیدا هیچ شوێنێک بە کەمایەتییە نا تورک و نا موسوڵمانەکان نەبێت. بەداخەوە کورد وەک هەمیشەیی خۆی کە زۆر ئاسان دەتوانرێ بەکاربهێنرێ، بەشدارییەکی کارای هەبووە لەو جینۆسایدەدا، چونکە خێڵە کوردەکان ڕۆڵێکی سەرەکیان لەو جینۆسایدەدا هەبووە.

هەرگیز هیچ جینۆسایدێک نەیتوانیوە و ناتوانێ نەتەوەیەک لەناو بەرێت. وەک چۆن شاعیر و ڕۆماننووسی فەڕەنسی ئەناتۆل فرانس دەڵێ: ”ئەرمینیا لە مردندایە، لەگەڵ ئەوەشدا بە زیندوویی دەمینێتەوە. خوێنێکی کەم لە خوێنی نەوەی پێشوی ئەرمەنیەکان ماوە، بەڵام نەوەیەکی پاڵەوانانە لەدایک دەبێتەوە. نەتەوەیەک نەیەوێت بمرێت، نامرێت.”
ئەم جۆرە فیلمانە ئامادەکارییەکی باش دەکات بۆ فێرکردنی نەوەی تازە و منداڵەکان، سەبارەت بە مێژوو، هەروەها ئەو کەسانەی دەیانەوێ ئەم جۆرە مێژووانە پەردەپۆش بکەن و ڕەتیدەکەنەوە. بەهیوام ئەمەش بتوانین مێژووی چەوسانەوە و جینۆسایدی خۆمان بە کاری هونەری ئاست بەرزی لەو جۆرە نمایش بکەین، بۆ ئەوەی لە کە یادەوەری تاکی کوردیدا بمێنێتەوە.

لەدێموکراسێکی رادیکاڵەوە بەرەو سۆسیالیسمی دیموکراتیک … شاهۆ حوسێنی

(سەرچاوە مەعریفەکانی هزری دکتۆر قاسملوو) ….

پێشەکی:

دێموکراسی رادیکاڵ بەرهەمی هزری ئەرنێست لاکلائۆ و شانتاڵ مۆفەیە،

لاکلائۆ بیرمەندێک بوو کە لە تافی لاوەتیدا لە هزر و ئەندێشەکانی لێنین لایدا رووی لە ستالێنینیسم کرد، بەڵام هاتنی لاکلائۆ بۆ بریتانیا دەسپێکی ئەزموونیکی تازە لە ناسین و رووبەرووبوون لەگەڵ چەپ بوو، لاکلائۆ بەچاوی خۆی ئاوا بوونی هزری مارکسیستی لە ئووروپای کۆتاییەکانی دەیەی هەشتای دیت و ئەزموونی کرد، هەر بۆیە بە هاوکاری شانتاڵ موفە روویان لە خوێندنەوەی روانگەکانی گرامشی کرد، ئەوان بەکەڵک وەرگرتن لە هزری گرامشی رەخنەیان لە رەوتەکانی بیری مارکسیستی گرت بە هۆی ئەوەکە لەسەر ئەو باوەرە بوون کە بەربەرەکانی سیاسی لە هزری مارکسیستیدا بە بەستنەوەی بە رەهەندی ئابووری دابەزاوەتە کێشەی چینایەتی، لەکاتێکدا تەنیا چینی کرێکار سووژەی ناوەندی موبارەزەی سۆسیالیستی نیە، واتە بە پێچەوانەی هزری مارکسیستی کە لەسەر ئەو باوەرە بوو کە بزاڤە کۆمەڵایەتەکان لەبەرامبەر کێشە و موبارەزی چینایەتی دەور و نەقشێکی پەراوێزیان هەیە، لەسەر ئەو باوەرە بوون کە هەموو بزاڤە کۆمەڵایەتەکان دەور و نەقشی تایبەتی خۆیان هەیە و گرینگی خۆیان دەبێت پێبدرێت. بۆیە ئەوان بە پێچەوانەی هزری مارکسیستی کە شێوەی بەرهەمهێنانی بە دیاریکەر و یەکلاییکەرەوە دەزانی، لەسەر ئەو باوەرە بوون بەربەرەکانی بۆ سۆسیالیسم بەمانای بەربەرەکانی بۆ دێموکراسی رادیکاڵە.

گرینگایەتی دێموکراسی:

لە دێموکراسی رادیکاڵی لاکلائۆ و مۆفەدا، هەڵبژاردن و دێموکراسی نوێنەرایەتی لەناو ناچێت و رەد ناکرێتەوە بەڵکە وەک چوراچیوەی پێناسەی شاروومەندان لە ژینگەی سیاسی‌دا دەردەکەوێتەوە، پێداگری وان لەسەر هەڵبژاردن و دێموکراسی نوێنەرایەتی و گرینگی‌دان بە پرۆسەی دێموکراتیک بەو هەڵکارە بوو کە وەک زەروورەتێک بە گوزار لە عەقڵی پۆپۆلیستی بەرەو عەقڵی سیاسی پێناسەیان دەکرد. بەگشتی دەشیت بگوترێ کە دێموکراسی رادیکاڵ بەمانای حەول و تێکۆشان بۆ گەیشتن بە دێموکراسی، عەداڵەتی کۆمەڵایەتی و ئابووریە بەرەگایەکدا لەدەرەوەی هزری لێبرالی و کۆنسێرواتی سەرمایەداری، لاکلائۆ و موفە لەسەر ئەو باوەرەن کە دیموکراسی رادیکاڵ بە پێچەوانەی دێموکراسی لیبراڵ کە حەول دەدات دێموکراسی لە دەلاقەی لیبرالیستەوە “کە خۆی بنیادنەری زوڵم و هەڵاواردنە” مسۆگەر بکات، حەول دەدات دێموکراسی لە دەلاقەی سۆسیالیسمەوە کە لەسەر سێ کووچکەی بەرابەری سیاسی، عەداڵەتی کۆمەڵایەتی و بەرابەری ئابووری بنیادنراوە، مسۆگەر بکات. بۆیەش ئەو دێموکراسیە رادیکاڵە، چوون

حەول دەدات لە بنەڕەترا و لە ریشەرا ئەو هەڵاواردنانە چارەسەر بکات.

پێوەندی رادیکاڵ دیموکراسی و سۆسیالیسمی دێموکراتیک:

بێگومان سۆسیالیسم ئەگەر دیموکراتیک نەبێت، بەجۆرێ کە زۆرینەی کۆمەڵگا ئازادنە قەبوڵی نەکات، ئەوا نیزامی سیاسی دەبێتە نیزامێکی سەرکوتتکەر، واتە سەرەتا پێویستە بەشێوەیەکی ئازاد و دیموکراتیک دەسەڵاتێکی سۆسیالیستی بێتە سەرکار و ئەو دەسەڵاتەش حەول بۆ سۆسیالیزە کردنی کۆمەڵگا بدات، ئەگینا کەمینەیەکی رادیکاڵی کە بە زۆر دێتە سەرکار و هزر و ئەندێشەی خۆی بەسەر کۆمەڵگادا حاکمدەکات. ئیتر مەجال بۆ دەرکەوتنی زۆرینەنادات و ئەزموونی چەپە رادیکاڵەکان نیشانی داوە کە نەیانتوانیوە عەداڵەتێکی کۆمەڵایەتی مسۆگەر و پەرەئەستاندوو بەدی بێنن.

دێموکراسی رادیکاڵ بە مسۆگەر کردنی سۆسیالیسمی دێموکراتیک پێویستە حەول بۆ پەرەی کۆمەڵگایەک بدات کە خاوەنی سێکووچکەی گرینگە، پەرەی ئابووری، عەداڵەتی کۆمەڵایەتی و دێموکراسی سیاسی، لکلائۆ و مۆفە لەسەر ئەو باوەڕە بوون کە سەرمایەداری بەهۆی گرینگایەتیدان بە عەداڵەتی سیاسی و بەرینتر کردنەوەی ناعەداڵەتی ئابووری عاجزە لە بەدی هێنانی عەداڵەتی کۆمەڵایەتی، لە بەرامبەریشدا چەپی رادیکاڵ بەهۆی گرینگایەتی دان بە ئابووری و بەرینکردنەوەی ناعەداڵەتی سیاسی عاجزە لە بەدی هێنانی عەداڵەتی کۆمەڵایەتی، بەڵام رادیکاڵ دێموکراسی بەهۆی باوەرمەندی بە پەرە و عەداڵەتی سیاسی و ئابووری بەڵام نە لەرەنگی سەرمایەداری و نە لەرەنگی چەپی رادیکاڵ کە لە رەنگی سۆسیالیستەکەی و حەول بە ئاڵوگۆری رادیکاڵ لە پێوەندەکانی سیاسی، ئابووری و کۆمەڵایەتی کۆمەڵگا مزگێنی بەخشی عەداڵەتێکی کۆمەڵایەتی پەرەئەستاندوویە بە قوڵایی کۆمەڵگا.

ئاکام:

دکتۆر قاسملوو بە درووستی دوو کێشە و قەیرانی قوڵی لە ئێران و کوردستان دەرک کردبوو، ئەو لە کوردستان هەژاری و دوا کەوتووی دەدیت کە نە بەرهەمی بێ ئیماکاناتی و جەبری ژینگەیی کە بەرهەمی دیکتاتۆریەتی دەسەڵاتی ناوەندی بوو، بۆیە ئەو دەبا هاوکات لە دوو بەرەدا خەباتی کردبا، بەرەیەک بە لەناو بردنی دەسەڵاتی دیکتاتۆری (خەبات بە عەداڵەتی سیاسی)کە سەرچاوەی هەژاری کوردستان

بوو، بەرەیەک حەول بە نەهێشتن و لەناو بردنی هەژاری بوو(خەبات بۆ عەدالەتی ئابووری و کۆمەڵایەتی)، ئەزموونی ژیان هەم لە جیهانی کۆمۆنیستی (باوەڕمەند بە عەدالەتی ئابووری لە غیابی عەدالەتی سیاسی) و هەم لە جیهانی سەرمایەداری(باوەڕمەند بە عەدالەتی سیاسی لە غیابی عەدالەتی ئابووری) هزر و بیری دکتۆر قاسملووی بیرمەندی بەجوانی ئامادە کردبوو، بۆیە بە پەیڕەو کردنی سۆسیالیسمی دێموکراتیک خەباتی خستە گەڕ بۆ دێموکراتیزە کردنی ئێران و هاتنە سەرکاری دەسەڵاتێکی دێموکراتیک و حەول بەمەبەستی سۆسیالیزە کردنی کۆمەڵگای ئێران و کوردستان بە لەناو بردن و نەهێشتنی هەژاری و دواکەوتوویی بە شێوەیەکی ریشەیی و رادیکاڵ نەک رووتین و رواڵەتی. واتە ئەو بە پەیڕەو کردنی سۆسیالیسمی دێموکراتیک دوو ئامانجی دەپێکا، یەکەم لە ئاستی سەراسەریدا دەسەڵاتێکی دیموکراتیک دەهاتە سەرکار و بەو شێوەیە سەرچاوی هەڵاواردن و ناعەدالەتی سیاسی لە ئاستی سەراسەریدا لەناو دەچوو، هەمیش بەلەناو چوونی دیکتاتۆرییەتی ناوەندی سەرچاوەی هەژاری و هەڵاواردنی ئابووری کوردستان لەناو دەچوو.

ڕیفراندۆمی دوو میرنشین! ... شەرزاد وڵاتدۆست

ڕیفراندۆم یان گشتی پرسی دوو وشەی سواوی هەنوکەی سەر ڕایگەیاندنەکانی هەرێمی کوردستانن ، بەجۆرێک خەڵک بەم بابەتەوە سەرقاڵ کراوە زۆربەی قەیران و گرفتەکانی تری ژیانی خەڵکی بیرچۆتەوە ، لەگەڵ ئەوپەڕی خراپی باردۆخی حکومڕانی و ژیان لە هەرێم خەمی خەڵک ئەوەیە دوای ڕیفراندۆم چ ماڵوێرانییەکی تر چاوەڕێیان دەکات ،ئاخۆ ئەم ڕیفراندۆمە ئەگەر بکرێت دەسەڵاتێکی دیکتاتۆرتر و گرانی و برسێتی و دەربەدەری بۆ میللەت بە دوای خۆی دێنێت یاخود سەربەخۆی خۆشگوزارانی و دیموکراسی دێنێت و وڵات دەبێتە بە شامی شەریف!.

ئەگەر چاوێک بە مێژوو چەند ساڵی ڕابردوودا بخشێنین ، ئەوە دەبینین دوای دەیان ساڵ لە قوربانی دان و زوڵم و زۆرداری گەلی

کورد لە باشوری کوردستان لەژێر چەپۆکی ڕژێمە یەک لە دوایەکانی دەوڵەتی عێراق ،هەتا لە ساڵی 1991 توانرا بە ڕاپەرین و دواتر بوونی کۆڕوە مەزنەکە ، کە کاریگەری بەهێزی هەبوو بۆ ڕاکێشانی ڕای گشتی وڵاتان بۆ وە دەرنانی دەسەڵاتی دەوڵەتی عێراق لە بەشێک لە خاکی باشوری کوردستان ، بەڵام هەر لەگەڵ پێکهێنانی پەرلەمان و حکومەت گرتنەدەستی دەسەڵات لەلایان دوو حزبی شاخ (پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکێتی نیشتمانی کوردستان) زیاتر بوونی بەرژەوەندی دەسەڵات لەلایان ئەم دووهێزە چەکدارەوە ، لەجێگای دروستکردنی کیان و دەسەڵاتێکی مەدەنی و دیموکرسی کە ببێتە وێنەیەکی جوان بۆ پارچەکانی تری کوردستان و داگیرکەرانی خاکی کوردستان و تەواوی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست ئەم دو حیزبە کەوتنە ململانێی چەکداری و لەناوبردنی یەکتری ، کە شەڕی چەند ساڵەی ناوخۆ وکوژران و ئاوارابوونی دەیان هەزار کەسی لێکەوتەوە.

لە ئەنجامی ئەم ململانێ و ڕکابەریە چەکداریەی لەسەر دەسەڵات لەلایان ئە دوو حیزبەوە هاتە ئاراوە ئەنجامەکەی دروستبوونی دوو میرنشین بوو لە هەریەکەیان ناوی دەسەڵاتی ڕەوای هەرێمی کوردستانی لە خۆی نابوو ، ئەم دوو میرنشینە هەروەک میرنشینە دێرینەکانی مێژووی کورد ویستیان بە سود وەرگرتن لە دەوڵەتانی تورک یان فارس یان عەرەب بەسەر ئەوی تر زاڵبێت ، کە زۆر کات هاتنی ئەو هێزانەمان بە چاوی خۆمان بینی ، تەنانەت تا هەنوکەش بەشێک لەو هێزانە لە باشوری کوردستان ماون ، لەگەڵ هاتنی هێزی ئەمریکا لەساڵی 2003 و کۆتایی هێنان بە ڕژێمی بەعس و زۆر کردن لەو دوو میرنشینە بۆ یەکگرتن و بەژداربوون لە پرۆسەی سیاسی لە دەوڵەتی عێراق ، لەساڵی 2005 بەرگێک کرا بە ناوی حکومەتی هەرێمی کوردستان کرا بە دەسەڵاتی ئەو دوومیرنشینە ، لێ لەگەڵ ئەنجامدانی چەند هەڵبژاردن و گۆڕانکاری لە کورسیەکانی پەرلەمان ، بەڵام هەتا ئێستاش هیچ لە دەسەڵاتی میرانی ئەم دوو میرنشینە کەم نەبوویەوە نە گۆڕانکاری بەسەرهات ، بەڵکوهەریەکەیان هەتا ئێستاش لە بەشەکەی خۆیان ئاغا و کوێخان و بەشێکی خاکی باشوری کوردستانیان بۆ بنەماڵە و داردەستەی خۆیان قۆرخکردووە.

ئەوەی سەیر و جێی تێرامانە دوای 26 ساڵ حوکمی ئە دوو میرنشینە ، نە هیچ بڕیار و فەرمانێکی میرنشینی ئەم دیو لەم دیو کاری پێدەکرێت نە هی ئەمدیوش لەم دیو جێبەجێ دەکرێت و “دێگەلە” سنوری هاوبەشە ، لەگەڵ ئەوەشدا دەستیان داوەتە بانگەشەی ڕێفراندۆم و سەربەخۆی و بوون بە دەوڵەتێکی مۆدێرن و دیموکراسی لە ناوچەکە ،

جگە لەوەی خۆیان بەشێک بوون ل□ت بوونی باشوری کوردستان و مانەوەی بەشی هەرەگرنگی خاکی کوردستان ، کە ناوچە کوردستانەیەکی دەرەوری هەرێم ناوی دەبرێت لە ژێر هەیمەنەی دەوڵەتی عێراقی ، تاز□ بەتازە ئەو دوو هێزە دەیانەوێت ڕیفراندۆمێک بکەن بۆ سەربەخۆی کوردستان.

لەگەڵ سەرفکردنی بەسەدان میلۆن دۆلار لە ماوەی ڕابردوو لە ژێرناوی ڕاکێشانی ڕایگشتی دونیا بۆ دۆزی کورد و مافە ڕەواکانی ، بەڵام لەم چەند مانگەی بانگەشەی رێفراندۆم باش ڕونبوو یەوە کە ئەمان چۆن لە ناوخۆ تا گەرویان نوقمی گەندەڵی بوون لە دەرەوەش بە هەمان شێوە لە جێگای دروست کردنی پشتیوانی و لۆبی ڕایگشتی وڵاتان بەم ملێۆنەها دۆلارە خەرکی کرینی کۆمپانیا و شوقە و بازرگانی تەکاکەسی بوون ، شکست هێنانی شاندی بەناو ڕێفراندۆم و پشتگیری نەکردنی هیچ وڵاتێک دەرخەری ئەو ڕاستیەیە .

لە کۆتایی دا پێویستە بڵیین خەونی دروستبوونی دەوڵاتێک بە ناوی دەوڵەتی کوردستان خەونی هەر کوردێکە لەهەر گۆشەیەکی ئەم جیهانەدا بێت ، بەڵام ئەوە تەواو ڕوونبوەتەوە بۆ هەموو لایەک ، کە دەوڵەت بە کەسانێک دروست نابـێت لە دوای 26 ساڵ لە دەسەڵات بەدەسەتەوبوون جگە لە سیستەمێکی نا دیموکراسی و حکومڕانیەکی گەندەڵ و شکستخواردوو نەیان توانیەوە شتگەلێکی تر بەرهەمبێنن ، دەوڵەت کەسانێکی دەوێت پێش ئەوەی خەمی دەوڵەمەندکردن و پاراستنی ماڵ و منداڵ وهۆز و حیزبەکەی خۆی بێت ، خەمی باشترکردنی ژیانی میللەت و مافی مر□ق و پێشخستنی وڵاتەکەی بێت .

ئیتر دڵم وێرانە کەلاوەیەکی نیشتیمانە … چنوور نامق

بۆ لەمەولا خەونەکانم ئەکەمە عەرەبانەیەکی دەستی و
زەمەنیش وەرزێکی گەڕۆك …
دەمەو رۆژێك لە گەڕەکی هەژارەکان
دەنکە ئازار ئەفرۆشم و

سواڵی مشتێ شکۆ ئەکەم
دەمەو شەوێك لە بەردەم ماڵی بەرپرسێك رایئەگرم و
داوای نەخشەی بەر لە ئازادی لێ ئەکەم…
دەمەو خەمێکی نازەنین ماڵی دڵ کلیل ئەکەم و
لە پێش ماڵی سەرکردەیەکی ساویلکە لەسیستەمی
دکتاتۆرە نەفامەکان رائەمێنم
حیوارێکی بێدەنگ وەکو چاوەکانم
هاوارێکی کپ وەك روحی هارم
لەشوشەی دڵ هەڵئەگرم
قیژەی کچە ترساوێکی ئەو دەڤەرە لەتاریکی هەڵئەگۆزم و
لەناو تەمی چاوەکانم هەڵیئەگرم
دێمەوە رێ
دەنگێك لەغەیبەوە ئەڕژێ
سووك پێم یێژێ
مەردی خواوە بێرە رێوە
خۆم و عەرەبانە خەونێکەم
قیژەی کپ و حیوارە بێدەنگەکانمان،
روو ئەکەینە
مۆزەخانە ساختەکانی وڵاتەکەم
لە قوژبنی مێژوویەکی لەبیرکراو چی هاوارمە
چی ئازارمە،
چ عەشقی ترسێنراومە
لەپارچەیەك خۆری زەردی ئەپێچمەوە و هەڵی ئەگرم

رۆژێك لەبەردەم ئاوێنەی گەڕەکێکی هەژارنشین
فۆتۆی پیاوە دەستسورەکانی عەدالەت
لە ئاوێنە ئەگرم ودێمە رێوە…
ئەمجارەیان لە بەر ماڵی کچە سۆزانییەکی تێگەیو لە عورفی ماچ
زانا لە شیکردنەوەی سزای ماچ
بزان لە شرۆڤەکردنی شەوە سوورەکانی سیاسەت
ساتێ و ساتێ رایئەگرم و
تیشکی گڵۆپی رەنگاوڕەنگ ئەخوێنمەوە
بۆ لەمەولا
روحم عەرەبانەیەکی دەستییە و
ئەم وەرزەش وەرزی دیپەنی
چاو مەیلی دوورکوژی ئەکا
ئێستا دڵم هەرمێیەکی شکێنراوە و

هەر دەمێك و فوتبۆڵی پێی
مناڵێكی بێبەشی ئەم هەرێمەیە
ئێستاكە دڵ دەنكە زەیتونێكی مەستە
لە خەیاڵی سۆفێكانا لەخۆ ئەچێ
ئێستا روحم عەرەبانەیەكی شەقوشڕی رۆژەكانە
ساتێك لە لای پەرستگەیەكی وێرانە رایئەگرم و
خەونەكانی دوێنێ شەوم ئەگێڕمەوە
خەونێك لە سەر پرسی خاكە داگیركراوەكەم
خەونێك لەسەر چەپاندن و
خەونێك لەسەر درەنگ هاتنەوەم بۆ ماڵ
بۆ ماڵی دڵ
خەونێك لەسەر رابواردنی كچە سەرخۆشەكانی مەیخانەو
خەونێك لە سەر ماچە وەریوەكانی لێو
كە نەمزانی شایستەی كام ئادەمەیە،
ئەی نیشتیمانە وێرانەكەم دە بێرە دەنگ.
چاوم رێگەی سەفەر ئەگرێ و
هەر ساتێك و پارچەیەكی ئەم وێرانەیە ئەپێوێ كەناویان لێنا نیشتمان..
ئەمڕۆ نۆرەی گەڕەكی سۆزانیە بەهەڵوێستەكانی خاكە
ئەوانەی لەم نیشتیمانە جێیان نەبوو
ئەوانەی پاشماوەی شەڕن
ئەوانەی خەونیان بەنانەوە ئەدی
تاوێك لە خەمی پیرۆزی چاوی كچە سۆزانییەك
تینوێتی پرسیارە بێ وەڵامەكان ئەشكێنم
جارێك لە هەناسەساردیی مناڵێكی برسی و
جارێكیشیان لەلای نەفەرە ناكامەكانی ناو پاسە بێ بلیتەكانی نیشتمان نیگام ئەڕژێ،
ئێستا دڵم دڵی كچە رەدووكەوتوویەكی ناو پاسێكی نیشتیمانە كە لە پشتەكەی نووسرابوو
كوێوە بڕۆم خۆشەویستم..
عەرەبانەكەم ئەشەلێ و خەونم شەوارەی كردووە
ئێستا روحم وەكو كۆترە تۆراوەكان هەردەمەو
پەلكێشی گەندەڵخانەیەكی ئەم نیشتیمانە گەڕو لاڵەم ئەكا
و خۆی جێم دێڵێ
و
بەشەكەتی دێتەوە لام
روحی ماندووم عەرەبانەیەكی شەقوشڕی دەست رۆژگارە و

ئەم وەرزەش وەرزی دیبەنی
هەر ساتێك و لە پێش وێرانە ماڵێكی دێ ڕایئەگرم
كەچی لەوێش گڵۆپی سەوزم بۆ پێئەكەن.

28-7-2017

ئەردۆگان تووشی (شێتی گەورەیی) بووە … ڕەزا شوان

گەر بۆ مێژووی دوور و نزیكی دەسەڵاتداران و فەرمانڕەوایانی وڵاتاندا بچینەوە، ئەوەمان بەرچاو دەكەوێت، كە چەندین شا و سەركردە و دەسەڵاتدار و فەرمانڕەوا و پلەبەرزی سەربازی، تووشی لەخۆبایی و ڤایرۆسی شیتی گەورەیی بوون، كە خۆیان بە سێبەری خوا لەسەر زەویدا دەزانین. لەو خەیاڵە و ئەقڵییەت و وەهمە پووچەشدا بوون؛ كە ئەمان جیاوزن و خاوەنی توانایەكی بەدەرن و هەرگیز لە ژیانیاندا نابەزن و شكست ناهینن، شایەنی ئەوەش نین كە ڕەخنەیان لێبگرن. یا پێیان بڵێن ئەوە پێتان خوار داناوان. نموونەی ئەو سەركردە دیكتاتۆرە ملهوڕە گەڵبەگێڕە تووشبوانەی شێتی گەورەیی و دەسەڵات وەكو: هۆلاكۆ، جەنگیزخان، هیتلەر، سەدام ، نیرۆن، مۆسۆلینی، ستالین، ناپلیۆن، قەزافی، تشاوتشیسكۆ، میلۆشیڤیچ، تۆتاتورک… تاد.

بە ملیۆنان مرۆڤ لە جیهاندا بوونە قوربانی لەخۆبایی و هەوسبازی و شەڕخوازی ئەم گەربەگێڕانە، بە ملیارات دۆلار و سامانیان بە فیڕۆدان، بوونە هۆی گرانی وبرسێتی و قات و قڕی، بوونە هۆی ماڵوێرانی و سەرگەردانی و دەربەدەری؛ بوونە هۆی چەندین جار كاولكردنی شارستانییەتەكانی جیهان. تۆوی رق و كینە و دوژمنایەتیان لە نێوان گەلاندا چاند، بەڵام هەر ئەم كردەوە قێزەوەنانەیان سەریانی خواردن. ئەم لە خۆبایانە بە چارەنووسێكی پڕ لە شەرمەزاری ڕەش كۆتایی بە ژیانیان هات. چوونە زبڵدانی مێژووەوە، تا ئەمڕۆش ڕۆژانە تفباران و نەفرەتباران و جوێنباران دەكرێن.

لە ئەمڕۆشدا ئەردۆگانی سەرۆک کۆماری زیندانستان (تورکیا)ی فاشستی، کە لە ڕادەبەدەر لەخۆی بایی بووە و تووشی ڤایرۆسی شێتی گەورەیی (پارانۆیا) و تووشی (کوردفۆبیا) بووە. تا ئێستا چەندین ڕۆژنامە و ڕۆژنامەنووس و سیاسەتمەدارانی ناسراو و شرۆڤەکارانی سیاسی جیهانی، جەختیان لەسەر تووشبوونی ئەردۆگان بە ڤایرۆسی (شێتی گەورەیی) و لەخۆبایی و قورخکردنی دەسەڵات کردووە. ئەم ڕاستییانەش لە میانەی وتارەکانی و کردەوەکانی و ڕەفتارە ناشیرین و ناپەسەندەکانیدا ڕەنگیان داوەتەوە، پەڕەی ڕۆشن بە ناوچەوانییەوە و ناتوانێت بیانشارێتەوە.
ئەردۆگان لەو زیندەخەون و خەیاڵ و وەهمە دایە، کە ئەو بە توانترین و جیاوزاترین سەرکردەیە و ئەو خەلیفەی موسڵمانانە و، سوڵتانەکی نویی عوسمانییەکانە. هیچ کەس و هیچ لایەنێک بۆیان نییە، ڕەخنەی لێبگرن، یا پێی بڵێن بەری چاوت کلی پێوەیە.

بە مانەوەی لە دەسەڵات و قورخکردنی هەموو دەسەڵاتە گرنگەکان، هەموو کارێکی ناڕەوا و نایاسایی و ناڕەوشتیش و بێویژدانی ئەگرێتە بەر، پەڕلەمانی تورکیاش کە زۆرینەی پارتەکەی ئەردۆگانە، سەکۆیەک نییە بۆ ئازادی و دادپەروەری، بەڵکو تەنها بڕیار و فەرمانەکانی ئەردۆگان جێبەجێدەکەن. دادگاکانی تورکیاش هەموو شەرعییەت و دادپەروەری و بێلایەنییەکیان سەربەخۆییەکیان خۆیان لە دەست داون، بوونەتە بە دەزگایەکی پاشکۆی ئاک پارتی و، یاساش تەنها لە بەرژەوەندی ئەماندا جێبەجێدەکرێت. حکومەت و دەسەڵاتی جێبەجێکردن و هەموو دەزگا ئەمنییەتەکان، سەرکردەکانی سوپاش تا دەکاتە سەربازێکی یەک خەتیش، دەبێ سەر بە پارتەکەی ئەردۆگان بێت.
لە تورکیادا، هەر کەسێک ڕەخنە لە ئەردۆگان بگرێت، بە تاوانبار و ناپاک ناودەبرێت و بەند دەکرێت و سزادەدرێت. هەر کەس و لایەن و نەتەوەیەکیش داوای ماف و ئازادی و دیموکراتی و دادپەروەری و یەکسانی و ئازادیی دەربڕین بکەن، بەند دەکرێن و بە تاوانی تیرۆریست و ناپاکی وڵات و جیاوازیخواز و بە زۆریش بە لایەنگری پارتی کرێکارانی کوردستان تاوانباردەکرێن و دادگاییەکی ناڕەوا دەکرێن و قورسترین سزای نایاسایی لە ڕادەبەدەر دەدرێن. مەگەر سزای وەها هەر لە تورکیای ئەردۆگانیدا هەبن.

ئەردۆگان بە لۆژیکی (ئەوەی لەگەڵم نەبێت، ئەوە دژمە) کاردەکات.
تا ئێستا زیاتر لە (٢٠٠٠) هونەرمەند و ڕۆژنامەنووس و نووسەر و هاوڵاتیانی ئاسایی، بەوە تاوانبار کراون کە هێڵەی سووریان بەزا دووە و ڕەخنەیان لە (سوڵتان ئەردۆگان) گرتوون. بە توومەتی ناپاکی

دادگاییدەکرێن.
تا ئێستا، لە دوای سیناریۆی دروستکراوی (کودەتای شکستی) سەربازییەوە، زیاتر لە (پەنجا هەزار) کەس بە توومەتی بەشداری کردن یا پشتگیریکردن یا لایەنگرتنی کودەتا تاوانبار کراون و گیراون. بە هەمان توومەتیش، زیاتر لە سەد هەزار فەرمانبەر و مامۆستا و دادوەر لە کارەکانیان دەرکران و نانبڕاویان کردوون. بە دەیان ڕۆژنامە و کەناڵی تەلەفزیۆنی و دەزگا و دامەزراوەی ڕۆشنبیریش داخران.
بێگومان پشکی شێری ئەو توومەت و بووختانە هەڵبەستراونە، ئەو گرتن و زیندانی کردن و سزادانانە، بەر گەلی کوردی بێتاوانمان لە باکووری کوردستان کەوتوون.

ئەردۆگانی دیکتاتۆر و فاشت و ڕەگەزپەرست، لە ژێر درێژەدانی ڕاگەیاندنی (باری نائاسایی) و (حوکمی عورفی) لە تورکیادا، دەیەوێت زیاتر ڕەشەکوژی لە باکووری کوردستاندا بکات، زیاتر کوردستان وێران بکات، زیاتریش لاوان و منداڵانی کوردمان لە زیندانە سامناکەکانی تورکیادا بئاخنێ. تاوانیشیان هەر ئەوەیە کە کوردن.
لە فەرهەنگی تورکیای ئەردۆگانیدا زاراوەگەلی (ئازادی، دیموکراتی، ماف، یەکسانی، دادپەروەری، بێتاوانی، ویژدان، بەزەیی، مرۆڤایەتی…تاد) بوونیان نییە.
لەو کەنگرە ڕۆژنامەوانییەی کە وەزیری دەرەوەی تورکیا (مەولود تشاوش ئۆغڵو) لەگەڵ وەزیری دەرەوەی سعوودییە (عادل الجبیر) لە ریاز سازیان کرد. مەولود ئۆغڵو ئەوەی ڕاگەیاند کە ڕەجەب تەیب ئەردۆگان، خەریکی ئامادەکردنی چەک بۆ ئەوەی، گەورەترین ئۆپراسیونی سەربازی لە مێژووی تورکیادا، لە دژی شەرڤانانی کورد لە باکووری کوردستان دا ئەنجامبدات. وەکو (سکای نیوزی عەرەبی) ی بڵاویکردەوە.
تا ئەمڕۆش ئەردۆگان بە لۆژیکی هێز و لەشکرتاری مامەڵە لەگەڵ پرسی ڕەوای گەلی کوردمان دەکات. بەڵام ئەمەشی بە ناچێتە سەر، چونکە کوشتن و ویرانکردن هەندەی تر برینەکان قووڵدەکەنەوە و، گەلەکەمان رق ئەستوردەکەن. زیاتر پارێزگاری لە بوونی خۆی دەکات و بە ئەوپەڕی تواناشیەوە بەرگری لە خۆی لە کوردستان دەکات.
لە سایەی دەسەڵاتی تاکڕەوانەی ئەردۆگاندا، تورکیا بووە بە دەوڵەتێکی پۆلیسی و سەربازیی سەرکوتکەری ئازادی و دیموکراتی و ئاشتیخوازی دادپەرروەری و پێکەوەژیان. لە سایەی سیاسەتە هەڵە و چەوتەکانی ئەردۆگاندا، سیاسەتی ناوە و دەرەوەی تورکیا لە دواکەوتن

و لەژبوونەوەدان، ڕۆژ لە دوای ڕۆژ، پێگەی تورکیا لە پاشەکشەدایە. سنووربەزاندن و خۆهەڵقورتاندن و دەستێوەردانی ئەردۆگان لە وڵاتانی تر، بە تەنهای ئەوەی کە دۆستایەتی گەلێ وڵات لەدەست بدات، رووی تورکیا هێندەی تر ناشیرین و قێزەوەن بکات. ئەو دەوڵەت و لایەنانەی کە لە لەخۆبایی و لە ڕەفتارە چەوت و ناشیرینەکانی ئەردۆگان و بێزار و نیگەران بوونە:
(عێراق، سوریا، ئەڵمانیا، هۆڵەندا، میسر، یۆنان، روسیا، نەمسا، یەکێتی ئەوروپا، ، ئیسرائیل، تەنانەت هاوپەیمانی ناتۆش) نیگەرانن لە لە ڕەفتارەکانی ئەردۆگان.
بێگومان راگەیاندنەکانی تورکیا، کە لەژێر دەسەڵاتی پارتەکەی ئەردۆگانیان، ڕۆڵێکی نەرێنیان هەیە، لە تووش بوونی ئەردۆگان بە نەخۆشی شێتی گەورەیی و لەخۆبایی بوون. راگەیاندنەکانیان زیاد لە پێویست بە شان و باڵیدا هەڵدەدەن و فووی تێدەکەن و، هێندەی تر تێی زل دەکەن.

رژێمی بەعس و ماستاوچییەکانی عێراقیش، نەوت و نازناویان بە سەدام هەڵبەستی، دەشیان وت: کە سەدام وتی، کەواتە عێراق وتی. زۆر سەدامیان فوودا، سەدانیش هێندەی تر لەخۆی دەرچوو. بە دەستێکی تفەنگی تەقەی بە بەنەو، لە ساڵانی هەشتاکاندا، کە نەبوونی رووی لە خەڵکییەکە کردبوو، ئەو لەو کاتەدا سەدام (٢٥) ملیۆن دۆلاری لە یادی جەژنەکی لەدایک بوونیدا خەرجکرد. نزیکەی پێنجا کۆشکی گەورە و نایابیشی لە عێراقدا هەبوو. بە چاوی خۆمان بینیمان کە چۆن ئەم فسف پاڵەوانەیان وەکو مشک لە کون دەرهێنا.
پێشبینی ئەوە دەکەم، کە چارەنووسی ئەردۆگانی دیکتاتۆریش، لە چارەنووسی سەدامی گەڵەبەگەر باشتر نابێت. ئەمیش وای لێهاتووە لە لە سێبەرەکەی خۆشی دەڵەوەتەوە.

لە کاتێکدا کە ڕێژەی بێکاری و هەژاری، لە تورکیادا لە زیادبووندایە، و لیرەی تورکیش بەهای لە دابەزیندایە. کەچی ئەردۆگان لە (کۆشکی سپی) کە لە (ئەنکەرە) ی پایتەخت بە تایبەتی بۆ خۆی و خێزانەکەی دروستی کرد، لەسەر شێوازی کۆشکەکانی سوڵتانەکانی عوسمانی. لەسەر ڕووبەری (دوو سەد هەزار) مەتری چوار گۆشە دروستی کردووە (١١٥٠) ژووری تێدایە، زیاتریش (٦٥٠) ملیۆن دۆلاری تێچووە.
خەریکی دروستکردنی تاقیگەیەکیشە لەم کۆشکەدا، بۆ ئەوەی خواردنەکانی بە ووردی بپشکیننی بۆ بکەن، نەباکە ژاراوی و میکرۆبی بکەن.. هەر بە لاسایی کردنەوەی سوڵتانەکانی عوسمانی (١٨) پاسەوانی تایبەتی لە کۆشکی سپی دا، بە جلوبەرگ و کەلوپەلی

عۆسمانییەوە داناون. خۆشی جار و بار بەرگی سوڵتانی لەبەردەکات. شاینی باسیشە، فرۆکەیەکی (ئێڕباس) ی تایبەتیشی بۆ خۆی کڕی کە نرخەکەی نزیکەی (٣٤٦) ملیۆن دۆلارە. ئەم هەموو پارەیەش ل□ □ قووتی خەڵکی خەرج دەکات.

هەروەکو چۆن لە عێراقدا، قوربانیی یەکەمی لەخۆبایی و شێتی گەورەیی و دیکتاتوری سەدام حوسێن گەلی کوردمان بوو، رەگ□ز□پ□رستی و هەموو رق و کینەیەکی بە گەلی سقیل و بێتاوانی کوردمان رشت. بە داخەوە بە هەمان شێوەش، ئەردۆگانی دیکتاتۆر، تووشبووی لە خۆبایی و شێتی گەورەیی، دەیەوێت هەموو رق و کینە و ژەهرێکی ناو دەروونی رەشی بە گەلی کوردی بێتاوانمان لە باکووری کوردستان بڕێژێت.

بەڵام ئەردۆگان و هەر ستەمکار و لەخۆبایی و دیکتاتۆرێک، زووبێت یا درەنگ، رۆژێکی رەشیان هەیە، کە دەبێت باجی ستەم و ناهەقی و تاوانەکانیان بدەنەوە. زبڵخانی مێژووش قێزیان لێبکاتەوە. با ئەم دیکتاتۆرە تازانە چارەنووسی: هیتلەر، تشاوتشیسکۆ، سەدام، قەزافی، شای ئێران …تاد، بێننە بەرچاویان.

نامەی نێوان ئەدیبان سەباح ڕەنجدەر

بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن ......

چۆن دەکرێ ئاین ببەتە هۆی توندوتیژی … گاری گێتینگ … لە ئینگلیزییەوە: نەبەز سەمەد

دوا قوربانی قەشەیەکی فەڕەنسی بوو، کە لە کڵێساکەی خۆیدا کوژرا، بکوژەکان لەکاتی کوشتنەکەدا هاواری "اللە اکبر"یان دەکرد! دوای ئەم هێرشانە، ڕێبەرانی موسڵمان ئەمە دڵنیا دەکەنەوە کە، وەک تاریق ڕەمەزان دوای کۆمەڵکوژییەکی پاریس گوتی، بکوژەکان "خیانەت لە ئاینەکەمان دەکەن." دوای کوشتنەکانی بڕۆکسل، زانکۆی ئەلئەزهەر ڕاگەیاندراوێکی بڵاوکردەوە، دەبێژێ "ئەو تاوانە خراپانە پێشێلی فێرکارییە لێبووردەییەکانی ئیسلام دەکەن." هەمان وەڵاممان دوای هێرشەکانی ئێرلاندە و نیس بیست. دەگوترێ ئەو گروپە دەمارگیرانە کە ئەو شتە خراپانە دەکەن، ئەوان نامۆن بە کرۆکی ئاشتی و خۆشەویستیی ئیسلام. من لە هۆکاری ئەو چەشنە وەڵامانە تێدەگەم، بەڵام ئەوان پەیوەندی نێوان ئاین و نالێبووردەیی و ئەو توندوتیژیانەی کە بەهۆی ئاینەوە دەنەگێڕێ زۆر سادە دەکەنەوە.

هەردوو ئاینی ئیسلام و مەسیحی بانگەشەی ئەوە دەکەن کە ئاینی وەحی و قسەی خوان، فێرکارییەکانیان هەقیقەتن و خوا خۆی بە ئێمەی گواستۆتەوە و داوای کردووە هەموومان قبووڵی بکەین. ئیسلام و مەسیحی، هەر لە سەرەتاوە، ئاینی بانگخوازی بوون. ئاینێک بەرپرسیار بێ لە هێنانی هەقیقەتی خوا بۆ جیهان، ئەوا ڕووبەڕووی ئەو پرسیارە دەبێتەوە چۆن مامەڵە لەگەڵ ئەو خەڵکانە دەکا کە ڕەتیدەکەنەوە ئەو هەقیقەتەی خوا قبووڵ بکەن. تاکو چ ڕادەیەک ئەو ئاینە پێویستە لێبوردە بێ بەرانبەر هەڵەی ئاینی؟ لە چەند پنتێکی دیاریکراوی مێژووی خۆیاندا، ئیسلام و مەسیحیەت بەرانبەر بە ئاینەکانی دیکە نالێبوردە بوونە، بەتایبەتی بەرانبەر بە یەکدی، تاکو ڕادەی توندتیژی.

ئەمە نەشیاوی لە دەربازبوونە، بەڵام هاوکات ئەمە ڕێکەوت نییە. شیمانەی نالێبووردەیی لەنێو لۆژیکی ئاینی وەک مەسیحی و ئیسلامدایە، ئاخر ئەوان دەڵێن کە فێرکارییەکانیان لە وەحییەکی ئاسمانی و خواوەندییەوە هاتووە. بۆ ئەوان، ئەو هەقیقەتەی کە خوا ناردوویەتی گرنگترین هەقیقەتە؛ لەبەر ئەوە ڕەتکردنەوە یان گومانکردن لەو هەقیقەتە خواییە زۆر مەترسیدارە، بۆ هەردوو بەباوەڕان کە ئەو

هەقیقەتە کرۆکیی□کان نییە و بۆ باوەڕدارانیش کە ڕەنگە بەهۆی گومان و ڕەتکردنەوەکانی بێباوەڕانەوە بەهەڵەدا ببردرێن. لەم جۆرە بیرکردنەوەیەوە، ئاسانە ئەو دەرنجامە بەریتەوە کە تەنانەت هەنگاوی توندڕەویش بۆ نەهێشتنی بێباوەڕی گەرەنتی کراوە.

ڕەنگە تۆ بڵێی کە بیرکردنەوەی مۆڕاڵیمان، پێویستە دژایەتیمان بۆ بێباوەڕی سنووردار بکا. ئایا خەڵک مافی ئەوەیان نییە کە پەیڕەوی ویژدان و پەرستنی خۆیان بکەن وەک ئەوەی کە خۆیان پێیانوایە پێویستە بیکەن؟ ل□□□دا ئێمە دەگەین بە کرۆکی کێشەکە لەگەڵ ئەوانەدا کە باوەڕیان بە ئاینی وەحی هەیە. ئەوان ناتوانن نە ستانداردە ئاسایی□کانی م□□ق ب□ مۆڕاڵیتی قبووڵ بکەن کە چۆن ئەوان فێرکارییەکانی خوا □ا□□د□کەن، نە دەتوانن مکووڕبن لەسەر ناکاریگەری سەرجەمی ئەوەی کە وەک وەحی خوا دەیبینن، تەنانەت کاتێک کە پێچەوانەی ستانداردە ئاسایی□کانی م□□قیشە. ئەوانەی کە پەیڕەوی ڕوانگەی دووەم دەکەن سوورن لەسەر ئەوە کە هەقیقەتی خواوەندی لە سەروو تێگەیشتنی م□□ڤ□و□ی□، ب□ی□ م□□ق هیچ پێگەیەکی نییە تاکو بڕیاری بەسەردا بدا. خوا شتەکان بۆ ئێمە د□ن□□□ و ئاشکرای دەکا ب□ تەواوی ل□ بەرئەوەی ئەو شتانە هەقیقەتن و ئێمە هەرگیز ناتوانین بەهۆی ڕووناکی سروشتییەوە پێی بگەین. کاتێک خوا قسەدەکا، ئێمە تەنیا دەتوانین گوێڕایەڵ بین.

بۆ ئەو کەسانەی کە هەڵگری ئەو بیروباوەڕەن، بیرکردنەوەی سێکیولارانە ڕێگەی پێنەدراوە، تەنانەت داواکاری ڕێککەوتنی مۆڕاڵیش یان هەستی هاوبەشی پراکتیکی، ئەمانە وەک تاوانی ئاینی سەیریان د□ک□ن و بیروباوەڕی هەڵەش ناش□ ل□□ی ببوردرێ. مەسیحیەت خۆی مێژووییەکی درێژی لەگەڵ ئەو جۆرە نالێبوردەییانەدا هەیە، لەوانە چەوساندنەوەی جوولەکەکان، جەنگ دژی موسڵمانەکان، هەروەها شەڕی سی ساڵە، کە ململانێی ئاینییەکان و ناسیۆنالیستەکان بووە هۆی تێکشکاندنی ئەوروپا. ئەم تێکشکاندنە سەرەتا بزووتنەوەیەک بوو ڕووەو لێبوردەیی ئەو نەتەوانەی کە هەوڵیان دەدا ئاینەکەیان بەسەر بێگانەکاندا بسەپێنن. بەڵام بەرانبەر بە ناوخۆی خۆیان نالێبوردەبوون_ بۆ نموونە، بەرانبەر کاسۆلیکەکان، جوولەکەکان، پرۆتێستانتەکان_ ئەمە تەنانەت تاکو سەدەی نۆزدەیەمیش بڕدەکات. (شایەنی ئاماژە پێدانە کە لەو سەردەمەدا موسڵمانەکان لە ئیمپراتۆریەتی عوسمانی بە زۆر شێواز لە زۆر ڕووەوە لە زۆر لە وڵاتە مەسیحییەکان لێبوردەتر بوون.) بەڵام لە کۆتاییدا، مەسیحییەت لە ڕێگەی پرۆسەیەکی ئاڵۆز و درێژخایەنی مێژوویی□و□

لێبوردەیی قبووڵکرد.

ڕەخنەکردنی مەسیحییەت لەلایەن فەیلەسوفان و هزرڤانانی ڕۆشنگەرییەوە وەک ڤۆلتێر، ڕۆسۆ و هیوم زنجیرەیەک پرسیاری جدی لەسەر ئاینی مەسیحی هێنایەگۆڕێ، تەنانەت لە کۆتاییدا بووە هۆی ڕەتکردنەوەی ئاینیش. گۆڕانی ئابووری و کۆمەڵایەتی_وەک ئابووری سەرمایەداری، داهێنانە تەکنەلۆژییەکان و بزووتنەوە سیاسییە دیموکراتییەکان_ بوونە هۆی هەڵوەشاندنەوەی ئەو پایانەی کە ئاینی ترادیسیۆنی لەسەری وەستابوو.
دوا دەرەنجام بڵاوبوونەوەی بیروباوەڕی لێبوردەیی ئاینی بوو لە ئەوروپا و ئەمریکا. ئەم بیروباوەڕە گەشەکردنێکی ئێتیکی پیشاندەدا، ئاخر هەقیقەتی ئاینی هیچی دیکە وەها گرنگ نەبوو کە ڕەتکردنەوەی ببێتە هۆی نالێبوردەیی. باوەڕە و پراکتیکە ئاینییەکان وەهایان لێهات کە تەنیا وەک دەربڕینێکی کەسەکی سەیربکرێن، نەک لەلایەن دەسەڵاتی دەوڵەتەوە بەزۆر بسەپێندرێ. بەهۆی ئەمەوە کاریگەری بەهای ئاینی باوەڕ نزمتر بووەوە لە بەهای ئاشتی لە کۆمەڵگەیەکی سێکولاردا. ئەمڕۆ، نزیکەی سەرجەم مەسیحییەکان لەگەڵ ئەم وەرچەرخانەدا کۆکن، هەندێک تەنانەت دەڵێن کە ئەمە واتای ڕاستەقینەی بۆ ئاینەکەیان داوە.

هەمان شت بۆ موسڵمانەکان ڕاست نییە. ژمارەیەکی کەم نەتەوەی موسڵمان ئاستێکی بەرزی لێبوردەیی ئاینی هەیە؛ بۆ نموونە، ئەلبانیا، کۆسۆڤۆ، سێنیگال و سیرا لیۆن. بەڵام زۆرینەی وڵاتانی ئیسلامی _لەوانە سعوودیە، ئێران، پاکستان، عێراق و مالیزیا_ زۆر توندوتیژن بەرانبەر بە بیروباوەڕ و پەرستنەکانی نا_موسڵمانەکان (هەروەها بەرانبەر بە موسڵمانە بێباوەڕەکانیش). هەرچەندە زۆر لە موسڵمانان باوەڕیان وایە کە خوا داوای لێبوردەیی بەرانبەر بە ڕوانگە ئاینییە هەڵەکان دەکا، بەڵام زۆربەیان باوەڕیان وا نییە کە خوا داوای ئەوەی کردبێ.
سەنتەری لێکۆڵینەوەی پێل لە ساڵی ٢٠١٣دا ئامارێکی بڵاوکردۆتەوە کە لە عێراق، مالیزیا، پاکستان و ئەو وڵاتانەی کە ئیسلام ئاینی فەرمییە، زۆرینەی موسڵمانان باوەڕیان وایە کە دەبێ شەریعە سەرچاوەی یاسادانانی وڵاتەکانیان بێ. هەروەها لە ٧٦%ی موسڵمانان لە باشوری ئاسیا و ٥٦% لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و باکوری ئەفریقا داوای لە سێدارەدان و کوشتنی ئەو کەسانە دەکەن کە واز لە ئیسلام دەهێنن و ئاینی خۆیان دەگۆڕن. هەروەها لە ١٠ وڵاتی ئیسلامیدا لایەنی کەم ٤٠%ی موسڵمانان داوای ئەوە دەکەن کە شەریعەی ئیسلامی

بەسەر نا_موسڵمانەکانیشدا جێبەجێ بکرێ. ئەمە ئەوە پیشاندەدا، کە بە زۆرینەی موسڵمانان هەقیقەتی وەحی ئیسلام تەنیا پەیوەست نییە بە تاکەکانەوە بەڵکو دەبێ ڕۆڵێکی سەرەکی هەبێ لە کایەی گشتیدا و لە ڕێکخستنی کۆمەڵگە و دەوڵەتدا.

نالێبوردەیی پێویست نییە ببێتە هۆی توندوتیژی بەرانبەر بە بێباوەڕان؛ بەڵام، وەک ئەمە دەبینین، لۆژیکی هەقیقەتی خواوەندی یەکسەر بەخێرایی ڕووەو ئاڕاستەی ڕاڤەکردنی دەقە پیرۆزەکاندا دەڕوا تاکو بێباوەڕان بچەوسێندرێنەوە. هزرڤانانی ئیسلامی وەک ئیبن سینا لێبوردەییان قبووڵکرد بوو، ئاخر لە سەدەکانی ناوەڕاستدا موسڵمانەکان زۆر لە مەسیحییەکان لێبوردەتر بوون. بەڵام رەگەی مۆدێرنی لێبوردەیی ئەوەی سەلماند کە بە موسڵمانەکان زۆر لە مەسیحییەکان قورسترە لێبوردەیی قبووڵ بکەن، زۆرینەی موسڵمانان تاکو ئێستاش سنوورە ئێتیکییەکان بۆ داواکاری لێبوردەیی ئاینی قبووڵ ناکەن، هەروەها توندوتیژی دژی بێباوەڕان وەک ئەرکێکی خواوەندی دەبینن. ڕەنگە بەلامانەوە قورس بێ باوەڕ بکەین کە بیروباوەڕی ئاینی بتوانێ ببێتە هۆی کوشتن و سووربین لەسەر ئەوەی کە توندوتیژی لە نەخۆشی مێشک و دەمارگیری سیاسیەوە سەرچاوەدەگرێ. بەڵام لۆژیک و مێژووی ئاینەکان شتێکی پێچەوانەی ئەو ڕوانگەیەمان پێدەڵێن.

داخۆ ئەمە واتای ئەوە دەگەیەنێ کە ئیسلام خراپە؟ نەخێر، بەڵام ئەمە واتای ئەوە دەگەیەنێ کە ئیسلام تاکو ئێستاش بە ڕادەی مەسیحییەت کۆنتڕۆڵنەکراو و ڕامنەکراوە، مەترسی لەنێو هەر ئاینێکدا خۆی شاردۆتەوە کە بانگەشەی ئەوە بکا ئەو هەقیقەتی خواوەندی هەڵگرتووە. ڕاستگۆیانە بێژین، ئیسلام وەک سەرجەم نەیتوانیوە ڕێگە بە بەها سێکولارەکان بدا و قبووڵیان بکا وەک مەسیحییەت کردویەتی. وەک سەرەک ئۆباما ماوەیەک لەمەوبەر گۆتی، ”ئیسلام بە قۆناغی ڕیفۆرم و چاکسازی ئاینیدا نەڕۆیشتووە، تاکو یارمەتی خەڵک بدا باوەڕە ئاینییەکانیان لەگەڵ مۆدێرنێتی بگونجێنن.” ئەم گونجاندنە درێژخایەن و قورس دەبێ و داواکاری گۆڕانکاری ڕۆشنبیری، کۆمەڵایەتی و ئابووری دەکات، هەندێکی لەلایەن هێزی دەرەکییەوە بەرهەمدەهێنرێن، ئەوانی دیکەش لە سەرهەڵدان و زیادبوونی دەسەڵاتی فێرکارییەکانی ئیسلام لەبارەی لێبوردەیی و خۆشویستییەوە دێنەئاراوە. بەڵام هەتاکو بەدەستهێنانی ئەو چەشنە وەرگێڕان و گۆڕانکارییانە، ه[illegible] دەبێ بگۆترێ نالێبوردەیی و توندوتیژی ”خیانەتی پەتی”یە لە ئیسلام و پەیوەندی بە ئیسلامەوە

نییە.

سەرچاوە: نیۆرک تایمز
https://www.nytimes.com/2016/08/01/opinion/how-religion-can-lead-to-violence.html

---

هێشتا زەمەنی ئێمە لەوێ بەجێماوە .. لە بیابان … شکۆ عومەر کاکەڵەش

خوێندنەوەیەك بۆ کورتەفیلمی کۆشکی میروولە* ....

لە کۆشکی مێروولەدا زەمەن و خۆشەویستیمان لێدەدزرێت بەبێ ئەوەی هەستی پێبکەین!
بەداخەوە من زۆرجار رەشبینم بەرامبەر ئەو شتەی کە پێی دەڵێین فیلم و پیشەسازی سینەمای کوردی، ئەمەش رەنگە پەیوەندی بەو بینینە متەوازوعانەیەی خۆمەوە هەبێ بۆ فیلمی غەیرە کوردی و جگە لەوەش لێشاوی ئەو فیلمە بێناوەڕۆك و سادانەی رۆژانە دەخرێنە بەردەممان کاریگەری خۆی هەیە. بەڵام کورتە فیلمی (کۆشکی مێروولە) ئەو رەشبینییەم بەتەواوی ئاوەژوو دەکاتەوە و دەیهێنێ کە پێ بە گەرووی خۆت و بەوپەڕی شانازییەوە هاوار بکەیت و بڵێت ئیمەش خاوەنی سینەمای خۆمانین.
لە دەسپێکی کۆشکی مێروولەدا زەمەنی بینین 2014یە بەڵام زەمەنی ئاکت نادیارە. شوێنی بینین بیابانێکی خوارووە، بەڵام شوێنی ئاکت ماڵی خێزانێکی (سێ کەسی)ی بەختەوەرە،(ئیدی ئەو ماڵە بیابانە، کۆشکە، خەیاڵە….) روون نیە.

جەستەی ئەکتەر لەم فیلمەدا وجوودی نیە بەڵکو ئەوەی کە تەواوی بیر و هۆشی ئێمە بۆ خۆی جڵەو دەکات تەنها بریتییە لە دەنگ، واتە لەگەڵ کەمی وێنەی سینەمایی بینراو لە فیلمەکەدا، زۆرترین پانتایی بە زمان و گێڕانەوە بەخشراوە و ئەوەی کە دەبنیرێت تەنها بریتین

لە بیابانێك، شوانێك و رانەمەڕەكەی، تراكتۆرێك، كەژاوەیەكی بووك گواستنەوە، دواجاریش پرۆسەیەكی هەڵدانەوەی گێڕێكی بەكۆمەڵ. بەڵكو ئەوەی كە هەیە و دەبینرێت لە رێگەی بیر و هۆشەوەیە، بریتییە لە ووتووێژی ژن و پیاوێك كە سەرەتا دوو ئۆتۆمبێل لە دوورەوە دەردەكەون بە هۆڕنلێدان و گۆرانی ووتنەوە بە دوای یەكدا دەڕۆن و ژن و پیاوەكە پێیانووایە كە ئەوە كەژاوەی بووك و زاوایەكە بەلایاندا گوزەر دەكات، دواتر مناڵەكەیان دەگری و پیاوەكە داوای ژیركردنەوەی لە ژنەكە دەكات و پاشان ژنەكە پرسیاری (كات) دەكات و دەیەوێت بزانێ كە سەعات چەندە، كەچی پیاوەكە سەعاتەكەی لە دەستدا نەماوە، بیریشی نیە كە چی لێكردووە و بۆ سەعاتەكەی لە دەستیدا نیە! دواتر بە رێكەووت پرسیاری ئەڵقەكەی دەستی ژنەكەی دەكات و دەڵێت كوا ئەڵقەكەت ئەویش بە هەمانشێوە ئەڵقەكەی نەماوە، بەبیری خۆی هەر لە دەستیدایە بەڵام كاتێ سەیر دەكات ئەڵقەكەی نەماوە و ئەم وونبوونەش دەبێتە خاڵی وەرچەرخانی رووداوەكان و بەرزبوونەوەی دراماتیكی رووداوی فیلمەكە تا دەگات بە تروپك، بەوەی كە پیاوەكە تەئكید دەكاتەوە چۆن دەبێت ئەڵقەی هاوسەرگیرییەكەی لە دەست نەمابێت و نەشزانێ لە كوێیە! لەم نێوەندەشدا منداڵەكە دەست بە گریان دەكاتەوە و ژن و پیاوەكەش دەبێت بە دەمەقاڵێیان، لەم كاتەدا شوانە عەرەبەكە و رانە مەڕەكەی بە نزیكیاندا تێپەڕدەبن، پیاوەكە بە ژنەكە دەڵی شیر بدە بە منداڵەكە باژیر بێتەوە، ئەویش پێی دەڵی: (شیری چیی مەگەر نازانی…) ناچار ژنەكە دەیەوێت بانگی شوانەكە بكات تا كەمێك لە شیری مەڕەكانی بۆ بێنێنی و بیداتە مناڵەكە و پیاوەكەش بەم هەڵسوكەوتە وەرس دەبێت و ژنەكە بێدەنگ دەكات ئەوەش لە ترسی ئاشكرابوونی شوێنەكەیان لەلایەن شوانەكەوە. دواتر بە ژنەكە دەڵێ: (بانگی چی دەكەی خۆ ئەو لە زمانی ئێمە تێناگات…) شەو دادێت و ژنەكە بە دڵشكاوییەوە لای لایە بۆ مناڵەكەی دەكات پیاوەكەش لە هەڵسوكەوت و دەمەقاڵێیی ئەمڕۆی پەشیمانە و داوای لێبوردن لە ژنەكە دەكات و خۆی دەخرێنێتە باوەشییەوە و ئاشتی دەكاتەوە و دیمەنێكی رۆمانسی لە زهنی بینەردا دروست دەكەن و بەڵێنی ئەوەش بە ژنەكەی دەدات كە بەیانی بەیەكەوە دەگەڕێن تا هەم سەعاتەكەی خۆی و هەمیش ئەڵقەكەی پەنجەی ژنەكە بدۆزنەوە، بەڵام بەیانی كە چاو دەكەنەوە لە دەنگی لەرینەوەی زەوییەكە و هاڕەهای شۆفڵ و حەفارە بەخەبەر دێن كە خۆشیان نازانن چیە و كوێیە هاتوەتە سەریان.

دواجار كەسێك هێمایەكی ئاگاداركردنەوەی قەدەغەكراو لەبەردەمیاندا دەچەقێنێت و ئەمانیش واقوڕماو و بێدەنگ سەیر دەكەن. لە م

نێوەندەیا دەنگی چەند کەسێك دەبیسترێت کە بە کوردی قسە دەکەن قسەکان و فۆنەتیکی دەنگەکان بۆ ژن و پیاوەکە ئاشنا دەبێت کە ئەمە زمانی خۆیانە و بۆیە هەست بە دڵنیاییەك دەکەن. دواتریان بۆ دەردەکەوێت کە ئەمان ئەنفالکراون و ماوەی بیست و حەوت ساڵە وا لە ژێر لمی بیابانەکانەوە چاوەڕوانی ئێمەن بۆ ئەوەی بچین و بە ئارامی لە خەو هەڵیانبستێنین و بیانهێنینەوە، ژنەکە ئێستا ئیتر بیری دەکەوێتەوە کە بۆچی ئەڵقەکەی لە پەنجەدا نەماوە، کە 27 لەمەوبەر کاتێ ڕەمی کران سەربازێکی عیراقی ئەڵقەکەی لە پەنجەی دەرهێنا و دزی! بەڵام ئێستا ئیتر گرنگی بە ئەڵقەکەی نادات و بەوپەڕی تامەزرۆیی و بڕوانەکردن و شڵکبوونەوە دەڵێت: (یانی ئەگەڕێینەوە؟) ئەوان لە ئێمە چاوەڕوانترن بۆ گەڕانەوە بۆ ئامێزی نیشتیمان، ئەمەش بە دیاریکراوی لەو دیالۆگەدا دەردەکەوێت کە پیاوەکە دەڵێت: (باشە بۆ وا درەنگ؟ 27 ساڵ چاوەڕوانی...) لەو دیالۆگەوە بینەر هەست بەو هەموو تامەزرۆییە دەکات کە لە ژێیەکانی قۆڵکی ئەو ئەنفالکراوەوە دەردەچێت، تامەزرۆیی بۆ هاتنەوە، بۆ گەڕانەوە بۆ باوەشی نیشتیمان، بۆ هەڵمژینی هەوایەکی نیشتیمان و بەجێهێشتنی تەپوتۆزی بیابانی نامۆ بە ڕۆح و جەستەیان.

یەکێك لە جوانترین تەکنینکەکانی کۆشکی مێروولە بریتییە لە هەڵگێڕانەوەی ئاست و مەودای بینین کە بەجدی بینەر لەسەرەتاوە ئیستیفزار دەبێت تا ئەو ساتەی دەچێتە نێو دنیای فیلمەکەوە، چونکە تەواوی گۆشەی کامێرا لەم فیلمەدا تا دیمەنی پێش کۆتایی تەنها دوو گۆشەیە و بەس، ئەوانیش بریتین لە گۆشە نیگای هەردوو کارەکتەری نێو فیلمەکە بەبێ ئەوەی ئەوانیش ئاڕاستەی بینینیان بگۆڕن. واتا چۆن 27 ساڵ لەمەوبەر ئەو ژن و پیاوە ڕەمی کراون و بەشێکی جەستەیان خراوەتە ژێر گڵەوە هەر بەو جۆرە ماونەتەوە، چونکە لەبنەڕەتدا ئەمان مردوون و ئەسڵەن تەنها ئێسکە پەیکەریان ماوەتەوە و ئەوەشی کە دەدوێ و ئاکت دەکات تەنها ڕۆحەکانیانە! کامێراش جگە لەوەی سەرجەم ڕووداوەکانمان لە چاوی دوو کارەکتەرەکەوە بۆ دەگوازێتەوە هیچ گۆشەنیگایەکی ترمان پیشان نادات بۆیە بەڕای من ئەم تەکنیکەی دەرهێنەر پشکی شێری سەرکەوتوویی فیلمەکەی بەردەکەوێت، چونکە لەسەرەتاوە ئاڵۆزییەکی وەها دەخوڵقێنێت کە بینەر تووشی سەرلێشێوانێك دەبێت و ئەسڵەن ناتوانێ تەبریرێکی گونجاو بۆ پابەندبوونی بەو گۆشە نیگا دیاریکراوانە بدۆزێتەوە، تا لە کۆتایی فیلمەکەدا بۆی دەردەکەوێ کە دەرهێنەر جەند زیرەکانە کاری لەسەر چ تەکنیکێکی نایاب کردووە!!

وتوێژ و دیالۆگ بە هەمانشێوە یەکێکی دیکەیە لە کۆدەکانی سەرکەوتنی (کێشکی مێرولە) بەوەی کە دەرهێنەر زۆر وورد و بەسەلیقەوە کاری لەسەر دانان و هەڵبژاردنی دیالۆگەکان کردووە و لە (کێشکی مێروولە)دا هەر دیالۆگێك بۆ خۆی هەڵگری چەندین کۆد و مەغزایە.
هەڵبژاردنی بابەت و کارکردن لەسەری بەو شێویە لەلایەن دەرهێنەر تۆفیق ئەمانییەوە، بەرای من کۆدی سەرکەوتنی فیلمەکەیە بەوەی ئەم نەهاتووە وەکو ئەو کارانەی کە لەسەر ئەنفال بەرهەمهێنراون ئیقایەکی عەسکەری و ژمارەیەك پیرەژنی داماوی پاشماوەی ئەنفال و سەگەڵەشەکەی نوگرەسەلمان و چی و چی بهێنێت و دووبارە بە سواوی کاریان لەسەر بکات، نا بەڵکو ئەمانی هاتووە تەنها خانەوادەیەکی بچووکی سێ کەسی (ژن، پیاو، منداڵ)ی وەرگرتووە و لەسەر رووداوگەلی زۆر سادەی رۆژانەی نێوان ئەو خانەوادەیە کاری کردووە و لە کۆتایشدا پێووتین کە دەکرێت لەسەر شتە زۆر بچووك و سادەکان بەرهەمی شاکار بهێنینە ئاراوە.

بەڵام ئەوەی کە بۆ من مایەی پرسیاری جدی و هەڵوەستەکردنە، شێوەزاری هەردوو کارەکتەرەکەیە، کە بەشێوەزاری سنەیی یان روونتر بڵێین رۆژهەڵاتی دەدوێن، کە هەرچەندە خۆی لە خۆیدا بەهۆی شیرینی شێوەزارەکەوە جوانی و چێژێکی تایبەتی بە فیلمەکە بەخشییووە، بەڵام لێرەدا تووشی ئیشکالییەتی ئەوە دەبینەوە ئایا گەرمیانییەکی ئەنفالکراو بۆ دەبێت بە شێوەزاری سنەیی یان رۆژهەڵاتی بدوێت؟! ئایا ئەمە تەنها تەکنیکێکی دەرهێنەر خۆیەتی بۆ فیلمەکە؟ یاخود دەیەوێت لەڕێی ئەنفالەوە شێوەزارەکان تێپەڕێنێت و بڵێت ئەنفال ئاگرێکە و وا لە دڵی هەموو کوردێکە بەجیاوازی شێوەزار و تەمەن و رەگەزەوە؟ بەراستی هاودژییەك لای دروست بووە لەم بارەیەوە.

خاڵێکی تری جێی پرسیار بۆ من ناونیشانی کورتە فیلمەکەیە (کێشکی مێرولە) بۆ؟ چ پەیوەندییەك هەیە لە نێوان (ئەنفال) و (کێشك)، (مێروولە)دا؟ ئایا مێروولەش بەشدارە لە ئەنفالکردنی کورددا؟ ئایا ئەم ناونیشانە پەیوەندی هەیە بە بینینی کارەکتەرەکانەوە کە مێروولە پانیاییەکی فراوانی بینینی ئەوانی داگیرکردووە؟ یاخود مەبەستی کەللەسەری ئەنفالکراوانە کە بووە بە کێشك بۆ مێروولەکانی بیابان؟
دواجار موتەئەسیفانە زۆر دەگمەنن ئەو بەرهەمە هونەری و ئەدەبیانەی دنیای ئێمە کە توانیویانە ستاتیکییانە کار لەسەر مەرگەساتەکانی گەلی خۆمان بکەن و زۆربەی کارەکان هێندە سادە و

بێناوەڕۆکن کە بەرای من نێگەتیڤانە کاریگەریی لەسەر مەرگەساتەکە هەبووە. بەڵام خۆشبەختانە کورتە فیلمی (کۆشکی مێرووله) لە گۆشەنیگایەکی زۆر وورد و قووڵەوە لەسەر مەرگەساتی ئەنفال بەرهەمهێنراوەتەوە و دەتوانرێ لەرێگەیەوە بە بیانییەك بوترێ ئەوەیە ئەنفال کە بەسەر کورددا هاتووە! بەڕای من ڕای لە ئەدەبدا رۆمانی شاری مۆسیقارە سپییەکان-ی بەختیار عەلی و لە سینەماشدا کورتە فیلمی (کۆشکی مێرووله) ئەو دوو بەرهەمەن کە زۆر بە ووردی و ئاگاییەوە کاریان لەسەر ئەنفال کردووە و هەق وایە هەر نوسەر و هونەرمەندێك کە بیەوێت کار لەسەر ئەو مەرگەساتە گەورەیە بکات، بەر لە هەموو شتێك هەم رۆمانەکە بخوێنێتەوە و هەم سەیرێکی فیلمەکەش بکات بۆ ئەوەی ئەگەر زانی ناتوانێ ئەو دوو بەرهەمە تێپەڕێنێت و لەوان جوانتر و ستاتیکیتر کار لەسەر ئەنفال بکات، ئەوا نەیکات باشترە.

ئێستا ئیدی ئەگەر بیانییەکی هاوڕێم پرسیاری فیلمی کوردیم لێبکات دەتوانم بەشانازییەوە پێشنیاری بینینی چەند فیلمێکی کوردی بۆ بکەم کە یەکەمیان (کۆشکی مێروله)یە.
*کورتەفیلمی کۆشکی مێرووله بەرهەمی ماڵی سینەمایە و ساڵی 2014 لە کوردستان بەرهەمهێنراوە و تۆفیق ئەمانی کاری نوسین و دەرهێنانی بۆ کردووە.

کاتێك نواندن دەبێتە درۆکردن … ڕێباز محەمەد جەزا!!

زۆرن ئەوانەی لە بواری شانۆدا کاریان کردووەو قسەیان لەسەر ئەم دۆزە کردووە و هەندێك لە توێژەرانی بوارەکەشی سەرقاڵکردووەو جەخت لەوە دەکەنەوەکە نواندن پەروەردەیەو پێویستی بە چەمك و مفرەدەو تێگەیشتنی فرە ڕەهەندەو سەربە گرازێکی دیاریکراونیە واتە ناتوانین لەگۆشەنیگایەکی تاکەکەسیانەوە خوێندنەوەی بۆبکەین و وەکو جۆرێك لەخوونەریت تەماشای بکەین و دووبارەی بکەینەوە وەکو لەم رۆژانەدا بەچاوی خۆمان دەیبینین هەندێك لەو کەسانەی کە خۆیان سەرقاڵکردووە بەم کارەوە بە (نووسین ، درامای تیڤی ، شانۆو

کایەکانی تر….) هەموویان دەبینین یەك جۆر کەسەو هەمووئەم کارانە دەکات بەمانایەکی تر : (لەوتوێژەکانی شەقام و گفتوگۆی تیڤی و رادیۆو کاتی نواندن و هەمووئەوانی تر) دا هەرهەمان کەس و بەهەمان جۆرو دووبارە دەیبیبنینەوە کە ناگۆڕێت و تەنانەت لەهیچ کام لەو بەرهەمانەدا قاتی چاکەت و پانتۆڵەکەشی ناگۆرێت گوایە رەشنبیرەو و ئەمە کاری نواندنە !

شانۆ پێویستی بە لێکۆڵینەوەو توێژینەوەو گەڕان هەیە ، پێویستی بە مەعریفەیەنێك داڕشتن !! ئەمەش لە شانۆی نوێدا ناودەبرێت بە “دراساتی بونیادی – Interdisci plenary”کەلە□□ووی تیۆریەوە سوودی بە نمایش و بابەتەکانی نمایش و بیرو روئیای نمایش هەیەو زۆر لەمانەش پەیوەستن بە حەقلە مەعریفیەکانی ترەوە وەکو (فەلسەفە و دەروونناسی و سیاسەت و مێژوو ئابووری) و دواتریش سەربار خستنی سروشتی حالە بەتوێژینەوەی ئەدەبی شانۆو پاشان بەمەشق و ڕاهێنانە پەروەردەییەکانی ئەکتەر، چونکە بیرمان نەچێت کە نواندن دەکات ؟ ! بێگومان ئەکتەر !! بەڵام ئەگەرپسوپۆڕیەکەی ئەم بوونەوەرە داهێنەرە هونەرمەندە پچوککرایەوە لەفۆرمەکدا و لە ناونیشانەکدا چی؟!! فۆرمی دووبارەی نواندن بەرەو ناشرینی و کەمدەستی و نەشارەزایی سەردەکێشێت و دەبێتە(خوو- habit) ، لەپاشاندا بە دروستکردنی نازناو و دانە پا□□ی شتێك کەناوی خۆی بەخۆیەوەتی لەوانە (درۆکردن) ، تاکو ئێستاش زۆرلەبکەرانی بوارەکە ئەم پسپۆڕیەگرنگە بە (درۆکردن) دەزانن ، بەڵام لێرەدا پرسیاری ئەوەمان لادروستدەبێت ئەگەر (نواندن) درۆکردن بێت کەواتە دەزگاهونەری و ئەکادیمیەکانی وەکو ” زانکۆوپەیمانگاکان” کاریان چییە؟! (4 ساڵ) خوێندنی زانکۆو (5ساڵ) خوێندنی پەیمانگا لە پاشان دەوڵەت بەوانەی (درۆکردن) دەداتەا فەرخوازان ؟!!یان دایکان و باوکان (کچ و کوڕەکان) یان دەنێرن بەئەوەی فێری (درۆکردن ببن)؟! ئیتر (تەکنیك و مەشق و پەروەردەو ……) رۆڵێکیان نامێنێت ؟!

زۆربەی خەرایی دەتوانین لەماوەیەکی کەمدا بزانین ئەوکەسانە کێن کە ئەم دەستەواژەو ناوناتۆرانە بەباودەکەنەوە ؟! ناسنامەی هونەریان چییە؟! سەربەکام جیلن و چەن لەشانۆ بەگشتی و نواندن تێدەگەن ؟! هاوزەمان لەگەڵ ئەو دەخە خراپەی شانۆدا ، ئەم کەسانە دەخەکیان دروستکردووە مر□ق نەتوانێت لە شانۆدا کاربکات و کەسانێك پێویست نەبن پسپۆربن چونکە باوەڕیان بە (پسپۆری) نیە!! کەواتە ئەگەر وایە : بۆچی دەوڵەت ئەو توانا مرۆیی و ماددیە زۆرە بە بوارەکی

وامەترسیدار تەرخاندەکات؟! کەچەند ساڵێکە ئەم خووە بێتە هۆی بڵاو کردنەوەی پەتای درۆکردن؟! هەرئەم بۆچوونەشم دەمگەیەنێتە ئەوەی بڵێم : کاتێك پسپۆری نواندن دەبێت بۆ درۆکردن ئیتر پرۆسەی پەروەردەی شانۆو خوێندنی ئەکادیمی و مە عریفەی شانۆیی جێگەی گومانن ..چونکە جقاتێك بۆ درۆکردن بینابکرێت بێگومان لە درۆزنیشی کەم نابێت …

کتێبی پەیامبەر وانەیەك بۆ ژیانی مرۆڤەکان … سەدیق سەعید ڕواندزی

جوبران خلیل حوبران، یە کێکە لەو نووسەرانەی، لە سەر ئاستی جیهاندا، کتێبو نووسینەکانی دەخوێنرێنەوەو خوێنەرێکی زۆریان هەیە.ئەو، وەك حەکیمێك لە نووسینەکانی دەدوێتو نووسینەکانی دەچنە خانەی ڕێنوینی مرۆڤو بیرکردنەوەو بونیادنانی کەسیەتییەکی هوشیارو بە ئاگا لە ژیانو دەوروبەر. بۆیە هەر کاتێك نووسینەکانی دەخوێنینەوە، هەست دەکەین پڕن لە ئامۆژگاریو وتەی بەنرخ.کەلە ئەزموونکردنی ژیانی مرۆڤەکاندا، بایەخی خۆیان هەیە. نووسینەکانی، ڕۆشنایەکن بۆ ڕووناك کردنەوەی سوچە تاریکەکانی ژیانی مرۆڤ. ئەو قسەو سەبردەو ڕووداوەکانی ژیان، دەکاتە پەیامێكو ئاراستەی مرۆڤەکانی دەکات. بۆیە هەمیشە دەربڕینەکانی پڕن لە حیکمەت.هەر ئەمەشە وایکردوە خوێنەران بە شەوقەوە نووسینەکانی بخوێننەوەولەهەر شوێنێك کتێبەکانی ببینن ببیتە جێگەی سەرنجیان. (پەیامبەر) ناوی کتێبێکی ئەو نووسەرەیە، کە لەو ماوانەی ڕابردوودا، ماڵی وەفایی لە هەولێر، چاپی کردووەو نووسەر (توانا ئەمین) وەریگێڕاوەتەوە سەر زمانی کوردی.

ئەم کتێبە وەرگێڕدراوەتە سەر پەنجا زمانی جیهانی. ناوەڕۆکی کتێبەکە، لە کۆمەڵە وتارێك پێکهاتووە، کەباسو بابەتی کۆمەڵایەتیو پەروەردەییو خۆزانین.هەریەك لەو بابەتانە، بە جیا نووسەر لەبارەیانەوە بەکورتی دواوە.بابەتەکانی ئەو کتێبە کورتن، بەڵام

پوختو چێن. بە زمانێکی سادە نووسراون، بەڵام ڕێنوێنیو ئامۆژگاری زۆری تێدایە بۆ خوێنەران. ئەو کتێبە لە چەندین وتاری وەك: (ئازادی/ ئەقڵو سۆز/قسەکردن/چاکەو خراپە/نزا/خەمو شادی/ منداڵی/هاوسەریەتی/کار/) لە گەڵ چەندین بابەتی تر پێکهاتووە. کە هەموویان بەکورتیو لە دووتوێی ڕاپەڕەیەك یان دوودا، نووسەر لە بارەیانەوە دواوەو سەرنجوتێڕوانینەکانی خۆی دەخاتە ڕوو. دەربڕینەکان، ئاماژەیەکی مانادارن بۆ خوێنەرانو گوزارشت لە هوشیاریو تێگەیشتنی مرۆڤ دەکەن.

بۆ هەر یەك لەو باسانە کە لە شێوەی ناونیشانێکی سەربە خۆ نووسراون، جوبران خەلیل، بە چەند دێڕێك لە بارەیانەوە دواوەو بەڕادەیەك کە خوێنەر دەیانخوێنێتەوە،وێرای سەرسامبوونی، چێژیش لە خوێنەوەی بابەتەکان وەردەگرێت. دەشێ پەندو ئامۆژگارییەکانیشی ببنە ڕێنوینیەك و چرایەك بۆ ڕووناکردنەوەی ژیانی مرۆڤەکان خۆیان. بۆنموونە: نووسەر لە باسی ئازادیداو بۆ گەیشتن بەئازادی دەنووسێت:(ئەگەر دەتانەوێ تەختی ستەمکارێك بڕوخێنن دەبێ یەکەمجار ئەو تەختە بڕوخێنن کەلەدەروونتان دایە.ئەگەر ترسێکتان هەیە، ئەوا ئەو ترسە لە دڵی ئێوەدایە نەك لە دەستی ئەو کەسەی لێی دەترسن). بێگومان هەمیشە وتراوە، دیکتاتۆرو ستەمکارەکان، بێدەنگی دروست ناکەن. ئەوە کۆمەلگەیە ستەمکاروجەلاد دروست دەکات بە هۆی بێدەنگی خۆیانەوە.نووسەر ئاماژە بۆ ئەوە دەکات ئەگەر مرۆڤەکان هەموویان هاوهەڵوێستو یەکگرتووبن، ئەگەر یاخی ببنو بێنەوە بە گژ دەسەڵاتدارانو ستەمکاران، ئەوا بە ئاسانی دەتوانن کۆتایی بە زەبرو زەنگی دەسەڵات بێنن. بۆ ئەم مەبەستەش دەبێ سەرەتا لە خۆیانەوە دەست پێبکەنو بەربەستەکانی ژیانی خۆیان بشکێنن. دەبێ قوربانی بدەنو لە مەرگ سڵ نەکەنەوە،تا ئەو کاتەی هەموویان ئازاد دەبن.

ئەوە بێدەنگی مرۆڤەکانە، فەزایەك دروست دەکات،کە تیایدا ستەمکارو ستەملێکراو، قوربانیو جەلاد دەربکەون.تاکەکەسێك کە دەسەڵاتێکی ڕەهای هەیەو هەرچییەك مەبەستی بێت لە ستەموسەرکوتکردنو بێ بەهاکردنی ژیانی مرۆڤەکانی کۆمەڵگەکەی دەیکات،ئەوا ئەودەسەڵاتەی لە کوێ هێناوە؟ خۆ لە ئەزەلەوە بەو شێوەیە دەسەڵاتدار نەبووە؟ ئەوە هەموو لە بێدەنگی تاکەکانو نەبوونی هیچ شۆڕشو یاخیبوونێك دروست دەبێت. بۆیە بە بۆچوونی نووسەر هەرکاتێ تاکەکان توانییان ترسی نێو دڵەکانی خۆیان بشکێنن، ئەوا دەتوانن ترسی ستەمکارەکەش نەهێڵن. چونکە ئەگەر ترسێك هەبێت،ئەوا ئەو ترسە لە دڵی مرۆڤەکان

خۆیاندایە، نەك ئەو كەسەی لێی دەترسن. بێگومان ڕۆژێكیش دێت ئەو ترسە نەمێنێتو مرۆڤەكانی یاخدەبنو بە گژ تەختی ستەمكارەكەیاندا دێنەوە. تەمەنو دەسەڵاتی ستەمكار، چەندیش بخایەنێت، هەر كۆتایی دێت.

هەموومام بینیمان، سەداموقەزافیو بن عەلی چیان بە سەر هات. ئەمە دەبێ وانەیەك بێت بۆ هەمووئەوانەی دەسەڵاتدارنو خۆیان بە شوان دەبینــنو گەلەكەشیــان بــە مێگەل. بەڵــام ئەمــە چۆن دەكرێــت، بــە تێكشكانــدنی ئــەو ترســەی لــە دەروونــی مرۆڤەكانــدایە. لەوتــارێكی دیكــەدا، كەدەربــارەی هاوســەریەتییە، جــوبران خەلــیل جــوبران دەڵێت:(پێكەوە گۆرانی بڵێن، بەڵام ڕێزی تەنیایی یەك بگرن. پێكەوە بن بەڵام مەچنە ژێر سێبەرێك). لەڕاستیدا، نزیكترینوبەبەهاترین پەیوەندی، پەیوەندی نێوان هاوسەرەكانە، لە چوارچێوەی ماڵێكو خێزانێك. پەیوەندییەك كە ئەگەر هیچ گرفتێك نەیەتە پێشەوە، ئەوا تاكۆتایی ژیانی یە كێكیان بەردەوام دەبێت.بەڵام زۆرجار ئەو نزیكیو پەیوەندییە خۆشەویستییەی نێوان هاوسەران، لە چوارچێوەی ماڵدا هەڵدەگەڕێتەوەو لە بڕی خۆشەویستی، دەبێتە پەیوەندی ڕقو كینەو ڕیزنەگرتن لە یەكتریوتاسەرەنجام بە لێكترازانوجیابوونەوە كۆتــایی دێــت. نووســەر لــە گوزارشتكردنەیــدا لــە بــارەی هاوسەریەتی،ئاماژە بەوە دەكات كە ئەگەر هاوسەران زۆر یەكتریشیان خۆشبوێتو ئاوێتەی ژیانی یەكتری ببن، ئەگەر بوونی خۆیان لە بوونی بەرامبەرەكەیان ببینەوە، ئەوا دەبێ پەراوێزێك بۆ ئازادی ژیانی تاكـایەتی یـەكتری بهێڵنەوە.نـابێ ئـەو پەیوەنـدییەیان شێـوەیەكی كۆیلایەتــی وەربگرێــت. یــاخود ئەوەنــدە بیــر لــە زەوتكرنــی یەكتریوكۆتوبەند كردنی یەكتری بكەنەوە، كە بوارێك نەمێنێنەوە، بۆ ئــازادییە كەســییەكانی خۆیــان. زۆرجــارئەو خۆشەویســتییەی نێــوان هاوســەران، لــە دەرەنجــامی تەماشــاكردنی یــەكتری وەك موڵكــداریو خاوەنداریەتی یەك، دەگۆڕێت بە پەیوەندییەكی ڕقو كینە. هاوسەران لە ژیانی خێزانیاندا، چەندیش یەكتریان خۆشبووێت، مانای ئەوەنییە ئیدی دەستبەرداری تاكایەتی خۆیان ببنو ببنە كۆیلەی یەكتری. بۆیە جوبران دەڵێت: (پێكەوە بن بەڵام مەچنە ژێر سێبەرێك). ڕێزی تەنیایی یەك بگرن.

ئەمەش دەلالەتێكە بۆ ئەوەی پەیوەندی هاوسەران لەچوارچێوەی یەك ماڵو خێزاندا، نابێ بێتە هۆكاری توانەوە لەنێو یەكتریدا، تا ئەو ڕادەیەی یەكێكیان ئەوی تریان دەسڕێتەوەو شوناسی خۆی پێدەبەخشێت. بێگومانیش هاوسەران، هەرچییەكو هەر چۆنێك بن، دواجار هەردووكییان

مرۆڤن. کە مرۆڤیش بوون، مانای وایە هەریەکەیان خاوەنی هەستو سۆزو سرووشتی بایۆلۆژی و سایکۆلۆژی خۆیانن. نابێ بیرلەوە بکەنەوە کە ببنە یەك. چونکە بە دۆنیایەوە، ئەوە هەڵەو مەحاڵیشە. لەوتارێکی دیکەدا لە بارەی عەقڵ و سۆز جوبران دەڵێت:(ئەگەر بەتەنها عەقڵ فەرمانرەوایتان بکات،دەبێتە ڕێگرو سنووردارتان دەکات.

ئەگەر بەتەنها سۆزیش فەرمانرەوایتان بکات، ئەوا دەتان سووتێنێ. دەبێ عەقڵ وسۆز بە یەك ئەندازە ڕێزیان لێبگیرێت).هەڵبەتە مرۆڤ وەك بوونەوەرێك، پێکهاتەیەکی سایکۆلۆژی وفسیۆلۆژی تایبەتی هەیە. کە بونیادی کەسیەتییەکەی پێکدەهێن. لە بوونی مرۆڤەکاندا، لە یەك کات عەقڵ هەیەو سۆزیش هەیە. مرۆڤ لە پاڵ پێداویستییە فسیۆلۆژیو غەریزەییەکان، پێویستیشی بەلایەنی ڕوحیو بایەخدان بە شتە ڕوحییەکان هەیە.لە نێوان عەقڵو سۆزدا، لە نێوان مرۆڤێکی ڕۆمانسیومرۆڤێکی ئەقڵانیدا، نابێ لە یەك کاتدا، یەکێکیان بیت. واتە هیچ مرۆڤێك نییە بەتەنها ڕۆمانسیانە بژیتو ئەقڵانیەتی بەلاوە گرنگ نەبێ، بەهەمان شێوەش ناتوانێ ئەقڵانی بژیتو سۆزو ڕۆمانسیەتی نەبێ. مادام پەروەردیگار مرۆڤی بەو شێوەیە خوڵقاندووە، ئیدی نابێ دەست لە دروستکراوەکانی خودا بدەین.

بێنینە بەر چاوی خۆمان، ئەگەر مرۆڤێك بەتەنها ڕۆمانسیانە بژیتو تەنها سۆز بکاتە ڕێنوینی ژیانی خۆی، هەڵەیەکی چەند گەورە دەکاتو ڕووبەڕووی مەترسیەکی چەند گەورە دەبێتەوە. چونکە ئەوەی دواجار مرۆڤ لە ئاژەل جیادەکاتەوە ئاوەزە.بۆیە لە نێوان عەقڵوسۆزدا، دەبێ هاوسەنگییەك هەبێو باڵانسی هەردووکیان ڕابگیرێت. مرۆڤ هەرتەنها بە ئەقڵ ناژی، بەڵکو پێویستیشی بە سۆزو خۆشەویستیو پەیوەندییە لە گەڵ بەرامبەرەکەی. بەتایبەتیش مرۆڤی خۆرهەڵاتیو لە نێویشیاندا مرۆڤی کورد،کە لە سرووشتەوە کەسیەتییەکی ڕۆمانسی هەیەو کەمتر بەرگەی پێشکەوتنە تەکنەلۆژیی وزانستییەکان دەگرێت. سەرنج بدەن، ئامێرە داهێنراوە نوێکانی سەردەم، لە زۆر کاتدا چ نەهامەتییەکیان بۆ خێزانی کورد هێناوەتە ئاراوە.بۆنموونە : وەك مۆبایل.

کە سەرچاوەی چەندان کێشەو نەهامەتیو لێکترازانی کۆمەڵایەتی خێزانەکانە.مرۆڤی کورد، چونکە لە سەردەمێکی نامۆ دەژی، ئیدی ئەویش هەست بەو نامۆیە دەکاتو لە پاڵ پێداویستیە فسیۆلۆژییەکان، پێویستی بە پێداویستییە ڕوحیەکانیش هەیە.بەهۆی نەمانی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانیشو سۆزو خۆشەویستی نێوان مرۆڤەکان، ئیدی ئەو پێداویستییە ڕوحیانەش نەماون. ئێمە ڕۆژ نییە گوێبیستی چەندین

تاوانی کوشتنو خۆکوشتن نەبین، کە تاوانەکان هەندێکیان بە دەستی کەسە هەرە نزیکەکان خۆیان ئەنجام دەدرێن. لە کاتێکدا، لە کۆتایی نەوەتەکان و سەرەتای دووهەزارەکاندا،ڕێژەی ئەنجامدانی تاوانەکان بەو شێوەیە زۆر نەبوو.جوبران خەلیل، لە وتەیەکی دیکەی نێو کتێبەکەیدا، کەلەبارەی نزاوەیە دەڵێت:(کاتێ ناڕەحەت دەبن یاخود داخوازیەکتان هەیە، نزا دەکەن. خۆزگە لە کاتێ شادی و بێ کێشەییشدا نزاتان دەکرد). یە کێك لە خەسڵەتە کۆمەڵایەتییەکانی مرۆڤ ئەوەیە، کاتێ ناخۆشییەك یاخود کارەساتو خەمێکی گەورەی ڕووبەڕوو دەبێتەوە،نزا دەکاتو لە خوا دەپاڕێتەوە، لەو نەهامەتییە ڕزگاری بکات. ئەوانەشی کە بڕودارنینو باوەڕیان بە هیچ ئاینێك نییە،هەمیشە بە دوای وزەو هێزێکی شاراوە دەگەڕێن، بۆ ئەوەی وەك فریادرەسێك بیبینن بۆ ڕزگارکردنیان . وەلێ هەمان ئەو مرۆڤانە، کاتێ دەگە نەخۆشیەك ئیدی نزا ناکەنو پەروەردیگار فەرامۆش دەکەن.

ئەوان بیریان دەچێت، کە پێشتر لە چ دۆخێك دابووینەوچەند ناخۆشییان بینیوە.بەڵام بیر لەو ناخۆشییانە ناکەنەوەو لە نێو خۆشیو شادیەکانیاندا، مەستو حەیران دەبن. لە کاتێکدا،ناخۆشییەکان بۆ ئەوەیە بیری لێبکەینەوەو خۆشیەکانیش بۆ ئەوەیە، شادو کامەران بین. خۆشیو ناخۆشی، بە شێکن لە پێدراوەکانی ژیان. مرۆڤ هەمیشە لە خۆشی دانابێتو هەمیشەش لە ناخۆشی دانابێت. بەڵکو لە ژیانو تەمەنی خۆیدا، هەموو بارودۆخەکان دەبینێت. بەڵام ئەوەی گرنگە ئەوەیە، کە مرۆڤ بۆ هەمووکات،خودای بە بیر بێتو نزا بکات. نەك تەنها لە ساتە نە خۆشەکان بیری بکەوێتەوە.لەوتەیەکی دیکەیدا لە بارەی منداڵەوەدەڵێت:(هەوڵمەدەن ئەوان وەك خۆتان لێبکەن). وەك دیارە، بە پێی جارنامەی جیهانی مافی مرۆڤ، تا تەمەنی هەژدە ساڵی بۆ منداڵیەتی دیاریکراوەودوای ئەوە مافی دەنگدانو چەندان مافی دیکەی دەبێت. تەنانەت لەو تەمەنەدا، حوکمە قوڕسەکانی دادگاش بە سەر منداڵ ناسەپێنرێتو تا هەژدە ساڵی تەواو نەکات، لە خانەی نەو جەوانانو ڕاگیراوان دەبێت. بۆیە بە درێژایی ئەو ماوەیە، پەروەردەکردنی منداڵ لە ئەستۆی خێزانەکەیەتی، بەتایبەتیش دایكو باوك کە خودی منداڵەکە هی ئەوانە. بۆیە هەستیارترین قۆناغو بەرپرسیارترین قۆناغ، قۆناغی منداڵییە. لەو تەمەنەدا، پەروەدەکردن لە ئەستۆی چەند ئۆرگانێکی پەروەردەییە وەك: خێزان، قوتابخانە، هاوڕێ و ژینگەی دەوروبەر. بۆیەشە بۆ ئەوەی تاکێکی پەروەردەییوهوشیار پێ بگەیەنین، دەبێ بە هاوبەشی هەموو ئۆرگانە پەروەردەییەکان، هەوڵی بونیادنانی کەسیەتی منداڵ بدەین. بەڵام لێرەدا،پێگەیاندنو پەروەردەکردنی هەرە سەرەکیو بنەڕەتی لە ئەستۆی

خۆزانە. بەڵام جوبران لێرەدا جەخت لەوە دەکاتەوە کەنابێ منداڵەکانمان وەك خۆمان لێبکەین. بەڵکو دەبێ ڕێگەیان پێبدەین ئازادانەو سەربەخۆیانە بیر بکەنەوە. واتە خۆیان کەسیەتی خۆیان بینا بکەن. ئەگەر ڕووبەڕووی هەڵدێرێکیش بوونەوە، ئەوا دەبێ ڕێنماییان بکەینو ڕاستییان بکەینەوەو ئامۆژگارییان بکەین. بەڵام نابێت بیر لەوە بکەینەوە کە منداڵەکانمان، کۆپی خۆمان بن. بە پێچەوانەوە، سرووشتی سایکۆلۆژیو کۆمەڵایەتی هەر مرۆڤێك جیایە لەوی تر.

بۆیە دەبێ ڕێگەیان بدەین سەربەستانە بیر بکەنەوەو ئامانجی داهاتووی ژیانیان دیاری بکەن. لە خۆرئاوادا منداڵ هەر تەنها تادەگاتە هەژدەساڵ لە ئەستۆی خێزاندایە، ئیدی لە دوای ئەو تەمەنەوە، ئازاد دەبن لە هەڵبژاردنی ژیانو چارەنووسی خۆیان. لە کۆمەڵکە پەتریاکییەکاندا، کە کۆمەڵگای کوردیش یەکێکە لەو کۆمەڵگا نەریتخوازانە، جاروایە دەسەڵاتی باوك بە سەر منداڵەکانی بۆ ماوەیەکی درێژ دەمێنێتەوە. وێرای ئەوەی کە هەندێ جار پەنا دەبەنە بەر کرداری توندوتیژیو گوێنەگرتن لە خواستو کێشەی منداڵەکانیان. کە ئەمەش بەداخەوە سەر دەکێشێت بۆ هەڵشاخان بە ڕووی یەکتریو دواجاریش بە کارەساتێکی دڵتەزێن کۆتایی دێت.

ئێمە ڕۆژنییە بە سەر هەواڵی دڵتەزێنی لەو شێوەیە نەکەوین. کە تیایدا باوکێك کوڕەکەی دەکوژێت، یانیش بە پێچەوانەوە. ئەم کێشانە دەرەنجامی لە یەکتری نەگەیشتنو بزۆزی بە شێك لە منداڵەکانو هاوکات توتدوتیژی خودی باوکەکەش دەگەڕێتەوە. بۆیە کە جوبران دەڵێت:(منداڵەکانتان وەك خۆ لێمەکەن) مانای ئەوەیە، کە سرووشتی پەروەردەییو کۆمەڵایەتی مرۆڤەکان، جیایە لە یەکتری و ئەستەمە بچنە سەر بوونو تێگەیشتنی هزریو کۆمەڵایەتیانەی یەکتری. بەڵکو هەر مرۆڤەو دیدو تێڕوانینو بیرکردنەوەیەکی جیای هەیە لە یەکتری کە خۆی باوەڕی پێیەتی. ئینجا ڕاست بێت یا هەڵە. گرنگە منداڵ بە شێوەیەکی ڕاستو دروستو تەندروستییانە پەروەردە بکەین. چاودێریان بکەینو سەرپەرشتییان بکەین بەلام مانای وانییە ببنە هاوشێوەی دایكو باوکییان یاخود کۆیلەی ئەوان. ئەمانە بە شێك بوون لەو دەربڕینانەی کتێبەکە، کە ئێمە کۆمێنتی خۆمان لە بارەیانەوە نووسیوە. ئەم کتێبە، بەزمانێکی کوردییانەی سادەو جوان وەرگێڕدراوە. بابەتەکانی کورتو پوختن. خوێنەوەیان بۆ مرۆڤ، لە هەر تەمەنێك بێت گرنگە. دەستخۆشانە لە وەرگێڕی کتێبەکە دەکەم. بە هیوام نووسینەکانی دیکەی نووسەریش، یان بابەتە پەروەردەییەکانو

کۆمەڵایەتییەکان، وەربگێڕیتە سەر زمانی کوردی. وەرگێڕان گرنگ نییە، بەڵکو ئەوبابەتەی وەریدەگێڕین گرنگە. ڕەنگە تا خوێنەرێك ڕۆمانێکی بیانی وەرگێڕدراو دەخوێنێتەوە، چەندان خوێنەری تر، نووسینە کۆمەڵایەتیو پەروەردەییەکان دەخوێننەوە. بە تایبەتیش ئەو بابەتانەی لە تەوەرەکانی ژیانی مرۆڤوژینگەو پەیوندییە کۆمەڵایەتییەکان دەدوێن.

پەراوێز:

1- ناوی کتێب(پەیامبەر) نووسینی (جوبران خەلیل جوبران) وەرگێڕانی(توانا ئەمین) بڵاوکردنەوە(ماڵی وەفایی).

2- تەنها نووسینی نێو کەوانەکان لە کتێبەکەوەرگیراون. ئەوەی تر نووسینو کۆمێنتەکانی خۆمە لە بارەی دەربڕینەکانی نێو کتێبەکە.

ڕواندز_ تەمموزی 2017

3ی ئاب خاڵی وەرچەرخان ... عەلی مەحمود محەمەد

زیاتر لە 1200 ساڵە ئێزیدییەکان لەسەر ئەم خاکە جینەساید دەکرێن, هەموو ئەو تاوانانەی داعش ئەمرۆ ئەنجامی داوە, بە درێژایی ئەو مێژووە , سەدان جار لە دوبارە بونەوەی بەردەوامدا بووە , لە ماوەی دوانزە سەدەی رابردوودا بەردەوام تاڵان کراون و کچان و ژنانیان کراوە بە کەنیزەك و لە بازاڕی گەرمی کۆیلەی شارەکان فرۆشراون,لەوانەیە زۆرێك لە ئەمە دایە گەورەکانی لەوان بن, پیاوان و مناڵانیشیان کراون بە کۆیلە و لە زۆربەی جارەکانیش بۆ خۆ رزگارکردن بۆ زۆر ئاینیان پێ گۆڕدراوە , لەو 72 فەرمانەی پێشوو وەك ئاماژەی پێ دەدەین , پیاوانی موسڵمانی کورد لە زۆر پەرچەمی ئایندا بەشداریان لە کەی تاوانەکاندا کردووە , هەندێك جاریش خۆیان سەرکردایەتی فەرمانەکانیان کردووەو لە مێژووشدا هەندێکیان بە پاڵەوانی ئەفسوناوی نەتەوە هەژمار کراون , وەلە لە دوا فەرماندا, فەرمانی رۆژی یەك شەمە رەشەی 3ی ئەگستسی ساڵی 2014

ەدا, کە پیاوانی ئیسلامی توندڕەوی عەرەبی سونە مەزهەب پێی هەڵسان لە ژێر ناوی داعش, ئیتر پیاوانی کورد نەك بەشێك نین لە پرۆسەکە و ئەکتەری چالاك نین لە تاوانەکە , بگرە بە هەڵمەتی هەموو ئێزیدین قۆناغێکی نوێ دێتە پێشەوە , ئەویش بە پێچەوانەی فەرمانەکانی پێشوو , لێرەدا پیاوانی کورد نەك بەشداری تاوانەکە ناکەن , بەڵکە دەستە بژێرەك لەوان دەڵێن هەموو ئێزیدین و زۆربەش شانازی بە نادیە مورادەکەیانوە دەکەن , ئەو یەك شەمە ڕەشەی لە تاوانەکانی داعشدا , بۆ بەردەم راگەیاندنەکانەوە چەندە ڕەشترە بێت , دوا فەرمان دەبێتە دوا کۆمەڵکوژی ئێزیدییەکان و کۆی تاوانەکانی پێشوو , لە ئاوێنەی یاداوەریدا زیندوو دەکاتەوە , دەیانکات بە بەشێکی بەزلەکراو لە خۆی, مێژوو لێرەدا پێچەوانە دەبێتەوە , 3ی ئاب لە تاوانەوە دەگۆڕێت بۆ دادگای مێژووی تاوانە هاوچەشنەکانی رابردوو.

بەهۆی زیاتر لە 80 ساڵ بزاوتی رۆشنبیری و سیاسی لە کوردستاندا, کۆمەڵگایەکی بەرهەم هێنا, تاوانەکانی 72 فەرمانی غەزای دژ بە ئێزیدییەکان ڕەت کردەوە, لێرەدا هەست بە گۆڕانکارییەکی هێمنانە دەکەین لە عەقڵی تاکی کورددا, هەرچەندە بەشێکیشی لە ژێر کاریگەری ئیسلامی سیاسیدان, کەم تا زۆر هاوسۆزن لە ناوەڕۆکدا لە گەڵ داعش, کەمایەتییەکی زۆر بچوکی چەند سەت کەسی نەبێت , بۆ ئاشکرا ئەوی دی هەموو ڕەتی تاوانەکەیان کردەوە , ئیتر ئێزیدییەکان مرۆڤی پێش یەك شەمەی ڕەش نین , ئیتر چوارشەمەی 2016-8-3 , هەموو بە بەدەنگ چرکەیەك رادەوەستن و ڕێز لە قوربانیان دەگرن , ئیتر هەموو 3-8ی ساڵێك نەفرەت لە هەموو فەرمانەکان دەکەینەوە, بۆ ڕێزگرتن لە قوربانیان ڕەتی مێژووە ڕەشەکانی هاوشێوەش دەکەینەوە , هەر بەوەندەشەوە نا بگرە بەڵێن بەرەو دادگاییکردنی مێژوویانەی ئەوانەی لە 12 سەدەی رابردوودا بەشدار بوونە لە تاوانە هاوچەشنەکانی یەك شەمە ڕەشەکە,چوارشەمەی 2016-8-3 , ئەم ڕەتکردنەوەیە گەیشتە پێپەی خۆی ,بووە بەشێك لە یاداوەری گەلەك , بووە دابڕان لە گەڵ مێژووی 1200 ساڵەی رابردوو و هەر 72 فەرمانەکەی پێشو تر.

لە فتوکانی ئەحمەدی کوڕی حەنبەل (855-780 م) ەوە , تا فتواکانی لەیسی سەمەرقەندی و مەسعودی و ئەبو سعودی عەمادی بەم هەموو پلەو پایە ئاینییەوە (“خگیب المفسرین” شیخ الإسلام, مفتی القسگنگینیە,) کە ئێزیدییەکانی بە لە کافر کافرتر ناو زەد کرد, فتوای کوشتنی پیاوان و بە کەنیزەك کردنی ژنانیانی دەردەکرد, هەموو ئەوانەی بە فتواو فەرمان بەشداری جینۆسایدی ئێزیدیەکانیان لە مێژوودا

کرد,جارێکی دیکە ل□ بەردەم ئاوێنەی تاوانەکانی داعش خرانەوە ناو قەفەسی دادگای مێژووو, ئیتر لێرەوە عەمادی شێخ الئیسلامی ئومەیەك نیە لای ئێمە, بەڵکە فتوا دەری تاوانێکی مێژوویی بەردەوامە بۆ زیاتر لە دوو سەدە , سەدان فەرمان لە بەر رۆشنایی فتواکەیدا دەردە چێت و پێکهاتەیەك هەوڵی سڕینەوەی دەدرێت ,ئەوەی ئێستا داعش دەیکات , عەمادی درێژ ماوەترین موفتی ئاستانە چوار سەدەو نیو لەمەو پێش دەریکرد بەرامبەر بە ئێزیدییەکان.

قڕ کردنی ئێزیدییەکان لە ساڵی 224ی كۆچییەوە , لە سەردەمی خەلیفە موعتەسەمی عەباسییەوە دەستی پێکرد, وەلێ فتوای ئەبو سعودی عەمادی لە ساڵی 1560 رەوایەتی ئاینی پێ بەخشی و رەوایەتی دا بە قڕ کردنەكە لە پۆششی ئایندا, ئەم فتوایە بوە هەوێنی دەیان فەرمانی مەرگ, چڕترینیان فەرمانەکانی قڕکردنەکانی سەدەی نۆزدە بوو , سەدەیەکی پڕ نەهامەتی و کارەسات بوو بۆ ئێزیدییەکان , ئەم فەرمانانە تەنها خەلیفە و پاشا تورکەکان پێی ه□ن□ستان,لە ساڵانی 1832 و 1834 پاشای کۆرەی رەواندز و فەرمانی بەدرخان بەگ لە ساڵی 1844 لە ناو فەرمانە زۆرو زەبەنەکاندان, بۆیە لە بەر رۆشنایی و ئاوێنەی تاوانەکانی داعشدا, دەبێت بە پێگەی کەسایەتی ئەو کەسایەتیانەدا بچین□و□ ل□ دادگایی مێژوودا دادگایی بکرێنەوە, راستە هەر مر□ق□ك لە مێژوودا مر□ق□کان ب□ ش□وازی□ك دەیخوێننەوە .

بڕیارێکی لۆژیکیانە! … وەرزێر کاکەیی

لە هەر ژینگەیەکی تەندروستدا باس لە ئەدەب و هونەر دەکرێت زۆرینە بێدەنگ دەبن و دەیانەوێت ڕێز بنوێن و لە هەمان کاتیشدا فێر ببن، چونکە ئەم دوو چەمکە لوتکەی مانای مر□ق□.
(کاروان عومەر کاکەسوور) وەختێك دەنووسێت:
" دنیای کوردی؛ ئەدەب و هونەرێکی دەوێت و دەیانپارێزێت، هاوشانی سیاسەتەکەی ب□ن. بە مانایەکی تر: چارەی ئەو نووسەر و هونەرمەندانەی ناوێت، بە شێوەیەک لە شێوەکان لە سیاسەتمەدارەکانی جیاوازن. مر□ق ل□ دنیای (نووسین و بڵاوکردنەوە)دا بەر هەمان ئەو

م□ا□□ دەکەوێت، کە لە دنیای سیاسەتدا بەری کەوتووە".
ئەم راستیە ئاوێنەیەکی ئەو بێڕێزییە بەربڵاوەیە کە بە هونەرمەندو ئەدیبی راستەقینەی کورد دەکرێت و بگرە هیچ قەوارەو مانایەکی مر□قبوونیان بۆ دانار□ت.

ئەوان لە شاخ هاتنەوە ئەزموونی شاخەوانی و خەتخەتێن و باڵباڵێن و موئامەرەو خەتمائیل و سیخوڕی و تەقریرنووسین و پەلاماری یەکتردان و تەسفیەکردنی هەموو ناحەزەکانیان فێری خەڵك كرد، نەك ژیانی مەدەنی و ئیدارەی سەرکەوتو و پەرەدان بە زانست و زانین، مێزو عەرەبانەی خەڵکیان دەشکاند تا بێکار بن، گەمارۆی ئابووری و هەژاری و بێکاری گەنجانیان بە هەل قواستەوە تا (٥٠٠) دیناریان بدەنێ و بچن هاو نەتەوەکەی خۆیان پێ لەناوبەرن، لە پێناو بەرژەوەندی و قومارە ئیقلیمیەکانیاندا.. لە بەرامبەریشدا دڵسۆزیی و راستگۆی و نیشتمانپارێزی و دەستپاکی و وەفاو گیانی یارمەتی و ئینساندۆستییان لە نەتەوە سەندەوە.. سەرەنجام ئاوها مر□قی کوردیان گەندەڵ کرد، مر□قی کوردیان کردە ئامێرێکی بێ هەست و بێدەنگ لە بەرامبەر هەموو ناحەقیەکاندا، بگرە لەمەش ناقۆڵاتر، کڕینی خامەی هەندێك لە ئەدیبان بوو و لەولاشەوە پەراوێزخستنی ئەوانی تر.. ئەوانەی بەم دوعایەی ملهوڕەکانی کوردایەتیان گوت ئامین هەر ئەو نووسەرە بەرژەوەندیخوازانە بوون کە لە دامودەزگا چەواشەکارەکانی خۆیاندا بە راست و چەپدا دەستیان دایە دزین و خۆ دەوڵەمەندکردن و برەودان بە دیاردەی واستەکردن و ناپاکی نواندن بەرامبەر هاوڕێکانیان.. ئیتر شتێك نەمایەوە لای رۆشنبیرو خوێنەرانی کورد جێی بایەخ و دەستخۆشی بێت، چونکە وشە لە هەموو شتێکی تر سوکتر کرا، زۆر لە ئەدیبەکانیش مۆراڵی خۆیان لەدەستداو یەکەم کەس درۆیان لەگەڵ کرد: خودی خۆیان بوون..

لەناوهیچ نەتەوەیەکی تردا چەند دواکەوتووش بن ئەم دیاردەیە بوونی نییە، هەموو شتێك بکرێتە ملکەچی سیاسەتمەداران و هیچ بەهایەکیش بۆ وشە نەمێنێت، بەڵکو بە جۆرێك خەڵك گێژو بێئاگا بکرێت؛ ئەوەی لە بەرنامەی ژیانیاندا نەبێت خوێندنەوەو کتێب بێت، تەنانەت ئەوانەش دەخوێننەوە هەر دەزگاکانی دەسەڵات ئاراستەیان دەکات و کتێبیان بۆ چاپ و دەستنیشان دەکات تا بیخوێننەوە! بەڵێ هەر ئەوان بوون هەموو شتێکیان بۆگەن کرد، بۆنموونە ساڵانە بەناو فیستیڤاڵ سازدەکرێت کەچی پێش خوێندنەوەی بەرهەمەکان؛ خەڵا تەکەی دیاریکراوە بۆ کێ دەبێت! یان دەزگایەکی چاپ بڵێت (سەدوبیست هەزار) کتێبمان بەخشی بە قوتابخانەو بەڕێوبەرایەتی وشوێنە جیاجیاکان کەچی لەولاوە

دەگوترێت کەس پشتیوانی مادییان ناکات؟ نامەوێت نموونەی زیاتر بهێنمەوە، ئەوەندە بەسە بڵێم: خۆزگە کاك کاروان بیری لەوە دەکردەوە بە زمانەکانی تر بنووسێت بۆ مر□ق□کانی تر، چونکە ئەوان زۆر زیاتر ڕێز لە خۆی و وشەکانی دەگرن، لای ئەوان مر□ق ب□□□زترە لە سەرجەم کەلوپەلەکانی تر بە ئایدۆلۆژیاو پارەشەوە، مر□ق ب□ هەموو بەرهەمە جیاجیاو کەم و زۆرەکانیەوە، ئێمە لە کۆمەڵ-گا یەکدا دەژین؛ نەك تەنها نووسین کەس راناچڵەکێنێت، بگرە گیانی رق و دووبەرەکی و ئاژاوەو ئازاردانمان تێدا چێنراوە، نەفرەتکردن لە هەموو داهێنان و جیانووسییەك، مرۆڤمان لا زۆر بێ بایەخکراوە، لەو ساتەوەی کەسایەتی رۆشنبیرو بەخشەری وەك (عەلی بۆسکانی) بە بێ تاوان لە نێو بردراو کەسێك نەیپرسی بۆ؟ رای گشتی دادگایی بکوژانیان نەکرد. ئیتر کوشتنەکانی دواتر بەس بوونە ژمارە.. بەڵێ لای ئێمە نووسین بە کوردی، نەفرەتکردنە لە خودی خۆت. جێی خۆی بوو بۆ بیرکردنەوە لەم دەستەواژەیەو بڕیاردان بەسەریدا، پێش هەموو شتێك هەر یەك ل□ ئێمە رابمێنین و قوڵ لە هۆکارە راستەقینەکانی بیر بکەینەوە.

ترس لە زوڵف و ئەگریجە …. عەزیز ڕەئووف

ترس لە قژی مێینە هیچ نیە جگە لە دەرکەوتنی ناشرینیەکانی ناخی نێرینە. تۆ پێش ئەوەی بە کچ بڵێی قژت داپۆشە، چاوەکانی خۆت بگرە و واز لە بەرامبەر بێنە. تۆ کە نەتوانی چاوی خۆت داپۆشی ئەوە چ موسوڵمانێکی. هێزگەلێك، ئاینێك، ئینسانگەلێك ترسیان لە قژی ژن هەبێت خەلەلێك لە دید و تێڕوانینیاندا هەیە سەبارەت بە جەستە کە هی کەسێکی ترە. هەرگیز ئەمە بەو مانایە نیە ئافرەت خاوەنی جەستەی خۆی بێت.

ترس لە قژی ژنان ترسێکی ئاینی نیە ئەوەندەی ترسێکی ئایدۆلۆژییە. هەزاران خانمی پەکەکە قژیان هۆنیوەتەوە و زوڵف و ئەگریجە پەخش دەکەن و کەس شك نابەم لە عومریدا بە چاوێکی سێکسیەوە تەماشای ئافرەتێکی پەکەکەی کرد بێ.

بۆ نمونە دەڵێی ژن با خۆی داپۆشێ، بۆچی، با لە چاوی پیاو بەدوور بێ، باش ئەی پیاو ئەوەندە لاوازە بەرگەی تاڵێك قژی ئافرەت ناگرێ؟ ئەی پیاو بۆ چاوی داناپۆشێ؟ ئایا لەشتی ژن پێوستی بە داپۆشینە یان چاوی نێرینە؟ پێش ئەوەی لە حیجاب بدوێین پێویستە قسە لە دڕندەیی و چاوپیسی پیاوان بكەین.

ئایا مێینە دەتوانێت بە لەچكێك كە بایی پێنج هەزارە شەرەف بكڕێتەوە ؟ بەم قسەیە بێت شەرەف زۆر هەرزانە هەموو مێینەیەك دەتوانێت بیكڕێت. یان ئایا دەتوانین بە حیجابێك بچینە بەهەشت؟ كەواتە بە پەڕۆیەكی دەهەزار دیناری دەتوانین بەهەشت مسۆگەر بكەین. (نەوال سەعداوی جارێك وای وت).
لە هەر شوێنێك لەچك و پەڕۆ زۆر بێت ئەوەمانای ئەوە نیە شەرەف زۆرە، بەڵكو ئەوە مانای ئەوەیە نێرینەی چاوپیس و خاڵی لە شەرەف زۆرە. چونكە خۆداپۆشین هیچ پەیوەندی بە جەستەی ژنەوە نیە ئەوەندەی پەیوەندی بە چاوی پیاوانەوە هەیە.
هەندێ جار حیجاب دەركەوتەیەكی سیاسییە، لە دەوڵەتە ئیسلامیەكان فڕێدانی حیجاب مانای ئازادیە، ئەوەمان لای ژنانی دەربازبووی دەستی داعش دەبینی. بەڵام لای ئەتاتورك و دەسەڵاتی توركەكان كە حیجاب قەدەغە بوو، پۆشینی لەچك مانای ئازادی بوو،(ئۆرهان پامۆك لە ڕۆمانی "بەفر" دا لەم بابەتە دەدوێ).

ئەوانەی سڵ لە قژی ژن دەكەنەوە ناتوانن بتەكان بشكێنن. لات سەیر نەبێت هەمیشە هێزە ستەمكارەكان ترسیان لە مرۆڤی ئازادە و پشتیوانی ئەوانە دەكەن بۆ نمونە لە قژ دەترسن." چی وادەكات هێزێك لە سەردەشت عوسمان بترسێ بەڵام كۆمەكی عەبدوللەتیفی سەلەفی بكات"؟ چی وای كرد حوسنی موبارەكی سەرۆكی پێشووی مسر لە قژی سپی نەوال سەعداوی بترسێت بەڵام سەلەفیەكان لە وڵات تەراتێن بكەن؟
ئایا ئەوەی لە دەركەوتنی قژی ژن بترسێت، دەتوانێت ڕیسكی سیاسی گەورە بكات؟ بە مانایەكی تر ئەوەی چاوی خۆی بۆ بینینی قژی ژن نەگرێت، دەتوانێت دەسكاری دنیای ناشرینی ئێمە بكات؟ بەگومانم…

مۆدلیانی … نەژاد عزیز سورمێ

ڕووبارەکانی دۆزەخ
لە ژووری گریانەوە دێن ..
شوێنەواری هیچ ڕێگایێ دیار نییە ؛
دارستان و بڵندایی
پیلیان تێك هەڵکێشاوە .
تۆ هەر بڵێ و بڵێرەوە !!
کەس بە نرخی باوەرێنیش ئاوڕی لێ ناداتەوە .
کێ ماسی لە ناو ئاو دەکڕێ ؟
تۆ هەر بڵێ !!
(لیڤۆڕنۆ) نوقمی کوێرایی دەریا بووە
دانی لە دەمامکەکانت گڕساندووە .

((ئای ئیتاڵیای خۆشەویستم !))
کەس نییە لە ڕەشە شەوی پاریس دا
چرایەکی بۆ هەڵبکا ..
(جین) یش جۆگەی ڕووباری دۆزەخە
لە ژووری گریانی دانتی دەکاتەوە ..
هاوارێکی بێ هودەیە ..
تەمەننای مەرگی دووەمە .

((ئای ئیتاڵیای خۆشەویست !))
مەرگ کەنارەکانیشی ڕەش کردەوە ..
باسکی مێژوویان باداوە
کەس نییە سەرەداوەکان گرێ داتەوە
ئیتاڵیای خۆشەویستم !

شوباتی/ 1989

نــــــامۆیی ... فەرهــــــاد ئەحمەد بەرزنجی

چیرۆکی چاولێکنانی منداڵیم سەیرە!
لەبیرم دێ
ئەوکاتانەی کەمنداڵبووم..
چمکی فەقیانەکەی دایکم
توند دەگرت ویاریم دەکرد،
کەماندووش بووم..
لەفەقیانەخۆم دەپێچا،تادەخەوتم.
بەڵام کاتێ کەگەورەبووم..
هەمان خەیاڵ،
هەمان چیرۆکی منداڵی
فێری کردم..
لەباوەشی نیشتماندا،ئارام بگرم..
لەلوتکەی چیادابمرم..